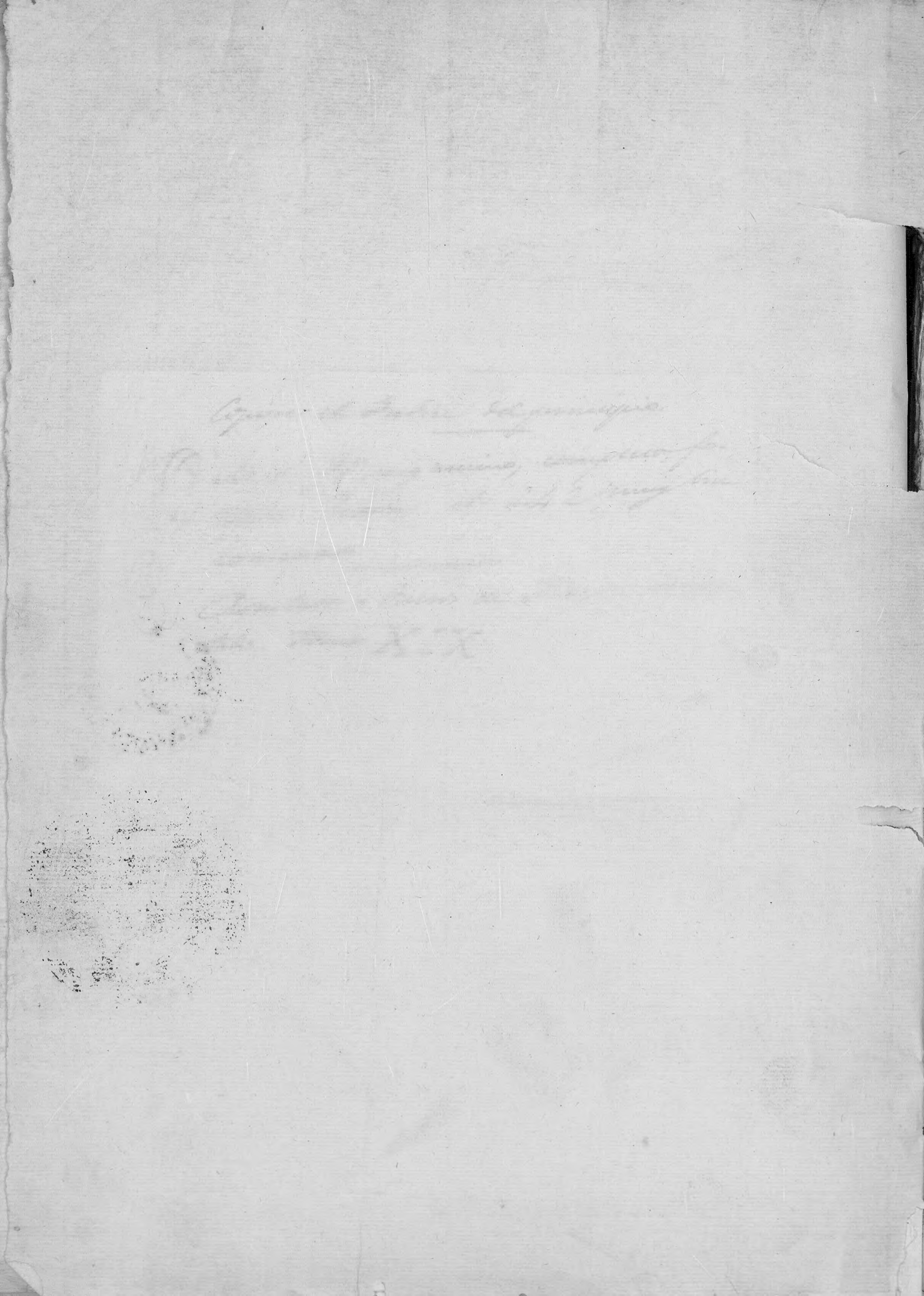
Comentario á los Fueros &c.

del Año de 1585.

Copiese el Indice del principio.

M.S. f.l. pergamino, completo, fo-
liado hasta el 242 muy bien
conservado.

Rotulado = Fueros de Aragon comen
tados. Tomo XIX

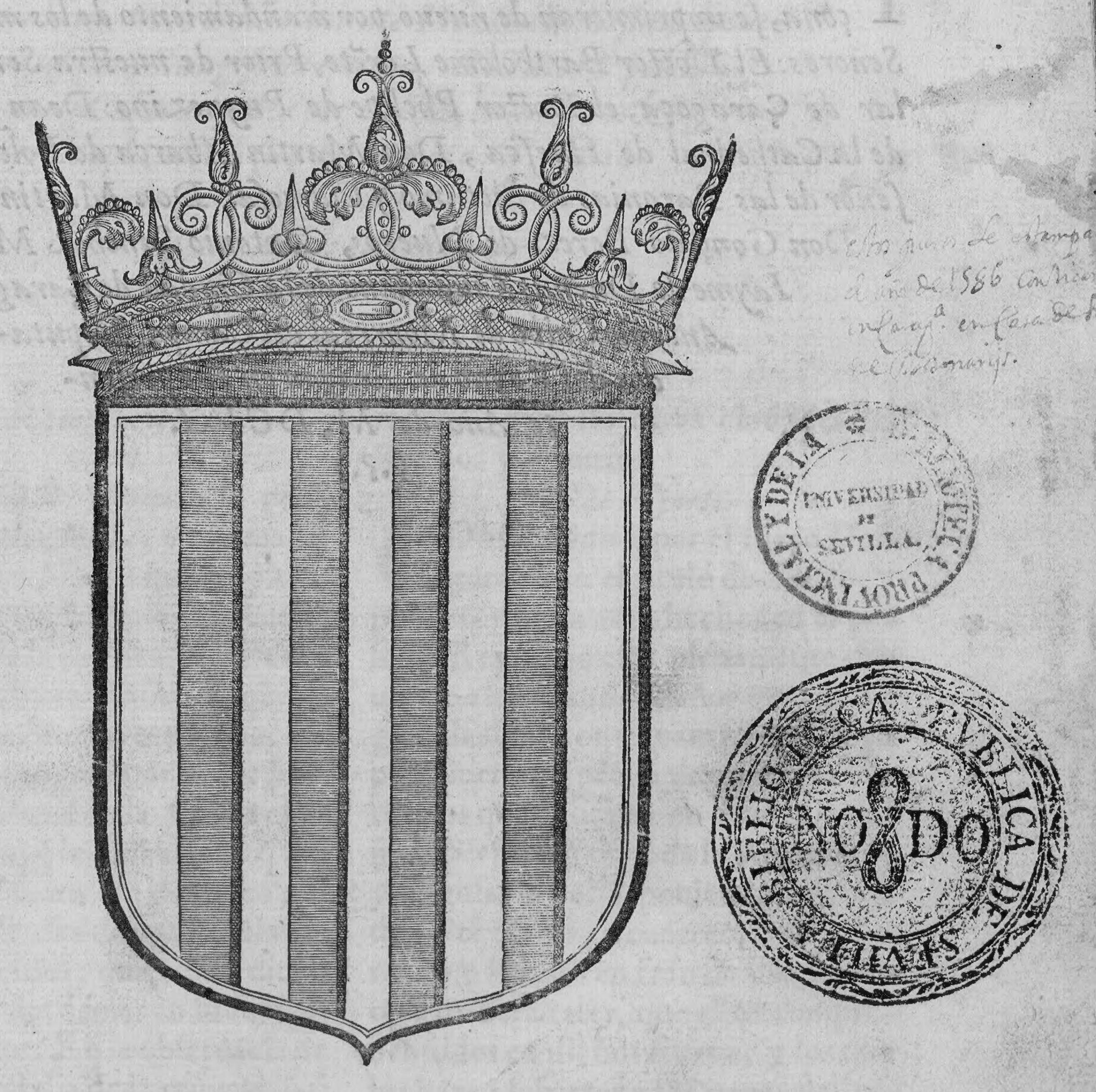

Tomo 49

Este tomo contiene Los Fueros de Aragon del año de 1585: impresos en Zaragoza Por Angelo Tavano Año de 1606. Y estan ilustrados todos sus titulos: y estas Ilustraciones ò Commentarios son Manuscritos.

Al fol. 9. b.ta en el margen tiene la sig.te nota de letra del Marques del Risco::= De aqui se prueba que este Commentario se escribio el año de 1588.

FVEROS DEL REYNO DE ARAGON, DEL AÑO DE MIL Y QVINIENTOS OCHENTA Y CINCO.

CON LICENCIA:

En Çaragoça, Por Angelo Tauanno.

Año. M.DCVI.

POR la falta que auia de los presentes Fueros de Monçon, y Taraçona, se imprimieron de nueuo, por mandamiento de los muy Illustres Señores: El Doctor Bartholome Lorēte, Prior de nuestra Señora del Pilar de Çaragoça, el Doctor Phelipe de Puyuezino: Dean y Canonigo de la Cathedral de Huesca, Don Martin Abarca de Bolea y Castro, señor de las Baronias de Sietamo y Clamosa: Don Martin de Fozes: Don Gonçalo Perez de Nueros, Antonio Sanchez Monterde, Iayme de Dueñas, Ciudadano de la Ciudad de Çaragoça, Antonio Calbo de Monrreal del Campo, Diputados del Reyno de Aragon en este presente Año de M.DCVI.

(.?.)

FORI AEDITI IN CVRIIS GENERALIBVS APVD VILLAM MONTISONI, PER CATHOLICAM, ET REGIAM

Maiestatem domini nostri PHILIPPI *Regis Aragonum celebratis, quæ fuerunt finitæ in loco de Binesar die nono mensis Decembris, anno à Natiuitate Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quinto. Dictati & publicati Cæsaraugustæ per electos, nominatos, & deputatos à sua Maiestate, & Curia generali, in supradictis Curijs generalibus sub die vltimo mensis Februarij, Anni* 1586.

1 ¶*De Receptoribus.*

POR Quanto la pena estatuyda, y ordenada, enel fuero que empieça: Porque con confiança, so la rubrica, De Receptatoribus, hecho en el año mil quiniẽtos veynte y ocho, parece ser poca: y q̃ assi conuiene augmentarla. Su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, q̃ la dicha pena q̃ antes por dicho fuero era de cinco mil sueldos Iaqueses: sea de aqui adelante de diez mil sueldos: quedando dicho fuero en todo lo demas en su fuerça, efficacia y valor. Y q̃ la obseruãcia desto, comiẽce del dia de la reuocaciõ q̃ su Sãtidad hiziere del Motu Proprio de los Vandoleros, y vn mes despues que se publicare en la Ciudad de Çaragoça, y en las otras ciudades del Reyno: y no antes.

2 ¶*De Vsuris.*

COnsiderãdo q̃ por el fuero Desseantes, en el titulo de Vsuris, y por otros, hasta aora hechos en el presente Reyno no esta plenamente proueydo alos grandes daños que los Regnicolas del continuamente reciben por diuersas especies de tratos y contractos que se hazen en euidente daño y perjuyzio de toda la Republica, y singulares della, poniendole en duda, si los tratos, o contractos son vsurarios, o hechos en frau de vsura, o de otra manera tales, que esten comprehendidos en dichos fueros, y los que los hazen subjetos a las penas dellos. Su Magestad queriendo proueer a lo sobredicho, de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que ninguna vniuersidad

uersidad,o persona, de qualquiere estado,o condicion sea, pueda comprar trigo, ordio, centeno, auena, ni otros panes algunos para reuender aquellos: de tal manera, que si se hallare que alguno huuiere comprado trigo, o qualquiere de los dichos panes, y aquellos, o parte dellos huuiere despues reuendido: ipso facto, y sin otra declaracion alguna sea incurrido,ê incurra en las penas infrascriptas.

Exceptado empero,que las vniuersidades que compraran qualesquiere de los dichos frutos para su prouision dellas, y despues los vendieren a las particulares personas de las mesmas vniuersidades, no esten comprehendidas en la presente disposicion. Y lo q̃ no vuieren menester,y les sobrare, lo puedan vender a qualesquiere otras personas del presente Reyno, al precio que les estuuiere en los graneros: contando las costas y daños.

Y exceptado asi mismo las cõpras de los dichos frutos que qualesquiere personas haran en qualesquiere partes y lugares del Reyno,para lleuarlos a vender luego a otras ciudades, villas y lugares del Reyno:no haziendo empero ayuntamiento ni acumulacion de los tales frutos, sino sacandolos a vender luego a otras partes por menudo, como los huuieren comprado:

Y exceptado asi mesmo las personas que compraran los tales frutos, y dellos haran pan cozido para vender en panaderias, o de otra manera, vendiendolos en pan hecho, y no en harina.

Y que asi mesmo ninguna vniuersidad,ni persona,de qualquier estado, o condicion sea, por via de quitamiento de censales cargados sobre vniuersidades, ni por otra via alguna pueda comprar,ni por qualquier trato,o cõtracto adquirir, de vniuersidad, ni de particulares personas,cantidad,o cantidades ciertas de panes,azeyte, o vino,pagaderos en año,o años,por precio tassado,o no tassado. De manera, que ningun trato, o contrato, hecho con vniuersidades,o particulares, para que ayan de pagar mesuras, o cantidades ciertas de los dichos frutos, en año o años,por precio, o precios, ciertos, o inciertos, sean validos: antes bien aquellos sean totalmente inualidos, y reprouados, y subjetos a las penas del presente Fuero.

E que asi mesmo no se puedan hazer pactos ni conuenciones de que deudas algunas que se trataren, o nacieren, de qualquiere especie de obligacion ayan de ser pagadas en panes algunos, de manera que las pagas de qualesquier deudas por via de pacto, o conuencion precedente, no se puedan ni ayan de hazer en los dichos frutos de panes: antes bien qualesquier pactos y conuenciones obligatorias de las dichas pagas hechas y firmadas con escripturas, o sin ellas, entre qualesquiere vniuersidades, o personas de qualquier estado, o condicion, sean totalmente illicitas y reprobadas, y subjectas a las penas del presente Fuero.

Et asi mesmo da permisso y facultad, que toda hora y quando los que deuie-

deuieren algunas sumas y cantidades, o otras cosas, quisieren pagar las tales deudas voluntariamente, no auiendo precedido pacto dello en los dichos frutos de panes, lo puedan hazer: con esto que el dicho pan que dieren en paga, y solucion de las tales deudas, lo aya de tomar el acreedor en el precio y valor que comunmonte valdran los tales panes, en la ciudad, uilla, o lugar donde se vuiere de hazer la paga. Y no constando alli del tal precio comun, se aya de estar al precio comun de los lugares circunuezinos: con esta moderacion empero, que el que aura pagado en panes en los meses de Iunio, Iulio, Agosto, Setiembre, o Octubre, pueda boluerlos a cobrar, pagando el precio, o valor, en que los dio, por todo el dicho mes de Octubre del mesmo año: de tal manera que no guardandose esto assi, el acrehedor, o acrehedores que recibieren la tal paga, incurran en las penas infrascriptas.

Exceptando assi mesmo, que para el mantenimiento y prouision necessaria de su casa, cada vno, procediẽdo o no procediendo pacto, pues sea sin fraude ni fiction alguna, pueda tomar los tales panes en pago de deudas. Y esto mesmo puedan hazer las Vniuersidades cõ los particulares della, pues redunda en su mesmo prouecho.

Y para que todo lo sobredicho sea inuiolablemente guardado y obseruado como conuiene, estatuece y ordena, que qualquier vniuersidad, o persona de qualquiere estado, o condicion sea, que comprara, adquirira, o recibira los frutos arriba dichos, contrauiniendo a las cosas sobredichas, y qualesquiere dellas, incurra ipso facto en las penas contenidas en el dicho Fuero, Desseantes: y en las que de nueuo se han ordenado en los Fueros de las presentes Cortes contra los Vsureros: y allende de las penas en dichos fueros contenidas, incurran en la pena de pagar el doble de aquellas.

Y para que por falta de acusador, dichos delictos no queden sin castigo, qualquiere Vniuersidad y persona singular del Reyno sea parte legitima para acusar a qualquier Vniuersidad y persona que de las sobredichas cosas, y qualquiere dellas fueren culpadas.

Y que la metad de las dechas penas sean del acusador, y la otra metad se parta en dos partes yguales. de las quales la vna sea del Hospital de la ciudad, villa, o lugar donde se hiziere la dicha condenacion: y sino le huuiere de la Iglesia principal del dicho lugar: y la otra del Cõseio y Vniuersidad de aquel en los lugares Realencos: y en los de Señorio sea para el Señor.

Y que la acusacion de lo sobredicho se aya de hazer delante de qualquier justicia y juez ordinario de qualquier ciudad, villa, o lugar, que tuuiere jurisdicion, y fuere juez competente para ello.

En lo qual se aya de proceder breuemente, sumaria, y de plano, sin estrepitu ni figura de juyzio, attendida solamente la verdad del hecho. Y que

que se puede proceder a condenacion de los acusados de los dichos delictos por deposiciones de testigos, quales en los dichos Fueros se contienen: y por otras probanças que de justicia y razon sean bastantes y suficientes segun la calidad y condicion de las tales causas.

Y que la disposicion del presente Fuero tenga effecto desde el dia que el Motu Proprio proueydo por la buena memoria de Gregorio Papa Dezimo tercio sobre los dichos frutos y panes, con las penas y censuras en el contenidas fuere reuocado por el Summo Pontifice, y la reuocacion de aquel sera publicada en la ciudad de Çaragoça, y en las otras del Reyno, y vn mes despues: y no antes.

OTROSI para remediar quanto sea posible que no se hagan contractos vsurarios, ni otros que con cautela se hazen en frau de vsura: su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena: que si alguno antes, o despues de ser condenado por crimen de vsura ciuil, o criminalmente en algun Consistorio secular, se aprouechare de Corona, o de otra exempcion repitiendose a instancia suya, o del Fiscal de su Perlado, o de otro juez Eclesiastico, aunque sea ex officio, sin instancia de parte, o siendo acusado delante del juez Eclesiastico, se quisiere eximir por alguna exempcion Eclesiastica de la tal jurisdiccion, repitiendose, è inhibiendo el tal juez Eclesiastico por si, o por otro, que el tal acusado ipso foro & ipso facto, sin otra declaracion alguna, sea, quede, y este priuado perpetuamente de qualquier oficio que tuuiere o posseyere, o en cuya bolsa estuuiere insaculado assi del Reyno, como de la ciudad comunidad, villa, o lugar donde el tal viuiere, y de otro qualquier officio y beneficio secular, y hecho inhabil para obtener aquellos, y para boluer o ser insaculado, o proueydo en y de aquellos y del otro dellos perpetuamete. Y los Diputados del Reyno en su caso, y los justicia y Iurados de qualquier ciudad, villa o lugar, y otros qualesquiere a quien tocare, en cuyos officios o bolsas el tal estuuiere imbursado, o insaculado en el suyo, respectiuamente sean obligados y astrictos, a so la ostension del instrumento de la presentacion de la tal inhibicion o impedimiento, de sacarlo, è desinsacularlo de dichos officios y bolsas respectiuê, y quemar los redolinos de su nombre. Y si lo contrario hizieren, o permitieren en manera alguna, incurran en las penas de los officiales delinquentes en sus officios contra fuero. Y al tal priuado no le valga remision de su Magestad, ni de la parte, ni otra alguna habilitacion para boluer a ser insaculado y obtener dichos officios ni alguno dellos: antes bien vltra de las penas que por Fuero y derecho los tales tienen, quede infame perpetuamente.

Y porque por falta de acusador tan graues y enormes delictos no queden sin castigo: que qualquier vniuersi-

uersidad, o particular persona del Reyno sea parte legitima para acusarlos.

Y para que por falta de probança los delinquentes y culpados no se puedan librar ni defender: la parte con quien se huuiere hecho y tractado el tal contracto vsurario, renunciando la vtilidad y prouecho que de la acusacion le pudiere redundar, pueda y deua ser admitido por testigo.

Y porque semejantes tractos comunmente se acostumbran y suelen hazer por medio de terceros: que los Corredores, o otras personas que hizieren officio desto, ayan de ser condenados a açotes, y destierro perpetuo con cominacion de muerte, a arbitrio del juez conociente de la causa.

Y contra el Corredor, o personas que hizieren officio desto, pueda ser testigo la parte de la mesma manera que arriba esta dicho lo puede ser contra el vsurero.

3 ¶ *De rebellione vaßallorum.*

POR quanto la inquietud y alteraciones de los vassallos de Señores de lugares en este Reyno, resulta en grande desseruicio de Dios nuestro Señor, y en detrimento y menosprecio de la justicia, y del recto exercicio della. Declarando y añadiendo al Fuero, so la rubrica, De pœnis vassallorum rebellium: su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que los vassallos de los Señores en dicho Fuero nombrados, que tomarẽ las armas, o por otra via directa, o indirecta resistieren rebelãdose a sus Señores: ipso facto incurran en pena de muerte natural, y otras que fueren bien vistas. Y porque la cautela de que vsan, de que solos los pobres y perdidos se muestran en dichas alteraciones y rebelliones, y por ser gente que no tienẽ rayzes no pueden ser detenidos ni castigados: y los que las tienen, dando calor a los otros sin hazer probable demonstracion, quedan sin castigo.

Asi mesmo estatuece y ordena, que cada y quando se offrecieren dichas resistencias y alteraciones, todos los vassallos delos dichos Señores que no acudieren a defender y a seruir a su Señor, por esta razon sean auidos de la mesma manera por traydores y rebeldes, como los que con effecto lo son, è incurran en las mesmas penas.

Y para que ninguno sea osado faltar a la obediencia que deue a su Señor, ora le aya prestado los homenages de fidelidad, o que por derecho y razõ deua prestarlos: que siempre que los dichos vassallos de qualquiere villa, o lugar faltaren a lo sobredicho, y el Señor de las tales villas o lugares probare legitimamente dicha resistencia y rebellion: ante los juezes de la Real Audiencia, o ante los Lugartenientes del Iusticia de Aragon, sumariamente y de plano sean obligados el tal juez, o juezes a acudir personalmente a quietar y castigar dichos rebeldes sin dilacion ni detencion alguna: valiendose para esto de la gente

neceſſaria, conforme a Fuero: la qual toda, o parte della, ſegun conuiniere, aya de quedar en la tal villa o lugar, mientras la neceſsidad de eſtar alli durare. Y que el official real, o officiales que a lo ſobredicho faltaren ſiendo requeridos, incurran en las penas de los officiales delinquentes en ſus officios, conforme a Fuero, y por tales queden ipſo facto declarados.

Y que los Nobles, Caualleros, o Hidalgos no ſean comprehendidos en las penas, ni en lo demas que eſta ordenado en el preſente Fuero. Con eſto empero, que quanto a las culpas y penas que ſe pretendan contra ellos, por las cauſas contenidas en el preſente Fuero, y qualquier dellas, y al poder ſer acculados y condenados por ellas, queden en el eſtado, y terminos que eſtauan al tiempo de la diſpoſició y edicion del preſente Fuero, y como lo eſtuuieran ſi aquel no fueſſe fecho. Empero por aqueſto no queremos ſea prejudicado en res, a las preheminencias, drechos, prerrogatiuas, vſos y coſtumbres que los Señores de vaſſallos han y tienen en eſte Reyno de Aragon en ſus lugares, y vaſſallos.

4 ¶ *De Reſumptionibus.*

PAra obuiar la prolixidad y largueza de los proceſſos, particularmente, a cauſa de las reſumpciones q̃ ſe hazen por muerte de los que han dado propoſiciones: ſu Mageſtad de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que en los proceſſos de apprehenſion, en los quales ſe huuieren dado propoſiciones por creditos: ſi alguno de los que dieren propoſicion muriere ſin reſumir la cauſa con ſu heredero, ſe pueda dar ſentencia en el articulo de lite pendente en el tal proceſſo, graduando aſsi al diffuncto, como a los otros que auran dado propoſiciones diziendo que ſe recibe la propoſicion de dicho diffuncto principal de tal procurador, ſiquiere de ſus herederos y ſucceſſores (ſin nombrarlos particularmente) y deſpues paſſar adelante en dicha ſentencia, graduando los demas.

5 ¶ *De ſuſpitione Iudicum.*

COnueniente coſa es, que las cauſas q̃ ſe lleuan en la Real Audiencia y Corte del Iuſticia de Aragon, y ante otro qualquier juez, ſe pronuncien por juezes, en quien ſoſpecha notable no concurra. Por tanto ſu Mageſtad de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que lo que eſta diſpueſto por los Fueros del preſente Reyno, ſituados ſo la rubrica, De Iudicijs: el vno de los quales comiença: Por quanto no es juſta coſa. 1467. y el otro que comiença. Por Fuero del Reyno eſta eſtatuydo. 1547. aya lugar, y ſe guarde en el hermano del juez: a ſaber es, que no pueda ſer juez ni juzgar en las cauſas dóde ſu hermano fuere aduogado o procurador.

6 ¶ *De ſalario Aduocatorum, & Procuratorum.*

OTROSI, ſu Mageſtad de volũtad de la Corte eſtatuece y ordena,

dena, que las cedulas y costas processales de los aduogados y procuradores en los processos se tassen por los juezes dentro de vn año dada la sentencia: y aquel passado, los Aduogados y Procuradores que no huuieren requerido con acto dentro del dicho año a los juezes, alomenos tres vezes, que hagan dichas tassas, las pierdan: y no puedan pidirlas passado el dicho año.

7 ¶ *De salario Iudicis Enquestarum.*

PARA que los juezes y officiales inquiridos por el juez de Enquestas en el presente Reyno no seã agrauados con diuersos y excesiuos salarios y dietas. Su Magestad de volũtad de la Corte estatuece y ordena, que el juez de Enquestas y su Notario y Fiscal haziendo muchos processos en vn mesmo tiempo no puedan lleuar mas de vna dieta cada vno por dia: la qual se aya de repartir entre todos los inquiridos que fueren condemnados a arbitrio del mesmo juez.

8 ¶ De *Cancellarium competentiarum.*

POR experiẽcia se ha visto que en los processos de cõpetencias que ante el Canceller se tratan, por no auer cierto tiẽpo estatuydo dentro del qual las partes ayan de allegar, probar, publicar y concluyr lo que pretenden: al tiempo que se votan ya las causas, acaece hazerse aun prouanças por las partes, y por esta razon no pueden determinarse con el deuido acuerdo y deliberacion. Por tanto su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que las partes tengan tiẽpo de treynta dias, cõtaderos desde el tiempo por parte y mãdamiento del Canceller la cõpetencia fuere intimada a todas las partes, o a sus procuradores: y esto para darse las cedulas, dezir, allegar, proponer probar, publicar, y cõcluyr todo lo q̃ quisieren, en vna vez o en muchas: assi y en tal manera q̃ dentro los dichos treynta dias el processo se cõcluya por las partes: y aquellos passados, en el estado que estuuiere, sea auido por concluyda la causa: y assi concluyda, tenga el canceller cinco dias de tiempo para pronunciar.

9 ¶ *De literis narratiuis Iudicum:*

PARA euitar los gastos y costas que se offrecen de sacar copias de Processos, por no probar ni hazer Fe las letras decisorias: y narratiuas de los juezes ordinarios: su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que las letras decisorias y otras qualesquiere narratiuas, emanadas de los juezes ordinarios de las ciudades, comunidades, villas, y lugares del Reyno que tuuieren jurisdiction, hagan Fe, como la hazen las del Çalmedina de Çaragoça.

10 ¶ *De exilio Bohemianorum.*

POR quãto por los Fueros hechos en las Cortes del Año 1564. y en otros, so titulo De exilio Bohemianorum, no esta dada bastante forma de castigo, para echar y desterrar del reyno los Bohemianos, siquiere Gitanos

que en el hazen muchos robos è inſultos. Su Mageſtad de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que vltra lo diſpueſto por dichos Fueros, los Bohemianos, ſiquiere hõbres, de diez y ocho oños arriba, que fueren hallados andar por el Reyno en habito, o habla, o vida de Gitanos, o Bohemianos: no obſtante que mueſtren eſtar auezinados en ciudades, villas, o lugares del Reyno tengan la pena de Galeras por Fuero eſtatuida: y los menores de diez y ocho, y mayores de catorze, y las mugeres, açotados, y açotadas, y deſterrados de todo el Reyno perpetuamente: la qual pena tengan obligacion de executar todos los juezes ordinarios del dicho Reyno, cada vno en ſu deſtrictu y juriſdicion, a inſtãcia de qualquier vniuerſidad, o particular perſona, ſo pena de officiales delinquentes en ſus officios. Y que ſi dichos ordinarios fueren negligentes, o rehuſaren de cumplir lo dicho, puedan ſer acuſados a inſtancia de qualquier particular perſona de dicho Reyno. Y que en eſte Fuero comprehenda a qualeſquier de los ſobredichos aunque eſten auezindados en qualquiere lugar del Reyno: no obſtante qualquiere firma que tuuieren y preſentaren, de qualquiere eſpecie que ſea, aunque ſea priuilegiada, y al caſo. Y qualquier Iuez en ſu deſtrictu los pueda y aya de prender ex officio, y ſin inſtancia de parte.

¶ *De Lenonibus.*

11 POR euitar el delicto de Lenocinio, y que no aya rufianes, de que ſe ſigue tan gran offenſa a Dios nueſtro Señor, y detrimento a la republica. Su Mageſtad de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que los rufianes, que publicamente lleuaren o tuuieren mugeres a ganancia publica, ayan de ſer y ſean por ello (vltra las penas por Fuero eſtatuydas) condemnados a açotes y deſtierro perpetuo, con cominacion de muerte.

12 ¶ *De Furtis.*

CONSIDERANDO los muchos hurtos y robos q̃ ſe hazen: aſsi en lugares poblados, como en caminos y lugares deſpoblados: y la muchedũbre de ladrones, y ſalteadores de caminos que de ordinario en el preſente Reyno ay, y los grandes daños que de los hurtos y robos que ſe hazen y cometen vienen aſsi a los regnicolas, como a otros eſtrangeros. Y porque por experiencia ſe ha viſto, que por mucho que ſe ponga cuydado en perſeguir y caſtigar dichos ladrones, no ha auido ni ay orden para ſalir al cabo dellos. Su Mageſtad de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que los ſalteadores de caminos ſean condemnados a muerte natural. Y los ladrones por la primera vez ſeã marcados, açotados, y deſterrados del Reyno perpetuamente, con cominacion de muerte. Y que las dichas penas ayan lugar en todos los que fueren mayores de catorze años.

13 ¶ *De los cenſales para el arrendamiento del General.*

Por

POR no estar proueydo por Fuero, que en la seguridad que se da de censales sobre el arrendamiento del General, se puedan tomar censales cargados sobre villas, o lugares de Iglesia, o Religion: su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que para dicha seguridad se puedan tomar censales cargados sobre villas, o lugares de Religion ẽ Iglesia, a arbitrio de los Diputados: con que excedan de cient vezinos arriba.

14 ¶ *Forma de proceder en via priuilegiada.*

POR no estar claramente dispuesto por Fuero, ni dada cierta forma de proceder en las causas y processos que se tratan de liberacion de via priuilegiada, se han seguido muchos inconuenientes. Su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que siempre y quando alguno fuere manifestado por la Corte del Iusticia de Aragon, y pidiere, o pretendiere librarse por la via priuilegiada, y huuiere hecho las requestas necessarias para ello dentro del tiempo, y de la manera que conforme a Fuero hazer se deuen: dentro de diez dias despues de dada la sentencia passada en cosa juzgada en el processo donde pretendiere estar mal presso, aya de recorrer a la dicha Corte del Iusticia de Aragon, y dar su cedula memorial, o asisia sobre dicha liberacion, si antes de la sentencia no la huuiere dado. Y que dada la dicha cedula, assi antes como despues de la dicha sentencia, la parte acusante despues que le sea intimada la oblacion de la cedula dada por el preso manifestado, aya de responder dentro de otros diez dias a dicha cedula: y estos passados, dentro de seys dias puedan dichas partes respectiuamente dezir, proponer, y allegar todo lo que quisieren respectiuamente. Y passados dichos seys dias, dentro de quinze dias ayan de probar y publicar: los quales passados, el juez aya de pronunciar dentro de diez dias.

15 ¶ *Que muger no pueda ser capleuadora.*

POR Fuero del Reyno esta dispuesto, q̃ muger alguna por deuda ciuil no pueda ser presa. Y por quitar toda difficultad, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que ningũ juez ni mero executor puedan tomar muger alguna por capleuadora, de qualquier calidad, o condicion sea. Y que si la tomare por capleuadora, no quede obligada a dicha capleta: antes bien la obligacion sea nulla, y de ninguna efficacia y valor.

16 ¶ *De los Mercaderes alçados.*

POR quanto los Mercaderes alçados, por Fuero estã reputados por ladrones famosos, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que a los tales, como lo sean verdaderamente, no les valga firma de qualquier calidad, o especie que sea, aunque sea priuilegiada, y al caso, ni otro priui-

priuilegio ni beneficio foral ni de justicia, ni por via priuilegiada, ni otra alguna, los tales assi alcançados no se puedan valer ni ayudar dellos: antes bien ayan de ser punidos y castigados, sin reparo ni recurso alguno como tales.

17 ¶ *De Cedulis mercatorum.*

PORQVE se siguen inconuinientes, lites, gastos, y diffugios, de que las Cedulas, Albaranes, o cartas missiuas, para pagas de algunos dineros que aceptaren mercaderes de otras personas (aunque no sean mercaderes) no se executan priuilegiadamente: su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que siempre y quando las dichas Cedulas, Albaranes, o cartas missiuas fueren aceptadas por mercaderes, de otros aunque no lo sean, se ayã de executar priuilegiadamente en la persona y bienes del aceptante, como los Albaranes de mercaderes escritos o sotascritos segun Fuero executar se pueden. Y lo mismo se guarde contra el mercader que diere cedula para alguna parte, y no se aceptare y fuere protestado: que aquella sea executada contra la persona y bienes del mercadar que la huuiere dado, priuilegiadamente, como Albaran de mercader de Fuero se puede y deue executar.

18 ¶ *Que se saluen los sobrepuestos en los processos.*

POR quanto es justo que el ritu de los processos, y las deposiciones de los testigos esten escriptas y continuadas con toda fidelidad: y muchas vezes se han offrecido inconuinientes y dudas por auer sobrepuestos en memoriales y enantos, y tambien en dichos y deposiciones de testigos. Su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que los sobrepuestos del ritu de los processos, assi de enantos memoriales y pronunciaciones, como aun de las deposiciones y dichos de testigos ayan de ser y sean escriptos de mano de los mesmos Notarios, o de sus regentes actitantes dichos processos, o recibientes las deposiciones de dichos testigos, y por los mesmos se ayan de saluar los tales sobrepuestos en el blãco de las hojas donde estuuieran, so pena de officiales delinquentes en sus officios, dentro de seys dias que por Fuero estan obligados a cõtinuar los memoriales: y los sobrepuestos de las deposiciones delos testigos dentro de dos dias, contaderos del dia de la recepcion de cada testigo.

19 ¶ *Lo que pueden gastar los Diputados en Iuras y lutos.*

PARA la authoridad y decẽcia del Cõsistorio de los Diputados del Reyno, su Magestad de volũtad de la Corte estatuece y otdena, que quãdo se huuiere de hazer jura de Rey, o Ptincipe, tengan los Diputados facultad

tad de gaſtar delas generalidades del reyno, haſta mil y dozientas libras Iaqueſas en demonſtracion de alegria. Y en caſo de muerte de Rey, o Principe, puedan gaſtar en lutos haſta mil libras Iaqueſas.

20 ¶ *Que los Aduogados y Procuradores ayan de patrocinar y ayudar en las denunciaciones.*

POR remediar los daños ê incõuenientes que ſe han ſeguido de no hallarſe Aduogados y Procuradores para patrocinar y ayudar en las cauſas de las denunciaciones. Su Mageſtad de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que los Aduogados y Procuradores que han aconſejado en los proceſſos y cauſas principales ayan y ſean obligados a patrocinar y ayudar, tam in agendo quam in deffendendo, en las denunciaciones q̃ ſe dierẽ por ocaſion de las dichas cauſas y eſto a las partes por quiẽ han aduogado y procurado en las cauſas principales ſatisfaziendoles ſus trabajos: ſo pena de ſuſpenſion de oficio de Aduogado y Procurador reſpectiuamente por tiempo de cinco años, en los quales no puedan aduogar, o patrcinar, ni procurar.

21 ¶ *Veda de Arcabuzes.*

LOS Arcabuzes cortos de pedernal, como arma proditoria ê inutil para la guerra, deue ſer totalmente reprobada y extirpada: eſpecialmente por los inconuinientes y daños que por ella ſe han cauſado en eſte Reyno. Por tanto ſu Mageſtad, de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que ninguna perſona de qualquier eſtado y condicion que ſea, pueda lleuar por el Reyno, o en qualquiere lugar del, arcabuz menor de cañon de quatro palmos de vara de la mida de Aragon: y que officiales ni artifices algunos no puedan hazer, ni adereçar, ni rehazer en manera alguna publica ni ſecretamente los tales arcabuzes, ſo pena de la vida: y que los que ſeran hallados lleuar dichos arcabuzes cortos, incurran por la primera vez en pena, a ſaber es: los Nobles, Caualleros, Infançones ê Ciudadanos preheminentes, y las perſonas que eſtuuieren inſaculadas en officios preheminentes de las Comunidades, como ſon en procurador general, Regidores, Aſsiſtente y Seſmeros de las Comunidades de Calatayud, Daroca, y Teruel, reſpectiuamente, de tres años de deſtierro del preſente Reyno, con cominacion de ſeys: y y por las otras vezes incurran en pena de diez años de deſtierro, con cominacion de perpetuo. E ſi los que contrauendran a lo ſobredicho ſeran plebeyos, o hombres de condicion, en quien no ſe hallaren las calidades ſobredichas, incurran por la primera vez en pena de diez años de deſtierro de todo el Reyno, con cominacion de perpetuo, y por la ſegunda en pena de muerte natural. Y para que lo ſobre dicho ſea mas firmemente guar-

guardado, y a deuida execucion traydo, estatuece asi mesmo y ordena, q̃ los contrauenientes a las sobredichas cosas, puedan ser acusados por qualquier Cõsejo y Vniuersidad de qualquiere ciudad, villa, o lugar del presente Reyno, o por qualquier persona singular del Reyno, ante el juez cõpetente de cada vna respectiuamẽte, Y que las dichas penas se executẽ priuilegiadamente, no obstante firma? de qualquier especie que sea, aunque sea al caso. Y su magestad pidira Breue y confirmacion de su Santidad, para que enla pena delos Nobles, Caualleros, Hidalgos y Ciudadanos preheminentes incurran. Y sean tambien comprehẽdidos todos los Ecclesiasticos y Religiosos, aunque sean Sacerdotes, o de qualquier estado prehemi nencia, o dignidad que sean: y que dicho Breue se pida y suplique a su Santidad a expensas del Reyno: y que la obseruancia deste Fuero comiẽce quatro meses despues del dia que se publicare en Çaragoça, y en las otras ciudades del Reyno dicho Breue y cõfirmacion de la santa Sede Apostolica.

22 ¶ *De los Guiages.*

POR quitar los abusos de los Guiages, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que ninguna persona condenada a muerte, o ladron, o salteador de caminos, ni assassinos pueda ser guiado, ni le valga el Guiage, sino jurãdo primero en poder del Iuez el procurador, o la parte que lo produze por testigo y pide sea guiado, que no procura dicho Guiage fictamente, sino por tener necessidad de su deposicion para el processo en que le cita, y que con la tal deposicion entiende beneficiar su causa: y a mas desto aya de jurar el testigo que no ha procurado el Guiage por su vtilidad y prouecho. Y el que assi fuere guiado no pueda passear por la ciudad villa, o lugar, sino que aya de yr recta via a la parte y lugar donde huuiere de jurar o deposar con vn official real, que lo lleue y buelua a donde lo saco.

23 ¶ *Inquisicion.*

ES tan grãde la obligacion que ay de tener cuẽta cõ la authoridad y preheminencia del Officio de la santa Inquisicion, medio tan necessario para el seruicio de Dios nuestro Señor y bien vniuersal deste Reyno, q̃ para el augmento y conseruacion de aquel importa mucho quitar todas las occasiones de cõpetencia que puede auer entre este Tribunal y los delos officiales reales, dando a cada vno lo que fuere suyo. Y para q̃ mejor se pueda proueer en esto, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, q̃ las personas nombradas para alargar los Fueros, nombren personas en conformidad, para que las vezes que conuẽga, y cõ el salario que les pareciere, y con facultad de poder gastar lo q̃ fuere necessario y cõuiniente, conforme a la instruccion que se les diere por dichas personas, vayã a solicitar y acordar a su Magestad, para q̃ embie la persona q̃ en las presẽtes Cortes se siruio

dezir

dezir, q̃ mandaria venir a la ciudad de Çaragoça, para recebir la informaciõ delas quexas y agrauios que en general y en particular pretẽden losdeste reyno auer recebido dealgunosInquisidores del santo Officio, y de ministros suyos: y q̃ recebida dicha informacion, bueluan las dichas personas nombradas a Madrid, o adonde su Magestad estuuiere, para procurar, solicitar y tratar la cõcordia q̃ se huuiere dehazer para el remedio delo sobredicho. Laqual hecha y ordenada, seha de traer aÇaragoça, paraq̃ dichas personas nõbradas para alargar los Fueros la vean: y si les pareciere conueniente aceptarla, lo puedan hazer en conformidad: y si fuere menester vna y muchas vezes suplicar por el assiento della, lo puedan tambiẽ hazer. Las quales personas que assi seran nõbradas para solicitar la dicha concordia, se ayã de regir y gouernar todo el tiẽpo que este negocio durare, conforme a la instruction que las dichas personas les dieren: con las quales, o la mayor parte que se hallarẽ en Çaragoça, cõsulten lo q̃ a cerca desto se les offreciere, juntãdose paraelloen lasalareal de la Diputaciõ: y q̃ para esto los ayã de llamar los Diputados todas las vezes que fuere menester. Y en caso de muerte o absencia, o otro justo impedimento de las dichas personas q̃ han de solicitar la concordia, se ayã de nõbrar otras en su lugar porlas personas nõbradas, para alargar los Fueros en conformidad. Y no haziendose, o no conformandose todos en la dicha cõcordia, o no acceptandola dentro de ocho meses, contaderos desde el dia que su Magestad huuiere buelto a Castilla, queden dichas personas nõbradas para alargar los Fueros, cõ el mesmo poder y facultad de aceptar qualquiere concordia que se hiziere passados los ocho meses, quedando siempre el poder a dichas personas nombradas, o a la mayor parte dellas q̃ se hallarẽ en Çaragoça: como entre ellas aya la mayor de los nombrados por su Magestad, y la mayor de los nombrados, por los braços, para aceptar en conformidad la concordia q̃ para remedio de lo sobredicho se traxere si pareciere. La qual aceptaciõ que assi se hiziere, su Magestad de volũtad de la Corte estatuece y ordena, que tenga la misma fuerça, efficacia, y valor, q̃ si por Acto de Corte en las presentes Cortes por su Magestad y por los quatro braços en cõformidad se huuiera admitido y aceptado. Y paraque todos los ausentes nombrados se puedan hallar presentes en la ciudad de Çaragoça, siempre que se ofreciere auer de aceptar la dicha concordia, los Diputados del reyno sean tenidos y obligados de embiarlos a llamar, dandoles tiẽpo competente para que vengan. Y porque para auer de venir se les han de offrecer algunos gastos extraordinarios, los Diputados, o la mayor parte dellos (con que aya vno de cada braço) ayan de tassar a todas las personas nõbradas, y que se hallaren en dicha aceptacion la cantidad que les pareciere, con que no exceda de a cada vno, de las generalidades del reyno: y no ha-

no haziendose concordia alguna, antes, o despues de passados los ocho meses, o no siendo acceptada por dichas personas nombradas en cōformidad: que los Diputados del presente reyno que son, o seran, o los que ellos nombraren, y con el salario, o salarios que les pareciere, puedan y deuan (passados dichos ocho meses) acudir por el remedio de dichos agrauios y asiēto dellos, a donde mas cōuenga a costas de las generalidades del reyno, confirma de cinco Diputados, cō que entre ellos aya vno de cada braço.

24 ¶ *Que los Aragoneses gozen de lo que los Castellanos en las Indias.*

POR quanto el descubrimiento de las Indias, y principio de la cōquista dellas se hizo en el tiempo del Serenissimo Rey don Hernando el Catholico de gloriosa memoria, è interuinieron enello personas deste reyno. Su Magestad de volōtad dela Corte, y a supplicacion de aquella estatuece y ordena, que los naturales del reyno de Aragon puedan passar alla, y gozē y puedan gozar de los officios, beneficios prelacias, y dignidades ecclesiasticas y seculares: y delas otras prehemimencias y prerogatiuas q̄ los naturales de los reynos de Castilla gozan.

25 ¶ *Limosna para el Hospital de nuestra Señora de Gracia de Çaragoça.*

MVY justa cosa es subuenir del dinero publico a las necessidades publicas. Por tāto su Magestad de voluntad dela Corte (enterado dela necessidad grande en q̄ esta el Hospital general de nuestra Señora de Gracia de la ciudad de Çaragoça) estatuece y ordena, que se le restituyan los cēsales que dio para seguridad de las veynte y dos mil libras Iaquesas, que se le prestaron el año de mil y quiniētos ochēta y vno, y se le remitan aquellas. Y a mas desto se le den de limosna ordinaria de las generalidades del reyno en cada vn año mil ducados, que son veynte y dos mil sueldos Iaqueses, vltra de lo que por Fueros y Actos de Corte se le da: y mas trecientas arrobas de lana lauada.

26 ¶ *Viedas de Panes y Carnes.*

POR no auer orden bastāte en las viedas que se hazen por los Diputados del reyno, de panes y carnes, se siguen grandes inconueniētes. Su Magestad de voluntad de la Corte, estatuece y ordena, que quādo dichas viedas se huuierē de hazer, seā generales para todos: y las licēcias que se huuieren de dar, seā assi mesmo generales: y que el que diere licēcia particular, incurra en pena de perder el officio y salario de todo el año: y vltra de esto pueda ser acusado y cōdenado como official delinquente en su officio contra Fuero, a instācia de qualquier vniuersidad o singular del reyno: y sin embargo de la tal licencia se puedan tomar y ocupar los panes y carnes que con ella se sacaren: y que para la ocupacion desto sea parte legitima qualquier

quier vniuersidad y singular del Rey no. Y el presente Fuero se entiẽda sin perjuyzio de los priuilegios que tienen acerca desto las ciudades y comunidades de Teruel y Albarrazin, y las villas y lugares comprehendidos en los dichos priuilegios.

27 ¶ *Que las demandas y cedulas se ordenen en Romance.*

ITEM su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que las demandas y cedulas en los processos que se lleuaren en este Reyno en qualesquiere Audiencias del (pues no seã las eclesiasticas) se ordenen en romance: para que los principales, que son legos, entiendan su caso si se refiere como es: y lo mismo sea en el inhiberi de las firmas.

28 ¶ *De Albaranes de Mercaderes.*

PARA releuar de costas a las partes, y facilitar las prouisiones de justicia, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que en los Albaranes de mercaderes no sea necessario probar que el que lo haze y firma es mercader: y que sola su confession hecha en Albaran, nombrandose mercader, quanto a su perjuyzio, baste sin ottra probança alguna.

29 ¶ *Que no se puedan apartar los Procuradores segunda vez de las pronunciaciones que piden.*

POR que acaece pidir los procuradores vna misma cosa diuersas vezes en vn processo: y sino sale la pronunciacion como la quieren, se apartan: quedando el Iuez en peligro de que se le passe el tiempo por las muchas vezes que en vna mesma interlocutoria se suele hazer su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que siempre que la parte, o el procurador pidiere vna cosa en processo, y el contrario respondiere a ella: que qualquiera delas partes pueda instar la pronunciacion, a la segunda vez que se pida: y quede hecha, aunque la otra parte se aparte de pidirla.

30 ¶ *De los Porcioneros fianças: y sobrecogedores del General.*

OTROSI, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que los porcioneros, fianças y sobrecogedores del General no puedan ser Diputados.

31 ¶ *De los que compraren bienes de la Corte.*

ITEM su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que el que comprara bienes algunos por alguna audiencia, o Corte, sea comissario de Corte en caso de apprehensiõ: lo qual se entienda quando la vendicion de corte aura sido publicada, y dẽtro de año y dia no sera mouida judicial cõtrouersia por alguno que pretenda tener drecho efficaz, iuxta el Fuero de oppositione tertij, que empieça: Muytas vezes se venden. Y esto tan-

to tanto quanto la dicha judicial controuersia durare y no fuere acabada: y lo sobredicho aya lugar, dando fianças a voluntad del juez de la tal apprehension.

32 ¶ *De Apprehensionibus.*

PORQVE es muy justo y razonable, que el que tuuiere sentencia en propriedad passada en cosa juzgada sobre algunos bienes: apprehendiēdose los tales bienes en otro o otros processos, pueda ser declarado comissario de dichos bienes, como lo es el q̄ la tiene en los processos de lite pēdente, y firma. Su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, q̄ siempre y quando tuuiere alguno sentencia en propriedad, passada en cosa juzgada sobre algunos bienes, apprehendiendose los tales bienes, o parte dellos: el tal que huuiere obtenido dicha sentencia en propriedad, o el auiente drecho del, dando fianças sufficientes a arbitrio del juez q̄ huuiere proueydo la apprehension, pueda y deua en aquella ser declarado comissario de la corte. Y esto se entienda en las apprehensiones y sentencias que de oy a delante se proueeran y daran respectiuamente.

POR euitar los incōuenientes y daños que nacen de las apprehensiones procuradas y dolosas: su Magestad de voluntad de la Coate estatuece y ordena, q̄ siempre que alguno huuiere apprehēdido bienes en virtud de qualesquiere creditos, drechos o actiones los quales fueren pagados o cancellados: que en tal caso, hiziedo fe la parte cuyos bienes fuerē apprehensos, dētro de quinze dias despues de reportada la apprehension de Apoca, de solucion, o cancellaciō, otorgada por la parte que apprehēdio dichos bienes: que el juez que aura proueydo la tal apprehension, dentro de tres dias precisos la aya de quitar, con todo lo que della huuiere procedido, boluiēdo los bienes en el estado que estauan antes de ser apprehendidos: condemnando al que apprehendio en las costas y daños hechos y sostenidos: assi por el q̄ posseya los bienes, como por los que se huuieren oppuesto en el dicho processo: exucutando aquellas priuilegiadamēte cōtra la persona y bienes del que obtuuo la tal apprehension.

OTRO SI, su Magestad de volūtad de la Corte estatuece y ordena, que siempre y quando alguno apprehendiere algunos bienes en virtud de qualquier credito, drecho, o actiō: assi por las pēsiones como por lo principal: y la parte cuyos bienes fueren apprehensos pagare la cantidad de la deuda porque se appehendieron y las costas, dentro de diez dias despuel de reportada la dicha apprehension: el el juez que la proueyo, haziendole Fe de dicha solucion, sea tenido dentro de tres dias mandar quitar la tal apprehension y los señales reales, no obstante qualesquiere opposiciones que se huuieren hecho: las quales quāto a aquel processo sean auidas como si hechas no fuessen: con tal que se paguen las costas a los que se huuieren opposado en dicho processo, por

aquel

aquel en cuyo beneficio ſe quito la ap prehenſion.

33 ¶ *De la excucion de coſtas de ſentencia dada por los diez y ſiete Iudicantes.*

POR quanto los diez y ſiete Iudicantes, los proceſſos de Enqueſta que ſe hazen al Iuſticia de Aragon Lugartenientes y officiales de ſu Corte, en acabando de dar las ſentēcias acoſtumbran yrſe de Çaragoça, y los que quedan no quieren entender mas enla execucion de dichas ſentencias, y aſsi por falta de juezes acaeſce dexarſe de executar las coſtas y daños. Su Mageſtad de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que qualquiere de los dichos diez y ſiete Iudicantes que ſe hallaren en la ciudad de Çaragoça, requerido por la parte, ſea obligado mādar executar y vender los bienes del condemnado, y de ſus fianças, en dichos daños y coſtas, ſumariamēte, ſin guardar ſolemnidad alguna: ſopena de perder el tal Iudicāte la metad del ſalario de ſu officio: applicadero la metad a la parte que le requerira, y la otra metad al Hoſpital general de nueſtra Señora de Gracia de Çaragoça. Y en caſo que lo huuiere cobrado, lo aya de reſtituyr al reyno, para diſtribuyrlo, como eſta dicho: para lo qual por los Diputados de aquel puedā ſer executados priuilegiadamēte: como ſe haze por las generalidades del reyno.

34 ¶ *De Emparamentis.*

OTRO ſi, ſu Mageſtad de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que en los proceſſos de Emparamiento, deſpues que huuieren auido a vno por confeſſado en contumacia de no reſponder, ſe le aya de intimar la ſentencia: y tēga tres dias vtiles de tiempo para jurar, y reſponder: pagando las coſtas del proceſſo, ſin embargo de la ſentēcia en que fue auido por confeſſado.

35 ¶ *De crimine falſi.*

POR ſer tan neceſſario a la Republica, que los Notarios vſen cō toda verdad y fidelidad de officio de tanta confiança, ſu Mageſtad de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que ſi ſe hallare que algun Notario aura hecho algun Acto falſo, aya de ſer condemnado preciſamente por falſario, a muerte: y pueda ſer acuſado, no ſolamente a inſtancia de la parte intereſſada, pero aun a inſtancia de qualquiere vniuerſidad, o ſingular del reyno, y mas pague los daños. Y la miſma pena aya lugar contra los que hizieren hazer, o vſaren de dichos Actos falſos ſcientemente.

36 ¶ *De las obligaciones de menores de veynte años.*

POR no eſtar baſtantemente proueydo enel Fuero hecho enel año 1564. acerca de las obligaciones de los menores de veynte años, y mayores de catorze: y la obligaciō que hay a mirar por el beneficio dellos. Su Mageſtad de voluntad de la Corte (añadiendo y declarando dicho Fuero) eſtatuece y ordena, que en quanto habla

bla de las obligaciones hechas con voluntad de sus padres, o del sobreuiuiẽte dellos: se entienda quando el tal padre o madre no se huuierẽ casado otra vez: y esto se entienda para las obligaciones que de aqui adelante se haran.

37 ¶ *Del salario de Porteros, y otros meros executores.*

PARA que las prouisiones de justicia se executen con la diligencia que conuiene, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que los Sobrejunteros, Porteros, Vergueros, Lugarestenientes de Sobrejunteros que executaren Prouisiones de la Corte del Iusticia de Aragõ, tengan de salario por dieta, el mesmo que lleuan executando Prouisiones de la real Audiencia.

38 ¶ *De los Carceleros de las Carceles reales.*

POR los daños que pueden resultar de que los Alcaydes y Carceleros de las Carceles reales, o de los manifestados, que prestan homenajes a su Magestad, o a sus juezes ordinarios, por ser exemptos de la jurisdiccion real se pueden eximir de su conocimiento en los casos que les succedieren: su Magestad de volũtad dela Corte estatuece y ordena, q̃ ninguna persona exempta de la real jurisdiction pueda ser Alcayde o Carcelero de dichas Carceles.

39 ¶ *De los Processos de Infançonia.*

OTROSI, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que si alguno lleuare lite sobre su hidalguia, y durante la lite muriere: pueda opponerse el hijo en dicho processo en el estado que el dicho processo estaua al tiempo de la muerte de su padre, y proseguirle como el difunto lo pudiera hazer.

40 ¶ *Limosna para los Hospitales de los Niños.*

SV Magestad de volũtad dela Corte estatuece y ordena, que los seys fardeles de lienço de Xales sobretriado que se dan a los Ospitales de Niños y Niñas huerfanos de la ciudad de Çaragoça en cada vn año por los arrendadores del General: se les den en cada vn año de aqui adelãte, y sin embargo alguno se ayan de poner en el arrendamiento del General por cargo ordinario.

41 ¶ *De officio Iustitiæ Aragonum.*

Añadiendo al Fuero que empieça: Muy cõueniẽte y necessario es, De officio Iustitię Aragonum. Su Magestad de volũtad de la Corte estatuece y ordena, que el Iusticia de Aragõ o sus Lugartenientes en los casos que son obligados a yr personalmente a executar sus prouisiones, ayan de salir dentro de diez dias despues de requeridos por la parte, guardandose en todo lo demas la forma de dicho Fuero.

42 ¶ *De los officios del Reyno.*

OTROSI, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena,

ordena, que en las bolsas de los officios del Reyno, no pueden ser insaculados por las ciudades, comunidades y villas sino los que fueren del gouierno dellas, y estuuieren insaculados en los officios de aquellas.

43 ¶ *De los Processos Criminales.*

OTROSI, attendido que por Fuero en las causas criminales, despues que el reo se ha defendido, probado y publicado, las partes no pueden traer en sus contradictorios dentro de los quinze dias que para ello tienen, sino solo tachas y objectos contra las personas de los testigos contrarios, y abonos de los suyos: y desto se siguen grandes inconuenientes: porque el reo se defiende con cosa que tenia el actor replica, y por no poder replicar in facto, queda excluydo y no se puede ministrar justicia, y los delictos quedan sin castigo. Por tanto su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que el dicho tiempo asignado a las partes para contradezir, probar y publicar, que son quinze dias, se alarguen a veynte y cinco dias: los quales se repartan desta manera: es a saber, que el accusador, dentro los primeros cinco dias, contaderos del dia de la publicacion del reo, pueda en vna, o mas vezes replicar y responder todo lo que quisiere a lo allegado y probado por el reo en sus defensiones, sin tocar ni allegar lo que deduxo y allego, o le cõpetia deduzir y allegar en la acusacion: y el reo passados dichos cinco dias, dentro de otros cinco pueda allegar y replicar todo lo que quisiere en vna, o mas vezes a lo alegado por el dicho acusador en dicha cedula de replica, no tocando en lo allegado o que le competia allegar al dicho reo en sus defensiones: y passados dichos cinco dias, dentro de los quinze dias que quedan, puedan las dichas partes respectiuamente en vna, o mas vezes contradezir, obiectar, & impugnar las personas de dichos testigos, actos, ê instrumennos produzidos, y abonar cada vno de dichas partes sus testigos, y probar y publicar, assi lo deduzido y allegado en las dichas cedulas de replica, como en dichos contradictorios. Et fecha la dicha vltima publicacion, passado el dicho tiempo, dicha causa sea auida por renunciada y concluyda.

44 ¶ *De los Diputados del Reyno.*

PARA que los dineros y hazienda de las Generalidades del Reyno esten siempre en el lugar y seguridad que conuiene, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que los Diputados no puedan dar librãça alguna por via de cautela o poliça, tomando fianças de la persona a quien se haze la tal librança: con presupuesto de que sino se admitiere por los contadores del Reyno, la restituyran.

45 ¶ *Del Archiuero, y del Escribano principal de la Diputacion.*

MVCHO conuiene animar con la gratificacion a los que siruen tanbien

tan bien, que la merecen. Por tanto su Magestad de voluntad de la Corte, attendido que Hieronymo Andres Archiuero de los processos de la Corte del Iusticia de Aragon y gouernacion deste Reyno, ha mas de treynta y tres años que sirue dicho cargo y officio, y en el Consistorio dela Diputacion, cõ toda satisfaccion, cuydado, y diligẽcia, en las cosas que al Reyno han cõuenido: y tãbien a que Miguel Lopez Escribano principal de la Diputacion, imitando a su Padre q̃ siruio este officio por mas de quarenta, se ha auido en el despues que lo sirue con mucha fidelidad y diligencia, empleandose en lo que toca a su officio con mucha solicitud y cuydado. Desseando gratificar sus seruicios, da facultad a dichos Hieronymo Andres, y Miguel Lopez, para que por testamento, o en otra qualquier manera, puedan disponer de dichos sus officios respectiuamente, y nombrar en ellos personas benemeritas, a satisfaction y contento de los Diputados del Reyno, aquien por acto de Corte toca la prouision de dichos officios, las quales personas asi nombradas succedan en dichos officios con el salario y emolumentos dellos.

46 ¶ *De la prouision de Notas.*

OTROSI, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que se obseruen y guarden los Fueros de Prouision de Notas, que se deuen de hazer al propinquior en los casos en dichos Fueros contenidos: no obstantes qualesquiere Priuilegios lo contrario disponientes.

47 ¶ *De los Porteros de los Diputados.*

OTROSI, por quanto Hieronymo Çapata Portero ordinario de la Diputacion ha mas de veynte y dos años que sirue su officio, con mucha satisfacion de los Diputados: y asi mesmo Pedro Çapata su hermano, y Pedro la Gassa, son Porteros de la Diputacion muchos años ha, y se han auido en este ministerio con la deuida fidelidad y diligencia. Dessando gratificar en algo sus seruicios, su Magestad de voluntad de la Corte, les da poder y facultad para que puedan, assi por testamento como por otro contracto, nombrar y disponer de las dichas Porterias respectiuamente: pues las tales nominaciones sean en personas benemeritas, a satisfaction y gusto de los Diputados que de presente son, o al tiempo de la dispocion lo seran del presente Reyno: los quales assi nombrados succedan en dichos officios de Porteros de la Diputacion respectiuamẽte, cõ los salarios y emolumentos que le pertenecen.

48 ¶ *Motus proprios.*

COMO por los Fueros q̃ se han hecho en estas Cortes esta bastãtemente proueydo para el remedio de los motus Proprios de los Vãdoleros, y panes, y su Magestad aya hecho merced a este reyno, de tomar a su real mano la

no la reuocacion dellos, y dar cartas a los Diputados para su Embaxador, q̃ reside en Corte Romana, intercedã cõ su Santidad en la reuocacion dellos. Y para que en lo por venir aya remedio, su Magestad de volũtad de la Corte estatuece y ordena, que siempre cada y quãdo vinieren Motus Proprios que sean contra la jurisdiccion real, o contra los Fueros y obseruãcias deste Reyno; que los Diputados del sean tenidos y obligados de yr, o embiar a su Magestad a suplicarle por el remedio dellos se alcance de su Santidad. Y si dentro de vn año desde el dia de la publicacion del tal Motu proprio, en esta ciudad, o en qualquier otra parte del Reyno no se hiziere, que a costas y expensas de las generalidades del Reyno, con firma de cinco Diputados, con que aya vno de cada braço, puedan y deuan gastar y gasten todo lo que fuere necessario para acudir al remedio dellos, y para procurarlo donde mas conuenga.

49 ¶ *Del Iusticia de IACA, y de las Montañas.*

PARA el sossiego y buena administracion de la justicia en las Mõtañas, su Magestad de voluntad de la Corte estatuece y ordena, que asi en la ciudad de Iaca, como en las villas y lugares realencos, que estan situados dentro de los limites abaxo designados, y en la jurisdiction de cada vno dellos, aya de ser nõbrado por su Magestad para durãte su mera y libre voluntad, vn justicia y juez, cõ poder de exercitar jurisdiction criminal, en los crimines y delictos infrascriptos. A saber es, contra los Vandoleros de seguida, y en los crimines de Hurtos, Assasinamientos, Homicidios, Raptos y de saltear caminos, y no en otros algunos, y en los casos sobredichos y qualquiere dellos tan solamẽte: y contra las personas que por Fueros del Reyno estan subjectas a la jurisdictiõ de qualesquiere justicias y juezes ordinarios delas ciudades, villas, y lugares del presente Reyno: y q̃ el tal justicia aya de ser regnicola natural y domiciliado enel presente Reyno de Aragõ: El qual antes de vsar de su officio sea tenido y obligado de jurar todo aquello que los officiales reales exerciẽtes jurisdiction son obligados a jurar conforme a Fuero: y esto en poder y manos de su Magestad, o del Gouernador general, o del Lugarteniẽte general de su Magestad (en caso q̃ por Fuero lo pueda auer) o del Regente el officio de la general gouernacion, a saber es, de aquel que presidiere en lugar de su Magestad en la Real Audiencia del presente Reyno. Y tambien sea tenido y obligado a prestar dicho juramento en poder y manos del Iusticia de Aragon, o de sus Lugarteniẽtes en caso de ausencia, muerte, o otro legitimo impedimiẽto suyo: y q̃ testifique el Acto desta jura vno delos Notarios de la dicha Corte del Iusticia de Aragon: el qual sea obligado a expensas del dicho justicia de dar y entregar a los Diputados del presente reyno sacado en forma el Acto de la dicha jura dentro de quinze dias que sera prestada,

para q̃ se ponga en el Archiu del Reyno: so pena, que si el dicho Notario no lo hiziere, quede suspendido del dicho su officio por vn año: y que todo esto aya de hazer antes de vsar en manera alguna del dicho su officio, so pena de official delinquente contra Fuero.

Y que el dicho justicia en la dicha ciudad de Iaca y qualesquiere villas y lugares realencos, o que son del districtu o jurisdiction de las dichas ciudad, villas, valles, y lugares realencos, que estaran dentro los dichos limites a baxo designados, y no en otros algunos: hallandose en qualquiere dellas, o dellos, pueda euocar para si qualesquiere causas y processos criminales que sobre qualesquiere de los dichos crimines y delictos se huuieren començado, o prosseguido ante el justicia y juez ordinario de la tal ciudad, villa, o lugar. Y assi mesmo delante del se puedan començar qualesquiere causas y processos sobre los dichos crimines y delictos, y proceher assi en los euocados de los dichos justicias y juezes ordinarios, como en los que se huuiren començado ante el, hasta sentencia diffinitiua y deuida execucion della. Y en caso que se ausentare de la ciudad, villa, o lugar, en donde o por via de euocacion, o por auerse començado ante el se prosiguieren y actitaren ante el algunos de los dichos processos: q̃ en tal caso las dichas causas y processos y el conocimiento dellos quede y se debuelua al justicia y juez ordinario dela tal ciudad, villa, o lugar, en el mesmo estado y punto q̃ estauan quando el dicho justicia se ausento: en los quales processos se pueda enãtar y proceher ante los dichos justicias y juezes ordinarios, hasta sentencia diffinitiua y real execucion della. Con esto, que quantas vezes el dicho justicia boluiere a entrar y hallarse en dicha ciudad, villas o lugares: pueda hazer la euocació de los dichos processos, todas las vezes q̃ le parecierе. Y en ausentandose, assi mesmo todas las vezes que se ausentare, los dichos processos queden debueltos a los dichos justicias y juezes ordinarios respectiuamente. Y que aunque dicho justicia hallare algunas sentencias diffinitiuas ya dadas enlas dichas causas por los justicias y juezes ordinarios, pueda executar aquellas sin otra euocacion alguna, como si fueran dadas por el mismo. Y que en los dichos processos y causas el dicho justicia aya de guardar en todo, lo que esta dispuesto y ordenado por los Fueros y Leyes del presente Reyno, so pena de official delinquente en su officio, ê incurra en las penas por Fuero estatuydas contra los officiales delinquentes en sus officios si lo contrario hiziere. Y especialmente aya de consultar con la Real Audiencia los dichos processos y causas las sentencias diffinitiuas, y todo aquello que los justicias y juezes ordinarios de las ciudades, villas, y lugares del presente Reyno son obligados a consultar, y las sentencias que los tales justicias y juezes ordinarios no estan obligados a consultar, y sin consul-

ta las pueden dar, pueda assi mismo el dicho justicia dar y pronunciarlas, sin la tal consulta, a su daño, riesgo, y peligro. Y que assi mismo de las sentencias que diere y pronunciare el dicho justicia en las dichas causas y processos, pueda auer appellacion a la dicha Real Audiencia, de la misma manera que esta permitido en la de qualesquiere sentencias, dadas por qualesquiere juezes ordinarios del presente reyno, en las causas y processos criminales.

Y con esto declara su Magestad, de voluntad de la Corte, que siempre que el Lugarteniente general (en caso que por Fuero lo pueda auer) y el Regente el officio de la general gouernacion, y qualquiere dellos, se hallaren en la dicha ciudad de Iaca, y qualquiere de las villas y lugares realencos, o de su jurisdiction, que estuuieren dentro de dichos limites, queriendo el dicho Lugarteniente general, o el dicho Regente la general gouernacion euocar qualesquiere de las dichas causas y processos para si, y para su conocimiento y determinacion: lo puedan hazer de la misma manera como las podrian euocar antes del presente Fuero del poder y jurisdiccion de qualesquiere de los dichos justicias y juezes ordinarios de dicha ciudad, villas, y lugares: y que si los dexaren indecisos è indeterminados, aquellos queden en poder y conocimiento de dicho justicia, si se hallare alli presente, o de los justicias y juezes ordinarios de la tal ciudad, villa, o lugar: guardandose en ellas, y en otras qualesquiere, que sobre qualesquiere de los dichos delictos se huuieren començado ante los dichos Lugarteniente general o Regente la general gouernacion, el mismo orden, modo y forma, que arriba entre el dicho justicia y juezes ordinarios esta dado, en caso que los dichos Lugarteniente general, o Regente la general gouernaciõ no huuieren llegado alli.

Y declarando lo sobredicho, estatuece su Magestad de voluntad de la Corte, que las causas y processos que se haran en las dichas ciudad, villas, y lugares, se ayã de hazer lleuar y actitar en cada vna dellas respectiuamẽte, assi, & segun que aquellas tienẽ de ser actitadas y lleuadas delante de los justicias y juezes ordinarios dellos, y se ayan de lleuar y actitar mediante los Notarios y ministros de justicia, de los justicias y juezes ordinarios de la dicha ciudad, villas, y lugares respectiuamente, saluo que en caso que sean sospechosos los dichos Notarios, o el otro dellos: el dicho justicia pueda hazer election de otro Notario o Notarios para actitar dichos processos y causas.

Y que assi mismo los que seran prẽdidos y capcionados por las dichas causas y delictos ayan de ser presos y detenidos en carceles publicas, q̃ estẽ dentro de cada vna de las dichas ciudad, villas, y lugares donde los tales fueren presos respectiuamente. Y porque en los casos que al dicho justicia se da jurisdiccion, los criminosos y de lin-

linquentes ſean mas facilmente caſtigados, ſu Mageſtad de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que para acuſar de los ſobredichos caſos y delictos, ſea parte legitima el procurador Aſtricto, o de la vniuerſidad donde el tal delicto ſera perpetrado o el delinquente fuere hallado, juntamente con la parte intereſſada, o ſin ella.

Y que el dicho juſticia no pueda vſar ni exercitar juriſdiction alguna en los dichos caſos y delictos que por el preſente Fuero tendra juriſdiction, ſino foralmente, y no en virtud de eſtatutos hechos ni hazederos por las dichas ciudad, villas y lugares.

Y que dicho juſticia aya de lleuar por inſignia vn baſton, o vara pequeña, como la acoſtumbran lleuar otros juſticias del reyno.

Y en caſo que dicho oficio vacare por muerte, renunciacion, priuacion, amocion, o en otra qualquiere manera del tal juſticia, o juſticias que ſeran nombrados: ſu Mageſtad y los ſucceſſores en el dicho reyno en ſu caſo, puedan nombrar otro juſticia con el miſmo poder y facultad que en el preſente fuero ſe contiene: y eſto tantas quantas vezes acaecera vacar dicho officio en qualquiere manera, como dicho es.

Y porque el dicho juſticia tenga cõmodamente con que ſuſtentarſe, ſe le aſsignan por ſalario en cada vn año doze mil ſueldos Iaqueſes, pagaderos en tres tercios yguales de quatro en quatro meſes de las generalidades del preſente reyno, y por el adminiſtrador del General de aquel, ſin otra cautela ni mandamiento, ſino con ſola Apoca del dicho juſticia, o de procurador ſuyo legitimo.

Y paraq̃ cõ ſeguridad de ſu perſona y mas cumplida execucion de lo que toca a ſu officio pueda yr diſcurriendo por el dicho ſu diſtrictu y territorio pacificando la tierra, ſe le aſsignan veynte ſoldados, pagaderos de las generalidades del reyno, con quatro ducados de a onze reales de paga cada mes, y tres ducados mas de ventaja para el Cabo de Eſquadra: en los quales veyte ſoldados y cada vno dellos el dicho juſticia tenga, y por el preſente ſe le concede y permite, que exercite y uſe lo que qualquiere Capitan tiene en los ſoldados de ſu compañia.

Et aſsi miſmo ſe eſtatuece y ordena, que ſi en algunos de los lugares de ſeñores de vaſſallos que eſtã dentro de los dichos limites ſu Mageſtad tuuiere juridiccion o en algũ tiempo le pertenecera; que en tal caſo el dicho juſticia pueda vſar de dicha ſu juriſdiccion, como lo puede hazer en los otros lugares realencos.

Y declarando los limites de dicho ſu diſtrictu y territorio que por el preſente Fuero ſe ſeñala al dicho juſticia, ſu Mageſtad de voluntad de la Corte eſtatuece y ordena, que ſea y ſe limite, començando de las buegas y mojones que ay entre Aragon y Nauarra: y de ay a val de Anſo, Lurbès, Saluatierra: Sigues, Eſco, Tiermas, Vndues de cabo Lerda, Vrries, Rueyta, Pitillas, Sibrana, Lueſia, Biel, Fuencalderas, Murillo, Riglos, Saraſa de Mercuello, Loarre, Anies, Quinçano, Bolea,

lea, Gratal, Lierta, Araſcues, Sabayes, Fornillos, Bandalies, Arbanies, Sipan, Barluéga, Sanctolaria, Aguas, Lauata, Santacilia, Pançano, Yaſſo, Baſtaras, Morrano, Sanctaroman, Caſuas, Angues, las Cellas, Peraltilla (y dexãdo a Barbaſtro ala mano drecha) y dẽtro del diſtricto, a Pozan de Vero, Azlor, Yazarra. Crexençã, Coſtea, Fonz, Sancteſteuan (y dexando fuera a Tamarit) Caſtellõ, Roix, haſta la raya de Cataluña, y de alli arriba por la miſma raya, haſta llegar ala val de Aran, y Bañeras de Luxan, y por la raya de Frãcia y Bearne, haſta boluer a la dicha val de Anſo, con todos ſus terminos, Aldeas, y rios, y cõ las juriſdictiones a ellos, a ellas, y a cada vno y qualquiere dellos y dellas perteneſcientes, ſean y queden por diſtrictu y territorio y juriſdiction del dicho juſticia enlos dichos caſos, y en reſpecto delas perſonas arriba dichas tan ſolamente.

Y declarando aſsi miſmo, q̃ enlo ſobredicho no ſe cõprehendã, ſino queden excibidas, como cõ tenor del preſente ſe exciben y exceptan del dicho territorio y juriſdiction, las villas de Sos, Vncaſtillo, Sadaua, Exea, y Tahuſte, cõ ſus terminos, juriſdictiones, barrios, y aldeas de aq̃llas, y qualquiera dellas, y la dicha villa de Tamarit con ſus terminos barrios, y aldeas: y mas qualeſquiere lugares, montes, o Pardinas de Señorio Eccleſiaſtico o temporal, nombrados o nombradas q̃ en eſte circuytu, y dentro del vuiere, y los que arriba ſe nombran por limites dõde ſu Mageſtad no tenga juriſdiction. Que quanto a los dichos lugares, montes, o Pardinas de Señorio, ordena ſu Mageſtad y la Corte, q̃ ſu limitacion y nominacion dellos ſe entiẽda excluſiuè: en los quales ni en ninguno dellos, dicho juſticia ninguna juriſdictiõ ha de poder tener y exercir, ni entrar en fragancia, ni en otra manera alguna en dichos lugares Eccleſiaſticos, o tẽporales de Señores, ni en ſus terminos, montes, o pardinas dellos, ni en ninguna de las dichas cinco Villas, ni en ſus terminos, juriſdictiones, barrios, ni aldeas de aquellas, ſino ſolamente en las Ciudades, villas, y lugares realencos arriba nombrados, y en dicho diſtrictu comprehendido s como arriba ſe ſeñala.

50 ¶ *De prorogatione exercitij Locumtenentium Iuſtitiæ Aragonum.*

EL oficio y cargo de las perſonas delos Lugareſteniẽtes del Iuſticia de Aragon que hoy ſon, el dia de la publicacion de los preſentes Fueros ſeria extincto ſino ſe proueyeſſe. Y porq̃ cõuiene al bien de la Republica que la adminiſtracion dela juſticia no eſtè ſuſpendida por algun tiẽpo: por tanto ſu Mageſtad de voluntad de la Corte y quatro braços de aq̃lla ſtatuece, y ordena q̃ el cargo, exercicio y officio de los ſuſodichos lugares tenientes que oy ſon, dure haſta por todo el ſeteno dia del mes de Enero del año ſiguiente de 1586. Incluſiuè y no mas. Y paſſado el dicho termino, el exercicio delos cinco Lugareſteniẽ

tes

tes que han de ser nombrados por su Magestad para la Corte del Iusticia de Aragon, aya de començar el octauo dia del dicho mes de Enero, de dicho año de mil y quiniẽtos ochẽta y seys. Y que su Magestad hasta el dicho dia octauo del mes de Enero, nueuamente aya de nombrar los cinco Lugares tenientes de la Corte del Iusticia de Aragon de los diez y seys letrados nõbrados en las presẽtes Cortes por los quatro braços, por el ordẽ y forma q̃ esta estatuydo y ordenado en el Fuero hecho en las Cortes del año 1528. que comiẽça: Itẽ estatuymos y ordenamos, situado baxo la rubrica de la nominacion hazedera para los q̃ vuieren de ser electos para el officio de Lugarestenientes, iuxta su seriẽ y tenor: en quãto no es limitado, moderado, y derogado por los presentes Fueros. Y se aya de hazer bolsa nueua de los onze Letrados q̃ quedarã, para que en caso de vacacion se aya de hazer extractiõ dela dicha bolsa para dicho officio de Lugarteniẽtes, assi y segũ esta dispuesto y ordenado en el dicho Fuero: el qual en todo y por todo se aya de obseruar, y quieren sea auido aqui por inserto en quanto por los presentes Fueros no es moderado, corregido, limitado, entendido y modificado.

51 ¶ *Nominacion de los diez y seys Letrados para Lugarestenientes del Iusticia de Aragon.*

LOS quatro braços de la Corte general del presente Reyno de Aragon en virtud delos presentes Fueros hizieron la nominacion de los diez y seys Letrados infrascriptos para Lugarestenieẽtes de la Corte del Iusticia de Aragon, en la forma y manera siguiente: a saber es, quatro Letrados en cada vn braço. Por el braço de la Iglesia, Micer Bartholome Lopez: Micer Martin Baptista de la Nuça: Micer Iuan Lopez Baylo, y Micer Iuan Romero. Por el braço de los Nobles, Micer Iuan de Bardaxi: Micer Thomas Martinez Boclin: Micer Miguel Malo: Micer Andres Briz. Por el braço de Caualleros, Hidalgos, Micer Francisco Pozuelo: Micer Gaspar Espinosa: Micer Iuan Francisco Torralua, y Micer Iuan Dominguez. Por el braço de las Vniuersidades, Micer Iuan Gaço: Micer Iuan Miguel de Bordalua: Micer Hieronymo Chalez, Micer Gerardo Claueria. La qual nominacion ha seydo presentada a su Magestad, para que dentro del tiempo en los presentes Fueros contenido y puesto, su Magestad haga nominacion de las cinco personas que han de seruir para Lugartenientes del Iusticia de Aragon, para que las otras onze personas restantes sean insaculadas por los Diputados del Reyno, conforme a lo que esta dispuesto y ordenado en los presentes Fueros. Et en caso que la dicha bolsa por muerte, o en otra qualquier manera fuesse euacuada de las personas en ellas nombradas, en tal manera que no huuiesse numero de personas para suplir los Lugarestenientes vacantes en el dicho caso se aya de estar a lo dispuesto y ordenado por el Fuero del año 1528.

que

que comiença: Item estatuymos: so la rubrica de la nominacion hazedera para los que huuieren de ser electos para el officio de Lugarteniente: cessando como ha de cessar la bolsa de las doze personas insaculadas y la nominacion è insaculacion de aquellas, para los fines effectos contenidos en el Fuero, hecho en las Cortes celebradas en la villa de Monçon los años 1563. 1564. so la rubrica, De la subrogacion hazedera en falta de alguno de los Lugares tenientes: el qual su Mageftad y la Corte reuocan y quieren auer y han por reuocado y espirado quanto a lo dispuesto y ordenado en el, cerca de las doze personas que auian de ser insaculadas en la dicha bolsa de doze para los fines y effectos en el contenidos

52 ¶ *El tiempo que los presentes Fueros han de durar.*

(.?.)

ITEM estatuymos y ordenamos, de voluntad de la Corte, que los presentes Fueros, assi ciuiles como criminales, y el exercicio dellos, ayan de durar y duren hasta las primeras Cortes generales, o particulares del presente Reyno, de Aragon, y no mas: quedando las personas de los Consejeros de la Audiencia real, ciuil y criminal, en el ser y officio que estauan al tiempo de la conuocacion de las presentes Cortes: reseruado a su Magestad la facultad que tiene de mudar aquellas siempre que a su Magestad pareciere.

TABLA

LAVS DEO.

CON LICENCIA.
En Çaragoça, Por Angelo Tauanno
Año M. D C V I.

TABLA Y RVBRICA DE LOS PRESENTES FVEROS SEGVN LA ORDEN DEL ALPHABETO.

Que

FIN DE LA TABLA.

LA Audiencia Real Ciuil y Criminal y Corte del Iusticia de Aragon, y los Fueros temporales que estauan en obseruancia, antes de la conuocacion de las presentes Cortes, en quanto no sean contrarios a los presentes Fueros, estã cõtinuados y prorrogados. Continuadas y prorrogadas hasta las primeras Cortes generales, o particulares del presente Reyno, como en el registro de dichas Cortes se contiene, exceptado el Fuero de los tassadores, y el de la bolsa segunda de doze para lugares tenientes de la dicha Corte del Iusticia de Aragon: hechos en las Cortes, del ano 1563. y 1564. que han espirado.

Ad titulum de Receptatoribus. fol. 2.

Sumarium.

1. Receptatores qui dicantur.
2. Receptatores recipientes scienter malefactores, qua pœna de iure puniantur. Et qua pœna de foro. et num. 4. et 16.
3. Lege antiqua stante, et statuto nouo superueniente malefactores puniente, secundum statum an fieri debeat.
4. Receptatores vt puniantur scienter esse debent criminis. Et num. 5. Et quando dicatur esse sciens, num. 6. et 10. Et ipsa scientia allegenda et probanda et num. 7. Et omnia alia necessaria et requisita. ibidem num. 18. 19. 21. 23. 31. 32. 36. 37. et 53.
8. Receptatores delinquentium nulla pœna puniuntur, si ipsi sint pater, mater, filij, vxor, fratres, vel consanguinei. Et qua ratione. ibidem num. 9.
11. Receptator delinquentis illico post delictum facieng non minus punitur quam delinquens.
12. Delinquens occurrens in continenti ad locum sacrum legiatum, præsumitur eo animo recolligendi se ibi deliquisse. quod fallit si locus ille sit communis. et num. 14. Domus, vel locus communis, quæ dicatur. ibi.
13. Conditori legis creditur in narratiuis. Statuens creditur in narratiuis.
15. Receptator vi coactus nulla pœna punitur.
18. Scientiam præsumitur habere iudicem, præcedente appellitu, vel accusatione.
19. Instantia partis legitima requiritur in Aragonia vt procedatur in causis.
20. Procurator Astrictus in quibus casibus sit pars.
22. Scientiam an inducant literæ monitoriæ iudicis.
23. Citatio per Edictum quando fit. Et requisita vt valeat. Et num. 24.
25. Citatio dicitur facta contra impedientes eam fieri. Intimatio dicitur facta contra impedientes.
26. Dicto, vel assertioni alicuius si sit standum, intelligitur præstito iuramento.

Ad Forum primum tit. de Receptatoribus. fol. 2.

In primis scire debes, quod de iure Receptatores 1. proprie dicuntur, de quibus in praesenti agimus, illi qui receptant, et ut frequentius sonat in malum, sunt illi qui fures, raptores, vel alios malefactores, et delinquentes recipiunt, et receptant. Ut in lg. i. Cod. de his qui latro. occult. Et in lg. i. ff. de recept. Et Bart. in lg. Ait Praetor. §. quod autem. num. i. ff. de seruo corrupto.

Praeterea dic, quod si praedicti recipiant et receptant 2. ipsos malefactores, habentes scientiam criminis commissi, et perpetrati ab eis, de iure puniuntur tam quam socij criminis simili paena, qua ipsimet delinquentes et malefactores. Et si illud fecerint ignorantes crimen, non puniuntur eadem paena, sed alia mitiori. Ut apparet ex iuribus supra citatis. Et affirmat Baldus in dict. lg. i. num. i. et num. 2. Cod. de

libr. qui latro. occult. Et Thom. Gramaton. 35. num. 22. Et 23. in criminalibus. Et quid erit quando quis praestat opem vel auxilium delinquenti post delictum commissum, ut non capiatur. Vide Ant. Gomez tom. 3. variar. Cap. 3. tit. de homicidio. num. 50. Ubi de hoc, et de tota materia nostra per totum titulum plurima tradit.

3. Quibus legibus iuris communis punientibus receptatores dicta poena, leges municipales nostri Regni, idest Fori contradicunt, et corrigunt eas. quod fieri potest. Et secundum dispositionem et poenam dictarum legum, seu Fororum puniri debent, dempta punitione, et poena legum iuris communis. Ut affirmat Tiraquell. de poenis temp. aut remit. 38. causa. num. 11. Et Bartol. in lg. 1. ff. de vi bonor. raptor.

4. Ideo scias, quod de foro praedicto receptatore[s] non solum criminum fractoris pacis, tregua, asecuramenti latronis, seu raptoris post sententiam condemnatoriam mortis, Ut tenet Molin. in Repertor. fFor. in verbo. Receptator. fol. 276. col. 4. sed etiam aliorum criminum fori E como la punicion. Calatayubij. anni 1461. in tit. de homicidio. fol. 168. tantum puniuntur quod capti teneantur in publica et communi carcere quinquaginta diebus, vel solvant quinque mille solidos Iacenses, si voluerint. Ut in dicto foro ibi, E el que receptara en los sobredichos casos.

5. Et quamvis in poena differat forus Regni a iure communi, nihilominus ex dispositione fori requiritur Ut ipsi receptatores habeant dictam scientiam criminis, ut puniri possint praedicta poena forali. Ut decidit forus unicus. tit. de guerreant. in civili. ibi. E contra aquellos que scientemente receptaran los ditos robos. Et Molin. ubi supra in dict.

verbo Receptator. quod quidem affirmat Bald. in d. leg. i. num. 2. Cod. de his qui latr. occult. Et in leg. Crimen. num. 2. Cod. ad leg. Iuliam de Adulter. Et in leg. Si furti. Cod. ex quib. caus. infam. irrogat. Glosa in leg. in pari. Et ibi Bart. num. 2. ff. de receptat. Et in leg. omnes qui. num. i. Cod. de agricolis. et cens. lib. 10. Et in leg. quemadmodum. num. 11. Cod. eod. tit. textus est in leg. Metroaurum. ff. de poenis. Ioann. de Anna. in Cap. Cum fure. col. i. extra. de furtis. Et bene Afflictis in Consuetud. gallar. ver. Sequitur. verso Quinto quaero. Et Soccinus Cons. 262. num. 15. volum. 2. Et Anton. Gomez. Ubi supra citatus in loco proximo.

Ideo dicam in praesepti casu, quando dicatur quod Receptatores praedicti habeant scientiam? Et primo dicitur tunc habere scientiam quando crimen et delictum commissum est notorium. Et tunc receptatores delinquentium dictorum criminum sunt in lata culpa, et puniuntur. Ut tenet Bart. in d. leg. omnes qui. num. i. Cod. de agricol. et censit. lib. 10. allegans text. in Cap. i. de postul. praelat. Et optime ipse Bart. in d. leg. 2. num. 2. ff. de receptator. Et etiam Felin. in Cap. cum contingat. num. 2. vers. Et quod ad incurrendam penam. de rescriptis. Et Bald. Cons. 41. Col. 2. vol. 5. 6.

Et hinc est, quod in predicto casu oportet ut allegetur et probetur dicta scientia, et de ea constet. Ut probat dictus Forus unicus de querreant. in Civili. ibi. La qual sciencia se aya de probar etc. pro quo facit doctrina Felini in Cap. Cum Vigessimum. num. i. extra de officio iudic. deleg. Et Angel. in leg. i. Cod. nil agger. non rump. Et Bart. in leg. omnes. Cod. de agricol. et censit. lib. 10. Et est glosa in Cap. Concertationi. verbo. Scienter. de appellat. lib. 6. Et optime atque latissime in simili dispositione statutaria loquens tradit Andr. Tiraquell. in tract. de retract. lignag. §. 8. glos. 7. num. i. Et Anton. Gomez. in dicto loco supra citato. 7.

8. Sed in praedicto casu dic, quod non comprehen-
duntur pater, mater, filii, mariti, uxores, nec fratres.
Et patet in dicto § fin. ioi. Emperoque en la dita pe-
na ll. Et idem est de iure. Et tenent Cinus et
Bald. in l. 1. num. 2. Cod. de his qui latro. occult. dum-
modo ipse non sit hostis publicus, vel condemnatus
de rebellione contra Principem, ut tradit Andr.
Tiraquell. in tract. de poen. temp. aut remit. Causa 20.
num. 5. = Et intellige procedere quando omnes alii
9. consanguinei receptantes criminosos consanguineos
non puniuntur de iure poena ordinaria, sed levio-
re poena. Argto. text. in l. Cum ino. §. qui filium
suum. ff. de re milit. Et in l. 2. iuncta glosa. ff.
de recept. Et optime plures allegans tenet Pedem.
decis. 80. num. 11. Et tradit late Andr. Tiraquell.
in tract. de poen. temp. aut remit. 20. Causa. num. 1.
et num. 2. Et 24. num. 4. Et qua poena praedicti
consanguinei puniantur vide Pedem. dict. decis. 80.
num. 12.

10. Nunc vero scire oportet, quod tunc dicitur quis
scire delictum, si delinquens exiens de domo illius
statim delictum commisit, et eo commisso re-
ceptaverit in dicta domo, a qua exivit. Nam
tunc dominus dictae domus conscius est delicti.
Ut tenet Molin. in dict. repertorio foror. in verbo.
domus. vers. de domo tua. fol. 111. col. 2. et in verb.
delictum. vers. delicti conscius. fol. 90. col. 3. =

11. Pro quo facit quod de iure receptans delinquentem
illico post delictum commissum, videtur non minus
delinquere quam ille qui crimen commisit. Ut
inquit Thom. Gramat. Cons. voto. 15. num. 1. =

12. Et etiam optime approbantur praedicta ex eo quia
cum in continenti currit delinquens ad dictam domum
a qua exivit, ostendit quod eo animo et voluntate
dicti domini domus delinquit. Argto. tex. in l.

si hi qui. Cod. de adulter. et probat text. in l. 1.
ibi: spe immunis libertatis. et in d. l. in. §. generaliter. et in l. fin. ff. si quis. tto. liber esse iussus.
Quod quidem omnino à Foro, et a iure euitari oportet, ut ex eo non oriatur, vel detur ocasio delinquendi, et sequatur damnum Reipublicae. arg. tex. in l. 1. ff. de recept. et affirmat Alciat. in tract. de presumpt. 3. regul. presumpt. 33. num. 4. Et in ea ratione fundati fuerunt Conditores fori 1. in tit. de receptat. editi Caesaraugustae anno 1528. 13.
Ut patet in suo principio in verbis narratiuis praefactionis, in quibus bene dicti Conditores, vel statuentes credunt. Ut affirmat Bart. in l. Ambitiosa. num. 22. ff. de decret. ab ord. faciend.

Quod limita dummodo dicta domus non sit 14.
domus communis, et publica omnibus, ut est Molendinus, balneus, furnus, vel hospitium: quia ex eo quod delinquens exit ab eis, vel ab Ecclesia et committat delictum, et occurrat illico ad dicta loca, non dicitur domus ipsorum conscius criminis vel delicti, cum sint loca publica, et communia omnibus. Ut in foro 2. in dict. tit. de receptat. fol. 162. et affirmat Molina ubi supra.

Etiam limita in receptatore coacto vi. 15.
quia si delinquens, et criminosus infert violentiam dicto receptatori, et per vim invitus, et coactus faciat eum recipere, et receptare, tunc ipse receptator non tenetur. Ut notat Baiá per text. ibi in l. In delictis. ff. de Noxalibus. et Iuan. in l. 1. §. in eo. et in l. si quis quasi. ff. ad Senatuscons. Sillan. Alle text. in l. et ideo. in 2. resp. ff. de cond. furt. et in l. si pignori circa fin. ff. famil. Ercisc. et in l. pcto. §. praedium. ff. de legat. 2. et in l. qui autem. §. apud Labeonem. ff. quae in fraud. credit. et in l.

interdum. et in l. g. nouissime. §. 1. ff. quod fal. tut. aut. Et in Cap. Ult. et ibi glosa. Verbo. invita. dict. l. 6. Et hoc affirmat Bart. alleganti alia iura in quaest. 2. incipiente. Pirane Ciuitatis. num. 3.

16. At vero sciar, quod ex eo quod de foro non erat circa praedicta bene prouissum, et statutum in casu quo delinquentes se receptaverint in Villis, Castellis, vel alijs locis priuilegiatis in Curijs Generalibus anni 1528. fuit decretum et statutum contra Dominos dictorum locorum, non reijcientes ab eis dictos delinquentes, quod incurrant ipsi in paenam quinque mille solidorum Iacensium. Ut apparet per forum 1.m tit. de receptator. fol. 162. ibi. E si los dichos Senores dellas dichas Villas, Lugares, y Castillos priuilegiados. &. Et eadem ratione Et quia dicta paena videbatur minima interuenien ter in Curijs Generalibus anni 1585. Montisoni auxerunt, et adderunt dicta paena, scilicet alios quinque mille solidos. ita ut deinde praedicti Domini incurrerant si non reijcerent dictos delinquentes a suis locis priuilegiatis, in paenam decem mille solidorum Iacensium. Ut disponit forus noster Vnicus. in tit. de receptator. ad quod fuit Conditus. Volens quod in alia dictus forus antiquus, et 1.us anni 1528. in dict. tit. de receptator. remaneat, et sit firmus, et validus quoad alia a se disposita, et quod omnino serue tur. Ut patet in litera nostri fori per totum. Unde ad intelligentiam nostri fori, de dicto 1.o antiquo foro in specie agi oportet.

17. Et inprimis dic, quod iuxta dictam foralem dispositionem dicti fori 1. antiqui, ad hoc

Ut tradicta procedant requiruntur nonnulla occurrere. Et primum requiritur, ut dictus malefactor et criminosus reconditus, et receptatus in dicto loco, sit coram iudice appellitatus, vel accusatus de aliquo crimine, de quibus Procurator Astrictus accusare potest, et est pars legitima. Ut in dicto foro. 1. ibi: Statuymos, y ordenamos &c. Et ibi: Antes en qualquiera de los dichos casos &c. quia precedente dicto appellitu, et accusatione Iudex habet scientiam, et notitiam criminis. Ut in l. 1. §. item illud. Et in l. necesario. §. non alias. ff. ad Senatuscons. Sillan. Et colligitur ex Bal. in Auth. Sed novo iure. Cod. de Servis fugit. et ibi Paul. de Castro. Et Cepol. et Alexander. Angel. in tract. de malefic. in verbo. Vere. vers. quod si quis confitetur. Et Ypol. in l. 1. in princ. ff. de quaest. Et Passon in l. Error. num. 14. de iur. et fact. ignor. 18.

Secundo requiritur, ut dictus appellitus sit oblatus, vel dicta accusatio sit facta ad instantiam partis interesse habentis, et legitimae. vel ad instantiam dicti Procuratoris Astricti. Ut in dicto foro. in dict. vers. Antes en qualquiera de los dichos casos &c. ibi: A instancia de la parte cuyo sera &c. Quod fit ex eo quia in Aragonia fieri debent omnia ad instantiam partis legitimae, et cuius principaliter interest. Ut in Observa. 4. cum duobus seqq. tit. de generali privil. totius Regni. fol. 22. Et regulariter non habemus officium iudicis, nisi in certis, et expressis a foro casibus. Ut affirmat Molina in dicto Repert. fori. verbo. Officium iudicis. per totum. fol. 246. Et dicam infra in explicatione fori unici. tit. de lenonibus. num. 9. fol. 19.

Unde scire decet, quod dictus Procurator Astrictus est pars legitima in omnibus, et singulis casibus, quos refert forus unicus. tit. En que casos el Procurador 20.

Astricto es obligado. fol. 161. Et Petrus Molinos in sua Practica iudic. in tit. de Processu crimin. fol. 303.

21. Tertio requiritur, vt supra dixi sub. num. 5. et 6. quod ipsi Domini receptantes habeant scientiam de crimine. Et in isto casu forus ponit formam inducentem dictam scientiam, cum disponit, vt iudex coram quo sit dictus appellitus oblatus, vel pendeat accusatio, teneatur concedere literas intimatorias directas ad dictos dominos, quibus certiorentur de predictis. Vt in dicto foro, in vers. En el dicho caso el Iuez Ordinario. etc. que quidem Monitoria litere, cum orian-
22. tur a Iudice, omnino inducunt scientiam post intimationem, et habent vim peremptorij. Vt affirmat Thom. Gramat. Cons. 135. num. 1. in Guil. et Bald. in lg. Cessante. num. 2. Cod. quomodo et quando. Quibus literis de iure iudex vti debet in predicto nostro casu. Vt infra dicam num. 38.

23. Quarto. Ratione predicta requiritur vt predicte litere intimentur dictis Dominis facie ad faciem, vel eorum Officialibus exercentibus pro eis iurisdictionem in casu iam relato num. 36. si reperiri possunt; alias si non reperiantur, quia latitent, et impediant quominus sibi facie ad faciem intimentur, requiritur solum fieri per Caligum, dummodo duo seruentur. Primum, quod ipsi Officiales, impediti a dictis Dominis, affigant copiam literarum intimationis predicte in platea, vel in ostijs domus Concilij, vel Ecclesie pomuli Regis, vel Ecclesie proximioris, locis priuilegiatis in quibus sunt impedientes eos, ne sibi intimentur facie ad faciem. Vt in dict. foro. in §. ricaecerpucal. per totum.
24. Et sic remanent legitime moniti, et citati, vt patet in dict. foro. et est text. in lg. dies. §. toties.

ibi: libellum ad ipsas ędes proponere, et ibi glosa in Verb. libellum. ff. de damno infecto. Et in lg. Item Veniunt. §. præter hæc. in fin. ibi: Vel literis, aut laic tis. ff. de petit. hæred. Et tenet Baldus in lg. Con 15
sentaneum num. 2. Cod. quomodo et quando. Et ibi Salicet. in. 2°. notabili. in Verbo. literis. Angel. in Auth. de litigi. §. omnem. Vers. Ex hoc casu patet. Et latissime Andr. Tiraquell. in tract. de retract. lignag. §. 9. glosa 2. num. 8. et seqq.

Quod enim omnino confirmatur, quia cum ipsi 25.
impediant, ut dictum est, ne intimentur sibi per modum et formam prædictam, legitime dicitur facta intimatio in eorum impedientium præiuditium 5
Ut affirmat latissime Andr. Tiraquell. dict. tract. de retract. ligna. §. 2. glosa. 1. num. 9. et §. 15. glosa 2. num. 7. et etiam Marant. de ordine iu dic. tit. de citatione. 1. membr. part. 6. num. 84.

Secundum. servari debet, quod ipsi officiales impediti præstent iuramentum quod fuerunt impe diti, et dictum impedimentum affirment medio iuramento. Ut colligitur ex dict. foro. ex dicto 25
§. Acaecerpuede. ibi: Se aya de estar a Jura mento. etc. Quod fuit bene decisum, quia in omni 26.
casu in quo tenetur stare dicto, vel assertioni ali cuius ex aliqua dispositione legis, vel statuti, in telligitur iuramento præstito ab asserente, ut in nostro casu. De quo est etiam text. in lg. Theo-pompus. in Verb. iuratus. ff. de dote prælegata. et ibi Bart. num. 7. et affirmat Bald. in Cap. tuis. num. 3. Extra. de testib. et in Cap. Cæterum. num. 4. de iuram. Calum. et ipse Bald. in lg. Iusiu-randum quod. in princ. ff. de iureiurando. Jasson in lg. De pupillo. §. qui opus novum. num. 4. ff. de operis novi nunt. quod tenent Andr. Tiraquell. et plurimi a se allegati in tract. de prescript. §. 1. glosa. 7. num. 2.

27. Et adverte quod in nostro casu omnia dicta servari
debent omnino. quia ex eo quod sint necessaria, et statuto
inducente ea, dicitur certa forma quae servari oportet,
et si non servetur, quamquam factum sit, irritum erit et nul
lius momenti. Ut docet Tiraq. in q. 1. num. 7. et in q. Ce
sante. num. 11. Cod. quomodo et quando. et Bonav. Tira
quel. in dicto tract. de retractu lign. §. 8. glosa. 3. et 7. per
totam. De qua forma ex statuto posita in citatione opti
me et latissime ibi tradit. et quae infra in Foro Unico. tit. de
los Censales para el Arrendamiento del General. num 4. plu
rima dicam. Ubi videri poterit. Et optime in Foro Unico. que
muger no pueda ser capleuadora. num. 12. et 13. Eo qui-
dem facto iuxta dictam formam, creditur omnino fieri, et le
gitime dicta intimatio, quemadmodum si facta fuisset facie
ad faciem, et de ea constaret per instrumentum publicum.
Ut patet in d. §. Hacaezer ser gocora. Et ita adimpletur
Forus ipse disponens, quod constare debeat de dictis per
instrumentum publicum ipsius intime, et requesta. Ut in
dicto Foro, ibi: a sola ostension del instrumento de requesta.
28. Circa quod adverte dico. Primum, quod dicta probatio ins-
trumentalis nullam aliam requirit, imo dicitur prompta,
et veritatem aparens, ut inquit plures allegans Thom.
Gram. cons. 97. num. 3. in fine. et num. 4. in Civil. Boer.
Cons. 25. num. 2. Baldus in l. Imperator. num. ff. de
quaest. Et cons. 36. col. 2. Et Cons. 28. volum. 2. Marsi.
in rubrica de probat. num. 3. Deci. cons. 423. num. 10. et
11. Et ipse Deci. in Cap. licet. notab. 13. de probat. et ibi
Felin. num. 10. Paris. cons. 10. num. 7. vol. 1. Alciat. in
tract. de praesumpt. regul. 3. praesumpt. 13. num. 8. Calca.
cons. 75. col. 5. et Andr. Tiraq. in tract. de retract. lign.
§. 2. glosa. 1. num. 20. Cum seqq.

29. Unde secundum adverte, quod ideo ostenso instru
mento, et probata per illud intimatio, vel requesta,
tunc non requiritur alia relatio Nuntii. quia ratione
Forus in hoc loquitur per disiunctivum, ut patet ibi.
a sola ostension del instrumento publico de requesta, o
relacion del Nuncio, o de otro Oficial en su caso. In quo
30. quidem casu, quod interveniat dicta relatio Nuntii,
vel Oficialis sufficit, et dictae relationi creditur, cum
sit de his rebus gestis, quae pertinent ad Oficium Nuntii.
Ut tradit latissime Andr. Tiraq. in tract. de retract. lign. §.
8. glos. 9. num. 1. Ubi disputat, quando, et in quibus nuntio creditur,

vel non.

Quinto. Requiritur ultra omnia praedicta, quod probetur, malefactores, et delinquentes remanere in dictis locis privilegiatis per unum diem, post dictam intimationem, et monitionem computatum, ut patet in dicto Foro. ibi. pasado el dia natural. quia ita monentur Domini dictorum locorum, ut intra dictum diem expellant eos a dictis locis. ut in d. Foro. ibi. sean tenidos dentro de un dia natural contadero de la hora etc. 31.

Circa quod adverte duo. Primum, quod sufficit probare illud per duos testes deponentes vidisse dictos malefactores per unum diem post dictam intimationem adesse, et remanere in dictis locis privilegiatis. Et sic colligitur quod dicta probatio requisita dicitur plena, et in omni casu sufficiens, cum sit ea quae ex naturali iustitia requiritur secundum ius gentium, quia in ore duorum, vel trium stat omne verbum, non attenta alia solemnitate iuris civilis, ut inquit Bart. in l. 2. num. 4. Cod. de naufrag. lib. 11. et Andr. Tirag. in tract. de privileg. piae causae privilegio 2. num. 1. 32. 33.

Secundum adverte, quod ad faciendum dictam probationem non requiritur citatio partis, imo absque ea citatione, et dictis Dominis locorum absentibus, fit dicta probatio, ut patet in dicto Foro, ibi. no se aya de citar el dicho señor, ni procurador suyo, antes bien etc. Quod enim procedit de Foro. Et valet ex eo quia ita Forus noster vult. Et in hoc casu Processus, et omnia, iuxta formam et dispositionem eius fieri debet, et servando eam ea et, ut supra dixi num. 27. Et de iure admitti videtur dicta probatio absque citatione partis, ea ratione quia in nostro casu in dicta probatione proceditur, ve- 34.
ritate sola facti inspecta, et sumarie, et tantum fit ad instruendum Iudicem. ut tenet Marsilia de

Ordine iudicior. in 2. membro. tit. de citatione. parte 6. num. 20. Quod procedit ita, quia quoad alia cum per instrumentum constet, nulla alia probatio requiritur, imo ipsa instrumentali probatione precedente, inducitur notorium, et manifestum. Vt affirmat Nicol. in dict. repert. foror. verbo. Manifestum. in princ. fol. 221. et dixi supra num. 28. Ideo si in casu nostro dicitur precedente dicta instrumentali probatione, notorius, quoad recipiendam dictam probationem duorum testium ad instructionem iudicis, tamquam in notorio, bene proceditur absque citatione partis. iuxta doctrinam Innocentii in Cap. bone. el primero. num. 6. de electione. Abb. in cap. in nomine. num. 7. de testibus. et ibi Felin. num. 7. glosa in Cap. ad nostram. et 3. ver. requirit. de iureiurando. Bald. in lg. qui testamento. §. per contra rium. ff. de testamentis. et optime plures allegans Andr. Gaquell. in tract. res inter alios acta. num. 36.

35. Quod quidem de iure minime procedit, quia nullo casu nec modo testes recipi possunt sine partis citatione. Vt latissime plures referens defendit Vedem. decis. 79. num. 18. et 19. Vbi videbis omnia ad hoc opportuna, et ideo non refero.

36. Quibus precedentibus, et sic gestis, Domini dictorum locorum privilegiatorum tenentur expellere dictos delinquentes, et criminosos reconditos, et remanentes in dictis locis, si ibi adsint dicti Domini, et habeant domicilium; Nam si non habitent ibi, in eorum loco dicte litere intimantur Officialibus exercenti bus iurisdictionem in dictis locis nomine eorum. Et tunc ipsi Officiales tenentur eos expellere intra dictum diem naturalem, et si non faciant, Domini incurrunt in dictam penam decem mille solidorum Iacensium, iuxta dispositionem nostri Fori novi, vt supra dixi num. 16. Qua dispositio Fori predicti observabitur post diem, et tempus infra num. 53. relatum.

37. Circa quod advierte quod si ipsi Domini, vel eorum Officiales requisiti modo predicto, vt capiant delinquentes

prædictos, et intra dictum diem naturalem faciant instante dicto Procuratore Fiscali loci criminis commissi, vel loci captionis, vel parte interessata legitime, tunc liberantur a dicta pena, vt patet in dicto Foro ibi. O proceder à capción del dicho malhechor, à instancia &c. Et similiter de iure hoc casu firmari videtur. quia in prædicto casu iudex Prouintiæ delicti commissi debet dictas literas monitorias, siue epistolam mitere ad Iudicem alterius Prouintiæ vbi delinquens degit. qui Iudex, recepta epistola, tenetur delinquentem capere, vt est textus expressus in Auth. vt nulli iudic. §. si vero quis comprehensorum. ibi. si vero cognoscatur. Collat. 9. Et in Auth. de quæstor. §. damus. Collat. 6. Et in Auth. vt iudi. sine quoque suffra. §. si quis autem. Collat. 2. text. in l. 1. §. hoc autem. Et ibi glosa. in verb. dentur. ff. de seru. fugit. Et idem seruatur in prædicto casu in Regno Castellæ. vt per l. 1. tit. 29. partita 7. in fine. Et in cap. 27. tit. de los Corregidores. 38.

Sed in præsenti non omitam quid procedat in casu prædicto, quando per dictum officialem dictorum Dominorum capiuntur delinquentes, an sint ibi per eos puniendi, vel debeant remittere eos ad dictum Iudicem delicti commissi, requirentem, et monentem dictos Dominos, vel eorum prædictos officiales? Circa quod de iure Regni, idest Foro, non dubitatur quod non sunt remitendi, sed ibi per capientes eos puniri debent, si dicti Domini locorum vbi capiuntur habent criminalem iurisdictionem; secus autem si dictam iurisdictionem non habeant, quia tunc remiti debent. Vt patet in Obseru. Item per Forum. vers. Malefactor autem. 9. in ordine. Et in Obseru. Item notandum 10. in ordine. tit. de priuileg. milit. fol. 20. Et in Obseru. 1. tit. de foro compet. fol. 6. Et in Obser. Item statuimus Montisoni edito. tit. de Procur. fol. 160. et in alijs infra citandis. 39.

Et etiam dico, quod est verum, et prædicta conuentio vt remissio in delictis derogetur, fieri potest in Regno, quod etiam ita fit in Italia. vt refert Ias. in l. a Diuo Pio. §. sententiam. num. 2. ff. de re iudicata. 40.

41. Praeterea dico, quod praedicta remisio in nostro Regno fieri debet in certis casibus. Et Primo, quando Malefactor est captus, et accusatione pendente fugit ab ipsa captione, quia tunc non debet puniri in loco captionis, etiamsi Dominus loci habeat dictam criminalem iurisdictionem. Sed in dicto casu remitendus est ad ipsum iudicem à cuius posse, et captione aufugit. Vt in Observ. Item licet, antepenult. in ordine. Et in Observ. fin. in ordine. tit. de foro compet. fol. 7. Et affirmat Mol. in d. repert. foror. verb. Domini locorum. vers. Domini locorum habentes. fol. 105. col. 3. in fine. Et in verb. Remisio. vers. 1. et vers. 2. fol. 281. col. 3. Vbi dictam Observantiam citat. Quod iuvat ratio iuris,
42. quia Vbi lis est capta, ibi debet reus condemnari; Vt triplici ratione defendit Baldus in lg. 1. num. 4. Cod. Vbi de crim. agi oport. facit text. in lg. 1. Cod. de iurisd. omn. iudic.

43. 2.° Quando reus contumax est condemnatus. quia tunc ipsum reum capere debet quilibet Officialis Regni monitus et requisitus per literas Regiae Audientiae, vel Curiae Iustitiae Aragonum, et remitere illum captum ad Iudicem qui eum condemnavit, Vt per eum executetur sententia. Vt decidit forus, E como cerca la punicion editus Calataiubij. tit. de homicidio. fol. 167. Et Molin. in dict. repert. foror. Vbi supra. Quod affirmatur ea
44. ratione, quia executio sententiae venit in consequentiam ipsius sententiae, Vt per Bart. in d. lg. à Divo Pio. §. sententiam. num. 2. ff. de re iudic. et ibi Alexand. num. 3. Et ideo reus captus remititur ad dictum Iudicem promulgantem sententiam, Vt dictus reus captus, et condemnatus puniatur. Ne alias continentia causae dividatur.
45. Vt in lg. nulli. Cod. de iudic. Et affirmat in casu simili Ia[illegible]. in [illegible] in dict. lg. à Divo Pio. §. sententiam. num. 4. ff. de re iudicata. Et Hypolit. in lg. unica. num. 145. Cod. de rapt. Virgin.

46. 3.° Quando malefactor prosequutus, et reconditus in alio loco, non omissa prosecutione est captus. quia tunc remititur, ex eo quia dicitur in dicto casu captus in fragantia, Vt in Observ. Si homicidium. 15. in ordine. tit. de homicidio.

fol. 7. et in locis supra citatis.

Adverto. De iure non ita procedit, sicut de foro. Imo in omni casu in criminalibus remissio locum habet, ut decidit text. in l. desertorem. in princ. ff. de re milit. glosa in verbo. Remore. in Clementina Pastoralis. de sent. et re iudicata. text. in cap. 1. extra. de rapt. Et ibi per textum illum Innocent. Bart. in l. sicut. §. cum sacrilegium. num. ff. de accusat. Et in Auth. nisi iudi. §. si quis vero comprehensorum. per text. ibi collat. 9. text. in l. 1. Et in Auth. qua in Provincia. Cod. ubi de crimine agi oportet. Et ibi Cinus, et omnes DD. in cap. fin. de foro compet. Iulius Clarus in sua pract. crim. §. fin. quest. 38. in vers. Et autem. Et Vossius in sua pract. crim. tit. de foro compet. num. 47. Et optime Covarruv. in practicis questionib. cap. 11. num. 13. Et in lib. 2. cap. 20. num. 15. vers. vicessimo octavo. variar. resolut. 47.

Unde dicas, quod de iure, doctrina Bartoli in l. si dominium num. 2. ff. de furtis. est correcta, ubi asserit, quod fur fugiens cum re furtiva puniri debet in loco in quo reperitur cum ipsa re furtiva, et non debet remitti ad locum furti, a quo fugit. Quod defendit et sequitur Fulgos. in l. si adducta. num. 3. Cod. de furtis. et in l. sed nec legatarius. num. 10. ff. de condict. furt. Boerius decis. 13. num. 47. Quibus ut responderi possit, opponi licet eorum fundamenta. quorum primum est, quod quemadmodum mutatione dominij causatur novo domino nova actio furti; eodem modo causatur ipsa actio novo territorio. Et secundum est, quod unum furtum uno tempore commissum, propter continuationem videtur idem alio tempore commissum. ut in l. inficiando. §. infans. ff. de furtis; ita eodem modo furtum commissum uno loco videtur propter contrectationem novam, et durationem, alio loco commissum. quia validum argumentum est de tempore ad locum. ut in l. unum. ff. si certum petatur. quibus duobus fundamentis praesuppositis, respondetur etiam opinioni Bartoli, 48. 49. 50. 51.

et suorum sequacium. Et remanet verum, quod in dicto casu de iure fur est remitendus ad locum furti. Ut affirmat Angelus dicens, eam esse communem in d. l. si dominium. ff. de furtis. Et Couarruvias in dicto cap. 11. num. 9. Et Iulius Clarus ubi supra. §. fin. quaest. 38. vers. tu scis. Quia respondeo, quod quamvis furtum, licet plures contrectentur, unicum furtum est. Ut in d. §. Infans. Et docet ipsemet Bartol. in l. numquam plura. num. 4. ff. de priuat. delict. Nihilominus solum initium est expectandum. Ut in l. quamvis enim. ff. de furtis. et in l. 1. ff. de poenis. Et furtum dicitur commissum in principio, et in loco, et in loco ubi factum fuit, et fur principaliter offendit commitendo furtum Reipublicae ubi illud committit. Adeo ipsi Reipublicae et prius acquisita actio puniendi furem, et sic per dictam nouam contrectationem non debet dari actio alicui Reipublicae in praeiuditium prioris Reipublicae offensae. quod omnino sequeretur si fur non remititur ut dictum est. Et hoc enim inspici debet. Ut in l. si quis neque cautum. ff. si certum petatur. Et tenet Bal. in l. si quis non dicam. num. 12. Cod. de Episcopis et Clericis. Et ipsemet Bart. in l. sed nec legatarius. num. 3. et num. 5. ff. de condict. furt. Et ita est verum. Nam alias utrique Reipublicae acquireretur dicta actio. Et
52. sequeretur quod ipse fur posset bis pro eodem delicto, et furto puniri. quod fieri non potest. Ut in l. licet. ff. nautae Caupon. et stabul. Et in Cap. de his criminibus, et ibi notatur per omnes. extra de Accusat. Et ultra omnia dic, quod dicta opinio Bartoli et suorum sequacium videtur sustineri quod procedat, et non teneatur remiti si non petatur remissio. quod sustineri potest. quia de dicto iure communi iudex capiens furem non tenetur remitere furem captum si non petatur per iudicem loci furti fecisse. quamvis sit verum quod remitere possit ex urbanitate tantum. Ut in dicto §. si quis vero comprehensorum. Et docet

ipsemet Bartolus, et omnes, in l. 1. Cod. Ubi de crimine agi oportet. Et Couarruuias in practi cis questionib. cap. 11. num. 5. vers. quarto etc.

Praeterea dic, quod opinio Bartoli, quamuis de iure videatur non procedere, quia contraria est de iure magis communis; nihilominus in practica obseruari solet. Nam fur ubi reperitur, ibi respondere tenetur. Ut defendit Bartolus, et omnes supra citati. quod quidem in nostro Regno procedit, quia de hoc est forus specialis, in foro. 3. tit. de foro compet. fol. 51. et defendit per forum illum Villadiego in dict. report. dicto verbo. Remisio. vers. remiti non debe ad iudicem suum. etc. fol. 282. col. 2. Et in verbo furtum. vers. furtum si quo. fol. 118. col. 3.

Praeterea aduerte, quod dicta nostra noui Fori dispositio obseruari coepit à die reuocatio nis Motus proprij Concessi per sanctissimum Patrem bonae memoriae Gregorium XIII. anno. 1577. contra inducentes bellum, et Vandositates, et re ceptantes eos, et per quendam Mensem post pu blicationem dictae reuocationis, Et traditur in nostro nouo Foro, in fine. ibi. Y que la obseruan cia dello. etc. Unde scias, quod facta est, et concessa dicta reuocatio dicti Motus proprij per sanctissi mum Patrem nostrum hodie feliciter in Ecclesia Dei gubernantem Sixtum V. Ut apparet per eius literas Apostolicas, concessas Romae die 21. Mensis Februarij anno proxime prae terito. 1587. Et etiam facta in locis debitis, et solemniter eius publicatio, ut apparet per Instrumenta publica, recondita.

De aqui se prueba q este Commentario se escribio el año de 1588

Ad titulum de Vsuris. fol. 2.

Sumarium.

1. Vsurarius in dubio contractu non est praesumendus.
2. Vsurarius est qui mutuat, vel mutuare facit aliquam pecuniam, ut aliquid ultra sortem recipiat mutuans.
3. Vsura hodie nulla lege permititur.
4. Prohibitum una via, non conceditur per aliam in Regno.
5. Vsurarius dicitur faciens, vel fieri consentiens instrumentum, pactum, contractum, conventionem, seu obligationem usurariam. Et quomodo sit hoc intelligendum. num. 6.
6. Vsurarius dicitur qui recipit usuras, non qui eas soluit.
7. Vsurarius an sit utens pacto, instrumento, seu obligatione usuraria, nomine suo, vel alieno.
8. Vsurarius dicitur fovens usuras.
9. Emens grumentum, et alios fructus pecuniis anticipatis, an sit usurarius.
10. Vendens fructus propter dilationem solutionis maiori pretio, an sit usurarius.
11. Pretium commune quod dicatur.
12. Vsurarius an sit prorrogans terminum solutionis debitori, aliquo accepto.
13. Censualis contractus an sit usurarius imposi-tus quinque pro cento.
14. Emens fructus animo revendendi usurarius est, à quo multi casus excipiuntur. num. 16. 17. 18. et 19.
15. Universitas an committat usuram aliquo modo. Universitas quando potest emere fructus.
20. Emens fructus ab universitate per modum quitationis censualis carricati super ea, an sit usurarius.
21. Recipiens fructus in compensationem debiti quando sit usurarius. et num. 23. 24 25.
22. Contractus illicitus, licitus an fieri potest ratione

44. Debitor

44. Debitor Usurarum an sit testis idoneus in Causa usuraria.

45. Confessio accusati probat crimen usuræ.

46. Indicia an probent usuram.

47. Quiadati sunt testes Citati ad deponendum in causa usuraria

48. Pena usuræ de foro quæ sit, et an tollatur, vel remitatur facta restitutione Usurarum. et num. 49. 51. et 52.

50. Pœna imposita ipso iure, an remitatur per pœnitentiam.

51. Usurarius puniri potest pluribus pœnis.

52. Usurarius ~~ammitere~~ debet sibi debitum. et hodie in duplum. Et ea pœna cui aplicari debeat. et num. 61.

53. Usuræ solutæ repeti possunt, etiam lata sententia super debito. et num. 55.

54. Debitor usuræ an sit tutus exceptione.

56. Sententia lata super debito usurario an rescindi possit.

57. Sententia lata in his quæ pertinent ad periculum animæ, an transeat in rem iudicatam.

58. Intellectus observantiæ 1.ª tit. de probationibus faciendis cum Charta. fol. 29.

59. Pœna imposita usurario, intelligitur ipso iure.

60. Sententia declaratoria an requiratur quando imponitur pena ipso iure. et cui et aplicanda pena. n.º 61.

62. Remisio criminis Usuræ an fieri possit.

63. Remisio generalis omnium debitorum, debitum usurarium, etiam solutum, an comprehendat.

64. Usura dicitur maius malum quod fit in Republica.

66. Usura est pecatum et crimen ocultum.

67. Renuntiatio facta dispositione iurorum de usuris non valet, etiam præcedente in ea iuramento.

Ad Forum primum. tit. de Usuris. fol. 2.

Ut Forus noster, et materia ad eius explicationem necessaria, intelligi possit. De intellectu et materia Fori Desseantes, eiusdem tituli de Usuris, in Curijs Calataiubij editi, anno. 1461. fol. 108. Et etiam de alijs pluribus Foris de Usuris agere oportet. quia dictis Foris Forus noster venit addendo, ut colligitur ex principio eius. Et cum sit verum, quod 1.
nullus contractus, neque actus, in dubio presumatur usurarius. Ut affirmat Andr. Tiraq. in tract. de retractu conventionali, ad fin. num. 128. ubi plures allegat. Et Jason in l. rogasti. §. si tibi dedero. num. 5. ff. de rebus cred. Et in l. 1. num. 26. Cod. de servis fugit. Sic opus erat de foro explicari aliquos contractus usurarios. Unde dictus 2.
forus Desseantes decidit, quod sit Usurarius mutuans, vel mutuare faciens sub usura aliquam pecuniam, ita ut ipse ultra dictam pecuniam principalem aliquid recipiat. quod lex divina, cui statuit, resistit, praecipiens mutuum dare et nihil inde sperare, nec recipere aliquid ultra sortem principalem mutuatam. Ut colligitur ex dicto foro Desseantes, ibi. E todo lo suso dicho queremos hauer liga. v. etc. et probatur per totam 14. q. 3. et in Cap. fin. ubi omnes DD. hoc communiter aprobantes. extra. isto titulo de Usuris. Optime et latissime Covarruvias. variar. resolut. lib. 3. Cap. 1. num. 2. vers. Tertio hoc. Et intellige Ultra sortem principalem, et usuram interesse, iure debitum aliquid acceperit. Ut colligitur ex glosa fin. in cap. conquestus. de Usuris communiter recepta, et aprobata ab omnibus DD. Et in l. Curabit. Cod. de actionib. empt. et vend. Et a Covarruvias variar. lib. 3. Cap. 1. num. 1. in vers. Usura igitur. Et à Navarro in manuali latino. Cap. 17. num. 200. et in Comment. C. 1. 14. quest. 3.

Vbi asserunt ita esse verum ratione lucri cessan
tis vel damni emergentis, et non alias. adeò
quod si vltra recipiatur est hodie Vsura, et nulla
3. lege neque consuetudine permititur. vt in foro, cum
prauitas. isto titulo de vsuris. fol. 108. et Bald. in
Auth. ad hac. num. 8. Cod. de Vsuris. et in lg.
2. num. 5. Cod. eod. tit. et in Rubrica. extra eod.
tit. num. 6. Roch. in Cap. fin. col. 9. de Consue
tud. Jass. in §. omnes. num. 24. Instit. de actionib.
et in lg. Stichus. §. Lucius Titius. num. 8. ff. de
Condict. indeb. Abb. in Cap. quia in omnibus. num.
1. in fine. et num. 7. de Vsuris. in decis. pedem.
137. num. 6. Cum seqq. Covarruv. variar. resol.
dict. lib. 3. Cap. 1. num. 5. et Bart. Soccinus
in Cons. 2. num. 15. volum. 1. Et similiter ne
detur occasio in dicto crimine occurrere per indi
rectum. Cum in Aragonia prohibitum per vnam
4. viam, per aliam concedi non debet. Vt in foro
Vnico. tit. quod in factis vsurar. fol. 48. Et pre
cipue cum sit habitum pro constanti, quod de
bemus stare Carta, siue instrumento, vt in
Obseru.ª 1. tit. de equo vulnerato. fol. 1. caute
decernit dictus Forus Descantes, ne fiant ins
trumenta vsuraria, neque fieri consentiatur.
5. Et quod faciens, seu consentiens fieri dicta ins
trumenta, pacta, conuentiones, seu obligationes
vsurarias, sit vsurarius. vt patet in dicto foro
fere in princ.º Et hoc intellige de faciente,
6. seu consentiente sibi fieri dicta instrumenta,
seu pacta; quia soluens vsuras non peccat, sed
solum qui eas recipit. Vt in glosa in verb. reddere.
in Cap. debitores. de iureiurando. Et in mate
ria vsurarum prohibitio solum est a lege posi
ta recipienti eas, non soluenti. Vt in Cap. Con
suluit. de Vsuris. et tenet Aharant. in quaest. legal.
7. disp.ª 4. num. 21. Et hoc idem est de vente

nomine suo, seu alieno, dictis instrumentis, pactis, conuentionibus, seu obligationibus vsurarijs. Vt tradit dictus Forus Deseantes ibi l de aquellos cientment vsura etc. de quo tradit plura Siluest. in summa. verb. vsura 7. Et confirmari vide- 8.
tur, quod fouens vsurarijs delinquit, et peccat, vt dicam infra in explicatione fori sequentis 2. in num. 21. Et ipse dici potest vsurarius iuxta doctrinam Abb. in cap. 1. num. 5. de vita et honest. Clericor. affirmans, quod vtens vsuris, seu eas recipiens nomine alieno, tenetur ad resti-tutionem. Et ita explicat hoc Siluest. vbi supra num. 4.

Similiter dictus Forus Desseantes statuit, 9.
quod si vsurarius qui emit fructus minori pretio, ea ratione quia pretium, seu pecunias anticipa-uerit, vt patet in dicto foro, ibi. de los quales criment. etc. Et est verum, nisi hoc fecerit ea conditione, quod ratione dictae anticipationis non emantur dicti fructus minori pretio, sed suo vero, et iusto pretio, quo sunt valituri tempore quo dicti fructus tradantur. Vt affirmat Couarruvias variar. resolut. lib. 2. Cap. 2. num. 6. in fine. et Siluest. in d. summa. Ver. vsura. 1. 2. num. 2. vsque ad fin. Et hoc idem affirmans dictus Forus Deseantes Voluit eius prohibitionem limitare, decernens, quod in hoc casu consideretur pretium iustum, et verum, habitum in certo tempore a se tradito, et explicato, vt patet in eo, ibi. queremos empero que las dichas cosas se puedan comprar. etc. Et non est dissimi- 10.
lis, imo consentaneum praedictis, quod sit etiam vsurarius vendens fructus maiori pretio, et carius, propter dilationem solutionis pretij. Vt in Cap. in Ciuitate. et Cap. fin. de vsuris. et Abb. in d. Cap. in Ciuitate num. 1. 2. et 3. et in Cap. Ad nostram. num 3. de empt. et vendit. et in Cap. Cum tu. num 4. vsque ad 5. de vsuris. Couarruvias variar. resol.

lib. 2. Cap. 3. num. 7. Quod limita in Regno nostro
in casu quo dicta solutio dicti pretij differatur, ea
conditione, et pacto quod soluatur postea pretium
iuxta veram, et communem estimationem, qua
fructus traditi sunt communiter venituri in
Mensibus Aprilis, et Maij in loco vbi venditi et
traditi fuerunt. Vt predicta prohibens, et de
cernens, tradit dictus Torus Descargas, ibi.
E encara queremos que todo etc. Et hoc sic
traditum de iure limita in multis alijs casibus
traditis ab Ant. de Butrio in d. cap. Ad nostram
de iureiur. Et à Saliceto in d. Auth. ad hoc.
Cod. de Vsuris. Et ne decipere possis circa
11. communem, et iustum pretium, dic, quod illud
dicitur commune et iustum secundum quod, et
communem estimationem venduntur similes fruc-
tus in loco vbi traduntur. Vt ita attendit S.
Thomas in 2a. 2e. quest. 77. art. 4. Et in quolib.
2a quest. art. 1. et 2. text. in lg. 2. et ibi omnes
DD. Cod. de rescind. vendit. et in cap. dilecti
de empt. et vend. Silvest. in d. summa. verb. Emptio
num. 7. Alexand in lg. pretia rerum. ff. ad leg.
Falcid. Sed aduerto quod dictus Torus Descargas
solum loquitur de vendente maiori pretio fructus
ratione dilationis solutionis. Et sic dubitari potest
de prorrogante terminum solutionis debitori. De
12. quo dic, quod de iure creditor prorrogans tempus
seu terminum solutionis debitori, aliquo accepto pro
ratione dicte prorrogationis, dicitur vsurarius, ut
inquit Abb. in Cap. Consuluit. num. 7. de Vsuris. Bart.
Soccin. Cons. 176. num. 4. vers. quinto eadem volum. 2.
Et Cons. 88. num. 5. 10. 12. 13. 15. et 16. lib. 4. asseren
tes quod glosa 1a. in lg. Curabit. Cod. de act. empti
et vend. et glosa fin. in Cap. Conquestus de Vsuris, in
telligantur procedere quando venditur pretium, et differtur
solutio ipsius pretij, non autem in casu nostro, scilicet
quando venduntur fructus et differtur terminus [illegible]

solutionis debitori, aliquo accepto. Et sic quod dicta glose non probant contrarium.

Praeterea dic, quod etiam non dicitur contractus Usurarius, contractus censualis, et tributarius, impositus et venditus ratione quinque solidorum pro cento. Ut excipit dictus forus Deceantes. ibi. E no res menos queremos. etc. Et idem procedit de iure, quia iustum dicitur, et est pretium sive pensio viginti pro uno in dictis contractibus, ut inquit glosa ultima in l. perpetua. Cod. de sacros. eccles. et ibi Bald. Salyc. et Paul. de Castro. per text. in §. si vero alicuius ecclesiastici. Auth. de non alienan. collat. ubi Ang. et Andr. Tiraq. predictos et alios plurimos allegans, in tract. de retract. lign. §. 1. glosa 6. num. 19. Silvest. in d. summa. verbo usura. el 2°. num. fin. Et sic enim predictus contractus censualis et tributarius dicto pretio interveniente frequentissime celebratur in Christiana Republica, et quotidie practicatur. Ut latissime disputans affirmat Covarruvias Variar. resol. lib. 3. cap. 7. per totum.

Sed cum hodie multum invalebat temeritas Usurariorum, et acrius exercebantur usure, ex ocasione quod dubitare ausi erant, an nonnulli contractus omissi a foris de usuris essent Usurarii. providentes hoc Regnicolae addendo dictis foris de usuris et precipue dicto foro Deceantes, fecerunt dictum nostrum forum novum et alium subsequentem, continuatos sub rubrica nostra de Usuris, conditos in Curiis ultimis celebratis Montisoni, et finitis Binefar. anno 1585. per quos quidem foros providerunt super hiis que sibi ad evitandam ocasionem peccandi in crimine usure videbantur necessaria, declarando aliquos contractus Usurarios, et partem legitimam accusandi Usurarios, et modum probandi Usuram, et formam procedendi contra Usurarios, et plurima alia, in huiusmodi materia Usuraria necessaria. 13.

14. Et primò, dictus noster Forus decreuit, quòd sit vsurarius emptor tritici, hordei, typhacei, seu centeni, avenæ, vel alterius generis panis, et postea dictos fructus reuendens. Et colligitur ex dicto nostro Foro, ibi. Que ninguna Vniversidad, o persona etc. De quo ex text. in Cap. Efficiens. et Cap. Quoniam. 88. dist. Cap. quicumque tempore. et Cap. Canonum. 14. quæst. 4. Vbi turpe lucrum dicitur, messis, vel vindemiarum fructus emere vt carius vendantur postea, cum potentes conuenire possent, et oportime comperg. Et hoc affirmat S. Thom. in 2a. 2æ. quæst. 77. art. 4. Et Petr. de Ancharran. in Cap. i. de Iurit. lib. 6. et Abb. in Cap. i. num. 6. 9. et 10. Ne clerici vel Monachi. In qua prohibitione, vt patet ex dicto vers. Que ninguna Vniversidad, comprehenditur

15. Vniversitas. Et recte sit. quia, quemadmodum quilibet singularis, potest Vniversitas vsuras comitere. Vt affirmat Abb. per text. ibi, in Cap. Conquestus. de vsuris. Et quando Vniversitas comitit vsuram omnes, quorum consilio, et authoritate comitiur, vsurarij dicuntur. Nec non etiam omnes qui eam comiti prohibere possunt, et non impediunt. Vt per Siluest. in d. Summa in verb. Vsura. et 1o. in fine.

16. De quo casu excipitur primò. quando Vniversitas ipsa emit dictos fructus ad prouisionem, et alimentationem ipsius Reipublicæ, et aliqui fructus superfuerint. Nam illos qui supersunt ipsa Vniversitas vendere potest. Et sic reuendendo illos non comitit vsuram, dummodo reuendat pretio quo fructus remanent et sunt positi et conditi in cubiculo, seu camera, inclusis et computatis in dicto pretio expensis necessarijs, factis in acumulationem, et recuperationem dictorum fructuum, Et dicta reuenditio fiat singularibus personis ipsius Vniversitatis. Vt patet in nostro nouo Foro, ibi. Exceptado empero que las Vniversidades etc. Et recte sic decreuit Forus. quia in dicto casu principaliter fuit emptio fructuum per Vniversitatem facta ob publicam vtilitatem, et nec ipsa, vel singulares ipsius indigerent. Et sic reuendere quod sibi superest, licitum est. iuxta doctrinam confirmantem prædicta Abb. in Cap. fin. num. 18. de vsuris. Et in Cap. i. num. 9. Ne clerici

vel Monachi. Dec. cons. iii. per totum. Et pulchre Are tin. in cap. cum causam, col. penult. de testib. Et Silvest. in Summa. verb. Emptio. num. 11. in fine. Et non solum hoc procedere dicas in Universitate, sed etiam in quolibet singulari emente dictos fructus principaliter ad suam provisionem, et alimentationem, sive usum. quia non solum quod sibi superest licite revendere potest, sed etiam si postquam dictos fructus habet pro dicta causa emptos, occurrente sibi aliqua urgente necessitate illos vendere alijs potest, dummodo revendat eos pretio, quod tunc, idest, tempore ipsius revenditionis valent. Et tradit Abb. in d. cap. 1. num. 1. Et Bart. in l. Cetera. §. fin. num. 3. ff. de legat. 1. Alex. Cons. 1. vol. 1. et cons. 7. vol. 3. et plures alij loquentes in simili lege, vel Statuto prohibente emere fructus, et postea eos revendere, citati in additi. ad Abbat. in d. cap. 1. ad num. 1. Ne Clerici, vel Monachi. 17.

Secundo enim excipitur à predicto casu is qui emit fructus predictos, et illico eos portat, sine acumulatione et clausura, ad revendendum ad alia loca Regni. Nam tunc eos sic revendere potest, pretio quo valent in eo loco, in quem illos fructus portat, computando in dicto pretio, labore et periculo ipsius portantis, iuxta tradita per Silvest. in d. Summa. d. verb. emptio. num. 11. et 12. ubi alios allegat, et ex quibus predicta colliguntur. adeo quod nemini licet in dicto casu dictos fructus emere, sine voluntate et animo dicte portationis, et mutationis loci. Et sic intelligitur Dispositio nostri fori, ibi. Y exceptado asi mesmo las compras. etc. Ubi predicta aprobat specialiter prohibens ne fiat acumulatio, attendens ne ex eo ledi possit publica utilitas, caritasque annone sequi possit. 18.

Tertio etiam excipitur Emptor fructuum predictorum animo et voluntate illico facere eos artophanos, et sic revendere eos. quia tunc sic faciens revendere potest illos, et non dicitur Usurarius. Et ita aprobatur per nostrum novum forum, ibi. Y Exceptado asi mesmo las personas. etc. Et iuste sic 19.

dispositum videtur. quia militat in eo casu similis ratio, scilicet, quod ex hoc non laeditur publica utilitas, imo optime favetur etiam et omnibus singularibus Reipublicae magna utilitas resultat, cum ita fa mis obviatur. iuxta notata per Tiraq. in d. Sum ma verb. Emptio. num. 11. et 12. et Abb. in d. Cap. 1. num. 9. De caeteri vel Bonavi. Et principaliter premittitur quod ex eo nulla fiat acumulatio fructuum,

20. Neque caritas annonae sequitur. Quod adeo sus venire voluerunt Regnicolae, quod dictus noster forus novus tradit, quod emptor alicuius certae quantitatis dictorum fructuum, vel vini, sive olei, in una solutione, vel in aliquibus solutionibus, in uno, vel in pluribus annis faciendis, intervenien te aliquo certo, et taxato pretio, non solum per modum quitationis censualium carricatorum super Universitate aliqua, sed etiam per aliam quamcumque viam, pactum, seu conventionem, nullus facere possit, et aliter, quod sit usurarius. Ut videtur in dicto nostro foro, ibi. Y que assi mesmo ninguna etc. In quo enim dictus noster novus forus tollit, et derogat dispositionem dicti fori Desseantes, quia ille forus permittebat praedicta fieri. Ut patet in eo, ibi. Ni ayachuare ni quitamien tos etc. Et ita procedit de iure, ex eo quia in isto casu iura affirmant, Redditus tantum valere seu ad minus tantum existimari creditur subse quentibus temporibus, quantum tempore ipsius emptionis. seu saltim est dubium. ideo emptor ipse de iure non dicitur Usurarius. Ut in specie affir mat Abb. in Cap. in Civitate. num. 7. et ibi Hostiens. et Innocent. num. 2. de Usuris. Jasson in L. si pa ter meliã. num. fin. et ibi Bald. num. 2. C. ad de inoff. test. et de usuris, ibi etiam dicti DD. disputant, an sit usurarius emptor fructuum, vel redditum alicuius fundi, vel possessionis certo pre tio per tempus vitae suae.

21. Praeterea forus noster novus prohibet fieri pacta,

conventiones, seu contractus, quod dicta, ex qua cumque causa, seu genere procedentia, solvantur dictis fructibus. Et si quis hoc faciat, quod sit usurarius. Et dicta pacta, conventiones, seu contractus facti cum instrumento, sive scriptura, sunt nulli, et reprobati. Ut recitat dictus forus noster, ibi. Eque ati mesmo no sepuedalls. usque ad finem. 22.
Et ideo, quia fieri dicta pacta, seu contractus est prohibitum a foro, idest, a lege nostra municipali resistente fieri, tamquam illicitum, et reprobatum ratione pacti intervenientis, consensu partium, vel alias, licitum illud pactum fieri non potest. Arg. text. in Cap. si diligenti. de foro compet. Neque per dicta pacta vel contractus factos, remanere possunt partes obligatae. iuxta dicta per Bald. in Cap. 1. §. Et 9. num. 6. de Officio iudicis deleg. Et Martinez. de Iure iudic. 16. dict. 4. parte. tit. Validum, aut invalidum. num. 38. Neque dici potest quod ex illis pactis, conventionibus, seu contractibus, factis contra legem resistentem, oriatur aliqua obligatio. Ut colligitur ex supra citatis. Et ex Bart. in l. de his. num. 10. ff. de transact. Scaff. Sant. tit. de nullitate sententiae ex defectu, seu inhabilit. mand. num. 53. Et est text. et ibi omnes DD. in l. non dubium. Cod. de legibus. Et Innoc. Tiraquell. in lege. Connubial. in C. 16. in Verne. penult. glosa 4. num. 6. Immola in l. 1. Col. 4. Et ibi Franc. Aretin. ff. de testamentis. Et affirmant Velati in decis. Pedem. 165. num. fin.

Et quo tertio casu nostri fori excipitur primo. Quod 23.
non sit usurarius in praedicto casu ille, qui recipit dictos fructus in compensationem sibi debiti, nullo praecedente de hoc pacto, conventione contractu, seu obligatione. imo ipse debitor sponte, absque obligatione sua, propria gratia vult solvere debitum creditori dictis fructibus. Ut est text. in Cap. plerique 14. quaest. 3. Et ibi glosa. Et text. in cap. navigandi, ubi omnes DD. de usuris. Et Iasson in l. ostens ex stipulatione num. 17. Cod. de pactis. Et sic hoc approbat dictus

noster forus, ibi. *Et assi mesmo da permiso.* etc. Ubi dictus forus hoc idem decernit, cum conditione quod in dicta solutione debitorum, dicti fructus recipiantur per creditorem in pretio communi, et iuxta æstimationem valoris ipsius tempore solutionis iuxta communem valorem loci, ubi solvuntur dicti fructus pro debitis. Et si ibi nullum sit pretium, seu æstimatio, attendi debet pretium et æstimatio locorum circumvicinorum, et propinquiorum, ut tradit dictus noster forus, ibi. *En el precio y valor que comunmente valdrá.* etc. Et quæ sit, et dicatur communis æstimatio, vel pretium, supra dixi num. 11. Etiam probat Abb. dict. cap. 1. num. 3. ne Clerici, vel Monachi. allegans textum expressum hoc probantem, iuncta ibi sua glosa in cap. siquis Clericus. 14. quæst. 4. Et ultra prædicta, forus noster in hoc casu vult quod ipse debitor solvens creditori dictis fructibus possit illos fructus eodem simili pretio revendicare, et recuperare ab illo creditore, durante tempore Mensis Octobris, dummodo sit solutio facta dictis fructibus in Mensibus Iunio, Iulio, Augusto, Septembri, vel Octobri. Ut decidit dictus forus noster, ibi. *Empero que el que avra pagado en panes.* etc. Et similiter dicta vera

24\. æstimatio, et iustum pretium commune loci ubi fructus solvuntur attenditur quando datur frumentum, vel alius fructus dicto, cum pacto quod pretium ipsius reddantur in simili genere, scilicet in frumento, quando hoc fieri potest de iure, secundum quod permittitur fieri. Ut tradit Siluest. in d. summa. verb. Usura, el 1°. num. 10. et 17. Et Abb. in d. cap. 1. num. 3. ne Clerici, vel Monachi.

25\. Secundo enim à prædicto tertio casu excipe quod non sit usurarius creditor recipiens frumentum, vel alios fructus in compensationem, et solutionem illius quod sibi debetur, dumtamen dictos fructus recipiat

praecedente, vel non praecedente pacto, seu contractu, vel obligatione ad suam alimentationem et provisionem necesariam, quia ad hoc permititur sibi a foro nostro, ibi. Exceptado atti mesmo que para el mantenimiento. etc. Et videtur enim 26.
quod iuste dictus noster forus hoc in specie decernit, et permitit. Cum sit verum, quod nulla lex, seu Statutum, vel alia quaecumque prohibitio decernens, vel statuens, non fieri Emptionem, Venditionem, seu revenditionem, non comprehendit eum, qui illud facit pro dicto suo usu, alimentatione, seu provisione necessaria. Ut affirmat Paulus de Castro in leg. 2. in princ. ff. si certum petatur. Anton. in Cap. 1. num. 1. ne clerici, vel Monachi. Et Laurent. de Rodul. in practica sua de Usuris quaest. 33.

Quibus omnibus sic transpositis, nunc videamus quis dicatur pars legitima ad accusandum dictos Usurarios. Et quia in hoc dictus forus Desseantes disponebat esse partem legitimam, illum cuius principaliter interest, et simul cum dicta parte, vel sine ea, Procurator Universitatis, ex mandato Iuratorum loci debito iis modo et forma, ibi a dicto foro tradita. ibi. E que a facer la dita accusacion. usque ibi. Ministrada la dicha informacion, inclusive. Et adenao dicto foro, et de remedio urgente circa hoc pro videns, forus novus noster, indistincte decervit, quod dicta pars legitima ad prosequendum et accusandum dictos Usurarios, sit quilibet singularis, vel quelibet Universitas nostri Regni, ut probat dictus forus ibi. Y para que por falta de acusador. etc. Et idem facit forus, Otrosi. secundus in ordine infra huius tituli et libri, ibi. Y porque por falta de acusador. etc. Et hoc probari videtur de iure ex 28.

eo quia appellat ius Usura Crimen, et quis comitit Usuras dicitur quod crimen comitit. ita in Cap. quia in omnibus. et in Cap. super eo. de Usuris. Et confirmat hoc ex continuatione Rubricae de Usuris in Decretalibus, quia post titulum de furtis, continuatur de Usuris. Et sic videtur quod sit Usura Crimen. Et etiam est publicum crimen ex nostra constitutione Usurarum. Et sic quilibet de populo admititur recte et iuste
29. ad prosequendum illud, et accusandos Usurarios. Et ita in simili constitutione Usuraria Regni Siciliae tradit Maranta de ordine iudic. 6. parte. Verb. Inquisitio. tit. et perveniatur aliquando per inquisitionem. num 124. et in suis dictis. in dic. tit. 5. num. 5. Et cum non reperiatur maius malum in Republica quam Usura, Ut inquit Joann. Andr. in Cap. peccatum. de regul. iur. lib. 6. et Joann. Anna. in Cap. fin. de usuris. Et ex Usura offenditur Respublicae: sic enim quilibet de populo dicitur legitima pars accusandi reos criminis Usurae, Ut patet in omnibus locis supra citatis.

30. Ex quibus enim, et praecipue ex Maranta in loco citato, colligitur, quod Iudex saecularis nullo modo potest contra Usurarium procedere ex officio per viam inquisitionis, sed ad instantiam partis. Quod quidem in Regno nostro Aragonum procedit indistincte, nec potest fieri dicta inquisitio super Usuris in Regno directe, neque indirecte. Ut in foro Attenaente! tit. de Usuris. fol. 108. et in foro Unico, quod in factis Usurarum. fol. 48. Et Molin. in repert. foror. Verb. Usura. in crim. fol. 341. col. 1. Sed hoc de iure Canonico contrarium videtur. quia Iudex Ecclesiasticus super

Usuris inquisitionem facere potest indistincte contra Usurarios, qui fama laborant in ipso crimine. Ut tenet Abb. in Cap. Cum in diœcesi. num. 3. de Usuris. Et Bald. in Cap. i. num. i. de officio iudic. ordin. Et in Consil. 184. Vol. i. Et Silvest. in summa verb. Usura. 9. num. 4. in fine. Et Maranta in d. disp. 5. num. 10. Et illam inquisitionem recte facere videtur, ex eo quia fit ad expugnandum peccatum, etiam postea resultet ad commodum privati. Et eadem simili ratione potest inhiberi, nè Usuræ recipiantur, et quod recepta Usurarius restituat. Ut in foro 2°. hoc tit. de Usuris. fol. 108. Quod ita est verum, quod si in hoc mandato ipsius iudicis non obtemperetur, potest inobedientem excommunicare. Ut dicit Joann. Anna. in Cap. tuas. in Ult. notab. de usuris. Et ibi Abb. num. 3. et 4. glosa fin. in Cap. ex literis. el 2°. de sponsal. Abb. in Cap. ad nostram. el 2°. num 3. et 4. de iureiurando. Bald. in §. ea quidem. num. 51. Cod. de accusat. et ipsemet Bald. in Cap. i. §. tres, aut plures. de pace tenenda. et in Cons. 183. num. fin. Vol. i. et Soccin. Cons. 219. Vol. 2. et Cornel. Cons. 19. Vol. 3. 31.

Circa cuius inquisitionis Processum factum super Usuris ab ipso iudice Ecclesiastico, dubitari potest, an ille Processus fidem faciat coram iudice laico, et sententia ibi lata exequi debeat per dictum iudicem laicum. Et est dicendum, quod nullam fidem facit, et quod non debet exequi, ut per dictum forum Ulricum in dict. tit. quod in factis usurarum. fol. 48. Et per Bart. in §. Magistratibus. num. fin. et ibi omnes DD. ff. de iurisdict. omn. iudic. Et etiam omnes DD. in Cap. At si clerici. de iudic. Alber. et Bart. in §. Divus. num. 3. ff. de custodia reorum. 32.

Ex quibus colligitur, quod processus factus a Iudice Ecclesiastico nullam fidem facit coram Laico, neque Et factus per Iudicem Laicum, coram Ecclesiastico. —

33. Quamvis praedicta fallunt in Processu haeresis. quia dictus processus factus per Iudicem, scilicet, Inquisitorem haereticae pravitatis contra haereticos fidem facit coram Iudice seculari, et exequi debet, et tenetur, pronuntiatione facta a ipso Inquisitore super crimine haeresis, et traditis sibi dictis haereticis. quia in praedicto casu Iudex Laicus condemnare debet dictos haereticos in poenam sanguinis, cum iudex ipse Ecclesiasticus Inquisitor non habeat potestatem condemnandi dictos criminosos haereticos in dicta poena. Et ita hoc quotidie practicatur. iuxta ea quae tradit Alexander in d. §. Magistratibus. num. 8. et ibi Jas. num. fin. ff. de iurisd. omn. iudic. Felinus, et omnes DD. in dict. Cap. At si clerici. de iudicijs, reprehendentes omnino Bartolum contrarium asserentem contra text. expressum, in Cap. at inquisitionis. §. prohibemus. de haereticis. lib. 6. quem textum allegat Boerius. decis. 90. num. 2.

34. Et est etiam dicendum, quod praedictus processus contra Usurarios faciendus est, ex dispositione forali, summarie, simpliciter et de plano, sine strepitu, et figura iudicij, attenta solum facti veritate. Ut decernit dictus forus Decreantes, ibi. E que enio ssoreaito se proceda etc. quod etiam decernit noster novus forus, ibi. En lo qual se aya de proceder brevemente etc. Et Molin. in repert. fororum. verb. summarie. vers. summarie foro ceditur in causa. fol. 310. col. 1. Et de iure dicta causa Usuraria summarie dici videtur. Ut tradit Card. per textum ibi in Clement.ª dispendiosa. in quaest. 31. cum seqq. de iudicijs. Et Maranta de ordine iudicior. 4. parte tit. de

Iuditio Mercatorum. num. 166. Vbi inquit hoc esse cum agitur coram Iudice Ecclesiastico. in quo casu loquitur in Specie. Sed fori nostri supra cita ti indistincte loquuntur; quamvis enim ex praxi tica re cepta, et communiter tradita in Regno quotidie Vi demus, quod quando agitur contra Vsurarios, Crimi naliter proceditur contra eos, quemadmodum fit in processu criminali. Et si agatur civiliter proce ditur sicut fit in processu civili. De quorum methodo, et modo procedendi respective omnia tradit Ferrer in suo methodo iudiciali, in tit. de Processu criminali. Et in tit. de Processu Civili ordinario. Et etiam in dictis tituli. Petrus Molinos in sua Practica iudiciar. Vbi videri possit latissime. —

Praeterea scire debes, coram quo Iudice Processus contra Vsurarios fieri liceat. In quo Forus noster novus decernit, quod fieri possit coram Iudicibus Ordi narijs competentibus, et iurisdictionem habentibus, coram quibus accusari possunt Vsurarij. Vt patet ibi. (E que la acusacion delo sobredicho etc). De qua materia optime et latissime disputo infra in expli catione Fori sequentis illius tituli. num. 1. usque ad Num. 4. Vbi est propria materia cognitionis Vsura rum. Et quibus iudicibus. Et quomodo ea cognitio pertinet, ibi videbis. = Sed propter hoc hic omittere non oportet, advertere, quod prosecutio principalis dicti Processus, seu appellatio ipsius suo casu, vel Processus iuris firmae ab eo pendens, nulla ratione, etiam adiunctionis, evocationis, inhibitionis, neque alio quocumque modo impediri poterit. Sed his non obstantibus, nec inspectis, ad ulteriora (dempta executione sententiae) proceditur. Vt decernit dictus forus (Desseantes). ibi. (E que los Procesos etc). 35.
Et hoc intra ambitum censeri potest in Datum Vsurae. iuxta doctrinam traditam per Abb. in Cap. quam per-

niciosum. de Usuris.

36. Præterea in eo quod dicit foruis Oiteauies, traait, Ut per dictum Procerum, qui acitatur super Usuris, non impediatur executio debita civiliter virtute contractuum, quos, vitilatur, et prætenditur, vitia tos esse Usura. Ut patet ibi. Casi mesmo que por el Processo. etc. Quod idem probat forus 2. hoc tit. de Usuris. fol. 108. Intelligere debes dummodo non appareat, et constet de ipsa Usura per instrumentum. quia tunc dicta executio impediri debet, etiamsi executio descendat ex instrumento aliquo guarentigio. Et non solum ita declarari licet per iudicem Ecclesiasticum, sed etiam si petatur coram seculari, ipse declarare illud potest. iuxta notata per Anton. Gadill. in leg. 1. num. 49. Cod. de iur. et fact. ignor. Suarez de iuramto. in 1. pte. cap. 2. num. 15. cum segg. Resus. in 1. tomo. tract. de liter. oblig. art. 2. q. 1. num. 22. Et Andr. Tiraquell. in tract. de retrac. con convent. §. 1. glosa 2. num. 38. Et per doctrinam prædictam dicendum est, si formata sit Competentia iurisdictionis iuxta foros Regni, de Competentiis, super aliquo contractu Usurario, pendente ex instrumento etiam guarentigio, apparente Usura per instrumentum prompta fide sine alia liquidatione declaratur Competentia in favorem Iudicis Ecclesiastici, et non remititur executio Iudici laico, etiamsi partes sint laici, et de iurisdictione Iudicis secularis. Et ita fuit decissum in quodam Processu intitulato, Francisci Navarro de Zayoneta, super Competentia. die 2. Mens. Iulij anno. 1583. in Scribania Ioannis de Onaoza. acitato coram doctissimo Carolo Muñoz Cancellario Regio, sibi consulentibus gravissimis Doctoribus Rueyo, et Ximenez, Regiæ Audientiæ Consiliarijs.

et Bordalba, et Portoles; Aduocatis peritissimis.

Et his praesuppositis, nunc scire debes, quod quamvis post sententiam latam contra Usurarium, eum capi licet; nihilominus tamen antea non capitur, sed sive citatur ad prosequendam causam, et illam prosequi potest per procuratorem, dempto quod personaliter comparere tenetur ad respondendum interrogationi, sibi a iudice faciendae super petitione contra eum oblata. Ut patet in d. foro Desseants. ibi: Empero el acusado. Usque ibi. A responder a la dicha interrogacion. Et recte procedere et seruari ita dici potest, ex eo quia usurarius videtur teneri ex quasi contractu, nempe condictione indebiti. Ex glosa in Cap. si Episcopum. 16. quest. 6. Et glosa fin. in Cap. Michael. de Usuris. Et ibi Abb. num. 4. text. in lg. si non sortem. ff. de Condict. indeb. Bart. in lg. 1. num. 2. ff. de priuat. delict. Et Couarruu. variar. resol. lib. 3. Cap. 3. num. 7. Et Abbas in Cap. tuanos. de Usuris. 37.

Nunc vero veniamus ad materiam probationis usurae, et eius criminis. quia tam de foro, quam de iure plurima genera probationis sunt in hac materia. Nam 1°. probari dicitur per instrumentum, Ut decidit dictus forus Desseants. ibi. La probanza de el qual crimen etc. Et forus 2. hoc tit. de Usuris. fol. 108. Et hoc optime in nostro casu prouisum videtur, ex eo quia usura comititur fere continue fabricando instrumentum, vel illud fabricare faciendo, siue contrahendo, Ut inquit Bald. in lg. sciant Cuncti. num. 13. Cod. de probatis. Bart. in lg. in Senatus. num. 2. ff. ad Senatuscons. Turpill. Dec. in Auth. si quis in aliquo. post num. 29. Cod. de edendo. Abb. in Cap. si Clerici. num. 3. de iudic. Et Curt. iunior 38.

Cons. 148. num. 3. Et ita admittitur probatio fie-
ri per instrumentum in nostro casu, quamvis direc-
39. te crimen et delictum, exceptis in quibusdam casi-
bus, per instrumentum probari nequit. Ut affir-
mant supra relati. Et ultra eos videatur in rg. vim.
Vero. Subtilitatem. num. 13. Cod. de sentent. quae pro
eo quod interest. fol. 111. Bobadilla in tit. de Convict.
num. 63. et 64. Optime Sangran. in tract. de
fide instrument. num. 38. Ayllon. in sua practica.
§. et quia. num. 41. Julius Clarus in sua practic.
§. fin. quaest. 54. num. 1. fol. 252. Et Mascard.
de probatio. lib. 10. Conclus. 499. num. 1.

2°. Cum usura sit crimen occultum, ut inquit
40. text. in Clement. Unica. §. Caeterum. de tit. de
usuris. in tract. de usura. tit. 1. §. 23. num. 28.
Ideo probari poterit levissimis probationibus dictum
crimen, et usura, etiam ad condemnandum. Ut
ex Andr. Tiraq. in tract. de retractu conventional.
in praefat. num. 30.

41. Et hinc est, quod 2°. probari potest per testes
etiam mulieres productas in testes. Ut in dicto
foro Deseantes, ibi. O testimonio, encara que
sean mugeres. etc. Et idem probat dictus forus
2us et forus, Cum pravitas. in fine. eod. tit. de
usuris. fol. 108. Et non est specialis solus
casus noster, in quo mulier est testis idonea, quia
de foro multi speciales casus sunt, in quibus mu-
lier admittitur in testem. de quibus videas Molin.
in repert. foror. verbo. Mulier. vers. Mulier po-
test esse. cum vers. seq. fol. 229. col. 4. Et non
est dubium admitti posse mulierem in testem, quamvis
de iure sit hoc prohibitum. quia dicta prohibitio tolli
potest per forum, cum sit ipsa posita de iure civili
positivo. Ut tradit Andreas Tiraq. in tract. de priu.
piae causae. priu. 5. in princ. Et colligitur ex Mol. ubi sup.

3°. Enim, ratione praedicta relicta, dicta num. 40. in casu usurae, ad probandam eam, et crimen ipsius, sunt testes idonei proxenetae, sive vulgariter loquendo (Corredores), ut inquit dictus forus Deseantes, ibi. Corredores. etc. quod affirmatur in decis. Pedem. 72. num. 3. ubi adducuntur. Cep. in tract. de simulat. contract. num. 87. et alios Doctores. Et in hoc non est differentia, an dicti proxenetae sint Christiani, vel Sarraceni. Ut patet in d. foro Deseantes. ibi. Christianos, o Iudios. etc. Et hoc est speciale in casu nostro. quia regulariter testimonium Iudaeorum, vel Sarracenorum contra Christianos non admittitur. Ut in Cap. Iudaei. extra. glosa. et communiter DD. de testib. glosa in verb. anguitur. in lg. quoniam. Cod. de haeredi. et Matth. de Afflict. decis. 214. Et ita in nostro casu dicti proxenetae ad faciendum suum testimonium compelli possunt, etiam si opus fuerit per captionem, non obstante iuramento ab eis praestito de servando sigillum, et non revelando contractum, neque ea quae in eo intervenerunt quocumque modo fuisset. Ut decernit d. forus Deseantes. ibi. Encara por capcion de persona. etc. Et ipsi proxenetae in hoc minime venire contra suum iuramentum dicendum est, etiamsi nondum sit remissum. quia illud iuramentum dicitur temerarium, et non est considerandum, ut affirmat Abb. in cap. ad nostram. el 1°. num. 12. de iureiurando. et in Cap. veniens. num. 7. de regu. et transe. ad relig. et in Cap. ad nostram. num. 5. de empt. et vendit. Et hoc 43. idem procedit in debitore solvente, vel debente usuras. quia si iuraverit de eas non revelando, nihilominus illud facere debet, et manifestare tenetur usuras iudici. Ut tradunt iura supra citata. Adiuvans hoc, et omnino faciens pro dispositione fori 2. et subsequentis, infra isto titulo, et libro, incipientis. Otro si. et decernentis, quod ipse debitor 44

tenen

renuntiatione facta utilitatis, et emolumenti sibi perventurae ex accusatione pendente contra usurarios, potest proferre suum testimonium contra dictos usurarios, et admittitur in testem idoneum. Ut patet in d. foro. 2°. ibi. E para que por falta de probanza etc. quod etiam affirmat Abb. in Cap. ad nostram. el 2°. num. 13. de iureiurando. Calde. cons. penult. Angel. in sua disp.e incipiente Astensis miles. Col. 15. Mari. Soccin. iuni. Cons. 99. num. 18. et segg. volum. 2. et alij ab ipso ibi citati. Rui. Cons. 11. num. 15. et Cravet. Cons. 73. num. 30. et num. 31. quamvis contra hoc teneant quamplurimi relati in decis. Pedem. 72. num. 6. quos ibi videre pot.

45. 4°. similiter dictum crimen et usura, probari dicitur per confessionem partis accusatae, ut in dicto foro Desteantes. ibi. O confession del acusado etc. et dict. forus secundus. hoc tit. fol. 108. Idem dic esse de iure, ut optime loquens in materia confessionis iudicialis, et extraiudicialis. et in casu usurario latissime disputat Covarruv. variar. resol. lib. 3. cap. 3. num. 4. et Abb. Cons. 2. num. 1. et per totum in volum. 2.

46. 5°. Etiam eodem modo in dicto casu usurae sufficit probatio facta indicijs, argumentis veritatis, et fama, si agitur contra usurarios diffamatos de dicto crimine, ut tradit dict. forus Desteantes, ibi. E contra los disfamados etc. quod in materia usurae sit, tradit late Jaso. in lg. Cum ea. num. 4. et 5. Cod. de transact. et in lg. licet Imperator. num. 10. ff. de legat. 1. et in lg. Pretor ait. §. Pretor ait. num. 27. ff. de edendo. et in Cons. 141. num. 4. vol. 4. et alij quamplurimi relati in decis. Pedem. 72. num. 1. et a Covarruvias. variar. resol. lib. 3. cap. 3. num. 4. et ab Abbate in dict. Cons. 2. per totum. in volum. 2. et optime Iacob. Menoch. Cons. 109. num. 7. vol. 2.

Quia ex omnibus DD. sup.a citatis. evidentissime

colligitur materia probationis credita super Usu
ris necessaria, nihil amplius de ea disputabo in prae
senti. Sed veniam ad alia in hoc opportuna. Et
primo videmus illud quod tradit dictus forus Descantes
in materia testium. Nam dicit, quod testes cita- 47.
ti venientes ad deponendum de dictis criminibus
Usurariis, sunt guidati, ita quod neque crimi
naliter, neque civiliter capi possunt. Ut patet ibi.
Essi mesmo los testimonios &c. Et idem dicitur
esse iuri consentaneum. Ut inquit text. et ibi glosa.
in §. neque homicidas. in Auth. de mandat. Princip.
Mand. in sign. in verb. salvus conductus fol. 74.
et 750. in princ. Paul. de Castro. Cons. 423. num. 9. Vol.
1. text. in l. 2. §. legatis. et ibi glosa. verb. testimo-
nii, et Bart. ff. de iudic. et idem et Bart. Cons. 169.
num. 1. In quo adverte quod quamvis dictus forus
Descantes relinquit tempus guidatici arbitrio iu
dicis, practicatur, et servatur semper valere, et durare
tempore octo dierum in omnibus guidaticis testibus con
cessis. De qua materia latissime disputat omnia per
plures conclusiones Hieronym. Portolés in suis anno
tationib. ad repertor. Molin. in §. Accusatio. ex
num. 138. usque ad num. 197.

Nunc vero agamus de pena Usurarii. Et dic, quod
dictus Usurarius condemnari debet, et puniri certis
penis a dicto foro Descantes, et a nostro foro, et aliis
foris expressatis. Et primo in pena infamie, et priva
tionis officii iurisdictionis, et cuiuslibet alterius Regni, 48.
sive proprii, sive loci, quod dictum officium tempore
illo ipse habuerit, et remanet inhabilis ad illud deinde
obtinendum; ut patet in dict. foro Descantes, ibi. Sea
avido por infame, e privado &c. Et in dict. foro
Otro si, 2. infra isto tit. et libro. ibi. Et el privado perpe
tuamente &c. Et ibi. que de infame perpetuamente &c.
Quod quidem ita de iure procedit, et habet locum in

officijs, et dignitatibus ecclesiasticis. Vt in Cap. Infami bus. de regul. iur. lib. 6. et ibi glosa. text. in Cap. inter dilectos. de excessib. Prelator. et Bald. in l. improbum. num. 4. et ibi omnes DD. Cod. ex quib. caus. infam. irrog. et Bald. in rubrica Cod. de vsuris. num. 8. et optime in l. eius. per text. ibi. num. 5. Cod. ad legem iul. de vi. Bart. in l. palam. §. non solum. et §. fin. ff. de ritu nupt. et in l. infamia. num. 1. Cod. de decur. lib. 10. Siluest. in sua summa. verb. Vsura. 9. num. 4. Covarruu. variar. resol. lib. 3. Cap. 3. num. 2. et num. 9. in fine. et in decis. Pedem. 137. num. 2. et num. 14. text. in Cap. quia in omnibus. et ibi Abb. et Innocent. hoc tit. de vsuris. et ipse Abb. in Cap. inter dilectos. num. 2. de excessib. Prelator. text. in Cap. Infames. 3.ª quest. 7. et in Cap. infames. 5.ª quest. 1. et in Cap. quamquam. hoc tit. de vsuris. lib. 6. et Boer. cons. 4. in fine. Que quidem adeo

49. procedit, quod penitentia, et restitutione vsurarum facta, nihilominus semper remanet infamis. Vt colligitur ex Bald. in l. improbum. num. 4. Cod. ex quib. Caus. infam. irrog. et in d. rubrica Cod. de vsuris. num. 8. Andr. Tiraq. in tract. de cessan. caus. 12. limit. num. 11. et probatur aperto text. in l. palam. §. non solum. et §. quae in adulterio. et ex traditis per omnes ibi ff. de ritu nupt. et hoc confirmari videtur ex eo quia ipsa pena infamie est imposita ipso

50. foro, vt infra dicam num. 59. et sic non est locus penitentie vbi imponitur ipso iure. Vt latissime plures allegans tradit Andr. Tiraq. in l. si vnquam. in verb. revertatur. num. 307. Cod. de revoc. donat.

51. Praeterea dic, quod quamuis vsurarius puniatur dicta pena infamie, nihilominus puniri potest alijs penis ordinarijs, et extraordinarijs, de iure, vel foro impositis. Vt per totum tit. ff. et Cod. de his qui notantur infamia. et in l. infamem. ff. de public. iudic. et ita defenditur in decis. Pedem. 137. num. 15. et

hinceret quod cum in nullo alio casu melius posset cedi pœna pecuniaria, quam in casu usurario, ex eo quia usurarij peccant ex radice avaritiæ, iure puniri decrevit forus in eo quod delinquunt, ut sit pœna conformis delicto. iuxta text. in l. si fugitivi. Cod. de servis fugit. et l. sancimus. Cod. de pœnis. Ideo de foro ultra prædictam pœnam infamiæ statutum est puniri usurarios pœna pecuniaria, scilicet amissionis debiti, quia sibi debitum, vel pecuniam contractam in pacto usurario ipse creditor usurarius amittit. Ut patet in dicto foro Deseantes, ibi. E ultra aquellos pierda etc. Et idem probat forus univ. tit. de milite usurario. fol. 110. Et ita bene videtur provisum. quia recipere ut una debitum usurarium fiebat contra legem divinam, naturalem, positivam, civilem, et canonicam, resistentem accipere debitum usurarium. ut infra dicam. num. 62. Et ad hoc omnino prohibendum, et ut magis timeatur comitere usuras, augendo pœnam iuxta Cap. frequenter. §. fin. in fine. Et ibi glos. fin. ut lite non contestata. Et glosa in verb. pœna. Et ibi Abb. in Cap. licet de pœnis. Et novissime fuit decretum per forum Ut ipsa prædicta pœna sit hodie duplex contra usurarios. Ut patet in dicto nostro foro novo, in vers. Y paraque todo. ibi in fine. En la pena de pagar el doble de aquellas. In qua quidem pœna dictæ amissionis etiam de iure de iure puniri licet. iuxta doctrinam Baldi. in Cap. ex administrationis. num. 12. de iureiurando. Et ita procedunt prædicta quod si debitum illud sit iam solutum a debitore, repeti potest illud; ut affirmat dictus forus Deseantes, ibi. 53.
Y si será pagado etc. Cuius dispositio fori fundata videtur in iuribus supra dictis. iuxta text. in l. si non sortem. ff. de condict. indebiti. Et per Iacob. Menoch. cons. 300. num. 13. vol. 3. Et ex eo quia dici potest quod ipse debitor erat tutus ad solvendum

debitum ratione resistentiæ legis. Et sic quocumque modo soluat, illud postea repetere sibi licet.
54. Ut inquit Bart. per text. ibi. in l. qui exceptionem. et ibi fere omnes DD. ff. de condict. indebiti. Et in l. si testamento. §. quod si duo. num. 3. ff. de fideiussor. Et optime in nostro casu Couarruu. variar resol. lib. 3. cap. 3. num. 6. Et ad maiorem firmitatem, et corroborationem, dict. for. Deseantes decreuit, quod procedat sua dispositio, etiam si
55. lata sit sententia super debito, presente debitore, vel ipsius procuratore. Ut patet in eo foro. ibi. E queremos que todas las cosas en el present fuero, e en el proximament. etc. Quod intellige ita procedere quando ipse debitor passus est se vinci, omitendo exceptionem usurariam opponere: qui tunc sententia lata rescindi debet. Ut inquit Bald.
56. in l. cum allegans. num. 11. Cod. de usuris. text. in l. tametsi. ff. ad Senat. Macedon. Alexand. cons. 8. num. vol. 3. Immola in l. stipulatio ita. §. alteri. col. penult. ff. de verb. obligat. quod affirmat optime Andr. Tiraq. in tract. de resolu. conuent. §. 1. glosa 2. num. 36. Ubi ipsemet Tira
57. quell. num 37. inquit, quod quando agitur de his que tangunt periculum animæ, sententia numquam transire videtur in rem iudicatam. allegans ad hoc text. in cap. fraternitatis. de frigid. et male fic. Et text. in cap. consanguinei. de sententia et re iudicata. glosa in verb. insinuatione. Et in verb. confirmantes. vers. item ubi vertitur. in cap. ator. eod. tit. de sent. et re iudic. Et etiam alia iura et DD. idem affirmantes.

8. Ex quibus iuribus, in quantum loquuntur de omissione dicta exceptionis usuræ, adduco intellectum observ. 1. iæ. tit. de probatio. faciend. cum carta. fol. 29. Ut eius dispositio procedat quando debitor passus est se vinci, omitendo opponere exceptionem usurariam in causa principali, in qua agitur contra

se super debito ipso, et nullas expensas fecerit in prosecutione eius. Nam tunc non obstat sententia lata, neque exceptio rei iudicatæ, et uti potest ea post ipsam sententiam. Secus autem dicendum est, si in dicta causa principali ipse debitor opponat dictam exceptionem, et eam prosecutus sit aliquo modo, et condemnatus seu convictus sit. quia tunc obstabit exceptio rei iudicatæ post sententiam latam. Et postea uti non poterit aliqua exceptione usuraria, vel alterius generis.

Et Circa prædictam pœnam infamiæ, et alias pœnas, quibus Usurarij puniuntur, aduertendum est, quod ipsi Usurarij incurrunt, et incidunt in eas ipso iure. Ut affirmat Abb. in Cap. quia in omnibus. num. 9. et in Cap. cuncta. num. 5. de usuris. Jass. in l. cunctos. num. 5. et ibi Bart. num. 10. Cod. de Summa Trinit. et fide Cathol. latissime Covarrus. Variar. resol. lib. 3. Cap. 3. num. 2. et 3. 59.

Et hinc est dicendum, quod quamvis in pœnis impositis ipso iure, ut in supradictis, nulla requiratur sententia ad irrogandam pœnam ipsam, nihilominus tamen sententia declaratoria requiritur, per quam declaretur actum factum esse, idest, usuram comissam esse. et hoc dicitur, et est verior, et magis receptior opinio, circa ipsa verba ipso iure. Ut latissime hoc disputans pro parte affirmativa, et negativa, quam plurimos allegans, dixit Andr. Tiraq. in l. si unquam. verb. revertatur. ex num. 398. usque ad num. 404. Cod. de revoc. donat. et dicam infra in foro seq. num. 9. et 10. 60.

Sed nunc videamus, cui, vel quibus prædicta pœna amissionis debiti est applicanda. Et est dicendum quod, permissa in hoc dispositione fori Iudici. tit. quod in factis usurar. hodie applicari debeat parti, in cuius præiuditium, seu fraudem, contraxit Usura 61.

riusfuit factus, et Usura fabricata, Vt decernit dictus forus Desseantes. ibi. Acquerido al deudor, o aquel en cuyo &c. Et ita optime decretum videbatur ex eo quia dicta pena posita est à foro principaliter propter interesse iniuriam passi. Et sic ipsi debitori recte applicabatur. Et praecipue cum forus nihil in contrarium disponebat, imo hoc expresse iubebat, et decernebat, Vt docet Ioannes in §. superest. num. 20. instit. de actionibus. Anna. in Cap. Statuimus. num. 5. et 6. de maled. Immola in Rubrica ff. de publ. iudic. Col. 2. Alex. in l. fi. signus. num 19. et 20. et ibi Angel. num. 3. ff. de iustitia et iure. omn. iudic. Et ita esset, et procederet per dictum forum, nisi quando procurator Vniuersitatis accusauerit Vsurarium, et fecerit instantiam, secundum quod supra dixi. num. 27. quia tunc sibi aplicatur in eo casu sexta pars ipsius poena, Vt disponit dictus forus Desseantes. ibi. Excepto que la seysena part. &c. Sed hodie non ita procedere decernitur est ex dispositione noui nostri fori. Vbi decretum est aliter super distributionem dicta pena, scilicet quod dimidia pars detur accusatori, et alia dimidia pars diuidatur aequaliter inter hospitalem loci Vbi fit accusatio, si ibi sit, et eo deficiente, inter Ecclesiam et Vniuersitatem loci Regis, si ibi fiat accusatio; et si fiat in loco Baronis, inter Dominum ipsius loci. Vt patet ibi. Y que la meytad &c. Et fieri debet cum disponatur ita fieri per dictum forum, iuxta doctrinam omnium supra citatorum.

62. Praeterea dic, quod Vsurae adeo non permituntur, quod omnino sunt prohibitae omni iure naturali, diuino, canonico, et ciuili. Vt de naturali Communem testatur esse Couarruuias. lib. 3. variar. resol. Cap. 1. post. num 5. dicens, quod ita est de consensu Theologorum. pro quo facit text. in l. nam hoc natura. ff. de condict. indeb. Adrian. a Vales. Cons. 55. num. 14. vol. 2. Cepol. Cons. 549. num. 60.

Etenim absurdum, et impossibile est, ut pecunia pecuniam generet. Et sic Aristot. in 1. lib. polit. Usura dicit esse contra Naturam. Et ita affirmat d. Rolan. in d. cons. 55. num. 55. et facit textus in l. 1. ff. de contrah. empt.

De iure autem divino prohibita sunt. patet Deuteronom. 23. num. 19. dum praecipit Dominus dicens, Non foeneraberis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamcumque aliam rem, sed alieno. Fratri autem tuo absque usura id quod indiget commodabis, ut benedicat tibi Dominus etc. Et praeterea Levitici cap. 25. num. 36. cum seq. ibi. Nec accipias usuras etc. Et Lucae cap. 6. num. 35. ibi. Mutuum date et nihil inde sperate.

Et de iure Canonico probatur per totos titulos de Usuris, tam in Decretalibus, quam in sexto, Clementinis, et Extravagantibus.

Et de iure Civili, quamvis multi dubitaverint, tamen est concludendum prohibitas esse Usuras, saltem iure Auth. suadente. Et ita tenent communiter Legistae, ut ait Immola in Clement. 1. num. 8. de Usuris. Alber. in l. Cunctos populos. num. 15. Cod. de Summa Trinit. Immo ita communiter DD. in l. 1. ff. de edition. Ubi ipse Immola ait, ita communiter teneri, non solum per Legistas, sed etiam per Canonistas. Ut asserit etiam Abb. in Cap. cum sit generale. num. 18. de foro compet. Et Covarruv. ubi sub. num. 6. Jason in §. omnes. num. 14. Instit. de action. Et in d. l. Cunctos populos. num. 42. Bero. in rubr. de Usuris. num. 80. Ita quod ab hac opinione, tamquam veriori, et magis communi non est recedendum in practica, ut inquit Julius Clarus. in §. Usura. versic. difficultas. in fine. = Neque consuetudine admittitur Usura, ut probatur arg. text. in Cap. 1. de consuetud. et text. in Cap. quia in omnibus. de Usuris. Quod quidem ita est verum, quod Imperator Usuram permittere non potest, cum inferior permittere nequeat id quod superior prohibet. Ut in Cap. cum inferior. de

maioritate et Socie. Cap. 1. 2. cit. 10. tex. in l. Nam
et magistratus ff. de decit. et tradunt Bart. Bald.
Alberic. Paulus de Castro, Jason, et Alij. in dic. l. cum
ctos populos. Cod. de summa Trinit. et fide Catholica
Bolog. in inuit. l. Nam et de vsuris. num. et in l.
2. Cas. tit. Socin. a Dec. cons. 90. num. 49. vol. 2.
Joan. Ceph. Cons. 549. num. 70. et 71. quod enim non
solum Imperator potest Vsuras permittere, vt dicimus,
sed etiam neque summus Pontifex. cap. super eo. de
Vsuris. Alex. cons. 64. num. 8. vol. 6. Jas. in d. l.
cunctos populos. num. 54. et 55. Cod. de sum. Trinit.
[illegible] dic. cons. 55. num. 15. vol. 2. et d. Ce-
ph. d. cons. 549. num. 76. et [illegible] quod cum
Vsura sint Euangelico iure prohibita, vt supra dic-
tum est, Contra hoc cum Vsurarius, neque Papa,
neque Imperator dispensare potest. vt in Iuribus sup.
citatis. et in cap. debitae [illegible] 20. dist. et confirmat
Anto. de ora inter cons. Alexand. 49. col. 1. vol. 4.
et d. Ceph. d. cons. 55. num. 16. vol. 2. et sic enim
optime decretum fuit propter nostrum forum decer-
nentem, quod Dominus Rex, neque alius non possint
remitere alicui crimen vsurae, adeo quod si fiat
remissio, non valeat, nec teneat. Vt patet in d. foro
Ley 6 titulo de los Usuarios [?] del crimen no se pue
dan [?] quitar libro [illegible]. Et etiam in nostro foro, ibi. y que al
tal oriuado no le valga remission [illegible]. Et hoc
ita vltra praedicta fieri et intelligi debent, ex eo,
quia vt supra dixi num. 60. poena ipsa imposita est
ipso iure vsurarijs. Et sic iure tolli non potest, neque
immutari. Vt inquit Bald. in l. quid ergo. §. poe
na grauior. num. 10. ff. de his qui notantur infamia.
et in Cap. testimonium. num. 2. de testib. Tirar.
Couarruuias in d. c. cunonam. dist. vet. vener
tatur. num. 433. Cod. de reuocand. donat. et Boer.
decis. 349. num. 3.

63. Ex praemissis omnibus clarissime apparet, quod si re

missio sit facta generaliter omnium debitorum, in ea non comprehenditur, debitum usurarium solutum. quia iustissimus facta dicta generali remissione usura debitum repeti potest tamquam indebitum solutum, ut supra dixi num. 53. Ex eo quia in ipsa dicta remissione illud non est intelligendum, ut patet ex praedictis. et est text. in Cap. Cum olim de censib. glossa in l. praesens. Cod. de transact. iuncta doctrina Baldi ibidem. et ratione in l. Claverius Cod. de Usuris. Et affirmat Maranta de ordine iudic. 4. part. dist. 10. tit. validum aut invalidum. num. 28. Eodem quidem modo, cum dictae usurae sint omni iure, et lege prohibitae, ut supra dixi num. 62. Et in republica usurae sunt omnino omnibus iuribus 64.
et personis odiosae; cum nullum sit magis malum in d. republica, quam usura, ut inquit Ioan. Andr. in Cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. et Ioan. Anna. in Cap. fin. de usuris. et Ioan. Cephal. dict. Cons. 549. num. 60. Ubi inquit, quod usura sit peccatum. 65.
quod probatur Clement. 1. §. fin. et ibi latissime Card. de usuris. et probat S. Thom. in 2a 2ae quaest. 78. art. 1. Vidua. Cons. 109. et Maranta ubi sup. de ordine iudic. 4. p. dist. 10. tit. validum, aut invalidum. num. 78. Et ideo ne detur ocasio delinquendi ratione, vel spe, seu cautela renuntiationis huius criminis usurae, et earum poenarum, a iure 66.
et a foro respective traditarum in odium foeneratorum, ad usuras, optime foris ordinatores volentes decrevit, quod dispositionem istius fori neque aliorum de usuris aliquid in dictum odium disponentium renuntiare quis non valeat, neque etiam aliquid in fraudem, vel lesionem dictorum fororum. ut patet ibi. E queremos que pre sent, et fariend. etc. quod affirmat Bart. in l. de his. num. 3. ff. de transact. et in l. tamensi. ff. ad Senatusconsl. Maced. et in l. si testamento. §. quod si quo. num. 4. ff. de fidei. et in

Decis. Pedem. 112. num. 11. Adeo quod si ipsa renuntiatio fiat, non valet, neque aliquid operare potest, cum contractus Vsurarius non valeat, quia est factus contra legem diuinam, et humanam, et ipsa renuntiatio sit facta super qualitate ipsius contractus, ab omni iure et lege reprobati. Vt inquit Andr. Tiraquell. in l. si unquam. verb. reuertetur. num. 316. Cod. de reuocand. donat. Etiam si dicta renuntiatio sit facta cum iuramento. Vt patet in dicto foro Cerreantes, ibi. E declaramos que es quiere

65. renunciaciones etc. Et ratio colligitur ex predictis, scilicet quia dictum iuramentum dicitur temerarium, cum sit prestitum contra legem diuinam, et naturalem prohibentem Vsuras committi, Vt supra dictum est, num. 62. Et prohibitio et dispositio dictorum fororum de Vsuris, est fundata in dicta lege diuina, et naturali ad euitandum peccatum, cum sit dicta Vsura peccatum, Vt supra dixi num. 65. Et contra predicta iuramentum non valet. Vt inquit Bald. in l. non dubium. num. 26. et 27. Cod. de legibus. Immola in Cap. cum Contingat. in 2a quest. de iureiur. Angel. Cons. 160. et 200. Roman. in l. si. Modestinus. ff. de donat. et Cons. 12. col. 2. Vers. secundo qui ex tali contractu. Franc. Aretin. cons. 2. Vers. tertiam rationem. Glosa 1a. in Auth. quod mulier. Cod. ad l. Senatuscons. Vellean. Et dictum iuramentum tamquam temerarium non attenditur, Vt dixi supra. num. 42.

Ad Torum Otrosi 2° hoc tit. de Usuris.

Summarium.

1. Crimen Usurarum quod dicatur mere ecclesiasticum.
2. Crimen Usurarum quod sit iurisdictionis secularis. et num. 3.
3. Crimen usurarum quod sit mixti fori, et precipue de foro. num. 4.
4 Pena Usure an sit civilis.
5. Usurarius utens aliquo privilegio, seu exemptione Ecclesiastica quanam ratione Usure convictus est coram aliquo iudice, qua pena puniatur. et num. 9. 11. et 16.
6. Diputati Regni, vel iudices loci, debent eijcere à bursa Offitiorum, usurarios convictos coram iudice, utentes aliqua exceptione.
7. Probatio instrumentalis que sit.
8. Pena Offitialium delinquentium que sit remissive.
9. Ipso iure, et ipso facto pena imposita, an requiratur sententia declaratoria.
10. Sententia declaratoria an requiratur in notorijs, et manifestis.
11. Infamis ad tempus, an postea sit infamis.
12. Pena infamie an sit criminalis.
13. Infamia est duplex, facti, et iuris. et que sit facti.
14. Infamia iuris, que sit.
15. Infamia iuris duplex est, Civilis, et Canonica. et que sit quelibet.
16. Remissio Criminis Usurario an sit concedenda.

Forus. Otrosi. 2.

Et Ut alius noster forus Otrosi dilucidetur late et omnino, præsuponimus in primis, quod per transitum, et succinte videtur tractare dictum forum de questione adeo in iure controversata, circa cognitionem Usuræ; et quis dicatur in causis Usurarijs Iudex competens. In quo maxima dubitatio oritur; quia nonnulli existimant Usurarum crimen mere esse Ecclesiasticum. Ut tenet glosa finalis circa medium, et ibi DD. in cap. Cum sit generale. de foro compet. Et in cap. perniciosam. de officio ordin. Et Clement.a dispendiosam. de iudicijs. quam dicit communem Albert. in Rubr. Cod. de Usuris. num. 3. Et alij relati per Covarruv. lib. 3. Variar. resolut. Cap. 3. num. 1. Et pro hac parte facit etiam quod causa Usuraria est quasi spiritualis. Ut asserit glosa in Cap. ex literis. de iure iurando. quo suffragant text. in Cap. 1. et Cap. 2. Et Cap. præterea. hoc tit. de Usuris. Adeo quod aliqui opinantur, parte excipiente contractum esse Usurarium, non posit Iudex Laicus de causa cognoscere, neque statuere terminum intra quod excipiens debeat coram Iudice Eccle- 1

stastico probare ipsam exceptionem Usurarum, iuxta doctrinam Bart. in leg. praesens. num. 4. Cod. de appellatio. quem omnes sequuntur, Ut ait Ripa in leg. qui pro tribunali. num. 7. ff. de iudiciis.

Alij vero existimant, quod iudices laici cognoscere
2. possunt de Usuris, per text. in Cap. post miserabilem. hoc tit. de Usuris. De quo in Regno nostro habemus textum expressum per forum nostrum, Ut infra dicam, et per forum Derreantes: tit. de Usuris. fol. 108. De cuius intellectu, et explicatione multa dixi in praecedenti fori explicatione, quamvis quia sit in cognitione Usurae nihil ibi dixi, quia in praesenti dedicata cognitione, et eius materia agendum est, Ubi propria est.

3. Alij vero affirmant, quod cognitio Usurarum est mixti fori. Ut notant Abb. in Cap. cum sit generale. num. 17. et ibi Feli. et Alcia. num. 75. de foro compet. Maranta de ordine iudic. 6. parte tit. iudic. trifor. part. num. 106. Bero. in rubr. de Usuris. num. 12. et 88. Covarruv. in d. leg. 3. Cap. 3. num. 1. variar. resol. et in epitome super 4. in 2. part. cap. 8. §. 12. num. 45. et Iulius Clarus in §. Usura. Vers. Scienadum est. et Petrus Belluga in Specul. princi. in §. de Usuris. rubr. 11. num. 9. et ibi in additione plurimi allegati. Et probat hoc forus noster.

Sed reducendo dictas opiniones ad concordiam, dico, quod aut loquimur quando agitur pro crimine Usurae criminaliter, et in hoc casu sine dubio tenendum est, quod causa est mixti fori, et uterque iudex de illa cognoscere possit, ut quotidie fit, et servatur ex practica communiter recepta. Ut affirmat Covarruv. in d. lib. 3. variar. resolut. Cap. 3. num. 1. et Iulius Clarus in sua practica Crimin. quaest. 37.

Si vero agitur civiliter ad restitutionem usurarum, tunc distingue, aut agitur de questione iuris idest si dubitatur an sit contractus usurarius vel non, et tunc iudex secularis cognoscere de causa ipsa non poterit, quia dicta questio iuris ad Ecclesiasticum spectat, et est mere Ecclesiastica. quam opinionem dicit communem Bart. Socein. Cons. 88. num. 23. vol. 4. Alciat. in d. Cap. cum sit generale. num. 77. de foro compet. et ibi omnes DD. At vero si non agitur de questione iuris, sed tantum de questione facti, idest, quando constito de Contractu usurario, agitur ad restitutionem usurarum, non autem de illa questione an sit contractus usurarius, vel non, in hoc casu iudex laicus dicitur iudex competens. et hanc opinionem dicit communem Abb. in d. Cap. cum sit generale num. 17. de foro compet. Covarruv. ubi supra. et Alciat. in d. num. 77. et Bal. in §. Filia. ff. soluto matrimo. et ita est intelligendus text. in d. Cap. post miserabilem. de usuris. Que omnia intelligenda sunt si principaliter in iuditio de dicta questione iuris agatur. quia secus erit si de ipsa incidenter opponatur per modum exceptionis. Nam tunc iudex laicus cognoscit de dicta questione iuris incidenter, et poterit contractum illum tamquam usurarium annullare. que quidem est Communis opinio tam Legistarum, quam Canonistarum. et contra predictam aliam communem defendit Guid. Papa. Cons. 989. num. 2. et Iulius Clarus dicta quest. 37.

At vero in Regno nostro tu aliter procedere dic. 4.
quia cum sit verum Lege municipali, idest, foro Regni, usure reprobentur, et imponatur pena specialiter. ut patet ex dictis, et notatis supra in precedenti foro. et ex eo iudex laicus indistincte cognoscere poterit de usuris. ut in terminis probant

quamplurimi relati a Scaem. in decis. 137. num. 12. Et fere per totam loquentem de hac nostra materia. Et pro hoc facit intermini Petrus Belluga in Specul. princi. in §. de Vsuris. rubr. 11. num. 7. Et Etiam quod per consequens est dicendum, quod ex foro, idest, ex lege et pena Vsura sit crimen ciuile, vt patet ex text. in Auth. Clericus quoque. et ibi per Cinum, et Bald. num. 6. Cod. de Episcop. et Cleric. Et pracipue cum dictus forus presens generaliter concedat cognitionem et causam vsure iudici laico, vt patet in litera nostri fori clarissime, ibi, En algun consistorio seglar. Et ex foro vnico Cod. tit. de los Vsureros. Montisoni. anno 1564. edito. Videtur dictos foros concessisse dicto iudici seculari de omnibus ad causam pertinentibus, et in ea incidentibus. Vt in l. quoties. Cod. de iudicijs. Et colligitur ex notatis in Cap. i. de ordine cognit. Et sic quod dicta cognitio Vsure indistincte est mixti fori, et quod Vterque iudex sit competens, Ecclesiasticus pro sua pena per legem posita. Et in hoc casu ipse iudex secularis potest cognoscere de Vsuris, tam in quastione iuris quam in quastione facti, dummodo ipse iudex secularis in dicto casu procedat contra laicum regulis iuris Canonici seruatis, et regulis sui iuris communis, idest fori iuridici. Etiam quod ex sua pronuntiatione nutriri peccatum nequeat. Vt tradit Anton. Butrius in d. Cap. Cum sit generale. de foro compet. Et est text. in Cap. quanto. de Vsuris. Et affirmat ad hoc in propriis nostris terminis loquens latissime Petrus Belluga in specul. princip. §. de Vsuris. rubr. 11. num. 19.

Ex quibus colligo, quod iudex secularis ex dispositione nostri fori habet praedictam cognitionem Vsure modo supradicto. Et quod etiam eam cognitionem

videbatur ante editionem nostri fori iste habere ex dispositione fori Desseantes, et ex aliis, in tit. de Usuris continuatis; forum vero noster novus ad- denda traditis, et precipue foro. Unico. tit. De los Usureros Montisoni edito anno. 1564. decrevit, non solum quando Usurarius est condemnatus, ut patet in dicto foro, verum etiam quod si Usurarius convenitur coram iudice seculari, et antequam sit condemnatus, vel post dictam condemnatio- nem, usus fuerit privilegio, et beneficio fori ra tione prima tonsurae, vel alia quacumque excep- tione Ecclesiastica, vel privilegio, vel illius vir- tute ad instantiam ipsius, vel cuiusvis alterius, ipse iudex inhibeatur, vel petatur eximi a iuris- dictione dicti iudicis, et remitti ad suum iudicem, tunc ipse Usurarius est privatus ab omni officio se- culari huius Regni, vel Civitatis, seu loci, in cuius Archivo, sive bursa dictorum officiorum insaculatus, adscriptus, et positus erat, et rema- neat incapax, et inhabilis perpetuo ad illa officium deinde obtinendum, et ad revertendum insaculari; imo in perpetuum est expellendus, et eiciendus a dicta insaculatione, et bursica dictorum offi- tiorum. Ut patet in litera nostri fori, ad quod prin- cipaliter editus est.

Quod quidem procedit si praedicta fiant quando Usurarius est vocatus et conventus coram iudice Ecclesiastico, ut patet ibi. O siendo acusado delante del juez Ecclesiastico, etc. Et in traditis nonnulla advertenda sunt. Primo advertendum est, quod in dicto casu praedictum Usurarium accusatum, et praedicta facientem, ut dictum est, expelli debet a dicta insaculatione officiorum, et bursica ip- sorum, quod facere debent Diputati Regni in

casu quo ipse insaculatus fuisset in aliquo officio Regni. Et similiter per iudicem sive Iuratos loci ubi praedictus insaculatus esset, sub paena Officialium Delinquentium in suis Officijs, in qua paena incidere videtur, tam ipsum contrariumq faciendo, sed etiam fieri permiterão, ut patet ex nostro foro ibi. Y los Diputados. usque ibi. En sus officios contra fuero, inclusive. Et ipsi respective praedicta facere tenentur, facta sibi ostensione instrumenti

7. dictae inhibitionis, sine impedimenti interpositi virtute dictae exemptionis, ut decidit noster forus ibi. A sola ostension etc. Et ex hoc non est dubium quod legitime sit probatum, quia est probatio instrumentalis veritatem apparens, et ubi ipsa est, nulla alia resquaeritur, ut plures allegans dicit Thom. Gram. Cons. Ciui. 97. num. 3. et 4. Boer. cons. 25. num. 2. Bald. in l. Imperator. ff. de quaest. num. Et cons. 36. col. 2. et cons. 28. vol. 2. Marás in Rubr. de probat. num. 3. Dec. cons. 423. num. 10. et 11. Et ipse Decius in cap. licet. notab. 13. de probat. et ibi Feli. num. 10. Paris. cons. 10. num. 7. vol. 1. Alciat. in trait. de praesumpt. regula 3. praesumpt. 13. num. 8. Calca. cons. 55. vol. 5. et Tirac. in tract. de retractu lign. §. 2. glosa 1. num. 20. cum seqq. Et si videre vis quid sit paena

8. Offitialium delinquentium, usque latius in dicto loco congruo de ea disputemus, nunc vide forum. 1. et 2.um tit. de iuramento praestando. Offi. fol. 38. et Ribera in Reper. foror. verbo Offitialibus delinquentibus. fol. 243. col. 4.

9. Secundo enim adverte. praedictus Iuratus dicit forus noster quod sit a praedicto offitio privatus in casu ipsius fori, ipso foro etiose facto, absque alia declaratione. Ex quibus verbis

in specie disputat Andr. Tiraquell. plures alle-
gans in lg. Si unquam. Verb. Reuertatur. num.
143. et 144. Cod. de reuocand. donat. tradítque ea
Verba latam sententiam denotant, et declarant.
Et quod illa verba ipso iure et ipso facto in hoc si-
milia esse. Et quamvis Ubi ipsa verba sunt posita
quoad irrogandam pœnam, nulla requiritur sen
tentia, semper est sententia declaratoria super
facto necessaria, Ut per dictum Tiraquell. Ubi
supra ex num. 398. usque ad num. 404. quamvis
illa in casu nostri fori non est requisita neque
necessaria, quia disponitur Ut procedat absque alia
declaratione, Ut patet ibi. Ipso foro et ipso facto
sinotra declaración alguna. Et etiam si ita
non fuisset decretum à foro, nihilominus in casu
nostri fori declaratoria sententia necesse non erat, 10.
Ex eo quia de praedictis constare debet per instru-
mentum, Ut supra dixi num. 7. Ex qua probatio-
notorium inducitur, et manifestum, Ut inquit Mol.
in dictis repert. foror. Verb. Manifestus. in princ.
fol. 221. Et sic illa declaratoria sententia non
erat necessaria, Ut tradunt iura supra citata.
Et traditione ipse Andr. Tiraq. Ubi sup. num. 401.

Tertio aduerte, quod praedictus Usurarius, 11.
non solum occurrente casu nostri fori, priuari
debet, et expelli ab insaculatione dicti offitij,
sed remanere debet infamis perpetuo, Ut pa-
tet ibi. Quede infame perpetuamente. De qua
pœna infamiae, Ultra ea quae dixi in pluribus
locis supra in explicatione fori praecedentis,
dic, quod in nostro casu quamvis dictus forus
non dixisset remaneret perpetuo infamis, si
fuisset quis damnatus ad tempus pœna infamiae
post illud tempus remaneret infamis perpetuo,
Ut affirmat optime Bald. in lg. Et si seuerior. num.
4. Cod. ex quib. causis infamia irrogetur.

Praeterea.

12. Praeterea dic. quod dicta poena infamie inducitur quod sit criminalis. Ut affirmat d̄ora gl̄n. in l. plane. ff. de excusat. tut. et ibi Bald. num. 2. et Andr. Aliciat. in tract. de presumpt. regula 3. presumpt. 45. num. 11. quamvis contrarium postea inquit ibidem num. 14. et Nichol. Boer. in decis. 254. num. 4. quod defendendo dici potest intelligendum esse quando loquitur de infamia iuris Canonici, propter differentiam hanc iam traditam, scilicet, quod infamia sit
13. duplex. Una dicitur infamia facti, que numquam obest contra facinorosos, et provenit ex communi hominum locutione. de qua loquitur Bart. in l. de minor. §. tormento. ff. de quaestionib. Altera vero
14. est iuris, que est poena à lege, vel statuto imposita, et inflicta, decernente quod faciens aliquid, sit infamis. et tunc ille qui contra dispositionem legis, vel statuti facit, dicitur infamis iuris. Ut inquit Baldus in l. 1. num. 1. ff. de his qui notantur infamia. et ibi Bart. num. 2. et ipse Bald. in Cap. quoniam ad probandum num. 63. de probat. Bartol. in l. Cunctos populos. num. 12. Cod. de summa Trinit. et ibi omnino videndus
15. Iaso. num. 44. Que enim infamia iuris est etiam duplex, scilicet iuris civilis, et iuris canonici, et inter eas est magna differentia, quia iuris civilis infamis quis non efficitur in omni casu, sed tantum in expressis ab ipso iure, ut in l. Athletas. ff. de his qui notantur infamia. et in l. infamem. ff. de publicis iudic. et in Cap. infames. §. porro. 3. quaest. 7. At vero infamis iuris canonici quis efficitur indistincte ex quolibet peccato. Ut in dicto §. porro. et in Cap. Constituimus. 3. quaest. 5. et in Cap. infames. 3. quaest. 6. et in Cap. omnes. 6. quaest. 1. et in isto casu videtur posse defendi quod infamia indistincte non sit pro quolibet peccato criminali, Ut affirmat Alciatus, et Nicolaus Boerius ubi supra citati.

16. Quarto adverte. quod predicto Usurario accusato, seu condemnato in casu nostri fori non prodest remissio crimi-

nis dicte viae, et privationis, neque habilitatio ad ob
tinendum deinde dictum Officium, etiamsi aliqua re 51
missio, seu habilitatio facta sit à Domino Rege, sive à
parte, vel à quolibet alio est nulla. Vt patet in nostro
foro, ibi. Y al tal priuado no le valga remission. etc.
quod valde consentaneum est. Vt pluribus rationibus sibi
adductis dixi supra in explicatione fori proximi prece
dentis huius tituli et libri, in num. 62. fere in fine
In quo forus noster disponit vltra predicta quod si
dicta remissio, seu habilitatio sit facta, ea non inspecta
predictus vsurarius super aliis paenis impositis sit perpe
tuo infamis. De qua infamia iam est dictum in presen
ti. num. 11. Adeo quod dicta infamia non tollitur
paenitentia, seu restitutione facta, vt dixi in expli
catione fori precedentis num. 49. et 50.

Quinto aduerte. quod ad accusandum predictos Vsu 17.
rarios in casu nostri fori, decernit forus iste quod sit
pars legitima quilibet singularis, seu quilibet Vniversitas
huius nostri Regni. Vt patet ibi. Porque por falta de
acusador. etc. De qua re, et materia dixi supra in ex
plicatione dicti primi fori precedentis in num. 27. 28. et 29.
et sic omittam hic.

Sexto aduerte quod etiam in casu nostri fori, et ad pro 18.
bandum contractum esse Vsurarium admititur in testem
idoneum debitor, siue pars cum qua sit dictus contractus Vsu-
rarius factus. Vt decernit noster forus, ibi. Y para que por
falta de prouanza. etc. De quo latissime dixi supra in
dicta explicatione dicti fori primi precedentis sub. num. 44.
Et hoc etiam non solum dic procedere quando agitur 19.
contra Vsurarios, sed etiam quando agitur contra proxe-
netas, idest, Correadores, siue mediatores, per quorum
medium, siue assistentiam, et auxilium, dicti contrac-
tus Vsurarii fiunt. Vt inquit noster forus in fine, ibi.
Y contra el Correador. etc. Nam cum fere semper, vt vi- 20.
demus fieri, dicti contractus Vsurarii facti sunt intercessio-
ne, et opere ipsorum proxenetarum, idest, vulgariter lo
quendo Correadores. adeo quod si in interuentione et fac-
to ipsorum contrahentium, ipsi, vel alia persona non in
teruenirent, predicti contractus non fuissent saepissime facti.

21. Et cum ipsi proxenetae, sive mediatores ex eo mortaliter peccant, cum dent causam damni efficacem, et cooperantur usurarijs mortaliter peccantibus. Ut in Cap. qui consentit. 11. quaest. 3. et ibi glosa expressa in verbo caverint. in §. si sciente. et ibi Bart. et Angel. ff. ad §. Pompeiam de parricid. Innocent. in Cap. Michael. de Usuris. Cap. allega. 14. Barthol. in §. Cuiusque. num. 2. ff. ad §. Iuliam de adulter. Ideo forus noster decre-

22. vit, quod dicti proxenetae, sive alij mediatores in dictis contractibus, puniantur poena flagellorum, et exilij perpetui, cum comminatione mortis, arbitrio iudicis de hoc cognoscentis. Ut patet ibi. Y por que semejantes tratos. &c.

Et ita est dispositum per nostrum forum, quamuis de iure ipsi proxenetae solum teneantur de dolo, et lata culpa. Ut est text. in §. 2. et ibi omnes DD. ff. de proxenetis. Et affirmat Petrus Belluga in Speculo Principum. rubr. 31. num. 17.

Ad titulum de Rebellione Vassallorum. fol. 4.

Summarium.

Ad forum primum, et unicum tit. de Rebellione Vassallorum. fol. 4.

Circa cuius explicationem primo dicam quod rebellis is proprie dicitur qui est subditus insurgens contra superiorem dominum suum. Ut per Bald. in l. amissione. §. qui deficiunt. num. 8. ff. de capit. diminut. Et Anton. Gomez. tom. 3. variarum. cap. 2. tit. de crimine læsæ maiest. num. 10. Ubi etiam ipse Bald. dicit quod dictus rebellis large dicitur quilibet inobediens contra suum superiorem. Et idem affirmat in l. si certatum. §. sed similes. num. 3. ff. de 1.

testam. milit. Et Alexandr. in Cons. 103. col. 2. in fine. vol. 1. Et Paul. de Castro Cons. 31. in antiqua impressione.

2. Secundo enim dicam quod rebellare idem est quod resistere faciendo aliquid contra, vel non faciendo et omittendo, sive non obediendo. Ut per Bart. in extravag. ad reprimendum. in verb. tenore. num. 1. et 2. Et est text. in l. 2. Cod. de desert. lib. 12. text. in Cap. sane quia nos. de filiis presbiter. ordinan. Bart. Soccin. Cons. 121. num. 2. vol. 4. Et est text. in d. l. amissione. §. quia adiiciunt. ff. de Capit. diminut.

3. Tertio dicam. quod duplex dicitur species vassallorum in hoc Regno. Nam quidam sunt signi servitii, scilicet illi qui in alterius villam se dederunt, et exactiones, et tributa, id est vulgariter loquendo, pechas derramas y cosas ordinarias faciunt, et solvunt domino ipsius villae, seu loci, cui ipsi se dederunt, et ubi habitant, ut tradit Molina in suo repertor. foror. verb. vassallus. vers. vassalli quidam sunt. fol. 325. col. 3. Et colligitur ex foro 3. tit. de pignoribus ~~[illegible]~~ testibus cogendis. fol. 97. Et praedicti vassalli dicuntur homines ipsius domini. Ut in observantia. Item prodebito. tit. de pignoribus. fol. 2. Et ita vocantur de iure. Secundum quod ipsi vassalli ligium dicuntur. quod idem videtur esse quod vassalli signi servitii, differens solum in vocabulo, consuetudine provinciae, et Regni. Ut tradit Speculator in lib. 4. tit. de feudis. §. quoniam. num. 4. et 5. Nam illi homagium et iuramentum fidelitatis praestare solent domino suo, nullius alterius fidelitate salva. quemadmodum dicti vassalli signi servitii. Ut affirmat

Maranta de ordine iudic. tit. defertur ali
quando iuramentum num. 38. et pluribus seqq.
Et idem in Regno nostro prestari dicto domino
suo. quamuis sit verum quod dictum homagium
et iuramentum non sit introductum iure ciuili,
sed moribus, et usu habito, et practicato, in qua
libet regione secundum suam consuetudinem.
Vt explicat in materia Vassallorum feudalium
ipsemet Speculator in d. lib. 4. tit. de feudis.
in §. quoniam. num 4. 5. et 9. et fere per totum.

Ex quo etiam, et ex Molina ubi supra, colligitur, 4.
quod altera species Vassallorum est differens a pred
dicta. quia sunt Vassalli qui non se dederunt in
alterius Villam, nec dicuntur homines domini ipsius
Ville, seu loci, et ipsi appellantur simplices Va-
ssalli, et sunt Infantiones habitantes in loco ali
cuius domini. Vt patet ex omnibus locis supra citatis.
Et ipsi Infantiones non sunt comprehensi in pena
dicti Vassalli signi seruitij. quia prestito dicto 5.
homagio, et iuramento fidelitatis domino suo, si
aliquis se rebellat, et insurgit contra dictum domi
num suum, adeo quod congregatio, seu maior
pars loci se rebellet, et insurgat, seu resistat dic
tum dominum, accusari illi, vel singulares, et
priuate persone ipsius loci, et puniri pena mor
tis naturalis possunt. que quidem pena exurgit
ex ipso crimine contra dictum dominum suum
commissum, et ex crimine lese maiestatis. quia
ita dici potest, cum domino sit prestitum homa
gium et iuramentum fidelitatis, sine alterius
fidelitate salua. Vt supra dixi, num. 3. Cuius cri
minis pena est dicta mortis naturalis. Vt in foro
Vnico. tit. de penis Vassallorum rebellium. fol.
181. Et in foro nostro ibi. En pena de muerte na
tural. etc. Et optime Nichol. Boer. in tract. de

seditiosis. §. 6. num. 6. loquens in nostris terminis.
Et facit text. in lg. si quis aliquid. §. autores. ff.
de poenis. Et in lg. 3. §. fin. ff. ad lg. Corneliam.
de sicarijs. Et in lg. penult. §. fin. ff. ad lg. Iul.
Maiestatis. Et Thom. Gram. cons. 40. num. 3. in
ciuil. Et Bartol. in dict. Etrauag. ad repri
mendum. verb. rebellando. num. 13. Cui quidem
poenae forus noster addendo disponit praedictos
puniri debere alijs poenis Vltra praedictam, arbitran
dis a Iudice de hoc cognoscente. Vt patet in dict.
nostro foro, ibi. Y otras que fueren bien vistas etc.
Et etiam de iure acrius puniebantur Vltra prae
dictam poenam mortis, scilicet confiscatione bo-
norum, Vt affirmant omnia iura supra citata.
6. Et in Regno nostro ita procedit, Attento dicto
homagio, et iuramento fidelitatis domino praestito.
Ex quo non solum Vassallus est adstrictus, et
obligatus obedire dicto domino suo, et contra eum
non rebellare, seu insurgere, sed etiam tenetur
alijs domino suo resistentibus et rebellantibus im
pugnare, et resistere, et dictum dominum de-
fendere. Vt probant quamplurimi relati in
decisi. Pedem. 27. num. 8. Et decis. 138. num.
21. Felin. in Cap. quanto. num 4. de sententia
excommunicat. in 2. et 3. limit. Bart. in lg. Vtrum.
num. 3. ff. ad lg. Pomp. de parricid. Et in lg. 1.
ff. ad Senatuscons. Sillan. Abb. in
§. Occissorum. ff. ad Senatuscons. Sillan. Abb. in
Cap. 1. num. 9. de restit. spoliat. Et hoc suis expen
sis. iuxta text. et ibi notata. in lg. tam collaterales.
§. si vero etiam. Cod. de re militari. lib. 12. per
quem text. idem asserit Boerius in decis. 303.
num. 9. Et idem decernit optime forus noster,
7. disponens, quod dicti Vassalli teneantur, occurrente
dicta rebellione, inobedientia, siue resistentia
defendere, et iuuare dictum dominum sub prae
dictis poenis mortis, Et alijs arbitrarijs. Vt patet

in dicto nostro foro. ibi. Assi mesmo estauece etc.
Et hoc disponit forus ratione à se tradita. ibi. Co
porque la cautela desque usan, de que solo los po-
bres. etc.

Sed in predicto casu excipi debet Vassallus, qui 8.
dictam defensionem, seu resistentiam facere ne-
quit, neque auxilium dicto domino suo prestare
commode sine periculo, et scandalo, qui ipse non
tenetur resistere illos qui contra dictum dominum
suum veniunt, neque eum defendere. ut affirmat
Olara. cons. 315. vers. Non obstat. Decc. in lg. Cul-
pa caret. num. 6. ff. de regul. iur. text. in lg. om-
nes. §. fin. ff. de re milit. Et plurimi relati in
decis. Pedem. num. 26.

Secundo enim excipitur Vassallus debilis et infirmus, 9.
et inaptus armari. ita quod dictam defensionem
facere, seu auxilium domino prestare non tene-
tur, per text. iuncta glosa sua ibi, in Ver. potue
rit. in Cap. 2. de feudis sine culpa non admit.
et glosa 1. in Cap. 1. quibus mod. feud. ammitat.
Et facit text. in lg. 1 §. accesorium. ff. ad Se
natuscons. Sillan. Ex quibus iuribus probatur, Va-
ssallus debilis, et infirmus, vel servus non defen-
dens dominum suum, quod non ammitit feu-
dum, neque ipse servus tenetur ad penam.
Et sic erit dicendum in nostro casu.

Preterea videamus quid erit quando aliquis 10.
Vassallorum absque voluntate, et animo rebe
llandi, et insurgendi contra dictum dominum.
imo omnino coactus, et compulsus metu Vasallo-
rum rebellium, qui eum minitabantur, et sic
ne ab eis damnum susciperet, accesit cum eis
ad rebellionem, et cum dictis rebellantibus, et

resistentibus remansit an debeat puniri ut rebellis. De quo dicendum mihi videtur distinguendum esse. Aut predictus vassallus accessit armatus, et sic remansit cum alijs rebellantibus, tunc cum ratione armorum alij magis reddantur autorizati, et animati, et insultatus sit magis timidus accusari, et puniri debet. Ut desendit Felin. in cap. i. num. 14. de officio iudicis ordinarij. et est glosa fin. a se ibi allegata in cap. notorium 2. quest. i. et in Clement. i. de penis. Et erit dicendum quod sit contrarium quando ipse non accedit, nec remansit cum rebellantibus armatus, sed solum coactus modo predicto, citra armorum usum, et opem, nam tunc non tenetur. Ut tradit, allaiura allegans, Thom. Gram. cons. 28. num. 29. cum segg. super causis fiscalibus. Et Oldrad. cons. 43. vers. circa sextam.

11. Et etiam dicta dispositio dicti fori primi de penis vassallorum, et nostri fori, videtur habere locum quando predicti vassalli rebellant se, et insurgunt, non solum contra dominum suum, sed etiam contra filium domini sui. Ex eo quia appellatione patris in hac materia, idest, domini, comprehenduntur filij domini vassallorum, Ut ex text. in l. i. § domini appellatione ff. ad senatuscons. Syllan. Ubi Bart. et Bald. num. i. tenent, quod pena imposita contra vassallum
13. venientem contra dominum, habet locum, et imponitur etiam contra vassallum venientem contra filium dicti domini. quod defendit Andr. Tiraquell. in prefactione legis, si unquam. num. 22. Cod. de reuocand. donat.

Sed his non obstantibus, et alijs quae adduci pos-

sunt, in Regno nostro contrarium est verum. quia dispositio dictorum fororum in specie agit, et decidit procedere in rebellione facta contra dominum. Et cum ipsa dispositio sit odiosa, et pœnalis, non est expendenda ad alium casum non expressum, imo est restringenda. quia odia restringenda sunt, et non amplianda. Ut in simili tradit Molina in suo repert. fororum. Verb. fori. vers. fori Aragonum imponentes. fol. 156. col. 3. Ubi affirmat, foros pœnales nostri Regni extendi non posse etiam ex identitate rationis. Et idem affirmant Covarruvias Variar. resolut. lib. 1. cap. 11. num. 5. Menoch. de recuperanda poss. remedio 1. num. 30. Aymon. Cravet. in tract. de antiquit. in 4. p.te num. 146. cum multis segg. Andr. Tiraquell. in tract. de cessant. causa. Vers. cessante ratione legis. in 1. p.te num. 160. cum segg. Jass. in l. si quis. id num. 17. ff. de iurisd. omn. iudic. l. fin. num. 5. et 7. ff. de in ius vocando. Et in l. cum quidam. num. 11. ff. de liber. et posth. Decius in l. factum suum. num. 5. et fere per totam. ff. de regul. iur. Et in Cons. 661. num. 2. Et vide in 1. tom. regul. Utriusque iur. Verb. Extensio. fol. 520. col. 1. Ubi et in Jass.e et alijs DD. supra citatis videbuntur plures ampliationes, et limitationes in hac materia, procedentes ex dispositione iuris communis. quod omnia faciunt pro opinione Aegidij Bossij in tit. de publicatione bonorum. in suo tract. crim. num. 75. Et in eod. tract. in tit. de crimine lesæ maiestatis. num. 32. Scilicet quod Uxor sequens maritum suum rebellem, non dicitur rebellis. 14.

Nunc vero veniamus ad aliam partem nostri fori, scilicet ad versiculum. Y para ninguno se aosado. & etc. ex quo colligit. extensionē fori, disponentis in casu quo occurrat dicta rebellio, et deficiant Vassalli in prædictis, quod illico 15.

sine detentione teneantur Iudices Regiæ Audientiæ, siue Curiæ Iustitiæ Aragonum, vel vnus eorum personaliter accedere ad locum rebellionis, vel resistentiæ ad quietandum, et puniendum rebelliones facinorosos, Vt patet ex nostro foro in dicto vers.

16. Et optime est prouisum secundum ius, quia volentibus terram suam defendere, vel pacem in ea seruare, iuvandum, et auxiliandum est per superiorem habentem maiorem potestatem, et temeritatem, prout iubet fieri in nostro casu forus, scilicet per dictum iudicem, iuxta textum in Cap. grandi. de supplenda neglig. prælator. lib. 6. et Cap. boni. 96. dist. perque iura idem affirmat Speculator in d. lib. 4. d. tit. de feudis. d. §. quoniam. num. fin.

17. Circa quod de foro nonnulla occurrere necesse est. Et primo requiritur quod sit probatio facta ante dictum iudicem dictæ rebellionis, siue resistentiæ, Vt patet in dicto vers. ibi. Ante los Iuezes de. etc. In quo enim aduertendum est, quod forus noster disponit dictam probationem fieri debere per dominum loci rebellionis. Vt patet in d. vers. ibi. Y el Señor de las tales Villas. etc. quod mihi videtur caute, et aduertenter fuisse ita decretum, quia si ipsa probatio per alium indistincte fieri posset, daretur occasio, quod dominus Rex absque voluntate domini posset mitere iudices suos ad loca dominorum Regni, et ibi iudicare, cum ipse Iudex ex dispositione nostri fori facta dicta probatione accedere personaliter teneatur sine detentione ad dicta loca, contra libertatem, et priuilegium concessum Dominis, et Baronibus locorum huius Regni. Iuxta quod Dominus Rex non potest iudicare, nec mittere iudices suos ad iudicandum ad dicta loca Dominorum. Vt in §. Item del mero. in vers. Y que el Señor Rey. tit. de priuileg. generalis. fol. 7. et affirmat Molina. in d. suo repert. fororum. vers. Rex. vers. Dominus Rex salua. fol. 292.

col. 3. Cui privilegio, neq; alijs praeeminentijs dictis Dominis in locis et Vassallis suis pertinentibus, et spectantibus ante editionem nostri fori, per dispositionem dicti fori. i. de penis Vassallorum, neque nostri fori minime praeiudicare decernitur. imò quod omnes illae illaesae, et immunes, et firmae remaneant. prout disponunt praedicti fori in fine. ibi. Empero por aquesto no queremos. etc.

Secundo aduertendum est, quod dictus forus noster statuit, dictam informationem fieri suffi cere summariè, et de plano, Ut patet in dict. vers. ibi. Summariamente y de plano etc. quae quidem verba, summariè et de plano, denotant, et im portant, quod sit facienda dicta probatio simplici ter sine distintione, et involutione, extra ordinem et stylum aliorum iuditiorum, sed ita ut de veritate constet. Ut in Clementina, saepè, iuncta ibi sua glosa, de verb. sig. Bald. in l. nec quic quam. §. de plano. num. 2. et ibi. Bart. num. 1. ff. de officio Procons. et legat. Felin. in Cap. olim. num. 5. de accusat. Alex. in l. Cohaeredi. §. si cohaeres. num. 4. ff. de vulg. et pupill. et Bart. in d. Extravag. ad reprimendum. vers. summariè. in fine. et verb. de plano. num. 2. Et ita forus noster hoc decreuit, dum dicit, quod dicta rebellio sit probanda summariè, et de plano, ut dictum est, et de ea constare debet legitime. Ut patet in d. vers. ibi. Legitimamente. Et 18.

sic videtur quod sufficiat eam probari duobus testibus, quia probatio facta dictis duobus testibus le gitima appellatur, cum in ore duorum, vel trium, stet veritas. Ut in Cap. licet uniuersis. de testibus. et ibi omnes DD. textus est. in Cap. 1. 2. quaest. 5. et in Cap. si testes. et §. item ubi numerus. 4. quaest. 5. et in l. ubi numerus. et ibi omnes DD. ff. de testibus. 19.

20. Ita cum dictum sit sufficere fieri dictam proba tionem summarie, et de plano, et ita solum ut de veritate constet modo praedicto, dubitari potest an possit illa fieri sine citatione partis, idest, rebellium. Et dicitur quod fieri possit sine citatione partis. Ex eo quia solum facienda est ad instructionem iudicis, et ad concludendum eum, sive compellendum, ut personaliter accedat ad dictum locum

21. rebellionis. Et ita illa fieri possit sine citatione partis. Ut affirmat Bald. in l. certum. num. 7. in fine. Cod. unde legitimi. et in l. si quasi per calumniam. num. 4. in fine. per quos ita procedere affirmat Maranta in tract. de ordine iudit. tit. recte concipitur citatio. num. 20. Et idem tradit Decius in l. ubicumque. num. 3. ff. de regul. iur. ubi inquit, ita esse, praecipue ubi non agitur de praeiuditio alterius certi principaliter in specie, quia tunc valet probatio absque citatione facta, et processus, et actus factus valet. Ut est glosa 2. in l. unoquoque. et ibi Alex. num. 17. ff. de re iudicata. quam glosam approbant omnes DD. Et tradit Iass. in l. si quis nec causam. num. 7. ff. si certum petat. Et affirmat Maranta ubi supra. num. 30. ubi per totum tit. de hac materia citationis latissime disputat.

22. Et etiam dubitari potest in nostro casu, ut facit in simili Molina in d. suo repert. foror. in verb. resistentia. vers. resistentia si fuerit facta officiali. fol. 287. col. 4. scilicet quod quando dictus iudex accedat ad dictum locum rebellionis, minime liceat sibi punire facinorosos rebelles, quia contra illos in dicto loco non potest informationem recipere, nec procedere, nec iurisdictionem contentiosam exercere, cum dictis iudicibus Regiae Audientiae, vel Curiae iustitiae Aragonum sit interdictum, et prohibitum illud facere extra domos Diputationis huius Regni. ita quod in alio loco facta sunt illicita, et nulla. Ut patet ex foro unico. tit. de iustitia ministranda in domibus Diputationis Regni. fol. 46. Cui dubitationi satisfaciens Molina ubi supra, respondet quod non obstante dispositione dicti fori unici. de iustitia ministranda. quando dictus iudex accedit ad dicta

loca, ibi licebit dictam iurisdictionem contentiosam exercere. Et in dicto casu nostro omnino procedere ita dicendum est. Ex eo quia forus noster verbis expressis adstringit, et obligat dictum iudicem ad accedendum personaliter, ut patet in eo in d. vers. ibi. Personalmente etc. ad quietandum et puniendum dictos rebelles. ut patet in d. vers. ibi A quietar, y castigar. etc. Quae cognitio, et punitio est iurisdictionis, quia sine ea fieri non potest. ideo dicendum est, quod forus noster concedit dicto iudici dictam iurisdictionem. Ut in l. imperium, et ibi communiter omnes DD. ff. de iurisd. omn. iudic. Et ipsa iurisdictio dicitur quod cohaeret territorio. nam sine eo exercere non potest. ut in l. fin. Cod. Ubi, et apud quem. et ibi Bart. num. 9. et fere omnes DD. et latissime tradit Nicol. Boer. plura iura, et DD. allegans decis. 227. num. 5. Ergo absque obstaculo dicti fori unici de iuri. ministr. etc. tenendum est, quod sint concessa dicto iudici omnia, sine quibus iurisdictionem praedictam contentiosam exercere non possit. iuxta text. in l. Cum iurisdictio. et ibi communiter omnes DD. ff. de iurisd. omn. iudic. 23. 24

Quod adeo procedere videtur ex mente nostri fori, quod in dicto casu, quo dictus iudex personaliter accedat ad dictum locum rebellionis, sibi datur facultas assumendi, et iuvandi se de omnibus illis personis, quas ipse velit, et sit necessarium, ad exercendum praedicta. Ut patet in d. nostro foro, in d. vers. ibi. Valiendose para esto dela gente etc. pro quo facit text. in Cap. grandi. et ibi communiter annotata per DD. extra. de supplenda neglig. praelator. lib. 6. et in Cap. boni. q. 6. dist. Et facit etiam, quod causa dictae iniquae rebellionis iusta dici potest ad inducendum homines ad arma et bellum, si necessitas postulat illud. Ut tradit Covarruv. in Clementina. Si furiosus. de homicidio. 2. p.te relat.is 5. 9. num. 4. Et sic in nostro dicto casu dictus noster forus decrevit, quod omnes illi qui cum dicto iudice accesserunt, vel pars illorum, vel alii, debeant remanere in dicto loco rebellionis per totum illud tempus, quo sit opus, et necessitas 25. 26.

postulet. Vt patet in d. nostro foro, in dict. vers. ibi. La qual toda, o parte della, etc. In quo enim dic. quòd illud tempus dictæ necessitatis regulari debet quousque omnia in dicto nostro foro sint facta per dictum iudicem, scilicet, rebelles sint quieti, et in suo casu puniti, Et quòd sit hoc sic intelligendum. Et etiam dicta potestas, et facultas accipiendi et iuvandi se de hominibus prædictis, patet ex nostro foro præcipiente prædicta fieri debere iuxta forum. Vt patet in eo, in d. vers. ibi. Conforme à fuero etc. Et ideo iuxta dispositionem fori. Muy conueniente. tit. de officio iustitiæ Aragonum. fol. 23. qui forus loquitur in simili materia nostra, scilicet quando iudex accedit ad aliqua loca personaliter. Vt patet in eo.

Et Forus noster, vt omnino prædicta seruentur, decreuit, quòd si dicti iudices prædicta à se disposita non adimpleuerint, facta sibi intimatione,
27. seu requisitione, quòd delinquant in suo officio, et incurrant in pœnas officialium delinquentium. Vt patet in d. foro. in d. vers. ibi. Y que el Official Real. etc. De qua pœna supra dixi remissiuè in explicatione fori secundi, tit. proximo. de Vsuris. sub num. 8. quòd ita esse et procedere vult dictus noster forus, quòd decreuit, prædictus Officialis Regius in prædictis deficiens, ipso facto remaneat, et sit declaratus pro Officiali delinquente. Vt patet in d. foro. in dict. vers. ibi. Y por tales queden ipso facto. De quibus verbis etiam dixi supra, in explicatione fori secundi in d. tit. proximo, de Vsuris. num. 9.

In qua dispositione dicti nostri fori, non vult forus comprehendi Nobiles, milites, aut infantiones. Vt patet in eo, in vers. Y que los nobles, caualleros, o hi-
28. dalgos. etc. Et ita fuit decretum. aliàs brachium, siue stablementum militum, et infantionum noluit approbare dictum forum, et multi aliter dissenserunt, et protestarunt. prout ego tunc existens in
* dicto brachio, vt infantio, inter alios feci. Et caute, vt mihi videtur; ne ex eo daretur ocasio Dominis locorum Regni opprimendi, seu vexandi infantiones habitantes

in suis locis. cum sit verum, quod predicti infantiones, habitantes in dictis locis non sunt vassalli signi seruitij, nec dicuntur homines ipsius Domini, nec aliqua munera personalia soluunt, ut supra dixi num. 4. Et probat obseru. item pro haereditatibus. tit. de salua Infantionum. fol. 31. Et ipsi 29.
infantiones sunt corpora separata à plebeijs, ut constat ex obseru. 1. tit. de priuileg. milit. fol. 20. et ex obseru. fin. tit. Interpretationes qualit. et in quib. fol. 23. Molina in d. suo repert. fori. verb. Infantio. vers. Infantionis proprium. cum pluribus versiculis seqq. fol. 175. et 176. Et est text. in §. 2. et ibi Connan. num. 135. ff. de orig. iur. Et tradit Ludouic. Molin. de primogen. Hispan. lib. 2. cap. 6. num. 4. fol. 250. Andr. Tiraq. in tract. de nobilitate. cap. 8. num. 3. allegans text. in lg. milites. et in lg. diuo. Cod. de quaestionib. Ex quibus omnibus colligitur, quod tempore quo plebeij a populo Romano recesserunt, et ad montem Auentinum confugerunt, leges, quas ibidem ediderunt, nobiles et milites, tamquam à plebeijs separatos, non comprehendebant. Neque ipsi subiacebant poenis plebeiorum. Et sic enim dicendum est, 30.
quod predicti nobiles, milites, seu infantiones, non solum non sunt comprehensi in poenis dicti nostri fori, sed etiam quoad alia disposita, et contimata in nostro foro, et in d. foro unico. tit. de poenis vassallorum rebellium, ut patet ex nostro foro. in dicto vers. Y que los nobles. ibi. Ni en lo demas que esta ordenado. etc. Et ita dicendum est, quod si predicti nobiles, milites, seu infantiones accusentur, et petantur puniri propter aliquam causam de contentis, et praecisis in nostro foro, per quem reseruantur omnes illae per quas ante editionem, et postea, ex virtute nostri fori accusari possunt. Ut patet ibi. Concedo empero, que quanto a las culpas. etc. illud faciendum per dictum iudicem accedentem ad dictum locum rebellionis non est, neque ibi, quia ut dictum est supra, predicti non sunt comprehensi in poena, neque in dispositione dicti fori. Et ideo in predicto casu 31.

accusari debent in Regia Audientia, vel in Curia iustitiæ Aragonum, quibus iudicibus iustitiam ministrantibus, iuxta dispositionem dicti fori Unici. tit. De iustitia administranda. fol. 46. subijciuntur, et coram illis accussari criminaliter possunt, et non coram alijs. Ut in obseru. in Causis criminalibus. 7.ª in ordine. tit. de foro compet. fol. 7. Et Molina in di. repert. foror. Uerb. De infantionibus habitanti-
25. bus in locis dominorum. Uers. Infantiones habitantes. fol. 173. col. 3. Adeo quod ipsi in dictis causis Criminalibus tacite, nec expresse non possunt consentire, neque se submitti in alio iudice. Ut decidit predicta obseru. In causes criminalibus. desuper allegata. Et affirmat Bald. in lg. i. num. 2. Cod. Ubi de crimine agi opport. Et in lg. si qui ex consensu. num. 6. Cod. De Episcopali audientia. Et Bart. in lg. i. num. 9. ff. de iurisdict. omnium iudic. Innocentius in Cap. de causis. num. 3. et 4. de Officio iudicis delegat. Et Cynus in lg. procurator. Cod. de penis.

32. Et similiter mihi defendendum videtur, quod in dicta pena, et dispositione nostri fori non sunt comprehensi Doctores. pro quo facit, quod dictus noster forus, prout dictum est supra, num. 28. excipit nobiles, et milites, siue infantiones. Sed Doctores alicuius scientiæ
3. graduati appellantur nobiles, et egregiæ personæ, Ut tradit Bart. in lg. Iudices. num. 2. et ibi Lucas de Peña, et Joann. Platea. Cod. de dignitatibus lib. 12. Et Bart. in lg. i. num. 2. Cod. de aduocatis diuersor. iudic. Cynus in lg. prouidendum. Cod. de postu. Et Iass. in lg. milites. num. 9. de sentent. et re iudicata. Et in lg. egregias. num. 10. ff. de iureiurando. Angel. in lg. sed etsi inceperit. §. i. ff. de iudicijs. Paulus de Castro in Constitu. Cod. colu. 2. Ioa. Ray. in tract. nobilitatis. in 26. opinione. Alex. Cons. 94. col. 2. Uers.º sed ita est. vol. i. Et Cons. 213. in fine. vol.
6. ~~Et~~ Et glosa in Uerb. penis. in lg. milites. Cod. de quest. Et Thomas Gram. in i. voto. num. 6. 7. et 8. Quod adeo est verum, ut predicti Doctores, tamquam
4. nobiles, et egregiæ personæ non sunt compellendi ad soluendum subsidia, peyta, vel Cofras, positas

plebeijs. Vt affirmat Bart. in l. Medicos. num. 1. Cod. de profess. et Medic. Et Franciscus Aretinus. in Cap. super eo. in 2.a lectura. Altesio. Baron. in Cap. proposuisti. de probatio. Paris de Puteo. in tract. de Syndicatu. Verb. testis. cap. 2. col. 1. Anton. Cors. in Cap. grandi. num. 27. de supplenda neglig. praelat. lib. 6. Marian. Soccin. Iunior. Cons. 39. num. 28. lib. 2. Card. Alexa. in proemio Decret. col. Ult. Et Pelin. in tract. de Magistratib. Vers. ad secundum. Vbi asserit, 25.
quod praedicti DD. tamquam nobiles, et egregiae personae, non possunt prohiberi a delatione armorum; quod confirmat Bart. in d. l. Medicos num. fin. Cod. de profess. et Medic. Et omnes supra relati, affirmantes et praecipue Thom. Gram. in d. 1. Voto. num. 8. dicti Doctores gaudent omnibus privilegijs, et libertatibus concessis Militibus. quod enim in nostro Regno absque dubitatione verum est in Doctoribus iuris Canonici, vel Ciuilis. Vt decernit forus vnicus. tit. de los Doctores en derecho. fol. 193. in Curijs Montisoni anno 1553. editus, Et postea prorogatus per forum Vnicum. eod. tit. de los Doctores en derecho, in Curijs Montisoni. anno 1564. editum.

Praemissis omnibus supradictis finaliter dicendum est, quod dictus forus vnicus tit. de poenis vasallorum rebellium, in eo quod decernit, accusatio contra praedictos, et Processus, et sententia facienda sit iuxta dispositionem fororum de homicidijs in Villa de Alcanicio editorum, hodie correctus est, quia dicti fori sublati sunt, et non seruantur, nec habemus eos in Vsu, imo sunt continuati in libro fororum qui non practicantur, et sunt correcti, vt patet in d. lib. fol. 24. tit. de homicidijs, et alijs criminib. Et hodie dicta accusatio, Processus, sententia, et in dicta accusatione, et eius executione necessaria facienda sunt, iuxta ea quae a foris in tit. de modo et forma procedendi in criminali. fol. 155. tradita sunt. Et optime per Petrum Molinos in sua Practica iudic. tit. de processu criminali. fol. 303. Et Ferrer in sua methodo. eod. tit. de Process. crimin. fol. 53. 36.

Praeterea videri oportet an crimen praedictum laesae majestatis, si antequam illud committentem criminaliter agatur, modo praedicto, extinguatur, si mortuus sit reus, quemadmodum fiunt omnia criminalia. De quo vide in explicatione fori vnici. tit. proximo de remotionibus, num. 3. et 4. = Et an transeat contra heredes. Vide Bouadill. lib. 2. polit. Cap. 16. num. 177. et 178. et ibi citatos. ~ 37. additio

Ad titulum de Resumptionibus. fol. 4.

Summarium.

1. Resumptionis ritus, modus, et forma procedendi litis, et de eius materia remissiue. et num. 7.
2. Instantia incepta ciuilis, an transeat ad haeredes, vel pereat morte litigantis
3. Instantia, et actio criminalis an pereat morte rei accusati, remissiue.
4. Actio criminalis laesae maiestatis contra haeredem datur.
5. Resumptionis ratio quae sit per mortem actoris, vel rei. et quare omitatur in Processu Apprehensionis? num. 6. et 7.
6. Lites abreuiare magna vtilitas Reipublicae est.
7. Resumi non debet causa mortuo litigatore, in Processu Apprehensionis, in articulo litis pendentiae.
8. Instantia incepta in iudicio seculari ibi finitur, etiamsi in ea succedat clericus, vel alia persona exempta ab illo iudicio.

Ad Forum primum, et Vnicum. tit. de Resumptionibus. fol. 4.

1. De ritu, modo, et forma procedendi in Resumptione, et de omnibus necessarijs in ea, largissime agitur, et continuatur in foro vnico. tit. de Resumptionibus, Calatalubij. anno. 1561 edito. fol. 49. Et etiam Petrus Molinos in sua practica iudiciaria. tit. de Processu Resumptionis. fol. 408. et Ferrer in sua Methodo. eod. tit. de Processu resumptionis. fol. 49. Et in praesenti pauca de his, et de materia resumptionis tradam, cum longe de ea sit scriptum per Molin. in suo repert. foror. verb. Resumptio.

per totum. fol. 289. Et dico pro clariori explicatione et intelligentia istius presumptionis. Vltra tradita per praedictos. Aduertendum est, quod per mortem 2.
vnius eorum qui litigant, ipsa causa et instantia incepta non perit, sed in suum heredem, et successorem transit, et cum eo est prosequenda, in eodem loco, et iuditio, vbi pendebat, et incepta fuit atque inchoata cum defuncto actore siue reo, vt est text. in lg. tam ex contractibus. ff. de iudic. Et in lg. si eum hominem. ff. de fideiussoribus. quos citat Molina in d. suo report. vbi dixi. vers. fin. fol. 291. col. 1. Et vltra illos est text. in lg. si petitor. et lg. heres absens. et lg. si ii qui Romae. et ibi DD. ff. de iudic. Idem probant Ioann. de Immola in d. lg. si eum hominem ff. de fideiussor. et ibi Bart. num. 2. et ipse Immola in cap. quia V. de iudicijs. et Abbas ibi num. 7. et 11. et Felin. num. 2. Mari. Soccin. cons. 31. col. 4. in princ. vol. 1.

Quod intellige si causa incepta et inchoata est ciuilis, 3.
non autem criminalis: quia crimina morte rei accusati extinguuntur, et pereunt. Vt affirmat dict. Molina in dict. suo repertorio in verb. nota quod si appellatur. fol. 289. col. 3. et est text. in lg. defuncto. ff. de public. iudic. et in cap. quorumque 23. dist. et per totum titulum Cod. si reus vel accusatus mortuus fuerit. Idem probat Boer. decis. 316. num. 5. in fine. et quamplurimi relati in decis. Pedem. 149. num. 1. 2. 3. et 9. De qua materia latissime disputatum est per doctissimum Doctorem Portolés in suis annotationibus ad dict. Repertorium Molinae, in §. Actio. ex num. 53. vsque ad fin. vbi explicat an, et quando et in quibus casibus est tenendum, quod actio criminalis ad heredem transit. Vbi solum mihi videtur quod 4.
ipse omittit, scilicet quod tradit per communem opinionem Nicol. Boer. in tract. de seditiosis §. 6. num. 20. et in decis. 259. num. 11. scilicet, quod crimen laesae maiestatis commissum contra Principem,

vel Rempublicam Romanam, sive contra alium superiorem non recognoscentem per subditum illius, morte ipsius criminosi, sive sit causa incepta, sive non, actio, et crimen predictum non extinguitur. quod est multum aduertendum ad casum fori supra proximi in tit. de rebellione Vassallorum. Et sic enim
5. cum dicta causa civilis inchoata, et incepta transeat ad hæredem, et non extinguatur morte. Ut diximus supra num. 2. opus est quod ipsa pars legitimetur cum qua causa est prosequenda. ad quod attenditur ex ipsa resumptione facienda in d. casu, et ipse et effectus illius, ut inquit Molina ubi supra, in vers. fin. fol. 29. col. 1. et colligitur ex omnibus iuribus supra citatis. Et ita optime est decretum in Regno nostro, quod mortuo actore, sive reo, in iuditio civili, sive cesso iure unius eorum in favorem alterius, ad prosequendam causam, et iuditium inceptum cum ipso novo successore, solet fieri dicta resumptio, modo et forma tradita per citatos supra num. 1.
6. Et quia lites abreviare est magna utilitas rei publicæ, adeo quod ita semper in favorem ipsius reipublicæ fieri debet. Ut probat text. in l. properandum. Cod. de iudic. et in l. 2. Cod. de tempo. appell. et in Cap. finem litibus, et ibi Immola. de dolo, et contumacia. Felin. in Cap. Nonnulli. num. 16. de rescript. Ripa in l. si constante. num. 63. cum segg. ff. soluto matrim. et Alex. in l. Seius. num. 9. ff. ad l. Falcid. Hac ratione Forus noster quia causa dictæ resumptionis in iuditio apprehen-
7. sionis in articulo litis pendentiæ, litem differebat. Ut patet in d. nostro Foro in princ. providens in hoc decrevit, quod si is, qui in Processu Apprehensionis in articulo litis pendentiæ dedit suam propositionem respectu iuris crediti, mortuus sit antequam sit lata sententia, tunc absque resumptione prædicta facienda cum suo hærede, vel successore ad dictam sententiam proceditur. Ut patet in litera nostri fori, recipiendo casu quo sit recipienda, propositionem illam defuncti,

sive sui haeredis. Ut ibi patet.

In quo enim adverte quod si causa sit incepta, et inchoata in iuditio seculari, et haeres defuncti sit Clericus, sive alia persona exempta a iuditio seculari; vel è converso, causa sit inchoata, et incepta in iuditio ecclesiastico, et haeres defuncti sit clericus et persona libera ab ipso iuditio; nihilominus tunc actor non debet sequi forum rei de novo provenientis, sed ipsa est finienda et prosequenda in illo iuditio, in quo inchoata et incepta erat cum defuncto. Ut probat Covarruvias plurimos allegans in pract. quaest. Cap. 8. num. 2. et relati in addit. ad Nobat. in Cap. si Clericus laicum. ad num. 22. de foro compet. et Avendañ. in tract. del exequend. mandat. lib. 1. Cap. 1. num. 33. fol. 20. col. 1. Rebuff. in 1. tom. tit. de literar. obligat. artic. 1. glosa. 1. et Gutier. in tract. de potest. iudicis secular. super ecclesiast. 2ª regula. num. 7. Azcarran. in Cap. ea quae. quaest. 17. num. 21. de regul. iur. lib. 6. Gregor. Lopez. in lg. 57. tit. 6. partita. 1. et Burgos de Paz. in lg. 3. Tauri. num. 786. cum seqq. et Nicol. Boer. decis. 69. num. 32. et aliis seqq. 8.

Ad titulum de Suspi=tione Iudicum. fol. 4.

Summarium.

1. Amor paternus qualis sit. et num. seq.
2. Pater magis cruciatur dolore filij, quam suo.
3. Amor in iudicijs obcæcat.
4. Pater in causa filij, vel in qua est Aduocatus, iudicare, vel iudici consulere nequit. et num. 8.
5. Filius dicitur oculus patris.
6. Filius dicitur, quod sit voluntatis patris.
7. Filius in causa patris, vel in qua sit aduocatus, Iudex vel Consultor nequit esse. et num. 8.
9. Pater, neque filius, in causa, in qua socer, gener, vel leuir est aduocatus, iudex vel consultor esse non possunt.
10. Socer, et gener, assimilantur patri, et filio.
11. Litigare coram iudice suspecto, durum est.
12. Suspitio affectionis non est leuis inter fratres.
13. Frater, nec iudicare, neque consulere potest in causa, in qua alius frater est aduocatus, vel procurator.
14. Aduocatus in aliqua causa, an in ea iudicare, vel consulere possit.
15. Suspitiones Iudicum quæ sint, remissiue.
16. Suspitio Iudicis an procedat, si non opponatur â parte.
17. Amor, et affectio non omnino soluitur morte, neque alia causa.

Ad Forum Vnicum. tit. de Suspitione Iudicum. fol. 4.

1. Ad veram intelligentiam fori nostri, Primo scire debes, quod amor paternus â nullo alio vincitur. et latini-

me tradit Laurent. Henri Rodulph. in suis Cautel. in Cautela 89. num. 7. Adeo praevalescit, quod pater plus diligit filium, quam se ipsum, ut affirmat Innar. Tiraquell. in praefat. legis. si unquam. num. 7. Cod. de revocand. donat. Et nullus alius amor eum vincit, ut per eundem Tiraquell. ibi supra. num. 12. et est text. in lg. fin. in princ. Cod. de Curatore furiosi. et affirmat Jacob. Menoch. Cons. 231. num. 23. vol. 1. Et ita affirmat per illum textum Laurent. Henri Rodulph. in sua practica, seu tract. cautellarum. in Caut. 89. num. 7. Speculator lib. 1. tit. de aduocato. §. 1. num. 29.
Et magis cruciatur pater dolore filii, quam proprio. 2
Vt est text. in lg. isti quidem. §. fin. ff. quod metus causa. De quo est optimum exemplum traditum ab Innar. Bern. in Cap. 1. §. publici latrones. de pace tenenda. et a Maranta in tract. de ordine iudic. in proemio. num. 14. et a Tiraquello ubi sup. num. 8. Nempe, quod pater, et filius de uno crimine fuissent criminaliter accusati. et Rex Carolus ambos ad furcam duci iussit. Et cum pater prope furcam filium videret, confessus fuit, se ipsum, et non filium, delictum commisisse. et sic patre laqueo suspenso filius liberatus fuit. quod quidem exemplum refert dictus Laurent. Henri Rodulph. ubi sup. cautela. 90. num. 2. Ubi in num. 3. duo notabiliora amoris paterni, relata etiam a Valerio Maximo. lib. 5. cap. 7. quae quidem invincibilem amorem paternum denotant. De quo amore latissime agit id. Tiraquell. ubi sup. ex num. 7. usq. ad num. 23.
Et ita amore predicto inspecto, ex eo quia amor in iudiciis obcaecat, ut tradit Tiraq. in suo tract. de poenis temperand. aut remit. si causa. num. 81. 82. et 85. 3
recte prohibetur de foro in Regno nostro, quod patri in causa filii neque iudicare, neq. consulere liceat. ut 4.
decreuit Forus. Porquanto. tit. de iudiciis fol. 46. Caesaraugustae editus anno 1467. Et allegatus per Forum nostrum in praesenti, et per Molin. in suo repert. foror. verb. Aduocatus. vers. aduocatus si est pater. fol. 10. col. 2. Et verb. filius. vers. filius non potest iudicare. fol.

141. col. 1. Et idem tradit Dec. in cap. Causamquae. num. 13. et 17. de officio iud. delegat. et Abb. in Cap. Contingat. num. 20. de foro compet. text. in lg. qui iurisdictioni. ff. de iurisdict. omn. iudic. ubi Bart. num. 4. Alex. num. 1. et Paul. de Castro. num. 3. et Iass. num. 6.

5. Et similiter cum filius dicatur oculus esse patris. Ut late tradit d. Tiraquel. in d. praefat. dicta lg. si unquam. in d. num. 7. usque ad num. 23. Cod. de revocand. donat.

6. Et filius semper dicitur esse de voluntate patris. Ut tenet Bald. in lg. liberti. num. 6. Cod. de operis libert. et Bart. in suo tract. de guelphis, et gebellinis. num. 13. et Andr. Tiraq. in legg. connubialib. in lg. 7. glosa 1. part. 7. num. 8. Et probatur arg. text. in lg. quod si nolit. §. qui mancipia. ff. de aedilitio edicto. Et faciunt communiter notata in lg. quisquis. Cod. ad leg. Iuliam de adulter. Ideo recte de foro in dicto nostro Regno

7. etiam prohibitum est, in causa patris non sit filius iudex, neque in ea consulere iudici liceat. Ut tradit d. forum. Porquanto. tit. de iudic. fol. 46. et Molina in dicto Vers. Advocatus si est pater. fol. 10. col. 2. et d. Vers. filius non potest iudicare. fol. 141. col. 1. Ex quo dicto foro, et locis dicti Molinae, colligitur, quod non solum in causa patris filio non licet esse iudex, vel consulere, vel ex converso, in causa filii patri non licet: sed

8. etiam quod sit dicto filio prohibitum, in causa, in qua pater est advocatus, iudicare vel consulere; et vice versa, in causa, in qua filius est advocatus, patri est prohibitum iudicem esse, vel consultorem. Ut patet ex dicto foro, et locis d. Molinae citatis. Et probat glosa in verb. dominationis, in cap. accusatores, vel testes. 3. q. 5. Et affirmat Ant. de Butr. in cap. postremo. num. 2. et 10. et ibi Dec. num. 13. de appellat. quae iura videtur firmare idem esse de iure.

Sed his non obstantibus, quamvis sit verum de foro ut dictum est, de iure autem non procedit, et contrarium est verum. Ut improbans dicta iura allegata

referait Ciaranta de ordine iudic. 6. p. tit. quando appellatur. num. 55. et glosa in verbo. aduocatus. in cap. ex insinuatione, et ibi Fran. in 3. notab. num. 1. et ibi Alexand. num. 4. et 5. de appellat. et ipsemet Fran. in cap. postremo. num. 19. de appellat. qui omnes affirmant non esse credendum, quod pater vel filius commoveatur ex eo solo quod vnus eorum vel alius consanguineus sit aduocatus in causa, in qua ipse iudex vel consultor sit, cum tunc de ipsius interesse non agatur. Et sic remanet, quod predicta procedunt de foro, et non de iure. Et eodem modo est dicendum quod non est iure consenta neumquod tradit forus, el fuero del Reyno. cod. tit. de iudicijs. fol. 46. Montisoni editus. anno. 1547. et etiam a foro nostro citatus, qui venit addendo predicto foro, Porquanto, supra citato, secundum quem, in dispositione predicti fori, Porquanto, comprehenduntur gener, socer, et leuir, quemadmodum comprehenduntur pater, et filius. Vt patet in dicto foro, Porque vo del Reyno. Ex quo colligitur, quod in causa in qua gener, socer, vel leuir est aduocatus, alter eorum non potest esse iudex, vel consulere. Et vi- 9.
detur hoc confirmare ex eo quia socer et gener, 10.
assimilantur patri, et filio, iuxta text. in §. qui parentes. ff. soluto matrim. Et tradit plura exempla adducens Iacob. Menoch. Cons. 22. num. 3. vol. 1.

At vero quia ex nostro foro Regni, non dum ex predictis erat omnino prouisum circa suspitionem iudicum; et cum sit durum coram iudice notorie 11
suspecto litigare, vt affirmat Ferus. in cap. postremo. num. 1. de appellat. et Iass. in §. qui iurisdictioni. num. 6. et 7. ff. de iurisdict. omn. iudic. et Iacob. Menoch. Cons. 212. num. 81. vol. 3. et text. in §. apertissimi. Cod. de iudic. et glosa fin. in §.

Praetor. ff. de iurisd. omn. iudic. Abb. in Cap. si quis contra. num. 24. de foro compet. Et etiam inter
12. fratres non est levis suspitio affectionis. Ut inquit Jacob. Menoch. Cons. 311. num. 34. vol. 4. et plures relati in decisione eadem. 15. num. 6. unde foru noster, addendo praedictis foris, Porquanto. et Porquiero, supracitatis, providendo circa praedictam suspitionem iudicum, decreuit, quod dispositio praedictorum fororum procedat et comprehendat fratres. Ita quod praedicta ratione, et eodem
13. modo fratri non liceat iudicare vel consulere in causa in qua frater suus est aduocatus. Ut patet in nostro foro in fine ibi. Ço saber es, que no pueda ser Juez &. Et idem decreuit si frater sit in ea causa procurator. Ut patet in eod. foro nostro. ibi. O procurador. hoc rationibus supra num. 12. adductis.

14. Praeterea sciat, quod ultra praedictas causas suspitionis iudicum, alia traditur a foro nostri Regni, nempe, quod aduocatus alicuius causae recusari potest, quia ex eo quod sit in causa aduocatus, et intelligit, quia ex eo quod sit in causa aduocatus, et in ea consuluit alicui parti, iudex esse nequit, nec consultor iudicis. Ut decreuit forus unicus. tit. de consultor iudicis. Suarius. fol. 46. referens se ad forum quicumque d. tit. de iudiciis. et traditur forus unicus. tit. de Inquisitionis Regis Sanny. fol. 77. et Molina in d. suo repertorio foror. d. Verb. aduocatus. vers. aduocatus qui consuluit. et vers. aduocatis si aliquis. text. in l. quisquis vult. ubi fol. 10. col. 3. Bald. Cod. de postul. et ipse Bald. in l. ne in arbitris. num. 7. Cod. de arbitris. et in l. apertissimi. num. 7. Cod. de iudiciis. text. est in l. Praetor. ubi Bald. et Alex. ff. de iurisd. omn. iudic. et ibi Alex. per text. ibi, in l. solet. num. 5. ff. de iurisd. omn. iudic. et Abb. in Cap. irrefragabili. num. 4. de offic. iudic. deleg. text. in Cap. postremo. secundum Phili. ibidem. de appellat. Ubi inquiunt d. Phili. Abb. et omnes Moderni, quod praedicta sunt vera

in eadem causa, in qua quis fuit advocatus, et consuluit; secus autem si non in ea causa, sed in alia causa separata sit advocatus alicuius partis. quia tunc non recusatur iudicare, vel iudici consulere in alia causa separata. Ut deferunt omnia iura supra relata. Et Maranta de ordine iudic. 6.a p.te tit. Et quod appellatur. num 42. text. in Cap. ex litteris. extra. de transalt. Et Iacob. Menoch. Cons. 58. num. 33. et 34. vol. 1.

Et si scire vis omnes causas suspitionis iudicum de iure, vide Maranta de ordine iudic. tit. Et quando appellatur. 6. p.te num. 24. usq. ad num. 76. Ubi enumerat quadraginta causas. et vide in 2. tom. regul. utr. iur. in verb. suspecto allegata fol. 460. col. 1. cum segg. 15.

Circa quod adverte quod praedictae dicta procedunt, ut praedictis causis suspitionis iudices recusentur, si ab aliqua parte, cui competit recusatio, iudex recusetur. quia si non recusaverit iudicem, vel si consentiant partes in praedicto iudice; tunc non obstante quod in dicto iudice causa suspitionis occurrat, iudicare potest, vel iudici consulere. Ut tradit Alexan. in §. qui iurisdictioni. num. 2. et 3. ff. de iurisd. omn. iudic. Alec. ibidem num. 4. et 20. et ibi Bart. num. 4. et Paul. de Castro num. 3. et Dec. in Cap. Cum causam. num. 13. et 17. de off. deleg. et Abb. in Cap. Cum contingat. num. 20. in vers. quarta opinio est. Ubi asserit quod haec opinio videtur verissima. quia contra dictum iudicem causam suspitionis pars allegare debebat, quamvis illa causa sit notoria et probabilis, ut tradit Iacobus Menoch. alios allegans, in Cons. 212. num. 8. vol. 3. Et Imol. in Cap. cum venissent. in fine. de iudic. Bart. in §. 1. num. 1. et ibi Bald. num. 3. Cod. qui pro sua iurisd. Nec huic opinioni obstat Iass. contrarium asserens in d. §. qui iurisdictioni. num. 6. et 7. quia eum expresse reprehendit Decius in d. Cap. Cum 16.

venissent. num. 59. de iudic. Et sic remanet decissa et resoluta dubitatio in hoc tractata a dño Alvaro Ubi supra, in d. §. filius non potest iudicare. fol. 141. col. 1. et in d. verbo, Advocatus. vers. fin. fol. 10. col. 3. Et similiter etiam resolvitur alia secunda dubitatio tractata ab ipso D. Alvaro. Ubi supra. scilicet, quod si aliquis predictorum sit in aliqua causa, ut dictum est, advocatus, et mortuus sit, nihilominus pater vel filius, sive aliquis dictorum iudicare, vel iudici consulere nequit. Quod affirmo ex eo quia dicta prohibitio est fundata solum in amore, et affectione, ut patet ex omnibus predictis;

12. sed amor et affectio non omnino solvitur, et tollitur, soluta affinitate morte, vel alias. Ut tradit Dn dr. Drag. in suo tract. de Cesante causa. in princ. num. 29. Et praecipue dicendum est hoc circa amorem invincibilem patris, et filii, in cuius specie loquitur d. Alvarus ubi supra; quia ipse amor ardentissimus, et immutabilis est, ut patet ex dictis sup. in princ. —

Ad tit. de Salario Aduocatorum, et Procuratorum, fol. 4.

Summarium.

1. Aduocati officium est honorabile, et vitae homini num necessarium.

2. Aduocatus in sua causa, an salarium recipere debeat. Et quia si petat illud pro damno. n. 4.

3. Salarium Aduocati soluitur causa tractandi aliena negotia.

5. Salarium aduocati non petit pars habens Aduocatum gratis.

6. Aduocatus patrocinare debet gratis pro paupere.

7. Aduocatus respondens sine labore, et reuolutione librorum, an salarium accipere possit.

8. Salarium Aduocati, seu Procuratoris, aut est certum aut incertum. Et certum quod dicatur, et qua actione petatur.

9. Salarium Aduocati, seu Procuratoris incertum quod sit, et qua actione petatur. Et num. 11.

10. Salarium incertum Aduocati, vel Procuratoris, arbitrio iudicis taxatur, et num. 13. Et intra quod tempus sit taxandum, seu petitum taxari. n. 14. Et quae sint consideranda in dicta taxatione facienda per Iudicem. Et num. 16.

12. Laborans dignus est mercede sua, et Aduocatus, seu Procurator.

15. Salarium Aduocato seu Procuratori debitum, eo mortuo heres repetit, quia ad eum transit.

17. Executio salarij, debiti Aduocato, seu Procuratori, priuilegiate fit in Aragonia.

Ad Forum unicum. tit. de
Salario Aduocatorum, et Procuratorum.
fol. 4.

Circa cuius intelligentiam, In primis scias, quod Officium aduocationis est honorabile, et vitae hominum necessarium. Vt affirmat text. in lg. laudabilem et in lg. Aduocati. Cod. de Aduocatis diuers. iud. et in lg. 1. Cod. de off. Ciuil. iudic. et Jas. in Rubr. Cod. de procurato. num. Bart. Casan. Cons. 64. n°. 39. et 40. et Andr. Tiraq. in suo tract. de nobilit. cap. 29. num. 11. et Cap. 31. num. 363. et 364. et num. 381. in quibus locis hoc explicat ipse optime. 1.

Secundo scias nonnullos casus, in quibus Aduocatus nullum debet accipere salarium ratione aduocationis. Primo quando est aduocatus in sua propria causa, vt defendit Bart. per text. ibi in lg. fin. in fine. Cod. de fructuum, et litium expensis. et in lg. Stipulatus es. num. 3. ff. de fideiussor. et in lg. properandum. §. Siue autem. num. 14. et ibi Jass. num. 14. Cod. de iudicijs. Et confirmatur. quia salarium soluendum est pro negotijs alienis pertractandis, non autem pro proprijs. Vt est text. in lg. 1. Cod. Mandati. et in lg. 1. et 3. §. proxenetae. Et ita affirmat hoc per illa iura Iacob. Menoch. Cons. 296. num. 45. Vol. 3. Quod quidem videtur procedere, etiamsi illud salarium petatur tamquam damnum, scilicet quod propter illam litem suam non potuit interesse aliorum aduocationibus, quia illud habere non potest, cum non sit damnum litis. Et defendit Bald. in lg. fin. num. 12. Cod. de fructuum et litium expensis. Sed hoc omnino in specie contradicit Jasson in d. lg. properandum. d. §. Siue autem. d. num. 14. Cod. de iudic. affirmans, 2. 3. 4.

quod contrarium est verum. ex eo quia in condemnatione expensarum habetur ratio damnorum ex persona victoris provenientium. Et ita idem tradit Angel. in d. leg. fin. Cod. de fruct. et lit. expens.

5. Secundo dic, quod salarium non petit pars habens aduocatum gratis, et obtinens in causa. Ut per Iass. in leg. properandum. §. sine autem. num. 14. Cod. de iudic. et Andr. Tirag. in suo tract. de retract. lign. §. 1. glosa. 18. num. 11. et latissime in eod. tract. §. 29. glosa. 4. num. 5. cum segg.

6. Tertio etiam salarium non recipit Aduocatus a litigatore paupere. quia patrocinare debet in causa pauperis gratis. Ut tradit Abb. in Cap. 1. num. 5. de officio iudic. deleg. et latissime plures segritas, canonistas, et Theologos allegans Siluester in sua summa in verb. Aduocatus. num. 10. et Covarruv. in pract. qq. cap. 6. num. 4. et idem procedit, si Aduocatus iurauerit numquam gratis patrocinare. et etiam in Iudicibus, Notarijs, et alijs officialibus, Ut tradit Andr. Tirag. in suo tract. de nobilitate. Cap. 29. num. 39. cum segg.

7. Quarto etiam salarium non debetur Aduocato respondenti sine labore, et sine reuolutione librorum. quia si illud facere potest, tenetur consulere gratis, Ut tradit Tiraquell. in d. tract. de nobilitate. Cap. 29. num. 31. Ubi num. 32. et tribus segg. explicat, quomodo sit intelligendum hoc.

[Marginal note: ...ntrarium ...net Azeue ...ad. lib. 4. ...pilat. tit. ... in leg. ...m.]

8. Praeterea scias, quod praedictum salarium Aduocati, aut est certum, aut incertum. Certum est illud quod est limitatum stipulatione, promissione, aut pacto procedente. et istud salarium petitur actione ex stipulatu, vel actione ex lege, vel statuto, si per illud sit limitatum. Ut est text. et ibi glosa. 1. approbata a Bartulo in leg. 1. Cod. de suffragio. Speculator. lib. 1. tit. de salarijs. §. sequitur. 3. in ordine. num.

4. et 7. Ubi habetur ita procedere, etiamsi pendente lite litigator transegerit cum aduersario. Et quamvis sit verum quod salarium istud debetur impleto opere, vt inquit Bald. in d. lg. 1. num. 13. Cod. de suffragio, et Speculat. in d. lib. 1. tit. de sala-riis, in d. §. sequitur. num. 5. et num. 14.

Incertum autem salarium dicitur quando non est certum constitutum ex dicta stipulatione, promissione, vel pacto precedente; imo est incertum, et petitur taxari illud, et certum constitui. quod salarium in principio cedit. Vt tradit Bald. in d. lg. 1. num. 13. Cod. de suffragio. et Speculat. Vbi sup. 9.

Et taxatio ipsa fit arbitrio iudicis, Vt affirmant dicta iura, et iura infra. num. 13. citanda. Et quia in isto casu salarium debetur aduocato patrocinanti, siue procuratori, in processu enantanti, 10.

ex prouisione legis, etiamsi nihil dictum, vel conuentum sit. Vt inquit Bart. Soccin. cons. 196. num. 1. vol. 2. per text. in lg. 1. §. in honorariis. Vbi Bart. ff. de variis, et extraord. cognit. et Bald. in lg. 1. Cod. mandati. Et est text. in lg. 1. et ibi Bald. num. 5. et 9. Cod. de suffragio. Nam ita de iure, et equitate fieri debet cum quis vt aduocatus patrocinauerit, vel vt procurator in processu enantauerit, et laborauerit, salarium, et 11.

mercedem consequatur pro labore suo, iuxta doctrinam Beati Pauli Apostoli 1ª. ad Corinth. cap. 9. relatam in cap. cum secundum de prebend. Qui Altari seruit, de Altare viuere debet. Et in 2ª. ad Corinth. Mercedem suam quis accipiat secundum laborem suum. Et iuxta doctrinam Beati Mathei relatam in Cap. quicumque suffragio. 12. q. 2. Dignus est operarius mercede sua. Et ita scriptum est Sapient. Mercedem laboris reddet Deus. pro quo facit text. in lg. cum duobus. §. si in coeunda. ff. pro socio. Et quod refert Azo in sua summa. tit. de sportulis, ex prouerbio Poeta: 12.

Cûm labor est in damno, mortalis crescit egestas.

Et Accurs. in lg. quamvis. Cod. de damno infecto. Ubi tradit vulgare dictum, scilicet: qui non laborat, non manducat. Adeo ex converso, qui labores suscepit, laborum fructibus frui debet. Unde dicendum est, quod Advocatus, seu procurator, cùm maximum habeat laborem in patrocinando, et consulendo, sive in actuando in processu, non debet carere mercede, et premio ipsius laboris, etiamsi nihil de eo sit conventum.

13. In quo casu, ut supra dixi, num. 10. quantum debeat esse salarium solvendum Advocato, seu procuratori, relinquitur arbitrio iudicis. Et idem affirmat Bald. in lg. 1. num. fin. Cod. mandati. Et ibi Cyn. Et in lg. salarium ff. mandati. Et tradit Iacob. Menoch. Cons. 228. num. 20. et num. 49. Quae iura affirmant idem esse in salario incerto procuratoris. Et in istis terminis, et casu nostro, scilicet, quando incertum est salarium, et ex mera provisione legis taxari debet, et certum constitui, loquitur Forus noster in praesenti. Circa quod decernit, salarium illud taxari debere

14. intra tempus unius anni. Ut patet in eo ibi. Dentro de un año. Adeô quod si dictus Advocatus, seu procurator, non requisiverit in dicto anno iter, mediante instrumento publico, iudici, ut constituat, et taxet sibi salarium, dicto suo arbitrio, in processu in quo laboraverit, elapso anno dicto, perdit ius petendi illud. Ut tradit noster forus ibi. Las pierdan, y no puedan etc. Et per totam literam eius. Quod mihi cautè decretum videtur. quia saepissime videmus, et contingit, quod salarium sibi debitum, seu pars ipsius est solutum,

15. et eo mortuo, heres ipsius petit taxari in processu

etenim sit elapsum tempus aliquod, nescitur quid sit solutum, et hæres recipit de nouo totum petendo illud, quia illud petere sibi licet. quia mortuo Aduocato, seu procuratore, salarium aduocationis, seu procurationis transire dicitur ad dictum eius hæredem. Vt tradit Bald. in lg. petitione. num. 3. Cod. de aduocat. diuersor. iudic. Et in lg. post duos. num. 2. Cod. eod. tit. Et in lg. 1. num. 13. Cod. de suffragio. Et Bart. in d. lg. 1. §. diuus. num. 12. ff. de varijs, et extraord. cognitionib.

Et circa prædictam taxationem dicti salarij Aduocationis, seu procurationis, ipse Iudex illud taxans, seu constituens, debet arbitrare, considerare, et ponderare, quod sit constitutum salarium moderatum, considerata, et inspecta causa, quantitate, labore, consuetudine regionis, scientia, honestate, et honore Aduocati, seu procuratoris. Vt explicat Iacob. Menoch. Consi. 228. num. 49. vol. 3. Et Andr. Tiraq. in d. suo tract. de nobilitate. cap. 29. num. 28. et 30. cum alijs seqq. Siluest. in d. sua summa. in verb. Aduocatus. num. 10. in vers. decimo septimo. Durant. Speculat. lib. 1. tit. de salarijs. §. sequitur. 3º in ordine. num. 4. in fine. glosa 1. in d. lg. 1. Cod. de suffragio. Et ibi Bart. num. fin. Auendan. de exequend. Mandat. lib. 1. Cap. 2. num. 14. fol. 28. Didacus Perez super legibus Castellæ. lib. 2. Ordinamenti. in glosa. 1. in versº. Aduocatus præterea. fol. 404. Vbi allegat ad hoc diuersa iura, et Doctores. 16.

Quibus omnibus sic traditis, et intellectis, finaliter scias, quod executio prædicti salarij aduocationis, seu procurationis, ex praxi huius nostri Regni 17.

priuilegiate fit. Ut docet d. Molin. in d. suo
Repertorio. d. Verb. Aduocatus. Vers. aduocati
salarium executatur. fol. 10. col. 3. Et Petrus
Molinos in sua pract. iudiciar. tit. Proceso de
firma de greuges hazederos. Vers.° Item los
salarios. fol. 351. col. 2. Et ita procedere vi
detur, ea ratione quod Aduocati officium est
honorabile, et fauorabile. Ut probant iura supra
num.° 1. citata. Et sic solutio ipsius salarij in-
tanti fieri potest, et debet. Ut tradunt Bald. num.
10. et 11. Bart. et fere omnes in lg. 1. Cod. de
suffragio. —

Ad titulum, de Salario Iudicis Enguestarum. fol. 4.

Summarium.

1. Rex potest facere quicquid vellit de suis Officialibus.
2. Inquisitio prohibita an regulariter sit in Aragonia.
3. Inquisitio in quibus casibus sit permissa.
4. Iudex Enguestarum à Rege positus est. Et ad quid. Et quare salarium accipiat. num. 5. Et quale debeat esse salarium. num. 7.
5. Inquisitus Officialis non potest extrahi à suo loco, vel territorio.
6. Expensis suis nemo cogitur militare.
8. Iudex Enguestarum plures inquirens uno die salarium unum ab omnibus inquisitis accipere debet.

Ad Forum unicum. tit. de Salario Iudicis Enguestarum. fol. 4.

1. Scias in primis, quod in Aragonia Dominus Rex potest quod sibi placuerit facere de suis Officialibus, ut probat Obseru.ª 2. tit. de priuileg. general. fol. 32. Et quamvis in Regno inquisitio regulari-
2. ter est prohibita, ut in tit. de prohibita inquisitione. fol. 178. Et in Obseru.ª 1. tit. de priuil. gener. fol. 32. Et affirmat Mol. in sus repert. foror. verb. inquisitio. in princ. fol. 181. col. 4. Ubi ponit ali-
3. quos casus, in quibus de Foro permititur fieri dicta inquisitio. Inter quos ponitur casus expressus quando agitur contra Officiales Regios nominatos in Obseru.ª 1.ª tit. de generalib. priuileg. totius Regni. fol. 21. Et in

Obseru.[a] 4. a tit. de priuileg. gener. fol. 32. et dict.
Molin. Vbi supra. in Vers. fallit etiam in Officialibus.
Et hinc est quod in nostro Regno Aragonum a Do- 4.
mino nostro Rege est positus, et creatus quidam Iu-
dex, seu Commissarius, Vt in foro Vnico. tit. del
Officio de Inquisidor ness. fol. 190. qui vulgariter ap-
pellatur Iuez de Enquestas. Et ille, solet accedere
ad locum Officialis inquisiti, et ibi inquirere, et pro
cessum facere contra eum. Nam dictus Officialis 5.
non debet ratione dictae inquisitionis extrahi a loco
suo, vel territorio. Vt inquit dictus Molin. Vbi sup.[a]
Vers. Et nota quod ratione. fol. 182. Et ideo ipse
Iudex accedens ad dictum locum licite potest exigere
ab Inquisito salarium. Vt in declaratione priuilegii
generalis. §. Item que algun Iutge. fol. 10. Et in Ob-
seru.[a] 4. tit. Interpretationes qualit. et in quib. fol. 23.
Et in Obseru.[a] nota de consuetudine. 21. in ordine.
tit. de priuileg. gener. fol. 33. text. et in Cap. Chari-
tatem. §. Visitatores. 12. quaest. 2.[a] Et facit quod tra
dit Abb. in cap. Cum ab omni. num 4. 12. et 13. de
Vita et honestate Clericor. Quia nemo cogitur suis 6.
stipendiis militare. Vt in Cap. Cum ex Officii. de pres
criptionib. Et in Cap. iam nunc. in fine. 28. quaest. 1.[a]
Quod salarium moderatum et sine excessu esse debet, 7.
ita quod ipse condemnatus non grauetur ratione ex
cessiui salarii. Vt in Cap. 1. de sequestr. possess. et fruct.
Et in leg. inter quos. §. fin. cum leg. seq. ff. de damno infecto.
Quod quidem optime est prouissum per forum nostrum
decernentem hoc idem. Vt patet ibi. Condiuersos y
excessiuos. etc. Et etiam quod si dictus Iudex 8.
Enquestarum, et eius Fiscalis, et notarius, plures
faciant processus inquisitionis eodem tempore, non
liceat sibi accipere pro quolibet die, nisi vnum sala
rium, et dietam, soluendam ab omnibus inqui-
sitis condemnatis, arbitrio ipsius Iudicis. Vt patet
ex litera nostri Fori. ~

Ad titulum de Cancellario Competentiarum. fol. 4.

Summarium.

1. Cancellarius Competentiae iurisdictionis intra quod tempus debeat pronuntiare in causa, secundum forum antiquum.

2. Pronuntiatio in omni causa, debita deliberatione, et causa cognitione facienda est.

3. Publicatio in Processu Competentiae iurisdictionis quo tempore sit facienda.

4. Cancellarius competentiae iurisdictionis intra quod tempus debet pronuntiare hodie in causa, secundum forum novum.

Ad Forum unicum. tit. de Cancellario Competentiarum. fol. 4.

1. Circa cuius intelligentiam nota, quod per Forum
primum. tit. de Competencia de Iurisdiciones. fol. 51.
decretum est, quod Cancellarius competentiae iuris
dictionis debebat pronuntiare in causa, et processu com
petentiae intra triginta dies. Et quod partes in
toto illo tempore dicere, proponere, probare, et alle
gare in dicta causa et processu quod sibi placebat.
Ut probat praedictus forus. 1. Ex quo videbatur se-
qui magnum abusum; quia tempore, et termino fe-
rendae sententiae per Cancellarium, adhuc ipsae partes
in Causa et processu de novo dicebant, proponebant,
allegabant, et probabant, et ipse Cancellarius non
poterat pronuntiare debita deliberatione et causae
cognitione, contra rationem iuris, secundum quod
2. cum dicta deliberatione, et causae cognitione, et non
subito, et repentine est in omni causa pronuntiandum.

Vt in l. hac lege. Cod. de sententijs, ex periculo recit.
Et in l. nec causas. Cod. de appellat. et consultat. Et in
Cap. cum ad sedem. de restit. spoliator. Et in Cap. cum
Bertholdus. de sententia et re iudic. Et in Cap. cum ex
literis. de in integr. restit. Et in Cap. iudicantem. 30. q.
5. Et Philip. in Cap. Ecclesiae Sancte Mariae de constit.
Et Bartolus in l. prolatam. num. 8. et num. 10. Cod.
de sententijs, et interlocut. omni. iudi. Et Andreas Ti-
raquell. in l. si vnquam. vers. reuertatur. num. 128.
Cod. de reuocand. donat. Et in Foro nostro in princ. ibi.
Con el deuido acuerdo. etc. Qua ratione per nos- 3.
trum dictum praesentem forum decernitur, quod etiam
hodie debeat fieri publicatio, et conclusio causae in
dicto processu competentiae intra praedictos triginta
dies. Vt in dicto foro 1°. antiquo. Vt probat forus
noster ibi. Assi, y en tal manera, que dentro. etc.
quibus dictis triginta diebus elapsis, datur dicto 4.
Cancellario quinque dies, intra quos debet ha-
bere dictam debitam deliberationem, et causae
cognitionem, et pronuntiare in dicto processu.
Vt patet in litera nostri fori, in fine, ibi. Tenga
el Canceller cinco dias. etc.

Ad titulum de Literis narratiuis Iudicum. fol. 5.

Summarium.

1. Literæ Curiæ Iustitiæ Aragonum, Regiæ Audientiæ, vel Zalmetinatus Cæsaraugustæ, fidem faciunt.
2. Literæ expeditæ ex aliquo Processu a quo sunt subscribendæ.
3. Literæ decisoriæ, siue narratiuæ expeditæ ex aliquo processu, an sigillentur, et subscribantur a Notario.
4. Literæ expeditæ, quando faciant de iure fidem.
5. Literæ expeditæ ex aliquo processu facto coram iudice ordinario, an faciat fidem.
6. Iudex ordinarius quis dicatur.
7. Deputati Regni an habeant iurisdictionem ordinariam.
8. Literæ expeditæ ex processu facto coram Deputatis Regni, an faciant fidem.
9. Consuetudo Curiæ attendenda est in expeditione literarum, ut fidem faciant.

Ad Forum vnicum. tit. de Literis narratiuis Iudicum. fol. 5.

1. Circa quem, primo scias, quod literæ decisoriæ, siue narratiuæ Curiæ Iustitiæ Aragonum, Regiæ Audientiæ, vel Calmetinatus Cæsaraugustæ ex aliquo Processu ibi facto emanatæ fidem faciunt, ut tradit Petrus de Valentia, tit. de probationibus. fol. 96. dicatur à Molin. in suo repert. idem asserente. verbo. literæ decisoriæ. in princ. fol. 213. col. 2. Et illas literas ipse iudex dictæ
2. Curiæ propria manu subscribere debet. ut in foro

vnico. tit. de offic. iudicum. fol. 28. quod intelli
ge, si iudex scribere scit. quia si scribere nescit,
vel si sit infirmus, eas subscribit Assessor ipsius
iudicis eum habentis. Et si Assessorem non habet,
eius Notarius. Et decernit foris nouus. eod. tit.
de officio iudicum, Montisoni editus anno. 1553. et
positus in folio 190. pro quo facit doctrina Guid.
Papae. quaest. 481. dum asserit in dictis literis saltim
requiri subscriptionem Notarii. quod tradit ita consu
lendo Speculator in lib. 2. tit. de remissionib. §. Vtile.
§. In ordine. num. 6. in fine. Et ita vidi semper ser
uari ex praxi in Regno nostro. quia ex praedicta 3.
practica dictae literae subscribuntur à Notario, et
sigillantur sigillo Curiae, quamuis ex dispositione
fori ita fieri debere non inueniatur. Et recte
fit vt omnino fidem faciant dictae literae sigillatae
et subscriptae praedicto modo, non solum secundum fo-
rum Regni, sed etiam secundum ius. iuxta tradita 4.
ab Abbate, et ab omnibus DD. in cap. post cessionem.
de probationib. Vbi de hac materia latissime dispu-
tant. Et idem facit Alex. in l. pacta. num. 9. Cod.
de pactis. vbi plures allegat. Et vltra eos de ista ma-
teria vide tradita in 2. tom. regul. vtriusque iur.
verb. literis ordinariis. fol. 51. col. 1. cum tribus segg.
Ex quibus omnibus colligitur, quod praedictae literae 5.
expeditae per iudicem ordinarium fidem faciunt de
iure. Et quia hoc ante editionem nostri fori,
quamuis procedebat de iure, non autem de foro.
quia in Aragonia solum limitatum erat in literis
Curiae Iustitiae Aragonum, Regiae Audientiae siue
Zalmetinatus Caesaraugustae. quae literae de foro de
cretum erat, solum fidem facere, vt sup. dixi. num. 1.
Ideo forus noster nouus decernit, quod etiam in
Regno nostro fidem faciant literae decisoriae, siue
narratiuae, expeditae ex aliquo processu facto coram
aliquo iudice ordinario, habente iurisdictionem ali
cuius Ciuitatis, villae, vel loci. ex eo quod non
fiant expensae in extractione copiae processus, vt patet
ex omni littera nostri fori, ad quod fuit conditus.

6. Quo praesupposito, scias, quod dictus Iudex Ordinarius, non solum dicitur superior generalis, sed inferior specialis habens ordinariam potestatem. Ut inquit text. iuncta glosa 2a ibi, in Cap. Ordinarij, de officio Ordinarij. lib. 6. et Abb. et Felin. in d. Cap. post cessionem. num. 1. de probat. Ubi affirmant hoc utile esse pro statuto mentionem faciente de dicto Iudice Ordinario. Et sic enim pro foro unico. tit. de las letras emanadas del Consistorio de los Diputados, edito Montisoni anno 1564. et posito fol. 18. Quia cum forus noster generaliter loquatur de literis ordinarij cuiuslibet habentis iurisdictionem; et dictam iurisdictionem ordinariam dicantur habere Diputati Regni, in omnibus casibus traditis

7. per actum Curiae, in tit. de execucion contra el Arrendador, y sus fiawzas. fol. 74. et colligitur ex Molina in d. suo repert. verb. Diputati. vers. Diputati Regni si capiunt. fol. 95. col. 4. dicendum est, quod hodie literae expeditae ex pro

8. cessu facto coram Diputatis Regni, super causis in quibus habent dictam iurisdictionem ordinariam, quod fidem faciunt. Ampliando in hoc quod sit ita indistincte intelligendus dictus forus unicus dict. tit. de las letras emanadas del Consistorio de los Diputados, quemadmodum est intelligendus, et procedit dictus forus noster in dictis literis cuiuslibet Iudicis Ordinarij. Cum tamen

9. dictae literae sint executae iuxta stylum, et consuetudinem Curiae ipsorum, quae consuetudo in omnibus Curijs attendenda est, ut dictae literae ab eis expeditae fidem faciant. Ut affirmant omnes citati in dicto 2o tomo. regul. utriusque iur. in vers. primo fallit. in d. fol. 51. col. 2.

tus ab aliquo singulari Regni, tenetur capere illos
et dimitere ad Diputatos Regni, vt ipsi mitant
eos expensis generalitatis Regni ad dictum remum.
Vt patet in dicto foro vnico. quam quidem remi
sionem ipse ordinarius facere tenetur, posteaquam
illos in suo districtu inventos flagellauerit. quia
dicta pœna remorum imponitur, ita vt dispositio
dicti fori primi, de exilio Bohemianorum, rema
neat in sua vi, et vigore. Vt decernit dictus forus
vnicus in fine.
Postea vero ex eo quia dicti Bohemiani, sine 4
vitam, et habitum eorum ducentes tamquam vaga
bundi, multa furta commitebant; addendo prædictis
foris, venit forus noster novus, decernens primo,
quod dictus Iudex ordinarius, illos in dicto suo dis
trictu inveniens, tenetur capere ad prædictos fines
ex suo officio sine requisitione, vel instantia alicuius.
Vt patet in eo, in fine. ibi. <u>los pueda, y aya de prender ex</u>
<u>officio etc.</u>
Secundo, dictus forus noster novus nouiter decernit, quod 5.
quamvis dictus forus. 1us. de exilio Bohemianorum excipit
illos Bohemianos, qui habent domicilium in aliqua
Ciuitate, Villa, vel loco, quod nihilominus hoc sibi non
prodest, imo quod puniantur dictis pœnis. Vt patet
in d. nostro foro. ibi. <u>No obstante que muestren estar etc.</u>
Et ibi. <u>Y que este fuero comprehenda etc.</u> Et ita procedit
etiamsi virtute dicti domicilij firma sit obtenta, Vt
patet ibi. <u>No obstante qualquier firma etc.</u>
Tertio, dictus noster forus decernit, quod dicta 6.
pœna galearum, sive remorum, solum puniantur
maiores decem et octo annorum. Vt patet ibi. <u>los Bo-</u>
<u>hemianos, siquiere hombres de diez y ocho años arriba etc.</u>
Quarto, Circa omnia prædicta aduerte, quod cum per 7.
dictos foros non sit statutum certum tempus dictæ
pœnæ galearum, sive remorum, illa imponitur per tem
pus statum arbitrio dictorum Diputatorum Regni. Et
ita fuit decissum in Curia Iustitiæ Aragonum. die. 3.
Augusti. anno. 1573. in quodam Processu Diputatorum Regni,
super Consultatione. ~.

Ad titulum, de Lenonibus.
fol. 5.

Summarium.

1. Lenocinium quando quis comitat.
2. Leno dicitur valde infamis.
3. Leno coram quibus accusari potest.
4. Procedendi modus contra Lenones.
5. Lenocinij crimen est publicum. et num. 7.
6. Lenocinium Comitens, crimen comitit contra diuinam maiestatem.
7. Crimen contra diuinam maiestatem comissum est publicum. et quilibet de populo agit de eo.
8. Pars legitima accusandi crimen Lenocinij in nostro Regno quis dicatur. et num. 10.
9. Popularem actionem in Aragonia non habemus, quod fallit in certis casibus. Accusari nemo debet, nisi per eum, cuius principaliter interest. quod fallit in certis casibus. ibidem.
10. Inquisitio de iure fit contra Lenones.
11. Pœna criminis lenocinij, quæ sit secundum ius commune, remissiue.
12. Pena lenocinij criminis, quæ sit secundum foros antiquos, et foros nouos Regni.
13. Lenones, Reipublicæ producunt detrimentum. Lenones fœminas contaminant. ibidem.
14. Lenocinium comitens, magis peccat, quam adulterium comitens.

Ad Forum Unicum. tit. de Lenonibus. fol. 5.

Lenocinium comitere dicendum est, qui tenet, aut audet tenere, vel potest, publice, vel oculte in lupanaribus, vel alijs locis, mulieres ad lucrum illicitum; vel qui usus est offitis lenocinij. Vt decernit forus 1.us antiquus. tit. de lenonibus. fol. 179. et forus. 2. et 3. eiusdem tit. et folij. Cui addit forus vnicus. tit. de los Rufianes. fol. 21. Montisoni editus. anno. 1564. Idem dicendum esse de eo qui dictam mulierem ad dictum lucrum non tenet in dictis locis, sed eam ducit ad dictum lucrum publice. quod quidem forus noster nouus confirmat, Vt patet in eo, ibi. Quellos Rufianes que publicamen te llevaren &. Idem de iure confirmatur, iuxta text. in lg. Crimen lenocinij. et in lg. de crimine. Cod. ad lg.m Iuliam de adulter. Vbi Bald. num. 10. et est text. in lg. Athletas. §. ait Pretor. ff. de his qui notantur infamia. et explicat Reminice Laurentius Henri Rodulph. in sua practica. in cautela. 6. num. 178. Vbi allegat alios referentes modos, quibus, tam à marito, quam ab alia quacumque persona lenocinium predictum comititur. 1.

Secundo dic. quod secundum ius commune qui committit dictum lenocinium, dicitur valde infamis. Vt probat text. in d. lg. Athletas. d. §. ait Pretor. iuncta ibi glosa ordinaria. ff. de his qui notantur infamia. et affirmat Iacobus Menoch. in Cons. 225. num. 56. vol. 3. allegans Pari. Cons. 20. num. 67. vol. 3. et Cons. 55. num. 20. vol. 4. 2.

Quo presuposito, nunc dic. quod de dicto crimine lenocinij agi potest coram Domino Rege, vel coram Domino Vassallorum, habente iurisdictionem criminalem, et merum, et mixtum imperium. Vel coram quocumque iudice ordinario. Vt decernit dictus forus 3.us fo. tit. de lenonibus. d. fol. 179. et patet ex dicto textu, et ibi communiter notatis in d. Rubrica de lenonibus, per totum. 3.

4. Circa quod aduerte, quod quamvis ex dicto foro 1. et 3. de lenonibus. d. fol. 179. colligitur quod sit contra dictos lenones procedendum, simpliciter, summarie, de plano, sine strepitu et figura iudicij, sola facti veritate attenta; Nihilominus hodie non ita proceditur. nec fit Processus summarius, imo fit ordinarius criminaliter, iuxta formam tradi tam à foro, de procedendum in causis criminalibus. de qua forma et modo ad literam traduntur omnia in foro 1. tit. de modo et forma procedendi in Crimi nali. fol. 155. et per Petrum Molin. in sua practica iudic. tit. de Processu criminali. fol. 303. et Ferrer. in sua Methodo. eod. tit. de Processu criminali. fol. 53. et dicam infra in explicatione fori unici. tit. de los Processos criminales. fol.

5. Praeterea scias. quod dictum crimen lenocinij est cri men publicum. Ut in lg. 2. §. si publico. ff. ad legem Iul. de adulter. et tradit Angel. in suo tractatu de maleficijs. verbo. Che mei hai adultero &c. col. 3. vers. quero an de adulterio. et patet ex iuribus pro ximè citandis. et praecipuè probari videtur ex eo

6. quia lenocinium comitens, crimen comitit contra maiestatem divinam. Ut probat d. forus unicus. tit. de los Rufianes. et forus noster novius, ibi. De que se sigue tan grande ofensa à Dios nuestro Señor. et text. in d. auth. de lenonibus in princ. et in auth. de spect. et sceno. et lenoni. et ideo omnino dictum crimen

7. dicitur publicum. Ut tradit Bald. in rubr. cod. qui accus. non possunt. num. 8. et in lg. reos. num. 12. Cod. de accusat. Bart. in lg. 1. num. 7. ff. de pu-

8. blicis iudic. propterquod rectè forus noster Regni decernit, quod ad accusandum crimen lenocinij, quod sit pars legitima quilibet singularis, vel qua libet Universitas Regni. Ut patet ex d. foro 1. et 3. tit. de lenonibus. fol. 179. et affirmat ex ora declaratione criminis publici Laurentius Ianni Rodulph. in sua practica, seu suis cautelis. in Cautela 116. n. 1.

allegari ad hoc text. in lg. qui accusare (sed mihi videtur quod sit text. in lg. si tamen. §. ab alio ff. de accusationib. Et Angel. in d. suo tract. de maleficijs. vers. Et ad querelam Titij. num. 13. Bart. in d. lg. 1. num. 7. ff. de publicis iudicijs. Et ibi omnes fere DD. Iulius Clarus in sua pract. crim. §. fin. quest. 14. per totam. Bald. in rubr. Cod. qui accusare non poss. num. 8. Et in d. lg. reos. num. 12. Cod. de accusationib. Baland. in sua praxi. regula .5.a Ubi declarat, cuius sit accusare, tam in privatis, quam in publicis iudicijs. Et ita procedit de foro. Quamvis Molina in d. suo repert.o in verb. Actio. vers.o Actio ad accusandum licet. etc. fol. 2. col. 2. Et in verb. Accusatio. vers. 1. eod. fol. col. 3. Et in verb. Clamum. per totum. fol. 79. col. 3. asserit, quod in Regno nostro non habemus actionem popularem; quia nemo accusari potest, nisi per illum, cuius principaliter interest, quemadmodum fit in pluribus alijs Regnis. Ut per Maranta de ordine iudic. tit. Et perveniturque aliquando per viam inquisitionis. num. 59. Et Iul. Clar. in sua practica criminali. §. fin. q. 14. num. 14. vers.o sed in Regno. Reonf. in proemio primi tomi. glosa 5. num. 92. et 105. Et Carolus de Grassal. in suo tract. de regal. lib. 1. iure 7. col. 104. qui asserunt, ita in suis regionibus servari. Quia respondeo ita esse in Regno nostro per forum, exceptis casibus ab ipso foro expressis. quos numerat d. Molina. in d. verb. Clamum. Et ultra eos, adde, ita procedere in casu nostri fori 1. et 2. supra. tit. de usuris. in hoc volumine. Ut in eius explicatione dixi, sub. num. 27. 28. et 29. 9.

Quod quidem adeo de iure procedit, quod iudex secundum dicti iuris communis dispositionem ex suo officio, sine instantia alicuius, inquirit contra lenones, et eos expellit, et punit. Ut tradit Maranta de ordine iudic. tit. recte concipitur citatio. num. 167. Et quapoena de iure ipsi pu- 10. 11.

nantur tradit text. in Auth. de lenonib. per to-
tum. Et optime in d. Auth. in §. Sancimus Nicol.
de Neapol. Et Masarta Vbi supra num. 107. Et ipse-
met Neap. in Io. casus maiores. Et ibi Vbaldus Roman.
de testamentis. Et in q. 2. Vbi Bald. num. 5. Cod. de
Summa Trinit. et fide Cathol. Quae pœna iuris com-
munis in nonnullis similis remanet pœnae traditae
in nostro Regno à foris, secundum quos dicti lenones
12. puniri debent, si sint mulieres, pœna flagellorum,
si homines, pœna exilij Ciuitatis, vel loci habitationis.
Vt disponit forus antiquus in d. foro. 1. tit. de leno-
nibus. fol. 179. Et ipsi foro additum est postea quod
non procedat in mulieribus per vim tentis, seu duc-
tis, contra earum voluntatem, Vt explicat forus
antiquus et 2.us eiusdem tituli. de lenonibus. fol. 179.
qui dictus forus 2.us similiter corrigendo dictum fo-
rum primum, statuit, quod dicti homines lenones
puniantur dicta pœna flagellorum et exilij. Ita quod
si illi post dictum exilium in dicta Ciuitate, vel
loco inveniantur tempore exilij, amputentur auriculae
et de nouo exilientur cum comminatione mortis. Vt
patet ex dicto foro 2. Cui etiam postea additum
est, quod dicta pœna exilij non solum debeat fieri
à Ciuitate, vel loco dictae habitationis, sed etiam à
toto nostro Regno. Vt decernit forus 3. eiusdem
tituli, de lenonibus. fol. 179. qui praedicti omnes
fori decernentes dictas pœnas loquuntur in lenonibus
tam oculte, quam publicè lenocinium committentibus.
Et in lenonibus praedictis ocultis praedicti fori non
sunt additi, nec in aliquo mutati, seu alterati.
Namquamvis forus unicus tit. de los rufianes. fol. 21.
Montisoni editus anno 1564. decernit praedicta
pœna flagellorum et exilij arbitrio iudicis puniri
dictos lenones, addendo ita procedere, siue illi
sint Regnicolae, siue alienigenae. Vt patet ibi.
ora sean naturales, ora sean estrangeros. nihilominus

dicta additio solum intelligitur quod procedit in
lenonibus alienigenis publicis, non autem in ocul
tis. quia ipse forus istum loquitur de publicis. Vt
patet in eo ibi. Que publicamente &c. Et eodem
modo et eadem ratione dicas quod etiam dispositio
nostri fori noui addentis et decernentis predictos
lenones puniri predicta pena flagellorum, et exilij
perpetui cum comminatione mortis, procedit non
in lenonibus ocultis, sed etiam in publicis. quia dic
tus forus noster nouus de dictis lenonibus publicis
loquitur, addendo circa punitionem eorum dictis
penae fororum antiquorum. Vt patet in eo ibi.
Vltra las penas por fuero estatuidas, condenados
a azotes, y destierro &c. Que quidem pena exilij
consonans et necessaria videtur in hoc crimine leno 13.
cinij, quia ex eo Reipublica detrimentum sequi
forus noster nouus affirmat. ut tradit in eo, ibi.
Y detrimento de la Republica. Quod quidem
optima ratione affirmat. quia dicto officio leno
cinij faeminae contaminantur. qua de causa iuste
expelli et exiliari debent utentes eo. iuxta text.
in d. Auth. de lenonibus. per totum. et omnes supra
citatos sub num. 11. Et magis peccant commi- 14
tentes lenocinium, quam adulterium. Vt affirmat
Bart. in d. lg. Athletas. in princ. ff. de his qui notan
tur infamia. et Angel. in d. suo trac. de maleficiis.
Vers. Che mei hai adulterio. in fine.

Ad titulum de Furtis.
fol. 5.

Summarium.

1. Furtum quid sit.
2. Contrectatio rei alienae est de substantia furti, et etiam intentio furandi.
3. Furtum an committatur in re propria.
4. Furtum an committatur in re communi.
5. Furtum an committatur in re commodata.
6. Furtum an committat is, qui scienter vendit rem alienam.
7. Furtum an committat is, qui scienter emit rem alienam.
8. Emptor sciens rem alienam, an ultra actionem furti, teneatur ad restituendum Domino ipsam rem, non retento pretio emptionis. et num. seq.
9. Furata res, si sit data in pignore, an sit restituenda domino, nullo sibi restituto pretio.
10. Pena pecuniaria imponitur in certis casibus explicatis remissive.
11. Pena pecuniaria imposita, an sit sublata actio criminalis.
12. Actio furti an detur in rebus minimis, et parvis, et num. 13. et 34.
13. Fur magis dicitur rapiens rem minimam, quam magnam.
14. Fur infamis dicitur
15. Manifestus fur quis dicatur, vel non manifestus.
16. Furtivam rem perquirere possunt omnes Officiales in qualibet domo Infantionis
17. Fur ubi, et coram quo potest conveniri.
18. Fur an sit absolvendus, comparente aliquo asserente se furtum commisisse, vel committi iussisse; vel ambo puniantur.
19. Fur an sit absolvendus, domino rei furatae comparente, et asserente, de eius voluntate furtum commissum esse, vel ioco.
20. Furti actio cui competat ad accusandum furem.

Procurator fiscalis in quibus casibus sit pars legitima contra furem. 21.

Procurator fiscalis an sit legitima pars contra receptatorem furti, vel furtum committi mandantem. 22

Furtum probatur per testes malae famae, quamvis de iure testes ipsi non admittantur. 23.

Furtum contra diffamatum mala fama, probatur indiciis, et coniecturis, sive praesumptionibus. Et intellige hoc, et in num. 26. et 27. 24.

Furtum an sit probatum, si probetur quod homo malae famae erat in loco furti, tempore commissionis ipsius. Et num. seq. 25.

Arbitrio iudicis an puniatur convictus indiciis, sive coniecturis. 26.

Mala fama quae dicatur ad hoc ut quis praesumatur homo diffamatus. 27

Poena furti incerta dicitur. 28.

Grassator maior 14. annor. id est, Salteador de caminos, qua poena puniatur. Et num. 33. 29

Iura an licet transgredi per enormitatem delictorum. 30.

Poena mortis an puniatur fur. Et num. seq. 31.

Fur maior 14. annor. qua poena puniatur. 33.

Fur rei parvae an puniatur. Et num. 36. 34.

Intellectus observ.ae 3.ae tit. de poenis. fol. 27. 35.

Furtum rei parvae quando dicatur furtum magnum. 37.

Furtum an comittatur contractione rei furtivae, remissive. 38.

Furtum parvum per furem domesticum commissum, qua poena puniatur. Et per quem. 39.

Furtum dicitur crimen privatum. 40.

Furtum dicitur crimen atrox. 41.

Actio criminalis contra furem, an transeat contra eius haeredem, post mortem ipsius furis. 42

Haeres furis mortui, an teneatur ad restitutionem damnorum rei furatae. 43.

Fur an gaudeat immunitate Ecclesiastica, vel domus Infantionis; Et in casu quo sit extrahendus, an requiratur Ecclesiastici iudicis authoritas. 44.

45. Criminosus extractus ab ecclesia, vel a loco privilegiato, an puniendus sit pœna ordinaria.

46. Accusator criminis furti, rapinæ, vel homicidij, non tenetur, nec subscribitur pœna talionis.

47. Furti actione tenetur retinens rem inventam, et preconizare non faciens.

Ad Forum unicum. tit. de Furtis. fol. 5.

1. Ad explicationem eorum, de quibus in præsenti agendum est, scias, quod furtum dicitur, Contrectatio fraudulenta rei alienæ, quæ fit invito domino, cuius res est, animo lucrandi, gratia rei, vel possessionis, vel usus illius. quod lege naturali prohibitum est. Ut in lg. 1. et ibi omnes DD. ff. de furtis. Et in lg. itaq. §. sed furti. ff. eod. tit. de furtis. Et in §. furta. Instit. de obligat. quæ ex delicto nasc. quod

2. adeo est verum quod dicta contrectatio est de substantia ingredientium in furti definitione. Ut per text. in d. §. furtum. Et affirmat [illegible] Clarus. lib. 5. sententiar. §. furtum per totum: et quam plurimi relati in addit. ad Speculum Princip. sub num. 4. et lit. B. in rubrica 23. Sed idem dicas de animo lucrandi. quia sine affectu, et intentione furandi,

2 furtum non comititur. iuxta text. in lg. 1. §. furtum. Et in lg. qui re sibi commodata. Et ibi sua glossa 1ª. et notata ab omnibus. ff. de furti. et in §. placuit. Instit.º de obligat. quæ ex delicto nascuntur.

3 Ex qua diffinitione videtur, quod is qui rapit rem propriam, cum non sequatur ex eo contrectatio rei alienæ, invito domino ipsius rei, non comitit furtum. Sed hoc non est verum, nisi in casu quo ipse dominus dictam rem suam rapiat. Ex eo quia est certus illam rem recuperare non posse per viam iuris. quia in dicto casu unusquisq rapere potest rem suam ab eo qui eam habet, et furtum non com-

mitit, neque tenetur actione furti. Secus autem est quando rem suam per viam iuris habere et recuperare potest. Ut in glosa 1. in Cap. Ius gentium. 1.a dist. per quam idem affirmat Velin. in Cap. quoniam. num. 13. de simonia. pro quo facit tradita in glosa, in verb. locum fore, in medio, in lg. ait Praetor. §. si debitorem. ff. quae in fraudem creditor. et ab Innocentio, in cap. olim. el 1°. num. 8. de restit. spoliator. et a Paulo de Castro. in cons. 339. col. 2. in princ.

Et etiam idem est dicendum, eadem diffinitione inspecta, quod dictum furtum non possit committi in re communi, ab eo qui eam habet. quod est verum. dumtamen ipsius rei socius, solum sit usus re ipsa communi, ad usum communem destinatum. quia tunc furtum committi potest in dicta re communi. Ut affirmat Bart. et omnes in lg. socius. ff. de furtis. Et ita est intelligendus Iacob. Menoch. in suo Cons. 12. num. 3. cum duobus seqq. vol. 1. allegans textum in lg. merito. ff. pro socio. et in d. lg. socius. ff. de furtis. et Aym. Cravetta. Cons. 286. col. 2. vers. 3.° et Alex. Cons. 13. num. 14. vol. 5. et Socinus Senis. in Cons. suo 87. vers.° praeterea quamvis. 4.

Et similiter per praedictam diffinitionem videtur dicendum, furtum non comittere eum, qui habet rem commodatam, et eam retinens, et non reddit. Ut affirmat Molin. in suo repert. fforor. verb. Commodatum. vers. fin. fol. 51. col. 4. et Guiller. tinm. Rodulph. in sua practica, seu in suis cautelis. in Cautela 152. num. 13. usque ad finem. Et text. in §. placuit. Instit. de oblig. quae ex delicto nascuntur. Ex quibus iuribus colligitur, hoc verum esse: dumtamen ipse Commodatarius non sit usus dicta re commodata ad alium usum, quam sit commodata illa res, invito domino ipsius rei commodatae. Ut patet ex praedictis iuribus. quia 5.

tunc furtum

7. tunc furtum comitti potest in re commodata, et illud
committens tenetur actione furti, quemadmodum tene-
tur dicta actione furti qui scienter rem alienam esse
6. illam vendit, quia tunc furtum committit, iuxta text.
in §. Nam qui sciens. Instit. de Usucap. per quem
text. ita esse affirmat Jacob. Menoch. cons. 300. num.
70. vol. 4. Et non solum hoc procedere dicas in dic-
to venditore scienter, sed etiam in emptore. quia si
quis emit rem alienam, sciens esse alienam, te-
7. netur actione furti, et committit furtum. et etiam te-
netur ad restitutionem ipsius rei furatæ. Ut tradit
Capella decis. 151. et Alciat. in suo tract. de præ-
sumpt. regula 3. præsumpt. 29. num. num. 1. cum
segg. Bossius in tit. de iudicijs. num. 61. fol. 175.
et Ruyn. cons. 82. vol. 4. et Reguera in suis qq.
criminalib. q. 25. quod quidem est verum, dum
tamen de dicta scientia constet plene, et non ex
coniecturis. Ut affirmat Aymon. Cravet. cons. .
recitans alios quamplurimos in cons. 260. num. 2.
Bonacos in quest. crimin. in verbo. scienter. Rolan.
cons. 45. vol. . et Boss. in tit. de rapi. num. 17.
Et practicatur et servatur ita in Regno nostro, prout
meo tempore fuit iudicatum, et decissum in Regia
Audientia per Consiliarios Criminales Regios ipsius
Audientiæ, anno. 1587. in quodam Processu inti-
tulato: Processus fragantiæ Antonij Ramon super
criminali. Quod procedit in prædicto casu. et
8. etiam quod ipse emptor ex dicta scientia sit verum
teneri ad restitutionem ipsius rei furatæ. Ut inquit
text. in l. incivilem. et ibi Bart. et Bald. Paulus
de Castro, Salicet. et alij. Cod. de furtis. et Jacobus
Menoch. cons. 300. num. 52. vol. 3. et Andr. Alciat.
tract. de præsumpt. regula 3. præsumpt. 29. num. 2.
et tribus segg. et Hippolit. in singulari 13.

Et hoc quidem indistincte procedit in Regno nostro
per forum, idest, legem municipalem, quæ in hoc

atendi debet. Vt per dictum Andr. Alciat. Vbi supra num. 3. Secundum quam dictus Emptor scienter rem a se emendam esse alienam, tenetur domino ipsius rei restituere eam, nullo pretio emptionis sibi reddito. Vt decernit forus vnicus in §. Item statuimus quod nullus emat. tit. de confirmat. pacis. fol. 282. Et idem est in casu quo res ipsa furata inveniatur penes aliquem asserentem, rem illam sibi datam esse in pignore, non specificantem dantem eam sibi in dicto pignore. Vt in obseru. 3. tit. de empt. et vendit. fol. 12. Ex qua obseru.a et ex obseru.a Item haeres. 9.a in ordine tit. de priuilegio generali. fol. 32. et ex foro. 1.o tit. de furto nominando autore. fol. 125. et ex Molina in d. suo repert.o verb. Feria. vers. 1. fol. 138. col. 1. Colligitur, quod sit secus in casu quo emptor rem emit in feria, vel ignorans rem alienam esse, vel furatam. quia tunc, prestito ab ipso emptore iuramento de pretio emptionis, et de ignorantia, et de inscientia predicta, redditur sibi medietas ipsius pretij emptionis. quia magna est differentia inter predictos casus. Vt asserit predicta obseru.a 3. de empt. et vendit. Pro quo facit obseru.a Si quis. 12.a in ordine, dicto tit. de priuilegio generali. fol. 32. predicta asserens. Et etiam quod aliter est in animali furato, post ibi patet. et in foro 3. tit. de furto nominando autore. fol. 125. in quo titulo, et in tit. de furto Avium. et in tit. de furto Canum. et tit. de fructu agrorum. fol. 126. et in foro Si quis. in suo titulo. de lege Aquilia. fol. 58. et in obseru.a 2. eod. tit. de lege Aquilia. fol. 11. et in obseru.a 1. tit. de arbor. inciden. fol. 11. et in obseru.a 1. isto tit. de furtis. fol. 27. et in foro Si quis. tit. de arbor. inciden. fol. 57. probatur etiam quod eodem modo sit dicendum esse secus in aqua furata, vel in fructibus, ganatis, cambus, et quillato ariete oves ducente, et in alijs rebus in dictis foris et obseruantijs specificatis. quia in furto facto de dictis rebus respectiue, per dictos foros, et obseruantias imponitur pena pecuniaria. 9.

10.

11. Et in hoc dubitari posset, an ex eo quod in prædicto
furto dictarum rerum sit posita dicta pæna pecuniaria,
sit sublata actio criminalis orta ex furto. Et videtur quod sit sublata. Ut tradit Hyppol. in sua practica
§. Quæritur. num. 1. cum seqq. Alciat. cons. 745.
num. 1. Bossius in tit. de pœnis. num. 6. fol. 486.
Et latissime plures citans Menoch. tract. de recuperan.
remedio 9. q. 51. num. 338. Et confirmari videtur
ex dispositione fori Urici, supra citati. tit. de furto
fructuum, loquentis infimissius per hanc dictionem
aut, ibi. tenga de pena cien sueldos, o pueda ser
acusado como ladron. Sed contrarium est verum.
Et in Regno seruatum. Nam per dictam pœnam
pecuniariam in prædictis furtis dictarum rerum
à foro impositam, actio criminalis, quantitate et qualitate rei occurrente in dictis furtis non aufertur.
Imo est dicendum quod dictus forus, imponens pro
dictis furtis dictam pœnam pecuniariam est irrationabilis. Ut affirmat Abbas in materia similis statuti,
et quamplures a se relati in additione in cap. 2. sub.
num. 2. extra. de delicto puerorum. Et ita quotidie
in nostro Regno practicari audivi ab antiquis Curialibus. Et prædictione audivi ita determinatum
ipse, et decisum in Regia Audientia per Regios Consiliarios, a Dominico Ezquierdo curiali eruditissimo, qui hoc mihi dixit factum fuisse in quodam processu intitulato: Processus Don Ioannis de Torrellas.
Et istam decisionem confirmant omnino tradita
per dictum Menoch. ubi supra. et per relatos à se
ibidem. num. 369. cum seqq. Et etiam corroboratur prædicta decisio ex eo, quia est verum quod
12. in dictis rebus parvis, et minimis, connumeratis, et
relatis in dictis foris, et observantiis furtum Comititur, et contra furem dictarum rerum actio datur. Et optime. quia fur rei parvæ, et minimæ,
13. maior dici potest, quam fur rei magnæ, attento
animo, et intentione ipsius furantis, et rem rapientis.

Ut inquit Andr. Tiraq. in legg. connubialib. in gl. 2. num. 12. per text. in Cap. Ult. 14. q. 6. Et furtum in aliis rebus tam parvis, et minimis. Ut est in gallina, ansere, et etiam in ovo comititur. Ut in l. Naturalem. §. gallinarum. ff. de acquir. rer. dom. Et in l. Aut facta. §. quantitatis. ff. de poenis. Et in l. Si oleum. ff. de dolo. Et in §. gallinarum. Instit. de rerum divis. et ibi glosa. in verb. qui lucrandi. Et Andr. Tiraq. in tract. de iudi. in reb. exigen. num. 114. Et ib. Bru. in suo tract. Stat. foemi. art. 9. num. 108. Et Covarruv. in lib. 1. cap. 3. num. 12. in princ. variar. resolut. Ubi ita esse resolvitur, quamvis ipse respondens ad praedicta iura citata videatur asserere, non esse credendum, pro furtis dictarum rerum minimarum, actionem furti dari, quia ipsa actio infamiam irrogat, et fur infamis dicitur. Ut notat Iacob. Menoch. Cons. 149. num. 25. vol. 2. per text. expressum in l. Athletas. §. Ult. cum duabus legg. et ibi Bart. ff. de his qui notantur infamia. 14.

Cuius furis genus duplex est. quia fur, aut est Manifestus, aut non manifestus. Manifestus est fur repertus et visus, sive inventus cum re furtiva, vel in loco, ubi furata res est, tempore quo furtum comititur. Ut colligitur ex Molina in dictio suo repert. verb. furtum. vers. Fur manifestus. fol. 158. col. 4. Et in verb. Manifestum vers. Manifestus fur. fol. 221. col. 4. Et Observa. 2. tit. de his qui ad Ecclesias confug. fol. 1. et §. furtorum. Et §. Conceptum, et §. Manifestus, et §. imo. Institut. de obligat. quae ex delicto nasc. Et l. 3. ff. de furtis. Et Bart. ibidem. num. 1. et 2. Et Speculat. in lib. 4. tit. de furtis. num. 1. Et Bald. in l. falsus. num. 9. Cod. de furtis. Et fur non manifestus dicitur, qui non est inventus, visus, seu repertus cum re furata, vel in loco furti modo praedicto: sed accusatus de furto, et postea per probationes convincendus. Ut colligitur ex iuribus supra citatis. 15

16. Circa quod aduerte, quod quamvis praesumptione habita quod quis habet in se, vel in domo sua, vel in aliquo loco rem furatam, per quemlibet officialem, vel pers. Almutazafem perquiri potest dicta res in dicta domo, etiamsi sit alicuius Infantionis, vel alterius personae priuilegiatae, et ibi inventam facere eam de manifesto. Vt decernit Obseru. 2. tit. de his qui ad Eccles. confug. fol. 1. et Obseru. Item si aliquis. 14. in ordine tit. de salua Infant. facien. fol. 31. et Affirmat Nicol. Boer. et plures à se ibi relati in decis. 134. per totam. et Paulus de Castro, et Bart. in lg. 2. num. 1. et 2. Cod. de seruis fugit. et Abb. in Cap. qui cum fure. num. 6. extra. de furtis; Nihilominus si per dictos officiales sit inventa res in domo alicuius viri prouidi, et bonae vitae, et famae, ex eo ipse dominus domus, vel loci, vbi res est inventa, fur non praesumitur. Secus autem erit, scilicet, quod ille dominus ipsius domus, seu loci non sit homo bonae famae, sed malae famae, et vitae. De qua mala fama dicam infra. num. 27. et quia tunc contra eum praesumitur ita esse affirmat text. in lg. in ciuilem. et ibi glosa. et Bartol. num. 2. et Bald. num. 3. et Paul. de Castro. Cod. de furtis. et ipse Bald. in lg. fin. num. fin. ff. de haered. instit. et Salic. in lg. fin. Cod. de quaest. et Angel. in suo tract. de maleficiis. in verb. et vestem celestem. et Iacob. Menoch. cons. 74. num. 24. vol. 1. et Andr. Tirag. in suo tract. de poenis temperand. aut remit. in causa 51. num. 131.

17. Qui quidem fur conveniri potest, et ipse respondere tenetur, cum accusatur de furto in loco, et coram iudice ordinario loci, vbi ipse fur inveniatur. quia ratione furti quis potest extrahi à suo iudice ordinario et locali. Vt tradit d. Molina in d. suo repertorio. d. verb. furtum. vers. furtum si domino. fol. 158. col. 3. et Bart. in lg. si dominium. num. 2. et ibi

Alex. ff. de furtis. Petr. Bellug. in speculo princip. rubr. 23. vers. scias. num. 4. et quamplurimi relati ibidem in sua addit. in d. num. 14. ~~vers. quaero de tali quaest. Bald. l. Cod. de confessis.~~ sub lit. 6. Guid. Papa. q.[e] 202. Bald. in l. unica. num. 14. vers. quaero de tali quaest. l. Cod. de confessis. et in Bald. in Cons. 471. vol. 3. Gonsalus a Villadiego in suo tract. de haereticis. q.[e] 8. et optime alios citans Nicol. Boer. decis. 13. num. 14. ubi asserit, hanc esse communem opinionem, et praxi servatam. Et ita esse in Regno nostro, non obstante quod secundum ius, praedictam communem contrariam opinionem, etiam esse communem dicere possimus. Ut tradit Covarruv. in pract. qq. cap. 11. num. 9. et Hypol. de Marsil. Cons. 30. et Julius Clarus in sua pract. crim. §. fin. quaest. 30. vers. tu scis. qui omnes affirmant, quod dictus fur est remitendus. quia regulariter omnes delinquentes remiti debent ad locum delicti. de qua materia tam de criminoso furti, quam de alijs criminosis aliorum delictorum latissime disputatum est à me in explicatione fori primi supra isto volumine in tit. de receptatorib. num. 37. usque ad finem.

Et ultra praedicta ponamus nunc, quod si aliquis 18.
est accusatus de dicto crimine furti, et alius compareat asserens, illud furtum commissum fuisse de eius mandato. et ipse fur accusatus probaverit commisisse furtum de mandato illius; an ex hoc ille fur sit absoluendus. Et dicendum est quod non. Ut decidit forus unicus. tit. Mandati. fol. 117. Et observ. 2. et fin. eod. tit. Mandati. fol. 12. Et Mol. in d. suo repert. verb. accusatus. vers. accusatus de furto. allegans nonnullas observantias. fol. 4. col. 2. Et in d. verb. furtum. vers. de furto si aliquis. fol. 158. col. 2. Et Anton. Gom.

tom. 3 variar. cap. 5. num. 2. circa finem. Imo enim dicendum est, quod cum de foro nihil sit in contrarium dispositum, quod tam ipse fur committens furtum ex mandato alterius actualiter, quam ipse mandans, qui mandauit illud comitti, puniri debet. Ut inquit textus in l. non minus. Ubi Bald. per totam. et alij. Cod. de accusat. et in l. non solum. §. qui iniuriarum. et ibi communiter DD. ff. de iniurijs. Et Apol. plures referens in singulari 181. Felin. in cap. mulieres. num. 5. et alijs. de sent.ª excomun. Bossius in tit. de mandat. num. 3. et 11. fol. 281. Curtius iunior. Cons. 137. num. 5. Iul. Clar. plures allegans in sua practica crim. §. fin. q.ᵉ 89. num. 1. Angel. in tit. de maleficijs. in vers. et Semproniu. num. 10. Ubi ipse asserit, predicta limitanda esse in filio, et in seruo comitente crimen leve, vel furtum de mandato patris, vel domini. quia tunc excusantur ipsi. Et idem affirmat Bart. in d. l. non solum. §. qui mandato. num. 6. ff. de iniurijs. Decius in l. is damnum dat. §. 1. num. 2. ff. de regul. iur. et in Cons. 535. num. 3. cum seqq. Et Bossius ubi supra in dict. num. 11. Menoch. de arbitr. casu 354. num. 34. cum pluribus seqq. in quibus, et in casu 351. et 353. in diversis numeris tradit ad hoc multas limitationes. inter quas ponitur ea, que a dicto Molina in d. suo Repert. ubi supra. vers. de furto. Messium. fol. 158. col. 3. scilicet in laborantibus, qui asportant, et colligunt fructus alicuius predij. Et idem asserit ipse Molina in dicto vers. accusatus. vers. accusatus de furto messium. fol. 4. col. 3. glosa fin. Bart. et Bald. in l. in rem. §. Ranum. ff. de rei vendicat. Alex. et Iass. in l. de pupillo. num. 7. ff. de noui oper. nunt. Bossius ubi supra. num. 12. Et Iulius Clarus in d. sua pract. §. fin. q.ᵉ 60. num. 14. cum seqq. Nata Cons. 72. num. 2. vol. 2. Rolan. cons. 54. num. 1. vol. 1. Cum tamen non-

sit facta protestatio ipsis laborantibus ne illud sciant, vel sit de nocte, et caute, vel hora occulta ad laborandum accedant ad dictum fundum. quia tunc non liberantur. Ut affirmat dictus Menoch. casu. 354. num. 36. et num. 40. et plures à se ibi relati. et Angel. Ubi supra. et omnes supra relati. De qua materia, et limitationibus in hoc positis. Vide Plot. in tit. de in litem iurando. §. 49. num. 29. et seqq. et num. 253. cum aliis seqq.

Quid autem erit, si in predicto casu dominus ipsius rei furate compareat, et affirmet, quod dictus fur accusatus non commisit furtum eo invito, sed de voluntate eius, et ipso permittente, vel ioco et non animo furandi; an ipse fur accusatus ex ipsa assertione domini rei furate sit absolvendus ab accusatione. Et dicendum est, quod non liberatur, neque absolvitur, imo est condemnandus. Ut patet ex rationibus traditis ab omnibus supra citatis. Et hoc est caute notandum ad casum occurrentem quotidie. scilicet quando dictus fur sit accusatus a Procuratore fiscali, in casibus à foro permissis, de quibus infra dicam num. 21. et 22. Nam in dictis casibus reus fur accusatus, non liberatur neque absolvitur ex dicta assertione dicti domini rei furate. ut dictum est. 19.

Quibus praesuppositis, nunc sciar, cui sit danda actio furti contra furem, et quis dicatur pars legitima ad accusandum committentem furtum. In quo dicendum est, quod dicta actio datur ei cuius interest, ex causa honesta et iusta quod res non subripiatur. et ipse dicitur legitima pars regulariter ad dictam accusationem contra furem prosequendam, Ut est text. in lg. fin. et ibi latissime Bald. et communiter omnes DD. Cod. de furtis. et ipse Bald. in lg. Gaius. num. 15. eod. Cod. tit. de furtis. et est text. in lg. cuius interfuit. et in lg. is, cuius interest. ff. de furtis. et in §. furti. Instit. de obligationibus. 20.

quae ex delicto nascuntur. Et Bartol. in lege itaque
fullo. num. 1. Et in lege eum qui. num. 1. Et in
eadem lege. §. an pater. ff. de furtis. Ubi ipse Bart.
hoc esse verum inquit cum illius interesse actione iuris
realis, non iuris personalis. pro quo facit quod tra-
dit Petr. Bellugia in speculo Principum. rubr. 27.
§. milites. num. 44. scilicet quod furtum non est
iniuria personalis, sed realis.

21. Quod quidem in Regno nostro non solum procedit
in eo cuius interest modo praedicto, sed amplia-
tur idem esse in Procuratore Astricto cuiuslibet
Civitatis, Villae vel loci huius Regni, ex tradito
iuxta dispositionem fori 1. et 2. et aliorum,
in tit. de Procuratoribus Astrictis. fol. 159. quia
ipsi Procuratori Astricto datur datur actio furti ad
accusandum furem comitentem furtum, excedenti sum-
mam et quantitatem quinquaginta solidorum, vel
minoris summae, vel quantitatis, si illud comitat
in heremo, vel contra consanguineos usque ad
tertium gradum inclusive. Ut probat dictus fores
1.us Et optime forus, Item statuimos y ordenamos de
voluntad. Et omnes fori positi in dicto tit. de
Procuratorib. Astrictis. fol. 159. Et forus unicus. tit.
En que casos el Procurador Astricto es obligado hazer
parte. fol. 161. Et Molina in dicto suo repert. verb. fur-
tum vers. de furto. fol. 159. col. 1.

22. Quod quidem ampliatur, non solum in dicto Procura-
tore Astricto, sed in eo qui ab ipso debet substitui, iux-
ta forum unicum Montisoni anno 1564. sub titulo,
Que el Procurador Astricto pueda &c. fol. 21. quae
quidem potestas intelligas sibi concessa ad substituen-
dum, data infirmitate, vel aliquo legitimo impedimen-
to, prout meo tempore audivi esse, et postea vidi iu-
dicatum, die 12. Iunii anno 1567. in Processu San-
cii Vaquer, alias Cardeca super manifestatione per-
sonarum, in Curia Iustitiae Aragonum. Et similiter
non solum intelligas ita procedere contra dictum furem

comitentem dictum furtum, sed etiam contra receptatorem dicta rei furto ablata, et oblata, quia ipse procurator Adstrictus est legitima pars ad accusandum dictum receptatorem. Ut affirmatur extravagantis per Bald. cons. 48. vol. 3. Paulo de Castro in d. l. g. incivilem. Cod. de furtis. Nam statutum loquens de fure, comprehendit eum, qui scienter rem furtivam receptat, et ocultat, ut inquit Ruyn. Cons. 82. vol. 4. Et Rolan. Cons. 45. vol. 1. Et Iodo. in sua pract. crimin. Cap. 116. et Cap. 118. Et Iulius Clar. in d. sua pract. crim. d. § fin. quest. 30. num. 10. Et Seguer. in tract. de suis questionib. crim. q. 25. Et per has doctrinas ita sum memor quod meo tempore est decisum, et iudicatum in Regia Audientia per doctissimos Consiliarios in Criminalibus, in quodam Processu Antonij Puysl super criminali. Anno. 1582. Pro qua opinione et decissione ultra praedicta omnino facit, et confirmatur. Ex eo quia dictus forus unicus. tit. En que casos el Procurador Adstricto. fol. 161 loquitur in re furtiva, et ideo locum habere debet in receptatore, et ocultante eam rem; et etiam in consulente ad rem illam furandam, vel in mandante comiti furtum ipsius rei, vel aliqua alia crimina et delicta in dicto foro commemorata, et explicata. Nam dicendum est quod ipse Procurator Adstrictus est pars legitima ad accusandum ipsum consulentem, iuvantem, vel mandantem, sive suadentem, ut affirmat Decius, et Iass. in l. g. siquis id quod. num. 36. in fine. ff. de iurisd. omn. iudic. Et ipse Dec. in l. g. in damnum. num. 3. ff. de regul. iur. Et Bart. in l. g. quemadmodum. num. 4. Cod. de Agricol. et censit. lib. 10. Et Boss. in tit. de penis, num. 14. fol. 448. Et glosa in verbo Consilium. in Cap. sicut dignum. extra eod. tit. de regul. iur. Et latissime plures recitans Ojac. Decis. 67. num. 4. Et pro hoc faciunt disposita per Molin. in d. suo repert. verbo falsitas. vers. falsator. fol. 137. col. 1. Et verbo. Mandatum. vers. mandans. fol. 215. col. 4. Et ita

est notandum ad explicationem dicti fori unici supra citati. Et ex praedictis patet quod receptans furem tenetur eadem paena. Ut latissime tradit Ant. Gomez. tom. 3. variarum. Cap. 5. num. fin.

23. Quibus praemissis, nunc scias, quod furtum probari potest per testes malae famae. Ut tradit dictus Molina in d. suo repert. verb. fur. in crimine fol. 158. col. 2. quamvis regulariter de iure testes malae famae, neque in causis civilibus, neque in criminalibus non admittantur. Ut affirmat Thom. Gram. Cons. 38. num. 10. cum segg. In causis fiscalibus est text. in cap. licet causam. de probat. Et in L. 3. in princ. ff. de testibus. Abbas in Cap. super eo. eod. tit. de testibus. Et text. in cap. testimonium eod. tit. de testibus. Et in cap. licet. de foro compet. Et affirmat Stephanus Aufrer. in suo tract. de probat. testi. in vers. malae vitae.

Et ita procedere in Regno nostro, prout tradit Molina ubi supra, dicendum est, non obstante dispositione iuris. Et non est mirum, quia cum fur tum vilioribus probationibus probatum esse dicitur, ex eo quod contra accusatum de furto, reputatum ma

24. la fama, dicitur furtum probatum esse contra eum coniecturis, indiciis, sive praesumptionibus. Ut asseverat ipse Mol. in d. verb. furtum. in princ. per observantiam tit. de probationibus. fol. 8. Et latissime explicans dicta indicia, coniecturas, sive praesumptiones, Thom. Gram. Cons. 14. num. 2. et cons. 17. num. 3. cum segg. Et Cons. 60. num. 1. In causis fiscalibus. Et Iacob. Menoch. cons. 353. num. 3. Cum segg. vol. 4. Et ita servatur in Regno, quamvis tunc in dicto casu paena imponitur arbitrio Iudicis, Ut infra dicam num. 26. Et hoc procedere dicas, non inspectis in contrarium de iure adductis per Boss. et relatos à se in titulo de delicto. num. 20. fol. 5. adeo quod dici potest, quod si aliquis diffamatus sit, et reputatus

25. malae famae, et reperiatur in loco furti, videtur contra eum furtum probatum esse, ut defendit Bald. in L. 1.

num. 2. Cod. locati. et Salic. in leg. si quando. num. 39. Cod. Unde vi. et per eos Iacob. Menoch. cons. 82 num. 91. Vol. 1. quod intellige si ipse sit inventus in dicto loco furti tempore commissionis furti, iuxta ea quae de hac materia dixi supra num. 16.

Etiam quod in dicto casu, quo dictum furtum sit probatum coniecturis, indicijs, sive praesumptionibus, Iudex solet arbitrare dictam probationem, et qualitatem, et omnes circumstantias, et occurrentia in hoc. Et si videtur sibi, minuit poenam ordinariam imponendam, et traditam à iure sive à foro, et aliam arbitrariam imponere prout quotidie practicatur, et consuetum est fieri, et recte, ac iuste; cum sit verum, quod in probationibus factis indicijs, coniecturis, sive praesumptionibus, nulla certa doctrina dari potest; imo semper relinquitur arbitrio iudicis, ut ipse videat, quando, et quas vires, seu quem vigorem, et vim habeat illa probatio, iuxta doctrinam Cyn. in leg. fin. Cod. de quaest. et Bart. in leg. fin. num. 6. ff. de quaest. Bald. in leg. 2. num. 56. quorum appellat. non recip. Ioann. Andr. in cap. Cum in contemplatione. de regul. iur. lib. 6. et Ludovic. Rom. cons. 491. incipiente, quaedam mulier. 26.

Et circa praedictorum intelligentiam scire oportet in praedictis casibus, malam famam debere esse circa perpetrationem et commissionem, sive consuetudinem committendi furtum. quia requiritur quod mala fama sit in eodem genere criminis de quo accusatur, et contra accusatum suspicitur. Ut tradit Immola, et Bald. in leg. fin. num. 7. in fine. et num. 8. ff. de hered. instit. et Alex. cons. 1. num. 2. cum seqq. vol. 1. Bartol. in leg. De minore. §. plurium. num. 10. ff. de quaest. Ubi ipse Bartol. latissime per totam disputat materiam et effectum, et probationem famae. 27.

Praeterea, nunc scire debes poenam quam praedictus 28.

criminosus, et fur puniendus est. Circa quod dic, quod
certa pena dari non potest, quia incerta, et diversa
imponitur in dicto crimine furti, ex varijs gentium,
et Provintiarum moribus, et legibus. Et hinc est,
quod de legibus idest foris, nostri Regni imponentibus
et decernentibus dictam penam in dicto crimine agi
oportet. Secundum quod dicendum est, quod in dic-
53 29. to nostro Regno aliquando fur punitur pena mortis.
Ut fit contra eum qui est grassator viarum, idest
vulgariter loquendo, Ladron salteador de caminos,
qui punitur dicta pena mortis. Ita affirmat forus
noster novus, ibi. Que los salteadores de caminos
sean condenados a muerte natural etc. Et recte
decretum esse dicendum est, quia ipse grassator via-
rum, idest, salteador de caminos, dicitur fur famosus.
Ut inquit Ant. Gomez. tom. 3. variar. tit. de furto.
num. 10. Unde iuste punitur, etiam de iure dicta pe-
na mortis naturalis. Ut inquit Bald. in lg. Cum ser-
vus. num. 3. ff. de condict. causa data. Et Covarru-
vias. in lib. 2. Cap. 9. in princ. variar. resol. allegans
text. in lg. Capitalium. §. famosos ff. de poenis. Ubi idem
affirmant omnes DD. Et ita punitur in Regno nostro
dumtamen ipse grassator sit maior quatuordecim
annorum. Ut infra ad eam num. 33. Et sic servia-
30. tur omnino, quia propter enormitatem delicti licitum
est transgredi iura. Nicol. Boer. decis. 134. num. 5. et
Sals. in lg. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. omn. iudic. Nec
obstat quod dicta iura et leges Regni nullo modo trans-
gredi debeant. Ut affirmare videtur Mol. in d. suo
repert. verb. forus. vel fori Aragonum condit. fol.
151. col. 1. quia aliud est in nostro regno. nam fit per
iudices maiores, idest per Regem, et Curiam generalem.
iuxta tradita per Afflict. in singulari. 244. Bald.
in Auth. hodie. per text. ibi. Cod. de iudicijs. et in
Auth. de novo iure. Cod. de servis fugit. Sals. in
§. Ex maleficijs. Instit. de actionib. et Nata. Cons.
22. num. 2. Et quamvis regulariter contra furem
31. de iure dicta pena mortis naturalis non habeat lo-
cum, nec imponatur, Ut inquit textus in Auth. Sed

nouo iure. Et ibi communiter notatur. Cod. de seruis fugit. Et text. in §. pro furto autem. Auth. Vt nulli iudices. Et latissime Couarruuias lib. 2. cap. 9. num. 7. et 8. variar. resol. et quamplurimi relati à Dueñas in 1. tomo. regul. vtriusque iur. regula 399. vers. furtum. vers. fur pro furto. fol. 652. col. 2. intellige vt infra dicam num. seq.

Et alius fur simplex, idest qui non est grassator, non punitur dicta pœna mortis. In quo, antequam veniamus ad dispositionem nostri fori noui, distinguendum est secundum forum antiquum. quia si de furto constat contra furem malæ famæ solum per indicia, coniecturas, siue presumptiones, de qua probatione dixi supra num. 24. et seq. tunc pœna mortis, vel mutilationis membri sequi non potest; imo si furtum est rei paruæ, et minimæ, fur punitur pœna flagellorum, et exilij temporalis, cum comminatione quod si fregerit dictum exilium, quod amputetur, siue abscindantur sibi aures. Et si dictum furtum sit rei magnæ, quod pœna exilij perpetui fur puniatur, cum comminatione mortis. Vt tradit dicta Doferud. 1. tit. de probatis. fol. 8. et Molina in dict. suo repert. vers. furtum. in princ. fol. 158. col. 2. Et ita procedunt praedicta, aduertendo circa ea nonnulla. Primum, quod hodie dicta pœna est addenda Vt sit dictus fur flagellandus marcandus, siue intenandus, et postea exiliandus ad perpetuum cum dicta comminatione mortis. Vt decernit forus noster nouus, ibi. Y los ladrones etc. Et sic dic quod ipsa pœna est consona iuri. Secundum quod dictus fur indistincte dicitur, quod pro primo furto non est dicta pœna mortis puniendus. Vt tradit Couarruu. ibi supra, allegans plures. Et Nicol. Boer. decis. 174. num. 2. 4. et 7. Et sic potes concordare dicta iura supra citata in num. 31. per que videbatur, quod regulariter fur non sit puniendus pœna mortis. Nam vt supra dixi intelli- 32

gitur pro primo furto. Vt inquit, Vltra praallegatos, Iul. Clarus in sua pract. §. furtum. num. 8. et plures à se relati. Et Iass. in §. ex maleficijs. num. 12. Instit. de actionib. Hypol. in lg. frater tuus. num. 47. et 48. Cod. ad leg. Cornel. de Siccarijs. Et Thom. Gram. in voto 17. num. 5. cum segg. Et Cepola in d. Auth. sed nouo iure. num. 82. et 84. Cod. de seruis fugitiuis.

33. Tertium enim, aduertendum est, quod tam dictus grassator viarum, idest vulgariter loquendo, salteador de caminos, qui puniendus dicta pœna mortis naturalis, Vt supra dixi, num. 29. quam ipse simplex fur, qui puniendus est dicta pœna flagellorum, marcationis, et exilij perpetui, cum comminatione mortis, Vt supra dixi num. 32. debent esse maiores quatuordecim annorum, Vt puniantur respectiue dictis pœnis, Vt decernit forus noster nouus, in fine ibi. Que las dichas penas ayaliguar. etc. quod quidem de iure confirmatur, quia secundum eum infans, nisi sit proximus pubertati, comitens furtum, actione criminali furti non tenetur, Vt inquit text. in lg. Impuberum. ff. de furtis. Et in lg. sed et si quemquam. §. sed et si infans. ff. ad lg. Aquiliam. Et in lg. pupillum, Et optime Decius ibi per totam. ff. de regul. iur.

Quartum, aduertendum est, quod supra num. 26. dixi, scilicet quod in dicto casu, quod de dicto furto constet ex indicijs, coniecturis, siue præsumptionibus, punitur ipse fur pœna arbitraria iudicis, Et non ordinaria, secundum ea quæ in d. num. dixi, Vbi videbis.

Quintum. aduertendum est, quod quamuis in pluribus casibus furti, explicatis à foris de quibus dictum est supra, num. 10. imponatur pœna pecuniaria, per illam actio criminalis non aufertur, Vt supra dixi, num. 11.

34. Sextum. aduertendum est, quod idale forus noster nouus non distinguit, sicut facit dicta Obseru.

1.ª de probationibus, sed indistincte loquatur respectiue, tam de dicto grassatore, quàm de dicto fure simplici, imponendo generaliter cuilibet suam pœnam. Et intelligendus est dictus forus nouus ita Vt sub eius dispositione dictus fur simplex, siue sit rei minimæ et paruæ, siue rei magnæ, comprehendatur. quod enim hodie notandum est ad dictam Obseruantiam 1.am Et adea quæ decernit dictus Molina in d. suo repert. in d. Verb. furtum. Vers. furtum modicum. Tempore quod furtum minimum, et modicum commissum, non erat puniendum dicta pena. quia hodie ipsum furtum, si à parte cuius interest, petatur, iudex punire facit publice. Et aliquando ipse iudex pro dicto furto paruo, debet siue potest imponere pœnam ordinariam, et a foro institutam, scilicet quando dictum furtum paruum est geminatum, non vno die, sed quod ipse fur hodie vnam rem paruam, et cras aliam furatus est, et sic dictus separatis. Vt refert Nicol. Boer. decis. 219. per totam. et plurimi à se ibi citati. Et Cepol. in d. Auth. sed nouo iure num. 68. 72. Et 73. Cod. de seruis fugit. Et Couarrus. in lib. 2. cap. 10. num. 8. Vers. quinto. variar. resol. et d. Molin. in d. suo repert. d. Vers.o furtum modicum. Vbi pro sua opinione plura allegat. Vltra quos vide, alios quamplurimos allegantem, et de hac materia latissime disputantem, Thom. Gram. in voto 9. num. 25. vsque ad finem. et in voto 17. num. 5. Et in terminis nostris loquentem Bald. in lg. antiquos. num. fin. Cod. de furtis. Et id. in lg. nemo. Cod. de Episcopali Audientia. Et text. in lg. rei capienda. §. furti. ff. de pœnis. Et in lg. capitalium. §. grassatores. Cod. de pœnis. Et in lg. fin. §. qui sæpius. ff. de Abigeis.

Ex quibus colligitur intellectus ad Obseruantiam 3.am tit. de pœnis. fol. 27. asserentem, quod si quis contra voluntatem domini intrauerit pluribus vicibus in hereditatem domini illius, non tenetur soluere pœnam nisi pro duabus vicibus. Nam illud est intelligendum ita esse, si pluribus vicibus in dictam hereditatem 35.

intraverit contra voluntatem domini uno die; non autem in diversis diebus, scilicet, hodie una vice, sive pluribus, et cras alia vice, sive saepius. quia tunc pro quolibet die tenetur. Ut colligitur ex praedictis. Et ita dicta observ.ᵈ practicatur quotidie. Et confirmantur, ultrapraedicta, ex eo quod praedicto furto rei parvae laturaldio furti, et ipse fur rei
36. parvae dicitur magis fur. Ut supra dixi, num. 12. et seq. Etiam ex eo, quod si furtum parvum triplicitur sit commissum, dicitur magnum. quia magnum furtum tribus furtis factis aequipollitur in rebus minimis. Ut tradit Nicol. Boer. decis.
37. 173. num. 5. Argᵗᵒ text. in l. si is qui tres. ff. del exeunt. tit. Et Ant. Gomez tom. 3. variar. cap. 5. tit. de furto. num. 7. De quo, et quando dicatur ex contrectatione rei furtivae furtum com-
38. mitti, optime disputat ipse Boer. decis. 13. num.
.11 47. cum segg: et decis. 219. per totam. Et Covarruv. in lib. 2. cap. 10. num. 8. variar. resol.
.39. Et similiter omnia praedicta faciunt adeo, quod ipse Mol. in d. vers. furtum modicum. tradit, affirmans, quod furtum minimum, et parvum commissum per furem famulum, vel domesticum non punitur per iudicem publice, sed oculte in domo per dominum ipsius famuli, sive furis domestici. quia in hoc praedicto casu, si dictum furtum parvum sit geminatum, praedicto modo, De quo supra dixi, num. 34. tunc ipse fur famulus, vel domesticus, publice punitur per iudicem, tamquam fur rei magnae, et extraneus. Ut inquit Alex. cons. 135. num. 2. vol. 4. Chass. in Ru brica 1ª. § 5. in verbo fendgrn. num. 37. Cephal. cons. 26. num. 11. in crim. Bossi. in tit. de furtis. num. 24. fol. 296. et segg. Ant. Gom. tom. 3. variar. cap. 5. de furto. num. 3. Et idem est dicendum, si ipse fur domesticus, vel famulus, dictum furtum parvum committat, etiam semel, simul cum alio extraneo. quia ex eo publice punitur. Ut affirmat

Boer. d. decis. 219. per totam, loquens de dicta puni-
tione furis domestici, vel extranei, siue amborum
simul. Vbi inquit, quod grauiter est puniendus famu-
lus furans, quam alius, Et idem videtur sentire
Diez in sua practica Canonist. cap. 94. num. 2. Et
Bonarcos in tract. de famulis. quest. 114. fol. 30.
Septimum. Aduertendum est, quod quamuis
pro furto imponatur pœna mortis, siue grauior,
et atrocissima, vt imponitur in Regno nostro, nihilominus 40.
crimen furti remaneret, et est crimen, siue delictum
priuatum, vt in l. fin. ff. de delictis priuat. Et in l. fin.
ff. de furtis. Et communiter omnes DD. notant in l. 1.
ff. de publicis iudic. Et Bart. in l. non solum. §. si man-
dato. num. 7. ff. de iniurijs. Et Maranta de ordine
iudic. tit. Et peruenitur aliquando per viam inquisi-
tionis. num. 159. Et Bart. Soccin. Cons. 157. num. 1.
Vol. 2. Et ita est verum, quamuis appelletur delictum
atrox, Vt inquit Thom. Gram. cons. 36. num. 10. in 41.
causis fiscalibus.
Quibus intellectis, nec dubitari potest an dicta actio 42.
furti transeat ad hæredes furis, ita quod ipse hæ-
res furis defuncti teneatur eadem pœna, qua fur
mortuus. Circa quod primo dicendum est, quod
dictus hæres non tenetur dicta pœna, neque puniri
potest criminaliter, vel corporaliter, quia prædicta
pœna contra furem a lege, iudice, a foro Regni nostri
imposita est, vt delinquens, et furans pereat
emmendetur, et non delinquat. quia enim mor-
tuo fure delinquente puniendo eius hæredem, fieri
non potest. Vt ea ratione decernit text. in l. si pœna
ff. de furtis. Et in l. 1. in princ. iuncta glosa
sua, et ibi Bart. in princ. et in num. 4. ff. de priuatis
delict. Et Ioann. Faber per text. ibi, in § non autem,
instit. de perpet. et tempor. actio. et in §. pœnales. num.
12. cum seqq. eod. tit. Et Franc. Marc. decis.
756. num. 3. et decis. 709. num. 1. in prima par. Et
Math. de Afflictis. in Consuetud. Neapol. lib. 3. rubr. 56.
Constit. 1. num. 7. Et Iul. Clarus in sua pract. crim.
§. fin. quæst. 51. num. 17. Et Suarez alegat. 6

26. cap. 3. num. 7. Et ita probatur esse in Regno nostro et foro 1. tit. de haeredib. furum. fol. 93. Et foro 1. tit. de hered. fideiussor. eod. folio. 93. Et Observ. Item in Aragonia licet haeres. 24. in ordine tit. de general. privil. fol. 32. Et ex Mol. in d. sua repert. verb. poena. vers. poena debent. fol. 249. col. 1. referente, dictae poenae criminales debent tenere tantum suos auctores. quod docet text. in l. sancimus. Cod. de poenis. et ibi Bald. quae quidem opinio indistincte procedit de iure civili, quamvis de iure canonico contraria vera esse dici potest. quia secundum ipsum ius canonicum reperitur, quod dictus haeres teneatur dicta actione furti, et quod puniri potest ex furto commisso ab ipso fure defuncto. ut patet ex Abbate et Anna. in cap. in literis. num. 3. de raptorib. et ipsomet Abb. in cap. fin. num. 6. de sepulturis. Et Illenchaca contra Ill.ma cap. 96. num. 27. Iul. Clarus ubi sup. Et Covarrus. lib. 3. cap. 3. n. 7. variar. resol. Et Ant. Gomez. in suo tract. de delicto cap. 1. num. 85. Osac. decis. 152. num. 3. et duab. segg. qui omnes ita esse de dicto iure canonico asserunt, affirmantes, quod praedicta opinio iuris canonici sibi omnino displacet. Et in Regno nostro hoc dicendum est. quia prima opinio iuris civilis servatur, et practicatur. quamvis sit verum

43. secundum utrumque ius, canonicum, et civile, quod detur actio ex furto commisso per furem defunctum contra ipsius haeredem, quoad restitutionem ipsius furti, damnorum. Et ad eam restitutionem, sive damna, consequendum ab ipso haerede, ut affirmant omnia iura supra citata. Et haec est communis opinio recepta. ut tradit. Villalobos in suis communibus opinionibus. in verb. haeres. num. 2. cum duabus segg. Etiamsi ex delicto, sive criminis furti commissi ab ipso defuncto fure nihil pervenit ad suum haeredem, quia ipse haeres ad dicta damna, et restitutionem tenetur, vel ad dimittendam haereditatem ipsius defuncti. ut decernit dictus forus 1.us tit. de haeredib. furum. et dict. forus 1. tit. de heredib. fideiussor.

fol. 93. Et d. Obseru.ª Item in Aragonia licet heres. 24. in ordine. tit. de generali priuil. fol. 32. Et Molin. in d. suo repert.º Verbo furtum. Vers.º furti poenam fol. 158. col. 2. allegans dictos foros, et dictam obseruantiam. Et obseru.am quicumque. 3. in ordine. tit. de testamentis. fol. 18. Circa cuius intellectum scire debes, quod sit verum, dictum haeredem teneri, ut dictum est, quatenus bona haereditatis suffi-ciant, et non ultra, ut affirmant omnes supra citati. Et text. in lg. haeredem. ff. de calum. et in lg. in haeredem. ff. de dolo. Et in lg. 1. et ibi omnes DD. Cod. ex delict. defunct. Et Decius in lg. pupillum. §. in haeredem. num. 3. ff. de regul. iur. Et quam plurimi citati per Dueñas in primo tomo regul. utriusq.º iur. in regula 12. in verb. Actio ex delicto Vers.º Duodecimo fallit. fol. 3. col. 2. Et idem decernitur per forum nostri Regni, ut patet ex foro Unico. tit. de his qui in fraud. credit. fol. 144. Et affirmat Mol. in d. suo repert.º verb. Emparamentum. Vers.º Emparari debent. fol. 116. col. 2.

Praeterea scias, quod dictus fur nulla immunitate Ecclesiastica, vel domus Infantionis, sive loci priui-legiati gaudere potest. Ut docet forus. 1. tit. de his qui ad Eccles. confug. vel Palat. Infantion. fol. 1. Et obseru.ª 3. tit. de sacrosanct. Eccles. fol. 1. Et obseru.ª Item domos. 6. in ordine. tit. de priuil. milit. fol. 20. Et obseru.ª Item si aliquis. 13. in ordine tit. de salua Infantion. fol. 31. Et text. in Cap. inter alia. de immunit.º Eccles. Et in Cap. sicut antiquitus. 17. q.e 4. Et in lg. sed eximendi. ff. ne quis eum qui in ius. Et glosa in verbo apprehendatur. in princ.º Instit.ª De vi bonorum raptor. Silvest. in sua summa. verbo. immunitas. 2.ª num. 2. Vers.º primus est. Late Covarruv. in lib. 2. cap. 20. num. 13. in fine. variar. resol. Et Boer. decis.e 109. per totam. Bart. in lg. si vendidero. §. cum raptor. num. 1. ff. de furtis. Et Petr. Bellug. in speculo Princip. rubr. 11. §. sed quia loquitur. num.º 13. et aliis seqq. Et quid sit in Mercatoribus fallitis, infra dicam in foro Unico. 44.
tit. de his

tit. de los mercaderes alzados. num. 2. Et in predicto casu, quo ipse fur sit reconditus in dicta Ecclesia, vel domo Infantionis, vel alio loco priuilegiato, si forte ipse fur sit manifestus, de quo dixi supra, num. 15. Vel si commitens furtum, et semper ex tempore commissionis furti sit sequutus à iudice, siue ab Officialibus, vel hominibus iuxta doctrinam Baldi in lg. falsus. num. 10. Cod. de furtis, in predicto casu ab ipso Iudice, siue Officialibus secularibus extrahi potest, non invocato auxilio, siue authoritate, vel decreto Iudicis Ecclesiastici: secus autem si non sit dictus fur manifestus, vel sequutus, vt dictum est, imo aliter reconditus in dicta Ecclesia vel domo; quia tunc non extrahitur, nisi auxilio et decreto Iudicis Ecclesiastici, et eius authoritate. Et posteaquam sit appellatum et probatum crimen furti, vel aliud, indignum dicta immunitate. Vt docet Obseru.a 1. tit. de his qui ad Eccles. confug. Et d. Obseru.a 2. tit. de his qui ad Eccles. confug. gl. 1. Vbi ipsa Obseru.a ponit differentiam inter dictos casus. pro quo facit text. in Auth. si quis. et ibi Salicet. Cod. de adulter. Et ipse Salicetus in lg. si sine. Cod. de his qui ad Eccles. confug. Et in §. sed neque. Auth. de mandat. Princip. et communiter DD. in d. Cap. inter alia. de immunit. Eccles. Et predicta servantur et practicantur in nostro Regno, et in alijs Prouincijs, prout affirmat Nicol. Boer. in decis. 109. num. 1. cum seq. quamvis contrarium dicat Ioann. Faber. in §. fin. Instit.a de his qui sunt sui, vel alieni iur. Et Abb. in d. Cap. inter alia. de immunit. Eccles.

45. Sed in hoc nostro casu, ne dubitetur, scias, quod dictus fur, seu alius criminosus extractus, vt dictum est in dictis casibus, à dicta Ecclesia, siue domo, vel loco priuilegiato, etiamsi sit Infantionis, quamvis de iure propter honorem, et reuerentiam ipsius Ecclesiae, siue domus, dictus criminosus non possit

corporaliter puniri, et aliter. Ut in d. cap. inter alia et ibi Abb. num. 1. et num. 8. de immunit. Ecclesiæ. Et inquit text. in cap. Reum ad Ecclesiam, iuncta ibi glosa, 17. quæst. 4. Et Iacob. Velleb. in suo tract. crimin. tit. de fuga reor. vers. iuxta permissa; nihilominus indistincte dicendum est in Regno nostro quod hoc non procedit, nec servatur: imo dictus criminosus extractus a dicta Ecclesia, sive domo in casu et modo præmisso, et declarato, quod in eo non est locus dictæ immunitati, punitur eodem modo, prout si non fuisset extractus, et aliter captus. Et hoc dicas servari, non solum in nostro Regno, verum etiam in aliis. prout affirmat Nicol. Boer. decis. 109. in fine.

Et similiter in præsenti nostra materia scias, quod 46 is qui accusat aliquem de crimine furti, non subiicitur, neque subscribitur pœnæ talionis. Ut tradit Mol. in d. suo repert. verbo pœna talionis. vers. ad pœnam talionis. fol. 249. col. 3. allegans observantiam Item quicumque. 14. in ordine. tit. de homicidio. fol. 27. et affirmans, ita procedere in Regno nostro in accusatore criminis furti, rapinæ, vel homicidii, etiam proditionaliter commissi. Et ita practicatur. quamvis de iure regulariter accusator criminaliter in quolibet crimine, ad dictam pœnam subiiciatur, et tacite subscribatur; et ea teneatur, deficiente probatione criminis. Ut affirmat Felin. in cap. super his. num. 8. et ibi Abb. num. 4. de accusat. et Bart. in l. si cui. num. 2. ff. de accusat. et latissime Covarruv. in lib. 2. cap. 9. num. 1. variar. resolutionum.

Et etiam, quod inveniens rem deperditam, ignorando dominum ipsius rei, et eam præconizare non faciens, tenetur actione furti. Ut tradunt Bart. et omnes DD. moderni, in l. falsus. §. qui alienum. ff. de furtis. et text. in l. fin. Cod. unde vi. et optime, et latissime Anton. Gomez. tom. 3. variar. cap. 5. num. 2.

Ad titulum, de los Censales para el Arrendamiento del General. fol. 5.

Summarium.

1. Diputati Regni debent hodie facere Arrendationem Generalitatis Regni.
2. Arrendatio Generalitatis Regni hodie ultra triennium fieri non debet.
3. Arrendatio Generalitatis Regni, si fiat ultra triennium, an valeat, etiam quoad triennium. vel si non seruetur aliquid de iis que seruari debent.
4. Forma data à lege ad faciendum aliquid, seruari debet. et si non seruatur, quidquid sit falsum, et nullum.
5. Arrendator Generalitatis Regni tenetur dare, et pignorare decem Censualia, valoris ducentorum mille solidorum, carricata super ipsis Regalibus, vel Ecclesiasticis.
6. Executio pro debitis Generalitatis Regni ab Arrendatore ipsius, contra eum, et suos fideiussores, et portionarios, per Diputatos Regni fit priuilegiate. et qualiter. et quando. remissiue.
7. Diputati Regni esse non possunt, fideiussores, portionarii, et Collectores Generalitatis Regni.
8. Iudex in causa sua, nemo esse potest.
9. Ius, de quibus rebus, et à quibus personis debeatur Generalitati Regni, siue Arrendatori ipsius.

Ad Forum Unicum. tit. de los Censales para el Arrendamiento del General. fol. 5.

Pro cuius breviori intellectu, scias, quod Actus
Curiae, positus inter alios Actus Curiarum Regni, sub
rubrica, et tit. Del poder, y Jurisdicion delos Dipu-
tados. fol. 73. Col. 3. inter caetera alia decernit: 1.
quod Arrendatio Generalitatis Regni, idest vul
gariter loquendo, del General de Aragon, fiat
hodie per Diputatos Regni. Et quod non debeat
fieri ultra triennium. Sed pro qualibet vice ad
tempus trium annorum, et non ad longum tempus.
Ut patet in dicto Actu Curiae, ibi: Empero que alguna
delas dichas Arrendaciones no puedan exceder
tiempo de tres años. Circa quod, et omnia alia 3.
quae servari debent in dicta Arrendatione, adver-
tendum est: quod quamvis verbaliter per dictum
Actum Curiae non sit irritata Arrendatio dictae
Generalitatis, facta ultra triennium; nihilominus
sufficit quod a principio desiit fieri dicta Arren
datio ad longum tempus. Et si ultra dictum trien-
nium sit facta, irrita, innanis, et nulla est dicenda.
quia ex eo sequitur clausula irritans dictam Arren-
dationem ultra triennium factam, etiam quoad ip-
sum triennium, et tempus trium annorum, idest,
in totum. Ut latissime disputat in locatione facta
de rebus Ecclesiae ultra triennium, et plura ad ma
teriam nostram adducens, omnibus contrariis satisfa-
ciens, Covarruvias in lib. 2. Cap. 16. num. 4. et 5.
Variar. resolut. Et omnes infra citati, asserentes,
idem esse dicendum, si omnia et singula tradita
a dicto Actu Curiae, circa faciendam dictam Arren
dationem dictae Generalitatis non serventur. Quia
eis, vel aliqua earum rerum deficientibus, et non 4.
servatis, tamquam forma data a lege, ad faciendam
Arrendationem ipsius Generalitatis, Arrendatio est
nulla, et irrita, et omnino non valet. Quia quid-
quid a lege, vel statuto est dispositum, et decretum
servari debet in aliquo actu, seu facto, pro forma
substantiali accipitur, et servari debet, ita quod ali
ter factum irritum et nullum est. Ut tradit
Anton. Gabriel. in 2a p. te Communium opinionum

lib. 6. tit. de Clausula. Concil. 3. per totum. pag. 1590.
Molina de primogenijs lib. 10. cap. 5. num. 15. Prelati
in decis. Roem. 165. per totam. et Anar. Pinguell.
in tract. de retracto convent. § 4. glosa 7. num. 15. quae
quidem forma debet omnino servari, quia formae
signum in quo dicto est decretum irritans et annullans.
ut inquit Felin. in Cap. cum dilecta. num. 6. de res-
criptis. Bursa. cons. 55. num. 9. Alex. cons. 319.
Cattado decis. 12. num. 4. et 5. super regulis Can-
cellariae. et text. in cap. si solemnitate. de electione.
lib. 6. et Abb. in cap. quae in Ecclesiarum. num. 3.
de Constitut. et communiter omnes DD. in §. fin. ff.
de iurisd. l. omn. iudic. et in cap. novit. de iudicijs.
Bald. in §. iuris ignorantia. num. 6. Cod. qui ad-
mitti ad bonorum. Alex. cons. 163. num. 4. lib. 6.
de quo latissime dicam infra in foro unico tit. que
mujer no pueda ser capitulada. num. 12. et 13.

5. Et redeundo ad materiam nostram, quia ultra
ea quae fieri debent in dicta arrendatione ad eius
validitatem per dictos Deputatos eam facientes,
prout dictum est, et ipse Arrendator tenetur
intra sex dies post confectionem arrendationis, dare
et obligare in pignore, fideiussione, et securitate
pretij illius arrendationis, et omnium rerum
ad eam concernentium, decem censualia, videlicet,
et proprietatis ducentorum mille solidorum iacen-
tium, ut patet in dicto libro Curiae, ibi. Con que
fecha la trança de dicha Arrendacion, el dicho
Arrendador dentro de seys dias etc. Et in hoc ex
consuetudine dicti Deputati solebant non
sumere, neque recipere dicta censualia pro dicta
securitate, nisi carricata essent, et posita super
locis legalibus, arbitrio ipsorum, quia aliter per
forum non erat dispositum. Quae providens in-
hoc forus noster novus decernit, quod hodie, et
deinde ibi Deputati Regni faciens dictam Arren-
dationem generalitatis Regni pro dicta securita-
te tradita a dicto libro Curiae. tit. de poner

y Jurisdicion de los Diputados. fol. 13. possint emere, et recipere Censualia, carricata, et posita super locis Religionis, et Ecclesiae, dumtamen dicta loca sint ultra centum vecinorum. Ut patet in litera nostri Fori. Ex quo colligitur hoc relinqui arbitrio ipsorum Diputatorum.

Quibus praesuppositis in hac nostra materia, dicas, quod in praedicto casu contra dictum Arrendatorem ipsius generalitatis Regni, et fideiussores, et portionarios illius, et etiam per consequens contra dicta Censualia, executio pro debitis ipsius Arrendationis fieri potest privilegiate, nullo impedimento attento, neque alienatione aliqua obstante facta suorum bonorum, sive antea, sive postea. Et qualiter, et quomodo respective contra praedictos fiat dicta executio, vide Actum Curiae, positum sub rubrica. tit. potestas Diputatorum fol. 6. col. 4. Et Actum Curiae positum sub rubrica, et tit. Execucion contra el Arrendador, y sus fianças. fol. 14. col. 1. Ex quo quidem Actu Curiae patet, quia dicta executio est facienda contra praedictos respective per dictos Diputatos Regni, ut patet in principio ipsius tribuentis in hoc dictis Diputatis iurisdictionem, et constituentis eos iudices. 6.

Unde ex eo quia, ut supradixi ipsa Arrendatio est facienda per dictos Diputatos, in qua est prohibitum quod ipsi occulte, nec publice, directe neque indirecte commodum habere non possunt. Ut decernit dictus Actus Curiae, del poder y Jurisdicion de los Diputados, dicendum est, quod hoc hodie est prohibitum de novo per dictum forum nostrum unicum, in hoc volumine positum, sub tit. de los porcioneros, fianças, y sobrecogedores del general. fol. 8. quod ipsi portionarii, fideiussores, sive collectores, idest sobrecogedores, ipsius generalitatis Regni non possunt esse Diputati. Ut patet in dicto foro unico. tit. de los porcioneros etc. supra citato. Et quia si 7. 8.

ipsi essent Deputati, sequeretur casus in quo quis esset iudex in causa sua, contra totam dispositionem scripte rationis. Ut per totum tit. Cod. Ne quis in causa sua ius dicat. Et text. in §. qui iurisdictioni, et ibi communiter omnes DD. ff. de iurisd. omn. iudic. Marant. in Speculo Aduoat. siue de ordine iudic. tit. Et quando appellatur. num. 32. text. in §. Iulianus dict. ff. de iudic. et in §. penult. ff. de recept. arbit. Et latissime plures fallentias ponens Duenas in regula 164. in 1. tomo regul. utriusq. iur. Vers. iudex. Vers. iudex in causa propria. pag. 240. col. 2. et in vers. iudex in causa sua. pag. 249. col. 2. in fine, et pag. 170. col. 1. per totam.

9. Et ne dubitari possit, de quibus rebus debentur iura dicte Generalitati, et iura que ipse Arrendator recipere et exigere debet ratione dicte arrendationis, in specie, dispositum est per dictum Curie positum sub rubrica et tit. Capitols segons forma de los quals se deue exigir, e cullir los drechos de las generalitats. fol. 60. col. 2. de quibus rebus et a quibus personis dicta iura debeantur, et solvantur ipsi Arrendatori dicte Generalitatis. Ubi videri potest ad longum.

[illegible]

Ad titulum, de forma de proceder en via priuilegiada. fol. 5.

Summarium.

1. Liberatio captionis indebitæ a Regibus est concessa iuxta foros Regni.
2. Liberatio captionis indebitæ, aut est simpliciter, aut per viam priuilegiatam.
3. Liberatio captionis indebitæ simpliciter, in quibus casibus fieri debeat. et num. 4. et 5.
4. Concilium, vel Vniuersitas non potest obligare illum qui non est de Concilio.
5. Liberatio captionis simpliciter facienda, coram iudice captionis peti debet.
6. Liberatio captionis per viam priuilegiatam, in quibus casibus locum habeat enumerantur hic usque ad num. 16.
7. Fragantia delicti usque ad quod tempus durat.
8. Capi nemo debet elapso tempore fragantiæ, sine appellitu, et informatione. quod fallit, prout ibi dicitur.
9. Petitio criminalis non dicitur oblata, nisi sit data per legitimam partem.
10. Crimina omnia, si non accumulentur, imputetur accusatori.
11. Reuocari debent facta contra inhibitionem iudicis.
12. Captus in alieno territorio per iudicem illius territorij, dicitur captus per iudicem incompetentem ad capiendum. et liberatur.
13. Differentia inter liberationem captionis simpliciter, vel per viam priuilegiatam. et n. 14. et 15.

Ad Forum unicum tit. de forma de proceder en via priuilegiada. fol. 5.

Pro nostri Fori ampliatione, et explicatione multa de materia liberationis indebite captionis dicenda sunt, et proponenda esse debent. Et ante

1. omnia quod in nostro Regno concessum est à Regibus serenissimis, interueniente Curia Generali Regni, et mediantibus dispositionibus Municipalibus, idest, foralibus, quod captus contra ordinem procedendi, vel dispositiones forales, siue consuetudines Regni, liberari debeat, etiamsi post dictam indebitam captionem, legitima causa ad capiendum eum denouo appareat. Et ita seruatur in liberatione facienda per viam priuilegiatam. Vt infra dicam, num. 6. Vsque ad 16. Et ex foro. Coraes. tit. de manifest. person. fol. 60. et ex foro, Eporque. tit. de Procuratorib. Astricijs. fol. 160. et ex foro. 1. tit. de modo et forma procedendi in criminali. fol. 155. et ex alijs pluribus foris nostri Regni de praedicta liberatione dictae indebitae captionis loquentibus. De quibus in praesenti tractare debemus.

2. Iuxta quorum dispositiones dicendum est, quod captus indebite, et contra formam procedendi, vel dispositiones forales, siue consuetudines Regni, in nonnullis casibus liberandus est à captione ipsa per Iudicem captionis simpliciter, et in nonnullis alijs per iudicem captionis et eo requisito, et negligente, per Iustitiam Aragonum, Vt infra in num. 16. et 18. dicam simpliciter. Et in nonnullis alijs per viam priuilegiatam. De qua loquitur in foro nostro nouo. quae quidem liberatio fit per dictum iudicem captionis. et eo requisito, et negligente, per Iustitiam Aragonum. Vt infra in num. 16. et 18. dicam. Nam nunc, antequam ad illos casus veniamus, tractare oportet de illis, in quibus liberatio praedicta simplex fit ipsius captionis.

3. Et primus casus est quando quis sit captus non dato fideiussore in appellitu, iuxta tradita per dictum in

in suo Repert. foror. Vers. Appellitus criminalis. Vers. appellitans criminaliter, sive sit. fol. 24. col. 2. allegantem forum de Voluntari. Et forum, Porapellidos. tit. de appellitu. fol 150. et 154. Nam captus, non dolato dicto fideiussore simpliciter est liberandus. Ut patet ex predictis foris. et optime ex Hypol. in cons. 24. num. 8. et cons. 57. num. 11. et ex Cons. 131. num. 23. et ex Cons. 133. num. 21. et ex traditis per Clipam in lib. 1. Responsor. Cap. 13. num. 15.

Secundus casus est, quando quis sit captus deficiente iuramento, per accusatorem faciendo. iuxta tradita per dictum Molin. Ubi sup.ª in Vers. Appellitus criminalis sed. fol. 24. col. 2. in fine. Et per dictum Forum, Porapellidos. tit. de appellitu. fol 154. et per Mareh. in decis. 674. num. 5. et per Iul. Clar. in sua pract. crim. § fin. quest. 18. num. 4. fol. 70. Ubi plurimos alios allegat.

Tertius casus est, quando quis sit captus sive criminaliter, sive civiliter intra Ecclesiam. quia tunc simpliciter liberatur, in casibus, in quibus immunitas Ecclesie locum habet. Ut tradit Ant. Bian. in sua practica Crimin. num. 24. fol. 703. Hypol. in l. unica. num. 111. Cod. de raptu Virgin. Foller. in sua pract. fol. 424. num. 19. et in Ver. notus captus. num. 6. fol. 32. Soccin. in Cons. 9. num. 7. cum segg. Vol. 4. Et Bart. in suis qq. in quest. 6. incipiente, Capus. n. 18. vers. secundo casu.

Quartus casus est, quando quis sit captus, sive criminaliter, sive civiliter per nuntium antequam facta sit provisio, seu mandatum iudicis quod capiatur. Ut affirmat Mol. in d. suo repert. Vers. Captus. Vers. die 17. Februarij. fol. 57. col. 3. Et Hypolitus in l. si pater. num. 46. cum segg. ff. de questionib. Et Bart. in l. multum. num. 2

cum segg. ff. de condit. et dem. Et Socinus in Cons. 39. num. 49. vol. 4. Et Vant. de nullitate sententiae. Cap. ex defectu citationis. num. 145. et 146. fol. 283. Et Rota in decis. 21. num. 3. cum segg. tit. de concess. praebendae. in novis. fol. 250. Et Avedrez in tit. de los Emplazamientos. in legibus Castellae.

Quintus casus est, quando generaliter quis sit captus ob causam civilem nulliter, quia simpliciter est liberandus. Ut sentit Mol. in d. suo repert. in verb. Incartatus. vers. incartatus quidam. fol. 150. col. 2. allegans Bart. in dictis suis qq. in dicta q. 6. ubi in num. 1. et 15. idem affirmat. Et idem facit Alex. Cons. 241. num. 7. vol. 6. Et Cerdan in suo libro. De visita dela Carcel. Cap. 10. in fine. Et cap. 13. num. 2.

Sextus casus est, quando quis sit captus ob debitum civile in die feriato ad honorem Dei; quia simpliciter est liberandus. Ut inquit Bald. in Auth. ei qui. num. 10. Cod. de bonis author. iud. poss. Et Bart. in d. sua quaest. 6. num. 18. Et Ypol. in sua pract. § Attingam. num. 34. Alex. Cons. 159. num. 7. vol. 2. Et Soccin. Cons. 99. cum segg. vol. 4. Menoch. in tract. de arbit. casu 83.

Septimus casus est quando debitor sit captus antequam dies solutionis sit adventus, quia simpliciter relaxandus est. Ut tradit Cerdan in d. suo libro. de visita dela carcel. Cap. 11. num. 4. cum segg. Et Varii. cons. 101. num. 8. vol. 3.

Octavus casus est, quando quis capitur ob debitum solutum. quia simpliciter liberatur. Ut videtur sentire Bart. in d. sua quaest. Et Papius. 6. in ordine. in princ. Et Forus unicus. tit. dela execucion privilegiada. de la Carta del Encomienda. fol. 112. dum asserit, is qui petit debitum solutum, condemnatur in expensis, et damnis duplicibus. Unde patet quod captus ob dictum debitum solutum, indebite est captus, et relaxari debet.

Nonus casus est, quando quis captus est tamquam Vicinus alicuius loci, et non sit vicinus illius loci; quia simpliciter ipse liberari debet. Vt asserit Mol. in d. suo Repert.º verb. censualia vers. 26. April. fol. 62. col. 4.

Decimus casus est, quando ob debitum Concilij vel Vniversitatis, capitur is qui non est [illegible] de illo Concilio, vel Vniversitate, Vt est iuvenis non Vxoratus, vel Infantio, in loco in quo Infantio non est de dicto Concilio; quia ipse captus ob dictum debitum Concilij, vel Vniversitatis simpliciter liberatur, et à carcere relaxitur. Vt affirmat Gregor. Lopez super legibus Castella, in l. 3. tit. 2. p.ta 3. et ita servatur, et sepissime practicatur in Regno; la ratione, quia in obligatione Concilij vel Vniversitatis 4

non comprehenditur is, qui non est de Concilio, vel Vniversitate, nisi nominatim, et specialiter consentiat in dicta obligatione. Vt inquit glosa Magna in vers. Item ad hoc Vt Vniversitas in l. 2 Cod. quae sit longa consuetudo. Bart. in l. quod maior. ff. ad Municipal. Ripa in l. 4. num. 40. ff. de re iudicata. Et Abb. in cap. cum omnes num. 6. extra. de constitutionibus. Et Alex. Cons. 44. num. fin. in fine. vol. 1.

In quibus omnibus supradictis casibus, et in alijs similibus, à me ommissis, et à foris, seu consuetudine Regni introductis, ipsa liberatio petitur, et fit coram ipso Iudice captionis. Vt patet ex omnibus foris, et iuribus supra citatis. = Vnde nunc Veniamus ad alios casus in quibus ipse captus liberari potest per viam privilegiatam, tamquam ad materiam propriam nostri Fori. 5.

Et primus casus dicas quod sit, quando quis sit captus sine legitimo appellitu, elapso tem- 6.

pre fragantia criminis, quia durat per tempus

7. 24. horarum. Ut asserit forus quandocumque in medio 2ª columnae tit. de appellitu. fol. 150. et forus, Por fuero ciertos. tit. de Supraiundariis. fol. 33. et per dictos foros Molin. in d. suo de pert.º Verb. fragantia. Vers.º 2. et 3. fol. 161. Col. 4. Nam in isto casu ipse captus liberatur à captione ipsa per viam privilegiatam. Ut decernit dictus forus, E porque. tit. de procuratorib. litterib. fol. 160. et forus, El señor Rey. tit. de appellitu. fol. 154. Quod confirmatur ex eo, quia nemo

8. sine informatione, et appellitu, elapsa fragantia, capi debet. Ut docet Salicety in l. fin. in fine Cod. de qualit. et in l. nullus. num. 4. ff. de bibend. reis. Bituri. in tit. de iurisd. omn. iudic. §. 13. decis. 199. num. 2. Angel. in tract. de maleficiis. Verb. Iudex commisit. num. 4. Bossi. in tit. de captu. num. 3. fol. 12. Iulius Clar. in pract. crim. §. fin. quaest. 28. num. 1. fol. 109. Raynut. in verb. Mortuo. 1. num. 202. de testamentis. et Thomas Gram. Cons. 30. num. 1. in causis fiscalib. et adeo ita procedit, quod ipse captus etiam de iure per viam privilegiatam liberari videtur, quod docet, ut inquit Hyppol. in sua pract. §. attingam. num. 72. et Bossi. in tit. de captura. num. 4. fol. 12. et Cerdan in d. suo libro. Visita de Carcel. cap. 10. in fine fol. 136. in princ.º et cap. 13. num. 2 fol. 182. et Boller. in sua pract. in verb. Vel carceretur. num. 14. fol. 142. Rom. Cons. 320. num. 5. Alex. Cons. 241. num. 7. vol. 2. et ita servatur et practicatur in nostro Regno in omnibus casibus; quibusdam exceptis, enumeratis à dicto Molina in d. suo reper.º in verb. Captus. in in princ.º fol. 55. col. 1. et Verb. Officium iudicis. fere per totum. fol. 246.

Secundus casus est, quando intra tres dies iuridicos utiles, ab hora captionis connumeratos, (quando captus est detinendus in loco captionis, namque quando est remittendus ad alium locum, intelligitur intra tres dies utiles ab hora representationis factae Iudici ad quem remititur captus.) Non sit oblata petitio criminalis contra dictum captum; quia illis elapsis captus relaxabitur. Ut decidit dictus forus, Cosaes. tit. de manifest. person. fol. 60. Et dictus forus, Epopque. tit. de procurat. adstrict. fol. 160. Et forus. i. Et forus. Mas declarando. tit. de modo, et forma proceden. in crim. fol. 155. Et forus fin. tit. de accusato. fol. 157. Et forus unicus. tit. que por error de proceso. fol. 187. Et forus, de voluntad. tit. de litibus abreviand. fol. 48. Et Mol. in d. suo repert. verb. Manifestatio. vers. In foro Cosaes. fol. 220. col. 3. Et verb. petitio criminalis in princ. fol. 253. col. i. Et Bernes Molinos in sua pract. Iudic. tit. del proceso de manifestacion de persona. fol. 344. Et Ferrer in sua methodo. tit. del processo criminal. fol. 56. col. 2. Et iustra causa ita procedutur, et dictus captus per viam privilegiatam relaxabitur. quia dictis diebus assignatis ad offerendam petitionem elapsis, nemo reperitur qui legitime posset offerre petitionem contra captum detentum. Et ideo a captione liberari debet. iuxta notata per Bart. in l. si quis uxori. §. si fugitivum. num. 3. Et ibi Angel. num. 4. ff. de furtis. Bosi in dict. tit. de captura. num. 4. fol. 12. Et Foller. in sua pract. crim. in verb. Carceretur. num. 14. fol. 142.

Tertius casus est, quando dicta petitio criminalis sit oblata contra captum debite, et intra tempus fori, (de quo supra dixi in praecedenti casu 2.) sed ipsa petitio non est solenniter data, quia non est subscripta, iuxta formam traditam a foro unico,

tit. de formelis sublatis. fol. 44. quia tunc perinde habetur, ac si oblata non esset. Ut inquit ibi dictus forus unicus. Et text. in l. quoties, ibi communiter ff. qui satisdare cogantur. Et Bald. cons. 417. vol. 4. Itidem, cum ipsa petitio ex eo quod inutiliter est data, habetur pro non oblata. Et in omni casu quo non sit oblata sit captus relaxandus. in predicto casu nostro, et in similibus dicendum erit, quod captus debeat liberari à captione. Ut patet ex omnibus iuribus supra citatis in predicto 2.º casu; cum occurrat in presenti eadem ratio.

Quartus casus est, quando quis est captus et accusatus ad instantiam procuratoris patrimonii, ultra casus, in quibus ipse est legitima pars accusandi. iuxta forum unicum. tit. en que casos el procurador patrimonio. fol. 161. et Petrus Molinos in sua pract. iudic. tit. de processo criminal. Vers. Item el procurador patrimonio. fol. 305. quia tunc, cum quis sit captus sine parte legitima, liberandus est per viam privilegiatam. Ut decernit dictus forus, porque. tit. de procurat. patrimony. fol. 160. quia reus capi debet ad instantiam partis legitime, et contra eum petitio sit offerenda per dictam partem legitimam, aliter non dicitur oblata ipsa petitio. Ut sentit forus. el señor Rey. tit. de appellitu. fol. 154. et Ibol. in d. suo reperto. verb. exceptio partis non legitime. in princ. fol. 123. col. 4. Bald. cons. 426. num. 3. vol. 5. Et Iul. Clar. in sua pract. § fin. quest. 15. num. 1. Et expresse probatur ex d. foro porque. tit. de procuratorio. patrimonii. fol. 160. ibi. En los casos, y delitos, en que el dicho procurador no puede hazer parte. Et cum in predicto casu

9\. nostro, ad hoc ut captus non possit relaxari, requiratur, quod petitio sit contra eum oblata intra dictos tres dies utiles, de quibus supra dixi in 2.º casu. Et quod pars eam offerens sit legitima, quia alias non dicitur oblata. Ut docet in terminis Bald. in cons.º

417. num. 4. vol. 2. Et iuvatur ex traditis per Innocentium in cap. super his. de accusationibus. Et per Cerdan in dicto suo libro. Visita de Carcel. Cap. 13. num. 4. fol. 188. Et Afflicter. ad Capel. Tolosan. decisione 67. vers. quinta regula. Ideo dicendum est, quod in praedicto casu, quo dicta petitio non sit solata à parte legitima, quod dicta petitio non dicitur solata, et quod captus est relaxandus, per ea quae diximus supra in d. 2°. casu.

Quintus casus est, quando quis sit captus ad instantiam dicti procuratoris adstricti, in casibus, in quibus ipse est legitima pars accusandi. De quibus remissive supra dixi in praecedenti 4°. casu. sed per dictum procuratorem adstrictum non fuit ministrata informatio legitima et debita, sive tradita à dicto foro, Eporque. tit. de procurat. adstrict. fol. 160. quia illa ommissa, sive non facta, et praecedente, captus liberatur per viam privilegiatam. Ut decidit dictus forus, Eporque. Et recte fit, quia nemo capi debet sine informatione summaria delicti, aliter liberatur à captione, ut supra diximus in primo casu. Et similiter est dicendum in praesenti nostro casu, in quo principaliter eadem ratio occurrere debet. quia saltim ex dicta summaria informatione constare debet, an sit captus accusatus in casibus, in quibus de foro potest accusare dictus procurator adstrictus.

Sextus casus est, quando quis sit recomendatus in carcere, pendente prima accusatione, non servata forma primo, et secundo accusatori posita, per forum, Praeterea. tit. de accusationib. fol. 157. quia tunc finita dicta prima accusatione, ab ipsa captione sine recomendatione captus liberatur per viam privilegiatam, ut patet ex foro praedicto, Eporque. tit. de procurat. adstrict. fol. 160. Et ex foro, Porquanto, tit. de appellitu. fol. 150. Et ex Mol. in d. suo repert°. verb. Captus. vers°. Captus si aliquis. Et vers°. captus qui ante. cum vers. seq. fol. 57. col. 1.

10. Quod iuvatur ea ratione a iure scripta, scilicet, quod in prędicto casu, imputetur accusatori non accumulanti omnia crimina, et delicta, reo capto, in prima accusatione. Ut tenet glosa in verb. similiter. in §. libellorum. et ibi Angel. eam approbans, num. 2. ff. de accusationib. Et idem tenet Cyn. in l. qui de crimine. num. 1. et ibi Salicet. num. 2. et num. 18. Cod. de accusationib. Ubi ipse Angel. num. 5. et Aldefr. num. 3. affirmant, quod etiam de dicto iure communi sit verum quod liceat eum de novo accusare, sublato iuramento à nostro foro requisito, iuxta dictum for. Praeterea. tit. de accusationib. fol. 157.

Septimus casus est, quando quis sit captus contra tenorem iuris firmę arcantis captionem; quia ipse per viam privilegiatam liberandus est. Ut decidit dictus forus, Cosa es. tit. de manifest. person. fol. 60. et forus, Eporque. tit. de procuratore. adstricti. fol. 160. et forus, Porquanto. tit. de appellatio. fol. 150. et Mol. in d. suo repert. verbo. captus. vers. captus si aliquis. cum tribus seqq. fol. 57. col. 1. Et

11. in isto casu omninò dicendum est, recte dictus captus liberari debeat; quia captus est contra inhibitionem iudicis, et contra ipsius iudicis authoritatem. Unde restitui debet suę pristinę libertati, et ipsa captio est revocanda. Ut tradit Laurent. de Rodulph. in suo tract. de Usuris. quaest. 129. num. 10. et probat text. in cap. Romana. §. quod si obiicitur. et in cap. non solum. de appellat. lib. 6. et in decis. Rota 20. et 31. de appellat. in novis. et Decius Cons. 103. et Roman. cons. 330. col. 2.

Octavus casus est, quando quis est captus per iudicem incompetentem. Ut affirmat dictus forus, Eporque. tit. de procuratorib. adstri. fol. 160. Circa cuius intelligentiam dicas, quod sit verum, dictus captus per iudicem incompetentem liberandus est

quando dictus Iudex sit incompetens ad capiendum: Verbi gratia; quia iudex vnius territorij capit aliquem extra suum territorium in alieno territorio; Nam tunc dicitur quis captus à iudice incompetente ad capiendum. Et ipse captus liberatur per viam priuilegiatam. Secus autem est quando quis non est captus per dictum iudicem incompetentem ad capiendum, sed tantum ad cognoscendum: Verbi gratia. Vt si infantio sit captus per Iudicem ordinarium loci alicuius Baronis. (Nam ipse iudex potest capere Infantionem, et remitere eum ad Curiam Iustitiae Aragonum, vel ad Regiam Audientiam.) Et tunc ipse captus non liberatur per viam priuilegiatam, quia quamvis fuit captus per iudicem incompetentem ad cognoscendum de crimine capti, est captus per iudicem competentem ad capiendum, et remitendum. Vt in Obseruantia. proparte militum. 4. in ordine. tit. Actus Curiarum. fol. 36. Et Mol. in d. suo repertorio. verbo Infantiones. Vers. limita illam Obseruantiam. fol. 173. col. 3. Et Petrus Molinos in d. sua prac. de iudic.a in tit. del proceso criminal. in Vers. puesto que los tales. fol. 306. col. 2. in medio. = Et sic enim ipse captus non liberatur per viam priuilegiatam, iuxta verum intellectum fori vnici. tit. Si à non competente iudice. fol. 187. Et patet ex dicto foro, E porque. tit. de procuratoribus. adstrictis. fol. 160. ibi. O en su caso remitir aquel. Et. De quo vide Bald. in rubrica. Si à non competente iudice. Et in Cons. 178. num. 1. Et Cons. 209. vol. 2. Et ita fuit decisum explicando dictos foros modo praedicto, in quadam causa, et processu, intitulato, Processus D. Petri de Carro. super manifestatione. in Curia Iustitiae Aragonum actitato, anno. 1561. In quo audiui à Curialibus fuisse magnam controuersiam ab vtraque parte. Pro qua decissione

omninò faci-

omnino facit ea ratio; quod nemo capi debet in
12. alieno territorio, quia dicitur tunc captus per iudicem in
competentem ad capiendum, ut inquit Cepola, et Bart.
in lg. quis sit. §. apud. num. 2. ff. de Edilit. Edicto.
et in lg. si cum. §. Cum sacrilegium. num. 4. ff. de accu
sato. Et optime fere in nostris terminis loquens Nicol.
Boer. decis. 29. num. 7. et 8, Rolan. cons. 60. num. 16.
vol. 2. Bossi. tit. de captura num. 34. et Bart. in
suis quaestionib. in quaest. 6. num. 1. et num. 16. et ita pro-
cedit in Regno nostro, prout affirmat Nic. in d. suo repert.
verb. Captus. vers. Captus etiam si sit. fol. 52. col. 2.
Nonus casus est, quando competentia est declarata, vel
habita pro declarata, in favorem Ecclesiae, et iudicis Ec-
clesiastici, et captus non est iuxta forum restitutus
ipsi iudici Ecclesiastico per laicum iudicem. quia tunc
se manifestare poterit, et liberandus est per viam pri-
vilegiatam, et restituitur dicto iudici Ecclesiastico.
prout sentire videtur forus 2. tit. de la Competentia.
fol. 52.
Decimus casus est, quando quis sit captus ob debitum
civile, ita quod sit indebite captus, et sit simpliciter
relaxandus, prout fieri debet, si pro debito capiatur in
die feriato ad honorem Dei. ut supra dixi. num. 3. vers.
sextus casus. quia in praedictis casibus quod captus sit
simpliciter relaxandus, si forte suo ipsa captione cap-
tus sit recomendatus, vel si sit relaxatus ab ipsa
captione, et intra 24. horas, quarum libertate gaudere
debet, prout infra dicam num. 14. iterum capiatur,
liberandus est ab ipsa recomendatione, sive secunda
captione, nisi praecedat nova causa, et informatio cri-
minis, et sit servata forma tradita à foro, Porquanto.
tit. de appellitu. fol. 150. Et in hoc est magna diffi-
cultas, et incognita differentia, inter liberationem
captionis faciendae simpliciter, vel per viam privile
13. giatam. quia quamvis ipse captus relaxatus simpli-
citer, sive per dictam viam privilegiatam, in quocumque
casu sit verum quod gaudeat libertate 24. horarum,
14. ut probatur in foro, Porquanto. tit. de appellitu. fol. 150.
et in foro, Cosa es. tit. de manifestat. person. fol. 60. Et
in foro, Exorque. iuncto foro deg. tit. de procuratorio.
districtis. fol. 160. ipse captus simpliciter relaxatus
ministrata dicta informatione procedente decretum, et

causam de nouo occurrentem, et intra dictum tempus dictarum 24. horarum, capi potest de nouo, seu recommendari. Vt patet ex dictis foris, et infra citandis. Et ex traditis per Alex. in cons. 159. num. 7. vol. 2. et per Math. Brun. in suo tract. de cess. bonor. quaest. 4. num. 11. et 13. fol. 50. At vero secus est quando sit dictus captus relaxatus, non simpliciter, sed per viam priuilegiatam. quia in dicto casu non potest intra dictum tempus dictarum. 24. horarum, facta informatione copiosissima, et aparente delictum, et causam de nouo occurrentem, capi. Vt decidit dictus forus, Cosaes. tit. de manifestat. person. fol. 60. et alius forus, Çporque. tit. de procurat. adstrict. fol. 160. Et tradit Michael Molinus in d. suo repert. in verb. firma. vers. die 26. Januarij. fol. 152. col. 4. Et verb. incartatus. vers. 1. fol. 257. col. 1. Et Alex. d. cons. 159. num. 8. vol. 2. Bart. in d. q. 6. num. Bald. cons. 90. vol. 5. Soccin. cons. 99. num. 7. cum seqq. et cons. 100. num. 3. vol. 4. Paris. cons. 101. num. 7. vol. 3. et Bulga in l. naturaliter. §. nihil. num. 56. ff. de acqd. poss. Bart. in l. sed si eximendi. et ibi Paulus de Castro. num. 2. ff. ne quis eum qui in ius vocat. Bossi. in tit. de captura. num. 2. fol. 13. et Hypol. in sua pract. §. attingam. num. 34.

Et ex praedictis videtur quod sit verum, quod dictus forus, Por quanto. venit addendo dicto foro 2. tit. de accusationibus. fol. 157. scilicet, quod eius dispositio locum habeat, non solum quando captus est secundo accusatus, vel recomendatus pendente prima accusatione; sed etiam dicta accusatione finita, et lata sententia super liberatione captionis, et nondum adimpleta, vel executata durante dicto tempore 24. horarum. Et hic est suus verus intellectus, et omnino substantialis differentia inter liberationem captionis simpliciter, et per liberationem captionis per viam priuilegiatam; scilicet quod captus simpliciter relaxatus, quamvis intra dictum tempus dictarum 24. horarum capi de nouo non possit, intelligitur, nisi praecedat nouus appellitus, et informatio probans foraliter crimen. quia tunc ipse captus statim de nouo capi potest. At vero captus per viam priuilegiatam relaxatus, intra dictum tempus. 24. horarum quamvis noua causa, et nouus appellitus praecedat 15.

et etiam informatio legitima et copiosissima, nullo modo nec capi, neque recomendari poterit, sed relaxatio realis, et cum effectu sequi debet, nullo impedimento obstante in liberatione per viam priuilegiatam. Et ita fieri debet, ut satisfieri dicatur dictis foris Regni nostri eam disponentibus, et decernentibus. Ut inquit Bart. in l. 1. §. omnia num. 2. ff. de acq. rer. dom. Decius in l. in omnibus. num. 15. ff. de regul. iur. Felin. in Cap. fin. num. 2. de tregua, et pace. Abb. in Cap. Accedens. num. 2. de procuratoris. Alex. cons. 145. num. 14. vol. 7. Paul. de Castro. Cons. 315. num. fin. vol. 2. Et optime Hypol. in sua pract. §. attingam. num. 24. et segg. Et Sigas in suo tract. de crimine laesae maiest. lib. 1. quaest. 10. num. 27. fol. 31.

Duodecimus casus est, quando testis citatus in criminalibus, et guidatus debite, et iuxta forum, sit captus contra dictum guidaticum. De quo dicam infra in foro unico. tit. de los guiages. per diversos numeros, et praecipue suo num. penultimo.

Decimus tertius casus est, quando captus est absolutus a iudice, et nondum est liberatus, sed detentus in carcere, quia tunc manifestare se potest, et se liberare per viam privilegiatam, prout colligitur ex supradictis in num. 15. et expresse sentit forus novus inieus Montisoni editus anno. 1564. sub tit. de la carcel de los manifestados. fol. 17. col. 2. ibi. Y que en caso que los dichos manifestados. etc.

16. In quibus casibus, et in aliis, in quibus de foro dicta liberatio captionis locum habeat per viam privilegiatam, nonnulla advertenda sunt. Primum, quod antequam occurratur ad Curiam Iustitiae Aragonum ad obtinendam eam fieri poterit per iudicem captionis, ita quod olim fieri poterat per dictum iudicem captionis ex suo proprio officio sine requisitione capti, et partis. Ut decidit dictus forus finalis. tit. de litibus abreviandis. fol. 47. Et dict. for. Cosaes. tit. de manifest. person. fol. 60. Sed hodie non debet facere dictam liberationem, nisi prius sit interpellatus,

et requisitus ab ipsa parte, et capto. Et decernit
d. forus Eporque. tit. de procuratoris astrictis. fol. 160.
et d. for. 2. tit. de la competentia. fol. 52. et omnino affirmat forus noster nouus, ibi: *Y huviere
hecho las requestas necessarias, etc.* Et ex vere
dicendum ita procedere. quia verum est quod
non recurritur ad Iustitiam Aragonum, nisi
ipso iudice captionis negligente, et recusante
eum liberare dictum captum. ideo requisitio prece- 17.
dere debet. quia iudex non requisitus, et inter-
pellatus tribus vicibus ex intervallo non dicitur
negligens. Ut est text. in cap. 1. de suplenda
negligentia Prælator. et affirmat Butri. in cap.
plerumque in fine. de rescriptis. Feli. in cap.
ex literis. num. 8. de constitutionib. Angel. cons.
242. num. 1. Bald. in cap. 1. num. 4. vers. ter
monitus. tit. de milit. vasallo, qui contu... Et
Leon. in concord. tit. de frivol. appellatio. in princ.
vers.o quæritur. Et ita servatur, et practicatur 18.
in Regno, quod ipse captus facit dicto iudici cap-
tionis tres requisitiones, et interpellationes tri-
bus diebus separatis, et interpellatis requirens
eum relaxari à carcere per dictam viam pri-
uilegiatam. Et his factis, et iudex negligens seu
recusans relaxare, occurritur ad dictum iudicem
Aragonum, et coram eo, in sua Curia petit dic-
tam liberationem tanquam coram iudice su-
periore, et in hoc peculiare. Ut patet in d. foro,
Eporque. tit. de procuratoris astrictis. fol.
160. Et in foro gen. tit. de itiòs avenandis.
fol. 47. et in d. foro, Cosa es, tit. de manifestl.
person. fol. 60. Et affirmat Ferrer in sua me-
thodo. in tit. de modo procedendi in manifestatio.
person. fol. 29. pro quo etiam facit quod infra
dicam, num.

Secundo Aduertendum est, quod prædictæ
tres requisitiones debent fieri prædicto iudici
captionis, antequam sit causa conclusa, dicentur

tiata. Vt probat d. forus, Eporque. tit. de procuratorio. castrict. fol. 160. Et confirmatur ex noua dispositione fori nostri, ibi. Si huviere hecho las requestas &c. Circa cuius intelligentiam aduertere omnino oportet quod sic intelligatur hoc procedere, et fieri debere dictas requisitiones ante dictam causae conclusionem, et renuntiationem, vt liceat recurrere ad dictum Iustitiam Aragonum. Et in isto casu in specie loquuntur dicti fori, tantum loquentes de hoc; non autem quando petitur dicta liberatio per viam priuilegiatam coram iudice captionis. quia tunc licet petere dictam liberationem, non factis requisitionibus. et ipse iudex captionis tenetur relaxare cum in quocunque statu processus quo petatur per captum, si iustitia postulat. Et hoc siue sit antequam causa sit conclusa, siue postea quam dictum tempus conclusionis causae, non factis requisitionibus. quia vt dictum est, dicti fori solum decernunt, illas requisitiones fieri debere ante dictam conclusionem adhoc vt liceat recurrere ad dictum Iustitiam Aragonum. Et factis modo, et tempore praedicto dictis requisitionibus, et dato ipso iudice requisito negligente, ipse captus recurrere potest hodie ad dictam Curiam Iustitiae Aragonum, non solum ante dictam conclusionem dictae causae, sed etiam intra decem dies post latam sententiam per iudicem captionis, et transactam in rem iudicatam. Vt decernit forus noster nouus, ibi. Dentro de diez dias despues de dada la sentencia, y passada &c. Ex quo corrigitur forus praedictus, Calaes. tit. de manifest. person. fol. 160. et dictus forus, Eporque. tit. de procuratoribus castricis, et omnes alij fori Regni nostri decernentes quod captus dictum recursum

Nota.

Et ita praeuio examine fuit pronuntiatum per locumtenentes Iustitiae Aragonum, ex conformi omnium voto. anno. 1609. in Processu Francisci Pertusa, et aliorum. super manifest. personarum.

solum habeat ante dictam conclusionem dictæ causæ: Nam hodie omnino in hoc correcti sunt ex dispositione nostri fori novi, decernentis, aliter esse hodie, prout dictum est.

Tertio: Enim advertendum est, quod quando modo predicto recurritur ad Curiam dicti Iustitiæ Aragonum, et coram eo, sive eius locumtenentibus petitur dicta liberatio captionis, dictus Iustitia Aragonum, sive eius locumtenentes, non cognoscit de meritis Processus facti coram dicto iudice captionis, sed de ritu, et ordine procedendi, vel de captione indebitè, et contra forum facta, et an dicta liberatio locum habeat. Ut patet in d. foro. Cosa es. tit. de manifestat. personar. fol. 60. Et in d. foro. Eporque de procuratoribus astrictis. fol. 160. Et in hoc ipse Iustitia Aragonum dici potest iudex peculiaris, cum agatur de contraforis, iuxta doctrinam Molinæ. in d. suo repert.º Verb. Iustitia Aragonum. Vers.º vers. Iustitia Aragonum est iudex peculiaris. fol. 251. col. 2. Et confirmatur ex eo, quia captus semper recurrit ad dictam Curiam Iustitiæ Aragonum per manifestationem, faciendo se manifestare actualiter per dictam Curiam. Ut patet ex dictis foris, Cosa es. tit. de manifestat. person. Et foro Eporque. tit. de procurat. astrict. Et ex foro nostro novo, ibi: Que siempre y quando alguno fuere manifestado por. &c. 19

Et ipsa manifestatio ipsius capti, cum sit à posse iudicis, solum per dictum Iustitiam Aragonum fieri debet. iuxta forum primum. tit. de manifest. person. fol. 155. Et forum i. tit. de processo contra citados absentes. fol. 157. Et affirmat Ferrer in sua methodo. tit. de modo procedendi in manifestationibus. Vers.º personarum manifestatio. fol. 29. Et Petr. Molinos in sua pract. iudic.ª tit. de 20.

processo de manifestacion de personas, y escrituras. fol. 342. Et tit. de processu per manifestatione personae tantum. fol. 344.

21. Quarto vero advertendum est, quod in dicta petitione dictae liberationis per viam privilegiatam procedendum est summarie, prout affirmant dictus Petrus Molinos in dicta sua pract. iudic. ubi sup. in vers. Item se advierte que algunas vezes. fol. 346. col. 1. in fine. Et dictus Ferrer in dicta sua methodo, in d. vers. personarum manifestatio. fol. 29. pro quo facit omnino Bart. in dictis suis questionib. in d. q. 6. incipiente, captus. num. fin. asserens, quod quando captus petit se liberari a captione indebite facta, proceditur summarie. Et ita in Regno nostro servatur, et practicatur. dum tamen in dicto modo procedendi summarie servetur ordo

22. procedendi noviter a foro nostro traditus, ad quod fuit expresse conditus, ut patet ex narratione in principio eius posita. Unde dicendum est, quod in predicto casu, iuxta dispositionem, et formam dicti nostri fori novi sic est procedendum. Et primo, quod postquam devenitur, et occurratur ad dictum Iustitiam Aragonum, per negligentiam, et recusationem dicti iudicis captionis, ut supra dixi sub num. 18. ipse captus petit coram locumtenentibus dicti Iustitiae Aragonum, et in eius Curia dictam liberationem per viam privilegiatam, offerens suam cedulam, sive memoriale, vel assisiam, explicans in ea rationes, et causas ipsius liberationis. Ut patet in d. nostro presenti foro, ibi. Dari su cedula, memorial, o assisia. etc. que cedula dari potest ante sententiam datam in processu iudicis captionis, sive post eam intra decem dies. ut supra dixi in num. 18. in fine.

Secundo, in predicto modo procedendi servatur, quod dicta cedula oblata, ut dictum est, intima-

tur ea accusatori. Et post dictam intimationem ipse accusator teneatur intra decem dies rescribere et contradicere predictam cedulam, ab ipso capto, et manifestato liberationem, seu relaxationem captionis petente, oblatam. Ut decernit dictus noster forus nouus ibi. La parte acusant e despues que le sea intimada. etc. Unde cum fiat dicta intimatio dicto accusatori. Et sit verum 23.
quod intimatio ipsa potest dici verbo hui in citationem, ut inquit Bart. in l. de pupillo. §. siquis ipsi. num. 2. ff. de operis noui nunt. Et confirmatur ex doctrina Baldi in l. vinum. num. fin. ff. si certum petatur. Et Corne. cons. 75. col. 2. lib. 3. dicendum est, quod hodie in dicta liberatione, et petitione per viam priuilegiatam, non proceditur sine citatione, saltim precisse, prout disponebat ante editionem nostri Fori dictus forus, Cosals. tit. de manifest. person. fol. 60. Et confirmatur ex
eo, quia quod de facto, vel contra ius fit, iudex 24.
reuocare, seu iuvare licet de facto sine partis citatione, prout dictus forus, Cosales, in predicto casu dictæ liberationis per viam priuilegiatam disponebat, ibi. Sinaar firma, ni citacion. Et inquit Jass. in l. si pacto quo penam. num. 10. et segg. et ibi Bald. num. 2. Cod. de pactis. Et Roman. Cons. 320. num. 5. et Cerdan in d. suo lib. de Visita de Carcel. cap. 10. ad fin. fol. 136. Et ideo per nostrum forum nouum, in hoc dici potest esse dictus forus Cosaes. correctus.

Tertium enim quod in predicto modo procedendi seruari debet est, quod elapsis dictis decem diebus concessis ipsi accusatori ad contradicendum cedulam capti petentis liberari, currunt alij sex dies simultanei, concessi tam ipsi capto, quam dicto accusatori. intra quos ipsis respectiue licet quidquid vellint dicere, et allegare, et proponere, ut decernit dictus forus noster nouus, ibi. E estos passados dentro de seys dias. etc.

Quarum quae fieri licet in dicto Vita, et modo procedendi est, quod elapsis praedictis sex diebus, ipse captus, et etiam ipse accusator, intra alios quindecim dies tenetur probare contenta, et alegata in suis cedulis, et publicare in causa. Ad quod faciendum, post dictos sex dies elapsos, sibi respectiue, et simultanee conceduntur dicti quindecim dies. Ut patet ex nostro nouo foro, ibi.

25. Y passados dichos seys dias, dentro de quince &c.

Circa quod scias, quod siue fiat dicta publicatio intra dictos quindecim dies, siue non fiat, imo ea omitatur; nihilominus, dicto tempore elapso, causa habetur pro publicata, renuntiata, et conclusa. Ut affirmat in causa, et processu criminali dictus forus. 1. tit. de modo et forma procedendi in criminali. fol. 155. et Ferrer in sua methodo. in tit. de processu criminali. Verso. Iuxta ergo dictos foros. fol. 58. et omnino Bossi. in tit. de publicat. processus. fol. 426. et Forle. in tit. fiat publicatio process. fol. 238. et Maranta de ordine iudic. 6. parte tit. de processus publicat. num. 8. quod facit pro eo quod supra in num. 18. dixi circa requisiciones, quae fieri deuent per captum iudici captionis ante dictam conclusionem causae, ut dici possit quando habeatur pro conclusa causa.

Quinto, et finaliter dicendum est, quod in dicto modo, et forma procedendi seruatur, quod elapsis dictis omnibus diebus, et temporibus respectiue assignatis partibus, et facta dicta publicatione, seu suo casu prorogatoria habita, dictus dominus Iustitia Aragonum, iaest, locumtenentes eius, ut iudex competens, et peculiaris in hoc, prout supra dixi num. 18. tenetur pronuntiare super dicta petitione et liberatione captionis per viam priuilegiatam, intra decem dies sibi ad hoc per forum nostrum nouum

assignatos, vt patet in eo in fine, ibi. Los quales passados, le fuezaya de pronunciar dentro de diez dias. Et ex quidem pronuntiatio, sine sententia, in Regno habetur pro diffinitiua, et pro tali tenetur et reputatur Ex consuetudine et practica à longe habita, prout dixit mihi doctissimus practicus dominus Ezquierdo, Curialis antiquus, et ab omnibus honoratus, affirmans, quod suo tempore quotiens de hoc dubitatum fuit, semper habuerunt pro constanti dictam consuetudinem et practicam. Et precipue anno 1575. quod de hoc fuit magnum dubium et congregati fuerunt omnes Aduocati Caesaraugustae cum doctissimis locumtenentibus Iustitiae Aragonum, et omnes decreuerunt, praedictam practicam veram, et obseruandam esse. Et ita fuit decisum. Et optime. Et ex eo quia 26

dicta sententia lata in dicta Curia Iustitiae Aragonum super dicta liberatione per viam priuilegiatam, numquam solet reuocari, etiamsi petitum sit. prout ibi dixerunt visum fuisse in pluribus Processibus actitatis in dicta Curia, in quibus petita fuit dicta reuocatio, et denegata. Unde recte diffinitiua vocatur. iuxta notata per Ripam. Alexand. et alios in §. quod iussit. ff. de re iudicata. Rob. in tract. de sententia et re iudica. Anto. et Franc. in Cap. Cessante. num. 9. de appellatio. et Andr. Fraxell. in suo tract. de retractu convent. §. 1. glosa §. num. 17. 27

Sed circa nostram materiam, non videtur mihi omitti debere dubium maxime agitatum meo tempore in dicta Curia Iustitiae Aragonum, in quodam Processu intitulato: Processus Ioannis Marco, super manifest. personae. anno. 1587. In quo dubitari vidi, an ipse manifestatus, quamuis Iustitia postulabat, an liberari deberet per 28

viam priuilegiatam, ex eo quia sub fideiussoribus fuit relaxatus à carcere per iudicem captionis. Et post magnam altercationem, et disputationem fuit decisum, quod liberari debebat. quia per præstationem dictorum fideiussorum visus non se capturam, et eius nullitatem approbare, et dictam liberationem per viam priuilegiatam, neque aliquid circa hoc in eius fauorem attendens renuntiare. per tradita a Rimi. senior. Cons. 61. num. 27. et segg. fol. 140. Fulgo. cons. 157. num. 3. et Cacial. in suo tract. copiosissimo de debi. suspen. quæst. penult. num. 5. Et ita fuit iudicatum non obstante quod in contrarium fuerunt allegati Alex. cons. 241. num. 7. vol. 6. et Soccin. Cons. 113. vol. 3. et Cons. 99. num. 7. et 11. et Cons. 100. num. 3. vol. 4. Hypol. in singulari 227. in fine. et Bart. in quæst. 6. num. 18. Et Noster Molina in d. suo repert. fori. verb. captus. vers. captus si aliquis. fol. 58. col. 1. et verb. officialibus delinquentibus. vers. officialis aliquis. fol. 244. col. 4. Nam dicta iura vere

29. procedunt solum ad hoc ut ipse officialis capiens indebite aliquem, et in hoc delinquens, non possit accussari à capto, quia ex eo quod fideiussoribus fuit relaxatus, quoad hoc approbauit captionem; non autem quoad prædicta. Ut patet ex supra citatis iuribus.

Additio.

30. Aduerte etiam in hac materia, quod nisi quis prius interpellauerit iudicem à quo, eumque in mora constituerit, non poterit audiri in Curia Iustitiæ Aragonum super priuilegiata. Datur enim recursus iste ob moram et negligentiam prioris iudicis, ut constat ex hoc foro, et dicto for. Eorque. [illegible] cauetur. quare absque eo quod constet de meritis statim in principio causæ præcu-

detur sibi via: Et notat Sesse de inhibitionib. Cap. 1. §. 2. num. 90. Et fuit decisum in Processu Hieronymi Zarcia et Arista. de quo infra. Et ut fuit decisum 8. Iulij. 1613. In Processu Antonij Zabr. Berrio super manifest. personae.

Et idem si non recurrat ad Curiam, in eaq. offerat Ceaulam intra decem dies à tempore latae sententiae. per lapsum enim dicti temporis censetur recursum renuntiasse, ut Eliò. q. 10. Et contrat ex hoc foro. ibi. Dentro de diez dias aya de recorrer etc. 31.

Et isti decem dies computantur a tempore latae sententiae in iudicatum transactae, sive ea sit valida, sive nullitatis vitio possit impugnari. Ut haec omnia fuerunt decisa 19. Augusti. 1613. in Processu Don Josephi Ferrer de Luna, super manifestat. Vide Molina. Et 24. Januarij. 1622. in Processu Hieronymi Zarcia de Arista, super manifestatione personae. 32.

Ad titulum, que muger no pueda ser capleuadora. Fol. 5.

Summarium.

1. Mulier de iure indistincte an capiatur pro debito ciuili.
2. Mulier de foro similiter indistincte an capiatur pro debito ciuili. Et num. 5.
3. Mulier criminaliter capta an recomendetur ratione iuramenti interpositi in debito ciuili.
4. Iuramentum recipit conditiones et limitationes contractus cui interponitur.
5. Mulier in quibus casibus capi potest pro debito ciuili.
6. Capleuator bonorum, siue personae, si requisitus non restituit bona, seu personam, statim capitur, etiam die feriato, et de nocte.
7. Mulier capleuator esse non potest.
8. Velleiano priuilegio an mulier renuntiare possit.
9. Iuramentum habet vim expressae renuntiationis
10. Renuntiatio generalis omnium legum auxilii, quos effectus producat remissiue
11. Mulier an renuntiare possit priuilegio nostri fori. Et quod non liceat sibi esse capleuator. Et cuius vacoris sit ipsa renuntiatio
12. Decretum irritans actum per que verba inducatur. Et n. 13.
13. Iuramentum actum nullum et irritum non validat vel corroborat.
Consensus partium actum nullum et irritum non validat, vel corroborat.
14. Potest verbum, non est necessitatis, et si ei addatur dictio negatiua potentiam priuat, et facta irritat.
15. Meretrix, quae dicatur, remissiue.

Ad Forum Unicum. tit. Que muger no pueda ser Caplevadora. fol. 5.

Antequam ad materiam nostri fori deueniamus, 1.
scire debes, quod de iure indistincte mulier pro debito ciuili capi non potest. Ut probat text. in Auth. hodie. Cod. de off. diuers. iudic. Et in Auth. de nouo iure. Cod. de custodia reor. Et Iass. in §. plerique. num. 34. et 35. ff. de in ius vocando. et ibi Alexand. num. 11. et 12. et ipse Iasson. in §. egregias. num. 9. ff. de iureiurando. Maranta de ordine iudic. 6a. p.te tit. et produxerunt scripturam instrumenta. num. 20. Decius in §. foemina. num. 12. et 13. ff. de regul. iur. Couarruu. in lib. 2. cap. 1. num. 3. variar. resolut. Mauencio in suo tract. tit. 3. §. 8. et 9. glosa. 1. et 2. fol. 59. usque ad fol. 61. Plaza in tit. de delictis. cap. 34. num. 10. Nicol. Boer. decis. 349. num. 11. et relati in 1. tomo. regul. Utriusque iur. verb. captura. vers. fallit septimo. fol. 143. col. 1. Laurent. Tenni Rodulph. in suis cautelis. cautela 232. num. 3. qui omnes idem affirmant, excipientes mulieres meretrices viros non habentes.

Sed de foro predicta indistincte procedere dicas, 2.
etiam in mulieribus meretricibus. quia forus unicus, tit. quod mulieres pro debitis ciuilibus non capiantur. fol. 113. generaliter loquitur, et ideo generaliter est intelligendus. prouti idem affirmans defendit Molin. in suo repert.o foror. verb. captus. vers. capi non possunt. fol. 155. col. 4. et verb. mulier in princ. fol. 139. col. 2. Ubi plura iura, ultra predicta, allegat. Et ita procedere verum dicas indistincte, nisi in duobus casibus, infra in num. 5. expressis. adeo quod si ipsa 3.
mulier sit aliqua ratione, vel causa criminali, vel aliter capta, et incarcerata; nihilominus recomendari non potest pro dicto debito ciuili mediante iuramento premisso. Ut affirmat Mol. in d. suo repert.o

in verb. recomendatio. vers. recomendari non potest. mulier. fol. 277. col. 1. Ex quibus colligitur quod in nostro Regno sit verum quod mulier capi non possit pro debito civili, etiamsi sit iuramento promisso, et ipsa obligata, nisi in predictis duobus casibus à fore premissis, de quibus infra n.° 5.

4. Ratio est, quia ipsum iuramentum sapit naturam ipsius debiti civilis super quo interpositum est, et recipit omnes limitationes, subauditiones et conditiones quas habet ille contractus debiti. Ut in l. fin. Cod. de non numerata pecunia. et in l. fin. ff. qui satisd. cogant. et per dicta iura affirmat Laurent. tenni Ro... Rulph. in suis cautelis. capit. 81. num. 12. et Andr. Tiraquell. quam plures allegans. de iure constit. possess. in limit. 5. num. 35. et Nicol. Boer. Cons. 41. num. 18. et doctrina Petri Bellugae in speculo principum. rubr.ª 12. § quaedam. num. 10. et 11. et aliorum ea quae infra dicam sub n.° 13.

Unde cum sit verum quod mulier non capiatur pro debito civili simpliciter sine iuramento promisso, dicendum est quod similiter non capietur pro debito civili iuramento promisso. cum tum ipsum iuramentum recipiat conditiones, limitationes, et subauditiones ipsius debiti, ut dictum est. Et ideo optime fuit in Regno nostro ita decisum prout in dicto vers. recomendari non potest, affirmat ipse Mol. fol. 277. col. 1.

Etiamsi sit verum non procedere predicta in duobus casibus predictis: quorum primus est,

5. quando dicta mulier contrahens debitum, antea vel postea, alienauerit omnia bona sua, sine maiorem partem eorum. Ut excipit, et affirmat dictus forus unicus. tit. quod mulieres pro debitis civilibus non capiantur. fol. 113. et Mol. in d. vers. capi non potest. fol. 155. col. 4. et dict. vers. mulier, in princ.º fol. 139. col. 2. = Secundus casus est, quando ipsa mulier capiatur pro debito civili resultante ex delicto, vel causa criminali. prout sunt expensae

galere in dicta causa criminali: quia pro dicto debito ciuili capi poterit. Vt tenet ipse Mol. in d. suo repert. d. verb. capi non poterit. fol. 55. col. 4. Et Immola in cap. 1. num. 15. et 16. de pignor. Et Nicol. Boer. decis. 349. num. 11.

Quo presupposito, nunc scias, quod is, qui est capleuator, siue fideiussor bonorum executatorum, manifestatorum, vel pignoratorum; vel alicuius persone capte, et sub fideiussoribus, siue capleuatoribus relaxate; si postquam sit requisitus, vt restituat dicta bona, seu personam, non faciat, statim capi poterit. Vt decernit forus. 1. tit. de capleuatoribus. fol. 148. et Mol. in d. suo repert. verb. Capleuta. vers. capleuatoribus bonorum. fol. 53. col. 1. et verb. procurator. vers. procurator qui non facit fidem. in fine. fol. 269. col. 2. Et optime de iure idem affirmat Rebuffus in 1. tomo. tit. de literis obligat. art. 5. glosa. 9. num. 1. cum seqq. fol. 130. Quod quidem adeo seruari, et pralticari vidi meo tempore in Regno nostro, quod anno 1584. in quodam Processu actitato in Regia Audientia per Scribaniam Scartin, intitulato: Processus Petri Quescas, et aliorum, super inuentariatione bonorum; fuit decisum, licite fuisse capleuatorem captum die feriato. Et etiam habitum pro constanti, quod posset capi et de nocte. 6.

Vnde ratione praedicta, ad euitandam difficultatem, que oriri poterat circa hoc, si mulier fuisset capleuator dictorum bonorum, vel persone, et postea si requisita non restituisset illa bona, seu personam, prout in precedenti numero diximus capi posset statim contra dispositionem dicti fori vnici. tit. quod mulieres pro debitis ciuilibus non capiantur. fol. 113. et contra omnia iura in 1. et 2. num. allegata, et etiam contra dictum forum nostrum, in praesenti, in eius prefatione, ibi. Que muger alguna por deuda ciuil no pueda ser presa. dictus forus noster eadem ratione, et causa cogitata, et inspecta, vt patet in eo, 7.

ibi. Y por quitar toda dificultad. etc. omnino decernit, quod nullus Iudex, siue merus executor, recipiat aliquam mulierem pro capleuatore, siue fideiussore dictorum bonorum, vel personæ. adeo quod si eam recipiat, decreuit, quod ipsa non remaneat obligata: imò quod dicta obligatio sit nulla, irrita, et nullius vigoris, et effectus. Vt patet in eo ibi. queninguen Iuez. etc. vsque ad finem. Et optime dispositum esse dicendum videtur, quia idem est de iure, propter sexus imbecillitatem. Et quia iniquum est, ipsa mulier virilibus officijs fungi, et alijs rationibus. Vt patet ex toto tit. ff. et Cod. ad Senatus Consultum Velleianum. Et tradit Andr. Tiraquell. in tract. de privileg. piæ causæ. in privil.º 113. idem affirmans, et excipiens ab hoc quando ipsa mulier sit capleuator pro aliqua causa pia; quia in fauorem piæ causæ mulier fideiubere potest. quod nota ad alios casus enumeratos per glosam in verb. ne pro ullo. in l. 1. et ibi per DD. ff. ad Senatus Cons. Velleia. Et præcipue pro illa glosa. vide Alexand. in l. in repudianda num. 2. et 8. ff. de acq.ª hæred.e et in l. sciendum. num. 29. cum pluribus seqq. ff. de verb. oblig. Vbi asserit, quod dictum priuilegium, vt mulier fideiubere licite possit, idest priuilegium Velleianum renuntiare non potest de iure, nisi sit de eo expresse certiorata, et in specie fiat ipsa renunciatio: de quo dicit ipse Alex. quod est communis opinio in cons. 22. vol. 1. et Iasson in d. l. in repudianda. num. 1. ff. de acq.ª hæred.e et Crota in d. l. sciendum. num. 19. ff. de verb. oblig. et omnes DD. ibidem. Et defendit Laurent. tenni Rodulph. in suis cautelis. Caut.ª 230. Et similiter esse dicunt idem, si dicta renuntiatio fit generaliter cum iuramento. ea solidissima ratione, quia dictum iuramentum habet vim expressæ renuntiationis. Vt affirmant prædicti supracitati. et Andr. Tiraquell.

Idem si pro dote fideiubeat. Anton. Gomez in l. 36. Tauri. num. 2. vers.º Tertio quod si. nec iubatur Velleiano. ibi.

8.

9.

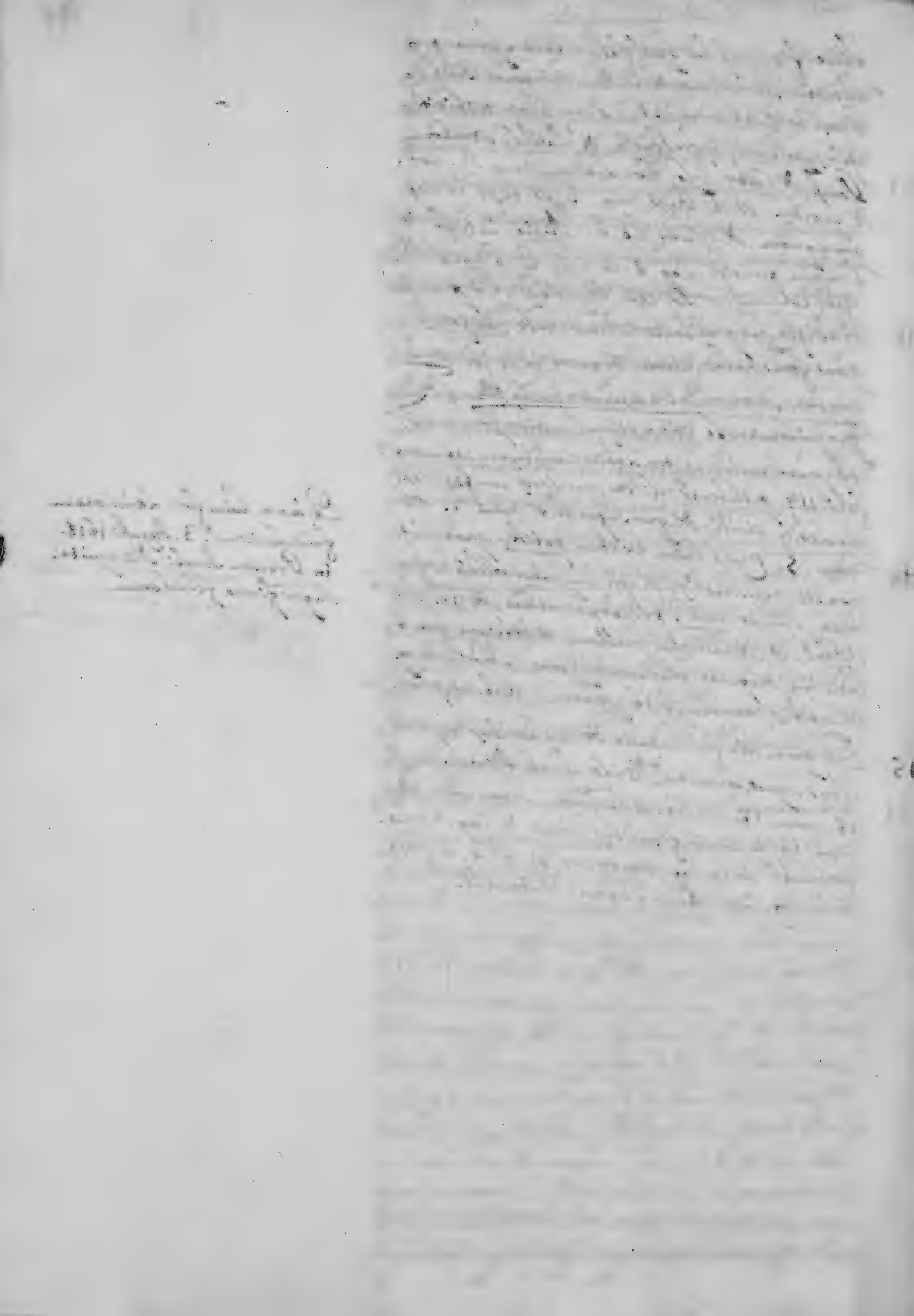
in l. si vnquam, in prefatione. num. 148. Boer. decis. 13. num. 4. Et optime atque latissime, plures alios allegans, dicens laurent. tenui Rodulp. cautela 8. num. 13. cum duob. segg. Vbi in cautela 232. in nostro casu loquens, explicat effectus renuntiationis generalis, et auxilij omnium legum. 10.

De quibus omnibus in nostra materia, et circa disputationem nostri fori, et pratticam nostri Regni disputare, inane, et vacuum videtur. Quia dicta renuntiatio quocumque modo facta dicatur, in 11.
Regno nostro nullius momenti, nec valoris est. quia forus noster disponit, predicta capleuta, seu fideiussio praedicta, seu contracta à muliere sit nulla, irrita, et nullius efficacie, et valoris. Vt patet in eo in fine. ibi. Antes bien la obligacion sea nula, y de ninguna eficacia y valor. Quae verba fori 12.
inducunt actum nullum. Vt tenet Bart. in l. iuris ignorantia. num. 6. Cod. qui admitti. Et in l. falsus. num. 18. Cod. de furtis. Alex. cons. 165. num. 14. cum duob. segg. Et latissime Ant. Gabr. in 2. part. Comm. opin. lib. 6. tit. de clausulis. concl. 3. per totam.

Et actus ipse nullus, consensu, vel iuramento partium non validatur neque corroboratur. Vt latissime plures allegans, tradit Tiraquell. in legib. connub. in l. fin. glosa 4. num. 26. vers. ad fin. 13.
Et in l. si vnquam. Cod. de reuoc. donat. num. 313. Et Cassado decis. 12. super regul. iur. n. 5. Abbas in cap. cum contingat. num. 29. de iureiur. Et communiter DD. in cap. sicut. eod. tit. de iure iurando. Roman. singulari 513. Thom. Gram. cons. 92. num. 5. Et cons. 97. num. 38. in consil. in ciuilibus. Et Petrus Bellugd. in Speculo Princip. in rubr. 12. §. quaedam. num. 24. et 25. Et fere per totam. Et ita dicendum est procedere etiamsi dicta verba inducentes irritationem non sequantur. quia sufficit quod prohibeat lex sine

pliciter fieri, ad hoc quod factum contra legem prohibentem sit irritum, et nullum, ut tenet Bartol. Socinus. cons. 39. num. 33. Nam aliter prohibitio ipsius legis erit infructuosa, et inutilis. Secundum Paul. de Castro in l. non dubium. num. 2. Cod. de legibus. et ibi Bart. num. 3. et text. in Cap. quamquam. de Usuris. lib. 6. Aegid. in tract. de bonorum proscript. Cap. 8. et text. in l. non dubium. et ibi communiter DD. Cod. de legibus. Et praecipue si ab ipsa lege prohibente utitur verbo, non potest, prout forus noster utitur, ut patet in eo ibi. Que ningun Juez ni mero executor pueda &c. de quo quidem verbo utitur etiam in dicto foro unico, tit. quod mulieres pro debitis civilibus non capiantur. fol. 113. prohibente, dictas mulieres non posse capi pro debito civili. de quo supra dixi. num. 2. et
14. num. 5. Quod enim verbum potest, quamvis non sit necessitatis, si ipsi iungatur dictio negativa, scilicet non, privat potentiam, et resistit actui, et reddit eum nullum, et irritum. prout latissime disputat, plurimos allegans, Andr. Tiraq. in legibus connub. l. 16. glosa. verb. ne peut.
15. Et quia hic fit mentio de mulieribus meretricibus, quae dicantur ipsae. Vide Jacob. Menoch. cons. 18. num. 18. vol. 1. et Thom. Gram. cons. 58. num. 16. in causis fiscalibus. text. in Cap. Vidua. 34. dist. et in Cap. meretrices. 32. q. 4. et glosa. 2. in cap. inter opera. extra. de sponsalib.

Et iuxta huius fori decisionem fuit decisum. 3. Augusti. 1618. in Processu Jacobi Merzquita. super firma fiendorum.

Ad titulum, de los Mercaderes alzados. fol. 6.

Summarium.

1. Mercatores falliti, famosi latrones dicuntur. Et qua pœna puniuntur. num. 4. 5. et 6. Et ad instantiam illius cuius interest. num. 3.
2. Immunitate Ecclesiastica, vel alicuius loci, vel domus priuilegiatæ, mercatores falliti non gaudent. Imo extrahi, et puniri debent.
3. Mercatoris falliti bona, ad instantiam creditoris, vel officio iudicis, non obstante alienatione à se facta, vbicumque inueniantur occupabuntur.
4. Appellare à pœna legis an liceat.
5. Mercatores falliti fraudatores dicuntur.
6. Mercatores falliti infamia iuris infamantur.
7. Pœna ipso iure imposita, pœnitentia an tolli possit.
8. Pœna ipso iure imposita, an indigeat sententia declaratoria, remissiue.
9. Mercatores falliti an gaudeant priuilegio Canonis primæ tonsuræ.
10. Statutum Laicorum contra libertatem Ecclesiæ, clericos non comprehendit
11. Firma priuilegiata non prodit, etiam fi sit casualis, Mercatori fallito. Neque liberatio captionis vel priuilegiata neque aliquod priuilegium generale, vel exemptio, siue exceptio.
12. Mercatores falliti, bonorum cessionem, quæ miserabilibus personis conceditur, facere non possunt.
13. Pacta facta, non seruantur mercatoribus fallitis.

Fraus sua nemini prodesse debet. 14.
Fraudem suam allegans non auditur. 15.
Mercatores falliti non liberantur a suo crimine, et poena ipsius, si omnia bona sua creditores recipiant. 16.

Ad Forum Unicum. tit. de los Mercaderes alzados. fol. 6.

Cum foro nostro agere oportit de foro 1. et 2. antiquis, sub nostro tit. de los mercaderes alzados, fol. 117. Iuxta quos dicas, quod mercatores falliti dicuntur famosi latrones, prout decernit dictus forus antiquus 1.us ~~Et affirmat forus noster nouus~~ in eius principio, ibi, Por ladrones famosos. &c. Et recte ita vocantur, quia debitores sunt, et vtendo rem creditoris aliter quam in casu quo sit destinata, furtum committit, et actione furti tenetur. Vt patet ex textu in §. furtum autem. Instit. de obligatio. quae ex delicto nascuntur. Et est textus in leg. sequitur. §. si rem. ff. de vsucapio. Et ex his quae ego dixi in foro Vnico, supra. tit. de furtis. num. 21. cum segg. 1.
Et hinc est, quod ipsi Mercatores falliti non gaudent immunitate Ecclesiastica, neque alicuius loci, vel domus priuilegiatae, tamquam famosi Latrones, quibus indistincte dicta immunitas denegatur. Vt decernit dictus forus 1.us antiquus. tit. de los mercaderes alzados. fol. 117. Et ego dixi plures foros, et Obseruantias allegans, et iura, in dicto foro vnico tit. de furtis. num. 44. Vltra quos, hoc idem in specie, et terminis nostris probant Covarruv. in lib. 2. Cap. 20. num. 14. variar. resolut. Nicol. Boer. decis. 215. num. 7. Rebuf. in 2. tomo. tit. de immunitate Eccles. art. 2. Cerdan in suo libro, de la Visita de la Carcel. Cap. 6. num. 23. fol. 112. Et cap. 11. fol. 168. Et Remigoni, in suo tract. de Immunit. Eccles. Imo ipsi mercatores falliti ab Ecclesia, seu loco, vel domo priuilegiata extrahi debent. 2.

ubi omnes suos citati affirmant. et dictus forus 1. antiquus. et exacti puniuntur, ut dicti latrones famosi. de quorum pœna videbis, et de eorum punitione in dicto foro unico, tit. de furtis, num. 28. et 29. cum tribus seqq. ubi de dicta pœna ego tractavi, prout impatet.

Etiam quia dicti latrones puniri debent ad instantiam illius cuius interest, ut ibi dixi dicto num. 20. et affirmat dictus forus 1. antiquus loquens in nostra materia. qui dictus forus similiter decer-

3. nit, quod ad instantiam illius cuius interest, vel ex officio iudicis bona dictorum mercatorum fallitorum ubicumque inveniantur occupari ~~debent~~ licent cum inventario, non obstante alienatione aliqua, vel cessione, seu transportatione, aut contractu, facta seu facto, de dictis bonis a dictis mercatoribus fallitis generaliter, vel specialiter, intra tempus unius anni, antequam deficiant, vel postea quocumque tempore; imo dicta alienatio, cessio, seu transportatio, vel contractus, præsumitur fieri in fraudem creditorum confitentium in dicto mercatore fallito, ut patet per totum titulum. ff. quæ in fraudem creditor. facta sunt. Neque in hoc disputare requiritur doctrina Bart. tradita in l. 1. §. ait prætor. §. ita demum. ff. quæ in fraud. credit. scilicet, quomodo debeat dicta alienatio intelligi quoad fraudem creditorum præteritorum, vel futurorum, quia omnino dictus forus 1. antiquus decrevit irritam esse illam, ut affirmat in eius fine, ibi: sean nulos, y de ninguna eficacia, y valor. quæ verba irritationem, et invaliditatem contractus facti inducunt. prout dixi in foro unico. num. 13. cum seqq. supra. in tit. que dengeer no pueda ser capleudadora. et latissime ibi viaebis. Et ultra ea quæ ibi dixi, dicuas, quod ex eo quia dicta pœna

4. mercatoris falliti est imposita ipso iure, et ipso facto,

et est pæna legis, idest, fori nostri Regni, a qua appel-
lare non potest. Ut est glosa communiter recepta
in cap. cupientes. §. quod si. vers. privatos.
de electione. lib. 6. Et facit text. in cap. quia nos.
et ibi communiter DD. de appellatio. Et Bald. in l.
unica. num. 21. Cod. ex delict. defunct. Et text. in
l. si qua pæna. ff. de verb. signif. Et Abb. in cap. super
his. num. 17. de accusatio.

Et etiam dictos mercatores fallitos puniri dicas
privatione omnium officiorum, quæ ipsi habeant Rega-
lia, et ipsius Regni, seu alicuius Civitatis vel Villæ,
seu loci Regni. Et hoc ipso facto, et ipso iure. Et dein-
de inhabiles remanent ad prædicta officia retinen-
dum perpetue. Ut decernit dictus forus 2us antiquus
in dicto tit. de los mercaderes alzados. fol. 117.
Et hoc recte decissum est, quia ipsi mercatores falliti 5.
fraudatores dicuntur. Ut inquit Nicol. Boer. in de-
cis. 215. num. 6. Et sunt infames infamia iuris. 6.
De quo dixi latissime in dicto foro 2°. sub. num. 9.
usque ad 16. supra in tit. de Usuris. Ubi etiam dixi
quid denotent illa verba, ipso facto, et ipso iure, et
quæ dicatur infamia iuris, et omnia quæ circa
prædicta hic necessaria videbantur, prout ibi vi-
debis. Et quod sit etiam verum, quod pæna imposi- 7.
ta ipso facto et ipso iure, idest foro ipso, pænitentia
tolli non potest. Ut defendit Andr. Tiraquellus
in l. si unquam. verbo. revertatur. num. 307. Cod.
de revocand. donat. Imo pæna prædicta imposita
ipso facto et iure requirat sententiam, saltim 8.
declaratoriam, tradidi ego supra in d. foro 1.
num. 6. tit. de Usuris. ideo hic remitto.

Addo etiam prædictis omnibus ea, quæ forus 9.
novus Montisoni anno 1564 decernit, fundans
se in ratione nostri fori, scilicet, quod prædicti mer-
catores falliti, et latrones famosi omnino nocent
Reipublicæ; ideo statuit, quod eis non prosit tri-

uilegium Canonis, et primae tonsurae. Vt patet in d.o
foro nouo Monti[illegible], sub tit. simili nouo, De los
mercadires alzados, fol. 20. Et cuius dispositione et intellectu nunc agere frustra videtur,
quia seruari non debet, neque in aliquo proce
dit, cum nondum sit confirmatus a Summo Pon
tifice, prout requiritur ad eius corroborationem
et validitatem, Vt patet in eo, in fine. Et omnino
ipsa confirmatio Summi Pontificis necessaria
est in dicto foro loquente, et decernente aliquid
scilicet, praedictam denegationem, seu priuationem
dicti priuilegij Canonis et primae tonsurae. Et con
tra clericos, cum sit dispositio, Lex, seu statutum
10. Laicorum, Clericos non debet comprehendere. Vt
inquit text. in Cap. Ecclesia Sanctae Mariae, et ibi
communiter DD. de Constitut. Et text. in Cap.
quod clericis, de foro compet. Et in cap. fin. de
immunit. Eccles. lib. 6. Et in l. Cassa. Cod. de
sacros. Eccles. Et Bartholom. Socin. Cons. 46. num. 3.
et 8. vol. 4. Aymon. Crauett. in tract. de antiq.
temp. in 4. part. vers. circa praemissa. num. 12. et
Maranta de ordine iudic. 6. part. tit. aliquando pe
titur compromissum. num. 26. Et praecipue cum
ex dicta dispositione dicti fori praetendatur, tolli, et
priuari Clericos libertate concessam sibi iure ra
tione priuilegij primae tonsurae dicitur quod sit contra
libertatem Clericorum, et omnino non valere. Vt late
disputat Maranta in suis disputationib. in disput. 8.
num. 2. cum tribus seqq. et per alios diuersos numeros,
et fere per totam, quamvis contrarium dispositum
esset ab aliquo Praelato inferiore Papa. Vt affir
mat, aliquas fallentias exprimens, Roc. Curt. in
tit. de Consuetud. num. 258. in vol. 1. suorum
tractatuum.

11. Et quia nondum satis erat prouisum iuxta enor
mitatem dictorum damnorum Reipublicae prouenien
tium ex dictis mercatoribus fallitis, nec circa
eorum punitionem, Venit foro nouissimo nouus decer-

nens quod eis non prosit similiter iuris firma privilegiat et casuale, neque adiuventur ea vel alio beneficio forali, vel exemptione, seu exceptione, aut privilegio liberationis captionis per viam privilegiatam, vel aliis beneficiis foralibus, etiam Iustitiae; imo quod puniantur omnino sine reparo vel aliquo recursu. Vt patet in litera nostri fori novi, et ex eius dispositione.
Cui addatur, quod de iure illis non datur privilegium cessionis bonorum concessum omnibus pauperrimis debitoribus, et miseris personis. 12.
Ex eo quia ipsi fraudatores dicuntur, prout supra dixi in num. 5. Vt affirmat Bald. in 219. col. 2. vers. quia isti falliti lib. 3. et Maranta de Ordine iudit. 4. p.te tit. Vt iudicium Mercatorum. num. 131. et Nicol. Boer. in decis. 215. num. 6. et optime de hac materia loquens Matt. Bruni. in suo tract. de cess. bonor. in quart. 5. quarte questionis principalis. Vbi ipse Maranta num. 132. et Nicol. Boer. num. 8. affirmant, quod adeo predicti mercatores abominantur, et omnibus recursis privantur quod pacta cum eis facta servanda non sint à creditoribus. adeo quod si deveniant ad concordiam et remittatur illis aliquid debiti, nihilominus postea non servatis pactis, neque in aliquo obstantibus, totum debitum petere, et exigere ipsi creditores possunt, vt dicunt predicti Maranta et Nicol. Boer. vbi supra. Et confirmatur ex eo 13.
quia cum mercatores falliti fraudatores sint vt supra dixi num. 5. et ex illa fraude predicta concordia facta videatur, ipsis fraudatoribus fraus sua prodesse non debet. Vt affirmat Andr. Tiraquell. in tract. de retract. lign. §. 1. glossa 9. num. 68. et plurima iura alegata in primo tomo regul. vtriusque iur. in verbo fraus. fol. 635. col. 2. et Iacob. Menoch. cons. 21. num. 21. vol. 1. imo ipsi fraudem partiri debent, iuxta ea quae notantur in l. si sed et partus. §. 1. ff. de eo quod metus causa. Et tradit 14

Thom. Gram. Cons. 69. num. 16. in fine. in Cons. ciuilibus. Et quocumque modo, vel quacumque causa
15. allegetur grauis, nemo audiri debet. Vt inquit Tirar. Tiraq. in tract. de retractu lign. § 1. glosa. 18. num. 24. cum segg. et iura citata in dicto 1.° tomo regul. vtriusque iur. in d. fol. 365. col. 2.

16. Quae omnia adeo procedere dicas, quod praedicti mercatores falliti non liberantur a praedicto crimine, et ab eius poena, neque a captione iniusta, etiamsi eorum bona creditores susceperint. prout affirmat Maranta de ordine iudic. 4. parte tit. iuditium Mercatorum. num. 126. et num. 127. cum segg.

Ad titulum, de Cedulis Mercatorum. fol. 6.

Summarium.

1. Mercator de foro quis dicatur. et num. 6.
2. Mercator de iure quis dicatur remissiue
3. Mercatores in Republica necessarij sunt, ~~et de eorum laudibus remissiue~~
Nobilitas an tollatur, arte mercatoris utendo, remissiue.
4. Chirographa, seu scripturæ mercatorum, fidem faciunt. et executionem priuilegiatam habent. et num. 5. non obstante appellatione, euocatione, neque alio impedimento. num. 11. et pro instrumentis authenticis habentur. et eis æquiparantur. num. 12. et liquida esse debent. num. 13. et gaudent per omnia et in omnibus priuilegiis, quibus gaudent instrumenta. num. 14.
5. Lites obuiare Reipublicæ pertinet, et hoc leges omnes attendere debent. remissiue.
7. Cedula mercatoris data ad alium locum, et non acceptata, quomodo executatur.
8. Cedula remissa alicui mercatori non soluenti quomodo executatur
9. Debitum fateri videtur acceptans cedulam debiti.
10. Acceptare cedulam quando quis dicatur.
12. Chirographa mercatoris pro scripturis authenticis reputantur.
13. Chirographa mercatoris, ut executionem priuilegiatam habeant, liquida esse debent.
14. Chirographa mercatoris gaudent in omnibus et per omnia, priuilegiis, quibus instrumenta authentica.
15. Exceptio opposita contra Chirographum mercatoris quomodo sit probanda.

Ad Forum unicum tit. de Cedulis mercatorum. fol. 6.

Intentio et dispositio fori nostri satis palliata et

oculta videtur iuxta ea quod hodie vigore, et virtute eius, et fori expressi vnici, in tit. Delos Albaranes, Delos mercaderes, fol. 8. in Regno nostro practicari vidimus. prout ex sequentibus demonstrabo. Ad quod nonnulla presupponere debes. Et primum, quod inten
1. tio nostri fori est, quod omnis qui in Chirographo, seu Albarano appellauerit se mercatorem, habeatur quoad executionem ipsius chirographi pro mercatore, etiamsi alias arte mercatoris vsus non sit, vt infra dicam. Unde dicendum est, quod de foro ii vocatur Mercator, qui ita se appellauerit in aliquo chirographo, seu cedula, vt petatur debitum ab eo, tamquam à mercatore. Et de iure quis pro
2. prie dicatur mercator, vide Maranta de ordine iudic. 4. p. tit. vt iudicium mercatorum. num. 57. cum pluribus seqq. Et Alciat. in l. mercis. ff. de
3. verb. signif. Et ipsi mercatores Reipublicae necessarij sunt. vtilissime affirmat referens laudes ipsorum Iacob. Menoch. Cons. 9. num. 11. et 18. vol. 1. et Andr. Tiraq. in tract. de nobilit. cap. 13. num. 13. vbi per totum late disputat hoc, et de exercitio mercatoris; et an ex arte mercatoris nobilitas tollatur, et plura alia circa hoc.

4. Secundum enim presupponas, quod per forum antiquum Regni nostri statutum invenimus, quod scriptura priuata, idest, Chirographa mercatoris, inter mercatores debitum probant; dumtamen scripta seu subscripta essent manu, et litera mercatoris, et fidem faciunt. Vt patet in foro vnico, tit. Vt debitum non possit probari per literas priuatas, nisi fuerint publica instrumenta. fol. 98. et Obseru. Item licet. 10. in ordine. tit. de fide instrum. fol. 10. Et affirmat Mol. in suo repert. fori. verb. Mercatores. vers. inter mercatores. fol. 222. col. 3. quod quidem postea fuit ampliatum per forum vnicum. tit. Delos albalas delos mercaderes. fol. 112. quod dicta scriptura, siue Chirographa mercatorum dictum debitum probarent. Et

fidem facerent inter omnes, et quod liceat ea Chirographa priuilegiate executare, tamquam instrumenta Censualis sententiati. iuxta forum Vnicum Turolii. tit. de Censualibus. fol. 111. Et etiam tamquam instrumenta Comande. iuxta forum vnicum. tit. de la execucion priuilegiada de la Carta de Encomienda. fol. 112. Et idem disponere potuerunt dicti fori Regni. Et ita introducere licitum esset consuetudine. adeo quod dicte dispositioni, et introductioni standum est. Vt affirmat Andr. Tiraq. in tract. de iudic. in rebus exigen. num. 4. Et Barth. Soccin. cons. 96. num. 2. vol. 4. Iacob. Menoch. cons. 296. num. 2. vol. 3. Et Bald. in lg. 1. num. 11. in fine Cod. de edendo. Et plurima iura infra num. . . citanda.

Ex quibus omnibus iuribus colligitur, predicta vera esse, dumtamen dictum Chirographum, seu scriptura mercatorum, aliis adminiculis, vel depositionibus testium, siue aliter adiuvarentur. quia tunc dictam fidem plenam facere, et debitum omnino probare affirmant. Et iuxta predicta in Regno, vsque nunc, semper requirebatur, et necessarium erat quod pars petens dictam executionem dicti Chirographi mercatoris, quod ante omnia, allegasset, et probasset, quod ille, cuius est Chirographum, tempore confectionis ipsius, et antea erat mercator, et pro tali tento, reputato et habito communiter, et quod scriptio, seu subscriptio illius est manu et litera mercatoris predicti. Et decernere videtur ex d. foro vnico. tit. de los albaras de los Mercaderes. fol. 112. Et ex vsu, Ritu procedendi, et practica Regni nostri. Vt tradunt Ferrer in sua methodo procedendi. tit. de processu super executione ratione Chirographi mercatoris. fol. 75. Et Petrus Molinos in sua pract.a iudic.a tit. processo super executione, en virtud de albaran mercantiuol. fol. 299.

Sed hodie non ita proceditur, imo dicta iura

corriguntur in hoc per nouam dispositionem nostri fori, et fori infra sub tit. de Albaranes de Mercaderes. fol. ... et practica, quae seruatur, Ex eo, quia ad faciendum praedicta, multa obstacula, et plures lites, et expensae sequebantur, et oriebantur, Regnicolae in Curijs nostris interuenientes, cum Reipublicae pertineat in omni casu lites, et expensas obiare, et ad hoc omnes leges attendere debeant, ut
5. supra dixi in foro unico. tit. de resumptionibus. num. 6. Ideo lex, idest, forus noster nouus, dicta ratione, et causa, ut patet in eius principio, decer-
6. nit, quod hodie in Regno nostro, practicando eum, et dictum forum unicum. de los Albaranes de mercaderes, seruatur, scilicet, quod quilibet, qui in Chirographo appelletur mercator, etiam si non sit mercator, quod sufficiat ad procedendum contra eum, tamquam contra mercatorem; et sit probatum quod sit mercator, si in Chirographo confiteatur se esse mercatorem ex dicta confessione quoad eius praeiudicium. Ut decernit dictus forus nouus unicus, sub tit. de Albaranes de mercaderes infra fol. ... adeo, quod procedatur absque aliqua alia probatione antea requisita. ut supra num. 4. dixi. contra personam, et bona illius priuilegiate. Ut patet ex litera nostri fori, ibi: De otros aunque no se ayan de exercitar etc. Siue quis vocans se in Chirographo
7. Mercatorem, et ut talis, confitens debitum, et promitens soluere; siue dans cedulam alicui, ad alium locum, per viam Camby, et in dicto loco non sit cedula data acceptata, sed protestata, praedicta procedere dicas; scilicet, quod fiat dicta executio priuilegiate contra personam, et bona illius, ut inquit dictus noster forus praesens, ibi: Y lo mesmo se guarde contra el Mercader. etc.
8. Et ita etiam seruamus, et procedit, quando aliqua cedula est remissa alicui Mercatori Regni nostri,

Nota.

Quod si cedula non sit per viam Cambij, sed crediti; tunc si non acceptetur ab eo, ad quem dirigitur, et pars protestetur, non habet executionem priuilegiatam. Ut quatuor ex Dominis senserunt, die 20. Nob. 1612. in Processu. P. Hieron. Gualtero, super iuris firma, quae fuit prouisa in mense Octobr. eiusdem anni. Unus tamen dissensit per verba huius fori in 2a p. quae in distinctae cedulae mentionem fecit, absque eo quod sit cedula Cambij. quod mihi verius videtur, et magis conforme literae huius fori. Cogitabis.

siue tamquam mercatori, appellando eum mercatorem, ab alio extra Regnum nostrum et prædicta cedula remissa sit acceptata a dicto mercatore habitante in Regno nostro; quia si debito tempore non soluat ipse, executio fit priuilegiatè contra eius personam, et bona, prout dictum est. Vt decernit forus Vnicus antiquus, tit. simili nostro, de Cedulis mercatorum fol. 112. Et recte. quia acceptans literas debiti, fateri debitum videtur. Vt inquit text. in l. si filius familias patre. ff. ad Senat. Cons. Macedon. et in l. publica. §. fin. ff. depositi. et in Clement. 1. de procuratorib. et Paul. de Castro in l. interdum. ff. rem ratam hab. Bart. in l. si tius. num. 2. ff. de constit. pecunia. et in l. cum tabernam. §. idem quæsiuit. num. 4. ff. de pignoribus. Bald. in l. si literas. num. 5. Cod. mandati. et in l. fin. num. 6. Cod. ad Senatus Cons. Macedon. et in rubr. cod. de fide instrum. n. 67. Abb. in Cap. non iniuste. num. 7. de procuratorib. et Felin. in Cap. scripta. num. 20. de fide instrum. et Maranta de ordine iudic. 6. part. tit. si autem producuntur testes. num. 46. et 52. 9.

Et tunc dices, quod quis acceptare videtur dictas literas, seu Cedulam Cambij, et debiti, quando recipit eam, et penes se retinet, et statim non reprobat illam, vel contrarium non protestatur. Vt affirmant prædicta iura proxime citata, et vltra ea Bartolus in l. quo enim. num. 1. ff. rem ratam haberi. Angel. per text. ibi, in l. si filius familias patre. ff. ad Senatus Cons. Macedon. et text. in d. l. publica. §. fin. et ibi glosa. ff. depositi. et optime Math. de Affl. in singulari 22. et Petrus de Ancharr. in d. Clement. 1. pro glosa ibi in verb. scienter. de procuratorib. et ibidem Cardi. Immol. et Cardi. et ipse Petrus Ancharranus in Clementina 1. de iureiurando. 10.

11. Quae quidem executio dicti Chirographi dictorum Mercatorum adeo privilegiate fieri debet, quod non impeditur appellatione, adiunctione, evocatione, iurisfirma, vel aliquo alio impedimento, imo fieri debet tamquam executio instrumenti Censualis sententiati, vel instrumenti Comandae. prout supra in num. 4. dixi. Et inquit d. forus unicus tit. de los albalas de los mercaders. fol. iii. Et ceteri fori à me in d. num. 4. allegati. Et optima ratione. Ex eo quia dictum Chirographum, seu cedulam
12. illius, qui in eo vocatur mercator, habetur in Regno nostro pro authentica scriptura, et ei aequiparatur quoad dictam privilegiatam executionem, ut dictum est supra num. 4. Et recte quidem, propter ipsorum Mercatorum fidelitatem, et expertam legalitatem. qua ratione etiam comparantur scripturae ipsorum dictae authenticae scripturae per Bald. Cons. 198. col. 3. vol. . . Et cons. 466. vol. 5. Et in cap. cum dilectus. num. 5. in fine. de fide instrum. Et Bart. in l. nuda ratio. numo 8. cum pluribus aliis precedentibus, et subsequentibus. ff. de donationib. Et affirmat per dicta iura, plures rationes allegans. Andr. Tiraq. in tract. de poenis temper. aut remit. causa 51. num. 140. Iacob. Menoch. Cons. 214. num. 20. vol. 3. Symon Cravet. in tract. de antiquit. temp. in 1. p. de verss. videamus, fere per totum. Andr. Alciat. in tract. de praesumpt. 3. regula. praesump. 9. num. 29. Bald. in l. unica. num. 6. Cod. de confe. Et in l. 1. num. 11. Cod. de edendo. Et Abb. in cap. 2. n. 2. cum segg. et ibi Felin. num. 11. de fide instrum.

13. Unde dicendum est, quod praedicta ratione quod dictum Chirographum mercatoris, seu eius scripturae aequiparantur authentico instrumento, quod sit necessarium, illud chirographum exequi, adeo ut privilegiatam executionem obtineat, sicut instrumentum Censualis sententiati vel Comandae vel alterius generis, sortiens dictam executionem regni

ritur, ut sit liquidum, ut dicatur guarentigium. Ut affirmat Oliver allegans Nicol. Boer. decis. 295. et iura relata in decis. eadem. 129. num. 3. et 5. cum duob. seqq.

Et similiter dicendum est eadem ratione, quod dictum Chirographum mercatoris, sive scriptura ipsius, habeantur pro instrumento guarentigio, et instrumento authentico equiparatur, quod in omnibus, et per omnia gaudere debent omnibus privilegiis, ampliationibus, exceptionibus, et limitationibus instrumenti. iuxta doctrinam Baldi in Cons. 149. vol. i. et Bart. soccin. Cons. 62. num. 20. et 21. vol. i. et Benuen. in suo tract. de mercat. tit. de corpo. ult.a p.te num. 27. fol. 421. et Felin. in Cap. ex parte. el i.o num. 18. de off.o et potest.e iudicis deleg. Ex quo colliguntur nonnulla. 14.

Primum. quod predicta ratione proxime precedente est notandum, quod contra Chirographum mercatoris, seu illius qui in eo vocatur mercator, quod sufficit, ut supra dixi num. 6. non admittatur aliqua exceptio, nisi de ea constaverit per instrumentum, confessionem iudicialem partis, vel iuramentum ipsius partis: quemadmodum non admittitur contra instrumentum, cui ipsum Chirographum equiparatur. Ut affirmat Mol. in d. suo repert. fororum verb. pactum in princ.o fol. 242. col. 2. et verb. actor. vers.o actor, et reus iudicatur. fol. 5. col. 2. et in verb. exceptio. vers.o exceptio contra instrumentum fol. 123. col. i. et forus ult. in fine. tit. de exceptionibus. fol. 147. quod quidem etiam in casu nostro, si opponatur exceptio solutionis Chirographi mercatoris, et probetur per instrumentum, vel alio modo, quo infra num. 17. tradito, non admittitur. Ut in dicto numero, et seqq. post eum dicam. et videbis. 15.

Secundum colligitur, quod eadem ratione et causa non sunt admittendi testes, etiam deponentes 16.

de confessione partis contra dictum Chirographum mercatoris, prout non admittentur contra instrumentum Censualis sententiati; vel comanda, cui aequiparatur, ut dixi supra num. 12. Et affirmat Mol. in locis proxime citatis. Et etiam forus Val. tit. de exceptio. fol. 141. Et affirmatur in Consuetudine Neapol. in additione numeri 118. fol. 270. Et omnino Ancharr. Cons. 350. per totum. Et Felin. in Cap. 2. num. 12. de probato. Et ita procedere videtur ex ratione tradita supra num. 14. Et optime, quia si dicti testes admittantur ad deponendum de solutione dicti Chirographi mercatoris daretur occasio impediendi executionem priuilegiatam ipsius. Et dicta executio non reputaretur priuilegiata contra dispositionem fori nostri nunc decernentis priuilegiate fieri, ibi. Se ayan de executar priuilegiadamente etc. Et etiam contra forum vnicum. tit. delos Albalas de mercaderes. fol. 111. Et forum vnicum. tit. simili nostro. de Cedulis mercatorum fol. 112. idem decernentes. Et ita affirmarunt mihi plures Curiales antiqui, quod sepissime viderunt decissum esse in Curijs et tribunalibus Regni nostri

17. Circa quod non omitam quod meo tempore sub magna altercatione decidi vidi in Regia Audientia anno 1586. in quodam Processu intitulato Processus Iacobi Manull, super petitione ciuili in Scribania Scartin actitato. in quo quamuis constabat per instrumentum authenticum, a Notario Regio publico coram testibus confectum, et testificatum quod debitum Chirographi mercatoris erat solutum creditori principali nominato in eo, quia tertius detinens dictum Chirographum postea petit dictum debitum, quod illi tertio erat soluendum non obstante dicta solutione facta creditori principali nominato in eo et probata instrumentaliter. quae quidem decissio facta fuit rationibus subsequentibus.

18. Prima ratione quae colligitur ex consuetudine recepta in Regno nostro apponendi semper in dicto

Chirographo mercatoris, prout in prædicto apposita erat, illa verba: A vos, o, aquien el presente me diere etc. per qua verba non solum dicitur acquisitam esse actionem creditori principali nominato in Chirographo, dum retinet penes se illud; sed imo, quod omnino est dicendum illam acquisitam esse ei tertio obtinenti illud tempore solutionis, et illud exigenti debitori solventi. Ut colligitur ex doctrina Mol. in d. suo repert. fororum in verbo instrumentum. Vers. instrumentum debiti. fol. 185. col. 3. Ubi ponit differentiam in hoc inter instrumentum, et chirographum mercatoris. Nam in primo casu, per illa verba: A vos, o, aquien el presente me diere, tertius obtinens instrumentum debiti, non est vere creditor, et petere debitum nequit sine mandato creditoris: quia non habet actionem ut cogat sibi solvi etiam debitor nisi vult. quamvis sit verum quod si illi habenti illud tamquam cuidam adiecto ad solvendum tempore solutionis solvatur, recte solvitur. Ut tradit d. Mol. Ubi supra. et Nicol. Boer. decis. 154. num. fin. et decis. 281. num. 6. in fine. et Negus. in tract. de pignoribus in 1°. membro quinta p. num. 23. Ant. Gomes. variar. resol. lib. 2. Cap. 11. num. 20. Rebuf. in 1. tomo. de literis oblig. art. 1. glosa 9. num. 28. et num. 33. cum seqq. Paris Cons. 107. num. 31. cum seqq. vol. 3. et Bursa. Cons. 242. num. 1. et 2. Vol. 3.

Et in secundo vero casu secus est, scilicet in Chirographo mercatoris, vel illius qui in eo mercator vocatur: quia ille tertius obtinens dictum Chirographum mercatoris tempore solutionis habet actionem petendi debitum, et dicitur vere creditor. Unde solvens debitor nominato in eodem alteri non liberatur; imo non obstante illa solutione, ipse exigere potest iterum debitum. Ut affirmat d. Molin. Ubi sup. explicans intellectum doctoris. Nota quod secundum 15. in ordine. tit. de sial instrum. fol. 10. et in 19.

terminis nostris, et propria materia mercatorum affir-
mat Bald. in l. 9. nuiusmodi. §. si ita. num. 12. ff. de
legat. 1. et Paul. de Castro in l. liber homo. §. fin.
ff. de verb. oblig. et Staccha. de mercatura... et Benuen. de
adiecto. 4. p.le quaest. 8. num. 1. cum seqq. fol.
259. Burs. in Cons. 242. num. 7. vol. 3. et
Deci. cons. 68. per totum. vol. 3. et Ruyn. cons.
209. num. 9. vol. 1. et Paris cons. 107. num. 31.
et seq. vol. 3.

20. Alia ratio est confirmans praedicta, quia ipse mer-
cator in Chirographo, prout dictum est, non pro-
misit dictum solvere principali nominato in eo, sed
cuilibet alij obtinenti, et tradenti sibi Chirographum
tempore solutionis; Unde ipsa promissio et pacta mer-
catoris servari oportet et debent omnino, prout
verba sonant de bono, et aequo, adeo quod nullo
modo sunt consideranda, neque inspicienda subtili-
tates iuris. Ut inquit Bartolom. Soccin. cons. 62.
num. finali. et cons. 106. num. 6. vol. 4. et pluri-
ma iura relata in decis. Pedem. 2. num. 2. sed
non ita procederetur in casu nostro; imo contra
omnia praedicta, et aequitatem, et bonum, si quis
emerit, prout quotidie fit, Chirographum aliquod
Mercatoris. et ea ratione, vel alia iusta causa,
obtineat illud, et deciperetur ex solutione facta
creditori nominato in dicto Chirographo, et non
exhibenti illud. Nam si ita esset, daretur

21. occasio quod nullus esset ausus dicta Chirographa
mercatorum emere, seu pro aliqua ratione, seu
causa ea recipere. et sequeretur ex hoc dam-
num publicum, et mercatoribus. Ut affirmat
d. Benuen. in tractat. de mercatoria. 2. p. te. nu. 16.
fol. 59.

20. Ex quibus rationibus, et aliis ex praedictis resul-
tantibus patet, recte, et iuste decisum esse in
dicto intitulato Processu, in num. 17. quod non
sit admittenda probatio instrumentalis solutionis
debiti Chirographi mercatoris; nisi constasset

quod est solutum illud ostenti, et portanti, et
pateat per subscriptionem factam dicto solutionis
in dorso Chirographi, ad impedienda plurima dubia,
et obstacula, quae aliter occurrere possunt, et omnino
evitari debent, reijciendo omnes coniecturas con-
trarias. prout fit, si solutio probetur subscriptione
facta in dorso Chirographi à recipiente debitum.
Ut affirmant omnes proximè citati. et omnino in
terminis refert dictus Decian. in d. Cons. 68.
num. 11. vol. 3. Ubi etiam praedicta nostra
ratione defendit, quod dicta Chirographa merca- 23.
torum non veniunt, neque comprehenduntur sub
appellatione hypothecae. quamvis sit probatum
quod tempore obligationis, et hypothecae erant in
posse debitorum. quia praesumitur penes eos esse
resolubiliter, et sub conditione, quod debitorum
dicuntur solum eo tempore quo ea Chirographa
penes se obtinent, et habent, non ultra. quia ut
supra dixi sub num. 18. creditor et dominus Chi-
rographi mercatoris est ille, qui illud penes se
habet et obtinet tempore solutionis. Et ideo non
sufficit quod alio tempore debitor obligatus
illud obtinuerit, si tempore solutionis illud non
obtineat. ut dictum est.

Praeterea circa omnia praedicta dubitari potest, 24.
an si dictum debitum dicti Chirographi merca-
toris sit solutum dicto nominato in Chirographo
vel alijs, qui ostenderit solventi dictum Chiro-
graphum, et illud sibi non tradiderit, et postea
alius tertius obtinens Chirographum, de cuius solu-
tione non constiterit in eius dorso prout dictum est
supra num. 22. petat illud. an occurrendum
sit ad Iudicem Ecclesiasticum, et coram eo peti
inhiberi, ne iterum petatur solutum; quia sine 25.
peccato semel solutum, iterum exigi non potest.
ut est text. in l. bona fides. et ibi omnes DD.
ff. de regul. iur. et in cap. bona fides. et ibi
etiam omnes DD. extra eodem tit. de regul. iur. lib. 6.

Roman.

11\. Roman. cons. 28. num. 2. Alex. cons. 113. per totum. vol. 5.

26\. Sed circa praedicta, omissa longa disputatione, dicas breviter, quod occurrere ad dictum Iudicem Ecclesiasticum in praedicto casu non licet. Ratio est, quia per dictum Iudicem Ecclesiasticum compelli solent praedictum mercatorem obligatum solvere obtinenti Chirographum tempore solutionis, non obstante solutione facta dicto nominato in eo vel alteri; quemadmodum diximus compelli per iudicem secularem. de quo supra. num. 19. et 20. Et ita decissum esse in Curia Ecclesiastica per iudicem Ecclesiasticum, Curiales Antiquos affirmare audivi. Et praecipue Dominicum Ezquierdo Curialem famosissimum, se ita vidisse in quodam Processu, intitulato, Processus Sancij Perez super executione civili. qua ratione, cum idem sit iudicatum in Curia Ecclesiastica, quod in seculari, ad dictum Iudicem Ecclesiasticum occurrere nequit. quia frustra occurreretur; cum occurrere solum liceat ad supplendum defectum iudicis secularis. Ut inquit Maranta de ordine iudic. 4. p. tit. Seculare, vel Ecclesiasticum. num. 11. Menoch. de arbitr. casu. 484. num. 6. Ancharr. in Cap. ea quae. de regul. iur. lib. 6. Bart. in Extravag. ad reprimendum. in Ver. per denuntiationem. num. 9. et Abb. in cap. novit. num. 48. cum segg. de iudic. Et praecipue hoc confirmatur, quia ipse obtinens Chirographum mercatoris tempore solutionis, et dum penes se retineat, vere creditor dicitur. Ut supra. num. 18. cum duobus segg. Unde solutum alteri quam obtinenti Chirographum, bene solutum non est. imo inique. Et ideo non datur peccatum si compellatur solvi iterum male et inique solutum. Ut inquit Curtius iunior. Consilio 104. num. 4.

Et cum ex hoc peccatum non sequatur, non est 27
ad dictum iudicem Ecclesiasticum occurrendum,
quia ratione peccati occurrere debebatur. Ut tradit
Abb. in cap. nouit. num. 49. et segg. et ibi
Felin. num. 15. et Deci. num. 27. et Imola
num. 27. de iudicijs. Bald. in cons. 133. vol. 5.
Cepola in suis Cautelis. cautela 223. et Maran-
ta de ordine iudic. 4. p[ars] tit. Seculare, vel
Ecclesiasticum num. 12.

Ad titulum. Que se saluen los sobrepuestos en los Procesos. fol. 6.

Summarium.

1. Notarius intra quod tempus, et sub qua pœna teneatur continuare enantamenta, et actas, sive memoriales Processus.
2. Rasura, litura, seu superlinearis scriptura inducunt suspitionem contra instrumentum, et scripturam.
3. Rasura, litura, seu superlinearis scriptura enantamentorum, Memorialium, vel depositionum testium in Processu, non inducunt suspitionem quando apparet esse manus, et literæ proprii scribentis, et postea per ipsum in albo paginæ saluantur et approbantur. Et intra quod tempus fieri debeat, num. 6. et sub qua pœna. n.º 8.
4. Notarius in signatura debet rasuras, et literas superlineares approbare.
5. Signatura Notarii in instrumento dicitur de substantia.
7. Testium depositiones recipi debent in civilibus, et in criminalibus causis, præsentia Notarii, vel Regentis principalis Scribaniæ.
8. Pœna Notarii, seu eius Regentis Scribaniæ, non scribentis propria manu et litera, superlineares literas enantamentorum, memorialium, vel depositionum testium, deponentium de Processu, et postea in albo paginæ non saluantis, et approbantis.
9. Notarius omittens aliquid, an censeatur falsarius, vel quod fecit errore.
10. Notarius, an, et quando possit errorem suum reparare.
11. Error Notarii, seu scribentis, an noceat parti.

Ad Forum Unicum. tit. Que se saluen los sobrepuestos en los Processos. fol. 6.

Olim per forum scire debes, quod erat statutum, quod Notarius actitans Processum teneatur assigna, enantamenta, et memoriales factos in Processu, in eo ad longum continuare intra duos dies, sub pœna quinque solidorum, Ut decidit forus Item statuymos, y ordenamos, que los Notarios. Montisoni sub tit. de tabellionibus. fol. 102. Et per eum affirmat idem Mol. in d. suo repert.º foror. Verb. Notarius actitans Processus. in princ.º fol. 234. col. 4. Postea vero in hoc fuit additum in Curijs Montisoni anno 1553. quod ipse notarius dictam continuationem ad longum facere teneatur intra tempus sex dierum sub pœna centum solidorum, Ut decernit forus unicus tit. eod. de tabellionibus Montisoni editus anno predicto. 1553. et positus sub fol. 192. 1.

Praeterea scias, quod rasura, litura, intermedia, vel addita, quæ vocantur superlinearis scriptura, seu litera, producunt præsumptionem suspitionis, et vitij contra instrumentum, seu scripturas in quibus inveniuntur. Ut est text. in lg. fin. Cod. de edicto Diui Adriani toll.º et in lg. si unus. Cod. de testamentis. et ibi Bald. num. 2. et Jasson in lg. sciendum. num. 11. ff. qui satisd. cogant. et omnes DD. communiter in lg. 1. et 2. ff. de his quæ in testam.to delentur. text. est in Cap. cum venerabilis. de relig. domib. et ibi Abbas num. 6. et text. in Cap. ex literis. de fide instrum. et ibi Felin. num. 15. et Bald. num. 8. et Innocent. et Ant. Butr. et ipse Innocent. in terminis nostri fori noui, in Cap. inter dilectos, per text. ibi. in num. 3. eod. tit. de fide instrum. Cornel. cons. 28. vol. 1. et Thom. Gram. cons. 25. per totum. in ciuilibus. et ipse Thom. Gram. in §. Tutor autem. num. 7. Instituta de authorit. tutor. Bertachin. in suo tract. de Episcopis. 4. p.te lib. 4. quæst. 1. num. 3. Rebuff. in sua praxi Beneficiaria in tit. Oppositiones quæ contra Bullam possunt. num. 6. Et patet ex nostro foro nouo, in ratione eius dispositionis, ibi: Se an offrecido inconuenientes, y dudas, por auer sobrepuestos. &c. 2.

Quæ quidem præsumptio, et omne genus suspitionis, et vitij, pluribus dicas modis tolli, et auferri. Inter quos quidam est, quando ipsæ superlineares literæ, seu addita 3.

vel intermedia, aut rasura, apparent esse eiusdem Notarij, vel scribentis manu, vel litera facta. Et notatur ex traditis per Bart. in l. fin. num. 3. Cod. de Edicto Diui Adr. toll. et Felin. in d. Cap. ex literis. num. 14. de fide instrum. et ibi optime Abb. num. 4. et Thom. Gram. Cons. 75. num. 1. in Ciuilibus. et forum nostrum nouum idem decernentem, scilicet, quod Notarius actitans Processum, seu eius Regens scribaniae, vel recipiens depositiones testium, teneatur in eodem Processu scribere sua propria manu et litera superlineares literas, siue intermedias, vel supra positas omnium enantamentorum, assigiarum, vel Memorialium sententiae, aut depositionum testium in eodem Processu à se actitato. Vt patet in dicto nostro foro nouo, ibi. Su Magestad de voluntad de la Corte statuece, y ordena, que los sobre que dos etc. Et etiam quod vltra praedicta, ipsi respectiue in dicto Processu à se actitato, teneatur dictas literas superlineares, siue interpositas, siue intermedias, saluare, et approbare in albo paginae, vbi inveniantur positae. Vt patet in eodem nostro foro nouo, ibi. Y por los mesmos se ayan de saluar etc.

Et recte, quia cum ibi signatura Notarij non apponatur, sufficit in albo paginae approbatio, seu saluatio fieri: quemadmodum fit in quolibet instrumento, in

4. quo ipse Notarius tenetur dictas literas superlineares interpositas, vel intermedias, et rasuras, in ipsius instrumenti signatura approbare, et attestari factas fuisse de consensu partium, vel per eum de necessitate. Et ipsi asserenti in hoc omnino creditur. Vt inquit in terminis nostris Abb. in Cap. Venerabilis. in fine. de relig. domib. et in Cap. ex literis. num. 3. de fide instrum. et Sass. in l. si vnus. num. 9. et ibi Bald. num. 4. Cod. de testament. et Bart. in l. fin. num. 3. Cod. de Edicto Diui Adr. toll. et Rebuf. in sua praxi Benefic. tit. Oppon. quae contra Bullam confirm. num. 7.

5. Et propter praedicta verum est, in praedicto instrumento à Notario extracto requiratur signatura ipsius Notarij, et ipsa sit de substantia instrumenti illius. Vt plurimos DD. et iura allegans, affirmat Nicol. Boer. decis. 37. num. fin.

Et in casu nostro. cum dicta signatura in Processu

non soleat interponi, decernitur fieri in dicta pagine approbatio, et salvatio, ut dictum est, per Notarium; et quod fiat si sit de literis interpositis, vel superlinearibus dictorum enantamentorum, vel memorialium, sive Assigiarum intra tempus sex dierum. Ut patet in dicto nostro foro novo, ibi. Dentro de seys dias. etc. assignando rationem, scilicet, quia intra dictum tempus tenetur Notarius continuare Assigias, memoriales, et enantamenta Processus ad longum. Ut inquit dictus forus noster novus, ibi. Que por fuero estan. etc. et supra dixi sub pena ibi explicata in num. 1. 6.

At vero si dicta approbatio fiat de literis superlinearibus, et intermediis, sive interpositis depositionum testium, decernitur fieri intra duos dies post eorum receptionem. Ut patet in dicto nostro foro novo, in fine, ibi. Dentro de dos dias contaderos. etc. Et quod fiat per dictum Notarium actitantem Processum, sive eius Scribaniae Regentem, vel per Notarium recipientem depositiones testium, ut fatetur ibi. De mano de los mesmos Notarios, o de sus Regentes actitantes dichos Processos, o recivientes las deposiciones de dichos testigos. Quae verba finalia, scilicet: O recivientes. etc. inducere videntur quod dictas literas superlinearias faciendas in depositionibus testium, debent esse litera, et manu recipientis depositiones eorum, quia semper testes recipi debent, et examinari cum assistentia, et praesentia Notarii principalis, vel eius Scribaniae Regentis in omnibus causis civilibus et criminalibus. Ut patet ex foris Curiarum Montisoni, anno 1564. scilicet ex foro unico. tit. que los Consejeros criminales en los Processos criminales que se actitaren. etc. fol. 3. Et ex foro unico. tit. forma para examinar los testigos. etc. fol. 10. Et ex foro unico. tit. forma de la examinacion de los testigos de la Corte. etc. fol. 14. 7.

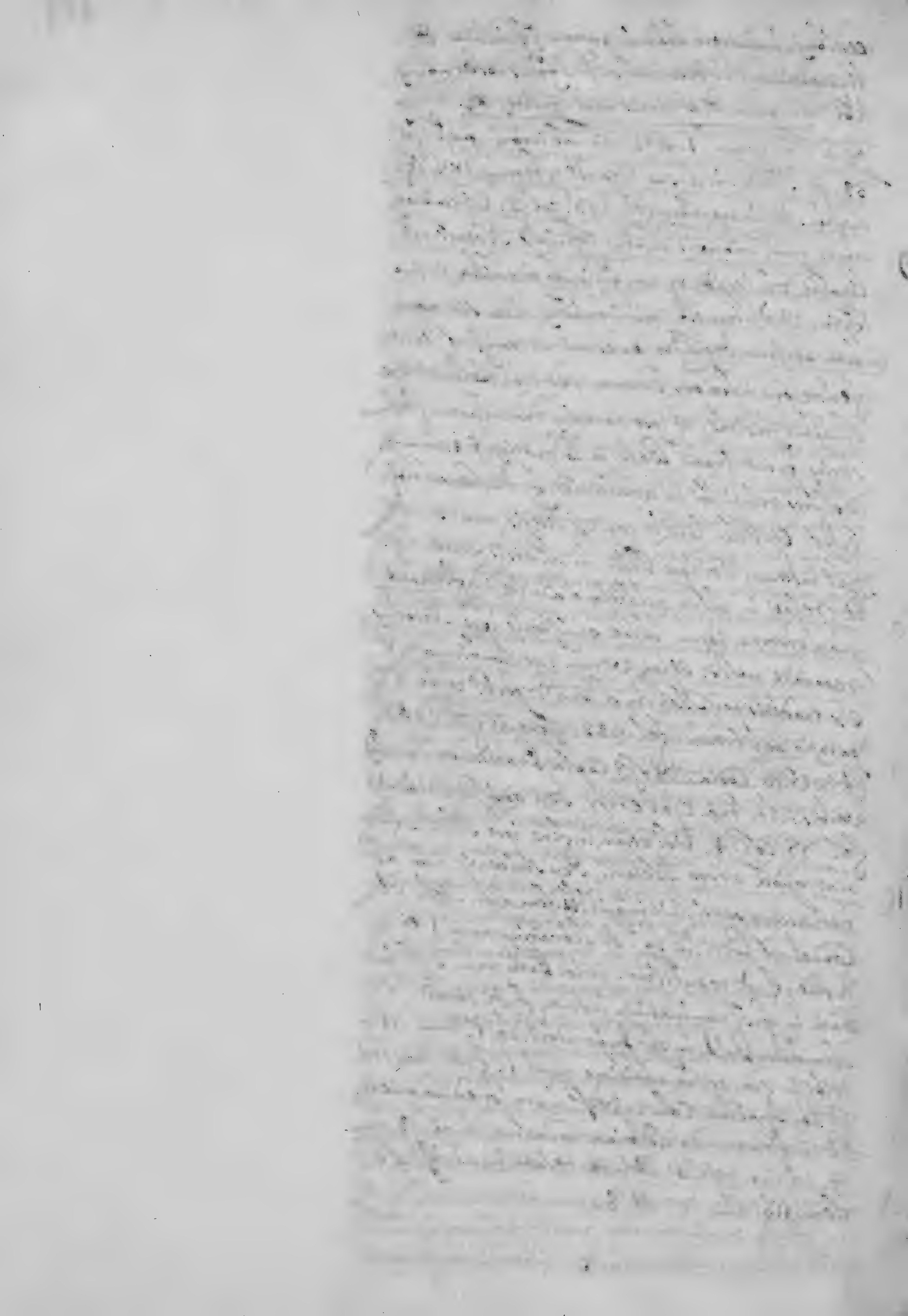
Quae omnia adeo servari debent, quod si ipse Notarius omitat facere, et continuare dictas literas superlinearias, et intermedias in dictis Pro= 8.

cessibus, incurrere debet in pœnam Officialium delinquentium. Et decernit dictus forus noster novus, ibi. So pena de officiales delinquentes etc. De qua pena vide forum 1. et 2. tit. de iuram. prest. fol. 38. et Molin. in d. suo repert.° fororum. verb. Officialibus delinquentibus fol. 243. col. 3. Circa quod

9. dicas, quod quamvis dictus Officialis Notarius delinquat, omitendo, et non faciendo prædicta, in suo officio, ut dictum est; nihilominus, cum sit approbata persona de publico, præsumitur omisisse, et non fecisse prædicta per errorem, et non dolo, ut excludatur falsitas, et ipse notarius non dicatur falsarius. prout tradit Bart. in lg. quoties. §. 1. num. 3. et plures relati ibi in additione, ff. de hæredibus instit. et Felin. late in cap. ex literis. num. 3. de fide instrum. ubi ipse Felin. in diversis numeris.

10. et relati in dicta additione Bartoli affirmant, quod errorem ipsum dictæ omissionis ipse Notarius reparare potest. et ita verum esse confirmatur ex traditis per Mol. in d. suo repert.° verbo. Reparatio per totum. fol. 283. usque ad fol. 285. et in verb. Copia. vers.° Copia Processuum. in illis verbis: in qua erat error, seu omissio scribentis. fol. 77. col. 4. ubi etiam in fine ipse Mol. affir-

11. mat, quod error Notarij, seu scribentis, non debet nocere parti, ut inquit ibidem dict. Mol. et Cagnol. et Deti. in lg. si librarius. num. 1. et 5. in fine. ff. de regulis iur. et ibi Bart. num. 3. et ipse Bart. in lg. si nominatim. in fine. ff. de condit. et demonstr. Bald. in lg. Imperatori. la 1.ª num. 11. et ibi in sua prima additione, num. 1. ff. de statu hom. et ibi Angelus. col. 2. vers.° iuxta prædicta quæro. Et confirmatur ex doctrina Covarruv. in cap. 23. num. 4. variar. resolut. et iura relata in decis. Pedem. 116. num. 2. et 8.

Ad titulum. Lo que pueden gastar los Diputados en Juras, y Lutos. fol. 6.

Summarium.

1. Depputati Regni, quam summam, et quantitatem possunt expendere de Generalitatibus Regni, secundum foros, et Actus Curiarum Regni. Et sub qua subscriptione, et consensu Depputatorum.

2. Depputati Regni, occurrente casu nouo, et necessario, Vltra premissos per Actum Curiarum, et foros Regni, Vt liceat sibi aliquid expendere de Generalitatibus Regni, interponere solent in Curia Iustitiæ Aragonum Consultam.

3. Depputati Regni, facta Consulta de casu nouo, et necessario occurrente, in eo expendere aliquid tute possunt, Vltra premissum a foris.

4. Consultationi factæ per Depputatos Regni, ad expendendum aliquid Vltra casus premissos a foris, in casu nouo occurrente, Iustitia Aragonum, siue eius Locuntenentes respondere debent.

Ad Forum Vnicum. tit. Lo que pueden gastar los Diputados en Juras, y Lutos. fol. 6.

1. Ex foro, siue Actu Curiarum olim tantum inuenimus esse permissum Depputatis nostri Regni expendere pro libertatibus Regni, et eius Vtilitatibus, et expensis necessariis minimis Vsque ad quantitatem duarum mille librarum Iacensium de Generalitatibus Regni, in casibus expressis.

et modo et forma tracita per Actum unicum Curiarum sub tit. Lo que pueden despender los Diputados, a cerca de las libertades del Reyno. fol. 75. Et postea ipsa facultas, et potestas fuit illis limitata per alium Actum Curiarum, sub tit. Limitacion de seyscientas libras de las mil y trecientas etc. fol. 85. quibus sic praecedentibus in Curijs Montisoni anno. 1564. fuit ampliata dicta potestas et concessa facultas dictis Deputatis Regni, pro dictis libertatibus, et Utilitatibus Regni, et expensis necessarijs usque ad quantitatem trium mille librarum. Ut decernit forus unicus in dictis Curijs Montisoni editus. sub tit. De la facultad que tienen los Diputados para poder gastar de las Generalidades del Reyno. fol. 18. In quo predicto Actu Curiarum, et dicto foro unico citato sublata omnino, et abolita est facultas, et potestas expendendi aliquid ultra predictam summam, et quantitatem. Adeo quod fuit necessarium in Curijs ultimis Montisoni, per forum nostrum novum ampliare dictis Deputatis Regni nostri dictam potestatem, et concedere eis facultatem expendendi aliquid quando accipitur iuramentum a Rege nostro, vel Principe. In quo casu decernitur quod ipsi licite possint ad ostendendam letitiam, expendere, de dictis Generalitatibus Regni mille et ducentas libras Iacenses. Ut patet in dicto nostro foro, ibi. Hasta mil, y ducientas libras Iaquesas, en demostracion etc. Et in casu mortis ipsius Regis, vel Principis, ad ostendendum tristitiam, mille libras. Ut patet in dicto nostro foro, ibi. Y en caso de muerte etc. Quod intellige de iuramento recipiendo de Rege, seu Principe nostri Regni, vel de eius morte; et non de Rege, vel Principe alterius Regni, quamvis forus noster generaliter loquatur. Et eadem ratione concedere eis fuit opus facultatem in casu fori

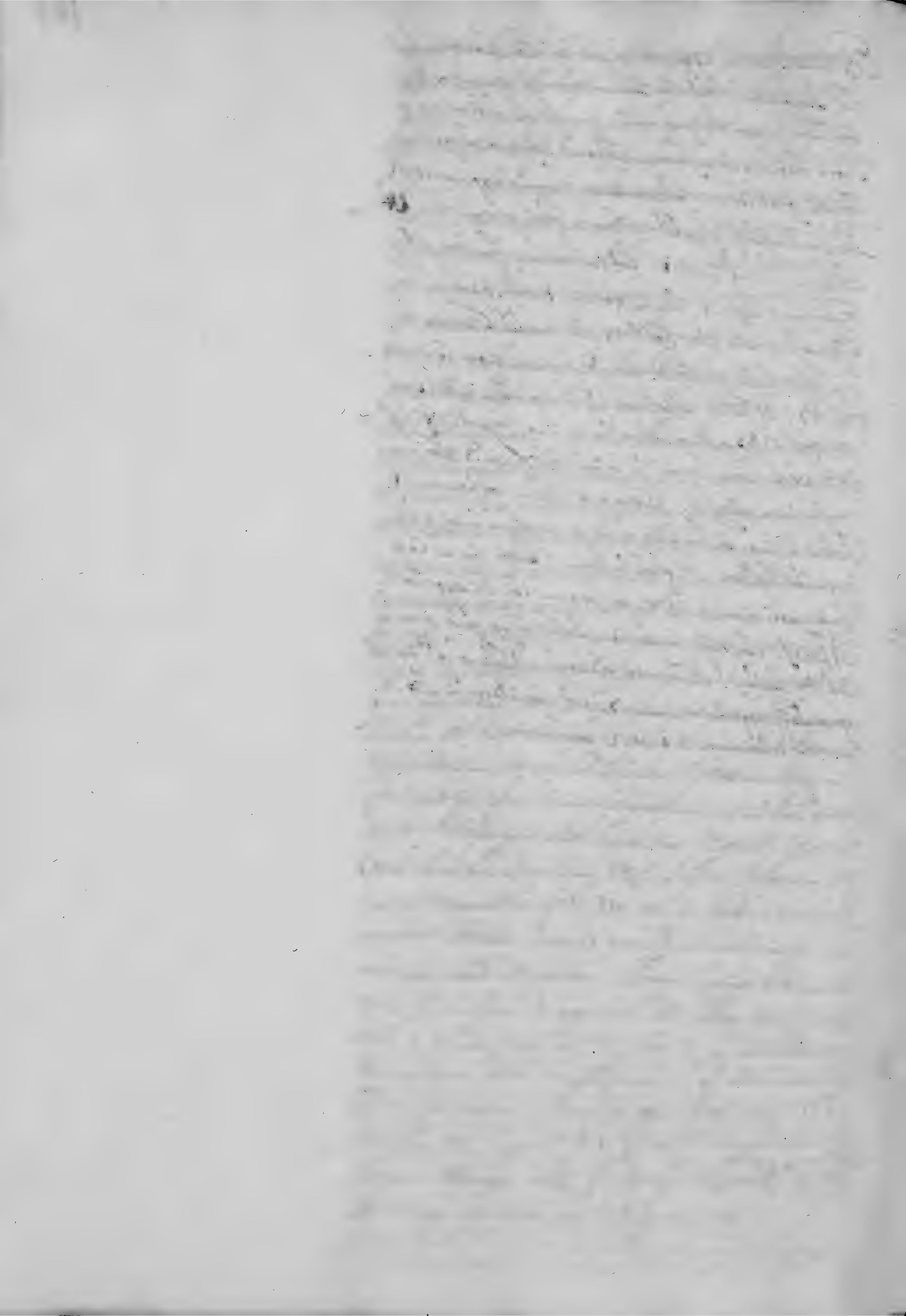
Vnici, sub tit. De Inquisicion, in hoc volumine fol.
De quo in eius explicatione dixi infra fol. Et
etiam in alio casu fori Vnici, sub tit. Motus pro
prius. infra fol. 11. de quo dico infra in eius explica-
tione, fol. Et in praedictis casibus dictorum foro-
rum, et quoad eorum remedium, et reparationem
licite, et libere possunt dicti Deputati expedire
necessarium ex dictis Generalitatibus Regni.

Ex quibus omnibus duo dubia oriri possunt. Pri-
mum est, sub qua subscriptione, et consensu Depu-
tatorum Regni, praedictas quantitates expressas
et praemissas per forum nostrum nouum, et respec-
tiue in casibus in eo contentis, expendere ip-
sis liceat dictis Deputatis, quia hoc omitit decer-
nere dictus forus noster. Et dicas, quod ideo
quod dictus Actus Vnicus Curiarum, supra citatus,
imponat, et decernat solum necessitatem subscrip-
tionis Octo Deputatorum quando expendunt
aliquid, scilicet quantitatem permissam pro liber-
tatibus, et vtilitatibus Regni, et casus expressi
et permissi in nostro foro non sint de dicta liberta-
te Regni, sed de aliis generalibus in quibus
permititur expendere permissum a foris, cum
consensu et subscriptione quinque Deputatorum,
Vt decernitur in dicto Actu Vnico Curiarum,
et dictis foris supra citatis. Vnde in dictis casi-
bus respectiue dictorum fororum dicta subscrip-
tio seu consensus quinque Deputatorum sufficere
constat, et apparet.

2. Secundum dubium est, quando occurrat aliquis
casus nouus, et necessarius expendendi aliquid
vltra premissum, et extra casus positos a foris
Regni nostri, quid debeant facere Deputati
Regni, vt expendere sibi liceat quod sit necessa-
rium, et ipsi remaneant tuti, non obstantibus
prohibitionibus praedictis foralibus. De quibus supra

num. 1.º Circa quod scias quod ipsi Deputati occurrente dicto casu novo necesario, et non expresso, neque permiso in foris Regni, solent interponere consultationem in Curia Iustitiae Aragonum, et in ea explicare, seu narrare casum novum necesarium occurrentem, et petere sibi consuli, an ratione dicti casus novi necessarij occurrentis liceat expendere quod sit opportunum et necesarium, ultra premissum sibi a foris, vel non obstantibus quibuslibet dispositionibus, et prohibitionibus, seu dubitationibus foralibus. Et Iustitia Aragonum, vel eius locumtenentes, inspecta et considerata dicta consultatione, vel exposita, et causa in ea narrata, et omnibus quae considerari debent. Respondent dictae consultationi declarando, si de iustitia sit quod sit licitum eis expendere quod opporteat, et necessarium sit in dicto casu. Et factis, et praecedentibus praedictis, 3.
libere ipsi Deputati Regni possunt expendere quod opporteat, et necesarium sit, et recte facere dicitur, et tuti remanent, quia sequendo dictam responsionem, et declarationem fororum Regni faciunt per Iustitiam Aragonum, cui hoc pertinet. Ut inquit Mol. in d. suo Repert.º Foror. verb. Iustitia Aragonum. vers. Iustitia Aragonum tenetur respondere. fol. 210. col. 3. Et in terminis nostris Nerias. cons. 13. num. 3. Alber. in lg. humanum. Cod. de legibus. Franc. in Cap. intimasti. num. 5. in fine. de appellat. Et Alex. cons. 65. vol. 1. et cons. 41. vol. 2. glosa in lg. ait Pretor. §. permititur. verb. imputandum. ff. de minoribus. 5
Et confirmatur ex traditis per Ceti. cons. 125. et arg.º text. in lg. 3. §. 1. ff. de eo quod metus causa. et in lg. iulle. ff. de acq. vel amitt.ª hered. Et in Cap. qui peccavit. 23. quest. 4.

4. Ex quibus etiam apparet, quod ipsi Consultationi, Iustitia Aragonum, vel eius Locumtenentes tenentur respondere intra tempus fori, quia fit de dubitatione et super declaratione fororum Regni attenta dispositione forali prohibente Deputatos aliquid expendere de Generalitatibus Regni ultra a foris permissum. Ut dictum est sup.a num. 1. Et ita precise facere, et respondere debent iuxta forum. 1. tit. quod in dubiis non crassis. etc. fol. 25. et tradit Ferrer in sua methodo procedendi. tit. de processu super Consulta. fol. 47. et Petr. Molinos in sua practica iudic. eod. tit. fol. 283. et Molina in d. suo repert. ubi sup.a et in verb. Consultatio. in princ. fol. 73. col. 3. ubi non = nulla iura allegat. Utraque, idem affirmant Felin. in Cap. pastoralis. num. 3. et plura iura alia à se ibi relata. de fide instrum. Deci. in d. Cap. intimasti. num. 1. et 5. per textum ibi. de appellat. Nevis. ubi sup.a num. 2. Bald. in l. quid. num. 2. Cod. de legibus. Maranta de ordine iudic. 6. p.te tit. et quandoque appellatur. num. 7. Et Speculator in lib. 2. tit. de relationib. §. 1. et 2. per totum.

Ad titulum. Que los Aduogados, y Procuradores, ayan de patrocinar, y ayudar en las Denunciaciones. — fol. 6.

Summarium.

1. Aduocatus siue procurator causae principalis, an teneatur patrocinare, siue procurare in appellatione interposita a sententia ipsius causae. et num. 2.
2. Aduocatus, seu procurator quando teneatur invitus patrocinare, seu procurare. et num. 3. et 7. cum seqq. vsque ad finem.
3. Procurator largo modo quando dicatur Aduocatus.
4. Aduocatus, siue procurator causae principalis, cuius ocasione dantur denuntiationes contra iudices, sub certa poena debent in dictis denuntiationibus patrocinari, siue procurare. quod intellige vt in num. 5. 6. et 7.
5. Aduocatorum, seu procuratorum, par distributio esse debet.
Aduocatos meliores pars aliqua conducens, cogitur dimittere aliquos eorum alteri parti.
6. Defendens in antecedenti, cogitur defendere in consequenti.
8. Aduocare, seu procurare, in quibus casibus non liceat de foro. quod intellige vt in num. 10. et 11.
9. Aduocare, seu procurare, in quibus casibus non liceat de iure. quod intelligitur vt in num. 10. et 11.

Ad Forum unicum. tit. Que los Aduogados, y Procuradores, ayan de patrocinar, y ayudar en las Denunciaciones. fol. 6.

Molinus in repert.º sui fororum Regni breviter incipit docere in verb. Advocatus. vers.º Advocatus causae principalis. fol. 10. col. 3. in princ.º An advocatus, sive procurator alicuius causae, teneatur prosequi appellationem interpositam ab illa causa. De qua materia in praesenti agere oportet, ad explicationem, et interpretationem nostri Fori. Unde dicendum est, quod de foro in advocato nihil invenitur dispositum, quamvis inveniatur in procuratore. Ut tradit in d. vers.º dictus Mol. Ex quo colligitur, quod advocatus, seu procurator causae principalis, appellationem ab ea interpositam prosequi non debet; neque in ea patrocinare, vel procurare. Ut inquit Alex. Cons. 96. num. 2. vol. 2. et Silvest. in sua summa. in verb. Advocatus. num. 8. et Speculat. in lib. 2. in tit. de advocato § tractemus. 3.º in ordine. num. pen. et fin. et plures alij D.D. et iura citata per Nicol. Boer. idem affirmantem, et latissime disputantem, in decis.º 285. num. 9. usque ad fine. et Mol. ubi supra, allegans observantiam, item nota. 3.ª in ordine. tit. de procurato. fol. 4. et ita procedere videtur, exceptis quatuor casibus traditis a dicto Nicol. Boer. in d. decis. 285. num. 10. et 11. Quorum primus est; in appellatione interposita a sententia interlocutoria data in d. causa principali, quia si ea non sit tractanda in loco vel Civitate remota, sed in eodem loco, et Civitate, illam prosequi debet advocatus, et patrocinare, sive procurator et procurare. Ut affirmat Jas. in l. invitus. num. 4. et ibi Bart. Paul. et omnes D.D. moderni Cod. de procuratorib. Bart. in l. non cogendum. §. si procuratori. num. 3. ff. de procurato. et in l. cum procurator. num. 2. in fine. ff. de novi operis nunt.º Et Innocent. in cap. in iusto. num. 1. de procurato. et d. Nicol. Boer. d. decis.º

285. num. 10.

Secundus vero casus est quando dictus Advocatus, sive procurator, sit constitutus, et positus generaliter in omnibus causis. Ut tradit dict. Nicol. Boer. in d. decis. 285. num. 11. Ubi affirmat, idem esse in Advocato, quod in procuratore. Et predicta probant Jass. et Bart. in d. lg. invitus. num. 4. et communiter omnes DD. Cod. de Procuratorib.

Tertium et quartum casum, tradunt Jass. et omnes DD. supra citati. et precipue Nicol. Boer. in d. decis. 285. num. 11. Ubi videri potest.

2. Ex quibus omnibus colligitur, quod Advocatus, sive procurator, non potest invitus cogi patrocinare, sive procurare, nisi in dictis exceptis casibus. quod enim verum esse dicitur poterat, quando quis sit advocatus, sive procurator particulariter et solum in quadam causa, et non habeat principaliter officium Advocationis, seu procurationis, nec utitur eo officio communiter. quia si principaliter habet dictum officium, et sit paratus uti eo, semper quo opus sit, publice, et palam, in palatiis, consistoriis, et omnibus Curiis, locans operas, labores, et advocationem, seu procurationem suam, non solum invitus cogitur prosequi appellationem interpositam a causa principali ex sententia interlocutoria, sed ex diffinitiva. et cogitur invitus in quacumque causa occurrente, satisfactus de suis laboribus, patrocinare sive procurare; dumtamen sit tutus de iustitia partis. prout infra num. 7. dicam. Ut affirmat Bert. in lg. invitus. num. 2. ff. de regul. iur. Alex. in lg. invitus, num. 2. et ibi Cuman. et Paul. de Castro. num. 2. Cod. de procuratorib. Joann. de Immol. in lg. damnum infecti. la 1.a § is qui. ff. de damno infecto. et Jass. in d. lg. invitus. num. 2. Cod. de Procuratoribus. Qui omnes idem affirmant esse verum in procuratore, prout in Advocato. Ea ratione: quia procurator

3. principaliter et communiter utens suo officio procuratores, modo supra num. 2. dicto largo modo dicitur

aduocatus. Vt inquit Deci. in d. l. inuitus. num. 2. ff. de regul. iur. allegans ad hoc Paulum de Castro, Iulg. et Alexand. in d. l. inuitus. Cod. de procuratorib. et Alex. in cons. 2. lib. 6. et text. in l. 1. §. Aduocatos. ff. de varijs et extraordinar.

Unde colligitur intellectus, et declaratio ad illa iura, quae affirmant differentiam esse inter officium aduocationis, et officium procurationis; scilicet quod officium aduocationis aduocatus inuitus cogitur suscipere, et patrocinium praestare; at vero officium procurationis, quia est voluntarium, nemo inuitus suscipere cogitur. Vt tradunt d. Iass. in d. l. Inuitus. num. 2. et ibi d. Alex. et d. Paul. et Bart. num. 1. Cod. de procuratoribus. et ipsemet Bart. in l. sancimus. num. 2 Cod. de aduocatis diuersor. iudic. et in l. in sacris. num. 1. Cod. de proxeneticis. sacr. scrin. lib. 12. text. in l. si filius familias §. inuitus. et ibi Bald. ff. de procurato. et text. in l. inuitus. et ibi Deci. num. . . ff. de regul. iur. et Decis. Rotae 26. num. 1. tit. de procuratorib. in nouis. quia praedicta iura ita vt affirmant intelliguntur vera esse quando ipse procurator non habet principaliter dictum suum officium procurationis, et eo vti sit semper quod requiratur, paratus modo praedicto sup. in num. 2. sed tantum vsus fuit dicto officio procuratoris in aliqua causa. prout supra in dicto num. 2. dixi. 5

Unde forus nostri Regni, prouidens in hoc ad vtilitatem partium, decreuit, quod in denuntiationibus faciendis contra Iudices, contra quos de foro ipsae denuntiationes permittuntur fieri. Vt patet per totum titulum: forus Inquisitionis officij Iustitiae Aragonum. fol. 36. ipse aduocatus, siue procurator, qui vsus sit officio aduocationis, siue procurationis, particulariter in causa, ex qua oriuntur dictae denuntiationes; siue generaliter vsus sit dicto officio in pluribus causis, et sit paratus eo vti in omnibus occurrentibus, vt dixi nuper supra n. 2. 4.

110

tenebatur patrocinare, sive procurare in dictis denuntiationibus, pro parte, pro qua in causa principali patrocinavit, seu procuravit, sub pœna quinquaginta florinorum auri, Ut patet ex dispositione fori antiqui, et finalis, Montisoni editi, anno. 1510. et positi sub tit. de Aduocatis, et procuratoribus. fol. 42. et Mol. in d. suo repert.º Verb. aduocatus. Versº. aduocatus causæ. fol. 9. col. 4. Circa quod quidem, quia nondum satis erat provisum, imo sepe, prout quotidie videmus, aduocatus, sive procurator magis volebant soluere dictam pœnam, et permitere contra sua bona illam privilegiate executari, quam patrocinare, sive procurare pro dicta parte denuntiante, ex quo resultabat damnum dictæ parti, ideo Ut omnino ipse cogi possit forus noster novus dispositionem dicti fori finalis confirmat, addendo pœna posita ipsi aduocato, sive procuratori recusanti, et nollenti patrocinari, sive procurare in dictis denuntiationibus. Nempe, quod sit suspensus ipse aduocatus, sive procurator respective quilibet recusans, in suo officio aduocationis, sive procurationis per tempus quinque annorum, in quibus non liceat ipsis patrocinare, sive procurare. Ut patent prædicta ex principio nostri fori novi, et in Vers.º So pena de suspension de oficio. etc. qui dictus noster forus novus decernit dictam pœnam locum habere tam in aduocato, sive procuratore partis agentis, quam partis defendentis. Ut patet ibi. Tam in agendo, quam in defendendo. Et optime. quia cuilibet parti aduocatos

5\. seu procuratores Iudex dare debet, et ipsorum distributionem curare debet esse parem, Ut inquit Speculator in lib. 1. tit. de aduocato. §. 1. in fine. Adeo quod si aliqua partium conduxerit omnes meliores aduocatos, sive procuratores, cogitur aliquos eorum dimitere Ut inquit Bart. in l. providendum, et ibi Cyn. et Paul. de Castro. Cod. de postulando. Et requiritur quod prædictus aduocatus, vel procurator, debeat in dicta

causa, ex qua dicta denuntiationes oriuntur, et proceduntur, consilium. Ut decernit dictus forus antiquus fin. Et confirmat forus noster nouus, ibi. Que ayan aconsejado &c. Y esto alas partes por quien &c. Et etiam quod sit satisfactus pro suis laboribus. Ut inquit dictus forus fin, et forus noster nouus, ibi. Satisfaciendoles sus trabajos. &c. Et ita affirmant omnes supra in num. 2. citati. Et ultra predicta omnino requiritur quod dictae denuntiationes fiant ocasione dicta causae principalis, in qua, ut dictum est, aduocatus, vel procurator, suum patrocinium, seu procurationem dedit, ut tradit forus noster nouus, ibi. Que se dieren por ocasion de las dichas causas &c. Quae ratio sufficiens est, ut in dictis denuntiationibus patrocinare, vel procurare invitus cogatur; quia cum ex dicta causa principali oriantur denuntiationes, in eis agitur de apendicibus ipsius causae principalis. Et qui defendit in antecedenti, cogitur defendere in consequenti. Ut inquit text. et ibi glosa in l. qui proprio. §. Item queritur. ff. de procuratoribus. Et finaliter requiritur, quod dictus aduocatus, seu procurator, sciat, et omnino intelligat, quod ipsa pars denuntians habeat iustitiam. Nam si contrarium sciat, scilicet quod ipsa pars denuntians non habeat iustitiam, tunc non cogitur patrocinare, vel procurare in dictis denuntiationibus, neque in aliis quibusvis causis, quamvis omnino teneatur illud facere; quia ex hoc excusabitur; cum non sit obligatus patrocinare, seu procurare contra iustitiam. Ut affirmat Guid. de Suza per text. ibi in l. rem non nouam. Cod. de iuditiis. Ubi Bald. num. 4. Iass. num. 2. Et Bart. et omnes DD. et Abb. in cap. fin. num. 4. in fine. Et ibi Boch. num. 8. Et Bella. num. 2. Et Immola num. 12. extra de postulando. 6. 7. 8.

Sequeetiam

Neque etiam tenetur aduocatus, siue procurator patrocinare, vel procurare de foro in nonnullis casibus.

8. Et primo, pro resistente; quia pro eo prohibitum est patrocinare, seu procurare, ea ratione, et eo modo quibus infra num. 10. et 11. dicam. Vt affirmat Mol. in d. suo repert.º foror. verb. resistentia. vers.º intextu ibi fuerit. in fine. fol. 287. col. 3. et 4. in princ.º

Secundo enim, simili ratione et modo, prohibitur patrocinare, seu procurare, in casu fori vnici. tit. de subsidijs. fol. 4.

Tertio etiam, ratione, et modo tradito, prohibitum est procurare seu patrocinare pro alienigena obtinente beneficium Ecclesiasticum in Regno. Vt inquit d. Mol. in d. suo repert.º fororum. verb. Alienigena. vers.º ... fol. 19. et verb. Diputati. vers.º Diputati requisiti. fol. 96. col. 4. in fine.

9. Et vltra predictos casus, de iure in nonnullis alijs, aduocato seu procuratori interdictum est patrocinium, seu procurationem prestare. Et primo, pro Heretico, vt probat textus in Cap. si aduersus. et ibi Anna. num. 2. et Abb. num. 2. de Hereticis. Simanc. de cathol. instit. tit. 5. num. 1. cum segg. Carrer. in sua practica. tit. de hæretic. §. circa igitur. num. 33. vsque ad num. 37. fol. 270. quod intellige dicta ratione, et modo, de quibus infra. num. segg.

Secundo enim, de iure patrocinare, seu procurare nemo poterit pro fure insigni. vt est text. in l. g. omnes. Cod. de defens. ciuit. et Rom. in l. g. si vero. §. de viro. num. 45. ff. soluto matrim.º et Hypol. in sua practica. §. Examinanda. num. 20.

Tertio neque etiam licet patrocinare, seu procurare pro criminoso grauissimorum delictorum. vt latissime tradit Didacus Perez in legibus Castelle, super l. gm. 1. lib. 2. ordinam. tit. 19. in glosa 1. vers.º quadro octauo. fol. 400. et Balal. in Auth. habita. num. 25.

etiam sua addit. Baro. Cod. ne filij pro patre.
et Bertachin. in verb. Aduocare. vers. 19.

In quibus omnibus casibus ita procedere dicas, ultra iura allegata, ea ratione, quod patrocinium, seu procuratio datur ex dispositione legis, ut patet ex omnibus predictis; ideo predictis denegatur iuste; quia frustra auxilium legis implorat, qui contra legem comitit, et venit, ut dixi supra in foro. . . 10.

Et etiam dicta prohibitio aduocationis, seu procurationis, procedit eo modo, scilicet quando resistentia est notoria, siue casus dicti fori unici. de subsidijs. et manifestus: vel alienigenam sit clarum obtinere contra forum beneficium ecclesiasticum: vel hareticus, aut fur insignis, siue criminosus grauissimorum delictorum, sit notorius, et manifestus, vel conuictus. Quia tunc pro eis respectiue non patrocinatur, neque procuratur: secus autem si super illis, vel aliquo eorum sit dubitatio; nam super ipsa dubitatione, seu incertitudine, licite, et tute quis potest patrocinare, seu procurare. ut patet respectiue ex iuribus in suo casu citatis. ~. 11.

Ad titulum de Veda de arcabuces. fol. 6.

Summarium.

1. Arma de iure portare an sit prohibitum.
2. Arma de foro portare an liceat.
3. Arma portare quos Vniuersitas, seu Concilium prohibere potest.
4. Statutum Vniuersitatis, vel Concilij, quos comprehendat in criminalibus, et in ciuilibus.
5. Statutum vnius corporis, an comprehendat aliud corpus separatum.
6. Statuto ligari, et forum sortiri an æquiparentur.
7. Statutum Laicorum an comprehendat Clericos.
8. Tormentum manuarium minimum epitomio quatuor spithamorum Vlnæ Regni, idest, |Arcabuz menor de quatro palmos de vara de canon,| prohibitum est portare, et sub qua pæna. num. 12. et 20. et segg. vsque ad finem.
9. Pars legitima accusandi portantes tormentum manuarium paruum prohibitum, quæ sit.
10. Tormentum manuarium paruum prohibitum portari, artifices agere de nouo, vel reparare illud non possunt, sub pæna mortis.
11. Tormentum manuarium paruum prohibitum portans, coram suo Iudice competente accusari debet.
12. Pœna portantis tormentum manuarium paruum prohibitum, quæ sit. et num. 20. vsq. ad finem.
13. Arma prohibita an sint Clericis.
14. Arma prohibita auferuntur ab omnibus ea portantibus, etiam intra Ecclesiam.
15. Incapaces sunt Laici iurisdictione Ecclesiastica, et num. 16. vsq. ad num. 17. Et an tollatur aliquo modo. num. 17. et 18.
16. Pontificiæ rei genus duplex est, et quod sit quodlibet eorum.

Ad Forum unicum. tit. Veda de Arcabuzes. fol. 6.

Armorum usus, tam laicis, et secularibus, quam clericis, et Religiosis, de iure scire debes, quod regulariter est prohibitus. Ut traditur per totum titulum Cod. Ut armorum usus inscio Princ. interd. lib. 11. et per Auth. de armis. collat. 6. Et iura praedicta allegans, et alia plurima, tradit Petr. Belluga in Speculo Princip. rubr. 11. §. dubitatur. num. 2. et 3. Et in rubr. 27. §. milites. num. 3. Et omnia iura citata. in 1°. tomo regular. Utriusque iur. verb. arma portare. fol. 113. col. 1. cum quinque seqq. Ubi ponit nonnullas ampliationes, et limitationes. Et inter illas affirmat, praedictam prohibitionem limitari quando de iure municipali Regni possunt portari 2.
arma. Ut ibidem in vers.° undecimo limita. fol. 114. col. 1. affirmat. Quod enim in Regno nostro procedit. quia ex consuetudine, nulla lege Regni in contrarium inventa, licite arma portantur per omnes indistincte. Ut sentire videtur ex decisione Molina in suo repert.° foror. in verb. firma. vers.° firma

quadam fuit. fol. 152. col. 1. cum affirmat, quod
3. nulla Universitas, sive Concilium potest obtinere fir-
mam ad impediendum usum armorum. quod in
tellige indistincte et regulariter quoad omnes. quia
Universitas, sive Concilium alicuius Civitatis, Villae,
vel Loci, non potest sub eius prohibitione, sive Sta-
tuto comprehendere nobiles milites, vel Infantiones,
etiam quoad dictam prohibitionem armorum. ut
tradit Jacobus Callicius in suo tract. de prerogat.
milit. per totum. et Cognal. in lg. 2. num. 135.
ff. de orig. iur. Rebuff. in lg. armorum. in versi.
septimo. ff. de verb. signif. et relati ab Andr. Tirag.
in suo tract. de nobilit. cap. 20. num. 67. et 68.
et etiam relati in d. tom. 1. regul. utr. iur. in d.
verb. Arma portare. vers. quinto fallit. fol. 113. col.
2. Et ita procedit in nostro Regno, iuxta dictam de-
cisionem Molinae ubi supra: quamvis relati a
ipsomet Andr. Tirag. in num. 69. et in cap. 37. num.
15. et Rolan. cons. 3. num. 14. et 15. cum segg. Hy-
polit. in sua pract. §. pro complemento. num. 1.
cum segg. et Guid. in decis. 436. num. 56. et Iul.
Clar. in sua pract. §. fin. quaest. 36. num. 27. et
Menoch. de arbitrar. casu 394. contrarium asse-
rant adversus dictam decisionem dictae Molinae.
et praedictis non obstantibus, dicta opinio Molinae
receptior, et communis est in Regno nostro. et iuxta
eam quotidie iudicari solet in Curia Iustitiae
Aragonum in omnibus Processibus iurisfirma-
rum super praedictis occurrentibus, prout ego
vidi iudicari, meo tempore, in quodam Processu,
intitulato, Processus Don Michaelis de Villalpando,
anno 1585.
4. Neque his obstat alia decisio eiusdem Mo-
linae in dicto suo repertorio fol. in verb. Iura-
ti. in princ. fol. 197. col. 1. et verb. Petitio. in
verso. petitio criminalis debet. fol. 254. col. 1.
ubi asserit, quod Iurati, vel Universitas potest
statuere quidquid vellit. quia verum est quoad

res concernentes ad politiam Civitatis civiliter. Ut tradit ipsemet Mol. in dictis locis. et Bart. in l. omnes populi. num. 3. et ibi Jass. num. 33. cum seqq. et alij plures DD. ff. de iustitia et iure. et Andr. Tirag. in suo tractatu, de iure primogen. quaest. 16. num. 5. et Felin. in Cap. cum omnes. num. 11. de constitut. Bald. in l. fin. num. 20. ff. de Colleg. illicit. et in Cons. 372. vol. 5. Abb. in cons. 6. num. 1. et Petrus Belluga. in speculo Principum. rubr. 2. §. his tramissis. num. 6. Non autem in his quae criminaliter statuuntur per dictos Iuratos, siue Universitatem. Ut patet ex praedictis. et iuvatur ex eo quia Nobiles milites, seu Infantiones, separatum corpus est à plebeio, Ut dixi supra in foro unico. tit. de rebell. Vassallor. num. 29. Unde dictum statutum factum ab uno corpore separato, non comprehendit aliud Corpus separatum. Ut inquit d. Bart. in d. l. omnes populi. num. 1. et Jas. et fere omnes DD. ff. de iustit. et iure. et Andr. Tirag. in d. suo tract. de iure primogen. quaest. 16. num. 6. et Molina de primogen. Hispan. lib. 2. Cap. 6. num. 4. fol. 250. et late Gregor. Lopez super legibus Castellae. in l. 5. tit. 2. p.ta 1. Quae omnia Ultra praedicta confirmantur ea ratione, scilicet, quod in criminalibus dicti Nobiles Milites, vel Infantiones, solum subijciuntur Domino Regi, vel Iustitiae Aragonum, et coram eis conveniuntur criminaliter. adeo, quod illud renuntiare non possunt, neque aliqua causa forum alteri in criminalibus sortiri. Ut dixi supra in dicto foro unico. tit. de rebell. Vassallor. num. 31. Et ita patet quod neque comprehendi possunt in dicto statuto; quia sortiri forum, et aliquo statuto ligari, equiparantur. Ut in simili casu inquit Ceti. in Cons. 639. num. 11. et in l. fin. ff. de iurisd. omn. iudicum. et Soccin. in Cons. 271. num. 5. vol. 2. 5.

6.

Ex quibus omnibus, supra in num. 4. 5. et 6. dictis, collegitur, idem esse dicendum de clericis. quia ipsi clerici eisdem rationibus non comprehenduntur sub 7.

10 dicto statuto Laicorum, ut corpora separata, prout affirmat Angel. in §. Plebiscitum. num. 6. et ibi Joann. Faber. Instituta. de iure nat. gent. et ciuili. Unde
8. clarissime patet, ad comprehendendum omnes in distincte et generaliter in prohibitione usus tormenti manuarij minoris, epitomio quatuor spithamorum Ulnae Regni, idest, vulgariter loquendo, Arcabuz menor de canon de quatro palmos de vara de medir del Reyno. requirebatur fieri dicta prohibitio per legem conditam in Curijs generalibus nostri Regni, prout factum fuit in nostris Curijs celebratis Montisoni, anno 1585. in quibus fuit conditus forus noster nouus, decernens, quod nemo possit portare per Regnum dictum tormentum manuarium minimum epitomio quatuor spithamorum Ulnae huius Regni, ut decernit in eo, ibi. Arcabuz menor de canon de etc.
11 quia non oportet uti eo, cum sit arma inutilis ad bellum, et ocasionalis et proditionalis ad damna, et inconvenientia inducenda in nostro Regno. Ut dictus forus noster affirmat in eius principio ibi. Prodictoria, e inutil. etc. et ibi. Specialmente por tor etc.
9. Et hinc est, quod recte decernit dictus forus noster, quod ad accusandum portantes dictum tormentum manuarium, sit pars legitima quaelibet Universitas, siue quilibet singularis Regni, ut patet ibi. Y para que
51 lo sobredicho, usque ibi. singular del Reyno. Et ipsa Universitas, siue ipse singularis admiti debet, cum agitur de utilitate reipublicae, cui pertinet homines saluos et incolumes seruare, et damna siue proditialia crimina euitare. Ut in l. 9. ratio. §. penult. ff. de bonis damnat. et in l. congruit. ff. de officio Praesid. et in l. 2. Cod. quando liceat sine iudice. auth. vind. et Bart. in rubrica Cod. de iure fisci. num. 2. lib. 10. Betand. in sua praxi regula 5. et Placet. in suo tract. de accusato. in princ. ubi ipsi. Et praecipue dictus Betand. exponit casus, in quibus quilibet singularis sit pars accusandi delinquentes, tam in criminibus priuatis, quam in publicis.

Et adeo voluit forus noster, et conditores eius intenderunt prædicta damna, et inconvenientia re parare, quod non solum prohibuerunt illud dictum tormentum manuarium portari, sed etiam prohibuerunt omnibus Artificibus, Officialibus, et Magistris ipsorum tormentorum manuariorum facere de nouo, vel illud reedificare, siue in aliqua re reparare illud occulte, vel aliquo modo, sub pæna mortis naturalis, vt patet ibi: Y que officiales, ni artifices vsque ibi. So pena de la vida. Pro quo facit d. Auth. de armis. in princ. collat. 6. et quod affirmatur per dictum text. in d. tomo. 1. regul. vtriusque iur. in d. verbo. arma portare. vers. amplia secundo fol. 113. col. 1. Vbi affirmatur non solum posse prohiberi fieri, reedificari, seu reparari illud, vt dictum est, sed etiam ne vendi liceat per dictos Officiales, Artifices, vel Magistros. 10.

Quibus omnibus præteritis, nunc sciendum est, coram quo Iudice conueniri, et accusari possunt portantes dictum tormentum Manuarium prohibitum. De quo supra num. 8. diximus. Et forus noster nouus dicas, quod decernens in hoc, disponit, quod coram Iudice competente cuiuslibet respectiue, vt tradit in eo. ibi: Ante el Iuez competente. Et ita affirmat procedere dispositio text. in d. Auth. de armis. per totum. Collat. 6. et in l. eos qui. Cod. de fabricensibus. lib. 11. 11.

Cui quidem iudex prædictos portantes dictum tormentum manuarium prohibitum, vt supra n. 8. accussatos, prout dixi supra n. 9. condemnare debet pæna nostri fori, scilicet, si sint nobiles milites, siue infantiones, vel Ciues preeminentes, aut insaculati, et inbursati in officio procuratoris generalis, vel Assistentis, aut Regitorum, siue Senatorum Communitatis Daroce, Calataiubij, siue Turolij respectiue, pro prima vice quod nostrum forum contraueniant, et cum dicto tormento manuario prohibito per Regnum portent, et cum eo inveniantur, puniantur pæna exilij temporalis trium annorum totius Regni, cum comminatione, si frangunt illud, sex annorum dicti exilij. Vt patet in d. 12.

nostro foro novo, ibi: A saber e[n] los nobles. etc.
Usque ibi: Con cominacion de seys. Et pro alijs
vicibus pœna exilij temporis decem annorum cum
comminatione, si frangunt illud, exilij perpetui.
Ut patet ibi: Y por las otras vezes. Usque ibi: Y
con cominacion de perpetuo. In qua quidem pœ-
na dictus noster forus incurrere iubet, et dispo-
nit Clericos portantes dictam tormentum manua-
rium prohibitum, et inventos cum eo, etiam si
sint Sacerdotes, vel Religiosi, vel alterius dig-
nitatis, preeminentiæ, sive status. Ut patet in
d. nostro foro, ibi: Y sean tambien comprehendidos
todos los Ecclesiasticos. etc. prout infra in num.
19. dicam.

13. Et confirmatur hoc de iure, ea ratione, quia
usus armorum dictis Clericis est prohibitus, adeo
quod arma prohibita, si ipsi portant, auferri pos-
sunt ab eis per iudicem secularem. Ut inter
minis proprijs affirmat Petrus Belluga. in speculo
Princip. rubr.ª 11. §. dubitatur. num. 2. 3. et 4.
et in rubr.ª 27. §. milites. num. 3. Thom.
Gram. in voto. 24. num. 6. in fine. et Covarruv.
in lib. 2. cap. 20. in fine. vers. trigessimo sexto. Var.
resolut. et in pract. quæst. cap. 33. num. 7. qui
omnes, et relati per eos, prædicta affirmant. Et
quod auferri possunt dicta arma prohibita à portan-
tibus ea, sive sint Clerici, sive laici, etiam intra
14. Ecclesiam; quamvis dictos Clericos non possint Iudi-
ces seculares aliqua pœna, etiam si sit pecuniaria
punire. Et hoc confirmatur ex dispositione
nostri fori. quia quamvis prohibeat Clericos porta-
re dictum tormentum manuarium prohibitum.
Ut dictum est supra num. 12. et 13. Et quod si
portant illud, tenentur dicta pœna exilij, de qua
supra in d. num. 12. nihilominus illa pœna imponi
debet ipsis per Iudicem Ecclesiasticum. quia forus
noster decernit, imponendam esse pœnam per suum

iudicem competentem, ut dictum est supra num. 11.
Et Laici sunt incapaces iurisdictione spirituali, et 15.
ecclesiastica lege diuina. Ut inquit text. in cap. 2.
de iudicijs. et ibi DD. et text. in cap. bene quidem.
et cap. si imperator. 96. dist. et in cap. sacrosan-
cta. et cap. Marsana. de elect. et in cap. ecclesia
sanctae Mariae. et in cap. quae ecclesiarum. de
constitutionib. et in cap. 3. de consuetud. unde non
solum obstare dicta iura videtur, ad impediendum
dictam penam imponi per secularem dictis Cleri-
cis, sed etiam ad impediendum ne comprehendan-
tur clerici sub dispositione nostri fori noui, cum sit
lex, idest, forus iudicis secularis.
Sed predictis non obstantibus, dicendum est, in
dicta dispositione nostri fori comprehendi dictos Cle-
ricos, et à suo iudice competenti puniri debere,
si contraueniant nostri fori decretum, pena ab
eo tradita. Pro cuius resolutione presupponuntur
nonnulla. Et primum, quod rei Pontificiae ge- 16.
nus est duplex: Alterum spirituale: Alterum Eccle-
siasticum, ut distinguit textus in d. cap. 2. de iudic.
Et optime text. in cap. iudex laicus. de sent. ex
comunicat. in 6. Et lex Regni Castellae. 56. et 57.
tit. 6. p.ta 1. Spirituale est, quod pertinet ad sa-
cramentorum administrationem: ad votum: ad
iuramentum: ad ius eligendi: ad ius decimandi.
Ecclesiasticum autem eodem modo duplex est. Cri-
minale, et ciuile. Criminale, quod conuenit per-
sonis Clericorum; Ciuile vero bonis ipsorum.
Secundum. presupponendum est, potestatem 17.
supernaturalem lege Euangelica institutam esse.
Et quod ipsa est duplex. Altera foro interiori com-
petens, quam vocamus potestatem clauium, siue
ordinis, et ea à peccatis absoluimur, à penitem-
tia adstringimur. Ut per diuum Matheum. cap. 16.
et diuum Ioannem cap. ult. Et patet ex textu in
cap. nouo. 22. dist. Et prout optime est iam diffini-

tum in Concilio Tridentino. sess. 14. cap. 1. et 5. et 6. et per Canones de poenitentia.

Altera vero potestas est competens foro exteriori ad continendos in officio populos, et ad conservandam Ecclesiae maiestatem, quam vocamus potestatem iurisdictionis. Cap. quocumque 24. quaest. 1. et explicatur in d. Concilio Trid. d. sess. 14 et sess. 25. cap. 3. Et hac potestate divinas leges interpretari, humanas condere, ex illis iudicare, censuras decernere, inobedientes animadvertere, summis Pontificibus relictum et commissum est.

Ut utramque potestatem Christus inmediate concessit divo Petro, et successoribus eius. Ut per Sanctum Mathaeum in d. cap. 16. et in cap. 18. et Sanctum Ioannem in cap. 20. ibi: Accipite Spiritum Sanctum etc. A quibus ipsa effluxit in Praelatos inferiores, privative unicuique pro sua iurisdictione. Ut est text. in cap. nullus. et 1°. in 9 quaest. 2. et in cap. si diligenti. cap. cum contingat. cap. postulasti. cap. significasti. de foro competenti: et in d. Concil. Trid. sess. 23. cap. 15. Cap. ita Dominus. 19. dist. in cap. Imperator. et ibi glosa. in verb. discuti. 96. dist. et glosa in cap. quamquam. verb. divino. de censibus. lib. 6.

Quibus omnibus sic praesuppositis, et cognitis, resolvendum est, in praedictis duas esse opiniones communes.

Prima opinio est, Laicos incapaces esse lege divina ad cognoscendum negocia Ecclesiastica, pertinentia ad dictum primum genus rei Pontificiae, de quo sup. num. 16. scilicet, rei spiritualis, et ad idem annexis. Et hoc cum sit lege divina, ideo in eis incapacitas Laicorum nullo modo tollitur. Ut in cap. sunt quidam. 25. quaest. 1. cap. fin. de consuetud. et in cap. literas. de restitut. spoliat.

Secunda vero communis opinio est. Laicos incapaces non esse ad tractandum, et cognoscendum negotia

clesiastica pertinentia ad secundum genus rei Pontificiae, de quo supra d. nº. 16. scilicet rerum prophanarum, et temporalium. In quo genere secundo ipsarum rerum, cùm incapacitas non sit imposita Laicis lege divina, sed humana, ex delegatione Papae; vel Episcopi tolli potest. Ut quotidie fit ex textu in Cap. Caeterum. Et in cap. cum non ab homine, et alijs, de iudicijs. Et tradit Alciat. in d. Cap. cum non ab homine. num. 39. de iudicijs. Et Innocent. in cap. 2. de maiorit. et obed.ª =

Adeo, quod Summus Pontifex, tam causas criminales, quàm civiles contra Clericos, laico et seculari, comitere, et delegare, tamquam superior, et supremam potestatem habens, potest. Ut colligitur ex textu in Cap. praeter. et ibi glosa. in Ver. duobus. 32. dist.º et ex text. in Cap. bene. et ibi glosa in verb. Laico. et in verb. praeter. 96. dist.º Quae quidem glosae ibidem communiter ab omnibus sunt approbatae, et ab Abb. et Aret. num. 8. et à Ripa, num. 4. et à Maranta. nº. 17. et à Baldo. nº. 2. et 11. in d. cap. 2. de iudic. et in d. cap. Ecclesia Sanctae Mariae. num. 5. de constitutionibus. Et à plurimis relatis ab eo ibidem, in Sila addictione in d. num. 5. sub verb. Potestatem. Et affirmat ipse Abb. in d. Cap. Sacrosancta. num. 2. de elect. Rolan. Cons. 23. num. 16. Cancel. Conrad. in templo iudicum. lib. 2. cap. 1. § 3. et optime et late Covarruv. in practic. quaest. cap. 31. num. 4. quia omnes affirmant, dictus Romanus Pontifex, dictas criminales, et civiles causas Clericorum quod Laico commitere, et delegare potest. Et quod secus sit in Episcopo; quia ipse Episcopus solum causas civiles, et non criminales, delegare et commitere contra Clericos laico permititur. Ut praedicti affirmant. Et quod tunc ipse iudex laicus delegatus, non sua propria authoritate, sed authoritate Summi Pontificis, vel Episcopi respective delegantis, cognoscit de dictis causis sibi commissis, et delegatis contra dictos Clericos. iuxta omnia 18.

iura supra relata. Et text. in cap. sane. el 2º de officio Iudicis delegati.

19. Et etiam similiter ipse solus Romanus Pontifex legem nostram, id est, forum nostrum nouum secularem potest facere legem suam, et Pontificiam, siue Ecclesiasticam, et Canonicam, et comprehendentem clericos sub eius dispositione, confirmando eam, prout facere potest. Ut inquit Felin. in d. cap. Ecclesia Sanctae Mariae. num. 3. cum tribus seqq. et ibi Lib. num. 5. de Constitutionib. Et Bald. in l. ex placito. num. 12. in fine. Cod. de rer. permutat. Et Roman. cons. 216. Et text. in l. 1. Cod. de vetere iure enucl. Et in cap. Si Apostolicae. de praebend. lib. 6. Et prout de facto Sanctissimus Pater noster Romanus Pontifex Sixtus V[redacted]. nunc in Pontificali feliciter regnans confirmauit, et approbauit dictam legem, et forum nostrum nouum, Ut patet ex literis, siue Breue, dictae Confirmationis concessae, et factae Romae, die   Mensis   anno   Quae quidem confirmatio obtenta fuit ad instantiam Domini nostri Regis, expensis Regni, iuxta dispositionem nostri fori, ut traditur in eo, ibi. Que su Magestad pidira. Usque ibi. A expensas del Reyno. Et dicta confirmatio seruatur in Archiuo Regni, cum Instrumentis publicis preconizationis, et publicationis ipsius, factae per Ciuitates, Villas, et loca debita ad obseruantiam, et implementum nostri fori disponentis, quod eius dispositio incipiat, et obseruetur elapsis quatuor mensibus post dictam publicationem. quae facta fuit per dictas Ciuitates nominatas in nostro foro. Ut patet ex dictis instrumentis. Et sic habet vires eius dispositio, ut patet in suis finalibus verbis. ibi. Y que la obseruancia dello sea de vero. Usque ad finem. Comprehendens indistincte et regulariter omnes seculares, et Ecclesiasticos, siue Religiosos, cuiuscumque generis, vel speciei sint, ut traditur ex omnibus supradictis, et ex dicto nostro foro, ultra praedictos versiculos in vers. Que ninguna persona de qualquier estado

o condicion que sea. imponens omnibus contrauenientibus, et non seruantibus eius decretum, et prohibitionem pœnam; scilicet Nobilibus, Militibus, et Infantionibus, Ciuibus, Clericis, et cæteris prædictis et nominatis supra num. 12. ea quæ ibi explicatur. Et cæteris plebeiis pro prima vice pœnam decemannorum exilij Regni, cum comminatione si illud frangunt exilij perpetui dicti Regni. Vt patet ibi. Y si los que contravendran. Vsque ibi: Con comminacion de perpetuo. Et pro secunda vice pœnam mortis naturalis, vt traditur ibi. Y la segunda en pena de muerte natural. Quod intellige ita procedere contra dictos plebeios, et homines conditionis non habentes qualitates Nobilitatis, militiæ Infantioniæ, Ciuis præeminentiis, et insaculationis officij procuratoris, siue assistentiæ, vel llegitoris, et Senatoris dictarum Communitatum. De quibus supra num. 12. 20

Nam cum ibi excipiatur Ciues, scias primo, quod ille dicitur Ciuis, non solum qui originarius est, siue qui in Ciuitate stat maiore parte anni, vt in l. assumpti. ff. ad Municipal. Et in l. origine. Cod. de Municip. et orig. lib. 10. sed etiam qui habet patrem, fratres, sorores, vel Cognatos in Ciuitate, supportantes onera Ciuium. Vt defendit Nicol. Boer. in decis. 272. num. 2. allegans textum in l. Cum de lanionis §. Sabinus, et ibi Albericus. Et Bart. §. secundo instructo et instrum. legat. Et Bart. et alios in l. Cum scimus. Cod. de agricolis et censitis lib. 11. et et Bertran. de Carp. cons. 51. num. 3. cum seqq. vol. 1. Et etiam ille dicitur ciuis qui ex priuilegio creatur Ciuis, vt per eorum Nicol. Boer. decis. 160. num. 23. Et ille qui contraxit domicilium in ciuitate aliqua, vt latissime tradit Thom. Gram. cons. 23. num. 2. et per totum illum, in ciuilibus. Et similiter ciuis dicitur natus in vico, et ibi habitans. Vt tradit Jacob. Menoch. cons. 75. num. 97. vol. 1. Vbi in cons. 80. num. 9. et seqq. explicat alios modos in quibus quis 21.

dicitur Ciuis. Et idem facit in Cons. 381. num. 24. =
Et his inspectis, et ex eis cognitum quis dicatur
Ciuis, Secundo scias, quod forus noster non exci
pit à pœna plebeijs imposita omnes Ciues, sed
solum præeminentes, præcipiens illos puniri vt
nobiles, milites, vel Infantiones. Vt patet in eo, ibi.
Ciudadanos preeminentes. Et optime ea ratione,
22. quia ipsi magis inspiciendi sunt vt nobiliores, et
preeminentes, et non licet eos misceri cum plebeijs,
communibus Ciuibus. argu^to^ text. in l. 1. §. sed
etsi seruus. ff. de ventre inspic. — Et idem dicas
23. de Doctoribus scientiarum, quia doctor alicuius scien
tiæ nobilis, et egregia persona dicitur, et exemptus est
à subsidijs, et peytis, siue Tosfris plebeijs. Et præ
cipue Doctor iuris Ciuilis, vel canonici, quia ipse in
Regno nostro habet priuilegia Infantionis. Vt de
prædictis latè dixi supra in foro vnico. tit. de Re
bellione Vassallor. num. 32. vsque ad 36. Et ipse Doc-
tor alicuius scientiæ, vt nobiles arma portare per
mititur. Vt affirmant omnia iura relata in d. 1.
tomo. regul. vtr. iur. in d. verb. Arma portare. vers.
septimo limita. fol. 113. col. 2. Unde recte di-
cendum est, ipse Doctor portans aliquod instrumentum
mamarium prohibitum à foro, vt sup^a^ num. 8. puni-
endus quod sit pœna imposita Nobilibus militibus,
et infantionibus. de qua supra num. 12. et non pœna
imposita ceteris prædictis plebeijs. Et quod in hoc
ipse Doctor, sicut ceteri nobiles, milites, infantiones,
et præeminentes Ciues, et alij exceptati differat à ple-
24. beijs. Et ita videtur esse dicendum procedere; quam
vis sit verum quoad nulla sit differentia inter omnes
prædictos Nobiles et ceteros, et alios plebeios quoad
executionem sententiæ contra eos latæ respectiue,
quia indistincte et regulariter, ipsa executio et
pœna nostri fori contra omnes fieri et imponi respec
tiue debet priuilegiate, nulla obstante firma etiam

privilegiata, et casuali. Vt traditur in nostro foro, ibi: Y que las dichas penas se executen, etc. Et optima ratione, quia in editione nostri fori principaliter attenditum fuit, vt eius prohibitio dicti tormenti manuarii prohibiti seruaretur ab omnibus et sine impedimento, vt necessaria Reipublicae, per ea quae dixi supra num. 9.

Ad titulum. de Los Guiajes. fol. 7.

Summarium.

1. Guidaticum, sive saluum conductum, qui sint, et quod sit quodlibet eorum. Et num. 12.
2. Testis citatus in criminalibus pro quo tempore sit guidatus.
3. Guidaticum testi citato in criminali causa, a quo Iudice concedi potest de foro, et de iure.
4. Guidaticum concessum testi citato indebite, et iuxta forum, copiosissimum est, et omnia assecurat.
5. Forus, sive lex generaliter loquens, generaliter debet intelligi.
6. Guidatus testis citatus, pro nullo debito ciuili capitur de foro, et quid sit de iure.
7. Guidatus testis citatus, pro crimine aliquo non capitur de foro, et quid sit de iure.
8. Condemnatus ad mortem, citatus pro teste, quomodo sit guidandus.
Latro citatus pro teste quomodo sit guidandus.
Grassator viarum publicarum citatus pro teste quomodo sit guidandus.
Assassinus quomodo sit guidandus quando citatur pro teste.
9. Guidatus, testis citatus, qui ambulare licite possint per loca, sive villam, vel ciuitatem, intra tempus guidatici.
10. Guidaticum concessum contra prohibitionem, sive formam legis, vel fori, an valeat, et sit obtemperandum. Et num. 11.
11. Guidatus, quod decipiatur est contra naturalem aequitatem.
12. Guidatus clementia Regis solum sine alia causa, an possit pro aliquo crimine capi.

. Guidatus solum clementia Regis si capiatur, an debeat soluere expensas. 13

. Guidatus testis citatus, debite et iuxta forum captum, liberatur per viam priuilegiatam. 14.

. Guidatus, à nullo Iudice capitur; quia omnes sunt incompetentes ad capiendum eum. 15.

. Guidaticum concessum viro, an prosit vxori. 16.

Ad Forum Vnicum. tit. de los Guiases. fol. 7.

Et quia ad maiorem intelligentiam nostri fori de materia guidatici, siue saluiconducti agi oportet, ideo omnia quæ necessaria sint de dicto guidatico in præsenti tradam. Et primo, quod dictum guidaticum est duplex. Quoddam est quod conceditur testi citato in criminalibus, et illud necessario facere debet Iudex, ad hoc vt ipse testis citatus, ratione criminis ab eo commissi, non timeat venire ad deponendum, ne veritas pereat, et crimina remaneant impunita, propter defectum probationis. Et ideo Iudex concedit, et dat dicto testi dictum guidaticum. 1.
Vt inquit Felin. in cap. accedens. el 2º. num. 2. vt lite non contestata. et Soccin. in cap. fin. num. 66. de foro competenti. Angel. in suo tract. de malefic. vers. quod fama publ. num. 61. Folier in sua practica crim. in tit. Capiat informationem. num. 52. fol. 28. Menoch. de arbitrar. casu. 337. num. 2. et glossa expressa in cap. hortamur. in verb. amputari, vbi alia iura allegantur. 3. quæst. 5. Et præcipue de foro in Regno nostro dictum guidaticum, et saluum conductum concedere debet, et solet Iudex dicto testi citato, et si ipse testis vult, conceduntur, et dantur sibi literæ, quæ communiter appellantur guiaje, per quas Iudex affirmat testem ipsum guidatum esse, et assecuratum. Quod adeo procedit in Regno nostro

2. Ut sine ministerio iudicis testis citatus in causa
criminali est ipso foro, idest ipsa lege guidatus
et assecuratus in veniendo et per octo dies postquam
+ est in loco ubi deponere debet, et in redeundo. Ut
patet ex foro, Como cerca la punicion, el 1º y el
2º in vers. E queremos que los testimonios. tit.
de homicidio. fol. 166. et fol. 167. Et in foro, Como
de pocos dias, in vers.º E queremos que los altos tes
timonios. tit. de crimine falsi fol. 170. Et idem
esse affirmat de iure Bart. in l. eiusdem. §. trans
fugas. ff. ad leg. Cornel. de sicariis. Et in l. 2.
§. legatum, num. 2. per text. ibi, ff. de iudiciis, et
ibi glosa. in verb. testimonii. Et Soccin. in cap.
fin. num. 61. de foro compet. Et Hostiensis in
sua summa. in tit. de except. §. fin. num. 5.
3. Et dictum guidaticum dicto testi citato, de foro
et usu, seu practica nostri Regni, quilibet iudex
2 minor ordinarius concedere debet, ut tradunt omnes
supra citati fori, et ita servatur ab antiquo in hoc
Regno nostro. cuius ratione idem confirmatur. Et
per Petrus Belluga. in Rubr. 22. num. 27. in vers.
Extra. Et de iure, ut inquit Iass. in l. conventionem.
num. 4. ff. de pactis. Angel. in l. utimur. num. 4.
ff. de sepulcr. violato. Bart. in l. is qui reus. num.
12. ff. de public. iudic. Et in l. relegati. num. 4. ff.
de poenis. Paulus de Castro, cons. 423. num. 9. vol. 1.
Et Afflict. decis. 4. num. 1. Iul. Clar. in sua
pract. crim. §. fin. quaest. 32. num. 15. Et hoc
est communis et verior opinio secundum ius commu
ne, prout in dicto Regno nostro. Et ita est verum,
non obstante quod de iure affirmant contrarium
relati in addit. ad Bartol. in d. l. is qui reus. in d.
num. 12. ff. de publ. iudic. et in addit. Afflict. in
d. decis. 4. num. 4. Et a Iulio Claro, ubi supra.
Et a Bossio in tit. de citatione. fol. 134. num. 39.
Et a Saliceto in l. cum indulgentia, num. 2. et seqq.
Cod. de sententiam passis.

Et sic apparet quod in praedictis nulla est differentia inter foros nostri Regni, et ius commune, quamvis sit dicta differentia in alijs. Ut etiam in eo quod de foro, si in literis guidatici concessis a Iudice affirmatur quod sit testis guidatus debite, 4.
et iuxta forum, prout semper in eis ex stylo poni solet, dicitur guidaticum concessum verbis copiosissimis: quod secus est de iure, quia expressis verbis copiosissimis concedi illud opportet, et expressione in specie, ne molestetur guidatus pro debito civiliter, neque criminaliter pro aliquo crimine. Quae quidem differentia confirmatur ex eo, quia praedicti fori nostri Regni supra citati, loquentes de dicto guidatico, concesso testi citato in causa criminali, generaliter, et indistincte loquuntur. Unde citatus testis debite, et iuxta forum, guidatus est copiosissimis, et generalibus verbis, et indefinitis: quia fori generaliter et indiffinite loquentes, generaliter sunt intelligendi. Ut inquit Molin. in d. suo repert. foror. verb. forus. vers. forus ubi. fol. 155. col. 3. allegans Observantiam. Item donatio. 7.a in ordine. Et Observant. Item donatio. 11. in ordine. tit. de donationib. fol. 14. Et affirmat text. in lg. 2. ff. pro socio. et Bart. in lg. omnes populi. num. 55. ff. de Iustitia et iure. Et eruditissime Aretin. cons. 106. num. 6. cum duob. seqq. Et Ieti cons. 61. num. 6. cum tribus seqq. Cornel. cons. 52. num. 11. vol. 1. Paris cons. 66. num. 8. et 9. vol. 2. Rolan. cons. 61. et cons. 62. num. 44. cum tribus seqq. vol. 3. Cepol. cons. 5. num. 8. et 12. in crimin. Alex. cons. 24. num. 12. vol. 2. et cons. 63. num. 2. vol. 4. Ruym. cons. 52. num. 24. vol. 4. Et Iacob. Menoch. cons. 4. num. 30. et cons. 88. num. 30. vol. 1. 5.

Ex quibus enim colligitur alia differentia, scilicet, quod attento quod dicti fori supra citati, num. 2. loquantur generaliter, et generaliter debent intelligi, prout supra numero praecedenti dixi, ideo sequitur quod in nostro

quod in nostro Regno practicatur, et semper obseruatur, Ut dictus testis citatus, et guidatus debite, et
6. iuxta forum capi non potest pro aliquo debito ciuili, cuiuscunque generis, vel speciei sit. de quo est tex. in l. 2. §. legatis. et ibi Angel. Jacob. et Bart. ff. de iudicijs. et Bart. in cons. 169. num. 2. Petr. cons. 51. Jacob. Menoch. de arbitr. casu 331. num. 16. et Mand. in tit. de signatura verb. saluus conductus. fol. 74. et Petr. Belluga in specul. Princip. rubr. 21. num. 1. qui omnes, idem quod dictum est esse de foro, affirmant de iure, quamvis non generaliter prout de foro. quia in duobus casibus de iure pro debito ciuili capi potest testis guidatus et citatus. Et primo, pro debito ciuili fiscali. Ut affirmat dictus Menoch. ubi supra, num. 17. et relati in addit. ad Afflict. casu 303. num. 6. et relati in addit. ad Afflict. in decis. 5. num. 4. et Bellus in suo tract. de re milit. cap. saluoconducto. num. 60. et Bald. cons. 400. num. 3. vol. 1. Secundo casu, pro debito ciuili iurato, Ut inquit d. Afflict. in decis. 5. num. 3. et relati ibidem in sua addit. et ipse Afflict. decis. 111. num. 14. et Bellus. ubi supra. num. 63. et Alex. cons. 205. num. 6. vol. 2. et Jass. in l. fin. quoties. num. 2. cod. de precibus Imperatori offerendis.

Et non solum dicam, quod regulariter de foro testis citatus guidatus debite et iuxta forum pro nullo debito ciuili capi non possit, quamvis de iure in dictis duobus casibus contrarium sit; sed etiam similiter
7. dicendum, quod de foro ipse testis citatus guidatus debite et iuxta forum, pro nullo crimine, etiam atrocissimo, et enormi, quia cum Fori Regni nostri in hoc loquentes sint generales, omnia crimina comprehendunt in securitate ab eis testi predicto concessa. ea ratione quam supra num. 4. et 5. dixi. et affirmant plurima iura in precedenti numero citata,

et glosa in §. Sed neque hec. in Ver. nec Custodes.
in Auth. de mandat. Princip. intelligendo dictam
glosam, prout faciunt Ioann. Immola. in l. i. qui reos
ff. de publicis iudic. et Alber. in l. praesenti. cod. de his
qui ad eccles. confug. Paul. de Castro. Cons. 423. num. 9.
vol. i. Mand. in d. suo tract. de signat. in d. vers.
saluus conductus. fol. 75. in princ. Et omnes supra
citati in num. i. qui omnes affirmant, idem procedere
de iure quod de foro dictum est, exceptis nonnullis ca-
sibus: Et primo in delictis atrocissimis, vel enormibus,
quia pro illis testis citatus et guidatus de iure capi po-
test. Vt aiunt Angel. in suo tract. de malef. in vers.
quod fama publica. num. 60. et Afflict. in d. decis.
4. num. 5. et Bald. in l. i. §. non fuit. ff. de dolo
malo. Et glosa in d. §. sed neque hec. in d. vers. Cus-
todes. in d. Auth. de mandat. Princip. Et ita pro-
cedit de iure, quamvis vt dictum est de foro contrarium
sit. quia de dicto foro solum in dictis atrocissimis et
enormibus delictis, vt testis sit guidatus, et pro eis capi
non possit, requiritur quod seruetur solemnitas in foro
nostro tradita, scilicet quod si is qui citandus est, et
guidandus, sit condemnatus ad mortem, vt habet ibi.
E que ninguna persona condenada a muerte. Vel si
sit latro, vt ibi: O ladron. aut si sit grassator
viarum publicarum, vt ibi. O salteador de caminos.
siue sit assasinus, vt traditur in d. nostro foro, ibi.
O, assasino. praedicti, vel alter eorum non possunt
quidari, seu assecurari a Iudice, nisi prius is qui 8.
eos, vel aliquem eorum in testem producat, et gui-
dari petat per se, seu per eius procuratorem iuramen-
tum praestiterit quod praedicta fiele non petit, sed ex
eo quia opus est sibi illum in testem producere, et
indiget depositione ipsius ad beneficium sue causae. Vt
tradit d. forus noster nouus, ibi. Sino iurando. Vsque
ibi. beneficiar su causa. Et etiam quod ipse con
demnatus latro grassator viarum publicarum, siue

Assasinus citatus, et in testem praesentatus ad obtinen-
dum dictum guidaticum, teneatur similiter iurare
quod dictum guidaticum non procuravit ad eius uti-
litatem. Ut inquit dictus forus noster novus, ibi. A mas
desso. usque ibi. tronecho. Et dictis iuramentis
praestitis respective, ut dictum est, ipse testis citatus
tute et libere accedere potest ad iurandum, et depo-
nendum in dicta causa. dumtamen recta via acce-
dat, ducente eum aliquo Officiali Reali. Ut prae-
stat in nostro foro novo, in fine, ibi. Delque assi
fuere. usque ad finem. Adeo quod ipse nullo
modo potest per Civitatem, vel villam, seu locum,
9. virtute dicti guidatici ambulare. Ut decernit
forus noster novus, ibi. No pueda passear.
Unde differentia patet inter testem citatum, guida-
tum, et assecuratum ratione dictorum criminum, et alio-
rum ultra praedictos, et expressatos in foro nostro, qui
caeteri guidati ambulare licite, et tute possunt, durante
tempore guidatici. At vero praedicti criminosi dictorum
10. criminum in foro expressorum ambulare non possunt,
iuxta dispositionem nostri fori traditam ad guidan-
dum praedictos, quae servari debet tanquam forma
tradita a lege, id est, a foro. Adeo quod aliter gui-
daticum praedictis concessum non valet neque tenet;
imo est nullum, et irritum. Et dictus condemna-
tus ad mortem, latro, grassator, sive Assasinus ali-
ter guidatus, non obstante guidatico, capitur. quia
guidaticum, seu salvumconductum a iure concessum,
non valet neque tenet, nisi iudex concedens sciat,
quod potest illud concedere permittente foro, et lege,
et non contradicente, seu prohibente. Ut inquit Bal.
in cap. 1. §. Item sacramenta. num. 19. in fine. super
feudis, in tit. de pace iuram. firm. allegans textum
in §. sed neque haec. Auth. de mandat. Princip. Et
ibi Bart. num. 2. Et in l. 1. §. non fuit. et ibi suo addi-
tione verbo non fuit. ff. de dolo malo. Castro in l. con-
ventionem. num. 4. in fine ff. de pactis. Afflictis
in d. decis. 4. num. 4. Et Menoch. de arbitrar. Casu.

337. num. 10. cum tribus seqq. Et omnino Iulius à Beguera in decisionib. crimin. Cap. 39. in princ. fol. 77. Felin. in Cap. accedens. el 2°. num. 3. et in sua additione, ibidem, Vt lite non contestata. Et ita affirmant procedere omnes prædicti, non obstante quod de iure nonnulli contrarium teneant. Ea ratione quia contra æquitatem naturalem esset 11
Vt quis assecuratus, et guidatus, sub fide guidatici concessi à iudice, decipiatur. Vt per Petr. Bellug. in Speculo Princip. in rubr. 22. num. 72. Et Bart. in d. l. si qui reos. num. 12. ff. de publicis iudic. Cynus in l. præsenti. Cod. de his qui ad Eccles. confug. Paulus de Castro cons. 423. num. 9. vol. i. Et Bellus in d. suo tract. de re milit. pag. 9. Cap. saluus conductus. num. 10. Menochius Vbi sup.a casu. 336. num. 33. et casu 337. num. 5. quia prædictis contrarium asserentibus non obstantibus, prior opinio verior, et receptior est. prout ex omnibus pro ea citatis patet, et præcipue in Regno nostro, in quo prædicta prior opinio omnino seruatur et practicatur ex dispositione nostri fori prohibentis quod prædicti nominati in eo aliter assecurari, et guidari non possunt, nisi seruata forma ab eo tradita. Nam guidaticum aliter prædictis concessum contra formam legis non valeret, et nullum esset, iuxta ea quæ dixi supra in foro unico, tit. de los Censales para el Arrendamiento del General. sub num. 3. et 4.
Quæ omnia prædicta dicta sunt de guidatico concesso ex necessitate testi citato in criminali causa: 12
Nunc autem de alio genere guidatici concessi, non ex necessitate, sed ex clementia Domini nostri Regis, vel eius Locumtenentis in securitate alicuius personæ guidaticæ, respectu ipsius personæ absque ea ratione quod tuté possit venire ad deponendum. Inter quod quidem guidaticum, et prædictum, concedendum testi citato, magna est differentia in nonnullis. Et primo, in eo quod dicto guidatico generali, clementia Domini Regis concesso non

obstante, cum obtinens capitur pro delictis expressis in dictis foris, Como cerca la punicion el 1º. y el 2º. in d. tit. de homicidio. fol. 167. et 168. in vers. antes queremos. Et in d. foro, de pocos dias aca. in d. vers. antes queremos. in d. tit. de crimine falsi. fol. 121. Et etiam in aliis casibus, et delictis traditis a Molina in dicto suo repert. in verb. fractor assecuramenti. fol. 160. col. 2. Et in verb. Rex. per totum. fol. 293. col. 3. quod enim secus est quando est guidaticum concessum testi citato in causa criminali, quia eo obstante guidatus pro nullo crimine capi poterit. Ut supra dixi num. ..

Ex quibus patet verus intellectus ad dictos foros, et ad Moli. ubi supra affirmantes quod capi quis potest in casibus ibidem a lege expressis, non obstante guidatico. quia verum intelligendo hoc de guidatico predicto concesso alicui ratione sue persone clementia Principis, vel Domini Regis; non autem causa et ratione quod sit citatus, et veniat ad deponendum in causa criminali, et sic de necessitate prout supra num. 1. dixi.

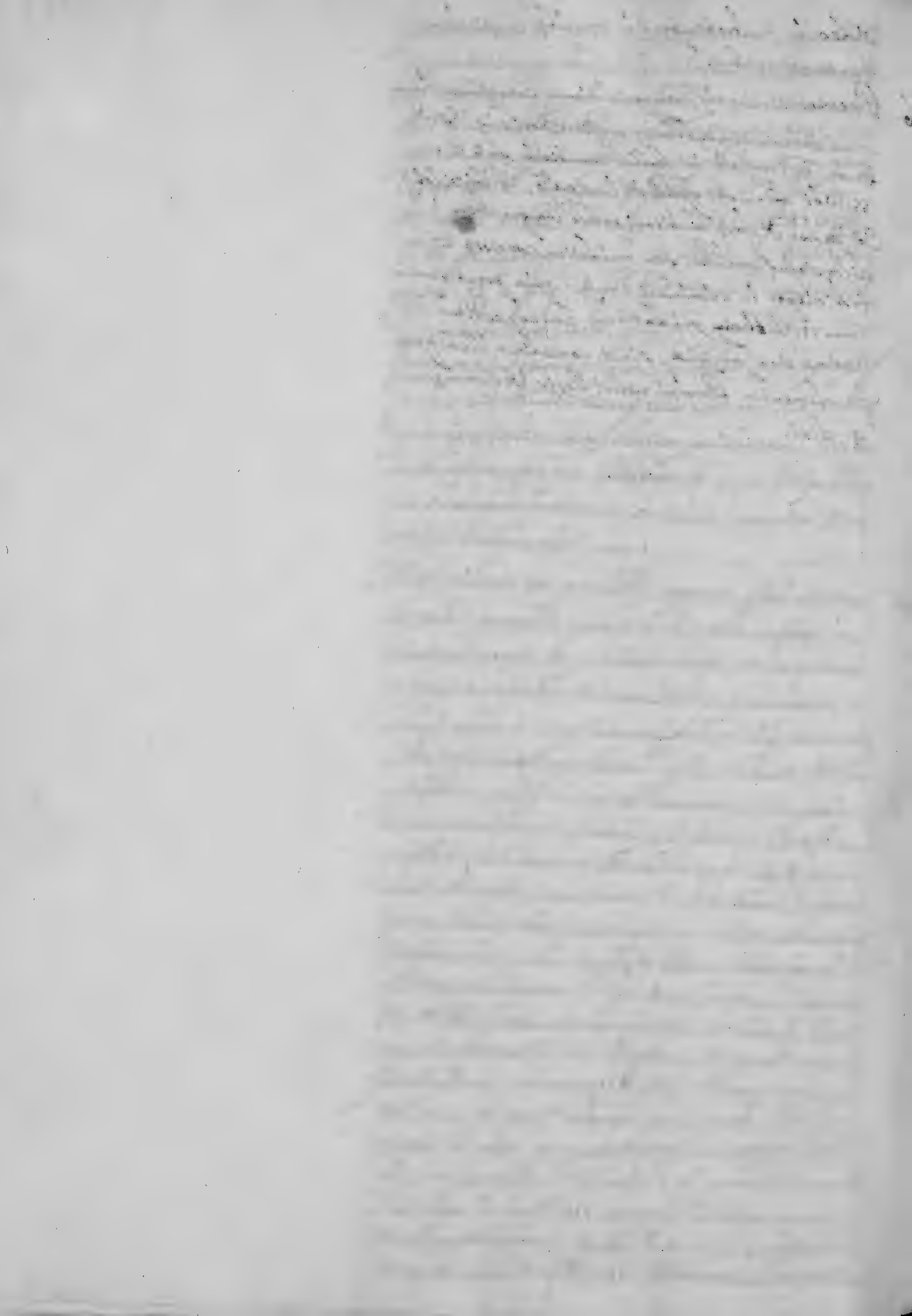
13. Secunda autem differentia est in eo, quod si is qui obtinet dictum guidaticum generale concessum solum dicta clementia Domini nostri Regis, vel eius locum tenentis, prout supra dixi in num. 14. si forte capiatur in aliquo casu vel crimine, in quo, dicto guidatico obstante, vel impediente, capi non poterat, expensas factas nihilominus soluere debet incontinenti, et non soluens recte deducitur ad carcerem, et ibi iuste detinetur, dum eas soluit realiter. Et in hoc sensu, et casu intelligitur et practicatur forus unicus. tit. de remissionib. et guidat. fol. 188. et Mol. in d. suo repert.º verb. accusatio. vers. accusatus presentans. fol. 3. col. 4. ubi decernitur, quod presentans remissionem seu guidaticum, expensas soluere tenetur. quod intellige si guidaticum sit concessum clementia Domini nostri Regis. quia ita est verum, et omnino procedit, nisi prius sit illud guidaticum

praesentatum in curia iudicis captionis, quia dicta praesentatione facta dictas expensas soluere non debet. ea ratione, quia ex dicta praesentatione constare dici potest iudici, quod dictus captus erat, et est guidatus, et quod capi non poterat. iuxta ea quae docet Bald. in Cons. 9. Vol. 3. et Alex. cons. 65. vol. 3. et Paul. de Castro. Cons. 169. Vol. 1. Bossius in tit. de captura. num. 9. et Alberi. in tract. Statu. quaest. 37. in fine. 4. p.te Et secus est indistincte in guidato teste citato, quia si capiatur etiam non facta praesentatione aliqua, nihilominus expensas factas non soluit, et absque illis liberatur. ea ratione, quia ipse testis citatus obtinet guidaticum, non pro suo beneficio, sed pro utilitate et causa Reipublicae, ne ex defectu probationis crimina impunita remaneant. Ut supra dixi num. 1.

Et similiter ex praedictis apparet, quod sit verum, et recte procedat, quod si dictus testis citatus in criminali causa, et guidatus debite, et iuxta forum, si capiatur contra tenorem dicti sui guidatici, liberari debet a captione per viam privilegiatam absque dicta refusione expensarum. quia obstante dicto guidatico, nullus iudex est competens ad capiendum testem praedictum citatum guidatum. Ut affirmant praedicti fori loquentes de dicto teste citato, et guidato. et citati supra. num. 2. Et ideo si forte ipse capiatur, tamquam captus a iudice incompetenti ad capiendum, sine expensis liberari debet per dictam viam privilegiatam. Ut decidit forus, Eorque. tit. de Procurato. adscribus. fol. 160. et latissime dixi supra in foro unico. tit. de forma de proceder en via privilegiada, sub num. 11. Vers. Octauus casus est. Et in num. 15. vers. Duodecimus casus est. Et ultra ea quae ibi dixi, pro praedicta resolutione facit Rodulphus in suo tract. de Iuris. 2. p.te quaest. 130. num. 17. Guid. Papa in decis. 418. et optime Pallad. in suo tract. de visita de la Carcel. Cap. 11. § 5. num. 5. fol. 167. et cap. 14. num. 7. fol. 231. Et ita servari, et practicari

video in nostro tempore in omnibus causis circa hoc occurrentibus.

16\. Praeterea si scire vis, an guidaticum concessum viro, sive salvumconductum, prosit uxori eius. Vide Andr. Tiraquell. in legibus connubialib. glosa. 2. num. 55. Ubi affirmat, quod de iure prosit. Ut ibi videbis. Et in hoc de foro dubitari potest ita procedere in dicto salvo conductu, seu guidatico concesso viro, testi citato in criminali causa. quia prout supra num. 1. dictum guidaticum non conceditur illi ratione suae personae; sicut conceditur illud quod fit clementia Domini nostri Regis. Ut supra num. 4. dixi.

Ad titulum de Inquisicion. fol. 7.

Summarium.

1. Inquisitionis hæreticæ prauitatis Officium, quando, et Vbi, et quomodo commissione Apostolica fuit in Regno positum.
2. Inquisitionis hæreticæ prauitatis Vtilitas magna est. Et ipsius Officio omnes obedire, et iuuare debemus.
3. Hæreticus caret omni priuilegio forali.
4. Generalitatis Regni pecunia ex dispositione fori expendi debent, et non aliter.
5. Forus, et lex, an dicatur quod sit factum post Curias, ex commissione data in dictis Curijs.
6. Forum, vel legem, quis condere possit.
Forum, vel legem, an quis facere possit ex commissione Superioris.

Ad Forum Vnicum. tit. de Inquisicion. fol. 7.

1. Officium Sanctæ Inquisitionis hæreticæ prauitatis in Regno nostro quando fuit positum commissione Apostolica, et Vbi, quomodo, et perquos. Vide latissime prædicta narrantem Hieronymum Zuritam Chronistam huius Regni in 2. p.te vol. 2. de los Anales de Aragon. del Rey D. Hernando el 2.º del año 1483. Cap. 49. fol. 323. Et del mesmo Rey del año 1485. Cap. 65. fol. 343. Et vide Chronicam Pontificalem. in 2. p.te lib. 6. fol. 133. col. 1. in medio.
2. Ex quibus locis colliguntur prædicta, et etiam magna Vtilitas quæ oritur ex dicto Officio Reipublicæ; et quàm Vrgentissimum est ad gloriam Dei, et augmentum nostræ

fidei Catholicæ; et quantum omnes fideles totis nostris viribus curare debemus, prout prædecesso res Catholici fecerunt, illi obedire, et iuvare, et defendere, et in nihilo impedire. prout etiam Sacri Canones præcipiunt sub grauis pœnis, et censuris, iuxta totum titulum de Hæreticis, in Decretalib. et 6. et præcipue in Cap. ad abolendam in dictis Decretalibus. et in cap. Ut Inquisitionis negotium, in 6. et ibi communiter DD. Qua quidem ratione optime, et recte moti, semper solent per suos proprios Motus prædicta statuere, et immunitatem concessam dicto Officio, et eius Inquisitoribus, in aliquo ampliare ipsius Ministris, et Officialibus. prout fecit S. D. N. P. P. V. per suum proprium Motum, concessum Romæ apud Sanct. Petrum. Anno Incarnationis Domini 1569. inter alios proprios Motus continuatum, sub tit. S. D. N. Pij. P. V. Consti.o Contra offendentes statum, res, et personas Officij Inquisitionis hæreticæ prauitatis. fol. . .

Et hinc est, quod cum nulla lex, seu nullum statutum impediens Officium ipsius Inquisitionis valeat, per text. in cap. Statutum Ciuitatis. de hæreticis. in 6. in Regno nostro statutum et determinatum est, quod criminosus hæreticæ prauitatis careat omni priuilegio, et auxilio forali, permisso Regnicolis, ut est iuris firma, seu Manifestatio, ne ex hoc impediatur dictum Officium. Ut tradit Moli. in suo repert. foror. in verb. Captus. vers.o Captus per Iustitiam Aragonum an debeat remitti. cum vers.o sequenti. fol. 57. col. 4. et in verb. Manifestatio. vers.o quidam fuit captus. fol. 220. col. 2. et affirmat Obseru. 2. tit. de equo vulnerato. fol. 1. et Obseru.a fin. tit. de his qui ad Eccles. confug. fol. 2. 3.

Quod quidem adeo immitari, prout prædecessores Regnicolæ fecerunt, ut dictum est, Aragonenses assistentes in Curijs desiderauerunt, quod decreuerunt nostrum forum, disponentem modum, et formam tollendi omnia quæ in contrarium oriri poterant

sub praetensione alicuius libertatis, vel praetensionis Regni ex competentia iurisdictionis, discernentes quod cuilibet iurisdictionum tribuatur illud quod suum est, Ut patet in dicto nostro foro ibi. De competencia que puede ~~etc.~~ Et quod omnino servetur auctoritas, et utilitas magna dictae Inquisitionis. Ut fatetur in principio nostri fori, ibi. Es tan grande la usque ibi. Importa mucho. Et ad praedicta providendum, statutum est, quod liceat expensis Generalitatis Regni occurrere ad Dominum Regem, ut fiat concordia super praedictis, iuxta dispositionem nostri fori, et ea quae dictus Dominus Rex promisit in praesentibus Curiis. Ut traditur in nostro foro, et patet ex litera eius.

4. Circa quod duo sunt notanda. Primum. quod praedicta expensis dictae Generalitatis Regni fieri non poterant, nisi praecedente dicta dispositione forali, etiam pro utilitate Regni, vel servata certa forma tradita supra in foro unico. tit. Lo que pueden gastar los Diputados en Juras, y lutos. fol. ... Ubi de hoc latissime per totum illum dictum remanet, prout ibi videbis.

5. Secundum. notandum est, quod si dicta concordia sit facta, et acceptata iuxta dispositionem nostri fori, erit eiusdem vigoris, efficaciae, et valoris, ac si illa fuisset facta in dictis Curiis, et per Actum Curiae approbata. Ut patet in nostro foro, ibi. La qual aceptacion que assi ~~etc.~~ Et servabitur prout lex, et forus Regni, quemadmodum servantur Observantiae Regni in Curiis Turolii celebratis per invictissimum Regem Alfonsum 5. et 1.um Conditorem legum, et fororum. anno. 1428. recolligi mandatae, et decernitae. Et post dictas Curias ex commissione in eis concessa recolitae et continuatae. Ut patet ex proemio dictarum Observantiarum. Et etiam taxatio Scribaniarum Iustitiae Aragonum similiter ~~in Curiis~~ ex Commissione facta in Curiis Caesaraugustae anno. 1442. post dictas Curias facta per nominatos in dictis Curiis per Reginam Donam Mariam Uxorem dicti Regis Alfonsi. Ut patet per Acta in d. suo

repert.º verbo: Actus Curiarum super taxatione salariorum. fol. 298. col. 4. Et etiam Actus curiarum Regni ex commissione facta nominatis ex ea in Curijs Montisoni anni 1553. per Carolum Imperatorem convocatis, et per Dominum nostrum Don Philippum Regem, et tunc Principem factis. Et post dictas Curias per dictos nominatos inspectos, approbatos, et continuatos in Volumine, de los Actos de Corte del Reyno de Aragon. Ut traditur in proemio ipsius Voluminis, et in primo Actu Curie in dorso ipsius posito. Et recte, quia 6.
omnia predicta fiunt ex commissione Regis, et Curie Generalis. Et cum ipse Rex cum dicta Curia foros concedere possit. Ut tradit Mol. in d. suo repert.º verbo. Fori. vers. foris in Aragonia. fol. 152. col. 2. per forum unicum. tit. quod Dominus Rex possit facere. fol. 6. in dictis Curijs eandem potestatem concedendi foros alteri concedere potest, ut illos postea faciat, seu saltim quod illud ab ipso factum habeat vim legis, vel fori, iuxta ea que tradit Iacob. Menoch. Cons. 317. num. 13. vol. 4. allegans Iasonem in l. g. omnes populi. num. 27. ff. de iustitia et iure. Et alios Doctores.

Ad titulum. Que los Aragoneses gozen de lo que los Castellanos en las Indias. fol. 8.

Summarium.

Ad titulum de Limosna para el Hospital de nuestra Señora de Gracia de Çaragoça. fol. 8.

Summarium.

1. Eleemosinam petere solent plurimi in Curijs de Generalitatibus Regni.
2. Hospitalis Generalis Caesaraugustae Beatae Mariae de Gracia quid faciat cum infirmis et alijs.
3. Eleemosina quae fit quolibet anno dicto Hospitali S.tae Mariae de Gracia Caesaraugustae.
4. Eleemosinam quis faciat de proprio, et quando cogatur illam facere.
5. Eleemosina quae fit de Generalitatibus Regni quolibet anno Hospitali puerorum Orphanorum, idest, de los Niños, y niñas, Caesaraugustae.
6. Lex noua, vel forus nouus, referens se ad aliam legem vel forum, licet non reperiatur valet.

Ad Forum Unicum tit. Limosna para el Hospital de nuestra S.ra de Gracia de Çaragoça. fol. 8.

1. In omnibus Curijs Generalibus nostri Regni consuetur per aliquos Monachos, et Religiosos Mendicantes, vel domos sanctas insistere, et a Regnicolis in dictis Curijs assistentibus de Generalitatibus Regni, et pecunijs communibus ipsius Generalitatis, aliquam eleemosynam petere. Et dicti Regnicolae inspecta necessitate cuiuslibet, faciunt dictas eleemosynas, absque eo quod de illis disponat forus, vel lex Regni. Quod quidem secus est in casu nostri fori quia de eleemosyna Hospitalis Beatae Mariae de

Gracia, cum erat iam disposita per Actum Curiæ et ratione infra num. 4. tradita, in præsentibus Curijs de ea condere voluerunt forum nostrum, et etiam alium forum de Elemosina facienda Hospitali puerorum Orphanorum, sub tit. De li-mosna para los Hospitales de los niños, in hoc volumine continuatum fol. 10. De quibus in præsenti agere intendo.

Et primo de foro nostro. In quo dicas, quia vrgentissima necessitas, et inopia, occurrens in dicto Hospitali Beatæ Mariæ de Gracia, omnibus est manifesta, et notoria. Et quod in eo omnes pauperes infirmi cuiuslibet generis, et speciei infirmitatis, et furiosi, siue mentecapti, et lactantes pueri, et et puellæ, Orphani, et orphanæ nostri Regni, vel alterius Regni, recipiuntur. Et ibi dictos infirmos secundum genus, et speciem infirmitatis separatim, et furiosos, siue mentecaptos, et nutrices, ad nutriendum dictos Orphanos pupos, in separatis quadris, cubiculis, siue cenaculis obtinere, et cum magna vigilantia, et cura, et plurimis expensis, et laboribus, illos curare, alere, et nutrire respectiue modo prædicto. Ex quo omnibus patet magna Vtilitas quæ oritur toti Regno, Vrbi, et Reipublicæ ipsius Regni. 2.

Vnde Regnicolæ prædecessores semper consueuerunt dicto Hospitali Eleemosynam facere, et ei subvenire ex Generalitatibus Regni, et communibus pecunijs ipsius ad Vtilitatem dicti Regni, quorum consuetudinem, et dictam Vtilitatem ex dicto Hospitali resultantem confitendo Regnicolæ assistentes in dictis nostris Curijs. Vt patet in principio nostri fori ibi. Muy justa cosa es subuenir. Atque ibi. Publicæ et vestigia suorum prædecessorum insequendo, moti ratione dictæ vrgentissimæ necessitatis, Vt patet in eo, ibi. Enterado de la &c. decreuerunt, quod Vltra Eleemosynam statutam, et dispositam, et augmenta- 3.

tiones, et refactiones de dictis pecunijs Generalitatis Regni, per Actum Curiae factas dicto Hospitali, sci- licet, Viginti et duorum millia solidorum Iaccensium in quolibet anno ipsi Hospitali faciendam, vt pa- tet per Actum Vnicum Curiae positum Lib. tit. de Limosina del Hospital General de Caragoza. fol. 90. quod nunc soluatur maior eleemosyna, nempe, augendo illam in quantitate Viginti duorum millia solido- rum in dicto quolibet anno, et trecentarum ampho rarum lanae ablutae de dictis pecunijs communibus dictae Generalitatis Regni, et remitendo dicto Hospi- tali Viginti et duo mille libras Iaquesas, quas mu- tuavit illi Regnum, ad subvemendum necessitates ipsius. Et quod restituantur sibi omnia censualia propignore data, ratione dicti mutui, decernentes predicta per forum nostrum, de dictis pecunijs com- munibus dictae Generalitatis, nomine Regni, tamquam

4. de bonis et pecunijs ipsius Regni. Vt recta et iusta sit eleemosyna, cum sit facta de re propria, ad commodum et vtilitatem totius Regni, Vt patet ex litera nostri fori. et ex tex. in Cap. non est putanda. 1ª quaest. 1. et Cap. forte. 14 quaest. 5. et ex traditis per Abb. in Cap. si quis. num. 4. de furtis. et Covarruvias in lib. 3. Cap. 14. num. 5. variar. resolut. et Siluest. in sua Summa. Verb. Eleemosyna. num. 2. qui asserunt, eleemosynam faciendam esse, et quis moueri de- bet ad faciendam eam de propria re, et ex vrgente necessi- tate occurrente. quemadmodum in praesenti fit, Vt dic- tum decernentes Rex, et Curia de dicta eleemosyna forum. Vt illa soluatur absque dubio, et quolibet anno dicto Hos- pitali subueniatur, et si non fiat, quod petere possit à Reg- no; et si opus fuerit, cogatur soluere ex dispositione nos- tri fori. iuxta ea quae affirmat Siluest. et Covarr. vbi sup. et etiam Abbas in d. Cap. si quis. num. 7. scilicet, autho- ritate Iudicis ad petitionem dicti Hospitalis

5. Et quod idem fieri posse dicendum videtur circa eleemo- synam praedictam dicti Hospitalis puerorum, siue pue- llorum Orphanorum, cum sit disposita et statuta per

forum, supra num. 1. citatum. Quae quidem eleemosyna fieri debet quolibet anno dicto Hospitali de sex fasciculis linthei, prout patet per dictum forum super hoc dispositum, et factum. Ut ratione tradita supra proxime vere solvatur. Et si non fiat, quod cogatur solui. addendo in hoc, quod dicti sex fasciculi linthei solvantur, et dentur dicto Hospitali per Arrendatorem dictae Generalitatis Regni. Et quod Arrendatio dictae Generalitatis debeat fieri cum dicto onere, et obligatione soluendi, et dandi eos. Ut patet per dictum forum. De qua arrendatione, et de arrendatore ipsius, et de dictis Generalitatibus Regni, vide quae dicta sunt supra in foro unico, tit. de los Censales para el Arrendamiento del General.

Nec obstat, quod tam forus noster, quam dictus Actus Curiae supra num. 3. et dictus forus unicus supra in num. 1. citati, videatur se referre ad alios foros, cum affirment, praedictam eleemosynam, seu respectiue partem ipsius, ante editionem nostri fori faciendam esse per dispositionem fori. qui quidem forus, quamvis ibidem nominatur, non invenimus eum; quia nihilominus valet forus noster novus, mentionem faciens de alio foro non reperto. Et idem est de dicto foro disponente dictam eleemosynam dicti Hospitalis Orphanorum puellorum. iuxta text. in l. g. admonendi. ubi Bart. num. 7. ff. de iureiur. et prout per eum affirmat idem Ant. Gomez in legibus Tauri, l. 1.a num. 11. 6.

Ad titulum de Viedas de panes, y carnes. fol. 8.

Summarium.

1. Rex solus, an prohibeat extrahi aliquid à Regno.
2. Animalia, et res, quæ prohibentur extrahi à Regno per forum.
3. Deputati Regni prohibent aliquid extrahi à Regno, et inquirunt contra extrahentes rem prohibitam.
4. Prohibitio extractionis à Regno, frumenti, vel carnis, generaliter est facienda, sive permitenda, per Depputatos. et num. 6. et 7.
5. Pœna Depputatorum permitentium, et concedentium licentiam alicui particulariter extrahendi à Regno frumentum vel carnem. etc. Et per quem possunt accusari.
6. Pars admissa ad accusandum, ut singularis persona populi alicuius, an requiratur ut sit loci commissi delicti.
7. Statutum prohibens extrahi frumentum à Regno, an prohibeat extrahi farinam, et materiatum.
8. Prohibitio facta, omnia per quæ ad finem prohibitum pervenire poterit, prohibet.
9. Fori Aragonum, an ex identitate rationis recipiant extensionem. Et quid in pœnalibus. num. 10.

Ad Forum Unicum. tit. de Viedas de panes, y carnes. fol. 8.

1 In quolibet Regno secundum necessitatem et qualitatem fructuum, et rerum, per habentes potestatem, prohibentur extrahi dicti fructus, et carnes, sive res, qui, et quæ, ad alimentationem Regni, et eius provissionem necessarij esse videntur. Et ea, quæ, si extrahe-

ventur, respublica Regni dañ[illegible] et annonam venire possit. Circa quod, non de omnibus Regnis sed solum de Regno nostro, et eius prohibitione, tanquam de materia speciali nostri fori, in praesenti agere intendo. In quo videtur, quod solus 1.
Dominus Rex poterit prohibere extrahi dictos fructus, frumentum, carnes, et res, à Regno. Ut
collligitur ex privileg. generali. §. Item quo ad [illegible] fol. 8. et ex observ.ª Item quod ibi. 7.ª in ordine. tit. Interpretat. qualit. et in quib. fol. 23. et ex observ.ª in Capite Item. 28. in ordine. tit. de privileg. generali. fol. 33. et ita affirmare videtur per dictas Observantias Molin. in d. suo repert.º forum. in verb. Extra Regnum. vers.º Extra Regnum Aragonum an. fol. 136. col. 4. et in verb. Rex. vers.º Dominus Rex tantum. fol. 295. col. 2.
Praeterea vero nonnulli fori inveniuntur prohibentes aliqua extrahi à Regno, ut sunt animalia mularia, per forum unicum. tit. dela prohibicion dela saca delos muletos y mulas del Reyno. Editum Montisoni anno. 1553. 2.
et continuatum inter alios foros ipsius anni, fol. 194. et postea prorrogatum ad Cavallos, et equas, in Curiis Montisoni anno. 1564. per forum unicum, tit. dela prohibicion y veda dela saca de rocines, y yeguas. fol. 21. et similiter Curia, ut tradit forus conditus Montisoni dicto anno. 1553. sub tit. dela prohibicion y veda desaca de cueros delpresente Reyno. fol. 194. de quibus, neque de aliis foris de hac materia conditis nihil agere opus est, quia in Regno nostro vera et communiter consueta resolutio est, quod 3.
Diputati Regni ex consuetudine immemoriali sunt in possessione, et actuali usu vetandi, et prohibendi proclamata ne quis extrahat a Regno praedicta, et alia similia, et utilia Regno, et solent per se, aut per suos
Commissarios

commissarios inquirere, et recipere informationem contra extrahentes dictum frumentum, carnem, et alios fructus prohibitos. quos quidem commissarios facere solent cum commissione cognoscendi de praedictis, et diffiniendi ea, vel cum limitatione aliqua, prout sibi videtur. iuxta ea quae prohibuerint extrahi. et ita facere consueverunt, et nunc consuescunt ex dicta immemoriali consuetudine. quamuis non sit ante editionem nostri fori forus aliquis praedicta decernens, et dictis Deputatis dictam consuetudinem, et potestatem tribuens. Usque nunc, quod forus noster eam consuetudinem approbat, et confirmat, ut patet in eo, ibi, En las vedas que se hazen por los Diputados. etc. praesuponens per dicta verba, quod Deputati habent in hoc potestatem, et ideo quod dictam prohibitionem recte facere possunt, iuxta doctrinam Gymi in leg. 1.a num. 7. Cod. quae sit longa consuetudo. Et Maranta de ordine iudic. 6. parte tit. et pervenitur aliquando per viam Inquisit. num. 181. Et Guid. in decis. 313. Et etiam dic-
4. tus forus praesuponens, quod dicta prohibitio solet fieri praecipue de fructibus, et rebus, ex quibus maior oritur utilitas, et commodum Reipublicae, prout praesuponitur, et ocularitur redundare vidimus ex frumento et carnibus et ipsius prohibitione optima ratione decernit quod dicta prohibitio dicti frumenti, vel carnis, sit facienda per dictos Deputatos generaliter, et quod non concedatur facultas, seu licentia singulariter, vel particulariter alicui extrahendi dictum frumentum, vel dictas carnes a Regno, imo quod videtur licentia, et facultas illam a dicto Regno, quod sit generaliter, et communiter omnibus. Ut patet in dicto foro, ibi Que quando dichas vedas. usque ibi. sean assi mesmo generales. Adeo
5. quod si aliter sit concessa per Deputatos, teneantur ipsi pena ammissionis salarii ipsius anni, et officii, et officialis delinquentis, ut traditur ibi. Y el que diere licencia particular incurra etc. Et qua quidem pena officialis delinquentis dixi supra remissiue, in foro. 2. num. 8. de usuris. Et de dicta pena accusari possint

ad instantiam cuiuslibet Vniuersitatis, vel singularis Regni, vt traditur ibi. A instancia de qualquiere etc. Et bene quidem, quia de Vtilitate publica agitur quod seruetur predicta prohibitio, vt colligitur ex predictis. Vnde quilibet de republica admititur ad accusandum, per ea que supra dixi in foro. 1. num. 27. 28. et 29. de Vsuris, etiamsi delictum non sit expresse publicum sufficere dicendum est, quod lex caueat admiti prout forus noster facit, iuxta ea que optime tradit Ant. Gomez. Variar. resolut. tom. 3. cap. 1. num 4. et 9. tit. de delictis. Vbi in num. 28. latissime disputans asserit, quod in predicto casu in quo singularis admititur ad accusandum non est necesse, neque requiritur quod ipse singularis sit loci vbi est officialis delinquens, vel vbi delictum committitur, sed sufficit quod sit ipse singularis alterius loci Regni. Que omnia adeo obseruare, et valere desiderat forus, quod decernit, si dictum frumentum, vel dictas carnes, aliquis extrahit cum dicta licentia, et facultate particulari, et sibi solum concessa, non obstante dicta licentia liceat ocupari dictum frumentum, vel dictas carnes, vt patet in eo, ibi. Y sin embargo de la tal. etc. Et quod dicta occupatio fieri possit per quamlibet Vniuersitatem, seu singularem personam Regni, vt traditur ibi. Y que para la ocupacion. etc. Et optime rationibus supra in num. 7. traditis. Que omnia modo predicto procedere scias, dumtamen per dispositionem nostri fori nullum sit causatum preiudicium priuilegijs concessis Communitatibus Turolij, et Albarracinis, et villis, seu locis comprehensis in dictis priuilegijs, prout excipitur a foro nostro in fine eius, ibi. Y el presente fuero se entienda sin perjuicio. etc. De quibus priuilegijs nihil dicam, quia ea ignoro. 6.

Preterea scire debes, quod prohibitio nostri fori ampliari potest de iure, dum loquitur in eodem frumento, ibi. Panes. ad farinam, vel ad aliud mate- 7.

Vt punctim resoluit Azeuedo. lib. 6. tit. 18. lg. 25. recopilat.

riatum, et quod similiter extrahi non liceat fari-
na, vel aliud materiatum frumenti a Regno. Ut in spe-
cie nostri casus tradit Felin. in Cap. ad deliberandum.
num. 5. de Iudeis, et Sarracenis. et Bald. in l. 1.
Cod. quae res export. non debe. et Maranta in ordine
iudic. 2. p.te num. 20. et seq. tit. Iudicij tella aggredi-
tur. Et praedicta confirmari poterit ex eo quia pro-
8 hibitum in illa omnia censentur prohibita per
quae contra prohibitionem, et eius effectum devenitur.
Ut inquit Andr. Tiraquell. in suo tract. de retractu
ligna. §. 1. glosa 14. num. 17. Et eadem ratione
confirmari videtur ex foro unico, tit. quod in sacris
usurarum. fol. 48. et obseru.e de consuetudine. 8.a
in ordine. tit. de Citatione, in fine. fol. 9. et Moli.
in d. suo repert.o verb. fori. vers.o forus si prohibet.
fol. 155. col. 4. Et similiter confirmari videtur
9. ex eo quia dictus forus noster ex identitate rationis,
cum sit eadem ratio in farina, et alio materiato, quod
in frumento, extensionem, et interpretationem extensi-
uam recipere debet, non obstante quod fori Regni
non recipiant eam. Ut inquit d. Mol. in dicto
repert.o verb. fori. vers.o fori Aragonum extenduntur.
fol. 156. col. 1. De qua materia doctissime, et
latissime plurima per singulares, et plures oppositio-
nes, limitationes, et ampliationes agit et disputat
Doctor Hieronymus Portoles in Scholia per se facta
ad dictum Repertorium Molini, in d. §. forus. num.
16. usque ad finem. fol. 134. Ubi videri potest, et
ideo hic omittam de praedicta extensione fororum age-
re; dempto quod ad materiam nostram praesuppositi
tam tangit, in qua etiam praedictis non obstantibus
10. dici potest quod forus noster non comprehendat ex-
trahentem farinam, vel aliud materiatum; quia cum
sit paenalis, et talis non debet habere dictam exten-
sionem, et ampliationem. Ut tradit d. Moli. ubi sup.a
in verso. fori Aragonum opponentes. d. fol. 156. col. 3.
et quamplurimi DD. relati a dicto Doctore Hieronymo
Portoles ubi supra, num. 65. et 66. fol. 146. qua

Huic obiectioni satisfacies cum Azevedo ubi supra.

ratione ne sit superfluum, eos hic non citabo, quia ibi videre illos potes, et ex illis veram resolutionem in hoc resumere, prout ipsi omnes faciunt iuxta praedicta.

Vide Me in Responsione ad Archiepiscop. Limen.

Ad titulum, Que las demandas, y cedulas, se ordenen en romance. fol. 8.

Summarium.

1. Scire praesumitur quilibet factum rei, et causae suae, et quod in ea occurrit
2. Petitio, seu cedula oblata in aliquo processu fieri debet in lingua vulgari, idest, en Romance; et aliter facta irrita et nulla an sit. num. 3.
3. Inhibitio iuris firmae fieri debet in lingua vulgari; aliter an sit nulla.
4. Petitio, Cedula, seu inhibitio firmae, olim lingua latina fieri solebat.

Ad Forum vnicum. tit. Que las demandas, y cedulas se ordenen en Romance. fol. 8.

1. Praesuponendum est pro fundamento dispositionis nostri fori quod quilibet praesumitur scire factum rei, et causae suae, et quod in ea occurrit. iuxta text. in l. quamquam. ff. ad Senatus Consult. Vellei. et in l. quisquis. Cod. de rescind. vendit. et in l. magna. Cod. de Contrah. vel commit. stipulat. et in Cap. a nobis excomunicato, et ibi Abb. num. 4. cum plurimis ibidem a se relatis. de rescriptis. Et iuxta ea quae forus noster praesuponit in hoc, ibi. Para que los principales que son legos entiendan si etc. quia non sciunt, vel
2. intelligunt omnes linguam latinam; et ideo non possunt praedicti omnes comprehendere si factum rei, et causae suae quod sciunt an in petitione, vel

cedula oblata in iuditio, vel in inhibitione iurisfirma sit narratum dictum factum prout est, et omnia quae in eo occurrerunt, et contigerunt, si dicta petitio, cedula, vel inhibitio sit facta in dicta lingua latina. Vnde optima ratione forus noster decernit, quod dicta petitio, cedula, vel inhibitio iurisfirmae, in quolibet processu oblata sit ordinanda, et continuanda in lingua vulgari, idest en romance, Vt traditur in eo, ibi. Se ordene en romance. Et hoc idem (non obstante quod excipitur in iuditio ecclesiastico, Vt patet ibi. Pues no sean las ecclesiasticas. etc.) seruatur in iudicio ecclesiastico huius Archiepiscopatus per ordinationem factam per Ill.mum Andream de Bobadilla Archiepiscopum Caesaraugustanum, nunc feliciter gubernantem. Vt patet per ordinationem nunc per dictum Ill.mum factam, incipientem, Item ordinamus. 6.a in ordine. et continuatam inter Ordinationes aranceli Scribaniarum Archiepiscopatus. Circa quod scias, quod si dicta petitio, cedula, seu inhibitio sit ordinata contra dispositionem nostri fori in lingua latina, vel aliter quam in lingua vulgari, idest, en romance, erit nulla, irrita, et nullius effectus, non obstante quod forus noster non habeat clausulam irritantem, quod factum sit contra eius dispositionem. Vt latissime dixi supra in foro Vnico, tit. que muger no pueda ser capleuadora. nunm. 12. et 13. Vnde aduocati, et procuratores cauti sint quod praedicta fiant iuxta dispositionem nostri fori, et nullo modo lingua latina, iuxta consuetudinem, et practicam antiquam iudicialem, Vt per Petr. Moli. et alios practicos Regni in suis practicis iudicialibus. 3.

4.

Ad titulum. de Albaranes de Mercaderes. fol. 8.

Supra in foro unico. tit. de los Mercaderes alzados, latissime dixi de materia mercatorum fallitorum, et de pœna eorum, et alia plurima circa prædictam materiam necessaria. Et postea in foro sequenti, unico, tit. de Cedulis Mercatorum, latissime dixi. Et tradit etiam plurima de Cedulis, et Chirographis, et scripturis Mercatorum, et de earum executione, et probatione requisita, et omnia alia necessaria, et opportuna circa dicta Chirographa, cedulas, et scripturas, et quæ servantur, et practicantur hodie iuxta dispositionem nostri fori. Et ideo hic ommiti debent, quia ibi videri poterunt.

Ad titulum, Que no se puedan apartar los Procuradores segunda vez delas pronunciaciones que piden. fol. 8.

Summarium.

1. Sententia difinitiua in ciuilibus, vel super receptione propositionis litispendentiæ, intra quod tempus debeat promulgari à iudice. et num. 2. 3. et 6.

2. Sententia fieri debet, non subito, sed cum magna deliberatione.

4. Sententia interlocutoria intra quod tempus sit promulganda

5. Sententia in criminalibus in quo tempore est facienda à iudice

6. Sententia difinitiua, vel interlocutoria facienda, et danda est, instante, et requirente parte. et an aliter sit nulla. num. 7.

8. Iudex non pronuntians intra tempus debitum, et statutum delinquit, et accusari potest, dumtamen sit requisitus, et instatus per partem ad pronuntiandum intra dictum tempus statutum.

9. Sententia, si sit semel petita, et iudex eam promulgare, siue proferre vult, ipsa pars separauerit, et iterum petierit eam, in hac secunda vice promulganda est instante alia parte, non obstante quod pars petens separauerit se iterum. et qua ratione.

Ad Textum Unicum. tit. que no se puedan apartar los Procuradores segunda vez de las pronunciaciones que piden. fol. 8.

1. Sententia debebat proferri per iudicem difinitiue in omnibus causis et processibus ciuilibus olim intra

tres Menses, enumeratos à die quo remansit Proce-
sus et causa in deliberatione. Vt disponebat Forus
antiquus, et primus in ordine, tit. de litibus abre-
uiandis, fol. 47. quod quidem tempus amplia-
tum est postea per alios foros. Et primo per forum
Vnicum, tit. Del tiempo dentro del qual los etc. fol.
72. statuendo tempus duorum mensium in senten
tia processus Apprehensionis super receptione litis pen-
dentiae promulganda. Secundo, illud ampliatum
est per tres menses, iuxta forum, Ya sea que. tit.
tit. de Apprehensionib. fol. 91. Et tertio, gene
raliter in omni articulo, et in quolibet processu pen-
dente super aliquo Comitatu, Vicecomitatu, Ba-
ronia, Villa, Praelatia, siue Encomienda, am-
pliatum fuit praedictum tempus per quinque men-
ses. Vt in foro fin. tit. de sententia et re iudicata.
fol. 133. In quo quidem casu et Processu, quoad Iu-
dices Regiae Audientiae dictum tempus quinque Men-
sium, et in caeteris causis, et Processibus genera
liter fuit ampliatum, et concessum maius tempus
scilicet vnius Mensis. Et sic enim ex omnibus
praedictis resoluitur, quod olim ex dispositione forali
antiqua Locumtenentes Iustitiae Aragonum in causa
et Processu pendente in sua Curia super Comitatu,
Vicecomitatu, Baronia, Villa, Praelatia siue Co-
menda ad pronuntiandum habebant tempus quinque
Mensium, et in caeteris causis, et Processibus Comita-
tus, Vicecomitatus, Baroniae, Villae, Praelatiae siue
Comendae, habent vnum Mensem, vltra praedictos quinque,
et sic sex menses. Et in caeteris causis, et processibus
quatuor Menses. et ita fuit seruatum vsque ad Cu-
rias Montisoni anni 1504. Vbi ea ratione quia sen- 2.
tentia non subito, sed cum magna deliberatione debet
ferri. Vt inquit Caual. de Castro in l. 1. per text. ibi
num. 3. Cod. de sentent. ex breui. recit. Et ego
dixi supra in foro Vnico. tit. de Cancellario Competent.
sub num. 2. Ideo optime ampliatum est dictum
tempus hoc modo, quod in dictis causis Comitatus,

Vicecomitatus, Baronie, Ville, Prelatie vel Co-
mende, in quibus erat concessum Locumtenentibus
Iustitie Aragonum, et ceteris Iudicibus quinque menses,
hodie habeant septem. Et Regie Audientie Iudices
Nouem menses. Et in ceteris causis et processibus
in quibus Locumtenentes et Iudices habebant tres menses
hodie habent quinque, et dicti Iudices Regie Audien-
tie septem. Vt disponitur in foro vnico. tit. del
tiempo dentro del qual los Processos se han de pronun-
ciar en la Corte. etc. fol. 12. Et in foro vnico tit. que
los Iuezes y Consejeros de la Audiencia etc. fol. 8. dic-
ti anni 1564. Et ita hodie seruatur et practicatur
in omnibus predictis causis, dum tamen non sit
promulganda et ferenda aliqua sententia interlocu-
4. toria, quia illa ferri debet ex dispositione dictorum
fororum antiquorum, et nouorum, intra vnum men-
sem, et numquam fuit in hoc mutatum, ampliatum,
neque prorrogatum tempus, imo confirmatum. Vt
patet ex dictis foris. Et finaliter ex foro vnico
nouo in dictis Curijs Montisoni, edito dicto anno
1564. sub tit. del tiempo que los Iuezes tienen para
confirmar. etc. fol. 14. Et ita procedit in omnibus
predictis causis ciuilibus, prout dictum est. Et secus
5. in criminalibus, quia in eis diffinitiue pronuntiandum est
intra viginti dies enumeratos a tempore quo
remanet in deliberatione causa, et Processus. Vt in
foro vnico tit. de modo et forma procedendi in cri-
minali. Et confirmatur per forum vnicum tit. que
los dichos cinco Consejeros ayan de aconsejar en las. etc.
fol. 3.

Circa que omnia aduertendum est, quod causa
conclusa, et remanens in deliberatione dicitur modo
et forma quam supra dixi in foro vnico, tit. de forma
de proceder en via priuilegiada sub num. 25.

6. Praeterea aduertendum est, quod remanente dicta

causa in deliberatione, in omnibus causis, et Processibus Iudex pronuntiare debet intra dictum tempus statutum respectiue, si fuerit instatus, et requisitus, et pars petierit pronuntiari. Vt colligitur ex omnibus prædictis foris supra citatis. Et tradit Moli. in suo repert.º fororu. Verbo. requisitio. vers. requirendum est. fol. 286. col. 1. Et Immola. in l. Ut vnoquoq. ff. de re iudicata. Bart. in l. 1. num. 2. Cod. Vt quæ dessunt aduocat. part. supl. Iudex. et ibi Alex. num. 12. Iasso. in l. properandum. §. Et si quidem. num. 4. et 5. Cod. de iudicijs. Et in l. nequaquam. §. Vbi decretum. ff. de officio Procons. et ibi Alex. Angel. cons. 266. Thom. Gram. cons. 49. num. 4. in ciuil. Et Ioannes Bern. Diez de Luco, in suis regulis, regula 665. Vbi per DD. supra citatos affirmat, quod aliter lata sententia, absque dicta instantia alicuius partis, est ipso iure nulla, exceptis quatuor casibus àse relatis. Et idem affirmant citati in regul. Vtriusq. iur. in 2. tomo. lib. 17. Verbo. sententia. vers.º sententia si appareat. fol. 345. col. 1. 7.

Quod quidem facit pro ea quæ ex dictis nostris foris supra citatis, et ex Moli. in d. suo repert.º Vbi supra, colligitur, quod quamuis dicti Iudices teneantur facere in suo tempore dictam pronuntiationem, adeo quod elapso tempore possint accusari vt delinquentes in suo officio, quod sit verum, si sit petita per aliquam partem, et sint instati et requisiti, vt dictum est, et non aliter, vt affirmant omnes DD. supra citati. Et præcipuè ipse Iasso. in l. Vniuersa. vers.º septimò facit. Cod. de precib. Imperat. offerend. et in d. l. properandum. num. 15. et ibi Alex. num. 8. Cod. de iudicijs. 8.

Vnde optima ratione fuit conditus forus noster attentis omnibus prædictis, prouidens in periculo dictæ accusationis dictorum Iudicum, et excludens omnes 9.

consuetudines periculosas ad delinquendum pertransi-
tum dicti temporis concessi ad pronuntiandum. Ut
fieri et contingi poterat ex consuetudine recepta, et
in practica servata; scilicet, quod solebat procu-
rator alicuius partium requirere et instare in cau-
sa, et ab hoc sepissime, et diversis vicibus separa-
re se, et de novo requirere, et petere idem. Ita quod
cum iudex fert sententiam super petitis et supplica-
tis, atque requisitis, ipsa pars protestando separare
se consuevit. Et postea de novo idem requirere, et
petere, ex quo oriri potest periculum transeundi
tempus Iudicibus, et ipsos delinquere, prout supra dic-
tum est. Circa cuius frequentem consuetudinem, in
foro nostro decernitur, quod si aliquis procurator
partium petiverit, et requisiverit Iudicem pronun-
tiare, seu super aliqua re providere, et declarare,
et cum ipse Iudex illud facit, semel sit ab eo separa-
ratus, et iterum requirat, et petat fieri per secundam
vicem, tunc instante altera parte, seu eius procuratore,
fieri debeat dicta pronuntiatio, et sit facta, et pro fac-
ta remaneat, non obstante quod altera pars, seu eius
procurator in hac secunda vice, prout in prima separa-
verit se. Ut ita sit sublatum praedictum periculum
quod occurrere poterat ex frequentatione dictae con-
suetudinis praedictae separationis. Ut traditur per totam
literam nostri fori.

Additio.

Sed forus iste practicatur hoc modo, quod pars ad-
versa debet instare, et petere, tam prima quam se-
cunda vice, quod procurator partis adversae non
debet admiti ad separandum se; alioquin si in se-
cunda separatione tantum id petierit, non declarabi-
tur non se posse separari. Ut fuit decisum die
Martij. 1613. in Processu. M. de Gracia, super Iuris-
firma. quaequidem praxis expresse repugnat et menti,
et verbis praesentis fori, sicque periculosa mihi videtur.

Ad titulum, de Exilio Bohemianorum. fol. 5.

Summarium.

Ad Forum unicum. tit. de Exilio Bohemianorum. fol. 5.

1. Ante editionem nostri fori, circa punitionem Bohemianorum, decretum erat per forum. 1.um tit. de Exilio Bohemianorum. fol. 180. quod illos, et omnes homines ducentes habitum, et vitam Bohemianorum, flagellarentur, et exiliarentur à Regno Aragonum. Ut tradit dictus Forus antiquus. Et Molina in suo repert. foror. verb. Exilium. vers. exiliati sunt. fol. 13. col. 1. quod quidem fieri debet

2. per iudicem Ordinarium, invenientem in suo territorio eos. Ut decidit forus 2.us eiusdem tit. et ibi. Cui quidem pœnæ postea Montisoni anno 1564. per forum unicum tit. de los Bohemianos. fol. 20. fuit

3. additum, ut ultra eam, illi puniantur pœna galearum, sive remorum. Et quod dictus iudex Ordinarius, inveniens eos in dicto suo territorio, requisi

Sed hoc iure utimur, et ita videmus practicari.

Ad titulum de los porcioneros, fianzas, y sobrecogedores del General. fol. 8.

Summarium huius fori nostri, et eius materia in praesenti, nullum apponi oportet. quia de eo, et de omnibus quae ad nostrum forum, tam circa Generalitates Regni, quàm circa Arrendationem ipsius, quomodo, quando, et per quos fieri debeat, et de illius fideiussione, emmolumentis, et redditibus, et de executione facienda pro quantitate Arrendationis contra Arrendatores, portionarios, et eius fideiussores; et quod dicti portionarii, fideiussores, et collectores, id est, Sobrecogedores, neque ipse Arrendator, non possunt esse Diputati, latissimè dictum est supra in foro unico. tit. de los Censales para el Arrendamiento del General. Ut ibi videbis, quando sit tibi opus.

Et optime per forum 2um. in tit. de modo et forma procedendi in crimin. fol. 155. et 156. et d. Ferrer in d. sua methodo in tit. de processu criminali. vers. quando causa etc. fol. 56. et vers. iuxta ergo dicta. fol. 57. et dict. Petr. Molinos, in d. sua pract. iudic. in tit. de proceso criminal. in vers. Aduiertese que en despues. fol. 113. col. 2.

Pro cuius vera explicatione, ne aliter dubitetur quae sint dies feriatae. De hac materia quid sit de foro, et de iure, dicendum est. Et primo, de foro dicas generaliter, quod omnes dies sunt utiles, et iuridicae, demptis diebus Dominicalibus totius anni, et festiuitatibus Sanctorum aliquorum. de quo loquitur forus unicus tit. de ferijs. fol. 50. et forus unicus. tit. de continuatione Curiae iudicialis. et forus unicus, tit. Forus Conceptionis Beatae Mariae. fol. 51. Et optime, in specie explicatur in Volumine fororum post obseruantias nostri Regni, in fine. fol. 44. in col. finali. et per dictum Ferrer in d. sua methodo in fine. et dictum Petr. Molinos in d. sua pract. iudic. etiam in fine.

In quibus Curia secularis non celebratur in nostro Regno, neque in eis fiunt aliqua acta iudicialia, nisi tantummodo in certis casibus a foro praemissis, et traditis in specie per dictum Petr. Molinos in d. sua pract. iudic. in tit. de proceso ciuil ordinario conforme al fuero 2°. de rei vendicat. in vers. Item assi mesmo. fol. 63. col. 2. 3. et 4. Et quid sit in praedictis de iure, videbis per totum titulum de Ferijs, tam in Decretalibus, quam in Cod. et ff. et per DD. ibidem. Et praecipue per Abb. in cap. Conquestus. eod. tit. de ferijs. et Speculat. in lib. 2. tit. de ferijs. §. 2. et Marant. de ordine iudit. p. 4. tit. validum, aut inualidum. num. 81. cum omnibus sequentibus. 30.

Ex quibus locis, et alijs infra citandis, constat, quod in dicto iure triplex est genus dierum feriarum. Quoddam est inductum ad honorem, et cultum Dei, seu ad reuerentiam Sanctorum. De quo genere loquitur text. in cap. fin. de reliquijs, et veneratione Sanctorum. lib. 31.

Sanctorum lib. 6. et in cap. fin. de ferijs. et in lg. pri. die. ff. de ferijs. et in lg. fin. Cod. eod. tit. de ferijs. et optime textus in lg. 34. tit. 2. p.ta 3. et in lg. 1. tit. 23. dictae p.tae 3. Regni Castellae. Aliud genus est feriarum repentinarum, id est, illud quod inductum est a solo Principe propter publicam gratulationem. De quo loquitur textus in lg. a solo. Cod. de ferijs. et in lg. 36. tit. 2. p.ta 3. Aliud genus feriarum est introductum ad utilitatem publicam, et concessum pro recipiendis, et colligendis messibus, vel vendimijs. De quo loquitur text. in lg. 2. et in lg. omnes. Cod. de ferijs. et in lg. 37. tit. 2. p.ta 3. et in lg. 1. et 2. tit. 23. p.ta 1. et quando dictae feriae praedicti ultimi generis incipiat currere, traditur respectiue in lg. 1. tit. 7. lib. 3. ordinam. Legum Castellae. Sed quo quidem ultimo genere feriarum dicas, quod ipsum non habet locum, nec seruatur in nostro Regno in Curia peculiari. quia dictas ferias messium, seu vendimiarum non habemus. quamuis secus sit in Curia Ecclesiastica, in qua utitur de dictis ferijs, et toto tempore ipsarum alternatiue in uno die Curiam praedictam ecclesiasticam celebrando, et in alio non celebrando, proceditur. Et ita vidimus practicari in ea de consuetudine, prout fit in Curia Archiepiscopatus Caesaraugustani.

32. Et ex dicta consuetudine ita fieri introduci poterit. quia in omnibus praedictis ferijs dicta consuetudo inspicitur omnino, ut patet ex omnibus supracitatis iuribus et locis de hac materia loquentibus. quamuis sit verum, quod

33. feriae introductae in honorem Dei, de quibus supra num. 31. dixi, ex dicta consuetudine tolli nequeunt, nec mutari, seu renuntiari possunt. Et caeterae aliae posse non dubitetur, ut notat Speculator in lib. 2. tit. de ferijs. §. fin. et in lib. 4. tit. de renuntiatione. §. 1. Abb. in d. cap. conquestus. in num. 11. et 12. de ferijs. Bart. in lg. si feriatis. num. 2. ff. de arbitr. Bald. in lg. 1. Cod. de ferijs. et Maranta in sui spec. de ordine iudit. p. 4. tit. validum, vel inualidum. num. 89.

Ad titulum. de los que compraren bienes dela Corte. fol. 8.

Summarium.

1. Venditio facta per Curiam alicuius rei mobilis, vel immobilis, quomodo fiat remissive tam de foro, quam de iure. et num. 2.

3. Retractus, idest, El beneficio dela saca, quod vocatur vulgariter in Regno, an habeat locum in re vendita per Curiam.

4. Retractus, idest, el beneficio dela saca, vt locum habeat quae requiruntur. et num. 5. 6. et 7.

5. Absens quis dicatur.

6. Depositio, seu consignatio pretij emptionis, an requiratur in retractu.

7. Retractus materia remissive.

8. Venditio Curiae corroboratur citatione, et preconizatione facta ad intimandum eam, et citandum omnes qui ius habeant, adeo quod elapso anno, et die, controuersia iudiciaria non mota, postea rem habere non possit qui ius habebat.

9. Commissarius Curiae, et rei aprehensae possessor, an fieri debeat emptor venditionis Curiae. et num. 12.

10. Emptor Curiae an dicatur dominus.

11. Emptor venditionis Curiae in sua possessione conseruari debet, et obtinet appellitum de tollifortiam.

12. Fideiussores offerendi in Apprehensione, per eum cui datur commissio Curiae, vel possessio rei apprehensae, qui sint idonei.

13. Fideiussores idonei, generaliter qui dicantur.

Fideiubere quis non teneatur.

14. Fideiussores nouos, mortuis primis, in Apprehensione per Commissarium Curiae an possessor prestare debeat.

Ad Forum unicum. tit. de los que compraren bienes de la Corte. fol. 8.

Venditio alicuius rei, mobilis, vel immobilis, per Curiam, et iudicem, fieri debet iuxta modum, ritum, et formam traditam ab Obseru. Nota etiam quod Vol. 12. in ordine, tit. de pignoribus. fol. 2. et à Petro Moli. in sua pract. iudic. in tit. . . . . 1.

Qua quidem forma dicendum est quod omnino est attendenda, et seruanda in nostro Regno, iuxta dispositionem fororum ipsius. Ut expresse affirmat Bald. in l. Ordo. num. 6. et 7. Cod. de execut. rei iudic. et Bart. in l. cum proponas. num. 6. Cod. de bonis authorit. iudic. possid. Et facit tradita ab ipso Bald. in l. fin. num. 5. Cod. eod. tit. de bonis author. iud. possid. et a dicto Bart. in l. à Diuo Pio § in venditione. num. 10. ff. de sent.ª et re iudicata. Et communiter ibidem ab omnibus DD. asserentibus, quod cum in hoc de iure nullum tempus sit statutum, arbitrio iudicis statui debeat. Ut per Speculatorem in lib. 2. tit. de execut. sententiae. § 4. num. 5. Et praedicta venditio facta, prout ex dictis locis colligitur, propter authoritatem Curiae, fauenda et iuuanda est, et habet plurima priuilegia ratione authoritatis dictae Curiae ad eius validitatem et corroborationem, ut inquit forus saepe contingit. in fine. tit. de pignorib. fol. 145. et Moli. in suo repert.º fororum. Ver. Venditio per Curiam. fol. 328. col. 4. 2.

Et primo, prout ipse Mol. ibidem. in vers. in venditionibus factis. dicendum est, quod in dicta re vendita per Curiam non est locus retractus siue vulgariter, et iuxta consuetudinem nostri Regni, llamado el beneficio de la saca, consanguineo concessi, de recuperando et retractando rem venditam de suo abolorio. Et ita affirmat Obseru. Item de venditionibus. 9.ª in ordine, tit. de confortib. fol. 11. et de iure Andr. Tiraquell. in suo tractatu de retractu linag. § 1. glosa 14. num. 8. Gomezius Arias 3.

super legibus Tauri, in lg. 70. num. 11. et Aymon. Cons. 219. num. 4. In quo enim privilegio, seu retractu, scire debes, quod quando consanguineus vult, et possit
4. retrahere rem venditam, quinque occurrere debent de foro, et etiam de iure = quorum primum est, quod consanguineus, qui dictum beneficium, seu retractum petit, et eo uti vult, sit consanguineus proximus ex illa parte, unde res vendita auctoris venit, et descendit. Ut inquit Moli. in d. suo report. verb. Auctorium. per totum. fol. 44. col. 4. et segq. et in verb. Consanguinei. vers. Consanguinei habent unum. fol. 72. col. 3. et probat Gregorius, Cum fratres. tit. communi diui dundo. fol. 59. et de iure affirmat Andr. Tiraquell. in d. suo tract. de retractu linag. §. 1. glosa. 9. in pluribus numeris. et §. 11. num. 12. et Ant. Gomez in legib. Tauri. in lg. 70. num. 2. = Secundum requiritur quod dictus consanguineus veniat ad retractandum rem venditam intra annum et diem, connumeratum à die venditionis factae per consanguineum, ut inquit d. Moli. ubi supra; et probat dictus Gregorius, Cum fratres. et de iure dictus Andr. Tiraq. et à se relati, in dicto suo tract. de retractu linag. §. 1. glosa 10. num. 3. cum segq.

In quo aduertendum est, quod quamuis colligitur ex dictis DD. et locis supra citatis, quod dictum tempus anni, et diei, solum competit absenti, et non praesenti, quia
5. illi solum tempus decem dierum competit, quod in praedicto nostro casu non dicitur praesens ille qui adsit in villa, vel loco contractus, et venditionis, sed tantum ille qui adsit ut testis in dicta venditione, prout affirmat, et explicat d. Moli. ubi sup.a et patet ex foro à se allegato ad hoc, quicumque, tit. communi diuidundo. fol. 59. et inquit Petr. Moli. in sua practica iudic.a in tit. de proceso de la saca. fol. 246. et in proposito nostro, et proprijs terminis, Guid. Papa. decis. 257. et Paul. de Castro, cons. 351. vol. 1.

Tertium requiritur quod dictus consanguineus proximus ex illa parte, unde res vendita venit, et

intra dictum annum et diem, si velit dicto beneficio et retrahere rem, offerat emptori simile pretium, quo rei. it vendita. Ut per dict. Silol. Ubi sup. et Petr. Molinos in d. sua practica in dicto tit. sup. citato. Et de iure Andr. Tiraquell. in dicto suo tract. de retractu linag. §. 1. glosa. 18. num. 4. et 5. Et Molineus in Consuetudinib. Paris. tit. 1. §. 13. glosa. 8. —
Atque enim aduertendum est, quod praedicti iura et omnes supra citati, tantum affirmant, quod sit necesarium offerre dictum pretium praedictae venditionis dicto emptori, et non disponunt quod si non recipiat, vel recusat accipere, quod opporteat id deponere, et consignare. Ut patet ex omnibus supra citatis. Unde dicendum est, quod in nullo casu requiritur in materia retractus, vel beneficij de la saca dicta depositio, seu consignatio, ut patet ex obseru. Item est et aliud. 21. in ordine. tit. de general. priuil. fol. 22. Et ideo dicitur Petrus Molineus in dicta sua pract. iudic. in loco supra proxime citato, quod dicta depositio, et consignatio fiat consuluit ad maiorem cautelam, non autem ad necessitatem. Ex eo quia non est necesaria, ut dictum est, et latissime per totum consilium tradit, et disputa Bartholom. Chasan. in cons. 41. Et Geral. Bagoil. in sua disputatione retractus. 6.
Quartum requiritur, intra dictum annum, et diem, quod ipse consanguineus retrahens, iuramentum praestet, quod illam rem venditam vult extrahere ad suam utilitatem et usum proprium, et non ad alienum beneficium. Ut per Moli. in d. suo repert. in d. verb. Auctorium. et in d. vers. Consanguinei, ibi. Et nota pro intellectu. fol. 72. col. 4. Et de iure Andr. Tiraquell. in d. suo tract. de retractu linag. §. 5. glosa 1. et Andr. Alciatus, cons. 234. num. 4. Quod quidem iuramentum ipse consanguineus praestare solet in posse Notarij publici recipientis et testificantis requestam, et intimationem, quae fit per instrumentum dicto emptori cum dicta oblatione dicti pretij, et ita factum sufficit, et satisfit praedictae nostrae dispositioni, et obligationi.

Quintum requiritur

15\. Quintum requiritur quod predicta res vendita, et postea extrahenda modo predicto, quod sit de bonis auctoris ipsius consanguinei retrahentis. Ut per d. Moli. in dictis versis, Auctorium. et Consanguinei. vers. consanguinitis habent. d. fol. 52. col. 3. et de iure dictus Bartholomei Chasan. Cons. 23. num. 36. et 37. et d. Andr. Tiraquell. in d. suo tract. de retract. linag. § 1. glosa. 8. et 9. et Ant. Gomez. in lg. 70. Tauri. num. 2. in qua lege in diversis numeris et per totam latissime tractat, et disputat de utilitate, validitate, et requisitis huius retractus, et consuetudinis, ut ibi videri potest, et etiam dictum Andr. Tiraquell. in diversis locis, et glosis, et numeris in d. suo tract. de retract. linag. Ubi in prefatione in num. 7. dicit, quod dicta consuetudo retrahendi dictam rem venditam, lege antiqua observata erat, et in numero 13, quod lege pontificia approbata est, et quod in ea sunt inspicienda, et observanda statuta loci rei sitae, ut inquit ipse Tiraquell. in d. suo retract. glosa 1. num. 2. § 1. de quo in praesenti sufficit. quia, ut dicitur est, predicti latissime hoc tradunt et scribunt, allegantes plurima iura, et DD.

7\.

Et redeundo ad nostram propriam materiam, necessariam ad explicationem nostri fori, dicendum, quod secundo dicta venditio, facta authoritate Iudicis per Curiam, adeo valet, et firma remanet, quod si vocentur, voce preconia precedente, per loca publica, et consueta, omnes qui interesse putant habere in dicta re vendita ad ostendendum suum interesse et ius, et illud non faciant, et litem, sive controversiam iudiciariam non moveant intra annum, et diem, connumeratum a die dictae citationis, et preconizationis, dicto tempore elapso, dictum ius suum et interesse perdunt, et postea rem illam recuperare non possunt, esto quod illud habeant tempore dictae venditionis, et citationis: de cuius autem si dictum ius, et interesse tunc non habeant, sed post dictum tempus efficaciter sibi pervenit et competiit. iuxta doctrinam dicti Mol. in d. suo repert.

8\.

ina. vers.o Venditio per Curiam. d. fol. 328. col. 4. per forum, Muytas vezes se venden. in Curijs Regnicis. Anno. 1436. conditum, et positum suo tit. de oppositione tertij. fol. 141. et allegatum in foro nostro veniente addendo predictis, Et vltra omnia supradicta intendo, et priuilegiando dicta venditioni Curia, scilicet, quod facta dicta citatione, et preconizatione, et nulla mota lite, seu iudiciaria controuersia per dictum, ius, et interesse habentem super dicta re vendita 9.

Etiamsi res sit aliqua causa apprehensa ad posse iudicis, quod predictus emptor Curie, durante dicta iudiciaria controuersia sit Commissarius Curie, et rem possideat per commisionem Curie. Vt patet in foro nostro ad hoc condito, cuius dispositio confirmari potest de iure. Secundum quod, predictis factis, et premissis, Emptor predictus Curie dominus vocatur. Vt 10.
colligitur ex dictis foris, et Alol. supra citatis. Et ex Bald. in lg. si finita. §. non autem. num. 5. ff. de damno infecto. Et in lg. ordo. num. 10. Cod. de execut. rei iudic. Et Alex. in d. lg. si finita. §. Julianus. num. 12. et seqq. vsque ad. 121

Qua ratione, optime fieri dicendum est quod ipse emptor, dicta controuersia durante, factus sit Commissarius Curie, et quod dictam rem possideat, adeo quod 11.
ex practica rationibus predictis, et iuxta optimam, et ad hoc punctualem doctrinam omnium Doctorum, per text. ibi, in lg. 1. ff. ne vis fiat ei qui in possess. missus est. Et Rebuff. in 3. tom. tit. de matern. poss. art. 1. glosa. 1. num. 12. fol. 285. Et Nata cons. 307. num. 3. et 4. vol. 2. Ancharran. cons. 92. Et optime Menoch. de recuper. poss. remedio. 1.o receptum Et consuetum est ipsum emptorem Curia in sua possessione conseruare, et etiam Apoellitum de bolliFortiam concedere, prout mihi sepissime vidisse asserit Dominicus Ezquierdo meritissimus causidicus, et practione se obtinuisse illum a principio sue pratica anno 1557. in quodam Proceu intitulato, Processus Antonij Blasco emptoris cuiusdam

rei per Curiam venditae. qui emptor ex dicto nostro foro etiam conseruatur in dicta sua possessione, cùm sit faciendus durante dicta controuersia Commissarius, et possessor rei. Quod intellige, dum tamen offerat, et
12. praestet idoneos fideiussores, ut patet in d. nostro foro. Et in simili casu, et Commissione Curiae in foro. l. tit. de Apprahensionib. infra hoc volumine, et fol. 8. Et ita seruatum fuerit semper per forum. Item por dar forma, et forum, declarando el fuero, et alios foros antiquos continuatos, et positos in tit. de Apprahension. fol. 89. et 90.

In quo enim aduertendum est, quòd dicti fideiussores esse debent, et praestandi sunt ad arbitrium Iudicis Apprehensionis. Ut patet ex dictis omnibus foris, et praecipuè ex nostro foro, et ex foro l. in hoc volum. tit. de Apprehensionib. Et quòd ideo in nostro casu, et in omnibus similibus traditis à dictis foris, non dicuntur dicti fideiussores idonei, nisi arbitrio dicti Iudicis ipsius Appre-
13. hensionis pro idoneis habeantur. Et non sufficit quòd generaliter de foro idonei ipsi dicantur qui habent bona sedentia valentia duo mille solidos in Regno, et quòd illi qui habent plurima bona mobilia vel sedentia, cautionem siue fideiussionem praestare non teneantur. Ut affirmat et disponit forus, quandocumque, ibi: e declaramos cosa esse. etc. tit. de appellitu. fol. 150. et Mol. in d. suo repert. verb. fideiussor idoneus fol. 138. col. 2. allegans Obseruantiam 2. tit. de satisdando. fol. 5. et Obseruantiam, item quamuis. 10. in ordine. tit. de fideiussorib. fol. 13. et Bart. in l. fideiussor. num. 2. et in l. si fideiussor. num. fin. et in l. Sciendum. num. fin. ff. qui satisdare cogantur. Bald. in Cap. coram. num. 8. de officio delegati. et Alex. cons. 160. num. 5. vol. 5. et omnes relati in tom. l. regular. vtriusque iur. in verb. fideiussor. versic. fideiussor non possidens. fol. 5. 6. et 7. col. 2.
14. Praeterea autem circa nostri fori intellectum scias quòd si dictus emptor venditionis Curiae, et Commissarius

Et hoc iure utimur.

ipsius, et possessor rei apprehensæ factus, prout fieri debet. Ut supra num. 9. et 12. dixi, dictos fideiussores necessarios, et idoneos arbitrio dicti iudicis Apprehensionis dedit, et ipsi moriantur, alios offerre, et præstare non debet, ut affirmat Moli. in d. suo repert.o verb. Apprehensio. vers.o et circa dictum totum in fine. fol. 30. col. 3. De qua materia vide Rebuff. in primo tomo. pag. 329. et Molinam de primogenijs Hispan. Cap. 15. num. 13. et Hypolit. in rubr. de fide iuss. num. 150.

Ad titulum de Apprehensionibus. fol. 8.

Summarium.

1. Apprehensio bonorum quæ fit de foro fundari debet in
5. violentia, et illam appellitans allegare tenetur; aliter provisa revocatur.

2. Apprehensio bonorum qua ratione fieri debet per Curiam.

3. Apprehensa bona committi debent illico per executorem Commissarijs foralibus.

4. Commissarius Curiæ quis dicatur in bonis apprehensis, si per quibus aliqua sententia sit lata. Ut declarari de-
6. beat commissarius in alia Apprehensione de novo facta. et num. 5. 6. 7. 10 et 12.

7. Appellitus de tolli fortiam cui sit providendus, et qua ratione.

8. Apprehensa bona quo casu sint restituenda libere sine cautione et obligatione restitutionis.

Missus in possessionem bonorum per Iudicem, quando inea tueri illum debeat.

9. Sententia absolutoria secum trahit executionem

11. Sententiam diffinitivam obtinens, an ejiciat, et repellat agentem de interdicto Uti possidetis

13. Apprehensio, seu sequestratio, quando dicatur finita.

Ad Forum primum incipientem, Porque es. tit. de Apprehensionib. fol. 8.

1. Apprehensio quælibet sive de foro quod si provideatur ratione dominij, sive possessionis, vel crediti, aut cu-ius cumque alia causæ quæ excogitari potest, semper fundatur in violentia, quam appellitans allegat se pati; adeo quod si dictam violentiam ipse appellitans specialiter

non allegauerit, non prouidetur appellitus, et si forte prouideatur etiam in casu reuocationis, et omnino reuocatur. Ut inquit Mol. in suo repert. fororum, in verb. appellitus apprehensionis. Vers. appellitus apprehensionis per viam: fol. 22. col. 2. Et forus. 1. et 2. tit. de apprehens. fol. 85. Et cum fundamentum dictae apprehensionis sit dicta violencia allegata et posita ab ipso appellitante, recte recurritur quod Iudex accipiat ad manus suas, et ad posse Curiae bona apprehensa, ut ita impediatur ne partes contendentes veniant ad rixam et arma. Ut in leg. aequissimum. ff. de usufructu. Et ibi Flori. num. 3. Et Bart. in leg. si usus fructus. §. fin. num. 1. ff. eod. tit. de usufructu. Et ibi Alber. et Paul. de castro cons. 8. vol. 2. Menza. cons. 81. in princ. Et Couarruv. in practicis qq. cap. 17. num. 1. 2.

Et ideo est dispositum, quod Officialis executionis facta executione apprehensionis, in continenti absque aliqua dilatione committat bona apprehensa Commissariis foralibus, Ut inquit forus, Item como en los tiempos passados. eod. tit. de apprehens. fol. 86. Et Couarruvias ubi supra. Et Rebuff. in Auth. Habita. vers. amore scientiae. Cod. Ne filius pro patre. Et in tomo. 1. Contrit. Gallic. pag. 58. num. 2. Et Menoch. de retinenda. remedio 1. num. 12. Et Cesar Contardus in leg. unica. in 5a ratione decid. num. 5. Cod. si de momentanea poss. fuerit appellat. Qua quidem executione, commissione, et instrumentorum earum reportatione facta, tunc admittuntur omnes qui opponere se volunt in Processu. Ut infra in foro 2. huius tituli, in num. 1. dicam. Et iudice aliter procedendo inter partes efficitur processus litis pendentiae. Et ipso facto et concluso intra tempus statutum et decretum a foro, de quo supra in foro unico, num. 2. et 3. tit. que no se puedan apartar los procuradores segunda vez de las pronunciaciones que diden, dixi, tunc debet pronuntiare Iudex, et recipere propositionem illius qui melius probauerit necessaria ad obtinendum. Ut in foro Item por dar forma, eod. tit. de apprehensionibus. fol. 89. Et in foro Por quanto. eod. tit. fol. 90. Ubi disponitur 4. quod illi qui in dicto processu obtinuerit, et eius propositio fuerit recepta, committuntur dicta bona apprehensa, sub

cautione idonea, de qua dictum est supra in foro unico
tit. de lo que comprauen bienes de la Corte num. 12. cum
segg. et prout affirmat forus declarando el fuero. eod. tit.
de l'Apprehensio. fol. 90. afferentes quod ille victor, et
obtentor dictae sententiae, et receptionis litis pendentiae
4 dicitur Commissarius Curiae, et possidere teneat, et pro-
terat, et uti dicta sua commissione quousque finita esset
dicta apprehensio. Quod quidem derogatum, et limitatum
fuit postea, ut ipse possidere, et uti possit tantum quo-
usque sit victus in alio articulo, et processu, vel in eo,
si dicta sententia litis pendentiae fuit renocata, vel
conuictus in articulo iuris firmarum. Nam tunc, praes-
tita dicta cautione fideiussoria, dicta bona restituuntur
victori in dicto casu cum fructibus perceptis. Ut disponit
d. forus, declarando el fuero. decernens ita esse, etiam
8 si sententia in dicto articulo iuris firmarum non sit
translata in rem iudicatam.

5. Et quod dicta restitutio dictorum bonorum, et fructu-
um debeat fieri similiter in suo casu Victori, et obti-
nenti sententiam in articulo, et processu proprietatis, si
dicta sententia lata in proprietate pendeat per appella-
tionem, vel elelectionem iuris firmae contra fororum. Ut
patet ex d. foro declarando el fuero. iuncto foro, Item
statuymos, e ordenamos que. eod. tit. de apprehensio. fol. 86.
in quibus omnibus casibus respectiue, Victor et missus in
dictam possessionem bonorum sub dicta cautione fideiussoria
vocatur Commissarius Curiae, et possessor nomine Curiae,
cum dicta obligatione restituendi dicta bona cum dictis
fructibus victori in causa et processu. Et ideo ipsa Curia
tamquam possessorem ipsius, et eius decreto, et Authorita-
te illum conseruare debet et solet in dicta possessione.
6. Et si petit, conceditur sibi prouisio appellitus de tolli
fortiam. Ut inquit Sesse. in d. suo repert. foror. verb.
Appellitus de tolli fortiam. in princ. fol. 21. col. 3. et in
verb. Apprehensio. vers. in foro declarando, in textu ibi,
infine. fol. 36. col. 3. Et confirmari potest ex traditis
in textu, et ibi a Doctoribus, in l. 1. §. ne vis fiat ei qui
in poss. missus erit. Et ad Alex. cons. 36. num. 5. volu. 1.

Nata cons. 307. num. 3. in fine. et seq. vol. 2. Anchavan. cons. 92. in fine. Menoch. de retinenda remed. 1. per totum eum. et Rebuff. in 3. tom. tit. de mater. poss. glosa unica. num. 11. et segg. fol. 285.

Et hinc est, quod si iterum dicta bona fuerint apprehensa, in qualibet alia apprehensione, ipse obtentor, posterior, et commissarius Curiæ, cadens hæc declaratio sub dicto subiecto quod iam est possessor, et commissarius Curiæ, iuxta dispositionem Menoch. in dictis locis, et dictorum fororum supra citatorum. et text. in lg. eius qui in provincia. ff. si certum petatur. et comprobatur ex foro, Por quanto es fuero. tit. eod. de apprehensionib. fol. 92. et ex traditis à Rebuffo in d. num. 11. et segg. in loco supra proxime citato. 7.

Ex quibus patet, quod missus in possessionem ex primo capite recredentiæ, vel ex secundo pleno possessorio, si turbetur, iudex debet eum tueri in possessione, dummodo tamen ipsa sententia non sit translata in rem iudicatam, et executioni tradita; quia tunc, nullum remedium sibi competere poterit in vim dictæ sententiæ. ut tenet Bart. in lg. penult. §. species. in fine. ff. de acq. possess. et in lg. Claudius. ff. qui potiores in pig. hab. Abb. in cap. ex illorum. num. 10. et ibi Immola. num. 11. de prebendis. Jass. in lg. nam postea. §. si petitor. num. 5. quem legit sub lg. ait prætor. la 2a. ff. de iure iurando. et hæc dicitur communis opinio per Negusanum, in suo tractatu, de pignoribus. 3. membro. 6. partis. num. 44. et Menoch. de retin. poss. remed. 1. q. 16. num. 86. cum segg. et ita fuit servatum in Regno, et practicatum usque ad editionem nostri fori. adeo quod lata sententia in proprietate, et translata in rem iudicatam, plene fit restitutio dictorum bonorum cum dictis fructibus, illi qui dictam sententiam obtinuit, absque dicta obligatione restituendi, et sine dicta cautione, vel alia fideiussione omnino mittitur sententia in executionem, cum sit diffinita. ut probatur ex dicto foro, Item por dar forma in fine. ibi. En caso que en el processo de la dita apprehension fuere dada sentencia diffinitiva contra el, la qual pasé 8.

en cosa jusgada. Et ex textu, et ibi notatis in l. 1. ff. de re iudicata. Et ex Puteo in decis. 311. lib. 2. Et idem erit si dicta sententia sit absolutoria, et dicta missio executionis fieri non debeat, quia ipsa sententia absolutoria, absque eius missione, secum statim trahit eam, cum

9 alio modo exequi non possit. Ut affirmat Scott. in a. q.

11 Claudius § qui potiores in pign. hab. et in l. a Miles § qui iudicati num. 1. ff. de re iudicata. Et est text. in Clement. unica, et glosa fin. in ea. de sequestr. poss. et fruct.

10. Ex quibus omnibus plene colligitur, quod adhoc ut Victor, et obtentor sententiae diffinitivae in proprietate translatae in rem iudicatam, possit in quolibet alio processu apprehensionis declarari Commissarius Curiae, quod requirebatur nova decisio, et dispositio foralis, quia prohi

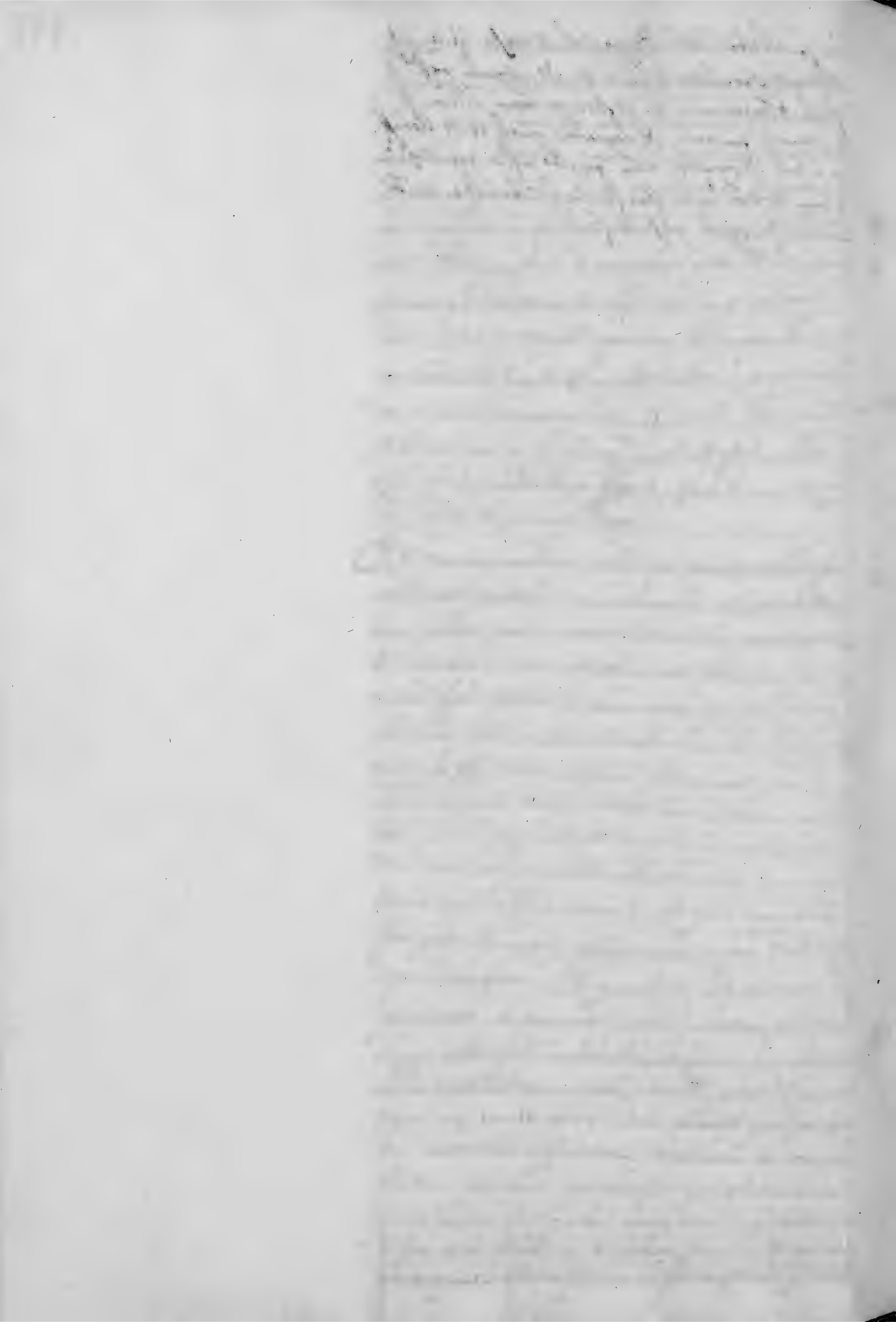
1 bitum erat. Unde per forum nostrum novum est dispositum idem esse de victore, et obtentore dictae sententiae diffinitivae translatae in rem iudicatam in dicto processu proprietatis. quod est dispositum si dicta sententia pendeat per appellationem, vel electionem iuris firmae, et non sit translata in rem iudicatam. non obstante quod in nostro casu dicitur, prout supra num. 9. dixi, diffinita. Nam dictus victor et obtentor dictae sententiae diffinitivae translatae in rem iudicatam in qualibet alia apprehensione declarari debet hodie Commissarius Curiae, et possessor bonorum, in quibus dictam sententiam obtinuit et victor fuit si apprehendantur. Ut patet in d. nostro foro, in princ. Usque ibi. Apprehendiendo se los tales bienes en

1 otros processos. etc. Et hoc quemadmodum fieri declarari debet obtentor et victor sententiae in lite pendente, vel articulo firmae, Ut patet ibi. Queda ser. etc. Usque ibi. y firmas. Et ita colligitur necessarium quod ipse obtentor dictae sententiae diffinitivae translatae in rem iudicatam sit missus in possessionem bonorum Ut declarari possit dictus Commissarius Curiae, prout supra num. 7. dixi. Et victore dictae sententiae litis pendentiae, firmae, vel proprietatis pendentis per appellationem vel electionem iuris firmae

Et etiam quod teneatur prestare dictam cautionem fideiussoriam, Ut patet ibi. Danao fianzas. etc. Et ita hodie non obstantibus predictis omnibus fieri debet, et procedere dispositio nostri fori noui, deuenientis addendo alijs omnibus foris supra citatis, et loquentibus respectiue in dicta declaratione Commissarij Curie. Pro qua facit, et corroborari potest de iure quod obtentor quilibet sententie diffinitiue in proprietate 11.
lata, eijcit et repellit agentem de interdicto Uti possidetis. Ut inquit Paul. de Castro in l. naturaliter. §. nihil commune num. 7. et ibi Alex. num. 34. et Ripa num. 9. ff. de acq. poss. et optime Matienzo in legibus Castelle, in lege 2. glosa 3. num. 25. fol. 260. lib. 5. tit. 9. noue Recopil.

Ex quorum doctrina colligitur equitas nostri fori 12.
decernentis predicta. Cuius dispositio aduertere debes locum habere, non in sententijs latis in proprietate et translatis in rem iudicatam ante editionem ipsius nostri fori, sed in his tantummodo que post eius editionem late erunt. Ut traditur in eo, ibi. Pero se entienda etc. Usque ad finem. Ex quo patet, quod in dictis sententijs antiquis, et latis ante editionem nostri fori, latis in proprietate, et translatis in rem iudicatam non venit, neque procedit dicta declaratio Commissarij Curie virtute dicte sententie. Et quod tunc solum fieri possit illa in alijs casibus concessis a foro, traditisque supra in hoc foro. Et quando sit lata sententia in proprietate, et translata in rem iudicatam post editionem nostri fori indistincte, declaratur ipse obtentor 13.
dicte sententie Commissarius Curie, prout dictum est supra num. 10. 11. et 12. Non obstante quod per dictam sententiam diffinitiuam translatam in rem iudicatam non auret apprehensio, quia finem accipit prout dicitur in sequestro. iuxta text. in l. fideiussor. §. fin. et ibi Bald. in 1ª lectura num. 2. ff. qui satisdare cogant. Et intelligitur iis finita, ut in d. l. Et

in ff. litibus. Cod. de agricol. et censit. lib. ii. et
affirmat Speculator in lib. 4. tit. de sequestr. poss. et
fruct. §. unico. num. 5. et ferè per totum dictum §.
Curtius in suo tract. de sequestris. quaest. 18. et Rebuff.
in d. tract. de sequestris. num. penult. in fine. pag. 329. in
3. tomo. et text. iuncta glosa fin. in d. Clement. i. et ibi
Cardin. de sequestr. poss. et fruct.

Forus 2.us eod. tit.

Summarium.

1. Apprehensio, eteius provisio, revocari peti quando possit.
2. Apprehensio, et eius provisio confirmari, seu revocari debet ex eisdem actitatis, et non ex novo productis. quod fallit in certis casibus hic enumeratis in num. 4. 5. 7. 8. et 9. Quae omnia intellige ut in num. 11. et seqq. usque ad finem.
3. Appellatio ab interlocutoria interposita ex actitatis iniustificatur, aut iustificatur.
4. Iudex ex officio an possit se informare de consuetudine vel usu allegata, vel debeat probari.
5. Negativa quod quis decessit sine testamento, quomodo sit probanda.
Facta non praesumuntur, nisi probentur.
6. Haeres certus esse debet ex qua causa haeres sit.
7. Viduitatis ius superstitem coniugum habere dicitur, et videtur, nisi contrarium appareat.
Renuntiatio viduitatis, vel amissio, quomodo probata dicatur.
8. Instrumentum contracarte, vel recognitionis comandae inest ipsi instrumento comandae.
Apprehensio facta dolo quando dicatur.
9. Appellitum apprehensionis obtinens ratione debiti
Appellitum apprehensionis obtinens ratione debiti soluti, vel actionis extractae in expensis etiam nis condemnatur.
10. Debitum solutum iniquum est iterum peti.
12. Apprehensio bis confirmata revocari nequit.
Ommissa a foro quando praesumatur scienter ommissa esse.
13. Executio sententiae post tres sententias conformes statim fit.

Ad Forum 2.um incipientem

Prevuitar. tit. de Apprehensionib. fol. 9.

1. Ad forum nostrum interpretandum primo scias, quod appellitus apprehensionis provisio revocari petere non potest aliquis, nisi ipsa provisio appellitus sit executata, et eius

executionis instrumenta reportata. Vt tradit Mol. in suo
repert. foror. verb. Appellitus apprehensionis. vers.
appellitus apprehensionis non potest. fol. 22. col. 3. in fine.
et in proprijs terminis Guid. Papa decis. 552. num. 1. et
Iulius Clarus. §. fin. quest. 28. num. 2. Pro quo faciunt
tradita per Molin. in d. suo repert. verbo. Appellitus. vers.
Appellitus cuiuscumque prouisio. fol. 21. col. 2. et verbo.
Appellitus criminalis. vers. die 2. Octobr. fol. 24. col. 2.
Et verb. Copia. vers. copia non est danda. fol. 77. col. 1.
Et vers. copia de appellitu. fol. 78. col. 2. et vers. Copia
consultatoria. eod. fol. 78. col. 3. et d. Iul. Clarus. vbi
sup. quest. 49. num. 8. et seqq. et Belin. in cap. 1. de
lib. Solat. et Maranta de ordine iudic. tit. vel ut
concipiatur.

Secundo scias, quod dicta reuocatio seu confir- 2
matio dictae apprehensionis fieri debet ex eisdem factis
et administratis in d. prouisione; quia non potest ea
iustificari, vel iniustificari ex nouiter productis, con
sistentibus in facto. Vt affirmat Moli. in suo repert.
foror. verb. appellitus. vers. appellitus prouisio. fol. 21.
col. 3. et Nata cons. 636. vol. 4. Bald. cons. 318. vol.
4. et num. 4. Afflict. decis. 34. num. 12. Paris de Puteo
in suo tract. de Syndicatu. in verb. captura. num. 10. fol.
66. Pro quo facit, quod de iure de appellatione in
terposita super sententia interlocutoria quod non iustifi
catur ex nouiter actis. iuxta text. expressum in Cle-
mentina, Appellati. de appellatio. et Bart. in l. eius qui.
num. 8. ff. de appellationib. recipiend. et in l. ait Praetor.
num. 4. ff. de minoribus. et in l. eos. §. si quia autem.
Cod. de appellatio. et in l. per hanc. num. 2. Cod. de temp.
appellat. et Bald. in l. minoribus. num. 7. Cod. de his
quib. vt indign. et Afflictis decis. 79. Rom. in singulari
278. et 399. Lancellot. in suo tract. de attentat. num.
23. fol. 215. asserentes quod secus sit de his quae de
nouo producuntur, consistentia non in facto, sed in iure. 4.
quia de eis nouiter allegatis Iudex ex officio infor
mare se debet, et etiam de vsu et consuetudine de no-
uo allegata iuxta tradita per Obseruantiam, Item
cum Aduocatus, 9. in ordine. tit. de Obseruationib. fol. 8.
et per Moli. in d. suo repert. verb. Aduocatus. vers.

aduocatus si allegat aliquid esse. fol. 10. col. 3. et verbo consuetudo. vers. consuetudo Regni si fuerit allegata. fol. 73. col. 2. et Decii. cons. 447. in fine. et 655. num. 27. Alex. cons. 14. num. 2. vol. 5. Aymon. cons. 104. num. 9. et Ricouff. in 3. tomo. tit. de consuetudine. artic. 2. glosa. 14. num. 52. et seqq. quod intellige de consuetudine, et usu, et his que de iure pertinent ad ritum, et ordinationem processus, et non ad decisionem causae; quia de eis plene constare debet, prout inquit d. Ricouff. ubi supra. et Decii. cons. 402. num. 12. Alex. cons. 1. num. 15. vol. 6. Soccin. cons. 36. num. 11 cum seqq. vol. 4. Clar. decis. 22. in pluribus numeris. et Bartol. in l. de quibus. num. 22. de legib. Et sic in dicto casu quod ea que de iure sunt, sit necesse, et probari debeant plene, et iudex ex officio informare se nequeat. ut dictum est; tunc dicta prouisio appellitus apprehensionis ex noviter productis iustificari, vel iniustificari nequit, siue consistant ea in iure, siue in facto, nisi in casibus exceptis expresse à foris, prout est, Primo.

5. quando prouisio apprehensionis sit facta et fundata in ratione huius negatiua, quod quis decessit sine aliquo testamento, et postea sit productum de nouo testamentum, vel aliud instrumentum validum, per quod contrarium appareat: quia tunc ex dicto instrumento valido de nouo producto et probante debite contrarium, prouisio ipsius apprehensionis iniustificatur et reuocatur. Ita affirmat, et excipit d. Moli. in d. suo repert. vers. appellitus apprehensionis si cet. etc. in medio. fol. 22. col. 3. et forus expresus in foro, Cosa muy Justa es. tit. de apprehensib. fol. 85. Ubi aduertendum est, quod quamuis solum disponatur predicta quando producitur testamentum, idem dicendum est quando producatur aliquid aliud instrumentum publicum validum. ut patet in d. foro. Cosa muy Justa es. et per tradita per Ferrer in sua methodo iudic. d. tit. de his que requiruntur ad finem obtinendi in lite pendente. fol. 24. vers. quando autem, etc.

ibi: aut causa vinculi, aut alio. etc. Et Philipp. Franchis. in Cap. 1. num. 20. de lite contest. lib. 6. Soccin. iunior. Cons. 44. num. 1. vol. 3. Alex. Cons. 221. num. 6. et segg. vol. 1. Maranta [illegible] in repetitione leg. is qui. num. 191. ff. de legat. Et confirmatur ex Benea. decis. 83. num. 1. et 6. in fine. et Rom. Cons. 235. num. 7. quod asserunt ipsi ita esse, si instrumentum noviter productum est liquidum, et contrarium probans sine aliqua liquidatione, vel exceptione, sed prompte, et in continenti, scilicet quod appellitans non erat, neque est haeres, iuxta Feli. in Cap. sicut. num. 4. de sent. et re iudicata. Et Menoch. de adipisc. remedio 3. num. 699. et 701. cum segg. et remedio 4. num. 725. cum segg. et de arbitrariis. casu 12. Et ita videtur procedere optima ratione. quia dicta negativa in qua dicta provissio apprehensionis fundata est, non est probata aliter quam allegatione, et assertione partis appellitantis affirmantis, testamentum non esse factum, ea ratione, quod facta non presumuntur nisi probentur. Ut inquit Moli. in d. suo repert. verb. negativa. vers. negativa illa. fol. 231. col. 2. allegans Baldum in Cap. fin. num. 1. de probatt. Et Bart. in l. is potest. num. 22. cum segg. ff. de acq. haredit. Et ultra eos, vide omnes DD. in Cap. Cum Ecclesia sutrina. de causa poss. et propr. et Lancelot in suo tract. de officio Pretoris. in tit. de testibus. Cap. dicto testium. num. 46. Et Fran. Hercula. in suo tract. de negati. lib. 4. et Jacob. Menoch. cons. 322. num. 44. vol. 4. quia omnes affirmant quod probatio ipsius negativae consistit in eo, quod de contrario non possit constare, et apparere. et sic recte iniustificatur si ex testamento, vel instrumento alio liquido et valido contrarium monstratur, et elicitur dicta assertio false facta, et imputatur ipsi incienti ex qua causa haeres sit, de quo sciens, et certus debet esse. Ut affirmat Maranta in d. l. is qui. d. num. 191. in eius repet. ff. de acq. haredit. 6.

7. Secundo vero dicendum est, idem esse quando dicta prouisio appellitus apprehensionis sit facta ratione, et iure viduitatis. quia tunc si de nouo producatur instrumentum liquidum, et validum, sine liquidatione, et exceptione, et incontinenti prompte probans appellitantem non habere dictum ius viduitatis, reuocatur, et inius[t]ificatur ipsa prouisio. Vt inquit d. Moli. in d. vers. appellitus apprehensionis licet. fol. 22. col. 3. et forus, Muytas vezes. eod. tit. de apprehensionib. fol. 86. Ex quo quidem foro colligere potes rationem huius exceptionis, scilicet, quod ex eo quod est verum beneficij fori supersistens coniugum habet dictum ius viduitatis in bonis mortui. Vt patet per Moli in d. suo repert. verb. Viduitas. per totum illud verbum, et praecipue per vers. finalem. et foros, et obseruantias a se ibidem allegatos, et allegatas. fol. 329. et Chasan. in Rubr. 4. § 15. verb. Vestue, et saisie. in princ. et num. 1. et 3. et Menoch. de retinenda poss. remedio 3. num. 10. dictum ius viduitatis ipsum habere probatum dicitur, se includeris et probans matrimonium praecedens, et mortem coniugis mortui, atque possessione ipsius. Et ideo rationibus, et fundamentis supra in primo casu excepto traditis admittitur quod si ex nouo producatur dictum instrumentum validum et liquidum, probans contrarium, et quod appellitans nullum ius viduitatis habet, apprehensionis prouisio iniustificari, et reuocari debet. quod quidem adeo procedere videtur, quod non solum praedictum ius ipsum appellitantem non habere probari possit per instrumentum, quia illud requiritur, et intelligitur quando dictum ius viduitatis sit admissum per renunciationem, cum ipsa fieri debeat instrumentaliter, et expresse, Vt colligitur ex alio foro, Muytas vezes. et ex Moli. in d. verb. viduitas. vers. Viduitas non perditur, nisi eidem. fol. 331. col. 2. et ex obseru.a Item propter. 19. in ordine. et obseru. si maritus. 58. in ordine. tit. de iure dotium. fol. 13. sed

etiam aliter in omni casu in quo ex dispositione aliqua forali amisit superstes dictum ius viduitatis, prout et quando secundo nupserit, ut tradit Moli. in d. verb. viduitas. vers. viduitas perditur. ipso fol. 330. col. 2. et forus 1.us tit. de iure viduitatis fol. 124. et obseruan. cum moritur, 54. in ordine tit. de iure dot. fol. 17. et in omnibus alijs casibus, in quibus admititur, et perditur dictum ius. et ita sentire videtur Moli. in d. suo repert. explicans dictum forum. Muytas verez. in vers. apprehensionis appellitus licet regulariter, fol. 32. col. 4.

Tertio enim dicendum est, idem esse quando facta sit Comanda, et aliqua obligatio mediante instrumento, et postea ipsa obligatio facta pure et sine exceptione sit recognitum quod est conditionalis per aliud instrumentum contracarta vel recognitionis, et petatur apprehensio prouideri virtute dictae obligationis faciendo fidem de instrumento publico ipsius obligationis, et Comandae, et tacendo conditionem; quia tunc noviter produci poterit instrumentum contracartae, et recognitionis. et ex dicto instrumento de nouo producto, probante nondum esse debitum, cuius causa, et ratione fuit facta promissio apprehensionis, illa iniustificatur, et reuocatur. et optima ratione, quia dictum instrumentum contracarta, et recognitionis totaliter inest dicto principali instrumento Comandae et obligationis. iuxta text. in lg. secta. et ibi Bart. num. 1. et num. 20. et in aliis. ff. si certum petatur. et ipsemet Bart. in lg. Cum qui ita. §. qui ita stipulatur. num. 4. et 5. ff. de verb. oblig. et Alex. in d. lg. secta. et Cassad. in decis. 10. tit. de rescript. num. 10. et text. in lg. id quod. ff. de constituta pecunia. 8.

Quod omnia ordicta et alia similia, quae de foro, et iure procedant, ampliando forus noster nouus disponit etiam facta promissio apprehensionis iniustificari, et reuocari si intra quindecim dies post reportationem 9

dicta apprehensionis, et ipsius executionem, noviter producatur instrumentum publicum solutionis, vel cancellationis; sive apocha, concessum per appellitantem petentem, et obtinentem dictam provisionem, ratione debiti crediti, vel actionis solutae, vel cancellatae. quia dicta apprehensio, dolo obtenta dicitur. Ut patet ex litera nostri fori, et eius principio, usque ibi: La parte que aprehendio dichos bienes. adeo, quod facta fide de dicta solutione, cancellatione, seu apocha, tenetur Iudex revocare dictam provisionem apprehensionis cum omnibus inde secutis intra tres dies continuos, Ut patet ibi: Que el Juez. usque ibi: De ser aprehendidos. Et etiam condemnare appellitantem in expensis, et damnis factis per dominum, vel possessorem bonorum, et per oppositores in ea, sive in processu ipsius. Ut traditur ibi: Condemnando al que. usque ibi: En el dicho Proceso. In quibus proceditur ad executionem privilegiate. Ut patet ibi: privilegiadamente. usque ad finem.

10. Et ita praedicta omnia recte procedere videntur. quia cum debitum erat solutum, et actio extincta, iniquum esset iterum debitorem molestari, exigendo, vel petendo ab eo solutum, procedendo in hoc cum dolo, et cautela; Ut asserit forus noster in eius principio, et text. in l. bona fides. et ibi glos. Alber. Decii. et Cagnol. ff. de regulis iuris. et Alexan. cons. 113. vol. 5. et Rom. cons. 28. num. 2.

11. Circa quae omnia dubitari potest, si dicta iniustificatio, vel revocatio, sive iustificatio admittatur ex noviter productis, in dictis casibus respective, in apprehensione bis confirmata antequam de novo sit facta dicta productio testamenti, vel alterius instrumenti. In quo breviter resolvo, quod non est revocanda aliquo modo vel aliqua causa.

12. Quia apprehensio bis confirmata revocari nequit. Ut innuit forus, Statuimus. tit. de litibus abreviand. fol. 46. et Moli in dicto suo repert. verbo. revocatio.

Vers. Reuocari si. fol. 290. col. 4. Et in verbo sententia interlocutoria. vers. sententia interlocutoria est. fol. 36. col. 1. Et ita confirmatur. quia praedicti fori, decernentes in dictis casibus admiti de nouo ad iniustificandum, vel reuocandum apprehensionis prouisionem, non dicunt, neque disponunt iniustificari vel reuocari ex nouiter productis, et admissis de foro in dictis casibus, quando dicta prouisio aprehensionis, et appellitus sit bis confirmata: et sic sequitur voluisse non reuocari: quia si voluissent, expressissent claré, cùm sit dispositum contrarium de foro, ut dictum est. Ut in foro fin. tit. de praelaturis. ibi. Aunque sea aquella dos vezes confirmada. fol. 3. Et ideo, cùm praedicti fori id expresse non decernant, ut dictus forus finalis fecit, praesumendum est quod id scienter ommisserunt. iuxta tradita per Andr. Tiraq. in lg. si unquam. in verbo libertis. num. 3. cum segq. Cod. de reuocandis donatb. Et confirmatur 13.
etiam alia ratione, quia sententiae executio statim est facienda post tres sententias conformes, quacumque nullitatis exceptione non obstante. Ut est text. expressus in Clement. 1. de sententia, et re iudicata. Salicet in lg. 1. Cod. ne liceat tertio. Et Corti in lib. 1. suarum conclu. regu. 32. Et in lib. 4. regu. 25. Et in praesenti casu nostro non dubitur quod tres sententiae conformes procedant, attenta prouisione, et postea bina confirmatione. Unde idem dicendum esse videtur.

Forus. 3.

Forus. 3us. eod. tit.

Summarium.

1. Apprehensio, et eius prouisio iniustificatur, et reuocatur soluendo debitum intra certum tempus. Et num. 3.
2. Solutio facta paulo post tempus debitum, inesse videtur tempore debito.
3. Debitor soluens pendente lite et iuditio, absoluitur ab obseruatione iudicij.
4. Debitor, quando, et quomodo debeat, et possit rem executatam recuperare.

Ad Forum. 3um. incipientem, Cotrosi. huius tit. de Apprehens. fol. 9.

1 Iniustificatio Apprehensionis, et eius reuocatio, non solum procedere videtur in Regno, in casibus et modis traditis supra in foro proximo, et secundo huius tituli, sed etiam in fortioribus terminis; nempe si de nouo producatur instrumentum solutionis debiti, factae post apprehensionem, intra decem dies post eius reportationem. Vt tradit forus noster ibi: E la parte cuyos bienes. &c. quia tunc soluendo expensas, et faciens fidem intra dictum tempus dictae solutionis, Iudex debet reuocare dictam prouisionem apprehensionis, cum omnibus inde secutis. Vt patet ibi: El Iuez que &c. Pro cuius

2 nostri fori dispositione facere videtur quod cum dicta solutio probetur facta intra dictum tempus paruum, et proximum tempori prouisionis praedictae apprehensionis, censetur facta fere in eodem tempore apprehensionis, et ei inesse, iuxta textum et doctrinam leg. Lecta. § si certum petatur. Et in leg. ob turpem. ff. de condict. ob turpem causam. Et in leg. 2.

Cod. de his quae vi, metusve causa fiunt. Et sic in mora debitor non dicitur. Ut patet per doctrinam Pauli de Castro per textum ibi in l. 1. §. Item si ita legatum. num. 2. ff. ad leg. Falcidiam. Et etiam facit alia ratio, scilicet, quod debitor soluens, pendente lite, et iudicio, absoluitur ab obseruatione iudicij. Ut inquit Maranta in suo tract. de ordine iudic. in 5. p.te tit: Et omnia fiant durante instantia num. 54. per Jas. in l. properandum. §. Et si quidem. num. 17. et Bart. in l. Titia. num. 4. in fine. ff. de accusationibus. Quae quidem reuocatio fieri debet, non obstantibus quibusuis alijs oppositionibus factis ab alijs in processu dictae apprehensionis. Ut patet ibi: Non obstante quales etc. quia dictas oppositiones in praedicto casu irritas, et innanes esse decernit forus noster. Ut patet ibi. las quales quanto etc. Ex quibus verbis dicta irritatio inducitur. Ut colligitur ex his, quae dicta sunt supra in foro unico num. 12. 13. et seqq. tit. Que muger no pueda ser capleuadora. Et in hoc aduertendum est, ita procedere est dicendum, si dictae expensae factae per dictos oppositores soluantur per eum, in cuius utilitatem reuocatio fiat. Ut disponitur in d. nostro foro ibi: Con tal que se paguen las. etc. Et recte disposita praedicta sunt dicto modo. quia dictae expensae legitime, et iusta ratione factae sunt, cum dicta prouisio apprehensionis fuit prouisa, et fundata ratione debitoris non soluentis, et sic ex aequitate in eis condemnari debet, et soluere tenetur; quemadmodum in debitore volente recuperare rem executatam, et incaptam venditam ratione debiti, et nondum tranzatam, et totaliter absque recurso venditam. quia tunc ipse non solum debitum soluere debet, sed etiam expensas factas. Ut patet ex practica, et consuetudine Regni. et ex textu in Auth. Et qui iurat. Cod. de

bonis authoritate iudi. possid. et in l. Praetor ait. §. quod ait. et §. et ipsi itaque creaitori. ff. eod. tit. et in l. sancimus. Cod. de iudic. et in l. is cuius. ff. si seruitus vindicetur. et in cap. quoniam. §. fin. ut lite non contestata.

Quae omnia intellige dumtamen dicta prouisio apprehensionis bis confirmata non sit. quia tunc ex praedictis, in tempore, et modo praedicto prouinctis, reuocari, aut iniustificari nequit. ut nuper in foro proximo, et secundo huius tituli, in num. 11. 12. et 13. dixi. et adduxi in hoc aliquas rationes. prout ibi videbis.

Nota.

Et nota hanc fori dispositionem, non solum procedere quando pars, cuius bona sunt apprehensa, venit ad Processum, et soluit intra tempus hic praefinitum; sed etiam quolibet alio soluente. ut fuit decisum die 14. Maij. 1613. in Processu Hieronymae Zaldiuar, Monialis, super Apprehens. in Curia Iustitiae Arag.

Ad titulum de la Execucion de costas de sentencia dada por los 17. Iudicantes. fol. 9.

Summarium.

1. Denuntiationes contra Locumtenentes, et caeteros officiales Iustitiae Aragonum, quomodo, per quos, ubi, et quando, et de quibus sunt faciendae remissive.

2. Sententia lata contra Locumtenentes, et officiales Iustitiae Aragonum in Denuntiationibus, quomodo, et per quos de foro executetur.

Ad Forum unicum. tit. de la execucion de costas de sentencia dada por los diez y siete Iudicantes. fol. 9.

1. Materiam iurisdictionis septemdecimorum Iudicantium querelas, et omnia, quae contra Locumtenentes, Nuncios, Vergarios, Portarios, Notarios, et eorum Regentes, et caeteros officiales Curiae Iustitiae Aragonum; et quomodo, quando, ubi, et per quos, et de eorum Iudicum extractione, latissime videbis in pluribus foris continuatis sub tit. et rubrica, Forus Inquisitionis Officij Iustitiae Aragonum, fol. 76. cum seqq. Et tradit Ferrer in sua methodo procedendi iudic.ª sub tit. de processu Inquisitionis contra Iustitiam Aragonum, et eius Locumtenentes et officiales fol. 63.

2. Circa quae omnia scire debes quod dicta sententia lata in dictis denuntiationibus contra praedictos Locumtenentes, et officiales executari debebat ante editionem nostri fori per dictos septemdecimos, quindecimos, sive tredecimos Iudicantes, vel maiorem partem eorum respective, ut tradit forus, Porque las sentencias. in fine. fol. 80. et forus,

Item por quanto. in eius fine. eod. fol. forus Item por quanto, et forus Item porque. fol. 83. et forus Et por las sentencias. eod. fol. et tit. forus inquisitionis Iustitiæ Aragonum. Vbi etiam decernitur, quod dicta executio in expensis, et damnis, tam contra accusatum, quam in suo casu contra accusantem, fiat priuilegiatè, prout fit executio de Generalitatibus Regni, de qua supra in foro vnico. tit. de los Censales para el Arrendamiento del General. in num. 6. Vnde ne ex defectu dictorum Iudicantium numeri causa à sententia ipsorum executio prædictarum expensarum, et damnorum suspendi non possit, vel fieri non possit; ideo forus noster nouiter addendo prædictis foris decernit, quod illa fieri debeat in bonis ipsius condemnati, vel eius fideiussorum per quemlibet Iudicantium adsentem, et inventum in dicta præsenti Ciuitate Cæsaraugustæ; dumtamen sit ipse iudex requisitus per alteram partem; aliter, tenetur pena ammissionis dimidiæ partis salarij dicti sui officij, applicando ipsam æqualiter parti, et hospicio, siue hospitali diuæ Mariæ de Gracia Cæsaraugustæ. Et quod si dictum salarium receperit, teneatur illud restituere Regno, et diuidatur modo prædicto. super quo fieri possit executio, prout de Generalitatibus Regni dictum est supra. Vt latissime patet ex litera nostri fori ad hoc conditi.

Ad titulum de Emparamentis. fol. 9.

Summarium.

1. Emparamentum quid sit. Et cuius effectus. Et num. 2. Et ad cuius instantiam fieri debeat. Et num. 16.

3. Emparamentum providebitur authoritate Iudicis. Et postea sine eius decreto nihil de eo fieri potest. Et num. 13.

4. Emparamentum providebitur absque citatione partis.

5. Emparamentum non aufert domino possessionem rei emparatae.

6. Emparata res alienari nequit, neque obligari. num. 10. Et ea alienatione, seu obligatione non obstante executio sententiae latae fit contra novum possessorem. quod intellige ut num. 11. et 12.

7. Emparamentum habet vim specialis obligationis. Et obtinens illud praecedit alteri creditori. ut num. 8.

9. Emparata res efficitur litigiosa.

11. Intimatio Emparamenti, cui sufficiat fieri. Et num. 24.

12. Emparata res, quae servando, servari non potest, alienabitur licite.

13. Emparata si sit res, quam quis restituere debet sub aliqua pena, quid faciat ad excusandum penam.

14. Fidantia, seu cautio quando admitatur in Emparamento, et quomodo. num. 19. 22. et 23.

14. Emparari quae bona liceat, et quae non liceat.

Arma an liceat emparari, vel executari pro aliquo debito.

Emparari non licet certa bona, absque certa forma.

17. Emparari an liceat debitum debitoris mei.

18. Debitum debitoris mei an liceat conveniri.

20. Confessio in civilibus, quam probationem faciat.

21. Debitor certus quod non possit cavere, sed solvere debet.

- Confessus dicitur ille, in cuius posse emparata est res, et intimatus quod veniat ad iurandum recusaue rit. et num. 25. et 26. 24.
- Contumax, ut condemnetur, accusari debet. 25.
- Contumax condemnatus, quando potest moram purgare in Emparamento. 26.
- Contumax non auditur, nisi solutis expensis. 27.
- Sententia lata ex contumacia, tandiu durat, quandiu contumacia. 28.
- Dies utiles, vel feriatæ, quæ sint de foro, et de iure, et quæ acta fieri liceant in diebus feriatis. usque ad num. 32. 29.
- Dies feriatæ introduci possunt consuetudine, quæ inspici debet 32.
- Dies feriatæ, quæ mutari, seu renuntiari liceant, vel non. 33.
- Feriæ si reperiantur diversæ in foro actoris, rei, et Iudicis, attenduntur loci Iudicis. 34.

Ad Forum Unicum. tit. de Emparamentis. fol. 9.

Nunc de materia Emparamenti agi opportet ad explicationem nostri fori noui, quia in eo dicta materia non videtur late, et ut opportet, tradita. Circa 1.
quam dicendum est, quod Emparamentum de quo communiter in nostro Regno Aragonum utitur, videtur quædam species sequestrationis rei factæ ea ratione, ne res distrahatur. de quibus loquitur Obseruan. Consuetum est. 14. in ordine. tit. de rerum sestat. seu Emparamento. fol. 3. Et quod dicta emparata res seruetur iuxta 2.
dispositionem dictæ Obseruantiæ, et Moli. in d. suo repert. fororum. verb. Emparamentum. fol. 114. col. 3. et doctrinam Abb. in cap. fin. num. 44. de foro compet. et in cap. dilectus. num. 1. 3. et 15. de sequestr. possess. et fruct. et in cap. ab eo. num. 8. eod. tit. et communiter DD. in cap. examinata. de iudic. text. in l. venditione. §. 1. in fine. ff. de bonis auth. iudic. possid. et in l. fin. ff. de tabulis exhibend. et in l. cum indiuiduo. §. de usufructu. ff. communi diuid. Ancarram-

Cons. 248. num. 4. Roma. cons. 488. num. 1. Decii. cons. 366. num. 13. Alex. in lg. si fideiussor. §. satisdatum. per totum. ff. qui satisdare cogantur. Bart. in lg. fin. per text. ibi. ff. de requir. reis. et in lg. litibus. num. 10. Cod. de agricol. et censit. lib. 10. Et postea dicto Emparamento falso, in re emparata recte cadit iudicium, et nullo modo fieri potest frustratorium. Ut patet ex dictis iuribus.

3. Et ideo provideri debet dictum Emparamentum, seu testatio, quequidem idemest, per Iudicem. Ut probatur in Observ. 1. tit. de rerum testatione, seu Emparamento. fol. 3. et in d. Observ. Consuetum est. Et in Observ. Et etiam notandum. §. 2a in ordine. eod. tit. pro quo facit dispositio textus in lg. fin. §. 1. Cod. de bonis auth. iudic. possid. Et in lg. si causa. Cod. de transact. Et in lg. 2. Cod. de execut. rei iudicatae. Et in lg. iubere. ff. de iurisdict. omn. iudic. Et in lg. dies. §. si intra. iuncto. §. duas. et ibi glosa. in verb. mitendus. ff. de damno infecto. Et Bart. in d. lg. dies. §. hoc autem. num. 1.

4. Et etiam providebitur absque citatione partis, cum sola assertione petentis illud. Ut tradit optime Observ. notandum est. 10. in ordine. in d. tit. de rerum testat. seu Empar. Abb. in d. cap. dilectus. num. fin. Et Alex. in d. lg. si fideiussor. d. §. satisdatum. num. 2. et ceteri supracitati.

5. Neque per illud eiicitur possessor rei emparatae à sua possessione. Ut inquit d. Observ. Notandum est. Et glosa fin. in cap. 2. de deposito. Et in lg. sequester. ff. de verb. signif. Bart. in lg. interesse. ff. de acquir. poss. Et Abb. in d. cap. porto. num. 4. de iudic. Examinata. num. 14. et ibi Felin. num. 10. Et optime Nicolaus Boer. predictos, et alios allegans in decis. 172. num. 1. Et facit tradita per dictum Boerium in decis. 211. num. 9.

6. Et ita est verum: quamvis certissimum sit: quod ipse possessor dictam rem post intimationem ipsius Emparamenti, alienare non potest. Ut patet ex Observ. Et talius. 4. in ordine. et ex Observ. Sibona. 20. in

ordine. d. tit. de rerum testat. et emparam. Quod quidem intellige quoad praeiuditium obtinentis in dicto empa ramento. Ratio est, quia illud habet vim specialis obli- gationis. Ut patet ex dictis obseruantijs. Et ex obseru. si bona. 9ª in ordine eod. tit. Et ex Moli. ubi supra in d. suo repert.º verb. Emparamentum. fol. 114. col. 3. 7.
Adeo, quod ipse emparans ex hoc efficitur prior in iure contra habentem generalem obligationem, et hypothe- cam in re emparata. Ut colligitur ex d. Moli. ubi supra. Et ibidem. in vers.º Ante emparamentum. col. 4. 8.
Et recte, quia ex ipsa praeuentione, et conuentione ius dicitur acquiri, iuxta ea quae Bart. tradit. in lg. licet. in fine. Cod. qui potiores in pign. habeantur. Et facit textus in lg. cum rempublicam. Cod. qui potiores in pign. habeantur. Et ipsemet Bart. in lg. a Diuo pio. §. si su- per rebus. num. 1. in fine. ff. de re iudicata. Secun- da enim ratio est, quia res emparata efficitur litigio- sa, et ita in dictum praeiuditium ipsius emparantis inalienabilis, ut per Bart. in rubr. Cod. de litigi. num. 1. allegantem Auth.cam litigiosa. Cod. eod. tit. Et tradit Boer. in decis. 132. Et Couarru. in practicis qq. cap. 15. num. 6. in princ.º et num. 7. Et d. Boer. in decis. 75. 9.
Quae quidem opinio non solum procedere dicas in casu alienationis, sed etiam obligationis. quia facto dicto emparamento, res emparata, in praeiuditium emparantis, alteri obligari nequit, iuxta obseru.am Item si aliqua. 21. in ordine. in d. tit. de rerum testat. et emparam. Et facit text. in lg. fin. Cod. de rebus alienis non alienand. et glosa fin. in lg. 1. Cod. Commun. diuid.º Et ibi Bald. et Cyn. Et Bart. in lg. qui habebat. num. 2. ff. de legat. 3. Et ita procedere videtur, etiamsi dicta alienatio, seu obligatio facta sit clerico, siue alteri exempta persona a iurisdictione iudicis emparamenti. Ut patet ex dicta obseru.a si bona. la 2.ª Et ex Moli. in d. repert.º verb. Clericus. vers.º in clericum si sit facta. fol. 81. col. 3. Et ita affirmari potest per tradita a Couarru. in practicis qq. cap.º 8. num. 2. Ex quibus omnibus colligitur, quod 10.

non obstante dicta alienatione, seu obligatione, sen-
tentia lata in dicto emparamento traditur executioni
absq iudicio alio ac nouo introducto cum ipso emptore
et nouo possessore, sed cum dicto processu et instantia dic-
ti emparamenti in continenti.

11. Omniaq predicta intellige ita esse dumtamen dictum
emparamentum sit intimatum ad notitiam obtinentis do-
minio rei emparata, et possidenti, siue habenti dictam rem,
siue procuratori ipsius. Vt per Moli. vbi supra dict. vers.
Ante emparamentum. Et vers. emparamento quando fir-
matur per lapsum. col: 10. Et optime, quia aliter inti-
matione predicta non facta, potest habens, et possidens dic-
tam rem, ignorare emparamentum, et soluere, seu tradere
rem domino ipsius: quemadmodum dicitur de debitore de-
bitoris mei. Vt inquit Bart. in l. g. nomen. num. 2. Cod. quae
res pignori obligari possunt. et in l. grege. §. 1. ff. de pig-
norib. Et optime Ant. Negusa. in suo tract. de pignorib.
et hypoth. in 3. membro. 3.a partis. in num. 26. cum segg.
fol. 14. Et ita est dispositum in Regno nostro quod dic-
ta intimatio fiat, tamquam tradita ad dictum finem,
et effectum, prout forma substantialis. Vt colligitur ex
dicta Obseru.a Est et alius. 4. in ordine. Et ex Obseru.a Sibo-
na. La 1.a et 2.a in ordine. in d. tit. de rerum testatione et
empar. Et ex obseru. Item nota. 22. in ordine. eod. tit.
Vide illa fieri debet, tamquam forma tradita ab statuto
praecedere debet. Et aliter quidquid praecedit nullum
est. Vt latissime dixi supra in explicatione fori vnici
tit. de receptatoribus. num. 27. Et optime in explicatione
fori vnici. tit. de los Censales para el arrendamiento del
General. num. 4. Et in explicatione fori vnici. tit. que
muger no pueda ser caplevadora. num. 12. et 13.

Circa quod aduertendum est. dicta intimatio fieri
sufficit dicto procuratori ad lites constituto. Vt disponit
dicta obseruantia. Si bona. Et ita seruatur et practica-
tur in nostro Regno. Vt tradit Ferrer. in sua metho-
do iudic.a in tit. de modo procedendi in processu super
emparamento. vers. prouisio emparamento. fol. 31. Et
Petrus Molinos in sua pract.a iudiciaria in tit. Proceso de
Emparamiento propio y verdadero. vers. Y aduiertese
que luego que sea intimado. Et. fol. 139. quod quidem
de iure non sufficit. Vt in Clement.a Causam. in glosa.

in verb. appellatum. de electione. et ibi Cardin. Flore. in 7.a q.e Bart. in l. non solum. §. morte. num. 61. ff. de novi operis nuntiat. Et in l. 4. §. Praetor ait. num. 16. ff. de damno infecto. Bald. per text. ibi. in l. Item veniunt. §. petitum. ff. de pe tit. haereditatis. Alber. in l. si Edictum. §. ult. ff. de euictionib. Et in l. mora. num. 15. ff. de usuris. Paul. de Castro in l. si procuratori. in fine. ff. de verb. oblig. 11

Praeterea praedicta omnia, modo praedicto procedere dicas, dum tamen dictum emparamentum non sit fac- tum de rebus, quae servando servari non possunt. quia tunc dicta similia bona, ne pereant, vendi, et alie nari indistincte debent, et valent. et pretium ipsarum servari. Ut disponit forus, quando. tit. de emparamentis. fol. 94. et Bart. in l. fin. §. fin. in fine. ff. de requir. reis. et in l. Litibus. num. 14. et 20. Cod. de agricol. et censit. lib. 10. Et in l. si oleum. num. 3. ff. de dolo. et in l. interesse. num. 3. ff. de aeq. poss. text. et in l. Magister. ff. de priuileg. creditor. Et ita affir matur per citatos in addit. ad Bart. in d. l. fin. §. fin. ad verb. potest. 12.

Ex quibus oritur dubium. quid sit in casu quod de- bitor teneatur debitum soluere in certo die sub aliqua pena, et sit emparatum. quia tunc, intimatione praedicta sibi facta, debitum habere in se debet, et illud soluere non poterit absque mandato iudicis. quia eo facto dicto decreto et authoritate iudicis absque eius consensu aliquid de eo facere non licet, ut patet ex iu ribus supra citatis in num. 3. In quo dubio decis- sum est in Regno nostro subsidium et remedium opportunum, scilicet, quod ipse debitor deponat de- bitum illud in posse Curiae, et Iudicis, et ita re manet liber à dicta pena. Neque dicitur ex hoc frangere emparamentum. quia non stat per eum, quo minus illud debitum soluatur suo debito tempore. Et ita fieri debet cum protestatione, et consensu, ut dictum debitum soluatur illi, cui in dicto iuditio emparamenti iubeat Iudex. Ut tradit Obseru. Item ubi aliquis. 4. in ordine. tit. de penis. fol. 27. Et fa cit text. in cap. significante. ibi: non tardus profec tum. Et ibi: quantum in eo fuit. Extra de pignorib. 13.

et in cap. significavit nobis. extra de censib. et in l. mulier. ff. de lege commi. et in l. sed etsi per prætorem. §. si feriæ ibi: agere voluit, et impeditus est. ff. ex quibus caus. maior. Glosa in cap. cupientes. §. quod si per viginti. in vers. proposita. de electione. lib. 6. text. in l. non exigimus. in §. siquis municipalis. cum seqq. et ibi Bart. et Jass. num. 4. ff. siquis cautio. Felin. in cap. extra missa. num. 5. et ibi Abb. num. 6. et Bari. num. 11. de præscriptionib. Deci. in cap. ex ratione. num. 16. de appellatio. Menoch. cum pluribus a se relatis in tract. de arbitrar. casu. 118. num. 7. et ipsemet Bart. in Auth. ut ex act. in tan. §. illud quoque. num. 4. et in l. 1. num. 1. Cod. de sucep. lib. 10. et optime Francisc. Curtius in suo tract. de sequestris. §. 2. num. 61. fol. 412.

14. Et circa prædicta, et alia infra in hac materia dicenda, aduerte: quod non omnia bona emparari possunt generaliter, sed specialiter et certis casibus, et sub certa forma. Quia emparari nequeunt arma cuiuscumque sint generis, nisi ratione debiti Censualis. Ut patet in foro unico. tit. de armis multiplis. fol. 115. pro quo facit Mol. in d. suo repert. verb. Emparamentum. vers. emparari non possunt arma fol. 115. col. 2. et verb. Executio. vers. ... fol. 128. col. 2. et Rebuff. in 1. tomo. tit. de liter. oblig. num. 168. fol. 148. et tex. in l. nepos Proculo. in verb. dignitate. ff. de verb. signif. et in l. stipendia, et ibi Cyn. Cod. de execut. rei indicatæ. et Jass. in §. item Seruiana. num. 66. Instit. de actionib. et de iure Regni Castellæ in l. 5. tit. 13. pta 5. et l. 9. tit. 12. lib. 5. ordin. et l. 12. tit. 1. et l. 13. tit. 2. lib. 4. ordin. et in Pragmatica 57. vers. otrosi defendemos. in volum. Pragm. et in Pragmatica ultima de Madrid, anni 1534. Ex quibus omnibus iuribus etiam patet, quod executio non fit in armis cuiuscumque generis sint. et ita seruatur in Regno nostro, dempto in prædicto casu.

Neque etiam emparari possunt pensiones Censuales sententiati, etsi de eis fiat Emparamentum, eo non

obstante proceditur ad executionem dictarum pensionum. Ut tradit Moli. in d. suo repert. verbo. Emparamentum praesentatum. fol. iii col. . . Neque etiam emparari licet pecunia deposita, in alicuius posse ad finem esmerzandi eam. quia dicto emparamento non obstante dicta pecunia esmerzari debet. Ut affirmat Moli. in dicto suo repert. verb. quantitas. vers. quantitas pecuniae. fol. 256. col. 2.

Neque etiam emparari valent frumentum, ordeum, vinum, et caetera bona. in foro, Item place. tit. del emparam. fol. 95. numerata neque animalia portantia dicta bona, nisi facta fide Iudici providenti emparamentum, de debito per instrumentum, sive testes. Ut patet in d. foro. quod intellige dum ambulant vel sunt in via. quia aliter in populo emparari possunt. et ita servatur, et practicatur in Regno. Ut tradit Ferrer in d. sua methodo in d. tit. de modo procedendi in processu super emparamento. in vers. sana. ii num. etc. fol. 31. et Molinos in d. sua practica iudic. tit. proceso sobre el emparamiento. vers. aduiertese que frutos. etc. fol. 138. col. 2.

Et similiter emparari nequeunt fructus, vel bona Universitatis, vel singularis personae universitatis ipsius, coniunctim, vel divisim pro debito Universitatis, nisi prius dicto iudici providenti emparamentum constiterit de debito per instrumentum, vel processum. Ut in foro quando bona. illo titulo. fol. 94. et tradunt Ferrer ubi supra. vers. fructus. etc. et Petrus Molinos etiam ubi sup. vers. aduiertere que frutos. etc. et Moli. in d. suo repert. foror. in d. verb. emparamentum. vers. emparamentum. fol. 115. col. i.

Neque etiam emparari licet in posse Notarii instrumentum ad finem ne extrahatur in forma, nisi prius constiterit Iudici dictum emparamentum providenti de diffinimiento, solutione, aut alia legitima causa. Ut affirmat dictus Ferrer ubi sup. vers. emparamentum penes. etc. et dict. Petr. Molinos ubi sup. in d. vers. aduiertese que frutos. etc. et in foro unico. tit. del emparam. scriptur. fol. 95. et ratione praedictae exceptionis praedicti Ferrer, et Molinos

in dictis suis practicis affirmant, consuetum esse dictum em-
paramentum provideri semper cum illa clausula, demptis
rebus a foro emparari prohibitis.

15. Quibus praesuppositis dicendum est, in Regno nostro dic-
tum emparamentum provideri debet per iudicem genera-
liter demptis praedictis rebus, supra proxime relatis. Et con-
stando de debito in nonnullis eorum: Et in caeteris alijs
casibus, et rebus, constando de debito, sive non constando de
debito. Et in hoc differt emparamentum factum de aliquibus
rebus exceptis supra, et de caeteris alijs rebus.

16. Et hinc est, quod in dictis casibus in quibus providetur
emparamentum generaliter, illud facere licet ad peti-
tionem, et instantiam alicuius tertij. quod quidem empara-
mentum fictum appellamus. De quo loquitur dictus Petr.
Mollnos, in d. sua pract.ª in tit. de proceso sobre empara
miento. fol. 135. Et etiam differt in alio. quia si fit
ratione iuris quod petens illud habet in haereditate, is
possessor tempore emparamenti, utitur ea haereditate du-
rante lite absque aliqua fideiussione de qua infra dicam
remissive in num. 22. quod secus est si empara-
mentum provideatur ratione alicuius debiti, vel iniu-
riae. Ut praedicta clarissime patent ex obserud. Item
emparamentum. 17. in ordine dicto tit. de rerum testa
tione et emparam. fol. 3.

17. Circa quod dicendum est, quod non solum possum pe-
tere emparari debitum mihi debitum, et solvendum,
sed etiam debitum debitoris mei. Et ita ego credi-
tor non solum recuperare possum mihi debitum per
modum pignorationis, sed emparamenti. Ut patet ex
obserud. 1. d. tit. de rerum testat. et emparam. fol. 2.
et ex Moli. in d. suo repert. in d. verb. empara
mentum. vers. emparamentum. fol. 114. col. 4. in
fine. Et optima ratione procedit in nostro casu
proposito de iure, secundum cuius dispositionem

18. Verum est quod ego creditor convenire possum debi-
torem debitoris mei, dum tamen non solverit dicto
meo debitori. Ut inquit text. et ibi Bart. in §. no
men quoque. num. 2. Cod. quae res pign. oblig. poss.

et in Auth. de fideiussorib. §. sed neque num. 15. Et in l. si conuenerit. la 2.a num. 4. ff. de pignorat.a act. text. in l. post quam. Cod. de haeredit. vel act. vend. Et Speculator in lib. 4. p.te 3. tit. de pignor. §. 1. num. 10. Et in tit. de obligat. in rubrica. in vers. sed numquid pro rebus obligatis debitori suo. etc. Bald. cons. 432. vol. 1. et Nata. cons. 396. num. 4. vol. 2.

Praeterea scias, quod est etiam differentia inter dictum Emparamentum factum ratione debiti manifesti, aut non manifesti. Vt colligitur ex obseru. 1. et ex obseru.a Item in debito manifesto. 19. in ordine. in d. tit. de verum testat.l et Emparam. fol. 3. Scilicet quod facto dicto Emparamento dicti debiti manifesti non liberatur dominus rei fideiussione aliqua, neque sub ea restituitur sibi bona emparata. Ratio est optima differentiae. quia Manifestum debitum dicimus illud, quod constat, siue per instrumentum, siue per confessionem partis. Vt patet per obseru. Vsus Regni 19. in ordine. tit. de pignorib. fol. 2. et tradit Moli. in d. suo repert. verb. Manifestum. vers. 1. fol. 221. col. 2. vbi alias obseruantias, et nonnulla iura allegat. text. in l. fin. Cod. Cod. de reb. credit. et communiter DD. in l. 1. ff. de noui operis nunt.e Decis. Pedem. 129. num. 7. text. in cap. cum contingat. ibi. ex literarum responsione manifeste. et ibi Abb. num. 3. de rescriptis. Bart. in l. 1. num. 8. ff. de noui operis nunt. Et de dicta confessione partis probat d. obseru.a Item in debito. 19. in ordine tit. de verum testat. et emparam. fol. 3. Obseru.a Item de quocumque. 9. in ordine. tit. de fideiussorib. fol. 13. Obseru.a Item si quis. 9. in ordine. tit. Interpretationes qualit. et in quib. fol. 23. Moli. in d. repert. porror. verb. Confessio. vers. Confessio induuit. fol. 69. col. 2. Feli. in cap. 2. num. 12. de probationib. Hymon. cons. 61. num. 3. Mascardus de probationib. lib. 1. concl. 7. et 360. fol. 279. Vnde in dictis casibus manifestis recte dicitur non admiti fidantiam, quia probatio instrumentalis nulla alia indiget. imo est prompta, et veritatem

apparens. Ut supra in explicatione fori unici. tit. de re- deptatoribus. num. 28. et 34. et in explicatione fori 2.º tit. de Usuris. num. 7. probaui.

20. Et similiter dicta confessio in ciuilibus facere ple- nam probationem non dubitatur. Adeo, quod dici potest esse maiorem instrumentali, et depositionibus testium, tollens omnem presumptionem iuris. Ut affirmat Bald. in cons. 192. col. 2. in fine. vol. 2. Crauet. d. cons. 61. num. 3. et cons. 171. num. 4. Maranta de ordine iudit. tit. de confess. num. 21. et num. 30. glosa in §. aliud. Auth. de equal. dotis. text. in lg. generaliter. in fine. Cod. de non numerata pecunia. et in cap. per tuas. de probatt. Et ideo recte dicitur, quod Iudici non licet dictam confe- ssionem, rite, et recte iudicialiter factam, nullam pro- nuntiare. Ut per Bald. in cons. 354. col. 1. vol. 3. et Crauetta in d. cons. 61. dicto num. 3.

21. Et hinc est quod cum debitum appareat certum et in- dubitatum, illud soluere debet debitor, et nullo modo iuvatur fideiussione, quia fideiubere non est soluere. Ut latissime tradit Andr. Tirag. in suo tract. de retrac- tu lineag. §. 3. glosa 3. num. 14. cum seqq. usque ad fi- nem. allegans plures textus, et DD.

22. Et eadem ratione facto emparamento debiti non ma- nifesti, siue non probati adhuc, recte iuvatur dic- ta fideiussione, et ea praestita, cum remaneat lis- tita, et iuditium non possit fieri frustratorium, et cum ea usus rei emparatae in rebus mobilibus, in quibus predicta cautio requiritur, datur domino rei ipsius. iuxta obseruantiam sibonamea. 20. in ordine. et obseruantiam item de consuetudine Regni. 18. in ordine d. tit. de rerum testat. et emparam. fol. 2. et obseruantiam item in dicto. 19. in ordine dicto tit. de rerum testat. et empar. Et pro predictis facit text. in lg. si fideiussor. §. si satisdatum. ff. qui satisdare cogant. et ibi Alex. et Iass. num. 16. Abbas et Abb. in d. cap. dilectus. num. 17. et 24. et ibidem Soccin. num. 25. et Felin. in cap. examinata. num. 10. vers. limita secundo. extra. de probatt. Bart. in d. lg. litibus. num. 8.

De qua quidem cautione, quomodo, quando, et à quo praestari debeat, Vide Moli. in d. suo repert. Verb. 23.
Emparamentum. Versic. Emparata si sunt bona alicuius cum segq. fol. 116. col. 1. et segq. et Petr. Molinos, et Ferrer. Vbi sup. in dict. sua practica, et methodo iudic. Vbi latissime disputant, et tradunt inter praedicta et alia circa hanc materiam necessaria, modum et ritum procedendi in dicto processu Emparamenti. Vbi 24.
inter alia decisum et consuetum invenitur, quod dicto emparamento facto, et reportato in iuditio, solet peti intimari illi, in cuius posse factum est, quatenus veniat ad iurandum et respondendum, quae bona habebat tempore dicti Emparamenti. Et facta dicta intimatione, et pignorato illo in non veniendo, Iudex, sua sententia mediante, pronuntiat, et habet eum pro confesso, petente illam pronuntiationem parte, non aliter. Et optime. quia contumax 25.
non condemnabitur absque accusatione sua contumaciae. Vt colligitur ex Moli. in d. suo repert. et Petr. Molinos, in dicta sua practica iudic. Vbi supra. Et facit pro praedictis omnino Bartol. in lg. inter accusatorem. num. 8. et ibi Immola. ff. de public. iudic. Iass. in lg. properandum. §. Et siquidem. num. 7. Cod. de iudic. Salycet. in lg. absentem. num. 10. Cod. de accuss. Et Olivini relat. in decis. Vedem. 3. num. 2. et 3.

Vnde circa praedicta, cognita, intolerabilia, et rigurosa, à nostris Regnicolis desiderantibus providere 26.
per forum nostrum novum dispositum est, quod dicta sententia modo praedicto, et causa velata promulgata non habeat vim, et effectum illico, sed quod ea lata debeat intimari dicto contumaci, et condemnato, sine pro confesso habito, et declarato. Et possit intra tres dies utiles (de quibus infra dicam) venire ad respondendum, et mediante iuramento declarare, dicta bona à se possessa, et habita dicto tempore dicti Emparamenti, non obstante dicta sententia facta. Vt tradit forus noster, ibi. Sin embargo de la sentencia etc. iuvans dicto condemnato conti-

madi. Ut sibi ex vigore nostri fori liceat moram et contumaciam suam purgare, prout praecedenti dicta dispositione nostri fori facere poterit. Ut affirmat optime in terminis Bald. in lg. 2. num. 1. Cod. si pendente appell. mors interuen. Et confirmatur per relatos in decis. Sedem. 71. num. 55. cum pluribus seqq.

27. Quae omnia procedere scias, dumtamen ipse contumax condemnatus soluat expensas factas in dicto processu dicti Emparamenti. Ut tradit dictus Pereÿ noster nouus, ibi. Pagando las costas del proceso. Et recte, quia aliter contumax non auditur. Ut inquit text. in d. lg. properandum. in §. sin autem ex gestis. Cod. de iudic. in lg. sancimus. cod. eod. tit. de iudic. et in Auth. qui semel. Cod. quomodo, et quando Iud. et in lg. contumax. ff. de re iudicata. et ibi Alex. num. 18. Marranta de ordine iudit. in 2. membro. 6. Et aduertantur circa contumatiam num. 16. Et tradunt relati in decis. Sedem. 9. num. 2.

28. Ex quibus colligitur optima ratio, qua dicendum videtur, quod sententia lata ratione contumaciae, et eius naturae, quod tandiu durat, quandiu contumax. Et ea sublata, tollitur effectus, et vis dictae sententiae. Ut patet ex noua dispositione nostri fori. Et tenet Bald. in lg. 1. num. 3. Cod. de postulando. et Bart. in lg. 1. in §. fin. per textum ibi. ff. de requir. reis. et praedictos allegans Andr. Fraq. in suo tract. de cessante causa. in princ. in num. 61.

Sed ex eo quia dictus forus noster decernit, praedicta purgatio fiat intra tres dies utiles, ut traditur in eo ibi. Y tenga tres dias utiles para etc. Scias, quod
29. illi dicuntur de foro nostri Regni dies utiles, in quibus curia celebratur. Et feriatae, et ad praedicta inutiles in quibus curia praedicta celebrari nequit, prout in simili casu temporis assignationis ad offerendam petitionem criminalem, dispositum et declaratum est. Ita quod inter dictos dies feriatos non computantur. Ut tradit dictus Moli in d. suo repert. verb. petitio criminalis in princ. fol. 253. col. 1. per forum 1um

34.

Iuxta quae omnia scire debes, quid sit dicendum occurrente casu, in quo ex consuetudine sunt quaedam feriae in loco ubi res sita petitur, et aliae in diversae in loco actoris, et rei, et Iudicis. In quo quidem casu disputans praedicta Speculator in d. lib. 2. tit. de ferijs. in §. 1. num. 5. et 11. resolutive tenet servari ea quae sunt in loco Iudicis. quod enim affirmat Abb. in d. Cap. conquestus. num. 23. de ferijs.

Ad titulum de crimine falsi. fol. 9.

Summarium.

1. Falsum quid sit.
2. Falsi crimen grauissimum, et publicum est, et magis quam aliud vituperat famam, et statum hominis.
3. Falsum quibus modis committitur.
4. Falsarius ut puniatur quae sint necesaria procedere.
5. Falsum committere Notarium quibus modis dicatur.
6. Falsum instrumentum in criminalibus, quibus modis probatur.
7. Testes an recipiantur contra instrumentum in causa criminali.
8. Testes deponentes de falsitate instrumenti quales esse debeant, et quomodo teneantur deponere.
9. Instrumentum si est adueratum, Notarius illud recipiens accusari an possit.
10. Sententia lata an prosit, aut noceat omnibus quorum interest.
11. Aduaratio instrumenti ad quem effectum facta sit.
12. Instrumentum si semel adueretur, an iterum de falso argui possit.
    Absolutus, vel condemnatus semel, an iterum possit accussari. et num. 46.
13. Testamentum adueratum, an possit de falso argui.
14. Instrumentum quomodo debeat aduerari. et n. 15. et 16.
    Testes aduerantes instrumentum quomodo deponere debeant. et num. 15. et 16.
15. Notarius recipiens instrumentum unius testis illius dicitur, et est maioris fidei alterius.

. Quo testes una voce dicentes an faciant vacillare contra notarium

- Notarius deponens in criminalibus contra testem instrumenti, non creditur.

. Instrumentum an possit adverari per comparationem literarum. Et quando, et quomodo. 16.

. Testamentum nuncupativum, per quos, quando, et quomodo sit adverandum. Et num: 18. 17.

. Testamentum nuncupativum quando dicatur instrumentum, et argui de falso possit. 18.

. Adveratio testamenti, vel instrumenti, an extra Regnum fieri possit. 19.

. Instrumentum in parte adveratum, an sit in toto, vel e converso. 20.

. Instrumentum an sit probatum nominando illud, ita quod de falso argui nequeat 21.

. Instrumentum vocare assertum cuius sit effectus in iudicialibus 22.

. Instrumentum quis debeat adverare. et num. 25. 23.

- Literas Apostolicas quis debeat adverare.

- Processum quis debeat adverari.

. Instrumentum receptum per duos notarios maioris vigoris dicitur. 24

. Praesumendum est pro instrumento. 25.

. Poena producentis instrumentum, et non adverantis, vel arguentis illud, et non probantis, poena obtinentis in iudicio instrumento falso. 26.

. Iuramento partis relinqui potest adveratio, seu redargutio instrumenti. 27.

. Poena notarij accusati de falso. 28.

. Poena mandantis fabricare instrumenta falsa, vel eis utentis. Et num: 30. 31. et 32. 29.

. Instrumentum falsum producens, interrogatur an eo uti velit, ut postea puniatur. 30.

. Instrumento falso saepius utens, an puniatur saepius. 31

. Instrumentum si sit probatum esse falsum, quoad Titium requiritur iterum probari. 33.

34. Falsam schedulam dans Notario, et falsum instrumento de ea facto, quis puniatur.
35. Pars quæ dictando Acta Notario, facit omittere necessaria, an ipsa, vel notarius puniatur.
36. Pœna falsificantis Acta, seu processus. Et num. 37. et 38.
37. Acta iudicialia quæ comprehendant. Et num. 38.
38. Acta an comprehendantur sub appellatione instrumentorum.
39. Pœna falsificantis scripturam priuatam.
40. Accusari Notarius falsificans instrumenta, a quibus potest, et coram quibus Iudicibus. Et n°. 43.
Accusari, mandans instrumenta falsa fabricare, vel eis vtens à quibus, vel coram quibus iudicibus possit. Et num. 43.
41. Forus specialis per generalem non derogatur.
42. Modus procedendi contra falsarios.
44. Pœna falsarij literarum Apostolicarum. Et num. 45.
45. Pœna mortis aliquem punire Iudex Ecclesiasticus an possit.
46. Notarius falsarius condemnatus semel, an iterum possit accusari.
47. Conueniri potest reus coram Iudice optione actoris quando sunt plures Iudices.
48. Notarius accusatus, et non condemnatus, an recipere possit instrumenta, et vetera perficere.

Ad Forum Vnicum. tit. de crimine falsi. fol. 9.

1. Falsitas quæ dicatur, ante omnia, pro nostri fori declaratione et intelligentia videndum est. Idea dicas, quod falsitas est. Mutatio veritatis, fallaci [illegible], et dolore, mutando ea quæ vera sunt. Vt probat text. in §. quid sit falsum. et fere per totum tit. Cod. ad leg. Cornel. de falsis. et text. in [illegible] et quasi per totum tit. Cod. eod. tit. text. in princ. Auth. de instrum. Caut. et fide. Collat. 6. et in cap. quadam §. cæterum. de celebrat. miss. et affirmat per talibus textus Speculator in lib. 1. p. 4. tit. de aduocato. §. 9.

num. 5. et Arc. in sua summa. instit. ad leg. Cornel.
de falsis. num. 1. Ant. Gomez. in leg. Tauri. in fine.
num. 1. allegans etiam legem Castelle 1. tit. 7. p.ta 7.
Aegid. Boss. in suo tract. crim. de falsis. nu. 55. Salicet. in
rubr. Cod. eod. tit. ad leg. Cornel. de falsis. Thom.
Gram. in suis Consil. ciuilib. 36. num. 5. et omnes
DD. in leg. quid sit falsum. ff. ad leg. Cornel. de falsis.
Bald. in rubr. Cod. de fide instrum. Soccin. in leg.
si quis legatum ff. eod. tit. ad leg. Cornel. de falsis,
et in leg. si is. num. 5. et 6. ff. si certum petatur. Angel.
Aretin. in §. Item lex Cornelia. num. 1. cum segg.
Instit.a de publicis iudic. Alex. in leg. si quis legatum.
ff. ad leg. Cornel. de falsis. et in cons. 77. vol. 1. et
Socinus Cons. 62. vol. 1.

Postea vero scias, quod crimen dictae falsitatis gra- 2.
uissimum dicitur, et vituperat famam, magis quam
aliud crimen, et idem facit in statu hominis. Ut
inquit Aegid. Boss. in suo tract. crim. tit. de falsis.
num. 12. Iul. Clarus. in lib. 5. receptar. sentent. §. 1.
num. 4. et Thom. Gram. in suis consil. ciuilib. 110.
num. 11. qui quidem Thom. Gram. in dictis suis
Consil. 66. num. 27. et segg. et dictus Boss. ubi supra
in §. falsum in princ.o et num. 20. et 27. cum segg.
et dict. Boss. ubi sup.a num. 63. et 139. et ultra eos
Laurent. tenni. Rodulph. in suis Cautelis. 71. num. 6.
tradunt, illud praedictum crimen falsi pluribus modis 3.
commiti, prout in eis videre potes. Inter quos,
asserunt comiti posse scribendo, loquendo, tacendo,
vel omitendo. De quibus modis in nostra materia dis
putandum erit omnino principaliter, et etiam quando,
et in quibus casibus, et quae requirantur ut comitatur
falsitas circa Notarium instrumentum falsum fabrican-
tem, vel illud fabricare mandantem, vel facientem, seu
illo utentem.

Unde etiam dicendum est, quod dictum crimen com- 4.
mitens, ut puniri debeat, saltem poena ordinaria, re-
quiritur ut falsitas sit nocibilis parti, et commissa cum
dolo. Ut docet text. in leg. exemplum. et in leg. si

quis centurio. ff. de furtis. et omnes DD. in cap. cum omnes. de fide instrum. Et Laurent. Kirch. [illegible] in suis cautelis. caut. 21. num. 8. Ubi asserit, quod dictum crimen falsi committens sine dolo, non penitus vitabit poenam, quia arbitrio iudicis puniri debet. allegans optime idem affirmantes Alciat. in l. 1. §. sed si mihi. in fine. ff. de verb. signif. Menoch. lib. 3. de arbitr. iudi. centur. 4. casu. 309. num. 1. Et Aegid. Boss. in d. suo tract. crim: tit. de offensa. reor. num. 10. et seqq. usque ad finem. Iul. Clar. in lib. 5. recept. sent. §. falsum. num. 42. et 44. et Thom. Gram. in aliis suis consil. ciuilib. 65. num. 16. et 17. qui omnes generaliter loquuntur in dicto crimine falsi quocumque modo commisso.

5. Et ideo de commisso à Notario in instrumentis falsis, et de mandante, seu faciente dictum instrumentum falsum fabricare, et de utente eo, de quibus in presenti disputabimus, cum sit materia nostri fori noui, ut patet ex eo. Circa quod scias, quod Notarius dictum fasi crimen committere videtur, conficiens instrumentum de re illicita à foro, vel iure expressata, et prohibita. Ut docent Bald. in rubr. Cod. res inter alios acta. num. 8. et in l. iubemus nulli. §. sane. num. 13. Cod. de sacros. eccles. et Bart. in l. 1. num. 4. Cod. de petit. bonor. subdat. lib. 10. et Iul. Clar. in d. lib. recept. sent. d. §. falsum. num. 29. usque ad 38. Et Alciat. in suo tract. de praesumpt. in 3. regula. praesumpt. 13. num. 13. asserentes praedictam esse veram opinionem, non solum in dicto Notario, sed etiam in alio fabricante dictum instrumentum. Ut patet ex eis. et precipue ex d. Iulio Claro, ubi supra. num. 21.

6. Et in isto casu constabit omnino instrumentum factum esse de dicta re illicita, et reprobata pluribus modis, scilicet exteriore forma, vel contrarietate ipsius. Ut tenet Speculator in lib. 2. tit. de rescript. present. §. 3. num. 4. et in eod. lib. tit. de instrument. edit. §. 4. num. 23. et etiam ex aliis diversis modis traditis ab Azone in d. sua summa. sub tit. ad leg. Cornel. de falsis. num. 2. et à relatis in deciss. Clem. 117. num. 7. usque ad finem. et ab Alciat. in d.

suo tract. de praesumpt. d. regula 3. praesumpt. 13. num. 13. et in alijs numeris. et à Campeg. in suo tract. de testib. conclus. 436. et ab Aegidio Boss. in d. suo tract. crim. in tit. de falsis. num. 1. usq. ad 13. et in alijs quam plurimis. et Thom. Gram. in dictis suis consil. ciuilib. in 66. fere per totum. Ubi in num. 19. inquit, dictam falsitatem commissam esse, probari posse per duos, aut tres testes, de ea deponentes, etiam si ipsi testes non sint adscripti in instrumento. per notata in l. in exercendis. Cod. de fide instrum. et in l. 1. §. si quis neget. ff. quemadmodum testam. aper. et affirmant Bald. in l. Optimam. num. 7. et 13. Cod. de contrah. vel committ. stipulat. et in l. Imperator. num. 20. ff. de statu homin. et in Cap. Cum Ioannis. num. 1. et 6. de fide instrum. et Flor. in l. eum de aetate. ff. de procurat. et Aretin. in §. Item verborum. Instit. de inutilib. stipulat.

Et sic procedit non solum de iure, sed etiam de foro. Quia in Regno nostro, quamvis in causa ciuili non admittitur probatio testium contra instrumentum nisi Notarij, et testium in eo descriptorum: nihilominus in causa criminali, prout quando criminaliter agitur contra fabricantem instrumentum falsum, vel de simulatione, vel aliqua exceptione instrumenti criminaliter, per dictos alios testes in dicto instrumento non adscriptos, falsitas, seu simulatio probari potest. Ut tradit Mol. in suo repert. in verb. Exceptio contra instrumentum. fol. 123. col. 1. et in verb. instrumentum. vers. instrumentum si allegetur. fol. 186. col. 1. et Crotus in d. suo tract. de testib. num. 405. Et sic patet quod tam per dictos testes adscriptos, quam per non adscriptos in instrumento, si agitur criminaliter, admittitur probatio. Ut patet ex praedictis, et ex Aegid. Boss. in d. suo tract. crim. in tit. de tort. testi. num. 2. 36. et 40. et Thom. Gram. in d. suis consil. ciuilib. in d. cons. 66. fere per totum. Ubi affirmat ipse, et alij ibi à se citati, in num. 41. quod in d. casu praedicti testes deponentes de falsitate instrumenti in causa criminali, oportet quod sint omni exceptione maiores, 8.

et omnino concludentes in sua depositione, aliter quod aliter res se habere non possit. Et idem affirmat ipsemet Thom. Gram. in Consilijs suis Fiscalib. in 30. num. 2. et in cons. 33. num. 15. et text. in Cap. praesentia. de probatio. et ibi Bald. num. 19. et in lg. iurisgentium. §. quod fere. num. 1. ff. de pactis. et ibi optime Sasso. num. 1. cum seqq. et ipsemet Bald. in d. lg. Imperator. num. 19. ff. de statu homin. Voi. in gel. et Salicet. in lg. de tutela. Cod. de in integr. restit. Deci. cons. 101. et cons. 189. et Ancharr. in cons. 23. et Fulgos. cons. 193. qui omnes ita oportere affirmant. quia in dicto casu requiritur magis adstricta, et concludens probatio, quam in caeteris causis criminalibus. Et praedicta omnia disputando affirmat Feli. in d. Cap. cum Ioannis. ex n.° 35. vsq. ad finem. de probatio.

9. Quibus omnibus dixi ita esse intelligendum, dummodo dictum instrumentum non sit adueratum iuxta formam in Regno nostro a foro traditam. quia post dictam adverationem factam dicti instrumenti, neque instrumentum ipsum argui de falso, neque notarium illud recipientem accusare de falso possumus. Vt excipiens a praedictis docet dictus Mol. in d. vers. Aduerato. in vers. adueratum tiet instrumentum, non poterit postea. fol. 8. col. 3. et in vers. Notarius. accusatus. vers. fin. fol. 236. col. 3. et obseru. Item si contra. 21. in ordine. tit. de probatio. faciendis cum carta. fol. 30.

10. Et confirmatur ea ratione, quod lata sententia pro vno, pro omnibus, quorum interest, etsi in iudicio non adfuerint, licet non prosit contra illos qui non interfuerent, et etiam si dicta sententia sit condemnatoria, eis nocere non possit. iuxta tex. in lg. de minuthatte. §. quaeritur. et ibi glosa. in verb. ne vltra. ff. ad leg. Cornel. de adulterijs. et Alexan. plures allegantem. in lg. saepe. num. 31. et 36. ff. de re iudicata. Cyni in lg. 1. num. 6. Cod. quando ciuilis act. crimin. praeiudicet. et in lg. fin. num. 7. Cod. de fide instrum. et in lg. 1. num. 5. Cod. de aduocat. diuersor. iudic. Salicet. in lg. 1. num. 2. Cod. ad Leg. Cornel. de falsis. Hypolit. in lg. 1. §. fin.

num. 45. ff. de quaest. quorum doctrina corroborari videtur praedicta ratione praedicta ratione dicta decisio Moliná, et aliorum. quamvis ratio praedicta tradita ad eius confirmationem per DD. dictos, de iure non est vera, imo contraria est communis, scilicet, quod dicta sententia absolutoria lata omnibus prodesse non potest. Et affirmat ipsemet Alex. in d. lg. saepe. in d. num. 36. in fine. ff. de re iudicata. Et Gyn. in d. lg. 1. num. 10. Et Salicet. et omnes DD. in d. lg. 1. num. 3. in fine. Cod. ad leg. Cornel. de falsis. Bart. in lg. qui Romae. §. duo fratres. num. 2. ff. de verb. signif. Et in lg. Praetor. §. hoc edicto. num. 4. ff. vi bonor. rapt. Et optime alios allegans Aegid. Boss. in d. suo tract. crimin. tit. quomodo proced. per except. num. 20.

Neque etiam dicendum est, quod sit falsitas instrumenti probata contra Notarium, si producens instrumentum deficiat in eius aduveratione. Et similiter excipiendo affirmat d. Moli. in d. suo repert. verbo. Aduveratio. verso. aduveratum. fol. 8. col. 3. in fine. Optima ratione: nempe, quia processus factus super aduveratione, factus dicitur ad ipsius aduverationis effectum solum et non ad alium finem. Et ideo sententia lata in illo processu, cum non possit operari alium effectum, aliis non nocet. Ut confirmatur ab omnibus iuribus, et DD. supra proxime citatis. dumtamen effectus ipsius processus servetur. Adeo quod instrumentum semel aduveratum, iterum de falso argui nequit, dempto testamento nuncupativo, de quo infra in num. 18. dicam. Ut docet ipsemet Moli. in dicto suo repert. in d. verbo. aduveratio. vers. aduveratum licet sit. fol. 7. col. 4. Et in verso aduveratum si est semel. fol. 8. col. 3. in fine. Petrus Molinos in sua pract. iudic. tit. super nullitate, aut falsitate instrumenti. fol. 429. Et Ferrer in sua methodo. in tit. de processu ad redarguend. instrumentum de falso. fol. 95. col. 2. in fine. Et idem confirmat Roland. cons. 69. num. 61. cum seqq. vol. 3. Ea ratione, quia res semel absoluta, vel condemnata, dumtamen in nostra materia falsi sit posita poena ordinaria, vel debita, ut infra, num.

46. dico) a molius accusari nequit. iuxta textum Vul-
garem. in l. cui. §. eisdem. ff. de accusationibus.
Et affirmat Aretin. in suo tract. de malefic. ver.
Et ad querelam. num. 90. et Bald. in l. fin. num.
. 8. Cod. de fide instrum. Paul. de Castro in l. fin.
num. 10. et 11. Cod. eod. de fide instrum. Et ibi
Cyn. et Bald. in l. satis aperte. num. 2. Cod. ad
leg. Cornel. de falsis. et in l. 1. num. 2. et ibi
Salicetus num. 1. et 2. et Bart. ex fals. instrumenti.
Et ipse Bald. in Cons. 166. num. 2. vol. 2. et Socinus
in l. qui agnitis. num. 6. ff. de except.

13. Ex quorum doctrina recte videtur quod praedicta
non procedunt in testamento nuncupativo, et quod
optima ratione excipitur a dicta regula per Ubi
in d. vers. adveratum licet sit. Et cum testamentum
nuncupativum semel adveratum. quia patet quod
dicta eius adveratio non est facta ad excusandam
falsitatem ipsius testamenti, neque de dicta falsi-
tate agitur in dicta adveratione, sed tantum in-
tenditur fieri instrumentum per illam adveratio-
nem. Ut patet infra in num. 18. Unde post eius
adverationem factam ad dictum finem et effectum
de falsitate ipsius instrumenti agere licet. absque
eo quod dicatur bis de dicta falsitate agi seu trac-
tractari. Ut colligitur ex praedictis. Et ultra
eos ex Molineo in Consuetudinib. Paris. tit. 1. §.
5. num. 59. et ex Speculatore in d. lib. 2. tit. de
instrument. edit. §. ostensio. 4. in ordine, in
num. 7. et Bart. in l. publicati. num. 2. et ibi
Jass. num. 6. Cod. de testib. Bald. et Salicet.
per text. ibi in l. fin. Cod. de fide instrum.
Et etiam ex Soterii. Item nota. penultima in ordi-
ne. tit. de fide instrum. fol. 10.

14. Et attentis omnibus praedictis nunc agere
debemus omnino de modo et forma procedendi
et faciendi dictam adverationem cuiuslibet
instrumenti. Circa quod dicas, quod si Nota-
rius recipiens instrumentum, et omnes testes

in eo conscripti viuunt, per dictos Notarium, et omnes testes aduerari debet instrumentum. Vt tradit d. Mol. in d. verbo Aduerratio. Vers. aduerari debet instrumentum cum tribus. fol. 8. col. 2. allegans obseruantiam. Item si tres. 15. in ordine. tit. de probatio. faciendis cum carta. fol. 30. et Ferrer in d. sua methodo tit. de processu ad redarguendum instrumentum de falso, Vers. instrumentum. fol. 95. pro quo facit Bart. in q. 1. §. si quis neget. num. 2. et 7. ff. quemadmodum testamenta aperiantur. et optime Felin. in d. cap. cum Ioannis. num. 47. et ibi Socin. de fide instrum. Hipol. cons. 27. num. 13. cum seqq. et Bald. cons. 166. et 228. num. 1. volu. 2. Et dicta aduerratio fieri debet iuxta formam traditam in obseru. 1. tit. de fide instrum. fol. 9. Vbi dicta forma, et omnia predicta traduntur. ita quod si forte fiat aduerratio per vnum, vel duos testes, et Notarius, et alter testis recte contradicant, non erit instrumentum aduerratum. Vt patet ex dicta obseru. si tres. Et ita erit si ipse testis non recte contradicat, sed asserat, se non recordare, quia eodem modo non est instrumentum aduerratum, nisi in casu quo dictus testis affirmet, quod quamvis non recordatur, quod credit dictum instrumentum esse verum, et tunc aduerratum remanere dictum instrumentum dicitur ex vsu, et practica huius Regni, per forum, si aliquis homo. tit. de fide instrum. fol. 97. Et ex doctrina Menochij in lib. 2. Centuria 2. de arbitrar. iudic. capu. 105. num. 31. Et idem dicamus esse quando in predicto casu veritas, et aduerratio instrumenti probetur, et sit facta per alios testes. Vt in obseru. Item si aduerretur. 7. in ordine. tit. de fide instrum. fol. 10. Et etiam in casu quo dictum instrumentum aduerrandum sit confectum inter Christianum, et Iudaeum (si forte aliquis eorum hodie in Regno fuisset) et sit aduerratum. Vt in obseru. Item iuxta. 9. in ordine. tit. de probationib. faciend. cum carta. fol. 30. Et ista predicta omnia latissime tradit Ferrer vbi sup. proxime citatus, affirmans in nostro Regno ita de facto esse. Et etiam de iure idem esse dicens,

dumtamen dictus testis contradicens instrumentum, et eius adverationem sit unus testis de necessarijs ipsius instrumenti, scilicet, prout quando duo sunt tantum testes instrumenti, qui duo requiruntur ad minus ex necessitate in d. instrumento. Etiamsi ipso rum contradicat predicto modo: quia tunc remanet, instrumentum nullam fidem facere. Et in re nulla est differentia inter forum, et ius commune. Ut colligitur ex predictis, et ex Bart. in d. l. 1. §. siquis negat. num. 2. et 7. et ibi Immola. num. 6. et 7. et 14. ff quemadm. test. apper. Aegid. Boss. in d. suo tract. criminali. in dict. tit. de falsis. num. 2. Paul. de Castro in l. cum precipuus. num. 3. Cod. de probatio. Soccinus cons. 28. num. 1. et 2. vol. 3. Alciat. cons. 599. et Domino ex Felino in d. cap. cum Ioannes. num. 50. de fi. de instrumentis. Symon. cons. 56. num. 15. Angel. cons. 169. et etiam ex dicto Soccino cons. 94. num. 1. et 143. num. 5. vol. 1. et cons. 213. num. 15. vol. 2.

Et hinc est, quod sit respondendum omnibus iuribus affirmantibus, instrumentum adveratum, et non reprobatum censeri, si duo testes de eius validitate deponant, quamvis alter testis illud contradicat. quia tunc de iure adveratum est, ex eo, quia duo testes remanent in dicta adveratione, et ipsi duo tamquam necessarij sufficiunt, et nullo modo attenditur de iure contradictio alterius testis contradicentis. Et predicto modo debet intelligi doctrina Bart. et aliorum Doctorum ubi supra proxime citatorum, et de foro dictis loquentium. Et praeter eos, Fulgos. in cons. 19. et Covarruv. lib. 2. cap. 13. num. 11. variar. resolut. et Nicol. Boer. in decis. 118. per totam. et precipue in num. 13. et Menoch. in lib. 2. centuria 2. casu. 105. de arbitrar. iudic. num. 11. et 18. et alij in cap. cum Ioannes de probatio. Soc. cons. 93. num. 12. vol. 5. Symon cons. 56. num. 5. et Hyppolit. cons. 27. n. 13.

15. Neque sufficit depositio, unius testis, sed alterorum duorum, etiamsi idem affirmet Notarius. quamvis de iure ipse Notarius recipiens instrumentum

dicatur unus testis instrumenti, ut inquit Bald. in lg. Imperator. num. 18. ff. de statu homin. imo duo testes una voce dicentes, invenitur praevalere Notario. ut asserit Thom. Gram. cons. 66. num. 20. in civilibus. Et etiam si dicatur, quod maior est fides Notarij, quam testis ipsius instrumenti. ut inquit Aegid. Boss. in d. suo tract. crim. et a se ibi relati in tit. de falsis num. 33. nihilominus non obstabit; quia ut ipse Bossius ibidem in num. 16. et 17. affirmat, in causis criminalibus non creditur Notarius contra testem. Et sic resolvitur modus, et forma adverandi instrumentum, viventibus Notario, et testibus.

Nunc vero veniamus ad alium casum, quo Notarius conficiens instrumentum, vel testes, aut aliquis eorum mortui sunt ante eius adverationem, quomodo illa fieri debeat. Et dicas, quod per comparationem literarum. Et si aliquis dictorum testium vivat, per illum. ut explicat Moli. in d. suo repert. in d. verb. adveratio. vers. adverari per comparationem. fol. 9. col. 2. et ibi idem probantes alios citat. utraque, vide idem affirmantes Bart. in d. lg. 1. d. §. si quis neget. num. 5. ff. quemadmod. test.a aperi. Bald. in lg. in exercendis. num. 6. Cod. de fide instrumentorum. et in Auth. de novo iure. num. 3. Cod. si certum petatur. Et Nicol. Boer. in decis.e 118. n. 19. et Alex. cons.o 166. num. 3. vol. 2. et Rolan. cons. 26. num. 25. vol. 1. et Menoch. d. lib. 2. centuria 2. casu 144. num. 26. usque ad finem. de arbitrar. iudic. Et ita esse de iure dicas, quamvis sit inter illud, et forum differentia in hoc quod dicta adveratio facta cum Notario, et testibus instrumenti viventibus videtur quod possit vocari maioris fidei, et roboris, quam illa quae post eorum mortem fit ex dicta comparatione literarum expectata morte Notarij, et testium. quia praesumi videtur spectasse eorum mortem ex professo. ut fieri debeat adveratio per dictam comparationem literarum. ut colligitur ex dicto 16.

Nicol. Boer. in d. decis.e 118. in num. 21. et ex Ægidio Bossio (allegante ad hoc Fulgosium in cons. 79) in d. suo tract. in d. tit. de falsis. num. 27. et Menochio ubi supra, in casu 105. num. 30. et Sym. cons. 56. num. 16. Paris. cons.o 27. num. 42. volum.e 2.

17. A quibus enim excipitur à dicta regula dictum testamentum nuncupativum, susceptum à Vicario alicuius loci in defectu, et absentia Notarij qui possit illud recipere. quia dictum testamentum nuncupativum adverari nequit per dictam comparationem literarum, neque aliter quàm per testes, et dictum Vicarium, adeò quod si mortui sint dictus Vicarius, et testes in eo conscripti, non potest adverari, ut docet dictus Moli. in d. verb. adveratio. in vers.o adverandum instrumentum de foro. fol. 7. col. 4. et Petrus Molinos in d. sua pract.a iudic. tit. Proceso de adveracion del testamento. in vers.o Item se advierte que muerto. fol. 460. col. 2. et Roland. in cons.o 36. num. 1. vol. 1. et d. Nicol. Boer. in d. decis.e 118. num. 24. et Bald. in d. lg. 1. §. siquis neget. num. 1. ff. quemadmod. test.a aper. et Bart. in lg. 2. num. 1. ff. eod. tit. Iass. cons.o 67. vol. 1. et 3. et Anton. Gomez in lg. 3. Tauri. num. 45. et 46.

18. Et optime quia ut inquit d. Moli. ubi sup.a in d. vers.o adverandum instrumentum. fol. 7. col. 4. et Bart. in d. lg. 2. in d. num. 1. et glosa 1. in lg. publicati. in fine, et ibi Iass. num. 3. et 4. Cod. de testamentis. et Speculator in lib. 2. tit. de instrum. edit. in dicto §. restat. 4. in ordine. num. 32. et 35. Abb. in cap. fin. num. 10. de fide instrum. et Bald. in d. Auth. de novo iure. num. 3. Cod. si certum petatur. dictum testamentum à dicto Vicario receptum non vocatur instrumentum, neque fidem facit, nisi post eius adverationem. et ita antea agi de falso nequit, et postea sì. ut supra num. 12 dixi. de cuius quidem forma adverandi dictum testamentum nuncupativum, et quomodo, et coram

quibus et per quos fieri debeat, latissime traditur per dictum Petrum Molinos in d. sua pract.ª iudiciar.ª in d. tit. de proceso de aueracion de testamento. fol. 459. et Moli. in d. suo repert. verb. de testamentis nuncupatiuis, per totum. et praecipue in vers. fin. fol. 316. col. 3. et 4. de quo vide Alex. in cons. 18. num. 15. vol. 3. et omnes DD. in cap. cum esses. de testamentis.

Circa quod enim aduertas, vltra praedicta tradita ab eis in dictis locis, quod dicta aueratio ipsius testamenti, vel alterius instrumenti fieri potest, non solum in Regno respectiue in quolibet casu, vt dictum est, sed etiam extra Regnum in loco, vbi dictum testamentum, vel instrumentum factum esset cum literis subsidiarijs. Vt inquit ipsemet Moli. in d. suo repert. in d. verb. aueratio. vers. auerari potest. fol. 7. col. 4. in fine. et confirmatur ex Bart. in d. lg. 1. d. §. si quis neget. num. 4. ff. quemadmod. test.ª aper. et Roland. cons. 36. num. 13. vol. 1. et Speculator in d. lib. 2. tit. de instrum. edit. d. §. ostenso. 4. in ordine. num. 34. et ab alijs pluribus ab eis relatis. de quo enim testamento nuncupatiuo vide dictum Ant. Gomez. in d. lg. 3. Tauri. in diuersis numeris. post num. 44. 19.

Et procedendo ad vlteriora in nostra materia dicendum est. quid sit in casu, quo inueniamus instrumentum, in parte aueratum, et in alia parte non aueratum, an in toto dicatur falsum, vel aueratum. Quam quidem quaestionem mouet d. Moli. in d. suo repert.º in verb. aueratio. vers.º aueratum si est. fol. 8. col. 1. Et in primis tradit, totum esse falsum, per obseru.ᵃᵐ item si plura. 6.ª in ordine. tit. de fide instrum. fol. 10. postea vero affirmat, dictam obseru.ᵃᵐ esse correctam per nouam dispositionem fori Vnici, tit. de aueratl. instrumenti. fol. 98. Et quod illa pars auerata sustinebitur et habebitur pro auerata. Et ita est verum de foro et de iure secus, vt tradit Thom. Gramaticus 20.

consilijs ciuilib. 66. num. 30. cum segg. et relati à Pedemont. decis. 117. num. 4. et Alciat. in suo tract. de praesumptio. in 3. regula praesumpt. 22. num. 3. et Sass. in lg. si ex falsis. num. 8. Cod. de transact. Ubi in num. 9. excipit nonnullos casus. Etidem facit Bernan Diez de Luco in suis regu. 348. et Belin. in cap. fraternitatis. num. 109. de Haereticis. Et omnes relati in 1. tomo. regul. iuris. in verb. instrumentum. vers. instrumenti falsitas. fol. 722. col. 2. Et etiam pro dicta opinione Regni nostri plura adducunt relati ibidem. vers. instrumentum proparte. fol. 721. col. 2. prout est text. in lg. ex falsis. et ibi Bald. et Bart. et alij scribentes, post glosam, in verb. firmis. et in lg. Unde. §. fin. et ibi etiam glosa. Cod. de latina libert. toll. Ultra quos vide Aegid. Boss. in d. suo tract. crim. d. tit. de falsis. num. 142. et Nicol. Boer. in decis. 253. num. 6. et Bald. cons. 228. num. 2. vol. 2.

21. Praeterea scias, quod si quis nominauerit instrumentum expresse approbare dicitur illud, dumtamen illud faciat in iudicio, et sine aliqua protestatione, adeo quod illud argui de falso postea nequit, neque aliter sit opus aduerari, ut omnino remaneat adueratum. Ut explicat Moli. in d. suo Repert. in d. verb. instrumentum. vers. instrumentum si aliquis. fol. 184. col. 3. et in verb. approbatio. in princ. fol. 25. col. 3. et probatur ex doctrina textus in lg. cum testibus. Cod. de testibus. et in lg. Pomponius. ff. de negotijs gestis. et de hoc vide Nicol. Boer. decis. 152. num. 3. et 4. et Cauall. in suo tract. de tuto. num. 76. et Bart. in lg. post legatum. ff. de his quibus ut indign. et Bald. in lg. scriptura. Cod. de fide instrum. et omnes DD. in cap. Cum venerabilis. de exceptionib. et d. Nicol. Boer. in cons. 40. num. 108.

22. Ex quibus videbimus optimam esse consuetudinem et usum, de qua utimur in Regno nostro in iudicialibus, in quibus semper cauti, et experti practici, tam in offerendo suam petitionem, quam in repli-

cando contra partem contrariam, procedunt cum protestatione, quod nullo modo volunt, neque intendunt, instrumenta ex aduersa parte exhibita, seu exhibenda approbare, vocando tam instrumenta, quam partem aduersam, afferta, quam quidem cautelam, vt utam apponi debere consuluit d. Moli. vbi sup.a in d. vers. approbatio. Et idem faciunt fere omnes DD. supra citati, et praecipue omnes DD. in d. cap. cum venerabilis. de exceptionibus.

At vero nunc videamus in praedictis casibus, quis tenetur instrumentum de falso arguitum aduerare. Circa quod duas refert decisiones d. Moli. in d. vers. aduerat. vers. aduerato instrumento. fol. 8. col. 3. Et prima est, quod ille, qui illud producit. quod quidem etiam affirmat Petrus Molines in d. sua pract.ca iudic. in tit. de processu super nullitate, aut falsitate instrumenti. fol. 429. col. 1. et Ferrer in d. sua methodo. in tit. de processu ad redarguendum instrumentum de falso: in vers. secunda via instrumentum. fol. 94. vbi latissime omnes praedicti explicant praedicta, et modum, formam, et tempus intra quod, et quomodo praedicta aduerat. fieri debeat, excipientes à praedictis aliam secundam decisionem, scilicet, secus esse si non procedatur in dicta aduerat. per primam formam à se ibi explicatam, sed per aliam de caeteris ibi positis. quia tunc onus probandi falsitates interpositas contra instrumentum pertinet ad proponentem illas. Et ita esse similiter non solum in dicto casu, sed etiam quando redarguantur de dicta falsitate aliqua Bulla Apostolicae, processus, scripturae Magistri Rodae, et eius Conuentus, vel aliquod instrumentum confectum, et receptum per duos Notarios, vel per vnum tantum, et postea ab alio Notario illius contractus confessatus sit, et in eo conscripti reperiantur quatuor testes, vel instrumentum quod sit in libro, et regestro Iudicis continuatum. prout d. Moli, affirmat vbi sup. per forum, per quanto. tit. de 23

fide instrum. fol. 98.

24. Et optime, quia tunc predictis scripturis, et ins-
trumentis, cum sint illa recepta cum interventione
plurimorum testium, vel per duos Notarios, maio-
ris fidei inveniuntur esse. Ut alios plures citans
tradit Andr. Tiraq. in suo tract. de retract.
linag. §. 8. glosa 9. num. 35. et 36. Et ita proce-
dunt de foro predicta, iuxta dictas duas decisio-
nes explicatas a dicto Abbl. ubi sup. Ubi etiam in dic-
tis casibus secus esse de iure docet. quia in nullo casu
25. producens instrumentum tenetur illud adverare. Nam
de iure certum esse presumi pro instrumento, quousque con-
trarium probetur per reaarguentem illud de falso. Ut
tradunt omnes relati in decis. Bellem. 117. num. 1. Et
est text. in lg. fin. et ibi DD. Cod. de fide instrum. Et
text. in §. Item verborum. et ibi glosa, et DD. Instit. de
inutilib. stipul. Et docent Bart. in d. lg. 1. d. §. siquis
neget. num. 5. ff. quemadm. test. aperiant. Bald. in lg.
cum precibus. Cod. de probatt. Alber. Paul. de Castro
et Bart. in lg. iubemus. num. 2. Cod. eod. tit. de probatt.
Jas. in lg. iurigentium §. quod fere. num. 2. ff. de pactis.
Cyn. et Salicet. in lg. fin. num. 1. Cod. ad leg. Cornel. de
adulteriis. Decius in Cons. 36. num. 6. et Cons. 175. n. 6.
Aegid. Boss. in d. suo tract. crim. in d. tit. de falsis. n. 8.
Ubi affirmat ita esse de iure, nisi aliqua esset suspitio,
vel aliquod vitium in parte substantiali instrumenti. quia
tunc non presumitur pro dicto instrumento, et producens
illud comprobare debet. quod idem affirmat Bald. in
d. lg. fin. Cod. ad leg. Cornel. de falsis. Innocentius in
cap. 1. num. 8. de fide instrum. Archid. in cap. in
memoriam. 19. distinct. Aegid. Boss. ubi sup. a num.
6. et 8. Iul. Clarus in lib. 5. recept. sentent. §. falsum.
num. 39. Et Maranta de ordine iudic. 6. p. tit. Et
pervenitur aliquando per viam accusationis inquisitionis.
num. 149. Menoch. de retin. poss. remedio 3. num.
700. et Alex. cons. 77. num. 6. vol. 1. et Paul. de Castro
in d. lg. iubemus. num. 2. Cod. de probatt. Ubi in num.
1. et in d. lg. fin. num. 4. Cod. de fide instrum. asserit,
26. quod de iure producens dictum instrumentum suspectum,
nisi probet illud verum. et ex converso accusans dictum

170

instrumentum non suspectum de falsitate, et non probans ipse productor instrumentum esse verum, Vel ipse accusator falsitatem ipsius instrumenti puniuntur respective ut falsarius. Proquo facit Iul. Clarus in d. §. falsum num. 23. et Aegid. Boss. in d. tit. de falsis. num. 126.

Quae quidem pena falsarij in dicto casu de foro non datur predictis, sed alia leviori multantur scilicet quoad dictum producentem instrumentum, et non adverantem illud, olim de foro puniri debebat pena sexaginta solidorum applicandorum iudici, et in expensis. Ut disponebat Foserne. Item notandum est. 12. in ordine tit. de procuratorib. fol. 4. et forus, si aliquis homo. tit. de fide instrum. fol. 97. et d. Moli. in d. suo repert.º in d. verb. adveratio. vers.º adveramentum licet sit. fol. 8. col. 2. et Ferrer in d. sua methodo. in d. tit. de processu ad redarguendum instrumentum de falso. in fine. fol. 96. = Sed eorum dispositio, et decisio correcta est per alium forum novum, Porquanto. eod. tit. de fide instrum. et eod. fol. 97. dempto quoad expensas. quia ipse forus novus, Porquanto, nihil de eis disponit de novo. iuxta cuius fori dispositionem punitur maiori pena, scilicet, quingentorum solidorum, applicandorum alteri parti. Ut patet ex d. foro. et tradunt Molinos, et Ferrer ubi supra. Cuius quidem pena executionem asserunt dictus forus, et omnes praedicti esse privilegiatam, nonobstante firma, vel alio impedimento.

At vero veniendo ad ea, quae dicenda sunt de producente, non instrumentum verum, prout dictum est, sed de producente instrumentum falsum et illud non adverante, qua pena multari debeat. In quo dicas, quod maiore pena punitur. Nam eo ipso absque aliqua discussione causam perdit, et sexaginta solidis Fisco applicandis punitur. Ut

disponit in

disponit in dicto casu forus, cum instrumentum . 4.us inordine, huius tit. de crimine falsi. fol. 170. et affirmat dictus Moli. ubi sup.^a in d. vers.^o adverato instrumento. fol. 8. col. 3. ubi ponit dictam differentiam de foro in dicta punitione arguentis instrumentum de falso, et producentis illud falsum, et quod respective deficientes ipsi in eius adueratione puniantur dictis diversis penis. pro quibus faciunt Nicol. Boer. et plurimi à se ibi relati in decis. 291. per totam. et Anchar. cons. 173. in diversis numeris. Hypol. cons. 89. num. 26. et Panorm. in cons. 16. num. 7. vol. 2. Avendanius de exequend. mandat. Princip. lib. 2. cap. 27. num. 24. Iul. Clarus in d. lib. 5. recept. sentent. §. falsum. num. 41. Ruyn. cons. 15. num. 3. vol. 5. Deci. in d. cap. Cum venerabilis. num. 88. et segg. et ibi Felin. num. 19. de exceptionib. Qui omnes in predicto nostro casu, quid sit de iure, scire vis, videndi sunt. et etiam quid dicatur de foro de eo qui in iuditio obtinuit per falsum instrumentum, mediante fraude, videbis in foro 1. huius tituli de crimine falsi. fol. 170.

27. Ex quibus quidem omnibus videbitur quod in dictis casibus, scilicet, an producens instrumentum, vel arguens illud de falso, teneatur probare veritatem, vel falsitatem ipsius, et de pena qua mulctatur succumbens, in predictis magna sit differentia inter forum Regni, et ius commune. et etiam quod nulla sit in hoc, nempe, quod dicta aduerati̇o, seu redargutio falsitatis, producentis instrumentum, vel redarguentis iuramento relinqui potest. ut colligitur ex Moli. in d. verb. aduerati̇o. vers.^o aduerati̇o instrumenti potest. fol. 8. col. 1. in fine. per forum fin. de fide instrumentorum. fol. 98. et ex dicto Moli. in d. reperto. verb. iuramentum. vers.^o iuramento redarguentis. fol. 193. col. 2. et confirmatur ex dicto foro, si aliquis homo, ibi: aut alio legitimo, aut iudiciario modo. eod. tit. de fide instrum. fol. 97. et ex doctrina Baldi in d.

Auth. de novo iure. num. 23. et 24. Cod. si certum petatur.

Quibus praesuppositis, nunc agere debemus de poena Notarii accusati, et condemnati de falso in suo officio. 28.
Circa quod scias, quod olim puniebatur iuxta merita et delicta ipsius arbitrio iudicis. Ut patet ex foro, Como de pocos. in vers. Antes bien ayan de ser los tale mal feytores, segun sus demeritos punidos. huius tit. de crimine falsi. fol. 171. col. 1. Et etiam ex foro sequente incipiente, Porquanto. eod. tit. et fol. Cuius hodie addendo forus noster novus decernit, quod poena certa puniatur dictus Notarius fabricans instrumentum falsum, nempe, poena falsarii, et ultimi supplicii, et solutione damnorum. Ut patet in eo, ibi. Aya de ser condenado etc. decernens, contra dictum Notarium imponendam esse dictam poenam praecise. quod innatur ex dispositione dicti fori, Como de pocos. ibi. Y que el acusado del dito delito etc. huius tituli, de Crimine falsi. fol. 170. quia praecise verbum tantum denotat, quantum absolute, iuxta ea quae tradit Card. in Cap. contra Christianos. de haeret. lib. 6. et text. in cap. 2. de rescriptis. Adeo, quod etiam si ipse Notarius fabricans dictum instrumentum falsum non utatur eo, nihilominus dicta poena punitur. Ut latissime affirmat Laurent. tenni Rodulph. in suis cautelis. in caut. 70. num. 1. et segg. et etiam num. 36. ubi alios plurimos pro hac parte allegat affirmantes idem.

Sed praedicta procedere dicas, dummodo quod illud instrumentum falsum Notarius fabricaverit dolo; et ipsa falsitas illius instrumenti sit nocibilis, quia aliter ipse falsator dicta poena ordinaria non tenetur, Ut supra num 4. dixi. quamvis sit verum, quod si ipse Notarius fabricaverit dictum instrumentum falsum absque aliquo dolo, de iure non vitabit poenitus omnem dictam poenam. Nam extra ordinem, et arbitrio iudicis puniri potest. Ut tenet d. Laurent. tenni Rodulph. in dictis suis cautelis. Caut. 71. num. fin. Et sic mitius in dicto casu puniri invenimus. Et

in alio casu etiam si comitatur crimen predicte falsitatis dolo, scilicet quando ipse Notarius falsum comitat, ut honorem patris tueatur, quia tunc mitius punitur. Ut tradit Anar. Sirag. in suo tract. de poenis temper. aut remit. causa 20. num. 4. allegans ad hoc Paulum de Castro cons. 341. vol. 1. aliter enim precise dicendum est dicta poena ordinaria puniri. Ut patet ex dicto nostro foro novo. Et ita affirmant esse loquentes in simili poena posita a statuto, Iul. Clarus ubi sup. in d. §. falsum. num. 22. et 40. et Nicol. Boer. in decis. 82. num. 8. et 9. et Aegidius Boss. in d. suo tract. crim. de indic. et consid. ante torturam. num. 58. Gand. in suo tract. de maleficijs. in rubr. de falsis. num. 3. Angelus de maleficio. vers. falsario. num. 48. et seqq. Roland. cons. 38. num. 16. vol. 1. Capc. decis. 153. num. 5.

29. Sed quia supra solum loquimur de Notario instrumentum falsum fabricante, nunc veniamus ad alios, scilicet, ad mandantes, et facientes illud fabricare, vel utentes illo. De quibus videtur idem esse disponere nostrum forum, ut patet in eo, ibi. Y la mesma pena haya. etc. Et ex foro antiquo idem esse videtur. Ut tradit d. Moli. in d. suo repert. verb. Notarius accusatus in vers. 1. fol. 23. col. 2. Et iuvatur ea ratione, quia mandans commitere delicta, et mandatarius et commitens punitur, quamvis non eadem, simili poena. Ut latissime in hac materia de iure esse affirmat Menoch. in lib. 2. centa. 2. casu. 316. per totum. de arbitrar. iudic. et est text. in l. non solum. §. qui iniuriarum. et ibi Bart. in princ. et num. 4. ff. de iniurijs. et text. in l. non ideo minus, et ibi Bald. et alij DD. Cod. de accusatio. et Felin. in cap. mulieres. de sent. excom. Gand. in suo tract. tit. de poenis reor. num. 12. et 36. Hypolit. in suis singularib. 181. et d. Menoch. ubi sup. in casu 353. num. 2. Curtius iunior. cons. 139. num. 5. Iulius Clarus loquens itaque proprijs terminis

in lib. 5. recept. sentent. § falsum. num. 24. et seqq. usque ad num. 28. asserit in dicto casu, quod dictus utens instrumento falso puniatur, requiritur quod ipse usus sit dicto instrumento scienter. explicans ibidem quando dicatur uti scienter. Limitando praedicta sic esse intelligenda, et eodem modo limitabuntur, non teneri ipsum utentem dicto instrumento falso, si faciat illud cum protestatione, quod si est falsum quod non vult eo uti. iuxta ea quae affirmant Menoch. ubi sup.a d. casu. 316. num. 22. et Laurent. tenni Roaulph. in dictis suis cautelis. caut.a 70. num. 25. Paul. de Castro in l. si veteris. num. 4. et ibi omnes DD. Cod. de fide instrum. et omnes DD. in l. solum. § morte. ff. de noui operis nunt.e et Boss. in dicto suo tract. crim. tit. de indic. et consid. ante torturam. num. 56. et seqq.

Et hinc est, quod ipse utens dicto instrumento etiam ut postea puniatur, tamquam sciens de falsitate, requiritur quod sit interrogatus, si vult eo uti et respondere debet intra tempus consignatum ad respondendum prout ex practica tradit d. Iul. Clarus in lib. 5. receptar. sent. § falsum. num. 25. et Hyppol. Boss. in d. suo tract. crim. tit. de falsis. num. 116. usque ad num. 120. et Laurent. tenni Roaulph. in dicta sua caut.a 70. per totam. et Bartol. in l. divus. la 2.a num. 1. et 2. ff. ad leg. Cornel. de falsis. et Maranta de ordine iudic. 6. p.te tit. et producuntur scripturae instrum. num. 38. et Menoch. ubi sup.a in d. casu. 316. num. 17. de qua materia vide Port. in lib. 5. suarum conclu. regul. 23. et Laurent. tenni Roaulph. in d.a sua cautela 70. num. 8. et 13. cum seqq. usque ad fin. 30

Et iuvatur ex traditis a Nicol. Boer. in decis.e 82. ubi in num. fin. plures alios allegante, et etiam Bartholom. Soccin. in cons. 62. num. 8. et 9. vol. 1. et disputando resoluunt, quod utens dicto instrumento falso, etiamsi saepissime fecerit diversis temporibus 31

cum sit ad eundem finem, et effectum, quod non censetur neque dici potest ex aliqua diversitate ipsius et temporis, plures falsitates commisisse, et tantum puniter pro omnibus dictis vicibus una pœna.

32. Præterea in prædictis scias, quod ut puniantur ipse mandans, et faciens instrumentum prædictum falsum, vel eo utens, opus est ultra omnia prædicta quod de falsitate Notarij illud recipientis constet, prout in nostris proprijs terminis latissime tradit, et defendit Angel. Aret. in dicto suo tract. criminali. tit. de delicto num. 34. usque ad 40. et ita procedunt omnia supradicta. Et etiam quod de iure ipse utens dicto instrumento non sit puniendus pœna nostri fori. quia illa est sibi imponenda de foro in nostro Regno, secus est alibi, ubi eius fori dispositio non habet vim, sed ius commune secundum quod mitius punitur. Ut inquit Lanfrent. Henri Rodulph. in dictis suis cautelis caut.ª 70. num. 5. et Iul. Clarus ubi sup. in d. §. falsum. num. 26. asserens, ita esse tenendum communiter, et citans Salicetum in d. leg. si veteris. num. 4. de fide instrum. et ibi Paul. de Castro, et omnes DD. etiam affirmantes per textum ibidem, quod quamvis pro-

33. batum sit instrumentum falsum esse quoad unum eo utentem, alter eo uti potest quousque quoad ipsum alterum sit iterum declaratum falsum. Et idem tradit in terminis Alex. in leg. sæpe. num. 25. ff. de re iudicata. et Abb. in cap. penult. num. 26. eod. tit. de re iudicata. quod quidem iuvatur ea ratione, quod sententia lata contra unum, alteri non nocet. quod intellige prout tradunt DD. et iura supra citata, et relata in materia huius rationis in num. 10. prout ibi videbis.

34. Circa quæ omnia agendum est de quadam quæstione agitata à Bart. in leg. si quis obrepserit. num. 2. et 3. ff. ad leg. Cornel. de falsis. et quotidie ex usu et consuetudine contingente: scilicet, quia erit

in casu, quo partes, vel aliqua earum tradant Notario schedulam, asserentes, se ita prout in ea scriptum est, contrahere, et promittere, siue stipulare, et requirentes de illa conficere, et recipere instrumentum; et in alijs actibus à se receptis continuare, et inserere. Et dictus Notarius bona fide ita faciat, credens omnia predicta vera esse; et quod nulla falsitas vel illicita res continetur in dicta schedula, et postea ex eo fuit obtenta sententia, et ea lata invenitur quod erat falsitas, vel res illicita in dicta schedula contenta et posita; ân possit ex predicta ratione Notarius predictus de falso accusari. Et dictus Bart. vbi sup.ª resoluit, quod non. quia in dicto Notario nullus invenitur dolus. Et ideo puniri nequit absq. dolo, ut supra num. 4. dixi. imo in predicto casu dictus Notarius illud fecit bona fide. et partes, seu pars dictam schedulam offerentes, tenentur de falso. Et quid sit dicendum quando dictam schedulam continua tam in actis Notarius Pretori obrepsit. Et tunc dicas; quod teneatur. Vt inquit ipse Bart. referens 35.
ibidem in num. 3. alium casum, scilicet, quando non sit dicta falsa schedula data Notario per partes, sed pars vna earum dictaret dicto Notario, et facit eum scribere acta iuxta dicta verba à se dictata, et scienter, et dolose omisit facere scribi aliqua necesaria, et ipse Notarius ita scripsit acta bona fide. De quo quidem casu videtis ibidem resolutio. Pro quibus etiam omnibus, et pro dicta opinione, et decisione Bartoli in eis, vide idem affirmantem Menoch. de arbitrar. iudic. casu 309. num. 2. et Ægid. Boss. in d. suo tract. crim. titulo, de falsis. num. 100. allegantem dictum Bart. in d. §. si quis obrepserit. et in Cons. 199. et Immola in Cons. 104. et ipsumet Bald. in rubr. Cod. de re interualios acta. num. 8. et in lg. iubemus nulli. §. sane num. 14. Cod. de Sacros. Eccles. Angel. in lg. si sciente ff. ad leg. Pompei. de parricid.

Alex. Cons. 24. vol. 1. et relatos in additi. ad Bart. in d. l. si quis obrepserit in num. 3. sub litera E.

36. Praeterea et alia quaestione tradita a nostro Moli. in d. suo repert. in d. verb. falsitas. vers. falsator. fol. 137. col. 1. Nunc quaere debemus: scilicet, an sub dicta dispositione noua nostri fori, etiam poena imposita Notario fabricanti instrumentum falsum, comprehendatur Notarius non recipiens, vel fabricans instrumentum falsum, sed acta iudicialia falsa. Circa quod, ante dispositionem nostri fori duae inueniuntur opiniones. Ut patet ex dicto Moli. ubi sup. ubi asserit se credere ultimam opinionem, quod non comprehendatur, veram esse, per rationes a se ibi explicatas. Sed tu dicas, imo prima opinio quod comprehendatur, quod sit vera, non obstantibus praedictis rationibus pro alia secunda opinione relatis. quia illae in casu nostro hodie cessare videntur, cum sit verum, quod nulla fiat extensio, prout ibi euitare pretendit dictis rationibus Moli. quia in nostro foro nouo, et in eius dispositione acta praedicta comprehenduntur in specie, absque aliqua extensione, cum loquatur per verbum acto falso. Ut patet in eo,

37. ibi: Algun acto falso. quod quidem verbum actu comprehendit, et denotat omnes publicas scripturas negotiorum, quae in iudicio aguntur, ordinem, modum, formam, gesta, et processum continentes. Ut est tex. expressus, in cap. quoniam contra, et ibi omnes DD. de probat. glosa communiter recepta per Alex. ibidem, num. 3. in l. acta. in verb. acta. ff. de re iudicata. et Marantha de ordine iudic. 6. p.te tit. peruenitur aliquando per viam inquisitionis. num. 2. et latissime plures referens in eadem. 6.a p.te. tit. actorum editio fieri solet. num.

1. et 2. Et dicta proxima nostra opinio in propriis terminis approbatur per Bart. in loco citato, d'Albolina et sup.ª scilicet in l. in fraudem. §. neque instrumenta. num. 5. ff. de iure fisci. Et Cass. in rubr. de edendo. in Cod. num. 6. et Felin. in cap. quoniam contra. num. 7. 8. et 9. extra, de probationib. Ubi affirmat, sub appellatione instrumentorum acta praedicta comprehendi. Et idem asserit Cepol. cons. 21. num. 36. in criminalib. Calcan. cons. 8. num. 39. Angel. de malefic. in verb. falsario. vers. quia si statuto dicatur. Et etiam confirmari videtur ex foro antiquo, attento nigro, et rubro, sub tit. fori unici, sub rubr.ª de taxatione scripturarum instrumentorum iudicialium, et extraiudicialium. fol. 103. Ex quo dici potest idem quod affirmant omnes supra citati, quod sub dicta appellatione instrumentorum acta de foro comprehendi. 38.

Neque ex praedictis datur occasio dubitandi, dicendo, quod si forus noster loquitur in actis, ut dicturus est, videtur non habere locum in instrumentis. Ut infra dicam. quia respondeo, quod etiam de foro sub appellatione actorum comprehenduntur instrumenta. Ut colligitur ex supra citatis Doctoribus. Et saepissime utitur dicto verbo acto pro instrumento. Ut colligitur ex dicta rubrica, de taxatione instrumentorum iudicialium et extraiudicialium. Et omnino ex rubro, et nigro fori unici, sub tit. de forma para testificar los actos por los Notarios. fol. 99. Ubi sub dicta rubrica solum disponitur forma testificandi instrumenta, et nulla acta, et utitur in ea rubrica de verbo Actos, et etiam in lectura ipsius fori, ut patet ibi: Actos, y instrumentos. Et ibi: acto, ni carta publica. Et in fine ibi: los sobredichos actos. Et etiam iuvatur ex alia rubrica, et foro unico, sub tit. de taxatione scripturarum. fol. 102. Et ita colligitur de foro esse, iuxta ea quae tradunt de verbis rubricae, relati in decis. Pedem. 20. num. 4. Et dicas, ex hoc tolli dictam occasionem dubitandi contrarium; quamvis dicta dubitatio

oriri omninò videtur de iure, quia secundum illud verum est, quòd sub dicta appellatione actorum instrumenta non comprehenduntur. Vt tradunt Scala in Cap. quoniam contra num. 46. et ibi Abb. num. 8. et Felinus num. 9. et omnes ibi approbati. Et Maranta de ordine iudic. 6. p. tit. actorum editio fieri solet. num. 1. quamvis ibidem, num. 2. aliquid asserat pro dicta nostra opinione generali, Vt ibi videbitur.

39. Ex quibus apparebit, quòd dicta dispositio nostri fori noui, et aliorum loquentium de dicta pena imposita dicto Notario recipienti instrumenta, seu acta iudicialia falsa, non habeat locum in fabricante scripturam privatam. quia dicta pena falsi non datur nisi in casibus in quibus falsitas nocibilis est, et dolo facta, Vt supra num. 4. dixi. Et vltra ea, quia solum loquuntur dicti fori de falsitate commissa in instrumentis, et actis. Vnde cum dicta scriptura privata comprehendi non possit absque extensione, dicas non comprehendi. quia extensio fieri non licet, et praecipue in dispositione penali, et odiosa, imò restrictio: quia odia restringenda sunt. Vt latissime dixi supra in explicatione fori vnici, tit. de rebellione vassallorum. sub num. 14. Et ita resoluitur esse de foro. Et ad videndum, quid procedat in fabricante dictam scripturam privatam de iure, vide Aegid. Boss. in d. suo tract. crim. in d. tit. de falsis. num. 81. et segq. vsque ad num. 90. et Bartholom. Socin. in Cons. 62. num. 1. et alijs diuersis numeris, volumine 1.

40. Et nunc deueniendo ad accusationem dictorum Notarij instrumentum falsum fabricantis, vel mandantis, seu facientis, vel eo vtentis, dicendum est, quòd attenta dispositione noua nostri

fori, colligitur in hoc ampliatio ad Moli. in d. suo reperto. in verb. falsitas. vers. falsator. fol. 137. col. 1. Et in verb. Notarius accusatus. in princ. fol. 23. col. 2. Ubi probatur per dictum Moli. quod dictus Notarius, non solum accusari poterit de dicto crimine falsi, a se in suo officio, fabricando instrumenta falsa commisso, per eum cuius interest, sed etiam per procuratorem quatuor brachiorum Regni, et expensis ipsius Regni, allegans dictum for. Porquanto. Calatainbis, huius tit. de crimine falsi. fol. 131. Quia hodie ampliatur dicta dispositio; Nam ipse dictus Notarius accusari posit etiam per quamlibet Universitatem, et singularem personam nostri Regni. Ut decernit forus noster nouus, addendo praedictae decissioni Molini, et dicti fori Porquanto, Ut patet in eo, ibi: Y queda ser accusado no solamente etc. Et idem videtur affirmare Iul. Clar. in lib. 5. receptar. sent. §. falsum. num. 1. et §. 1. num. 4. Et optime, quia crimen falsi publicum dicitur. Ut est text. in §. Item lex. Instit. de publicis iudiciis. Et in l. 1. ff. eod. tit. de publicis iudic. Et tenet Azo in sua Summa. in tit. Cod. ad leg. Cornel. de falsis in legib. Tauri, in fine. num. 1.

Neque obstat quod asserit Moli. in locis supra proxime citatis. Et in verb. Mandatum. vers. Mandans fabricare. etc. fol. 216. col. 1. scilicet, quod solum pars, cuius interest, et procurator Astricius, possunt accusare ipsum Notarium fabricantem actualiter instrumentum falsum, et non alius. iuxta for. Item statuymos. 4. in ordine. tit. de procuratorib. astricior. fol. 159. Et ideo cum sit forus specialis ipse disponens praedictam accusationem Notarii actualiter fabricantis instrumenta falsa, fieri posse solum per dictam partem, cuius interest vel dictum procuratorem Astrictum, non cense=

tur derogatus, per nouam dispositionem generalem nostri fori. Ut infra dicam, quia respondeo, quod imo forus noster nouus in hoc specialis est, et non generalis; quia specialiter loquitur de dicto Notario, et ~~[illegible]~~ in specie disponit, dictam accusationem omnibus Vniuersitatibus, et singularibus personis pertinere, ampliando in specie predicta disposita in d. accusatione de foro antiquo. Et quia dictus for. Porquanto. tit. de crimine falsi. fol. 121. erat antiquus, et dictus forus Statuymos, posterior, ille in eo quod disponebat in derogatione dicti fori Porquanto, seruari debebat. Et eadem ratione hodie forus noster nouus amplians predictorum fororum dispositiones seruandus est, ut forus posterior. Ut colligitur ex omnibus iuribus infra proxime citandis.

Ex quibus predictis resoluitur, quod accusatio mandantis, vel facientis fabricare instrumenta falsa, vel eis utentis, non competit, nec fieri potest a quacumque Vniuersitate, seu singulari persona Regni, neque a dicto procuratore brachiorum Regni. quia de hoc nihil de nouo dispositum inuenitur in dicto foro Item Statuymos. Ut patet in eo, quia solum loquitur de accusatione Notarij fabricantis actualiter instrumenta falsa. Neque etiam in foro nostro nouo. quia in illis verbis in eo positis, scilicet, Que la mesma pena aya lugar contra etc. usque ad finem, non comprehenduntur predicti quoad dictam accusationem, sed solum quoad dictam penam in eo statutam. Et cum sit certum, quod specialiter in contrarium nihil sit dispositum, neque comprehensum in foro nostro nouo, etiamsi aliquid generaliter comprehendi poterat; nihilominus non dicitur derogatus forus antiquus: quia forus specialis

41. per forum generalem posteriorem non derogatur

nec tollitur. Vt asserunt Obseru. fin. tit. de iniurijs fol. 27. et forus vnicus. tit. de in ius vocando fol. 40. et Moli. in d. suo repert. vers. forus. vers. forus primus. fol. 157. col. 1. et Iass. in l. g. scienaum. num. 4. ff. qui satisd. cogant. Hippolit. in l. 1. §. serui. num. 25. ff. de quaestionib. Andr. Tiraq. in suo tract. de retractu linag. §. 1. glosa 14. num. 23. Caual. in suo tract. de tut. n. 89. Aymon cons. 176. num. 1. Bartholom. Chass. cons. 32. num. 10. Aeti. cons. 44. num. 2. et plurimi relati à Hieronymo Tortoles in suo tract. de consortibus. Cap. 36. num. 22.

Praeterea nunc videnaum est de modo et forma procedendi contra praedictos. De quo loquitur Moli. in d. suo repert. in d. vers. falsator. et in d. vers. Notarius accusatus. De qua quidem decissione dicti Molini, quem in dictis locis tradit, in praedicto nostro casu disputare superfluum erit: quia hodie breuiter resoluitur haec quaestio. cum sit verum quod in nostro tempore tam in ciuilibus causis quam in criminalibus, certa forma procedendi inventa est, et in causis criminalibus de quibus agimus solum proceditur in omnibus per vnam formam traditam per forum 1.um et sqq. suo tit. de modo et forma procedendi in criminali. fol. 155. et de ea latissime omnia necessaria explicat Petrus Molinos in d. sua pract.a iudic.a tit. de proceso criminal. fol. 303. et Ferrer in d. sua methodo, in eod. tit. de processu criminali. fol. 53. et latissime in specie de hac materia, et singulariter dico infra, in explicatione fori vnici. tit. de los procesos criminales. Et hinc est, quod de dicta forma, et decissione Molini vbi sup.a tradita, in praesenti nihil agere oportet, cum videatur omnino sublata quamuis non omnia quae in dictis locis asserit. 42.

43. Quia illud, quod prædicti possunt conueniri coram suo iudice locali, et coram Iustitia Aragonum, hodie procedit per forum, Porquanto, huius tituli de crimine falsi, fol. 171. Nam ipse forus, et decisio dicti Molini, in hoc non est correctus à dicto foro. Item Statuymos. 4. in ordine tit. de procuratorib. ad litem, fol. 159. Neque à foro nostro de hoc nihil loquente, neque disponente, nec etiam ab alio foro, vel aliter. Et sic dicta dispositio in hoc remanet, et seruari debet. Ut patet ex prædictis supra num. 42.

Adeo, quod non solum fieri potest dicta accusatio coram dicto iudice ordinario, vel Iustitia Aragonum, sed etiam in Regia Audientia, ex practica, et consuetudine, prout quotidie fieri videmus, et practicari solet. Et si dicta falsitas instrumenti sit commissa in re ecclesiastica, puta in literis Apostolicis, tunc accusari potest delinquens, et dictam falsitatem committens, coram iudice ecclesiastico, et adeo poterit licite puniri, quia in dicto casu crimen est mixtum. Ut tenet Abb. in cap. cum sit generale. et ibi omnes DD. de foro competenti. Et Anna. in cap. ad falsariorum. per text. ibi huius tituli de crimine falsi. et Aegidius Boss. in d. suo tract. crim. d. tit. de falsis. num. 108.

44. Et si scire oporteat, qua pœna puniri debeat per dictum Iudicem ecclesiasticum in dicto nostro casu, vide in Summa Silvest. in verb. excommunicatio. 9. n. 8. et per totum titulum huius tituli de crimine falsi, et ibi DD. et præcipue in cap. ad falsariorum, eiusdem tit. de crimine falsi. et per Nicol. Boer. in decis. 22. per totam.

45. Circa quod in præsenti solum aduertas, quod ipse iudex ecclesiasticus cognoscens de dicto crimine, vel de quocumque alio, non potest imponere, vel punire aliquem pœna mortis. Ut patet ex dictis iuribus supra pro-

xime citatus. Et asserit Abb. in cap. ad audientiam. per textum ibi num. 4. huius tituli de crimine falsi. Et in Cap. 1. num. 8. de collusionib. detegend. Et in cap. novimus. num. 4. de regulis iur. Et Bald. in l. pecoribus num. 4. Cod. ad leg. Aquiliam. Et colligitur ex traditis per Felin. in d. Cap. cum sit generale num. 20. de foro competente. Et in Cap. qualiter. el 2°. §. ad corrigendos. num. 26. de accusationibus.

Et ideo dicendum est, in praedicto casu, quod sit ipse conventus coram iudice praedicto Ecclesiastico et punitus, nihilominus cum non sit mulctatus poena ordinaria imposita à nostro foro, sed mitius, quia ut dictum est ipse Iudex Ecclesiasticus dicta poena nostri fori, cum sit Mortis, aliquem punire non possit, tunc non obstante dicta punitione mitiori facta, et posita delinquenti, iterum accusari, et puniri poterit coram iudice seculari, et imponi sibi dictam poenam ordinariam nostri fori. Ut in propriis terminis nostris, et in dictis casibus mixti fori, resolvit Abb. in Cap. tua. num. 5. in fine. de procurat. allegans idem expresse probantes text. in Cap. felices. §. per hoc quoque. Ubi glosa in verb. adimimus. de poenis. lib. 6. Et idem fuit ipsemet Abb. in d. Cap. Cum sit generale. num. 1. de foro competenti. Et Bald. in l. 1. num. 46. et 47. Cod. de summa Trinitate. Angel. in l. Vacantia. col. 23. Cod. de bonis vacantibus. lib. 10. Et Anna. in Cap. postulasti. ad fin. et in cap. qualiter. de iudic. Immola et omnes DD. moderni. in cap. 1. de officio ordinarii. Aretin. in cap. at si clerici. de iudiciis. Quod intellige duntamen in dicto casu mixto, in quo sunt plures iudices Actoris optione ipsius non sit Ecclesiasticus electus, prout potest eligi, ut inquit Abb. in d. cap. cum sit generale. num. 2. de foro competenti allegans glosam in verbo. domicilium, in cap. dilecti de foro compet. et glosam in cap. Statutum. § cum vero. in verb. recuset. de rescriptis. lib. 6.

48. Circa quae omnia scias, quod non sufficit, quod Notarius predictus sit accusatus, ut amplius instrumenta conficere, et recipere nequeat. Sed quod sit opus, ut sit sit condemnatus, ad hoc ut alia instrumenta non possit recipere. Et etiam in casu quo iam sit condemnatus instrumenta recepta, et vetera, perficere, et authenticare licite poterit. Ut in propriis terminis asserunt. ea ratione quod ante dictam condemnationem, ex sola accusatione et delicto non est privatus Officio. Alex. in leg. si quis ex argentariis. § 1. num. 6. ff. de edendo. Et idem faciunt plurimi a se ibidem relati. Et sequitur in leg. Barbarius, in repetit. num. 58. ff. de officio Pretoris, et Paul. de Castro in Cons. 207. et 223. vol. 2. et Iul. Clarus in sua pract. criminali. quest. 73. num. 4.

Ad titulum, de las obligaciones de menores de veynte años. fol. 9.

Summarium.

1. Tutores pupillo dantur in testamento, vel postea à Iudice; et testamentarij, aut datiui vocantur. Et pro quo tempore tutores sint. Et qui dari debeant, num. 9.
2. Tutores dari possunt minori pupillo absque citatione alicuius, et etiam in die feriato.
3. Tutores in nostro Regno, aut sunt testamentarij, aut datiui, et ipsorum genus aliud non est, quamuis de iure inueniantur etiam legitimi.
4. Tutores testamentarij non tenentur satisdare; secus datiui, quia tenentur.
5. Tutores quanto tempore tutela uti possunt.
6. Minor, et pupillus usque ad quam ætatem qui vocetur, et infans, proximus infantiæ, vel pubertati. n. 36.
7. Dolum interuenisse in contractibus minorum præsumitur, ideo subueniuntur, à qualibet lege optima ratione.
8. Tutores in iudicio pro pupillo admituntur.
9. Tutores quomodo, et quando possunt vendere bona pupilli. Et num. 10. usque ad finem.
10. Tutor vel minor ætatis, quomodo et quando compromissum facere possunt.
11. Maior quando quis creari se petere potest, ad regendum se, et sua bona, et in iuditio interueniendum.
12. Minor viginti annorum quomodo et quando potest contrahere cum suo tutore, vel administratore, et num. 18. et 25.
13. Minor viginti annorum, quomodo et quando potest alienare sua bona, et contrahere, et etiam se obligare. Et num. 14. cum seqq. usque ad fin.
14. Consensus requiritur consanguineorum in contractibus minorum expressus.
15. Fori nostri Regni sunt statuta, et non verificantur in ficto, sed in vero.

Ad Forum unicum. sub tit. de
las obligaciones de menores de 20. años. fol. 9.

Minor ætatis inhabilis reperitur ad regendum, et administrandum suam personam, et bona. Unde

1. quilibet potest in suo testamento filijs suis, vel heredibus minoribus quatuordecim annorum, vel posthumis, relinquere tutores ad regendum, et administrandum ipsorum personas, et bona, per tempus in dicto testamento designatum. Et vocantur ipsi tutores testamentarij. Ut in §. pupilli. et §. preterea Instit.ª quibus mod. tutela finitur. et per totum titulum Instit.ª de tutelis. et §. ad certum Instit.ª qui testamento tutores dari possunt. et in lg. tutor. §. i. ff. eod. tit. et in lg. i. et per totum ff. de testamentaria tutela. Bart. in lg. muto. §. sub conditione. num. i. in fine. ff. de tutelis. et Menoch. cons.º 380. num. 2. vol. 4. qui quidem tutores in dicto testamento dari possunt pater, filius, et quilibet homo liber, et etiam seruus, dando ei libertatem. Ut patet in princ. et per totum titulum Instit.ª qui test.to tutores dari possunt. et ibi affirmat Franc. Optom.

Et similiter, si quis moriatur ab intestato relinquens filios, illis, vel ipsius hæredibus minoribus, Iudex ordinarius constituit, et dat tutores, ad regendum, et administrandum personas, et bona eorum, quousque habeant dictam ætatem dictorum quatuordecim annorum. Ut in obseru.ª i. sub tit. de tutorib. et curat. fol. i8. et tradit Petrus Molinos in sua pract.ª iudic.ª tit. proceus super creatione tutoris. fol. 443. Ubi tradit modum, et formam nostri Regni in datione, et creatione tutoris. Quod quidem procedit, et confirmatur de iure. Ut tenet Azo in sua summa. tit. C. qui dare tutores, vel curatores possunt. num. i. et 8. Menoch. cons.º 345. num. 37. vol. 4. et per totum tit. Instit.ª de Attiliano tutore. et text. in lg. muto §. i. et 2. ff. de tutelis. et ibi Bart. et in lg. nec non. et in lg. nec mandat.

ff. de tutorib. et curat. dand. ab his. et in l. nemo potest tutorem. et ibi gloss. et omnes DD. ff. de regul. iur. Ex quo textu, et ex traditis ibidem a Doctoribus, colligitur, quod dicti tutores dari debent illi qui eis succedere possunt. Et ita approbari videbatur per dictam observantiam 1.am in d. tit. de tutorib. et curat. fol. 18. ibi: ex parte patris, vel matris defuncte. sed in Regno nostro non observatur predictum, quia imo arbitrio iudicis predicti relinquitur, per dictam observantiam ex illis verbis: ex parte unde bona descenderunt, vel pervenerunt, si aliquis bonus vir inveniri poterit. Circa quod scias, quod dictos tutores Iudex ordinarius dare potest dictis minoribus, aliquo non citato. Ut patet ex dicta observ. 1.a Et precipue ex dicto Petro Molinos in d. sua pract.a iudiciaria. d. tit. processus super creatione tutoris. Et affirmat Bart. in l. qui habet. §. quolibet. ff. de tutellis. Et Alex. cons. 86. vol. 2. Maranta de ordine iudic. 6. p.te tit. recte concipitur citatio num. 3. per Bartolum ubi supra. Ponder. Tiraquell. predictos, et alios citans. in suo tract. res inter alios acta. num. 87. ~~Et etiam possunt dari in quolibet die feriato, aut non feriato, ut tradit ipsemet Bart. in d. §. quolibet. Et est text. expressus in l. ne mandante. §. dari. ff. de tutorib. et curat. dandis ab his. et ibi ipsemet Bart. et afferunt omnes DD.~~ à me citati supra. in explicat.e fori unici. tit. de emparamentis. num. 30. – 2.

Ex quibus colligitur, quod in nostro Regno solum inveniuntur duo genera tutorum: scilicet, testamentarij, et dativi. Ut tenet Mol. in d. suo repert. verb. tutor. vers.o tutorum genera. fol. 321. col. 3. per observ.am fin. idem probantem. tit. de tutoribus, et curatorib. fol. 18. Non obstante quod de iure tria sunt genera tutorum, quia invenitur etiam genus tutorum legitimorum ultra alia duo predicta. Ut probatur per totum titulum. ff. et Cod. et Instit.a de tutelis. et Instit.a de legitima agnatorum tutela. et tit. de legitima patronor. tutela. et tit. de fiduciaria tutela. et tit. de Atiliano tutore. et per plures alios. Et tenet Azo in sua summa, in tit. C. de tutore 3.

C. de tutore testam^{ti}. num. 1. De quo tertio genere, cum non sit in Regno nostro, agere non oportet, sed de aliis duobus prædictis, inter quos differentia est, scilicet, quod
4. tutores testamentarii non tenentur satisdare: datiui vero tenentur satisdare, et fideiubere de recte administrando, et res pupilli saluas fore. Vt probat Obseru^a. Item quando 3^a in ordine tit. de tutorib. et curatoribus. fol. 18. et Petrus Molinos vbi sup^a. et forus 2us eiusdem tituli de tutorib. fol. 124. text. in l. legitimos. et ibi DD. ff. de legitimis tutorib. Andr. Fraguell. in suo tract. de pœnis temper. aut remit. causa 51. num. 41. Petrus Vanderanus in suo tract. de priuileg. creditor. cap. 6. et in princ.^o et per totum titulum. Instit.^a de satisdat.^e tutor. et curator. et Azo in sua summa. in tit. C. de administr.^a tutela et cura. num. 4. et C. de confirmando tut.^e et curatore. num. 2.

5. Qui quidem tutores modis prædictis dati, concessa est administratio, et regimen personarum, et bonorum dictorum minorum, si testamentarii sunt, per tempus in dicto testamento constitutum: et si à iudice nominati, et dati, quousque ipse pupillus minor adimpleuerit dictos quatuordecim annos. quia vsque ad dictam ætatem
6. minor vocatur. Vt inquit Moli. in verbo minor. in princ. fol. 226. col. 1. et Obseru.^e ibi à se allegatæ. et forus vnicus. tit. de contractib. minor. fol. 124. et de foro incapaces, et inhabiles reputantur ad regendum, et administrandum suam personam, et bona eius. Vt patet ex d. Obseru^a. 1. tit. de tutorib. et curatorib. fol. 18. et affirmat d. Petrus Molinos vbi sup.^a in d. sua pract.^a iudic.^a in tit. de processu super creat.^e tutoris. fol. 443.

7. Quod quidem optima ratione prouissum est, per dictam suam inhabilitatem, quod de iure in omnibus contractibus ab ipso minore factis præsumitur dolus. Vt tradit Petrus Belluga in speculo Princip. in rubr.^a 12. §. quædam. num. 16. Vnde recte leges diuinæ, humanæ, ciuiles, et quælibet aliæ debent subuenire dictis minoribus, et pupillis circa contractus ab eis

faciendo, ne sit in eis dolus. Ut affirmat Andr. Tiraq. in suo tract. de iure constit. possess. limitat. 30. nº. 30. Quod quidem omnino providebitur, et subveniuntur illi minores ex nostro foro. Ut patet in eo, ibi. Y la obligacion que hay à mirar por el beneficio dellos. Et etiam ex alijs foris nostri Regni, ex quibus tollitur dictus dolus, et metus. Ut tradit Bart. in l. translationem. num. 3. et ibi Bald. num. 4. et omnes DD. Cod. de transact. Adeò quod ipsi tutores, inspecta dicta ratione, non solum admituntur in regimine et administratione personæ, et bonorum dictorum minorum, ut dictum est, sed etiam admituntur ad agendum in causis iudicialibus, activè, et passivè, pro dictis pupillis, et minoribus, et ad sequendum illas possunt constituere procuratores. Ut in obseru. penult.a et obseru. ulta tit. de tutoria et curatorib. fol. 18. Et tradunt Maranta, et à se ibi citati, de ordine iudit. 4. p.te tit. validum, aut invalidum num. 43. et Azo in sua summa. tit. C. de de administrando tut. et curatore. num. 22. 8.

Et prædicti etiam tutores, si opus sit, vendere possunt in dicto tempore suæ tutelæ bona ipsius pupilli, et minoris; dum tamen illud faciant, si bona sint immobilia, cum decreto, et authoritate iudicis, et propter urgentem necessitatem pupilli, et minoris prius legitimè probatam coram iudice, et quoad implementum dictæ necessitatis, et non ultra. Ut in obseru. Item observatur 6. in ordine. tit. de tutorib. et curat. fol. 18. Et forus unicus. tit. Ut minor viginti annorum nequeat. fol. 125. et latissimè tradens ritum, et methodum petendi, et imponendi dictum decretum, et probandi dictam urgentem necessitatem tenet Petrus Molinos in sua pract. iudic.a tit. processus super licentia vendendi. fol. 288. Et Mol. in suo repert. verb. alienatio. vers. alienare non potest. fol. 15. col. 3. et in verb. minor. vers. minor viginti annorum. fol. 226. col. 1. Et affirmat omnino in hac materia videndus Menoch. de arbitrarijs iudicijs. lib. 2. casu 171. per totum. 9.

et Nicol. Boer. decis. 80. num. 6. Roland. cons. 18. num. 32. cum seqq. vol. 2. et cons. 33. vol. 1. Paris. cons. 99. vol. 1. et cons. 85. num. 18. cum seqq. volum. 2. Cavall. in suo tract. de tutorib. num. 125. cum seqq. usque ad num. 131. Chass. de consuetud. Burgund. in rubr. 9. §. 2. num. 16. Hypolit. Rimin. in §. 1. Instit. quib. alien. Afflicti decis. 149. per totam. et text. in lg. 1. et lg. 2. et fere per totum tit. Cod. de auth. praest. et in lg. quae tutores. Cod. de administr. tut. et in lg. 1. et fere per totum titulum. Cod. de praedijs, et alijs rebus notab. et in lg. Castelle. 13. tit. 16. partita 6. et lg. 4. tit. 5. partita 5.

Quod quidem adeo procedere affirmatur, quod Menoch. ubi supra in d. casu 121. num. 8. et 24. et Roland. in d. cons. 99. num. 7. vol. 1. asserunt, quod in praedicto nostro casu necessarium esse de dicto decreto, et

10 urgente necessitate constare; et non sufficit ita esse iudicem asserere, quia ipse iudex in hoc non est credendus. Et idem probat Bald. in lg. sciendum. num. 13. ff. de verb. oblig. Felin. in Cap. quoniam contra. num. 37. de probatio. et in Cap. Ecclesia. num. 5. de constitb. Tym. in suo tract. de antiquit. tempor. fol. 84. num. 12. cum dub. seqq. et Alciat. de praesumpt. 3.a regula. praesumpt. 10. num. 10. Decius Cons. 60. num. 2. et cons. 556. Paul. de Castro. cons. 38. num. fin. vol. 2. Et etiam si legitime constaverit de dicta urgente necessitate, ex qua iudex interponat decretum, ille cuius interest contrarium probare poterit. Ut affirmat Bald. in lg. non enim aliter. num. 3. ff. de adoptio. Corne. cons. 109. num. 5. cum seqq. vol. 3. Deci. cons. 351. num. 6. et Paul. de Castro, in d. cons. 38. num. 1. vol. 2. et plurimi relati in 1. tom. regul. utriusque iur. in verb. decretum. fol. 350. col. 2. et in seqq. quinque columnis, in ampliationibus et limitationibus circa hoc ibi traditis; quas omnes in hac nostra materia videbimus; quae omnia praedicta adeo observari et peculiariter insoidi debent; quoties forte dicta alienatio sit ab ipso tutore cum dicto decreto

iudicij facto, Vltra dicta Vrgentis necessitatis imple-
mentum, non tenet, neque Valebit. Vt colligitur
ex dicto foro nico: tit. Vt minor Viginti annorum nequeat.
fol. 125. ibi: Usque ad implementum ipsius necessitatis
tantum. Et ex Petro Molinos in sua practica iudiciaria.
tit. de processu super licentia Vendendi. vers. advier-
te que estas licencias &c. fol. 291. col. 2. Et affir-
mat Menoch. Vbi sup. in d. casu 171. num. 21.
et casu 182. num. 32. et in Cons. 214. num. 4. Vol.
3. et Bald. in Cons. 60. vol. 3. Nata cons. 162.
num. 1. cum seqq. vol. 1. et Alex. cons. 74. num.
3. vol. 2. et Angel. cons. 175. et Rebuff. in Concord.
tit. de Consuet. Lateran. concilij vers. quero. fol. 127.
asserentes omnes predicti ita esse, nisi in casu quo
dictam rem immobilem dicti pupilli, et minoris, aliter
Vendere non possit tutor.

Et non solum in predictis debet predictus tutor 10.
dicti pupilli, et minoris, habere decretum iudicis,
et ad habendum illud, Vrgentem necessitatem alienandi
Vel contratandi rem immobilem ipsius probare, Vt
dictum est; sed etiam in casu compromitendi res, et
lites motas, et movendas ipsius pupilli, et minoris.
Et in specie explicans methodum, et ritum petendi
dictum decretum ad compromitendum, tradit dictus
Petrus Molinos in d. sua pract. iudic. tit. processus
super licentia compromitendi. fol. 292. Et Menoch.
in d. casu 171. num. 43. 44. et 68. et Jas. in l. 1. §.
mandata. num. 5. et ibi omnes DD. ff. de officio
eius cui mandata est iurisd. et alij supra proxime
citati.

Qua quidem tutela finita, prout fit tempore supra 11.
num. 5. tradito, et ipse minor factus etatis dicto-
rum quatuordecim annorum, sive sit masculus, sive
sit femina, (quia in hoc in Regno nostro nulla est
differentia, prout est de iure), potest petere se creari ma-
iorem dicte etatis dictorum quatuordecim annorum,
Vt ex practica asserit d. Petr. Molinos, in dicta sua

prac. 1a. iudic.a tit. Creatio maioris ætatis. fol. 463.
ser Obseru.am Unicam. tit. de priuileg. minor. fol. 21. Et
forum unicum. tit. de liberationib. fol. 125. Et forum Uni-
cum. tit. de contractib. minorum. fol. 19. Et obseru.am
Unicam. tit. de priuileg. minorum fol. 21. Et forum
Unicum. tit. ut minor viginti annorum nequeat. etc.
fol. 128. Ex quibus enim constare videtur quod sit
verum in nostro Regno de foro, qui habet quatuordecim
annos, maior dici, et vocari, et quod reputatur
persona legitima ad regendum, et ministrandum
suam personam, et bona, et quod potest in iudicio
legitime interuenire, iuxta ea quæ tradit Molina
in d. suo repert. verb. ætas. vers. ætatem quatuor-
decim annorum. fol. 118. col. 3. asserens de iure con-
trarium esse; quia ipse habens dictos quatuordecim
annos secundum ius commune, non reperitur capax
et legitima persona ad administrandum sua bona
neque ad interueniendum in iudicio, prout inquit
textus in l. Cum filio. ff. de legat. 3. de ipso met
Moli. vbi supra allegata. Et patet per totum titulum
ff. de minoribus. Et tenet Cornel. cons. 108. num. 6.
vol. 3. Et est textus in l. minor. ff. de procuratorib.
Et in l. exigendi. cod. eod. tit. de procuratorib. Et
in Cap. qui generaliter. §. fin. de procuratorib. lib. 6. affir-
mantes, quod legitima ætas in prædicto nostro casu
dicitur viginti annorum. Et idem tradit text. in l. fin.
Cod. de his qui veniam ætatis impetr. Et quod in hoc
dictum, ius commune est correctum, et sublatum in
Regno ex foro, idest, ex lege municipali nostri Regni.
quod fieri potuit, vt in simili casu tradit Maranta
de ordine iudic. 6. p.te tit. Et quando appellatur. num. 18.
et 19. Sed non quoad omnia; imo quoad infrascripta
in sequenti numero maior ætas quatuordecim annorum
requiritur in Regno nostro.

12. Quia ipse qui dictam ætatem aliorum quatuordecim
annorum adimpleuerit, adhuc sibi auxiliatur a
foro propter eius fragilitatem, iuxta textum in l. auxi-
lium. ff. de minoribus, et iura a me supra num. 7. citata.

Et ei non permittitur, quousque habeat viginti annos, facere diffinimentum, relaxationem, remissionem, vel donationem prædictis suis tutoribus, vel aliumquemcumque contractum, ex quo ipsi tutores tueri se possint, nisi in præsentia, et cum decreto iudicis, et consensu duorum suorum consanguineorum legalium. Ut tradit dictus forus unicus tit. de liberat. et absolut. Et Petrus Molinos inducens formam prædicta faciendi in d. sua pract.a iudic.a tit. Proceso de alfinimiento de pupilos à sus tutores, fol. 451. Et Molina in d. suo repert.o iur. verb. decretum - vers.o decretum iudicis fol. 88. col. 3. Et in verb. minor. vers.o minor 14. annorum, fol. 226. col. 2. Ubi affirmat idem servari debet non solum quoad dictos suos tutores, sed etiam quoad suos procuratores, vel administratores. De quibus omnibus latissime tractant, et disputant Recati in 1. tomo regul. utr. iur. in verb. Administratores, seu officiales. fol. 54. col. 1. cum quatuor sequentib. sub pluribus ampliationibus, et limitationibus ibi positis.

Et non solum dictus minor dictorum viginti annorum facere prædicta nequit, aliter quod dictum est, sed etiam nullam alienationem de suis immobilibus bonis alicui facere potest, dum sit minor dictorum viginti annorum, nisi cum decreto iudicis, et propter urgentem necessitatem legitime probatam, et quoad implementum ipsius necessitatis tantum. Ut disponitur per forum antiquum unicum. tit. Ut minor viginti annorum nequeat etc. fol. 125. et dictus Moli. in d. vers.o decretum iudicis. fol. 88. col. 3. et Menoch. Cons. 214. num. 4. vol. 3. Alex. cons. 14. num. 3. vol. 7. Et cætera omnia alia iura supra à me citata in num. 9. quæ iura latissime, ut ex eis patet, disponunt omnia necessaria et opportuna in hac nostra materia. Ideo in præsenti solum indiget dicere ea quæ post editionem dicti fori antiqui de novo dispositum habemus ex aliis foris novis, et etiam tradere nonnullas limitationes, et ampliationes ad prædicta. 13. 51

Veniendo ad predicta premissa, dicas, quod praedicti postea anno 1564. Montisoni, fuit additum per forum unicum. tit. que los menores de veynte años no puedan hazer contratos algunos. fol. 11. quod ipse minor non solum dictam alienationem facere nequeat, sed etiam nec donationem, diuisionem, obligationem, hypothecam, et generaliter nullum alium contractum, nisi cum consensu suorum parentum, vel superuiuentis eorum, et eis deficientibus, cum consensu iudicis ordinarij loci, ubi contractus fiat. Ex quibus quidem verbis no otros contratos algunos, videtur nullum alium facere posse aliter quam cum dicto consensu quia sub dictis verbis, tam taciti quam expresse nominati, et innominati contractus comprehenduntur, et etiam omne illud ex quo obligatio oriri potest. et textus in §. si ab eo ff. de legat. 2. et similiter postea ex lege, et foro nostro nouo auxiliante semper minoribus prout facere debet, ut sup. n. 7. dixi, disponitur, dictus minor nequeat facere dictam obligationem cum dicto consensu superuiuentis patris transeuntis ad secundas nuptias, et iterum se nubentis. Ut patet ex nostro foro ad hoc solum condito. ibi: Quando el tal padre, o madre. etc. Usque ad finem. Et hoc enim iusta, et recta causa statutum est defraudare patrem peruenientem ad dictas secundas nuptias, et iterum se nubentem filios, et precipue minores primi matrimonij cum cautela dicte obligationis.

Ex quibus omnibus resoluitur, quod praedicta dispositio foralis de praedictis supra tradita circa alienationem bonorum immobilium pupilli, et minoris, faciendam per eius tutores, vel affirmamentum, relaxationem, vel contractum ab ipso pupillo, et minore faciendum cum dictis suis tutoribus, curatoribus, administratoribus, et procuratoribus, et gestis, et administratis per eos: hodie non inuenitur correcta, imo ut praedicta teneant, et valeant, oportet

fieri, et debet modo supra tradito, et sub eius solemnitate;
Sit vero quoad alienationem, decisionem, hypothecam obligationem, et alium quemlibet contractum faciendum per maiorem quatuordecim annorum, et minorem viginti annorum correcta invenitur. quia hodie sufficit ex predictis, quod ipse minor viginti annorum habeat consensum suorum parentum, vel superviventis eorum ad secundas nuptias transeuntis, nec iterum nubentis, et eis deficientibus, iudicis loci ubi contrahitur. Ratio est quia dicti fori unici dub. tit. de liberationib. et absolutionib. et sub tit. Ut minor viginti annorum nequeat etc. fol. 125. specialiter loquuntur, disponentes, quomodo debeat fieri alienatio bonorum minoris, et pupilli, per tutorem eius, et diffinitio, sive contractus alius in utilitatem ipsius tutoris. Et forus novus dicti anni 1564. Montisoni, sub tit. que los menores de veynte anos no puedan hazer contractos. fol. 21. generaliter loquitur, disponens solum de alienatione, divisione hypotheca obligatione, seu alio quocumque contractu faciendo a maiore quatuordecim annorum, et minore viginti annorum. Unde dicti fori specialiter loquentes, non sunt derogati per dictum forum novum generalem. Ut supra in explicatione fori unici. tit. de crimine falsi. num. 41. Et eadem ratione, cum forus noster novus solum disponat, non posse dictum minorem se obligare cum consensu superviventis eorum patrum, ad secundas nuptias transeuntis, et iterum nubentis, in hoc tantummodo corrigit aliumforum unicum dicti anni 1564. Montisoni, per dicta iura a me in dicto num. 41. citata. Et etiam probat in propriis terminis Iass. in l. si constante. num. 108. ff. soluto matrim. et in l. sciendum, et ibi Bart. ff. qui satisdare cogantur. Et omnes DD. in l. testamentis. Cod. de testamentis. Et in l. hac consultissima. Cod. qui testam. fac. poss. et Tirav. Tiraquell. in suo tract. de retractu lingu. § 1. glosa. 14. n. 93. et

14. In quibus aduertendum est, quod dictus consensus debet esse in praedictis expressus. quia non sufficit tacitus, vel praesumptus, cum ex nostro foro requiratur, vt forma contrahendi, et obligandi ipse consensus. Et in materia statutorum tradit latissime disputando, et resoluendum ita esse Andr. Tiraq. in suis tracto. connubialibus. in l. 9. fin. glosa 7. ex num. 39. vsque ad num. 48. et Canali. in suo tract. de tutorio. num. 131. et Menoch. vbi sup. de arbitrar. in d. casu. 171. num. 16. Et omnino confirmatur ex

15. eo quod in nostro Regno, fori statuta dicuntur, et eorum dispositio non verificatur in ficto, et praesumpto, sed in vero. Et colligitur ex Mibi. in d. suo repert. verbo. fori. vt fori. fori Aragonum, qui alias. fol. 135. col. 2. et probat text. in l. 9. hac verba. ff. de negotijs gestis. et in l. 1. §. hoc interdicto. ff. de fonte. et Bald. in l. 1. num. 10. Cod. qui admitti ad bonor. poss. possunt. et Felin. in cap. insinnatum. num. 3. de simonia. Bart. in l. 2. §. voluntatem. num. 3. ff. soluto matrim. et in l. omnes populi. num. 62. ff. de iustitia et iure. et ipse Bart. in l. ait praetor. §. hac verba. et 2°. ff. de negotijs gestis. Jass. in l. si is qui pro emptore. num. 171. ff. de vsucap. et Alex. in l. 1. §. lex. num. 9. ff. ad leg. Falcid. Cornel. cons. 278. num. 14. vol. 1. et cons. 244. num. 4. vol. 3. et cons. 198. num. 5. vol. 4. et Menoch. cons. 227. num. 40. et num. 47. vol. 3.

16. Et in praedicto casu scias, quod pater dicitur praestare dictum consensum expressum quoties ipse pater, et filius eius simul in eodem instrumento se obligant. Vt tradit Bart. in l. cum pater. §. libertus. ff. de legat. 2. et plures allegans Bartholom. Socinus. cons. 125. num. 13. vol. 4.

17. Et etiam quod non sufficiat si minor se obligans asserat se habere aetatem dictorum viginti annorum, vt valeat dicta obligatio, absque consensu tradito a nostro foro. quia ex hac sua confessione, et assertione non reputabitur maior vt sit valida obligatio. Vt tradit Barthol. Socinus in cons. 125. num. 13. vol. 4.

Etiam quod in dicto casu, et diffinitione, sive contractu faciendo à dicto minore dictorum viginti annorum cum dicto eius tutore, curatore, administratore seu procuratore, si forte non inveniantur, nec sint duo consanguinei legales ad praestandum consensum requisitum, ut sup.a num. 12. et 13. dixi, si inveniatur unus illius solum sufficit, et in defectu ipsorum, iudicis: ut tenet Bald. in lg. 1. num. 2. et ibi Paulus de Castro. num. 3. et Alex. num. 7. et fere omnes DD. Cod. unde vir, et uxor. et ipse Paul. de Castro in lg. si cum sortem. §. si pater. num. 1. et 3. ff. soluto matrim. et Jass. in lg. Stichum qui meus. num. fin. ff. de legat. 1. et ibi Bart. num. fin. et Felin. in cap. proposuisti. num. 7. vers. fallit tertio. de probationib. et in cap. quoties. num. 3. de testib. et ibi Aretinus. et est text. in cap. quod autem. Auth. de non alienand. et in lg. filiusfam. §. cum quis. ff. de legat. 1. et Ancharran. in cap. 1. de constitutio. et Alex. cons. 109. col. 3 vol. 7. 18.

Et similiter si ipsi consanguinei nollent praestare suum consensum, et assistentiam in praedicto casu, vel si forte non possunt, quia sunt minores vel inhabiles, aut incapaces, tunc iudex debet eos compellere ad praestandum dictum consensum, si maiores et habiles sint; aliter, ipse Iudex debet supplere. ut tradit Bald. in d. lg. 1. num. 3. Cod. de nuptiis. et in rubr.a Cod. de contrahenda emptio. num. 46. et in lg. Viana. num. 4. et in lg. cum iunctione. num. 4. et in lg. fin. num. 9. ff. de appellatio. recip. et plurimi relati in addit. ad dictum Baldum in d. lg. cum iunctione num. 6. lit. D. et ipsemet Bald. in cap. 1. num. 7. de controvers. rect. feud. et Abbas in cap. tua num. 3. de clericis non residendis. 19.

Et ita procedere dicas, dumtamen non sit consensus interpositus consanguineae feminae. quia in praedicto casu, et in quocumque alio, in quo ad contrahendum minor, vel alius, requiritur consensus consanguineorum, non intelliguntur feminarum, neque illae comprehenduntur. quia earum 20.

consensus non sufficit, neque admittitur. Ut tenet Bald. in l. 1. num. 65. Cod. qui admitti. Et affirmant relati ibidem in sua addit. sub litt. M. et Andr. Tiraq. in legib. connubialib. 1ª. glossa prima parte 1ª. num. 58. et Deci. in l. foemina. num. 4. ff. de regul. iur.

21. Praeterea scias, quod in omnibus praedictis casibus, sive sit tutor, sive ipse minor cum dicto suo tutore, curatore, administratore, vel procuratore, sive ipse maior dictorum quatuordecim annorum, et minor dictorum viginti annorum, contrahens cum clerico, vel alia persona exempta, et privilegiata, nihilominus ut contractus factus valeat, et teneat, servare debet respective in quolibet casu praedictas dispositiones forales, et formam dictorum fororum: quia subditus contrahere etiam cum non subdito non potest spreta lege sui superioris. Ut tradit Andr. Tiraq. in nostris propriis terminis loquens in legibus connubialibus. fin. glosa 8. num. 168. Ubi latissime etiam disputat ex num. 216. usque ad num. 224. an idem procedat si ipse minor, vel tutor contrahat super re sita nostri Regni, alibi extra Regnum, ubi fori nostri Regni non servantur, affirmans in hoc plures maxime discordias, et referens pro concordia nonnullos et casus, in quibus procedere videantur, et in quibus non debeantur.

22. Quae omnia in primis dicas limitari, et quod dicta prohibitio alienandi facta minori viginti annorum absque praedicto consensu vel decreto, quando ipse maior quatuordecim annorum, et minor viginti annorum disponere intendit, et vult de dictis suis bonis sedentibus, et immobilibus per suum testamentum vel codicillum, quia in eo de eis disponere quomodo voluerit potest, etiamsi sit minor dictorum viginti annorum absque dicto consensu, vel decreto. Et sive sit masculus, sive sit foemina, cum habeat dictos quatuordecim annos, libere potest facere dictum

suum testamentum, vel codicillum. Vt inquit Moli. in d. suo repert.º Verb. decretum. Vers.º decretum iudicis. et eius fol: 88. col. 4. et in d. Verb. minor. Vers.º minor. 14 annorum. fol. 226. col. 1. Et patet ex d. foro antiquo unico, tit. vt minor 20. annorum nequeat fol. 125. et in verb. testamentum. vers.º testamentum, et codicillum potest. fol. 314. col. 2. asserens quod in Regno nostro non consideratur quod sit mulier, vel masculus, vt ante dictam etatem quatuordecim annorum possit quis facere testamentum, vel codicillum, prout est de iure, quod foemina sufficit habere duodecim annos, per textum a se ibi citatum in lg. qui etate. ff. de testamentis. et est text. in lg. si frater, iuncta glosa ibi in verb. etatem. Cod. qui testamenta facere possunt. Pro quibus omnibus facit, idem asserens Menochius Cons.º 344. num. 11. vol. 4. et Andr. Tiraq. et a se relati ibidem, in lg. si unquam. Cod. de reuocandis donatb. in verb. donatione largitus. num. 254. Et etiam confirmantur ea ratione, quia statutum, idest, fori nostri Regni, qui idem sunt, vt sup.ª num. 15. dixi, non potest interdicere quod quis non possit testari sine consensu alterius, non obstante quod dicta prohibitio sit facta, et fundata in imbecillitate prohibiti. Vt latissime tradit ipsemet Tiraquell. in dictis legibus connubialib. fin. glosa. 5. num. 52. et 94. et pluri-mis seqq.

Secundo limita quando ipse minor ad nuptias transeat, et se nubat, dumtamen habeat nubilem etatem, quia tunc, et postea potest facere, et conficere capitola matrimonialia, et bona sua obligare, et hypothecare, et alienare. Vt patet ex dicto Moli. in suo repert.º Verb. minor. Vers.º limita dictum forum. fol. 226. col. 2. et postea idem confirmatur per dictum forum unicum dicti anni 1564. Montisoni sub tit. que los menores de veynte años 23.

no puedan hazer contratos algunos. fol. 21. ibi:
Exceptos Capitulos matrimoniales. Et optima
24. ratione. quia statutum requirens in contractibus
presentiam vel consensum parentum, vel alterius,
non comprehendit instrumentum, vel contractum do-
tis, neque in eo habet locum. Vt tradit Menochius
cons. 242. num. 1. vol. 3. Et optime plures citans
Andr. Tirag. in suo tract. de retract. lineag. §. 1. glosa
14. num. 91. in medio. Et num. 92. qui quidem Andr.
Tirag. in suis legib. connub. in 6.ª glosa 1.ª p.te 6.
num. 36. cum seqq. tradit, quae dicatur aetas nubilis
a quacumque lege. Et idem facit Covarruv. in lib.
4. Decretal. 2.ª p.te Cap. 5. num. 1. et 2°. Sed circa
25. hanc secundam limitationem dubitari potest, attentis
his quae sup.a sunt dicta, quod nullus contractus potest
fieri ab ipso minore in favorem sui tutoris, curatoris,
administratoris, vel procuratoris. Vt sup.a num. 12. dixi,
an ipse minor viginti annorum, et maior dictorum
quatuordecim annorum possit facere dictum testamen-
tum, vel codicillum in favorem ipsius tutoris, et
alterius predictorum sine consensu, et decreto, in
dicto num. 12. relato. Et videtur quod non. quia
testamentum sub appellatione contractuum conti-
netur. Vt asserit Nicol. Boer. decis.e 115. num. 9.
Et etiam confirmari videtur ex eo, quia de iure invenitur
quod dictus minor non potest dictum testamentum, vel
codicillum facere in favorem dicti tutoris vel alterius pre-
dictorum. Vt excipitur in dicto 1. tomo regul. Vtr. iuris.
in verb. administratores. vers.o sexto amplia. fol. 55.
col. 1.
26. Tertio limita quoad bona mobilia. quia ea sine
decreto, et dicto consensu, absque aliqua necessitate,
et quando, et quomodo velit vendere potest, tam tutor
in suo casu, quam minor viginti annorum, et maior
quatuordecim annorum. Vt tradit Moli. in d. suo re-
pert.o verb. Minor. vers. limita secundo. fol. 226.
col. 2. Et probatur ex dicto foro unico. tit. Vt minor

viginti annorum nequeat. ibid. fol. 125. disponente etiam de bonis sedentibus. et est text. in l. quae tutores. Cod. de administr. tutor. et in §. 1. et toto tit. ff. de praedijs, et alijs reb. minor. et in iuribus sup. num. 9. et 10. citatis.

Iuxta quam tertiam limitationem videtur idem esse dicendum de censualibus, seu tributis impositis, et carricatis mediante instrumento publico carte de gratia. quia dicta censualia, et tributa mobilia sunt, ut tradit Moli. in d. suo repert. verb. censualia. vers. censualia existentia. ibid. fol. 64. col. 2. et verb. tributum. vers. tributa existentia. fol. 226. col. 3. et in verb. mobilia. vers. mobilia bona reputantur. fol. 226. col. 4. et latissime praedicta disputans idem affirmat in proprijs nostris terminis Andr. Tiraq. in suo tract. de retractu linag. §. 1. in princ. 27.

Et idem etiam dicendum est, iuxta praedictam tertiam limitationem de nominibus, iuribus debitorum et actionibus creditorum. quia in nostro Regno dicta nomina creditorum, iura, credita, et actiones, bona mobilia sunt, et pro eis reputantur, et sub earum appellatione comprehenduntur. ut asserit d. Moli. in d. suo repert. verb. mobilia in princ. fol. 226. col. 3. per observam. Item uxor. 32. in ordine. et observam. Si legatum. 33. in ordine. tit. de iure dotium. fol. 16. quam quidem materiam etiam de iure resoluit in proprijs terminis Andr. Tiraq. in suo tract. de retractu linag. in §. 1. glosa 7. ex ipsius princ. usque ad num. 31. ubi etiam asserit idem dicendum esse de pecunijs; dummodo tamen illae pecuniae non sint destinatae ad emptionem praediorum, vel alterius rei immobilis. et ibi disputat reddens rationem in num. 105. cum quatuor seqq. 28.

Quarto limita praedicta quando ipse minor se et sua tradit Monasterio. quia tunc quamvis habeat prohibitionem alienandi bona sua immobilia absque dicto consensu, et decreto, ~~[illegible]~~ ingrediendo dictum Monasterium, in consequentiam 29.

suæ personæ omnia sua bona dedicat, sine alicuius decreto à lege, vel aliter requisito. Ut tenent Cyn. in Auth. ingressi Cod. de sacrosanctis ecclesijs. Et omnes DD. in cap. in præsentia sextextum in, d. Corsetto. Et Ass. in l. Ulta. num. 34. Cod. de patris. Et Bald. in l. generali. num. fin. Cod. de sacrosanct. eccles. Et Bartholom. Soccin. cons. 61. num. 15. vol. 1.

30. Quintò limita, quotiescumque ipse minor facit contractum sibi utilem. quia tunc tam de bonis mobilibus, quam immobilibus, absque aliquo decreto, et consensu, à lege vel aliter requisito, contrahere potest, Ut prædictis nostris terminis affirmat Thom. Gram. in suis consilijs ciuilibus. 28. num. 5. et duobus seqq. et fere per totum ipsum consilium. Et Bartholom. Chassa. in cons. 23. num. 4. Rolan. cons. 45. et 54. vol. 2. Bartholom. Soccinus in cons. 80. num. 10. cum seqq. vol. 4. Et Maranta de ordine iudic. tit. Validum, aut invalidum. 4. vol. num. 44. 45. 48. et 49. Pro qua quidem quinta limitatione facere videtur quod dicta prohibitio, aliter quam cum dicto consensu, vel decreto quod ipse minor non possit bona sua immobilia alienare, vel de eis contractare, fundatur in ea ratione, ne aliter ipse minor defraudetur, vel lædatur. quæ ratio cessare videtur omninò quoties contractus dicto minori est utilis. Unde cessare debet ipsa prohibitio, iuxta regulam vulgarem, cessante causa, et ratione legis, cessare debet ipsa lex. Ut latissimè tradit, plures citans, Andr. Tiraq. in suo tract. de cessante causa, cessat effectus. num. 130. Et Laurent. Anni Rodulph. in sua pract.a et cautel. 89. num. 10. et in cautela 209. num. 9.

Quæ quidem quinta limitatio mihi non placet, imò contraria verior, et receptior videtur, non obstantibus prædictis. Ex eo quia in dictis contractibus à minore prædicto faciendis, à foro nostri Regni data est dicta forma, et dispositum, ut in eis interveniat dictus consensus, vel decretum. Unde seruari debet. Ut supra in explicatione fori unici. tit. de receptatoribus. num. 27. dixi. Et si non seruatur, quicquid sit factum nullum est. Ut supra in explicatione fori unici.

tit. de los Censales para el arrendamiento del General. num. 4. tradidi. Et hoc etiamsi nulla clausula irritans factum aliter subsequatur. Quae preceptione procedet ubi nulla sequitur, prout in presenti. Ut patet ex dicto foro unico Montisoni, dicti anni 1564. sub tit. que los menores de veynte años no puedan hazer contractos algunos. fol. 21. in eius fine, ibi: que los contractos hechos de otra manera, sean nulos, y de ningun valor. Quod adeo procedere videtur, quod dictus contractus aliter factus nullus ex promissione ipsius minoris etiam iuramento facta, non validatur, seu confirmatur. Et signanter ubi prohibitio non solum facta est rebus, sed personae contrahenti; ut in nostro casu Et in propriis terminis, probant omnes a me citati supra in explicatione fori unici tit. que muger no pueda ser Caplevadora. num. 12. et 13. et ultra eos Laurent. Henni Rodulph. in d. sua oratione et cautela, ibi per totam. Et relati in decis. Pedemont. 41. num. 13. et Barthol. Socin. in §. num. 1. ubi. Pinel. in l. 2. Cod. de rescinda vendit. 3. p. cap. 1. num. 10. cum segg. usque ad fin. Et optime omnino videndus Petrus Bellug. in speculo Princip. rubr. 12. §. quedam. ex num. 4. usque ad fin. ubi fere per centum numeros disputat de hac materia in casu nostro proprio, et resolvit omnia quae occurrere in contrarium, et sciri possunt et debent circa predictam opinionem. Et idem intendit agere dictus Pinellus ubi sup. qui enim ibidem in num. 17. tenet contra plures, quod ille qui iuramento promittit, dictum minorem contra dictum contractum ab ipso minore factum non venire, dato quod contractus sit nullus ut dictum est; nihilominus ratione diversitatis ibi tradita tenetur. quod etiam non placet, imo contrarium per ea que dicit Petr. Bellug. ubi supra tradit. nisi in casu quo accipiatur fundamentum diversitatis predictae relatae ab ipso Pinello. Quo ommisso in presenti redeundo ad nostram opinionem contra dictam quintam limitationem, dicas, quod si est verum, 31.

vel ex prædictis probatur, aliter quam cum dicto consensu, vel decreto contractus factus quod sit nullus dicendum est ex eo ius non reddi, neque pars potest obligare, quia ex eo nulla oriri potest obligatio, neque actio. Ut notat Cynus in l. 2. Cod. quæ sit longa consuetudo. Et Bald. in cap. P. et G. num. 6. de off. et potest. iudic. delegati. Bartol. in l. 9. de his ff. de transact. et est textus, et ibi communiter DD. in l. non dubium. Cod. de legibus. Et Scharanta de ordine iudic. tit. validum, aut invalidum. num. 18. et relati in decis. sedem. 165. num. fin.

Cui resolutioni non obstat adducta pro prædicta quinta limitatione. quia breviter respondeo, quod illud sit verum, et valet contractus factus ab ipso minore in eius utilitatem quando omnino lex non resistit, et annullat totaliter dictum contractum. Ut potest ex iuribus, et doctoribus supra citatis pro hac nostra resolutione. Et etiam infra proxime.

32. Ex quibus prædictis etiam colligitur verus intellectus omnium iurium asserentium quod si ipse minor vult, potest contractui à se facto absque dicto consensu, et decreto stare, et cogere adversarium illum sequi, et servare. Ut videtur affirmare Covarruv. in practicis. Cap. 28. num. 10. vers. quod si verum. et Andr. Tiraq. in legib. connubialib. fin. glosa. 8. num. 92. cum quinque seqq. quia ubi ipsemet affirmat intelliguntur quando nulla lex dicto contractui facto resistit. prout in casu nostro allegans idem probantem text. iuncta sua glosa in l. a Divo Pio. ff. de rap. nupt. et Bald. in l. non dubium. num. 17. Cod. de legibus. et in l. 1. num. 8. Cod. plus valet quod agi. Et in l. ea quæ. Cod. de donationib. ante nupt. Et Alex. in l. iurisgentium. §. Prætor ait num. 2. ff. de pactis. Abb. in cap. Cum dilecti. num. 8. de empt. et vendit.

33. Et hinc est dicendum, verum etiam esse sufficere in prædictis casibus, quod minor, vel alia pars contrahens alio modo, quam supra in num. 12. et 13. tradito, petat

in Inaditio se non teneri ad observationem contractus, Vt videatur perijsse omne antecedens, et necesarium. Iuxta ea quæ per plures à se citatos asserit Thom. Gram. in suis Consilijs Civilib. in 123. num. 5. Dummodo in casu quo debeat distrahi dictus contractus, in cius dicta distractione interveniat prædictus consensus, sive decretum in contrahendo necesarius. Vt probant relati in decis. Pedem. 53. num. 10. et seqq. et præcipue num. 13. et Deci. in l. nihil tam. num. 1. ff. de regul. iur.

Circa quæ omnia difficilis oritur consideratio. Vtrum ipse pupillus et minor dictorum quatuordecim annorum, vel viginti annorum, contrahens contra dictas prohibitiones forales, et aliter quam modo et forma per eas disposito, remaneat obligatus naturaliter. Et videtur in primis quod sic. Vt probat text. in l. 1. in fine. ff. de novationib. et in §. Præterea. Instit. quib. mod. tollit. oblig. et in l. si in numerationibus. ff. de solutionib. in 2. p. et in l. fin. ff. de iureiurando. 34.

Præterea videtur quod non. ex generalitate textus in l. Obligare. ff. de auctoritate tutor. et curator. et in princ. Instit. eod. tit. de autorit. tutor. et curator. Ex quibus patet dictum pupillum et minorem quatuordecim annorum liberum esse ex omni obligatione. Et sic cum totum dicant, nihil excludunt. Vt inquit Bartholom. Socinus in Cons. 36. num. 18. vol. 4. et Nata Cons. 498. num. 2. vol. 3. imo generaliter loquentes, generaliter sunt intelligendæ prædictæ leges. Vt sup. in explicatione fori unici. tit. de los quiasses. num. 5. dixi.

Secundo probatur ex eo quia obligatio etiam naturalis præsupponit consensum obligantis. Vt in princ. Instit. de obligatio. ex consensu. et in l. Cum amplius. §. is natura debet. ff. de regul. iur. et Jass. in l. Iulianus. num. 26. ff. de condict. indebiti. et Paulus de Castro in l. si quod. num. 2. ff. eod. tit. de condict. indebiti. Et idem 35.

pupillus, et minor, non habet consensum, nec velle,
nec nolle. Vt patet ex lg. pupillus. ff. de regulis iuris. Et
ex lg. pupillus. ibi: Nec natura quidem aebet. ff.
de actionibus, et obligatio. Et ex lg. quod si pupillus. ff.
de condict. indebiti. Et ex lg. obligari. §. pupillus. ff.
de autorit. tutor. Et ex §. Neq. Instit. eod. tit. de
autorit. tutor. Et ex lg. more. ff. de acq. heredit. ideo
obligari aliquo modo nequit.

36. Pro quorum iurium diversorum intelligentia scien-
dum est, quod dictus pupillus, et minor quatuordecim
annorum, aut est infans, aut proximus infantiae, aut
proximus pubertati, aut pubes. Infans dicitur qui
habet septem annos; Et proximus infantiae de iure, mas-
culus habens decem annos et dimidium; ~~Et proximus~~
~~pubertati~~ faemina novem annos et dimidium; ~~Et~~
proximus pubertati dictus masculus habens impletos
dictos decem annos et dimidium, vsque ad dictos qua-
tuordecim annos, Et faemina habens impletos dictos
novem annos et dimidium, vsque ad duodecim annos, qui-
bus impletis dictis quatuordecim annis, pubes vocatur
masculus. Vt probant text. in lg. si infante Cod. de
iure deliberandi. Et glosa in verb. infante. in §. pu-
pillus. Instit. de inutilib. stipulatb. Et Optomanus
in verb. infans. de verbis iuris. Et text. in princ. Instit.
quib. mod. tutela finitur. Et in d. §. fin. Instit. ex
quib. causis manum. non licet. Et Soccin. in lg. 1. §.
adipiscimur. ff. de acq. possess. et latissime Covarruv. in 4.
Decret. 3. p. cap. 5. num. 5. Et Gregor. Lopez. in
lg. castella. 9. tit. 8. p. 7. qui omnes asserunt in
praedictis considerari semper temporis medietas. Et
ideo cum in nostro Regno, tam masculus, quam faemi-
na impubes non sit vsque ad dictos quatuordecim
annos. Ideo de foro infans, proximus infantiae,
vel pubes dicitur faemina prout masculus, nulla
in hoc inter eos differentia de iure habita. Vt patet
ex his quae supra num. 11. dixi.

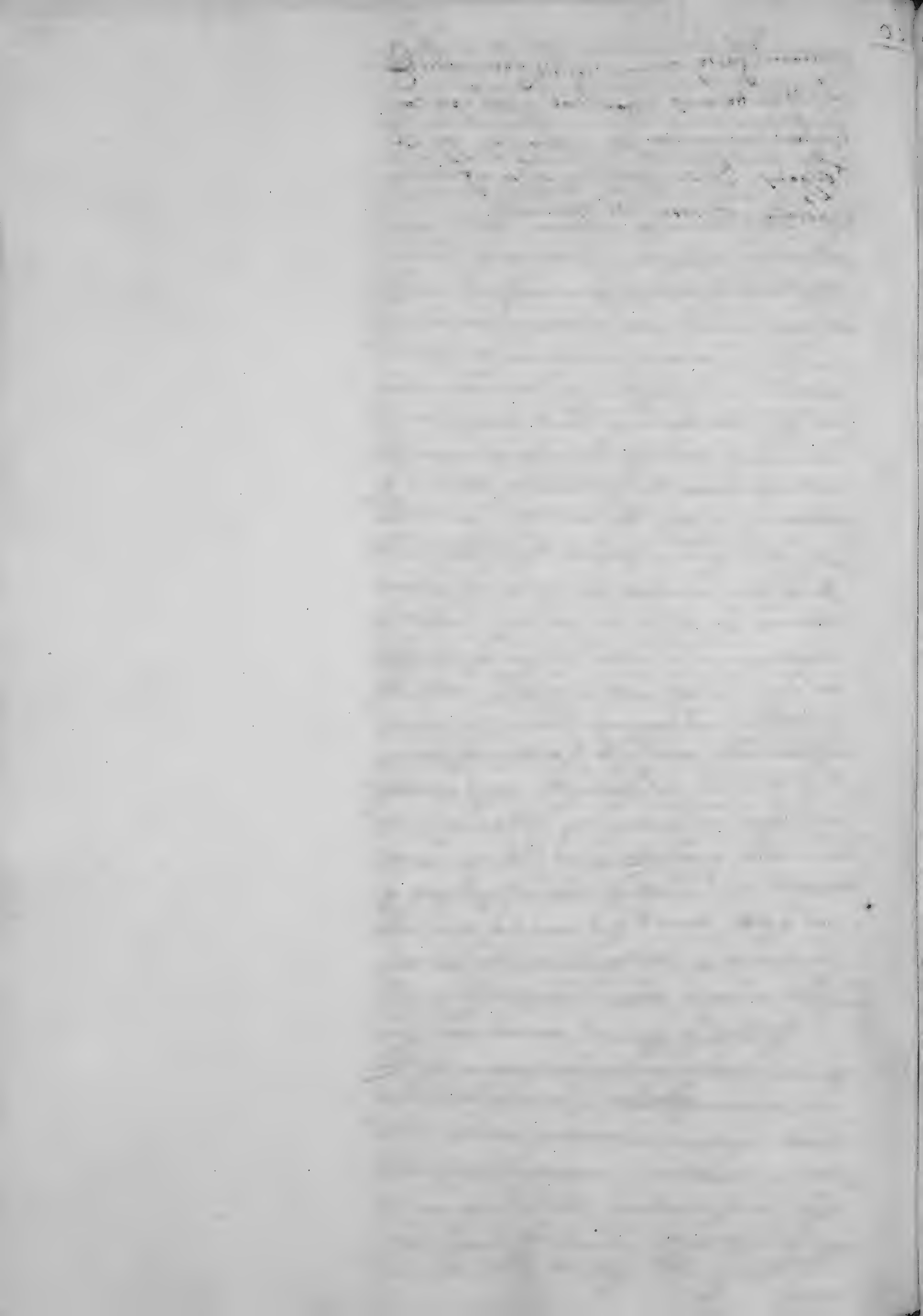
Quibus praesuppositis, dicta iura contraria clare et
vere conciliari possunt; scilicet, quod d. lg. obligare.

ff. de autorit. tutor. et similia iura affirmativa quod dictus pupillus, et minor non sit obligatus civiliter, nec naturaliter, intelligantur ex contractu facto ab ipso pupillo infante, vel proximo infantiae, sine eius tutoris autoritate. Alia vero iura in l. 1. in fine. ff. de novationib. et in caeteris legibus, affirmativa, ipsum pupillum, et minorem naturaliter obligari, intelligantur ex contractu facto ab ipso pupillo proximo pubertati, sine dicti sui tutoris autoritate. Quam quidem concordiam dictorum iurium contrariorum approbat glosa in d. §. Praeterea. in vers. à pupillo. Instit. quib. modis tollit. oblig. et ibi communiter ab omnibus approbata. et glosa in d. l. 1. in vers. promisserit. ff. de novationibus. et ibi Bart. num. 7. et omnes DD. quod quidem procedere dicunt Bartolus, et scribentes in d. l. 1. dumtamen omnino lex non resistat contractui, et personae contrahenti. quia tunc nec civiliter, nec naturaliter obligatur ipse pupillus indistincte, in aliquo tempore, vel aetate. Ex quibus etiam resolvitur quod nec civiliter nec naturaliter ipse pupillus sit obligatus ex contractu facto inter se, et eius tutorem, alio modo quam praemisso à lege. de quo sup. num. 12. 18. et 25. diximus; quia aliter, ipsi contractui lex resistit. ut patet ex supradictis iuribus. et ultra eos est text. in d. l. pupillus. et ibi Bart. ff. de admin. tutor. et ipsemet Bart. in d. l. 1. num. 8. ff. de novatio. et in l. non licet. Cod. de contrah. empt. et in l. si non sorte. in princ. ff. de condict. indebiti. et optime, et latissime in l. Cum lex. num. 3. cum seqq. ff. de fideiuss.

Et per consequens eadem ratione resolutive in omnibus praedictis dicendum est, in nostro Regno, minor non solum dictorum quatuordecim annorum, sed dictorum viginti annorum, contrahens cum tutore, vel cum quolibet alio, non servata forma à lege, idest, à nostro foro tradita, de qua respective supra num. 12. et 13. et in seqq. dixi. quia aliter 37.

Contractu facto

contractui facto omnino resistit forus nostri legem; et contrahentes inhabilitat quod ipse contrahens nec civiliter, nec naturaliter, non est obligatus. Et sic resolvitur dicta difficilis consideratio, et nostri fori explicatio.

Ad titulum del Salario de Porteros, y otros meros executores. fol. 9.

Summarium.

1. Executores meri Officiales, de iure, et de foro diversimode vocantur. et quomodo. et quid facere debeant. et num. 5.
2. Executores meri Officiales, debent esse Regnicolæ.
3. Executores meri Officiales debent esse seculares, et in quibus casibus admitantur clerici.
4. Executoribus meris Officialibus salarium dandum est pro mercede laboris, et illud inter genera expensarum iudicialium connumerantur, et sportula vocatur de iure. et num. 9.
5. Salarium Regiæ Audientiæ provisionis executoris quid sit; vel Curiæ Iustitiæ Aragonum. et n. 9.
6. Executores meri Officiales aliquid ultra suum salarium recipere non debent sub certa pœna.

Executores meri Officiales, unum solum salarium habere debent pro quolibet die, etiamsi in eo plures faciant executiones.

7. Officium suum nemini debet esse damnosum.
8. Stylus Curiæ pro lege an sit servandus.
10. Convenire potest quilibet singulari in Curia Iustitiæ Aragonum, vel Regia audientia, ratione salarii executoris sub provisionis. et num. 12.
11. Tabellionis salarium ratione scripturarum, quis taxet.
13. Dieta quomodo numeretur in executoris salarii solutione.
14. Dieta quomodo mensurari debet.

Ad Forum unicum, sub tit. del Salario de Porteros, y meros executores. fol. 9.

Officiales meri executores vocantur de iure diversimodè, ut inquit Speculator in lib. 1. in Rubr.ª tit. de executore. in princ.º Et Azo in sua Summa. tit. Cod. de sportulis et sumptibus in diversis etc. in princ.º Et ita est in nostro Regno. quia Portarij, Vergarij, Supraiunctarij, Locumtenentes Supraiunctariorum, vel Nuntij appellantur. Ut probatur ex foris sub tit. de Officio Alguaziriorum, et sub tit. de Alguazirijs Domini Regis, Regentis Gubernationem, et cæteris. fol. 31. sub tit. de Supraiunctarijs et eorum Locumtenentib. fol. 33. Et sub tit. de Portarijs. fol. 35. Et sub tit. de la reducción del numero de Porteros. eod. fol. 35. Et sub tit. de Virgarijs Curiæ Iustitiæ Aragonum. fol. 36. Et debent esse Regnicolæ. Ut in foro unico. tit. quod Commissarij, Portarij etc. fol. 36. Et in foro 1. tit. quod Officiales Aragonum sint de Aragonia. fol. 36. Et etiam debent esse seculares. Ut in foro unico sub tit. quod Officiales executores, et ministri, etc. fol. 36. Et est text. in §. Consulta. Cod. de testamentis. Et in cap. 2. et cap. 4. extra tit. ne Clerici, vel Monachi, et ibi omnes DD. Et per eos affirmat idem Speculator in d. lib. 1. in d. Rubr.ª de executore, num. 1. in fine. Ubi in num. 2. asserit, quandoque in plurimis locis ex consuetudine in causis Ecclesiasticis videtur hoc prædictum offitium executoris meri per Clericos expediri. Et idem tenet Silvest. in sua Summa. verb. Executor. num. 1. 1.

2.

3.

Quibus quidem executoribus, salarium pro mercede sui laboris dandum est aliquid, ut colligitur ex Azone ubi sup.ª in dicta sua Summa. in tit. Cod. de sportulis et sumptib. in diversis etc. in num. 4. et 5. Quod enim salarium prædictis dandum inter genera expensarum in iuditio factarum connumerabitur. Ut inquit Speculator in d. lib. 1. tit. de expensis. §. postremo. 4. in ordine. num. 21. Et in qualibet Provintia, ut ex prædictis Doctoribus colligitur, dictum salarium diversum taxatum est, inspecta re, et causa, et 4.

ipsius temporis, labore et qualitate, prout in Regno nostro ab antiquo taxatum fuit per forum 2.um in d. tit. de Alguaziriis Domini nostri Regis, Regentis Gubernationem, et caeteris. fol. 31. et forum, Auaritiae. in d. tit. de Supraiunctariis fol. 34. et tradit Moli in suo Repert.º fôror. in Verb. Salarium Supraiunctarii, per totum. fol. 293. col. 4.

Ex quibus patet quantum sit praedictum salarium antiquum, et quod tenuum, et parvum sit. Unde

5. Et etiam quia dicti Executores sint per quos litis executio, et ipsius causae praeparatio iubente suo iudice expeditur. Ut in lg. Executorem. Cod. de execut. rei iudicatae. Et notat Speculator in d. lib. 1. in d. rubr. de Executore in princ. Et Azo in Summa. tit. Cod. de sportulis et sumptib. in diversis. num. 1. et 3. Et Silvest. in d. sua Summa. in Verb. Executor. n.º 1. Et officiales publici teneantur facere omnia quae ad suum officium pertineant, sub poena officialis delinquentis. Ut inquit Speculator in d. lib. 1. d. rubr.ª de Executore. num. 1. et text. in lg. 1. et lg. 2. et fere per totum tit. Cod. de executo. et exactoribus. lib. 12. Et patet ex omnibus iuribus, et foris supra citatis.

6. Et ipsi Executores aliquid ratione sui Officii, et laboris praedictarum rerum, aliquid plus ipsius sui salarii recipere nequeant, sub poena dupplicis restitutionis recepti, et amissionis Officii. Neque etiam pro plurimis executionibus à se factis uno die, ultra unum salarium ab omnibus recipere non possint. Ut in d. foro, Auaritiae. dicto tit. de Alguaziriis. Et foro Statuimus quod. dicto tit. de Alguaziriis Domini nostri Regis etc. fol. 34. Et affirmat Moli. in d. suo Repert.º Verb. Executor. vers.º Executores meri. fol. 131. col. 4. Et fere per totum dictum titulum. Cod. de Executo. et exactorib. lib. 12. Et Cod. de sportulis, et sumptib. in diversis. Et in eodem tit. Azo in d. sua Summa.

7. Et quia ex dicto tenuo taxato salario antiquo, ipsi, attentis praedictis, alere se non poterant, et sequebatur

quòd dictum suum Officium esset sibi damnosum con-
tra rationem iuris scriptam, in lg. sed etsi. ff. que-
madmod. testa. aperiantr. Et in lg. si servus. §. quod
verò. ff. de furtis. in lg. Sancimus. Cod. de poenis.
Et in lg. sed si quis. ff. de testamentis. in lg. non debet.
ff. de regulis iur. in quibus locis dispositum inveni-
mus, quod officium suum nemini debet esse damnosum.
Ideò ex omnium prædictorum ratione, tacitè et liben-
ter invenimus hodie permissum, et ex practica admis-
sum, et Styllo Regiæ Audientiæ approbatum, et sic
per legem; quia Stylus Curiæ pro lege servandus est, 8.
Ut affirmat text. in lg. 3. §. lex Iulia. et ibi Bart.
num. .. ff. de testibus. Et in lg. l. num. .. ff. de
extraordin. cognito. Et Petrus Belluga in speculo Prin-
cipum. rubra. ii. §. his igitur. num. 8. Et plurimi
citati ibidem in sua addit. sub litt. E. quòd ipsi 9.
meri Officiales executores maius salarium, quàm præ-
dictum antiquum forale respectiue in dictis rebus, et
negotijs à se gestis, exequendo dicta Regiæ Audientiæ pro-
visiones, habere, et recipere possint, ut ita diligenter
expediant illas, prout facere debent iuxta ea quæ supra
num. 5. dixi. qua ratione conditus fuit noster nouus.
Ut patet in eo in princo. ibi. Con la diligencia que conuiene.
decernit quòd sit approbatum, et omnino permissum
dictum salarium ex dicto usu, et Styllo Regiæ Au-
dientiæ consuetum recipi per dictos meros executores.
Et quòd deinde simile salarium accipere possint exe-
quendo prouisiones Curiæ Iustitiæ Aragonum. Ut
patet ex nostro foro nouo, ibi. Su Magestad. Etc.
usque ad eius finem. Quod quidem salarium de
iure Sportula vocatur, Ut patet per totum tit. Cod.
de sportulis, et sumptib. in diversis. Et in lg. fin. Cod. de
fructib. et litis expensis. iuncta sua glosa ibi. in Verb.
sportulis. Et in §. triplici verò. Instita. de actionibus.
Et pro ratione ipsius salarij quilibet singularis 10.
potest conueniri coram Iustitia Aragonum, et extra-
hi à suo iudice ordinario, et locali, dumtamen sit
illud debitum ratione et causa executionis alicuius
prouisionis ipsius Curiæ. Ut affirmat Mols. in dicto suo

repert. in verb. Iustitia Aragonum. verso. Iustitia Aragonum se intromitit etiam. fol. 203. col. 4. Et in d. verb. Salarium. verso. Salarium quod recipiunt. fol. 297. col. 4. Et optima ratione quia ipsa prouisio oritur ex actibus iudicialibus gestis coram ipso Iustitia, vel in eius Curia. Vnde potest cogi in ea debitor Salarij executionis ipsius; et à suo iudice locali, et ordinario extrahi, tamquam Iudex competens in hoc.

11. Quemadmodum dicimus esse competentem quemlibet Iudicem ad conueniendum coram se singularem personam alterius loci ratione salarij Notarij pro scripturis, et actis iudicialiter coram se factis; quamuis ratione salarij dicti Notarij pro alijs Scripturis non iudicialibus, quae vulgariter in nostro Regno appellantur Scripturae de Caxa, nemo potest conuenire nisi coram suo ordinario, et locali. Vt affirmat tradens dictam differentiam inter dictas scripturas iudiciales, et extraiudiciales, idest, de Caxa, Speculator in d. lib. 1. tit. de Salarijs. § nunc. 2°. in ordine. num. 4. et 5. et Siluest. in sua Summa. verb. Tabellio. num. 6.

12. Et eadem ratione ipsi meri executores, quando executauerint prouisionem Regiae Audientiae, possint pro dicto suo Salario quemlibet singularem extrahere à suo iudice ordinario, et locali, et in dicta Regia Audientia conuenire eum; quemadmodum dictum est de Iustitiae Aragonum Curia. Et se pluries vidimus fieri ex practica, et dicto Styllo Regiae Audientiae, non obstante quod Moli. ubi sup.ª solum loquatur de Iustitia Aragonum.

Quibus praesuppositis, nunc vltra praedicta scias, quod dictum Salarium recipere dictos meros executores Officiales disponit forus noster nouus pro qualibet dieta. Vt patet in eo ibi. Tengan de Salario por dieta ₼. quae quidem dieta in Regno nostro per tres parasangas itineris, idest vulgariter loquendo,

por tres leguas de camino. Eundo, et redeundo connumeratur. Et ita ex practica, et dicto Stylo seruatur. quamvis nullus sit forus nostri Regni praedicta disponens. Et de iure vide in hoc Felin. in Cap. olim. num. 6. de exceptio. et Bart. in lg. continuus. §. cum ita. num. 4. ff. de verb. oblig. Quod enim salarium ipsi Executores habere possunt pro aliqua parte itineris ipsius dietae, quamuis non sit opus ratione sui officij, et executiones totam dietam, et iter ipsius transire. iuxta ea quae tradit Bart. in lg. 1. num. 3. ff. si quis cautionib. iudic. sistend. caus. fact. non obtemperauerit. Et Felin. in d. Cap. olim. num. 4. de exceptionibus. 13.

Et ipsa dieta connumerari, et mensurari debet per viam per quam secure ambulent. et per eam viam quae magis frequentatur, etsi longius sit. Ut notant Bart. in d. lg. 1. num. 5. ff. si quis cautionib. in iudic. sistend. Et in lg. itinere. num. 3. ff. de verb. signif. Et in lg. continuus. §. cum ita. num. 5. ff. de verb. oblig. Et in lg. Imperator. ff. de appellatio. recip. Et Felin. in d. cap. olim. num. 6. de exceptio. et ibi Bald. num. 1. Quod intellige, dumtaxat per dictam viam longiorem de necessitate ire debeant pro securitate, et non aliter. quia salarium ipsis non debetur omnino pro via, quam faciunt, sed pro illa tantum quam facere debent. Ut tradit Felin. per Ioann. Aret. in d. cap. olim. num. 6. de exceptionibus. Et Bart. in lg. veteres. ff. de itinere, actuq. priuato. 14.

Ad titulum, de los Carceleros de las Carceles Reales. fol. 9.

Summarium.

1. Captus carceratus fugiens, an habeatur pro confesso, et qua pœna puniatur
2. Captus fugiens à posse Officialis eum capientis, an sit confessus. et de eius pœna.
3. Captus carceratus inventus frangendo carcerem, an sit confessus. et de eius pœna.
4. Captus carceratus fugiens à carcere inventis ianuis apertis, an puniatur.
5. Custos carceris ex fuga capti, etiam invento fugiente à carcere, et iterum capto, et reddito ad carcerem, qua pœna puniatur. et num. 6. et 8.
6. Custos carceris negligens, an teneatur dolo vel culpa.
7. Custos carceris tenetur pro filio, uxore, famulo, vel à se substituto.
8. Custos carceris, qualis esse debeat. et num. 10.
9. Custos carceris, iuramentum, et homagium, antequam tenetur prestare.
Officialis an possit exercere suum officium antequam praestiterit iuramentum, et valeat per se gestum, remissiuè.
10. Custos carceris secularis Iudicis, exemptus à Regia iurisdictione esse non potest.
11. Fabricatio, vel custodia carceris ad quod pertineat, et punitio Carcerary delinquentis in suo officio.
12. Carcer qualis esse debeat, et de eius inventu. et quo modo captus sit detinendus in eo. num. 16.
13. Carceratus manifestari potest ex causa ne detineatur in carceribus prohibitis. et sic manifestatus, à quo puniatur
14. Carcer manifestatorum ubi, et à quo in effectum constituatur. et num. 16.

Rex, nec eius Officialis, in carcerem manifesta torum intrare nequit, nec in ea habet iurisdictionem. 15.

Carcerem, et captos qualibet hebdomada visitare debet Iudex. Et precipue Locumtenens Iustitiae Arag. 17.

Ad Forum unicum. tit. de los Carceleros de las Carceles Reales. fol. 9.

Per forum unicum, tit. de Custodibus Carcerum fol. 163. duo sunt disposita. Primum, Captus fractor carceris puniatur pena delicti de quo accusatur, quia ex ipsa fractione habetur pro confesso criminis captionis. quod idem tradit Molin. in suo Repert. fororum verbo. fractor carceris. fol. 159. col. 4. Et idem esse de iure tradit Chassan. in consuetud. Burgundiae, in rubr.a i. vers. es droitz. num. 66. fol. 70. et in §. 5. vers. sil na grece. num. 116. fol. 213. Et affirmans eam esse communem opinionem Iul. Clarus in sua pract.a crim. §. fin. quaest. i. num. 25. et Nicol. Boer. deciss. 207. num. 1. et 5. et deciss. 215. num. 9. et 21. cum seqq. Ubi ipse in num. 12. et Duenas in regula 389. Et precipue regula 393. in eius tertia ampliatione, sub verbo, fuga. in i. tomo regul. utr. iur. fol. 641. col. 2. asserunt, idem esse non solum quando captus a carcere de facto fugit, sed quando ab Officiali eum ducente ad carcerem, ab eius posse antequam sit positus in carcere aufugit. quod quidem videtur decernere observ. 2. tit. de proditor. fol. 26. et Aegid. Boss. in suo tract. crim. tit. de captura. num. 19. et explicat Molin. ubi sup.a 2.

Etiam idem esse dicas, si ipse captus carceratus inveniatur volens, et procurans frangere carcerem, et non potuit. 3. Et similiter si ianuis apertis dicti carceris ab eo aufugit. prout colligitur ex dispositione dictae observantiae 2.ae et per tradita ab Hypolito in rubr.a Cod. de probatio. num. 265. et in sua pract.a §. antiquae. num. 36. et 45. Et ita est verum de foro ut in dicta observ.d 4. quamvis de iure videatur esse contrarium, prout affirmant Duenas, et relati ab eo, ubi sup.a in prima eius limitatione. fol. 642. col. i. Et Sals. in repetitione leg. admonendi. num.

172. ff. de iureiurando. Ubi ipse circa hoc alias plures ampliationes, et limitationes ponunt, prout in eis videbis.

5. Et in praesenti procedendo ad ulteriora, dicas, quod praedictus forus unicus disponit secundo, quod praedicta non solum procedunt in capto, sed etiam in custode carceris, ut ipsemet custos puniatur pro fuga capti carcerati accusati, simili poena, qua captus pati, vel puniri debebat. Ut probant forus unicus, tit. de custodibus reorum fol. 163. et affirmant de iure Nicol. Boer. in decis. 217. num. 1. et 3. et Thom. Gramat. in voto 29. num. 14. cum seqq. Bart. in suo tract. de carceribus num. 27. Aegid. Boss. in suo tract. crim. tit. de carcere num. 9. cum seqq. Iul. Clar. in d. sua pract. crim. quaest. 78. num. 8. Menoch. de arbitrar. casu 302. num. 2. Ubi inquit idem esse si ipse captus aufugiat cum est captus pro debito civili. quia custos tunc tenetur ad solutionem debiti creditori, cui carceratus fugiens obligatus esset. Et ita esse tradit Bart. ubi supra num. 27. per text. in l. quoties. Cod. de exact. tribut. lib. 10. Ad quam quidem solutionem tenetur custos quamvis fugitivus debitor revertatur ad carcerem, per Salicet. in d. l. admonendi. ff. de iureiurando. et ibi Iud. Rom. Et optime Menoch. de arbitr. casu 301. num. 3. et dicto casu 302. num. 3. allegans plures alios etiam asserentes in dicto casu non debere ulterius quaeri, vel probari, an ipse debitor esset, vel non esset vere debitor, quia ex dicta fuga pro

6. vero debitore habetur. Et ipse custos remanet obligatus ad dictam solutionem dicti debiti, dummodo dictus captus fugerit negligentia ipsius custodis, nam illa negligentia habetur pro culpa, et culpa pro dolo, et sic tenetur omnino. Ut explicant dictus Thom. Gram. in d. voto 29. num. 1. et 4. et per totum. Et Boer. et caeteri supra relati in locis citatis. Et ita intelliguntur verba nostri fori unici citati, procedere. Ut patet

in illis verbis, ibi: fraudulenter, etc. Et Nicol. Boer. in decis. 216. num. 1. et 6. et glosa communiter recepta per Bart. et Bal. in l. si pecuniam. §. sed si eligat. in verb. carere. ff. de condict. causa data.

Et predicta intellige non solum culpa ipsius met Custodis, sed etiam sue uxoris, filii, famuli, vel substituti, quia culpa ipsorum sibi reputatur. Ut inquit d. Nicol. Boer. in d. decis. 217. num. 11. Et Menoch. de arbitrar. d. casu 302. num. 5. Ratio est, 8.
quia dictus Custos, cum sit officialis, et mercedem recipiat pro custodia carceris, et captorum, requiritur quod sit discretus, industrius, et fidelis. Ut in Clement. 1. §. sane, de hæreticis. et in l. 1. Cod. de Cond. in public. horre. lib. 10. et probat Nicolaus Boer. in suo tract. de custodia clavium. num. 12. Et ideo per consequens dicti sui officii periculum prestare tenetur. Ut dicit d. Thom. Gram. d. voto 29. num. 3. Et etiam antequam dictum predictum officium Carcerarii exerceat, iuramentum solemne super 9.
sacrosanctis Dei Evangeliis prestare debet. Ut in d. Clement. 1. §. porro. de hæreticis. et in cap. Ubi periculum. §. preterea. ibi: Superhis autem. etc. de Elect. lib. 6. Et inquit Nicol. Boer. in d. suo tract. de Custodia clavium. num. 11. et 52. et segg. et a se ibi relatis.

Et ita esse in nostro Regno, patet ex nostro foro novo in presenti, ibi: que prestan homenages a su. etc.
Adeo quod si delinquat in dicto suo officio in predictis casibus, vel in aliis in quibus delinquere possunt, 10.
traditis, et explicatis per dicta iura citata, et ultra ea per Petr. Belluga, in speculo Principum, in rubr. 35. §. post militares. num. 24. et Nicol. Boer. decis. 21. et d. decis. 217. et 317. tunc punitur per Iudicem cui dictum homagium prestitit. Et ad hoc ut exceptione alicuius exemptionis, ab ipso Iudice, vel eius iurisdictione eximi, vel liberari nequeat, in Regno nostro disporitum est optima ratione, quod nullus exemptus

à dicta iurisdictione possit esse nec nocere dictum officium Carcerarij, vel Alguaziatus carceris, ut traditur in presenti nostro foro nouo, ibi: Porser exemptos. versiculum finem eius.

11. Quae omnia, et precipue dicta dispositio nostri fori iuvatur ex traditis per Iulium Clarum in d. sua practi. crim. §. fin. q. 46. num. 3. asserentem, quod fabricatio domus ad usum Carceris pertinet ad Ciuitates, seu loca, in quibus de carcere est prouidendum; Custodia vero carcera torum pertinet ad Regem, seu dominum cuius est iurisdictio, et eius officiales. Et affirmat idem Avendaño de exequendis mandat. Princip. lib. 1. cap. 20. per totum. Et etiam forus nostri Regni conditus anno. 1564. Montisoni. sub tit. De las carceles de los manifestados. fol. 13. Et forus noster nouus in presenti, loquens generaliter de dicto carcere manifestatorum, et de Regali. Ut constat ibi. De las Carceles Reales, o de los manifestados etc. Et ibi. De dichas carceles etc. Unde recte videtur esse officialis et custos carceris, iurisdictionis Regis, vel domini ipsius iurisdictionis, et quod ab ipso puniatur, ut dictum est supra num. 10. quia solum fabricatio est Ciuitatis, vel loci, ubi fabricatur.

12. Quae quidem fabricatio non debet fieri, nec admitti esse pro carcere in subterraneo, vel in turri. quia ipsum subterraneum, vel turres non admittitur pro loco carceris, imo non permittitur, et omnino excluditur, et repellitur. Ut decernit forus. 1. tit de custodia reorum. fol. 163. et Molinus in d. suo repert. foror. verb. Alguaziri. versiculo Alguaziri domini Regis. fol. 14. col. 4. et verb. Carcer. versiculo in carcere communi. fol. 58. col. 3. et in verb. Captus. versiculo captus non debet. fol. 55. col. 2. et affirmat Menoch. de arbitrar. casu. 305. num. 5. quae dispositio fundari potest in eo, quia carcer inventus, et factus, siue fabricatus est ad custodiam malefactorum, et non ad poenam. Ut patet in cap. quamvis. de poenis. lib. 6. et in l. aut damna. §. solent. ff. de poenis. et explicant Ant. Gomez tom. 3. variarum. cap. 9. tit. Captura reorum. num. 6. et Menoch. d. casu. 305. num. 2. Petr. Belluga in d. speculo Principum. rubr. 31. §. quamvis carcer. num. 1. et ibi relati sub lit. A. in eius additione.

Ideo recte seruatur dispositio foralis in Regno nostro 13.
decernens, quod quis captus possit manifestari, causa
ista causa, et ratione; nec possit detineri captus
in dictis carceribus non permissis, nec in alijs in qui
bus sequatur capto tortura. Et propter ea captus ma-
nifestatur per Curiam Iustitiæ Aragonum. Vt patet in
foro 1. tit. de manifestat. person. fol. 155. Et affirmat
reddens methodum, et modum procedendi in hoc, Petr.
Molinos in sua pract.a iudic.a tit. processus super mani
fest. person. per totum. fol. 344. Et præcipue ibidem
in vers. Item se aduierte que algunas vezes. fol. 345. col. 2.
Et ad maiorem securitatem prædicti timoris, et re- 14.
cursus, Vtitur, quod manifestatus dicta causa, et ra-
tione, si sit extra Ciuitatem hanc Cæsaraugustanam
captus manifestatus, commendatur Iurato loci vbi
captus est, et in dicta Ciuitate Cæsaraugustæ; vel etiam
si manifestetur aliqua alia qualitate tradita per dic-
tum Petr. Molinos Vbi sup.a in vers. prout sup. fol. 343.
col. 1. tunc duci debet ad prædictum carcerem mani-
festatorum. Vt affirmarit prædicti, et for. Razonable
cosa. tit. de officio Iustitiæ Aragonum. fol. 23. dispo-
nens etiam, quod dictus carcer fabricari debeat, prout
hodie fabricatus est in dicta Ciuitate Cæsaraugustæ
in Mercato, siue Emporio, iuncto carcere Regali com-
muni ipsius Ciuitatis. Et quod in dicto carcere 15.
manifestatorum, Dominus Rex, nec eius officiales non
possunt intrare, quia in eo nullam iurisdictionem,
nec potestatem habent. Quæ omnia per dictum forum
affirmat Moli. vbi sup.a in d. vers. Carcer manifesta-
torum. fol. 58. col. 3. Et dictus forus vnicus. sub tit.
de la carcel de los manifestados. fol. 17. conditus dicto
anno 1564. Montisoni. Imo ibi captus detinetur 16.
sub fideli custodia, et quilibet captus custoditur et
in carcere detineri debet firmo, et modo tradito à foro
Regni nostri, iuxta forum fin. eiusdem tituli. De
custodia reorum. fol. 163. Et explicat Menoch. de arbitr.
dicto casu 305. per totum. Et Iul. Clarus. in d. suæ pract.a
crim. §. fin. q.e 46. num. 1. Et Ceraan in suo tract. de
Visita de Carcel. Cap. 3. num. 7.

17. Et attendentes nostri Regnicolae, quod praedicta
seruentur melius, et quod nullo modo vinculis pro
hibitis, vel alio aliquo medio capti vexentur, vel
macerentur per custodem carceris, decreuerunt
per forum, quod ipse Iustitia Aragonum, siue aliquis
eius locumtenentium nominatus, per se teneatur om-
nino visitare qualibet hebdomada, in quodam die
ipsius, dictum Carcerem, et in ea captos, et carce-
ratos. Vt patet per forum vnicum. sub tit. que el
Iustitia de Aragon, o vn lugarteniente suyo etc. fol. 18.
Montisoni conditum anno 1564. Quae quidem dispo-
sitio, et eius obseruatio, laudabilis, et receptissima est
et iuncta operibus Misericordiae, et pro tali seruari
diligenter debet, prout fieri, et ea vti affirmat Me-
diolani, et in tota Hispania. Ant. Gom. in d. 3.
tomo variarum. d. cap. 9. d. tit. de captura reorum.
num. 7. in fine. et Iul. Clar. in d. sua pract.
crim. d. § fin. d. q. 46. num. 4. et 5.

Ad titulum, de los Procesos de Infanzonia. fol. 10.

Summarium.

1. Infantionis privilegia, et materia remissivè.
2. Infantionia personaliter prosequitur
3. Filius Infantionis prosequentis suam Infantioniam, et morientis, prosequitur eam, etiam si sit bastardus. et num. 4. et 5.
4. Filius Infantionis nascitur Infantio, et eius haeres dicitur in hoc, iure immutabili sanguinis.
5. Filius bastardus Infantionis, an sit Infantio.
6. Sententia Infantioniae patris, prodest filijs natis, et nascituris, et alijs descendentibus de suo genere, et linea. et num. 7.
7. Infantionia petitur, et acquitur per successionem paternam masculinam.

Infantionia Uxoris non prodest viro, nec eius filijs, etiam si prosit ipsi Uxori. ~~et num.~~ 8.

8. Uxor permanens vidua, dicitur esse in matrimonio Viri mortui, et eius uxor.
9. Infantionia unius fratris prodest alijs fratribus germanis, et consobrinis.
10. Infantionia probari per gradus, vel possessionem, quando, et quomodo dicatur, et sit procedendum.
11. Infantio an sit filius Civis Caesaraugustae, et promoveri possit ad militem. et num. 12.
12. Miles quis creari possit, et per quem, et ubi.
13. Militum species in Aragonia.
14. Milites in Aragonia, hermunij quare appellentur.
15. Infantiones in quibus expensis contribuere debent cum alijs habitatoribus, et personis. et num. 17.
16. Infantiones ementes praedia à plebeijs, quando teneantur vel non, ad solutionem tributi, et peyta.
17. Infantiones gaudent privilegio concesso vicinis, et habitatoribus loci eorum habitationis.

Ad Forum Unicum. sub tit. de los Procesos de Infanzonia. fol. 10.

Materiam Infantionum, et eorum privilegia, et prerrogativas, et species, et modum proponendi et probandi illam in Regno nostro latissime explicant, et disputant Moli. in suo repert. foror. verb. Infantiones, per totum. fol. 172. et segq. et Petrus Molinos in sua pract.^a iudic.^a in tit. de processu super probatione Infantioniae. fol. 268. et Ferrer in sua methodo iudic. tit. de processu prosecutionis Infantioniae. fol. 50. 1.

Unde in praesenti superfluum esset de praedictis in specie agere, nisi solum de necesarijs ad explicationem, et ampliationem nostri fori. Et primo, de prosecutione dictae Infantioniae, et ipsius petitione, quae omnino fieri debet personaliter per ipsumet petente eam per posteriorem, vel gradus, et nullo modo admittitur fieri per procuratorem, etiam habentem speciale mandatum ad illud. Ut affirmat praedictus Moli. ubi sup.^a per observ.^am j.^am tit. de salua Infantionie facienda. fol. 31. 2.

Qua quidem ratione saepius visum est contingere, quem prosequentem processum suae Infantioniae, antequam sit causa finita, mori: et quia omnia fieri debebant personaliter, eius filius debebat de novo et ab initio, incipere processum, quia facta per eius patrem mortuum, sibi non poterant prodesse, et omnia gesta inania, et vacua erant. Ideo providens in eo forus noster novus, decernit quod possit dictus filius per mortem dicti eius patris, se opponere in processu incepto per suum patrem, et sumendo eum in puncto, et statu, in quo tunc sit, prosequi illum à dicto filio. Ut patet in litera nostri fori, per totum. 3.

Quod optima ratione permitti debent, quia filius dicti Infantionis, Infantio nascitur. Ut tenet Moli. in 4.

d. repert.o in verse Infantionis filius. fol. 172. col. 2.
Et dictam Infantioniam sibi pertinere iure sanguinis,
et conditione qua pater omnino dicendum est. Et sic
recte disponitur quod succedat loco patris quoad pro-
secutionem ipsius inceptam per patrem. Ut in lg. li-
beros. ff. de senatoribus. et in observ.a 1. sub tit.
de conditione Infantionatus. fol. 31. Et praecipue
quia ipsa iure sanguinis, quo patri et filio petit
Infantioniam, et eam prosequi curant, est immuta-
bile. iuxta text. in lg. iura autem agnationis. ff.
de pactis. et lg. iure sanguinis. ff. de regul. iur. et
ibi Decio in prima et num. 1. et Andr. Tiraquell.
in suo tract. de nobilitate. cap. 22. num. 14. Et per
consequens in dicto filio ius patris immutabile est,
et ipsomet iure immutabili haeres patris filius in hoc
dicitur. iuxta text. in lg. in suis. ff. de liber. et posth.
Et in lg. scripto haerede. ff. unde liberi. et in lg. 1. §.
qui sunt in potestate. ff. si quis omissa causa testa-
menti. lg. liber homo. §. apud Labeonem. ff. de
stipulat. servor. Et adeo nostri fori dispositio ha-
beri debet pro recte fundata in praedictis rationibus
et aliis plurimis ex eis ortis. adeo quod dictus fi-
lius permittitur prosequi dictum processum: quemad-
modum permitteretur patri eius viventi. Ut patet
in nostro foro, ibi: Como el de quien lo podia hazer.

Bal. lg. principaliter. la 1.a Cod. de liberali causa. Otalora de nobilitate. fol. 180. cum segq. ff.

5. Circa quae omnia advertenda sunt nonnulla. Et
primum quod non requiritur quod sit filius le-
gitimus, quia etiam filio bastardo, et illegitimo
permittitur dictum processum ab eius patre super
Infantionia inceptum, opponendo se in eo per mor-
tem dicti patris, prosequi. quia in nostro Regno
filius bastardus, et illegitimus Infantionis, Infantio
dicitur. Ut affirmat Mol. in d. suo repert.o verbo
verso infantionis filius. fol. 175. col. 1. Et ita vi-
demus quotidie servari per Audiam Sublimem ?am

tit. de Conditione Infantionatus. fol. 19. Et hoc idem de iure confirmant esse Anar. Tirag. et à se relati in eius suo tract. de nobilitate. Cap. 15. num. 25. et fere per totum dictum Cap. 15. latissime disputans de hac materia.

Secundum. Advertendum est, quod sententia obtenta à patre, sive eo mortuo, à filio super Infantionia predicta, non solum ibi prodest, sed etiam eius filijs, sive respective fratribus, natis, et nascituris. per text. in lg. Senatoris filius. ff. de senatoribus. Ubi disponitur, quod nihil interest, ut filius Senatoris dicatur, quod sit natus antea, vel dum senator est, vel postea. prout per illum text. ibi tradit in proprijs terminis Guil. Cun. loquens de Infantionia. Et idem videtur confirmare Rayn. in suo tract. de nobilitate. quest. 61. et Bloch. in Cap. per venerabilem. Extra. qui filij sint legitimi. 6.

Tertium. Advertendum est, quod requiritur omnino, quod ipse prosequens processum Infantionie sit successor per lineam masculinam paternam, et non femeninam maternam. quia filius, et successor patris Infantionis declarari debet esse Infantio, non autem filius matris Infantione, quia aliter si eius pater non sit Infantio, quamvis sit eius mater, illa sibi non prodest. Ut inquit Mol. ubi sup. verso Infantionis filius. fol. 19. et forus fin. tit. de condit. Infantionatus. fol. 129. Et de iure text. in lg. liberos, et ibi Bald. ff. de Senatoribus. que quidem Infantionia matris, non solum in dicto nostro Regno non prodest filio eius, habenti patrem plebeium, sed etiam nec dicto patri. quia Infantionia Uxoris non prodest marito homini plebeio conditionis, quamvis sit contrarium de Infantionia mariti, quia ea prodest Uxori non Infantione. Ut colligitur ex Mol. ubi supra. et ex d. foro fin. Et de iure est text. in lg. i. 7.

21. est text. in lg. 1. Cod. de dignitatib. lib. 12. et ibi
ex Bart. num. 34. et 40. lg. femina. ff. de senatorib.
et ex Andrea Tiraq. in a. tract. de nobilitate. Cap. 181.
per totum. et ita est verum, durante tantummodo vita
dicti mariti, vel eo mortuo, dum ipsa uxor non nu-
bat iterum. imo viduitatem mariti Infantionis ob-
seruet, nam aliter, efficitur conditionis alterius ma
riti noui, et desinit esse conditionis mariti mortui.
Ut colligitur ex d. lg. femina, et ex traditis ibidem
à Bartulo, et Baldo, num. 1. et ex obseru. fin. tit.
de priuileg. milit. et Moli. ubi sup. verb. viduitas.
vers. viduitate durante fol. 330. col. 3. et in verb.
Infantio. vers. Infantionis uxor. fol. 175. col. 4. Ra-
8. tio est, quia durante viduitate, solum, videtur esse
in matrimonio. Ut tenent Jach. et plures à se cita-
ti in decis. eadem 77. num. 15. et Andr. Tiraq.
ubi sup. in d. Cap. 181. num. 9.
9. Quartum. Aduertendum est, quod predicta In-
fantionia probata non solum prodest filijs Infantio-
nis legitimis, vel bastardis. Ut supra num. 4. et 5.
et 6. dixi, sed germanis, et consobrinis ipsius Infan-
tionis, in quos etiam illud ius Infantioniae transit.
Ut patet ex obseru. 1. tit. de salua Infantionia.
Ut affirmat Moli. in d. verb. Infantio.
fol. 31. Ut affirmat Moli. in d. verb. Infantio.
vers. Item quod non solum. fol. 176. col. 3. et per
consequens transire videtur non solum ad descenden-
tes, sed etiam ad consanguineos transversales. quod
quidem de iure esse affirmant Andr. Tiraq. et à se
relati, in dicto tract. de nobilit. Cap. 17. per totum.
10. Et ipsi tenentur probare descendere se ex illo, qui
habuit, vel habet priuilegium dictae Infantioniae, ut
declarentur se esse Infantiones et gaudere, et uti posse
eo priuilegio. Et legitime dicitur modo predicto In-
fantionia probata per gradus. Ut explicant Moli. ubi
supra. vers. tamen si vult probare. fol. 177. col. 1.
et Petrus Molinos in sua pract. in iudic. et Ferrer
in d. sua methodo, in locis supra citatis. In quibus

locis etiam affirmat ipsemet, quod si petatur fieri dicta declaratio Infantioniae, non ex vi dicti privilegii, sed ex vi possessionis suorum praedecessorum, tunc aliter procedendum est, scilicet, articulando et probando possessionem suorum, avi, patris, et ipsius actoris praetendentis habere ex usu, et possessione praedicta, ius Infantioniae. Et similiter ex eo qui per dictum usum, et possessionem communiter probetur esse respective ab omnibus pro Infantionibus tenti, nominati, et reputati. Quae omnia de iure etiam idem esse videtur ex traditis per Andr. Tirag. et plurimis à se ibi relatis in d. tract. de nobilit. cap. 10. num. 6. 8. et 13. Ubi ipsemet Tirag. in cap. 14. per totum confirmat quod in Regno nostro ex praedictis Mol. et Petro Molinos, et Ferrer in locis supra proximis requiritur, scilicet, quod debet articulari et probari in praedicto casu, quod praedicti respective fuerunt, et sunt in dicto usu, et possessione, scientibus, et tollerantibus, et non contradicentibus Domino nostro Rege, eiusque Officialibus. Et si actor dictae Infantioniae, vel dictorum suorum, avus, vel pater respective fuerunt, vel sunt alicuius loci domini temporalis, ipso domino loci praedicti. Et in quocumque casu Concilio, et Universitati loci habitationis ipsius, et illius ministris, et Officialibus.

Quintum. Advertendum est, quod praedicta fallunt in filio Civis Caesaraugustae, quia ipse gaudet privilegiis, et immunitatibus, filiis Infantionis concessis, dumtamen promoveatur ad militiae dignitatem per aliquem militem. Quae quidem promotio ipsius fieri potest, quemadmodum permititur fieri de dicto filio dicti Infantionis. Ut patet in d. observ. 9. tit. de Condit. Infantionatus. fol. 19. Et in foro: Interes muy grande. Et foro fin. tit. de creatione militum fol. 128. Et affirmat Mol. Ubi supra vers. Infantionis filius. fol. 121. et in vers. miles vers. miles potest. fol. 224. col. 2. 11.

12. Ex quibus colligitur etiam quod solum dicta pro-
motio in nostro Regno permittitur fieri per aliquem
militem de filio Infantionis, vel Ciuis honorati
Cæsaraugustæ, vel alterius obtinentis dicta priuilegia;
non autem de alijs personis, quæ enim non possunt
promoveri ad dictam militiam, non solum per dic-
tum quemlibet alium militem, verum etiam nec per
Dominum nostrum Regem, salua sua clementia, nisi
faciat dictam promotionem dictus Dominus Rex exis-
tens in exercitu. Et ita seruatur in Regno ex dis-
positione dictorum fororum loquentium in prædic-
tis casibus, in quibus etiam de iure permissum vi-
detur idem esse, vigore priuilegiorum, vel statutorum
prædictorum præcedentium. Vt latissime tradit d.
Andr. Tiraq. in d. suo tract. de nobilitate. cap.
10. num. 1, et quatuor seqq. Quamvis dicto iure
communi inspecto, nulla est limitatio in prædictis,
quemadmodum est in nostro Regno de foro, et iure
municipali; quia ius prædictum commune cuilibet
Principi in suo territorio ab eius libito voluntatis per-
mittit promovere quem voluerit ad militiæ dignita-
tem, et concedere ei ipsius priuilegia, immunitates,
et exemptiones. Vt explicat d. Andr. Tiraq. in
d. suo tract. de nobilitate. cap. 6. sexto num. Imo vltra
prædicta ex nostri Regni dispositione dictum ius
commune limitatur etiam, quia miles creatus in
alio Regno, vel principatu per Regem, seu Principem
dicti Regni, vel Principatus iuxta leges, et obseruan-
tias, et potestatem ipsorum Regis, vel Principis: ni-
hilominus in d. nostro Regno priuilegium ipsius crea-
tionis, siue promotionis sibi non prodest, nec gaudet
priuilegijs, immunitatibus, et exemptionibus militiæ,
nisi sit promotus, et creatus in casibus, et iuxta
dispositionem dictorum fororum nostri Regni, et

secuta approbatione, et confirmatione Domini Regis huius nostri Regni. Vt patet in dicto foro fin. d. tit. de creatione militum. fol. 128. et in alijs supra citatis. 51

13. Sextum. Aduertendum est, quod in nostro Regno plures esse videntur species militum. Vt affirmatur obseru. 2. d. tit. de condit. Infantionatus. fol. 19. et Molin. vbi supra vers. Conditio Aragonensium. fol. 178. col. 4. et etiam omnes supra citati de hoc loquentes. De quibus in prædictis locis videbis, quando de eis particulariter scire opporteat.

14. Septimum. Aduertendum est, quod in nostro Regno Infantiones appellantur Hermunij, ex eo quia immunes sunt ab omni onere, siue munere plebeio. Et proprium est eorum recipere, et nihil soluere, vel dare pro seruitute plebeia, ita quod nemini dare, seu seruire ex necesitate teneantur. Vt affirmant Molin. vbi sup. vers. Infantionis proprium. etc. fol. 175. col. . et in d. vers. Conditio Aragonensium fol. 178. col. 4. et obseru. 1. tit. de priuileg. militum. fol. 20. et in obseru. fin. tit. Interpretationes qualit. et in quib. fol. 23. et obseru. vnica. tit. de munitionibus construendis. fol. 24. Et de iure confirmari idem potest per d. Andr. Tiraq. et iura à se citata, in d. tract. de nobilit. cap. 20. num. 5. et 165. et 172. et alijs pluribus.

15. Vbi in num. 166. à dicta regula excipit, prædictos Infantiones, et milites, teneri tantummodo in collectis, non seruilibus, contribuendis per habitatores loci domicilij eorum. quæ quidem fallentia locum habet etiam cum alijs in Regno nostro de foro, quia in eo ipsi Infantiones milites tenentur contribuere in nonnullis collectis præstandis absque ratione seruitutis, sed alterius causa. Et primò, in expensis constructionum, sustentationum, et refectionum murorum et fossarum loci eorum habitationis: Vt disponit

d. Obseruᵃ. 1. tit. de priuileg. militum. fol. 20. et d. Obseruᵈ. fin. tit. Interpretationes qualiter, et in quibus. fol. 24. et d. Obseruᵃ. unica. tit. de munit. construend. fol. 24. pro quo faciunt in hoc tradita per Auendan. de exequendis mandatis Principum. lib. 1. cap. 14. num. 19. Paul. de Castro. Consº. 423. prope finem. vol. 2. Bald. Cons. 212. vol. 3. Guido Papæ. deciss. 7. et 372. Chassan. in Rubrº. 1. §. 4. num. 37. quæ quidem in Regno nostro procedunt etiamsi ipsi Infantiones, et milites nulla bona habeant in terminis dicti loci. quia sufficit quod habeant solum domicilium ut teneantur ad prædictam solutionem. ut colligitur ex prædictis Obseruantijs proxime citatis. et ex foro unico tit. de contra. subsent. et foro unico. tit. de munit. constrᵈ. fol. 145.

16. Etiam secundo dicas, ipsos Infantiones, et milites teneri in expensis factis in expellendum, et compescendum latrones invadentes territorium loci eorum domicilij, et incolas, vel habitatores illius loci oppressantes. ut patet ex prædictis omnibus supra citatis. Et in specie tenet Ripa in lib. 2. resp. cap. 20. num. 7. affirmantes ipse, et omnes prædicti, quod in dictis duobus casibus tenentur etiam ad dictarum expensarum solutionem Clerici, et ita seruari semper audiui, et meo tempore vidi in Nostro Regno, quod ipsi Infantiones, milites, et etiam Clerici faciunt dictam solutionem.

Tertio, dicas, Ipsi Infantiones, et milites, ementes prædia ab hominibus plebeijs siue seruitijs, teneri ad solutionem tributorum, et peytarum, ante venditionem in dictis prædijs impositarum, siue annexarum, non autem postea. ut tradit d. Moli. ubi supra. verb. peyta. verso peytare tenetur. fol. 255. col. 1. et verb. Infantiones. verso Infantiones habitantes. fol. 174. col. 2. et Obseruᵈ. Item homines. 6ᵃ. in ordine. tit. de empt.ᵉ et vendᵉ. fol. 12. et obseruᵃ. 2. tit. de priuileg. militum. fol. 20. et obseruᵈ. Item milites. 7ᵃ. in

ordine. Et Boserd. Item milites. 12. in ordine. tit. de salua Infantionum facienda fol. 31. Et precipue quod solum teneantur in oneribus ante dictam venditionem carricatis, et impositis, et non postea, Vt dictum est probatum in d. Boserd. Item milites 12. in ordine. et per Alciat. vbique. Vers. Infanthones habitantes. et ibi: Omnia onera. et de iure per Bartholom. Socci. in cons. 12. per totum vol. 4. Alber. et Paul. de Castro. per textum ibi. in lg. licet actio. §. Fiscus ab omnium. ff. de public. et vectig. et comi. Bart. in lg. Paulus. num. 3. ff. de acq. hered. et Deci. in lg. in omnibus causis id. ff. de regul. iur. Alex. in lg. quia tale. num. 3. ff. de soluto matrimonio. Didacus Perez in lg. 1. tit. 3. ordinamenti. col. 90. et in lg. 12. glosa vlta. tit. 4. lib. 4. ordinamenti. Gregorius Lopez in lg. 55. tit. 6. p. 1. Ripa in lib. 2. Respons. Cap. 1. num. 16. Andr. Tirag. de retract. linag. §. 1. glosa 13. num. 12. cum segg. Guido Pap. decis. 29. Silua Cons. 9. num. 9. et segg. et Cons. 77. num. 10.

Quod quidem omnino aduertendum est pro plurimis locis dominorum temporalium, in quibus Dominis non debentur peyta ratione bonorum. quia super bonis, et predijs non sunt dicta peyta carricata, vel imposita, imo sunt personalia, et non realia. Et precipue hoc esse verum scio absque dubio in Baronia de Hariza, in qua pater meus, et eius predecessores domicilium habuerunt, et plura predia emerunt ab hominibus plebeijs, et signi conditionis, et nullum tributum soluerunt, nec hodie soluimus eius filij ratione predicta. Et circa hoc contigit, quod dominus temporalis dicta Baronie intentauit anno 1589. mediante preconio publico per loca publica Ville, et locorum dicte Baronie, prohibere sub certis penis omnibus suis vassallis, et hominibus signi conditionis plebeijs, quod deinceps non possent nec auderent, cedere, donare, vendere, vel aliquo modo alie- *

nare sua prædia alicui Clerico, vel Infantioni, aliter quod vltra dictas penas dicta alienatio esset nulla, et dicta prædia, seu bona sita vendita, sibi confiscata. De quo enim sentientes se omnino grauati dicti Clerici occurrerunt ad Episcopum suum, et sub grauis censuris, et penis, mandauit reuocari prædictam prohibitionem, mediante alio publico preconio per eadem loca publica facto.

Et prædicti Infantiones, postquam nonnullis precibus, et rogarijs, petierunt a dicto domino, reuocari dictam prohibitionem, et noluit, omnes existentes in dictis precibus, fecerunt electionem iurisfirmæ ad Curiam Iustitiæ Aragonum, et in Curia se representarunt cum dicto instrumento electionis, et fuerunt sibi concessæ literæ dictæ representationis, et inhibitoriæ, et compulsoriæ contra Notarium, et fuerunt ei intimatæ, et reportatæ. Et rebus sic stantibus dictus Dominus temporalis fecit dictam reuocationem dictæ prohibitionis, mediante alio publico preconio per eadem loca publica facto. Et sic cessauit dicta lis, et processus dictæ electionis iurisfirmæ, intitulatus, Processus Francisci de Urzedo, et aliorum Infantionum, super electione iurisfirmæ grauaminum factorum. in Scribania Martini de Lanuza actitatus.

Et similiter dicendum est, quod prædicta fallunt etiam in Infantionibus habitantibus in locis domini nostri Regis, et ementibus prædia ab hominibus plebeijs dictorum locorum Domini nostri Regis, quia pro eis nulla peyta nec tributa soluere debent. Vt affirmant Moli. vbi supra proxime citatus. et Obseru. 2. tit. de priuileg. militum. fol. 20. Et forus, item quod omnes. tit. de immunit. milit. et Infant. eorumque priuileg. fol. 129. Et sic patet, quod prædicti fori, et omnes Obseruantiæ supra citatæ, non sunt con-

trarij, nec contraria, quia loquuntur in diversis casibus, Ut patet ex praedictis.

Et redeundo ad ea, quae dicti Infantiones tenentur solvere; Quarto dicas, teneri in expensis necessarijs, factis pro defensione privilegij concessi loco eorum domicilij. Ratio est, quia non obstante quod ipsi sunt de corpore separato à plebeijs. Ut sup.ª num. 14. dixi; nihilominus gaudent privilegio concesso Vicinis, et habitatoribus dicti loci; Et ideo onera in hoc sustinere debent cum alijs hominibus. Ut affirmat Molin. Ubi sup.ª vers. Infantiones habitantes. fol. 175. col. 4. Et in verb. privilegium. vers. privilegia concessa per Reges. fol. 264. col. 2. Et forus, Los privilegios. tit. de immunit. milit. et Infant. fol. 129. De qua materia, et etiam de omnibus, in quibus dicti Infantiones, et milites, immunes et liberi, privilegiati, vel obligati, et onerosi sunt, videbimus per tradita ab ipsomet Molin. in d. verb. Infantiones. per totum. Ubi latissime de praedictis scriptum est ab eo. Et ideo plus in praesenti de eis in specie agere superfluum videbitur. Et sic omitto, Ut supra in principio proposui. 17.

Ad titulum, de Limosna para los Hospitales de los niños. fol. 10.

Ad Forum Unicum. tit. de Limosna para los Hospitales de los niños. fol. 10.

De materia huius fori unici non requiritur in praesenti summarium. quia de ea dicta sunt omnia necessaria, et quae in praesenti dicenda erant, prout videbis supra in explicatione fori unici. sub tit. Limosna para el Hospital de nuestra Señora de Gracia de Çaragoza. fol. . . per totam. et praecipue in num. 1. et 5. Unde hic omito, ne semel repetatur una, et eadem res.

Ad titulum, de Officio Iustitiae Aragonum. fol. 10.

Summarium.

1. Iustitia Aragonum, et eius locumtenentes, quando, quomodo, et cuius expensis, debent ad executionem literarum suae Curiae personaliter accedere. Et quae sunt praecedenda ad hoc.
2. Iudex potest inobedientes punire, et plurima intentare ad reducendum eos.
3. Praecepto, siue prouisioni Iustitiae Iudicis non obtemperans, resistentiam committit.
4. Auxilium legis frustra implorat, qui committit in legem.

Ad Forum Vnicum. tit. de Officio Iustitiae Aragonum. fol. 10.

Per forum vnicum in praesenti citatum, incipientem, Muy conveniente y necesario es. huius tituli de Officio Iustitiae Aragonum. fol. 23. Et in Curijs Calatajubij anno 1461. editum, tria invenimus disposita ad nostri fori
1. ampliationem necessaria. Primum est, quod omnes, siue sint Iudices, siue privatae personae, sub poena Officialium delinquentium, tenentur obedire literis, et prouisionibus Curiae dicti Iustitiae Aragonum, et non possunt illas impugnare, et resistere, vel earum executionem impedire, Vt patet in dicto foro, ibi: Portanto. etc. vsque ibi: de los officiales delinquentes contra forum. De qua quidem poena remissiue via ibis supra in explicatione fori
2. tit. de Vsuris. num. 8. fol.
Secundum autem disponitur per dictum forum antiquum, quod in dicto casu quod executio dictarum literarum dictae Curiae impediatur, vel non obediantur dictae literae, dictus Iustitia, siue eius locumtenentes, ille illorum cui accedere incumbat tenetur personaliter

accedere ad locum executionis, et dictas literas vel provisionem executare si requisitus sit. et ad implementum prædictarum potest ducere secum omnes quos voluerit, et de eis se iuvare. qui omnes tenentur eum sequi, et auxilium, et consilium prestare, prout de his omnibus rebus, et alijs in prædicto casu necesarijs, et fieri requisitis et omnino occurrentibus, et opportunis in alio fere simili casu, latissime dixi supra in explicatione fori unici. tit. de rebellione vassallorum. fol. in diversis numeris in ipsius explicatione. Quibus omnibus addendo in præsenti dicas, quod ex eo quia forus prædictus antiquus quamvis disposuit quod teneantur accedere cum sint requisiti absque aliquo certo tempore limitato. et erat dubium, intra quod tempus tenebantur accedere, ideo forus noster novus in præsenti decernit, quod accipiant iter, et egrediantur intra decem dies post dictam requisitionem. Tertium enim dispositum est, quod dictus accessus quamvis fit proprijs expensis, ut dicit dictus forus, ibi: a sus propias expensas, nihilominus postea recuperari debent ex persona et bonis illius qui fuit inobediens, et impediuit, vel repugnavit, seu resistit dictas literas, sive provisionem, et earum executionem. ut patet in d. foro antiquo, in eius fine, ibi: e que las expensas etc. Quod quidem confirmat forus noster novus decernens in omnibus alijs stari dispositioni dicti fori antiqui. Et sic quod dictæ expensæ recuperari liceat, optima ratione de iure videtur, per ff. l. iam §. hoc iuditium. et ibi glosa, et Bart. num. i. et Iass. num. 3. et fere omnes DD. ff. si quis iusdicenti non obtemperaverit, asserentes puniri debere ipsos inobedientes 2 per Iudicem. et ipsemet Bart. in num. 7. et Iass. num. 22. et 25. quod dictus Iudex licite potest intentare plura ad implementum, et obtemperationem sive obedientiam prædictarum expensis inobedientium. Quæ enim recuperatio prædictarum expensarum in prædicto nostro casu disponit dictus forus antiquus, quod

fieri liceat, non obstante iuris firma, inhibitione, adiunctione, vel aliqua appellatione. Ut patet in eo in fine. Et recte ita disponitur ea ratione

3. quia non obediens praecepto. sive provisioni Iusti-
tiae Iudicis resistentiam committit, et inobediens est, et resistit Iustitiam, et leges, idest foros disponentes, quod dictum praeceptum sive literae, vel provisiones Curiae Iustitiae Aragonum executentur, et ad debitam earum executionem tradantur, Ut in principio dicti fori antiqui decernitur; et praedicta impediens, resistere dicitur, Ut inquit Bart. in extravaganti, Ad reprimendum. verb. terrore, et verb. rebellando. Unde committens in legem, et

4. in Iustitiam, frustra implorat eius auxilium, per vulgarem regulam iuris leg. Auxilium. ff. de minoribus. leg. etiam. ff. de solutionibus. leg. nemo. Cod. de Episcopali audientia. leg. qui contra. Cod. de incest. nupt. Cap. quia frustra, et ibi Abb. num. 2. et 3. de usuris. et Innocentius in Cap. intelligimus. num. 4. de adulterijs.

Ad titulum de los Oficios del Reyno. fol. 10.

Summarium.

1. Depputatorum Regni materia in eorum insaculatione, extractione, iuramento, et homagio a se praestando. Et numeris segg.
2. Depputati qui fieri possunt remissive.
3. Depputatorum Regni in eorum insaculatione, et extractione pro brachio Universitatis, Civitatum vel Villarum. Et in numeris segg.
4. Officiales Reipublicae plures labores sustinent, et pro eis sunt praemiandi, remissive et nu. 5.
   Universitas quae sit.
5. Officiales, sapientes, divites, nobiles, et Deum timentes, praesumuntur eligi.
6. Depputatorum obligationes, et potestates remissive.

Ad Forum Unicum. tit. de los Oficios del Reyno. fol. 10.

1. In Curijs celebratis Caesaraugustae anno 1436. per Regem Ioannem Locumtenentem Domini nostri Regis Alphonsi, et eius fratrem, Actu Curiae sub tit. Comision al Arcobispo. etc. fol. 58. fuit concessa, et commissa Don Alonso Archiepiscopo Caesaraugustano, et Mossen Ferrario de Lanuza Iustitiae Aragonum, potestas eligendi Depputatos Regni. Et in alijs Curijs celebratis Tirasonae anno 1495. per Dominum nostrum Regem Ferdinandum II. alio Actu Curiae. tit. Podera quarenta y ocho personas para insacular en los Oficios del Reyno. fol. 66. fuit permissum, et concessum quadraginta et octo personis, cuiuslibet brachij duodecim, fieri per eos

insaculatio, siue inbursatio personarum ad dictum Officium exercendum, mediante extractione facta ex eis quolibet anno, die, tempore maio, et forma, et numero infra exposito; Et prædictæ personæ vtendo dicta sua concessione, et permisso, siue facultate, prædictam insaculationem fecerunt, et eam factam tradiderunt Notario dictarum Curiarum, et ipsemet Notarius illam tradidit Notario dictorum Deputatorum. Et sic tradita fuit recondita in Archiuo, iuxta dictum Actum Curiæ. Vt colligitur ex Actu Curiæ de prædictis facto, et continuato sub tit. Acto de Corte de la insaculacion de los Officiales. fol. 67. Et in Curijs Potentis per Dominum nostrum Imperatorem Carolum, felicis memoriæ, anno. 1518. et 1519. Cæsaraugustæ, dispositum fuit, quod ex insaculatis extraherentur quolibet anno Octo, scilicet, duo ex quolibet brachio, ad exercendum ipso anno dictum Officium Deputatorum. Vt disponitur in Actu Curiæ tit. numero de Diputados. fol. 68. in quibus quidem Curijs de hac materia sub diuersis titulis multa fuerunt decreta, et disposita. Et inter ea iuramentum, homagium, excomunicatio, per eos præstandum, et sumenda, commissio, et custodia clauium prædicti Archiui, tam in præsentia extracti, quam in morte, vel in absentia ipsius. Et iuramentum respectiue, siue homagium, per ipsos custodes Clauium præstandum.

2. Et inter alia, quodam Actu Curiæ, sub tit. de las personas habiles à officio de Diputados. fol. 72. excipiuntur nominatim personæ inhabiles, et incapaces, ad dictum Officium. Et in alio Actu, eod. fol. sub tit. Los menores de edad de veynte años, etc. excipiuntur omnes minores viginti annorum, etiamsi dicti minores sint insaculati, et ipsi, vel alter ipsorum extraherentur in illo tempore, quia hodie extrahi non possunt. quia dicti minores hodie incapaces, et inhabiles sunt, non solum ad

exercendum dictum Officium, sed etiam ad insa
culandum se, quia ipsi insaculari nequeunt per
forum postea conditum in Curijs Montisoni cele-
bratis per Dominum nostrum Regem Philippum,
nunc dignissime, et feliciter regnantem, Monti-
soni Anno 1564. Ut patet in eo, sub tit. que
menores de edad de veynte años no puedan ser. etc.
fol. 14. Et ad similitudinem dicte concessionis
facte predictis Archiepiscopo, et Iustitie Aragonum,
in eis Curijs anno 1519. disponitur, alio Actu Cu-
rie mediante, sub tit. que se guarden las Ordi-
naciones de Taraçona etc. fol. 80. quod predicta
insaculatio deficientium deinde fiat in dicto
quolibet anno, usque ad totum Mensem Martij,
et hoc per Diputatos ipsius anni, quibus datur
forma in dicta insaculatione per alium Actum
Curie. tit. Insaculacion de los Officios del. etc. fol.
81. Et idem fuit confirmatum, et dispositum
fieri in Curijs Montisoni anno 1552. celebratis
per dictum Dominum nostrum Regem, tunc
Principem, et Dominum nostrum. Ut patet per Actum
Curie, in tit. del Officio de los Diputados, y del
salario. etc. fol. 89. Et precipue in nostra sub-
iecta materia, pertinente ad brachium Universi-
3. tatis, in predictis, fuit per Actum Curie, tit. del
Officio de Diputados, y otros Oficiales. fol. 90. decre-
tum, et Statutum, quod deinde si aliquis insa
culatus pro dicto brachio alicuius Universitatis,
recedat ab ea, et mutaverit domicilium, et in
alia nova habitationem fecerit per tres annos,
et eis elapsis contigerit extrahi pro dicta Uni-
versitate, pro qua erat insaculatus, quod dic-
tum Officium Deputati exercere nequeat, et pro
cedatur ad extractionem alterius pro dicto brachio.
Et predictis addendo dicas, quod per forum condi-

tum per Reginam Germanam, locumtenentem et Uxorem Ferdinandi II. in Curijs Montisoni anno 1512. fuit statutum et dispositum, quod omni no debeat insaculari pro brachio Universitatis persona ipsius Universitatis, et non alterius. Ut patet in d. foro Unico. tit. de imbursatione Officiorum Regni in loco. etc. fol. 26. Cui quidem foro, et ceteris alijs dispositionibus per dictos Reges Curiarum, vel aliter, de insaculatione predicti brachij Universitatis, et de nostra materia loquentibus, nunc forus noster novus addit quod non liceat pro dicto brachio ipsius Universitatis, Ciuitatum, vel Villarum, alijs insaculari in loco deficientium, nisi hi qui sunt de ipsa Universitate, Ciuitate, vel Villa, et sunt imbursati, et insaculati in officijs earum respective. Ut patet in tota litera nostri fori noui.

#Cuius quidem dispositio optima ratione videtur facta. quia ipsi insaculati in predictis officijs, habere debent regimen, et administrationem Universitatis, Ciuitatis, vel Ville. Et circa Reipublice gubernationem, et regimen, plures labores pati debent, Ut inquit Nicol. Boer. in tract. de seditiosis. num. 32. quia ipsi principaliter representant regimen, et gubernationem predicte Reipublice ipsius Universitatis; cum ipsa nihil aliud sit quam persone eam representantes. Ut tradit Nicolaus Boer. de autori. magni Consilij. § . 6. num. 22. 4.

Et eadem ratione, quod in regimine, gubernatione, et officijs Universitatis, Ciuitatis, vel Ville, sint insaculati, presumuntur esse benemeriti, fideles, et dignissimi ad officium Deputatorum. quia ad predicta officia Universitatis semper debent insaculari, et eligi sapientes, diuites, nobiles, 5.

et timentes Deum. Ut affirmant Nicol. Boer, et à
se relati in decis. 153. num. 32. Et sic patet quod
dispositio nostri fori noui recte procedat dispo-
nens, quod pro ipsius Universitatis, Ciuitatum,
vel Villarum brachio, semper deinde insaculentur,
de aprobatis, et insaculatis respectiuè in suis Offi-
ciis, et in suo Collegio, et Corpore receptis, et
incorporatis. quæ quidem dispositio Ultra prædicta,
confirmatur ex textu in Cap. bonæ. el 2°.
ad fin. de postul. Prælat. et in Cap. nè pro defectu,
et ibi Abb. num. 15. et 16. et in Cap. Inter Canonicos.
de electione. Et ex doctrina Felini in Cap. Cum acces-
sissent. num. 18. de Constitutionib.

6. Quæ omnia eleganter considerari debent in elec-
tione dicti Officij Deputatorum. quia ipsi quoad
regimen, et gubernationem Reipublicæ, non solum
unius Universitatis, Ciuitatis, vel Villæ, sed
totius Regni plurimas potestates, et facultates
habent, et etiam plures obligationes adimplere
debent. de quibus inutiliter in specie ageretur
in præsenti; cum noster Mol. in suo repert.
foror. verb. Deputati. per totum. fol. 95. cum
seqq. hoc agit in prædicta specie. Et hodie solum
est eis sublata dicta potestas, et facultas, in eligendo,
et nominando taxatorem mercantiarum, quem
nominabant in quolibet loco, ubi erat tabula
Generalitatis, iuxta dispositionem sibi concessam
per forum illum unicum Montisoni, anno 1564.
tit. que se pongan por los Diputados personas. etc.
fol. 19. qui forus tollitur, et corrigitur omnino
per Actum Curiæ conditum in nostris præsentibus
Curiis continuatum in princ.° huius Voluminis fo-
rorum, nihil loquens, nec disponens de alia disposi-
tione antiquiori forali, permitente cognitionem cir-
ca prædicta cuilibet Iudici ordinario cuiuslibet
dictorum locorum, in quibus sit tabula dicti Generalis.

Ut patet per dictum forum antiquiorem, et unicum in tit. de los Iuezes locales para conocer. etc. fol. 32. Et eodem modo in praesentibus nostris Curijs per forum unicum. tit. de los Diputados del Reyno fol. 10. sublata est eisdem alia potestas, siue facultas, qua ipsi ex consuetudine, et prauo Usu, Uti solebant, in magnum, et damnosum abusum, scilicet dandi quantitatem aliquam ei, cui sibi placebat, in casu ambiguo, et dudoso, sub cautela, et fideiussione eis praestita, quod si Calculatores, Vel Computatores Regni, dictam quantitatem non admiterent eis in computum, sibi ea redderetur. pro cuius quidem occasione, et abusu, et pro eius reuocatione, fuit conditus in praesentibus nostris Curijs, dictus forus nouus supra citatus. Ut patet in tota litera eiusdem. Et eodem modo dicas, quod sit eorum potestas, facultas, et obligatio limitata, et ampliata in nonnullis alijs casibus. de quibus dictum est supra in explicatione fori Unici. tit. de los Censales para el Arrendamiento del General. fol. ... Et fori Unici titulo. lo que pueden gastar los Diputados en Iuras, y Lutos. fol. ... Et fori Unici. tit. Limosna para nra Sra de Gracia, de Çaragoza. fol. ... Et ideo, quod in praedictis locis videbis praedicta, in praesenti Ommito.

Ad titulum

Ad titulum, de los Procesos criminales. fol. 10.

Summarium.

1. Forus noster nouus non procedit in processu criminali absentia.
2. Modus procedendi in processu criminali absentie.
3. Modus procedendi in processu criminali presentie.
4. Reipublice interest crimina et delicta puniri. et ad hoc Iudex postponit solemnitates iuris. et num. 10.
5. Causa quando dicatur conclusa.
6. Renuntiatio temporis dicitur conclusio cause.
7. Renuntiatio temporis, si fiat, intimari debet, vt alteri tempus currat.
8. Publicatio processus in criminalibus, an sit de ipsius processus substantia, vt exhibita, et probata fidem faciat; vel si omitatur, vel retardetur an sit reus absoluendus. et numeris sequentibus vsque ad finem.
9. Intellectus, et concordia foror. Forque. tit. de modo, et forma procedendi in criminali. fol. 156. et fori vnici, tit. que por error de proceso. etc. fol. 187. et numeris precedentibus, et sequentibus vsque ad finem.
10. Recedere à regulis iuris licet pro vtilitate Reipublice.
11. Excludi nemo licet à suo iure per lapsum pauci temporis.

Ad forum vnicum. tit. de los procesos criminales. fol. 10.

1. Forus noster non loquitur in processu absentie quando reus non inuenitur, et cum capi non possit citatur; et non

comparendo reputatur contumax, et contra eum fit procesus, vocatus de absentia. quia in eo servato modo procedendi tradito a Petro Molinos in sua pract.ª iudic.ª tit. de proceso criminali. vers. Si vero dicta causa. etc. usque ad finem. fol. 58. post publicationem partis accusantis, notificatur ea, voce preconia in loco ubi ipse procesus actitatur. Et si intra tres dies accusatus non comparuerit, habetur ipso facto causa pro renuntiata, et conclusa. Et petitur, diffinitive pronuntiari. Ut patet ex predictis ubi supra. et ex foro i. et Porque. tit. de modo et forma procedendi in criminali. fol. 156. Et ita esse fere in Regno Castelle, et de iure communi tradit Anton. Gomez in l. 76. Tauri. num. 8. allegans plures de hac materia copiosissime disputantes. Et in Regno Francie, Nicol. Boer. et a se relati in decis.º 63. num. 14. 15. et 16. 2.

3. Et ideo forus noster solum loquitur in processu criminali presentiale, scilicet quando reus est captus, et carceratus, vel si sit officialis citatus, et comparuerit. Ut in foro i. et dicto foro, Porque. tit. de modo et forma procedendi in criminali. fol. 156. Et de officialibus loquitur Moli. in suo repert.º fororum. in verbo. Officialis. vers.º Et debet advertere. fol. 245. col. i. et sequ. usque ad finem. In cuius quidem ritu et modo procedendi servatur forma tradita per dictos foros, et per Moli. ubi supra. Et per eos, per Ferrer in d. sua methodo. in loco citato, et Petr. Molinos in d. sua pract.ª iudic.ª tit. de proceso criminal. fol. 303. cum sequ. Cui quidem modo, et forme procedendi forus noster novus venit addendo, scilicet, quod antequam currant quindecim dies concessi simultanee actori, et reo ad contradicendum testes, et eorum

Obiectiones opponendum post publicationes actoris et
rei dentur ipsimet actori quinque dies ad replican-
dum et respondendum ad deducta, proposita,
allegata et probata in defensionibus rei. Et eis
elapsis, alij quinque dies ipsi reo ad faciendum
praedicta in replica et responsione ipsius actoris.
quiquidem quinque dies ipsi respective actori, et
reo conceduntur ad praedicta replicandum, et
respondendum; dumtamen in dictis replicis,
et responsionibus, nec ipse actor de ijs quae sibi
pertinebant in propositione suae accusationis, nec
ipse reus de ijs quae sibi tangebant proponere in
suis defensionibus nihil replicare vel respondere
possit. Ut patet in tota litera nostri fori novi; Cuius
4 mens, et intentio solum in dicta concessione et per-
missione dictorum quinque dierum est, excludere
et providere, quod si reus sit convictus et crimi-
nosus non possit se liberare suis defensionibus, ex
eo quod actor nequeat eas repugnare, vel contra-
dicere. Et sic iniuste remanerent crimina impunita.
Ut in principio nostri fori patet, et ita esset Republi-
ca damnata; Cuius quidem Reipublicae interest, et
magna utilitas est, et ei pertinet, ne dicta crimi-
na remaneant impunita, imo quod puniantur. Ut
in l. ita vulneratus, et l. licito. §. illicite ff. de
re publica. et verbis. et in Cap. est iniusta. 23. quaest. 4.
et Cap. Ut fame. de sent. excomunic. Et optime asse-
rens idem esse de iure naturali Iacob. Menoch. Cons.
107. num. 57. et 58. Vol. 2. Laurent. Ami Rodulph.
in suis cautelis, Caut. 223. num. 2. et 239. num.
7. Petrus Belluga in speculo Princip. Rubr. 11. Vers. de
Usuris. num. 35.

Quibus praedictis diebus, et alijs pro caeteris terminis concessis, iuxta modum praedictum procedendi, elapsis, inquit forus noster in fine, ibi: La dicha causa sea &c. quod causa sit renuntiata, et conclusa. prout de iure etiam est. Ut inquit Maranta de ordine iudic. tit. de Conclusione. 6. p[ar]te num. 1. Et eodem modo si tempus non sit elapsum, sed ante eius implementum, renuntiatum, 5.
causa dicitur conclusa. quia in praedicto casu ipsa renuntiatio habetur pro conclusione. Ut patet ex Abb. in d. suo repert. foror. verbo. renuntiatio. per totum. fol. 282. col. 3. et ex Bald. in cap. cum in iure. num. 5. de officio iudicis delegati. et ex gl. in cap. pastoralis. ibi: antequam renuntiatum sit, aut &c. de causa possess. et propriet. Abb. in cap. cum dilectus. num. fin. et in eius addit. de fide instrum. et Iass. in l. admonendi. num. 50. et 51. et in eius repetit. num. 66. ff. de iureiurando. 6.
Et tunc renuntiato tempore, ut alteri parti currat sibi tempus à die renuntiationis, oportet, et debet intimari dicta renuntiatio dictae parti, siue eius procuratori, ut quotidie practicatur. et colligitur ex Maranta de ordine iudic. tit. de processus publicatione. 6. p[ar]te. pag. 386. num. 3. et ex Aegid. Bossio in suo tract. crimin. tit. de publicatione processus. num. 2. et ex Torler. tit. fiat publicatio processus. pag. 298. 7
Circa quae omnia videndum est quod disponit dictus forus 1.us et for. Sorgue. tit. de modo, et forma procedendi in crim. fol. 150. scilicet, quod fiat publicatio probationis intra viginti quinque dies concessos ad probandum, et si non fecerit, quod absoluatur reus. Et sic patet, quod de substantia processus est ipsa publicatio, et non tenet sine ea, quia illam ponit pro forma, iuxta text. in Auth. quae supplicatio. Cod. de precib. imperat. offerend. Et per consequens, quod sit contra ius commune, secun- 8.

dum quod dicta publicatio non est de substantialibus processus, et sine ea tenet, et in eo producta, exhibita, et fidefacta probant delictum. Ut inquit Maranta Ubi supra, per totum. Et Abb. et Felin. in cap. cum. 7. et A. num. 1. usque ad 5.us de re iudicata. Et ipsemet Abb. in d. cap. cum dilectus. num. 1. de fide instrum. Bart. in l. prolatam. num. 5. Cod. de sentent. et interlocut. omni. iudic. Philip. Corn. Cons. 102. in fine. vol. 1. Forler. Ubi sup. et Aegid. Bossius Ubi sup. num. 1. et 2.

9. Etiam pro dicto iure communi videtur facere hodie alia noua dispositio foralis fori Unici. tit. que por error de proceso. etc. fol. 187. disponentis, quod nullo modo per aliquem errorem processus absoluatur reus, constando de delicto, dumtamen petitio contra eum appareat fuisse oblatam intra tres dies. Ex qua dispositione videtur quod sit sublata dicta forma, et requisitum publicandi. Ea ratione, quia predictus forus 1.us de modo et forma procedendi in criminali, est antiquus, et anterior dicto foro Unico, que por error de proces. et duo disponebant, scilicet, offerri petitionem intra tres dies dies, et fieri publicationem intra viginti quinque dies. Et dictus forus Unicus, que por error de proceso, est posterior et nouus dicto foro 1.º de modo et forma procedendi in crim. Et ipse forus posterior disponens non esse reum absoluendum per aliquem errorem processus, excipit, dumtamen ipsa petitio sit oblata intra tres dies, nullam faciens mentionem de alio requisito, scilicet, de publicatione. Ergo per consequens quoad dictam publicationem ipse forus posterior est correctorius anterioris, et predicti antiqui fori 1. de modo et forma procedendi in crim. quia de eo nullam facit mentionem. Et ideo praesumitur circa dictam publicationem disponere contrarium, specialiter in dicta publicatione. prout dixi de hoc in explicatione fori Unici tit. de crimine falsi. num. 41. fol. 104. Et ideo constando de crimine, etiamsi sit ommissa publicatio, et precipue

pro modico tempore, prout infra inquam. Reum condemnare teneri videtur iudex, qui de iure non absolutum, quod ad dictam condemnationem faciendam postponere debet omnes iuris solemnitates. Vt affirmat Bald. in d. lg. si ita vulneratus. num. 3. ff. ad lg. Aquiliam. cum Reipublicae intersit crimina puniri. Vt sup. num. 4. dixi.

Procuius Reipublicae interesse, et utilitate licet à regulis iuris recedere. Vt in lg. potiores. Cod. de off. Rector. Prouinc. Et in d. lg. ita vulneratus. ff. de public. et vectig. in quo eligitur benignior, et aequior pars, prout eligi debet, iuxta text. in lg. benignius. ff. de legibus. Et lg. placuit. Cod. de iudic. Et cum dictus forus vnicus, que por error de processo. Et nec alius forus Regni non disponat contrarium iuris, imo videatur dictus forus vnicus se fundare, ne reus absoluatur per errorem processus, in praedictis rationibus, ne crimina remaneant impunita, et in vtilitate et interesse ipsius Reipublicae, et in aliis relatis relationibus. Et vltra eas in alia ratione, ne praedicta contingant negligentia procuratoris, fundans se in eo quod negligentia ipsius procuratoris relinqui, et omitti potest publicatio, placet mihi ita esse seruandum occurrente casu praedicto, quod dicta publicatio sit retardata vel omissa pro modico tempore, scilicet per duos, vel tres dies, vt colligitur ex praedictis et traditis in simili statuto per Bartholom. Soccin. in cons. 146. num. 15. vers. sed quid plura. vol. 1. Et Porter. vbi sup. pag. 150. num. 12. 10.

Et iuvatur, quia aliter per tam modicum tempus elapsum benignius, et aequissimum est quod actor non priuetur iure suo, et ab eo excludatur. iuxta lg. 1. ff. de neg. gest. Et lg. 1. ff. de vsucap. Et tradita per Tiraq. in tractat. de retractu linag. § 1. glosa 11. num. 22. Et praedicto modo asseritur mihi esse iudicatum per Curiales. Et ego vidi ita affirmatum, esse iudicatum in quodam scholio dicti fori vnici, scriptum de 11.

manu doctissimi Ioannis de Bardaxi, Assessoris Gubernationis, in Curia Iustitiæ Aragonum, in quodam processu, in quo accusabant, aut accusabantur quidam de Chiprana, quamvis fuit omissa et retardata publicatio per duos aut tres dies.

Ad titulum, de los Diputados del Reyno. fol. 10.

Ad Forum Vnicum. tit. de los Diputados del Reyno. fol. 10.

Non solum requiritur in presenti Summarium presentis nostri fori, sed neque aliquid tangere de eius dispositione, et materia. quia sup.a dictum à me in foro Vnico. tit. de los Oficios del Reyno. fol. . . . per totam eius dispositionem. et precipue in num. fin. Vbi videbitur. Et ideo in presenti ommitam.

Ad titulum, del Archivero, y del Escrivano principal de la Diputacion. fol. 10.

Summarium.

1. Notarius Diputationis Regni quolibet anno extrahendus quis dicatur, et principalis perpetuus. et n. 2.
2. Notarius Archivarius Regni, et de eius nominatione.
Domus Diputationis quando fuit aedificata.
3. Portarij Ordinarij, et extraordinarij Diputationis, et de eorum nominatione.
4. Concessa vel facta, ratione remunerationis, probantur ex assertione, et conceduntur proprio motu. n. 5.
6. Merita patris transeunt in liberos.
7. Concessa, vel facta, ratione remunerationis, multa specialia habent. et large interpretantur.

Ad Forum Unicum. tit. del Archivero, y del Escrivano principal de la Diputacion. fol. 10.

1. Ante omnia scire oportet, quod forus noster non loquitur de Notario, qui quolibet anno extrahitur modo, forma et tempore, quibus extrahuntur Diputati Regni, de quibus dixi supra in foro unico. tit. de los Oficios del Reyno. fol. 122. quia quamvis sic extractus vocatur Notarius Diputationis, de quo loquitur Actus Curiae, sub tit. Extraccion de Diputados. fol. 68. et de Juramento de los Diputados, y Notario, fol. 69. et, de sentencia de excomunion. fol. 70. et de Jura de los que tienen las llaves. eod. fol. 70. et de Vacacion de los Diputados, y Notario de aquellos etc. fol. 73. et de

la residencia del Notario de Diputados. fol. 18. Et, de lo que el Notario de los Diputados ha de auer, & hazer. fol. 19. Nihilominus forus noster loquitur de alio Notario principali dictæ Diputationis perpetuo, et non de prædicto annuali. Et etiam de alio Notario Archiuario Regni, de quibus loquitur in Actu Curiarum Montisoni, anni 1435. Et deinde prædicta fuerunt confirmata anno 1533. per Carolum Imperatorem. Vt patet per foros 1.um et 2.um tit. de Archiuis publicis. fol. 27. per quem Actum Curiarum fuit dispositum, et statutum, Vt patet in eo sub tit. que se hagan archiuos donde se ayan de. &. fol. 9. quod ædificaretur quædam domus, prout ædificata fuit, et vocatur communiter. Las casas de la Diputacion. Et in eis sunt nonnulla almaria, siue Archiua, in quibus deponuntur, et seruantur omnia Registra, Acta, et procesus Regni, et Curiæ Iustitiæ Aragonum, et Gubernationis. Et quod Archiuorum claues, dempto Archiuo Regni, tenere debeat quidam Notarius Archiuarius, aptus, et bonæ famæ, nominatus et electus per Diputatos Regni tunc et deinde semper quod Officium dicti Archiuarij et Notarij vacare contigerit. Et similiter prædicti alterius Notarij perpetui, et principalis dictæ Diputationis. Vt patet ex dicto Actu Curiarum. Et confirmatur ex assertione nostri fori, ibi: A quien por Acto de Corte toca. &. qua quidem de causa, vt de dictis Officijs aliter disponere liceat et prouideri possit noster forus nouus conditus est, disponens, quod obtinentes prædicta Officia de eis disponere possint respectiue in benemeritis, ad satisfactionem et placitum Diputatorum, Vt patet in tota litera nostri fori.

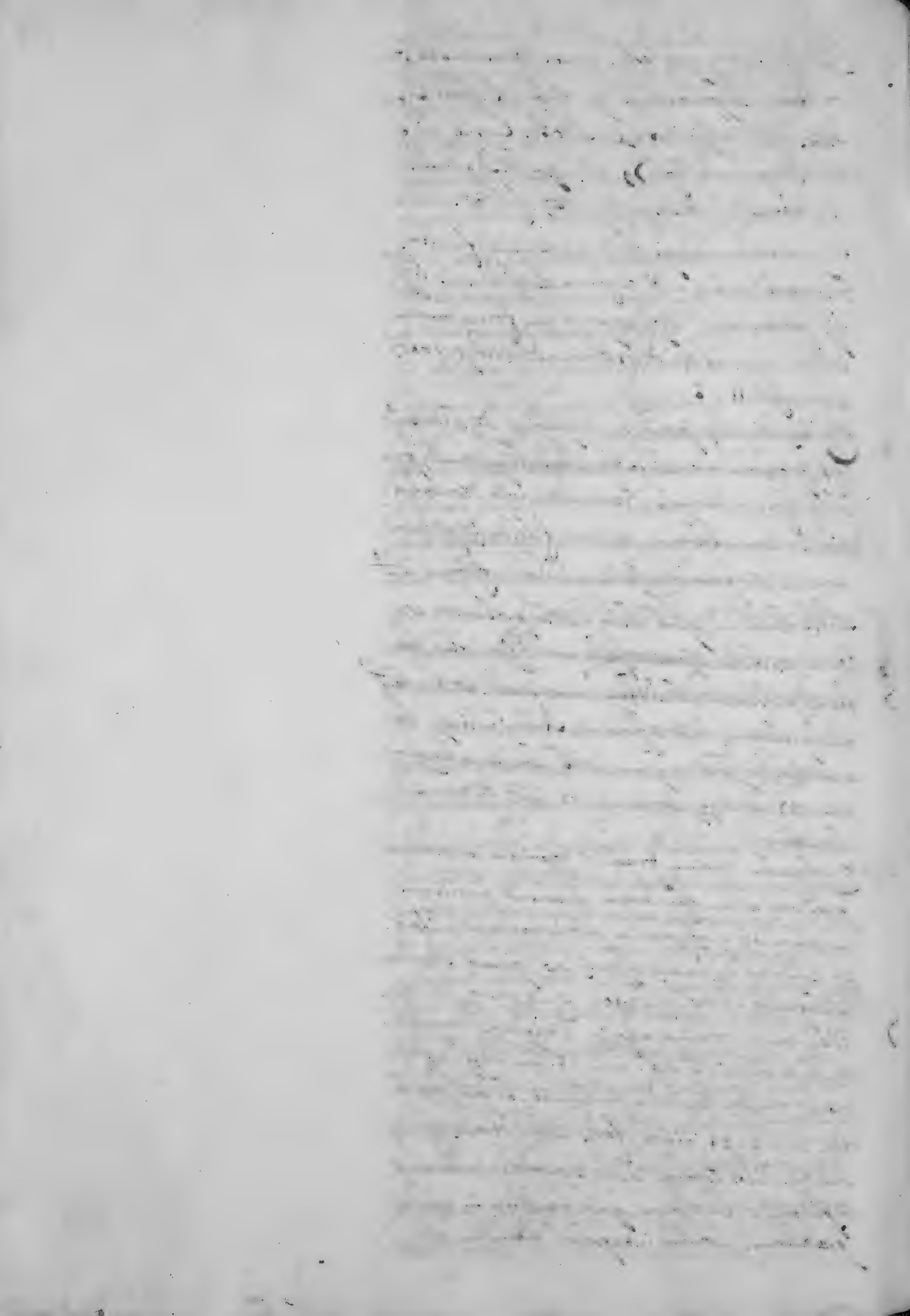
3. Et similiter, quia etiam creatio, et nominatio Portariorum Deputatorum pertinet ad dictos Deputatos. Ut colligitur ex Actibus Curiae, sub tit. de porteros. fol. 79. et, que los diputados en caso de vacación de los porteros. etc. fol. 80. Ideo in praesentibus Curijs fuit eis concessa facultas disponendi eodem modo, et forma de dictis suis officijs portariatus. Ut patet per totum forum novum, et unicum. sub tit. de los Porteros de los Diputados. infra fol. 11.

4. Quibus omnibus praedictis respective de dictis suis officijs conceditur dicta facultas disponendi, praedictis forma, et modo, ratione et causa remunerationis suorum laborum, et eorum fidelitatis, et meritorum. Ut patet in assertione dictorum fororum. Et sic est dicendum, quod dicta merita probantur esse vera ex dicta assertione facta per Regnicolas habentes potestatem ad dictam concessionem. Et hoc absque

5. alia probatione. Ut affirmant Andr. Tiraq. et à se citati, in l. si unquam. verb. donatione largitus. num. 87. et segg. et in num. 52. Cod. de revocand. donatio.

6. Quod eadem ratione praedicti regnicolae concesserunt praedictis dictam facultatem disponendi proprio motu, considerantes quod merita patris transeunt in liberos. Ut colligitur ex iuribus allegatis ab ipsomet Andrea Tiraquello, ubi sup. num. 40. Quia facta, vel con-

7. cessa, causa remunerationis. Ut ipse Tiraquell. et à se relati ubi sup. num. 18. cum segg. affirmant, multa specialia producunt. Et per iura ibidem in num. 84. citata, forus noster, et alius forus sub tit. de los Porteros de los Diputados. in omnibus, et per omnia, ea ratione, quia fundantur in meritis praedictorum, latissime interpretari dicendum est.

Ad titulum, de la provision de Notas. fol. 10.

Summarium.

1. Notarius, quomodo de suis Notulis, et prothocollis possit disponere. et num. 2

2. Notarius habet dominium suorum prothocollorum.

3. Notarius successor in notulis Notarij mortui, quae instrumenta debeat ex praedictis extrahere: et quomodo, et quam habeat in hoc potestatem illa glossandi.

4. Clausulam &c.ª inventam in notulis Notarij mortui, eius successori quomodo liceat eam ampliare.

5. Notarius non intelligens vim, et efficaciam clausularum instrumentorum, mundum destruit, et virorum bonorum conscientias in periculo ponit.

6. Notarius rogatus esse dicitur apponere in instrumento clausulas consuetas

7. Notarius recipiens instrumentum, tenetur edere ipsius prothocollum, si petatur. et si asserat ammisisse illud, non creditur. et ex hoc poterit torqueri.

8. Instrumentum extractum per Notarium recipientem illud, non apparente, vel ammissa Nota ipsius, valet. Et sic extractum in forma publica, dicitur Nota, et prothocollum. quod secus est, si extrahatur per Notarium successorem praedicti Notarij mortui.

9. Materia extractionis instrumenti recepti per Notarium mortuum; remissive.

. Forma testificandi instrumenta in Regno nostro remissive. 10.

. Instrumentum necessarium subscribi per testem, si tempore eius receptionis non subscribatur, an valeat. Et Notarius remissus in hoc an accusari possit. 11.

. 1.

Ad Forum Unicum. tit. de la provision de Notas. fol. 10.

Per forum antiquum incipientem, Porquanto. tit. de Fabellionibus. fol. 102. invenitur esse dispositum, quod mortuo Notario sine filio, nepote, vel genero Notario, Iudex loci ipsius tenebatur committere notulas, et prothocolla predicta Notarij mortui, alteri Notario illius loci. Et deficiente in eo loco, proximioris loci: itaquod si aliter esset facta commissio, esset nullius momenti, et valoris, et nulla. De qua quidem clausula irritationis in presenti agere non oportet, quia de ea dixi, et videre potes supra in explicatione fori Unici. tit. que muger no pueda ser Capleuadora. num. 12. et 13. fol. . . Et sic solum aduertas, quod dictus forus antiquus ab eius expositione reseruat omnia priuilegia Notariorum Numeri presentis nostre faelicissime Ciuitatis Caesaraugustae, communiter vocatorum Notarios de Caxa de Çaragoza. Et similiter Ciuitatis Oscensis, et aliarum Ciuitatum Regni. Que quidem fori antiqui dispositio fuit postea ampliata in fauorem Notarij mortui, per alium forum editum Montisoni, anno 1564. sub tit. de prouision de Notas. fol. 21. quod quamuis Notarius moriatur absque dictis filio, nepote, vel genero No- 1.

tario, possit disponere de suis notulis, et prothocollis per testamentum, in eo, cui sibi placuerit, etiamsi quae talis dispositio fiat per eum in fauorem illius qui non sit Notarius; dummodo ipse haeres eligat alium Notarium habitantem in loco Notarij mortui, et deficiente Notario in eo loco, de alio loco propinquo. qui quidem Notarius sit eiusdem sit Commissarius dictarum Notularum, et Prothocollorum. Et ita limitari dictum forum antiquum dicas, ex eo, quia dictus forus Montisoni nouus generaliter loquens, tollit reseruationem expositam per dictum forum antiquum priuilegiorum Notariorum Ciuitatum Regni. quia lex, seu forus generaliter loquens, generaliter est intelligendus. Ut dixi sup. in explicatione fori vnici. tit. de locis quias. num. 5. fol. . quam quidem dispositionem foralem hodie nouiter confirmat forus noster nouus ad hoc conditus, ut patet ex litera eius.

2. Et praedicta dispositio, et concessio permissa Notario praedicto, aequior videtur de iure. quia ipsius Notarij est dominium Notularum, et prothocollorum. Ut per Paul. de Castro in l. Praetor ait. num. 5. ff. de edendo. et ita de iure libere de eis est permissum sibi disponere. Ut affirmant relati ab Osacho in decis. Pedem. 16. num. 5. Et sic patet, quod sit aequissima practica, seu obseruantia nostri Regni tradita per Moli. in suo repert. fori. verbo. Vir. vers. Uxor Notarij mortui. fol. 337. col. 3. quod Uxor, siue eius haeredes in casu solutionis matrimonij, et diuisionis bonorum, nullum ius habeant in notulis, seu prothocollis Notarij praemortui, sed totum ius sit ipsius Notarij praeuiuentis, vel eo mortuo, illius haeredis.

3. Qui quidem haeres in praedicto casu si sit Notarius, vel ipsius Commissarius, et Notarius eiusdem modo

praedicto Sior. in num. i. tenetur extrahere in publicam formam omnia instrumenta scripta et posita in dictis notulis, seu prothocolis, et sic extracta, tradere ea partibus petentibus. Ut colligitur ex omnibus DD. et textib. allegatis ab Dacchio in d. decis. eadem. 16. num. 6. et à Jacob. Menochio. cons. 42. num. 24 Volumine i. et in tract. de arbitrar. iudic. lib. 2. casu 187. qui omnes latissime multa tradunt de hac materia. Et quod tunc ipse Notarius successor Notarij mortui habet plenam potestatem extrahendi praedicta instrumenta, et etiam glosandi eorum abreviaturas. quod quidem optime affirmat per alios plures. Nicol. Boer. decis. 35. num. 4. et Jacob. Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. casu 187.

Et si forte in notulis, vel prothocolis inveniat clausulam &c. ampliabit eam, apponendo in instrumento omnia illa quae Notarius mortuus apponere consuescebat in similibus instrumentis. Ut refert Abb. in suo repert. fortior. verb. Notarius vers. Notarius successor. fol. 39. col. 2. Et quemlibet Notarium dicendum est scire vim, et efficaciam clausularum, et omnium, quae in instrumentis apponere consuevit. Nam aliter, Notarium eam vim, et efficaciam non intelligentem, mundum destruere, non est dubium. Et etiam bonorum virorum conscientias in periculo ponere. Ut asserit Laurent. Roni Rodulph. in suis cautelis, in caut. 23. num. 12. 4.
5.

Et quod praesupponendum, omnem vim, et efficaciam clausularum praedictarum scire, et quod ipse Notarius sit rogatus eas clausulas consuetas in quolibet instrumento apponere. Ut tradit Thom. Gram- 6.

in suis Consilijs Ciuilibus. 95. num. 7. et Deci. in lg. semper. num. 9. ff. de regul. iur. Felin. in Cap. Ill. Ferre. de Constitut. Bart. in lg. 2. ubi asserens esse communem Thom. Parp. ff. soluto matrimonio.

7. ~~Inter quos magna inuenitur differentia~~
Inter quos quidem, Notarium recipientem instrumenta, et ipsius successorem Notarium, magna inuenitur differentia: quia dictus Notarius recipiens instrumenta, tenetur edere ipsorum matricem, siue prothocollum, si petatur; sed Notarius heres, vel Commissarius ipsius, non tenetur edere, nisi ea quae in notulis, et prothocollis sibi commissis inueniuntur scripta, et asserens nihil aliud ibidem esse liberatur: quod quidem non procedit in dicto Notario recipiente instrumenta, quia non liberabitur asserendo ipsorum prothocolla, vel matricem ammisisse, nec sibi creditur; imo ex eo solum torqueri potest. Ut colligitur ex Iacobo Menochio, ~~et a se relatis~~, in consil. 104. num. 58. et seqq. volum. 1. et ex Thoma Gram. in suis Consil. Ciuilib. 66. num. 16.

8. Et etiam est differentia: quod si instrumentum inueniatur extractum in publica forma per ipsumet Notarium testificantem, et recipientem illud, valet quamuis ipsius notula, et prothocollum sit ammissum, et non inueniatur; et reputatur praedictum instrumentum sic extractum pro ipsa notula, vel prothocollo, ~~Ut affirmat per alios~~ Thom. Gram. in suis Consil. Ciuilib. 70. num. 6. quod secus est si inueniatur extractum per alium Notarium Commissarium successorem praedicti Notarij. Ut specie docet Moli. in L. suo repert. forer. verb. instrumentum. vers. instrumentum extractum. fol. 185. col. 2.

9. De qua materia extractionis instrumenti post mortem Notarij illud recipientis, per ipsius Notarij heredem,

vel Commissarium, tam de instrumento invento in notulis, vel prothocollis, quam in aliquo fasciculo, vel in posse alicuius personae. Videbis, si oppoteat, latissime per Iacobum Menochium, et à se citatos, in locis supra relatis. Et etiam de forma 10
et modo traditis Notarijs in receptione, et testificatione instrumentorum in nostro Regno observandis per dispositionem fori Unici, in tit. forma para testificar los actos por los Notarios. fol. 99. Et ea ratione in praesenti de praedictis nihil tangere videtur opus, nisi solum de eo quod circa dictum forum Unicum meo tempore, occurrere vidi circa verba illius fori, ibi: sino que aquellas al tiempo que las testifica etc. Scilicet, quod quidam Notarius recipiens. 11
instrumentum venditionis cuius commandae, et obligationis in favorem Michaelis Chauz Notarij, concessum per Franciscum Cerdam, non fuit, nec fecit illud firmari, et subscribi per quemdam testem ipsius, tempore eius receptionis, et testificationis, et fuit prothocollum manifestatum; et nonobstante quod pars fuit confessus se otorgasse, et concessisse dictum instrumentum venditionis, post magnam altercationem et disputationem partium in Curia Iustitiae Aragonum in dicto processu dictae manifestationis, ex eo quod tempore ipsius instrumenti receptionis et testificationis, non fuit firmatum, et subscriptum illud, ut dictum est per quemdam testem sive per ipsam partem otorgantem iuxta dispositionem praedicti fori, fuit pronuntiatum anno 1584. die 12. Septembr. non teneri ad firmandum, et esse instrumentum dictae venditionis nullum, et invalidum, per dictum forum ita disponentem esse per clausulam irritantem instrumentum aliter receptum. De qua clausula dixi sup.^a in num. 1. Et ideo occurrendo dictus Michael Chauz ad remedium fiscale, obtulit appellitum criminalem contra praedictum Notarium ratione praedictae ommissionis firmae. Et virtute dicti appellitus fuit captus, et positus in carcere ipse Notarius; et prosequendo causam petendo damna, se composuerunt. Et ita cessavit causae prosecutio.

Nota.

Haec sententia est quidem valde consona verbis dicti fori. Forma para testificar. ut hic notat.^o Sed contrarium resolvit Pleb. V. instrumentum. num. 133. et 138. Et fuit decissum anno 1617. in Curia Iustitiae Aragonum. in Processu Laurentij Fatiga. sup. manif. scrip. Et in Regia Aud.^a in eadem causa, in Processu Ferd.^i Lopez. appell.^s de mense Iannuarij 1618. Et in Curia Iustitiae Arag. in processu Francisci Nicolai Ximeno. sup. manif. script. 23. Februar. 1618. Vide in eadem Curia in processu Dominae Anae de Pymentel. sup. manif. script. Et in processu D. Ioann. Caroli Fernandez de Heredia. sup. manifest. script. Ubi casus iste anno 1619. agitatur inter partes, et pendet decissio dictae causae.

Ad titulum. de los Porteros de los Diputados. fol. 11.

Ad Forum unicum. tit. de los Porteros de los Diputados. fol. 11.

De Nostri Fori materia dixi supra in explicatione fori unici. tit. de Archivero, y del Escrivano principal de la Diputacion. fol. , in num. 3. et per omnes alios, reddendo ibi rationem, et causam condendi praesentem forum nostrum, et omnia alia necesaria ad eius explicationem. Et ideo remitendote ad ea, in presenti, ommito eorum disputationem.

[illegible]

[illegible]

Ad titulum de Motus propios. fol. 11.

Ad Forum Unicum. tit. de Motus propios. fol. 11.

Tota fori nostri dispositio comprehenditur absque aliquo summario, quia ipsemet summatur in duobus. Primum. Ut Motus proprij conditi per Sanctissimum Dominum nostrum Papam, quolibet tempore, contra Regalem iurisdictionem, vel foros Regni nostri, curentur reparari per Dipputatos Regni, supplicantes hoc dicto Domino nostro Papæ, cum intercessione Domini nostri Regis, vel aliter, ut opus sit. Ut patet ex litera nostri fori, et præcipuè ibi: Por el remedio dellos. &c. = Secundum. quod dictum remedium, sive reparum eorum Motuum propriorum, possint Dipputati prædicti curare, sive solicitare expensis Generalitatum Regni, concedens in hoc eis libera et expressa facultas, prout requirebatur fieri; Cum aliter dicti Dipputati non poterant expendere, vel consumere aliquid de dictis Generalitatibus Regni, quia limitata erat sibi in hoc potestas, et regulata ad casus expressos per foros Regni. prout latissime de prædictis dixi supra in explicatione fori Unici, tit. Lo que pueden gastar los Diputados en juras, y lutos. fol. . Qua ratione, remitendo te ad explicationem dicti fori, de prædictis, in præsenti nihil dicam.

Ad titulum del Justicia de Jaca, y delas Montañas. fol. 11.

Summarium.

1. Principis Officium est, deprimere, et punire malos, et impios, et bonos exaltare.

2. Principis Officium est, suos subditos in pace, et æquitate seruare.

3. Iustitia, vel Iudex, vulgariter nuncupatus Justicia delas Montañas, quando fuit positus, et electus. Et per quem. Et quod sit Regnicola. num. 4. et Secularis. num. 5. Et subiectus pænis Officialis delinquentis. num. 7. Et de iuramento a se præstando, tam de seruando foros, quam de iudicando, num. 8. Et per quos Notarios actitare debeat processus, num. 9. Et de quibus casibus, et locis, et contra quos. num. 11: 19: 20: et 21. Et quando possit euocare ad se causas mouendas siue motas. Et à quibus. num. 12. et 14. Et per se capti vbi sunt detinendi, num 15. Et quid sit pars ad accusandum coram eo. num. 16. et 18. Et an liceat à se appellare, num. 22. Et quomodo teneatur pronuntiare causas. num. 24. Et de eius salario, et insignia, num. 26: 27: et 28. Et de militibus sibi concessis ad exercitium sui Officij. Et de iurisdictione sibi permissa contra dictos milites. num. 29. et 30.

4. Officium concessum ad beneplacitum, et voluntatem Regis, an sit perpetuum.

5. Officiales Regni exercentes iurisdictionem, an debeant esse Regnicolæ, vel non.

Officiales Regni exercentes iurisdictionem an possint esse Clerici.

6. Officialis accusatus de officiali delinquenti, allegans primam tonsuram ad declinandam iurisdictionem Regiam, qua pæna puniatur.

8. Iuramentum præstandum ab omnibus Iudicibus, tam de

suam, qua pena puniatur. et an liceat ei resistere.

25. Consiliarij Criminales Regiæ Audientiæ quando fuerunt positi. et de eorum electione, et nominatione.

26. Consiliarij omnes Regiæ Audientiæ quales esse debeant. Et etiam Iudices Ordinarij, et eorum Assessores, et Locumtenentes Iustitiæ Aragonum. et de suis stipendijs

27. Insignia Officij facit notum Officialem.

28. Munus iudicandi est honor.

29. Capitaneus, siue Dux militiæ, circa suos milites quam iurisdictionem habeat, et sub qua pena teneantur ei obedire.

30. Capitaneus, siue Dux militiæ, tempore belli quis potest creari in Regno nostro, et per quem. et de eius iurisdictione, et materia remissiue.

Capitaneus, siue Dux militiæ, tenetur seruare mandatum Principis eum creantis, sub pena capitis.

Ad Forum unicum. tit. del Iusticia de Iaca, y de las Montañas. fol. 11.

1. Principis officium est, deprimere malos, scelera cohibere, impios perdere, malos punire, et bonos exaltare; et omnes suos subditos in pace, et equitate
2. seruare; ~~et~~ malos homines a Prouincia sua expurgare. Vt affirmat Ægid. Bossi. in suo tract. criminali. tit. de princ. num. 35. fol. 607. et textus in l. Congruit. ff. de officio Præsidis.

3. Et ideo Dominus noster Rex cum Regnicolis Regni in presentibus Curijs assistentibus, attendens principaliter ad predicta in locis de la Montaña Regni necessaria, decreuit apponere quemdam Iustitiam, siue Iudicem, vulgariter nuncupatum Iusticia de las Montañas de Iaca, electum, et nominatum a principio,

Et deinde occurrente casu vacationis, per se. Ut patet in principio nostri fori, et in vers. Y en caso que dicho officio etc. - usque ibi: Como dicho es. Et quod dicta electio, et nominatio, semper fiat ad beneplacitum, libitum et voluntatem ipsius Domini nostri Regis. Ut patet ibi: Para durante su mera, y libera voluntad. Quod beneplacitum in omnibus officiis concessis ab ipso Rege consuetum est apponi: Et nihilominus eo non obstante, officialis sic creatus per Regem, prout est dictus Iustitia et Iudex in casu nostri fori, perpetuus est, et reputatur. Ut inquit Nicol. Boer. per plures etc. in decis. 149. num. 11. 4.

Et similiter, ne ex dicta electione disponatur aliquid contra forum, decernitur, quod dictus Iustitia sit electus, et creatus modo praedicto Regnicola, domiciliatus in Regno. Ut ibi: Y que el tal Iusticia aya de ser etc. usque ibi: Aragon. Iuxta dispositiones forales nostri Regni, decernentes, quod alienigena, et extraneus, non admitatur ad officia, et praecipue ad officia quae pertinent ad exercitium iurisdictionis, sed quod officiales ipsi sint naturales, et Regnicolae. Ut per Mol. in suo repert.º foror. verb. alienigena. vers. alienigenae non admittuntur. fol. 15. col. 4. quae quidem dispositio non solum procedit in Regno nostro, sed ea servari invenimus in plurimis aliis Provinciis. Ut per alios etc. asserit Nicol. Boer. in decis. 15. num. 10. et 20. Et confirmatur ex doctrina leg. fin. per glosam ibi, Cod. de crimine sacrileg. Et per dictas dispositiones forales nostri Regni est in eo tradita forma procedendi contra dictos alienigenas exercentes iurisdictionem, et dicta officia habentes. Ut per Petr. Molinos in sua prat. iudic.ª tit. de processu contra officiales alienigenas. fol. 405. et Ferrer in sua methodo iudic.ª eod. tit. fol. 44. 5.

Et hoc servatur in nostro Regno optima ratione dedu...

ex iure communi, scilicet, quod melius dicitur
oriundus et naturalis scire conditiones aliorum natu-
ralium, et per consequens melius administrare eis
iustitiam, per Chasan. in Catalogo gloriae mundi. p.te 11.
5 Consid. 22. et Guillerm. Benedict. in Cap. Raynutius.
verb. Uxorem. num. 490. et 492. de testamentis. quae
quidem ratio facit pro dicta nostra fori dispositione,
quamvis de iure alias contra eam tradit. Jasso in l.
legistis eadem. num. 7. ff. de officio Assessoris. et Bartol.
in l. quod servus. num. 2. ff. de condict. causa data.
8 Crim. l. 9. nullus. Cod. de diuers. offic. et apparit. lib.
12. et Paris de Puteo in suo tract. de Syndicatu. verb.
Statutum civitatis. num. 18. et Aviles de Praetore.
Cap. 4. verb. tierra. num. 1. usque ad 6. Et quia
dictas rationes ibidem tradunt, et videbis cum oppor-
tet, in praesenti procedenas ad ulteriora, quamvis fo-
rus noster nihil dicat, debes scire, quod eodem
modo in Regno nostro, dictus est nominandus se-
cularis persona, quia debet exercere Regalem iuris-
dictionem criminalem, et est subiectus iurisdictioni
Regis, et poenae officialium delinquentium. ut infra
num. 7. dicam. Et sic patet non debere Clerici
cum per forum unicum, tit. quod officiales executo-
res. fol. 36. et Moli. in d. suo repert. fori. verb.
Clericus. vers. Clericus de foro. fol. 81. col. 1. Affe-
6. rens praedictus forus, quod si aliquis simpliciter ton-
suratus, idest, Clericus primae tonsurae obtinens dictum
officium Regium, vel seculare, accusabitur ut delin-
quens in dicto officio, ad declinandam iurisdictio-
nem Regiam allegaverit dictam tonsuram, priva-
tur perpetuo dicto officio, et remanet inhabilis
ad obtinendum aliud officium Regium. Quod quidem
de iure esse idem affirmat per alios Ant. Gomez in

suis Varijs in 3. tomo. Cap. quando clerici gaudent. num. 7. Barthol. Socin. in Consi. 122. num. ... vol. 2. Avendanus de exequendis mandatis Regis. lib. 1. cap. 19. num. 22. Et Covarruv. in practicis qq. cap. 23. num. 6. Imo tam ipse, quam quilibet alius 7.
Iudex delinquens in suo Officio, et per consequens dictus Iustitia et Iudex punitur pœna posita a foro contra Officiales delinquentes. De qua remissive dixi supra in explicatione fori, Rubr. 2. in ordine num. 8. de Usuris fol. Et prout disponit noster forus de dicto Iustitia, ibi: La pena de oficial delinquente. decernens 8.
quod ad prædictum effectum dictus Iustitia antequam suum Officium, et iurisdictionem sibi concessam exercere possit, teneatur præstare iuramentum ab omnibus alijs Officialibus Regni de foro præstandum coram personis, et modis, et formis a nostro foro dispositis, et traditis. ibi: El qual antes de usar etc. usque ibi: Impedimento suyo. De quo quidem iuramento de foro præstandum ab omnibus dictis Officialibus latissime disponunt omnes fori citati a Moli in d. suo repert. verb. Iudex. Verso Iudices omnes. fol. 189. col. 2. Et de iure Nicol. Boer. in tract. de Custodia Clavium. num. 53. et in decis. 149. num. 9. et 10. decernentes omnes, quod tam de foro, quam de iure communi teneantur in specie iuramentum præstare de servando foros, et leges respective subdicta pœna Officialium delinquentium. Et hoc in omnibus causis, et processibus ante eos actitatis, et pendentibus, tam in procedendi modo quam in iudicando. Quod idem facit forus noster de dicto Iustitia et Iudice, ut patet in eo, ibi: Y que en los dichos procesos y causas. etc. usque ibi: Si lo contrario hiziere.
Et optime prout confirmando prædicta tradit Iacob. Menoch. de recuper. poss. remedio. 9. num. 366.

et segg. et Barthol. Cassan. Consil. 38. num. 2. et Consil. 1. num. 23. et Osachus in decis. Pedem. 76. num. 48. et decis. 101. num. 7. afferentes, quod quilibet Iudex, ut Regis minister, debet praedictas leges exequi, et secundum eas iudicare, et sic praedicta facere. adeo quod ipsemet Chassan. in d. Consil. 38. num. 2. ait, quod si dictus iudex ita non facit, prout dictum est, erit periurus. quae omnia vult forus noster adeo procedere in dicto Iustitia, et Iudice, quod expresse disponit, non posse secundum statuta alicuius loci eorum in quibus sibi datur iurisdictio, nec aliter in dictis causis, et processibus coram se actitandis, nisi secundum forum nostri Regni, et foraliter procedere, et iudicare. Ut colligitur ibi: Y que el dicho Iusticia no pueda. etc. et ibi: Foralmente etc. usque ibi: Villas y lugares. Eo modo quo procedi, et iudicari debet coram dictis Iudicibus ordinarijs.

De quo quidem modo procedendi in criminalibus, et per consequens in delictis, in quibus conceditur praedicto Iustitiae et Iudici, iurisdictio. De quibus infra num. 19.
11 20. et 21. dicam. videbis supra in explicatione fori unici, tit. De los processos criminales. fol. num. 1. 2.
9. et 3. Et quod debeant actitari omnes ipsi praedicti processus coram eo per Notarios respective dictorum iudicum praedictorum locorum, in quibus concessa est sibi iurisdictio. Ut patet ibi: Se ayan de llevar. etc. usque ibi: Processos y causas. Quod quidem praecise fieri debet, cum ipsi Notarij ad hoc sint deputati a nostro foro; et cogitur dictus Iustitia et Iudex eos sic deputatos ad praedicta habere. Ut tradit Nicol. Boer. decis. 258. num. 1. 11. et 14. et alijs. Dumtamen ipsi Notarij non sint suspecti. Ut ibi: Saluo que en caso que sea sospechoso. etc. usque ibi: Y causas. quia tunc ipse Iustitia, et Iudex, potest eligere, et nominare alium Notarium ad praedictos processus actitandum. Ut ibi:

Y el dicho Justicia pueda. etc. Usque ibi. Causas. Et
hoc in predicto casu suspitionis, etiamsi forus noster 10
non concessisset ei dictam potestatem, ipse Iustitia
vel quilibet alius Iudex eam habere, non dubito.
quia ad illum alium Notarium eligendum, et nomi-
nandum, sufficiebat ipsum Iudicem iurisdictionem
habere. Ita inquit Bald. et est communis opinio DD.
in Cap. quoniam contra. de probationibus. Et affirmat
Thom. Gram. in consil. civilib. 66. num. 4. et 5. In
quo casu Notarius faciliter recusatur. quia et facili
alius subrogatur. Et eius suspitiones sufficit proba
ri iuramento partis. Et admittuntur omnes illæ, quæ
possunt, et debent admitti contra testes: quia ipse
Notarius, vel grapharius, reputatur loco testis.
Ut affirmat per alios Nicol. Boer. in decis. 258.
num. 7. et seqq. usque ad finem.
Quæ omnia dicas, occurrente casu predictæ suspi-
tionis: iuxta forum nostrum decernentem ita ser-
vari per dictum Iustitiam et Iudicem, sub dicta
pena officialis delinquentis, ut dictum est. Et sic
esse comprehendatur sub dicto ab eo prestito iura- 11
mento, decernentem ad maiorem cautelam. Ut
semper de dicto iuramento prestito a se, constet,
quod debeat recipi instrumentum publicum ipsius
per quendam publicum Notarium Curiæ Iustitiæ Ara-
gonum, et debet illud in publicam formam extractum
recondi, et apponi in archivo Regni. De quo Archi-
vio dixi supra in explicatione fori unici. tit. del Archi-
vero y Escrivano principal de la Diputacion fol. ...
Et patet de predictis ex nostro foro, ibi. Y que
testifique el Acto. etc. Usque ibi. Contra fuero.
Et predicta nominatione facta, dicti Iustitiæ, et
prestito dicto iuramento modis et formis a nostro
foro traditis, conceditur ipsi Iustitiæ, et Iudici, iuris-
dictio in certis, et limitatis criminibus, infra num. 19. 12

expressatis: Et quod in eis omnibus, non solum ipse Iustitia, et Iudex, possit procedere, et cognoscere ab initio processus, et causae motae, usque ad finem ipsius, sed etiam quod sibi liceat, tam causam motas coram Iudicibus Ordinarijs locorum, in quibus datur sibi iurisdictio, quam movendas, ad se euocare. Et quia materia euocationis multa dicenda occurrebant in praesenti, et ommitam ex eo quia de ea latissime ad longum agit et tradit omnia Rebuff. in Leg. Galliae in tract. de euocationib. art.º 1. 2. 3. 4. et 5. Solum dico in praesenti de dicta materia euocationis, quod in hoc conceditur dicto Iustitiae summa potestas, et non absoluta, sed limitata: Primo, existente eo in aliquo loco eorum, in quibus conceditur sibi iurisdictio, dum remaneat in eo, adeo quod recedens ab illo, causa ad se euocata revertitur ad Iudicem ordinarium, a quo fuit euocata. Et si iterum sit reversus ad eum locum, possit iterum euocare eam ad se, et recedendo eodem modo revertatur ad Iudicem Ordinarium. Et hoc quoties revertat, vel recedat. Ut constat ex nostro foro, ibi: Y que el dicho Iustícia. usque ibi: Respectivamente = Et secundo conceditur sibi dicta potestas euocationis praedictae, dum tamen non obstante dicta concessione, possit Dominus noster Rex, eiusque Locumtenens Generalis, Regensque Generalis Gubernationis existens respective in aliquo praedictorum locorum, eo modo et forma, quibus poterat ante editionem nostri fori, euocare ad se omnes praedictas causas, tam a posse dicti Iustitiae, quam a posse dictorum Iudicum Ordinariorum; et recedendo, vel revertendo ipsi respective, servetur modus et forma tradita in euocatione facta per ipsummet Iustitia, ubi: Y el Consejo. etc. usque ibi: Huviere llegado dellí.

13. Et ista reservatio nostri fori optima ratione iuris

confirmata et facta videtur. quia ipse locumtenens, Regens Generali Gubernationis, Vel quilibet alius Praesidens respective pro Rege, quemadmodum ipsemet Rex, habet generalem iurisdictionem, et Universalem, et per consequens, concessa praedicta potestate, et iurisdictione euocationis dicto Iustitiae, et etiam exercitio iurisdictionis sibi permisso, intelligitur absque praeiuditio ipsius generalis, et Universalis iurisdictionis Domini nostri Regis, vel eius Praesidentis, et reseruata ipsius authoritate, et ipsa, et tota generali, et Universali iurisdictione remanente in eo illessa et integra. Ut colligitur ex traditis per Petr. Bellug. in Specul. Princip. rubr.ª 23. vers.º Sed pone. num. 4. et Lud. Roman. cons. 393. et Thom. Gram. Consil. fiscalibus 32. num. 1. et seqq. usque ad 9. et in voto 28. num. 6.

Et similiter dicto Iustitiae permititur per nostrum forum, ibi: Y que aunque dicho etc. usque ibi: dadas por el mismo, quod possit sententias latas per dictos Iudices ordinarios super criminibus, concessa ei iurisdictio exequi absque dicta euocatione. 14.

Et quod in omnibus praedictis casibus semper captus 15.
reus detineatur respective in carceribus communibus praedictorum locorum, ut disponitur ibi: Y que assi mesmo los. etc. usque ibi: pressos respectiuamente.

Quae dispositio, iusta ratione, provissa mihi videtur, considerata ratione nostri fori, et iurisdictione per eum concessa dicto Iustitia, cum sit tantummodo existenti in aliquo loco eorum in quibus conceditur ea sibi. Ut colligitur ex praedictis, et infra num. 20. et ex nostro foro, ex dicto vers.º Y que el dicho Iusticia; ibi: hallandose en qualquiera dellas, o dellos.

Et ita à fortiori est dicendum, quod semper in quocumque casu, et modo sibi permisso, sit procedendum contra eos, contra quos procedere sibi permititur in aliquo praedic-

torum locorum. Et ea ratione quod sit recte provisum ibidem esse reus captus contra quem proceditur detinendus prout fit tenendo eum sic captum in carcere communi illius loci. De qua quidem carcere communi qualis esse debeat, et qua de causa, et ad quem finem sit formata, et constructa, et quomodo sit captus detinendus in ea, dixi supra in explicatione fori Unici, tit. de los Carceleros de las carceles Reales. num. 12. et alia plurima, tam de materia carceris, quam carcerarij, in diversis numeris, ibidem. fol.

Et non solum praedicta nostri fori ratione confirmantur, sed etiam alia disposita per nostrum forum,
16. quod ad accusandum de dictis criminibus, infra num. 19. dicendis, et in quibus conceditur iurisdictio ipsi Iustitiae, et Iudici, sit pars legitima procurator adstrictus, vel procurator cuiuslibet Universitatis respective praedictorum locorum extractus. iuxta forum 1. et 2um. et alios tit. de procuratorib. adstrictis. fol. 159. et forum 1. et 2. tit. de forma procuratorij etc. fol. 43. et observam. Notandum. 10. in ordine. tit. de procuratorib. fol. 4. De quo quidem procuratore adstricto in hoc nihil forus noster disponit de novo, quia ita fere erat dispositum per forum, et servatur in Regno. Ut patet in foro Unico. tit. en que casos el procurador astricto es obligado a hazer parte. fol. 161. prout de hoc, et de dicto procuratore adstricto dixi, et videbis supra in explicatione fori Unici, tit. de furtis. num. 21. et 22. fol. . . . solum disponit de novo quod decernit de dicto procuratore Universitatis. Ut patet in eo. ibi: Y porque en los casos. etc. Usque ibi: O. finella. = De quo procura-
17. tore Universitatis, et de eius extractione, formam tradit, et loquitur forus 1us. et 2us. dicto tit. de forma procurat. etc. fol. 43. et dicta observ.

Notandum. lo. in ordine. tit. de procuratoribus. fol. 4. Moli. in d. suo repert. foror. verbo. procurator Universitatis. fol. 273. col. 4. Et eam formam servari loquens generaliter in quolibet instrumento concesso per ipsam Universitatem, et in eius Congregatione. Bart. per text. ibi in lg. 2. Cod. de Decurionibus. lib. 10. Feli. in Cap. cum omnes. num. 35. de constitutio. Et ibi Immola. Col. antepenultima. Ludo. Roman. in lg. si vero. §. de viro. ff. soluto matr. et fallen. 54. Bald. in Cap. i. et ibi Feli. et Innocent. de maioritate et obed.a Abb. in Cap. fin. num. 5. de procuratorib. et in Cap. quesivit. num. 3. de his quae fiunt a maiori parte Capituli. Maranta de ordine iudic. 6. p.te tit. recte concipitur citatio. num. 12. cum segg. Nicol. Boer. deciss. 61. num. 12. et in tractatu de Sedition. §. 1. num. 1. Guid. Papa. deciss.e 106. et Abb. in cap. i. num. 5. de Syndic.

Et in casu quo dicta Universitas sit ad predicta congregata, deficiente, vel nolente Superiore vel iudice, de cuius mandato congregari debet, tunc congregatur mandato antiquioris hominis ipsius Universitatis, ut tradunt predicti DD. et ipse homo antiquior non dicitur, nec reputatur ratione aetatis, vel suae nativitatis, sed ratione diuturnitatis in ipsa Universitate, per glossam communiter receptam in Cap. fin. de constitutionibus. lib. 6. et Abb. in Cap. i. de penis. et in d. Cap. i. de maiorit.e et obed.a et per text. in lg. 2. Cod. de Praefecto Pratorio. lib. 10. et sic intelligitur procedere decisio Nostri Moli. in d. suo repert.o foror. d. verbo Universitas. vers. Universitas dicitur legitime. fol. 339. Col. 2. loquentis in materia contractus, et asserentis esse legitime Universitatem congregatam ad se obligandum in aliquo con-

tractu, aut mandato superioris. Pro qua quidem
decissione, ultra praedictos, facit ipsemet Albo. in
d. cap. 1. num. 5. de synd. et Innocent. in cap. 2.
num. 2. de noui operis nunt. et Bart. in l. 1.
§. si autem. ff. ad Senat. consult. Trebell. Et ideo
quod in dicta sua decissione loquitur ipse Albo.
ubi supra, in contractibus, dicendum est quod ipsa
decissio non loquitur in congregatione universitatis
ad constituendum dictum procuratorem; imo quod
in ea sit omnino servanda forma tradita per dictos
foros 1um et 2um et d. Doctorum notandum. Aliter
non valere, nec teneri institutionem dicti procu-
ratoris; imo tamquam gesta contra certam datam
formam, esse nulla. Ut supra dixi in explicatione
fori unici. tit. de los censales para el arrenda
miento del General. num. 4. fol. . . . Et fori
unici. tit. que muger no pueda ser capleuadora.
num. 12. et 13. fol. . . . Qui quidem procu
ratores, modis, et formis praedictis extracti, et
constituti respective, decernit noster forus, quod
sint pars legitima ad accusandum praedicta crimi-
na, in sequenti numero specificata, simul cum
parte, vel sine ea. Ubi: Juntamente con la
parte interessada, o sin ella.

18. Unde scias, quod pars interessata, et legitima
dicitur, quoad furta, ea, quae sit ante expressa
ta supra in explicatione fori unici. tit. de furtis.
num. 20. fol. . . . Et quoad alia delicta, et
crimina, dicas esse partem praedictam, is, qui prin-
cipaliter ex delictis recepit damnum, et omnes, qui
explicantur, et connumerantur in materia accusa-
tionis criminalis. per Petrum Molinos in sua pract.
iudic. tit. Processus super criminali. vers. Y assi
es regla general, que aquel que recibio el daño.
etc. fol. 304. col. 4. cum omnibus seqq. Et etiam
de hoc dixi supra in explicatione fori unici. tit. de

Senionibus prout in dictis locis videbis.

Et in praesenti video omnes illos casus, et delicta in quibus est a foro nostro concessa iurisdictio, et potestas cognoscendi. Et primo, contra faciosos, idest, vulgariter loquendo, Vandoleros: de quibus loquuntur Bart. in leg. Constitutiones, et omnes relati in additione eius. ff. de appellatio. et relat. Secundo, contra fures. de quibus dixi supra in explicatione dicti fori Unici. tit. de furtis. in diversis numeris. folio. . . Tertio, in criminibus Assassinamentorum. de quibus in cap. humani. et ibi DD. de homicidio. lib. 6. et per Bart. in leg. non solum. §. si mandato. ff. de iniurijs. et in leg. Cicero. ff. de poenis. et DD. in Auth. sed novo iure. Cod. de servis fugitivis. Thom. Grama. in voto 9. et in voto 11. resoluentes omnes praedicti quod assassini dicuntur, qui ob pecuniam aliquem interficiunt, tradentes plurima de eis, et praecipue poenas gravissimas contra eos statutas, et positas. Quarto, de homicidijs, de quibus videbis in toto tit. et praecipue in cap. sicut. et ibi DD. de homicidio. Quinto. de raptoribus. de quibus loquitur totus titulus Cod. de raptoribus. et latissime Carrerius in sua praxi criminali. in §. circa quartam. num. 271. et segg. usque ad num. 303. Sexto, de grassatoribus viarum, nuncupatis vulgariter, Salteadores de caminos. de quibus etiam dixi in d. explicatione dicti fori Unici. tit. de furtis. num. 29. fol. . . Et non de alijs criminibus nec delictis. ut declaratur ibi: Assaber es. etc. usque ibi: Y qualquiere dellos tan solamente. Et de 20.
dictis criminibus commissis per omnes qui sunt subiecti iurisdictioni iudicum ordinariorum nostri Regni, ut ibi: Y contra las. etc. usque ibi: del presente Reyno. Et sic contra eos tantummodo, et in territorio, et districtu comprehenso intra limites expressatos, et constitutos a foro nostro, ibi: Y declarando los limites. etc. usque

ibi: *dichas tan solamente.* Excipiens à dicto territorio, et districtu omnia loca in eius circuitu comprehensa dominorum temporalium, vel Ecclesiasticorum, et nonnulla alia loca exceptata in nostro foro, ibi: *Y declarando assi. &c.* Usque ad finem.

21. Et sic patet, quod forus noster nullum ius tollit dictis dominis, circa priuilegium sibi à foro concessum, quod Dominus Rex in dictis locis dictorum Dominorum (salua sua clementia) nequeat ponere Iudices, nec iudicare, nisi in proprijs locis ipsius Regis, Ut tenet Moli. in d. suo repert. foror. verb. Domini locorum. vers. Dominus loci ponamus. fol. 107. col. 2. allegans priuilegium generale. in §. *E que el señor Rey.* fol. 7. et in verb. Rex. vers. Dominus Rex, salua. fol. 292. col. 3. Quæ quidem exceptio dictorum locorum apponitur in nostro foro, reseruando dicto domino Regi facultatem, quod dictus Iustitia, et Iudex, possit in eis iurisdictionem ei concessam exercere in prædictis locis, exceptatis dictorum Dominorum, vel in eo eorum, in quo, vel in quibus deinde contingat Dominus Rex habere iurisdictionem, et sibi pertinere eam. Ut traditur ibi: *Assi mesmo se statuece. &c.* Usque ibi: *Lugares Realencos.*

22. Et similiter reseruatur potestas, et authoritas Domini nostri Regis, permitente, et limitante nostro foro, ibi: *Y assi mesmo dichas sentencias. &c.* Usque ibi: *Processos Criminales*, quod quælibet pars possit appellare ad Regem, idest, ad suam Regiam Audientiam, de sententijs latis ab ipso Iustitia, et Iudice, in dictis criminibus, et in casibus, et eo modo, in quibus de foro permititur appellatio in caussis criminalibus ab alijs Iudicibus Ordinarijs. Unde videndum est, quid sit in hoc de foro. Et sumendo rem, et materiam à

foro antiquo, dicendum est, quod per forum conditum Calataiubij anno 1461. incipientem, Por quanto. tit. de appellationib. fol. 143. duo constant. Primum. Captum esse detinendum in posse iudicis à quo appellatur, pendente appellatione. Secundum, quod in criminalibus causis generaliter admittebatur appellatio. Et hoc videbatur concessi iuxta ius commune. quia secundum illud generaliter admittitur in criminalibus appellatio. Ut per Aegid. Bossi. in d. suo tract. crim. tit. de appellatio. in diversis numeris. Et Guid. Papa decis. 74. Et postea in Regno nostro fuit generaliter sublata in dictis causis criminalibus dicta appellatio in omnibus casibus. Ut disponebat forus 1.us tit. de modo, et forma procedendi in crim. fol. 155. editus anno 1510. Montisoni. Ut patet in eo ibi: Apelacion. col. 5. in fine. Et quia dicta dispositio fortissima videbatur, in Curijs Montisoni anno 1564. per forum Unicum, tit. que en caso que las sentencias criminales fueren de muerte. etc. fol. 4. fuit statutum, posse appellari in criminalibus à sententijs latis mortis naturalis, vel mutilationis alicuius membri tantummodo. Et per consequens in alijs casibus, sive ab alijs sententijs, ipsa appellatio denegata est. Ut per ipsumet Aegid. Bossi. ubi sup. num. 13. Et in dictis duobus casibus, in quibus permittitur appellatio, modum, et formam prosequendi eam tradit dictus forus Unicus. tit. que en caso que las sentencias. etc. fol. 4.

Et etiam si in eis praedictus Iustitia vel alius Iudex Regni, pendente appellatione, vult exequi suam sententiam, de iure debet puniri ultimo supplitio, et potest ei resisti de facto, quia tunc privata persona dicitur, et sententia ipsius recussata est, et reus non habetur pro condemnato, pendente appellatione, interposita. Ut 23.

latissime

24. latissime affirmat Petrus Belluga in speculo Principum rub.ª 32. num. 4. Ex quibus omnibus resultat correctio dicti fori. 1. tit. de modo et forma procedendi in criminali. fol. 155. in quantum prohibeatur per eum generaliter, ut dictum est, appellatio in criminalibus, et non in alia re, vel in alio casu. 2mo ipse facit pro intellectu, et ampliatione nostri fori, ponens, et explicans mo-
24. dum, formamque consulendi processus criminales per Iudices Ordinarios cum Consiliarijs Regiæ Audientiæ criminalis. Et casus in quibus ipsa consultatio debeat fieri, scilicet in tribus casibus præcise, nisi de volun-
25 tate capti sit contrarium consensum factum, et continuatum in processu. Primo. in causa in qua sit imponenda pœna mortis naturalis. Secundo. in causa in qua sit pronuntianda sententia mutilationis alicuius membri. Tertio, quando sit quis condemnandus ad exilium temporis excedentis duobus annis. Et in omnibus alijs causis remaneat in arbitrio Iudicis consulere cum dictis Consiliarijs processus, vel ad eius præiuditium, et damnum, eos pronuntiare. prout de prædictis, et de dicta forma consultationis prædictæ, videbis in dicto foro. Et etiam in alijs foris Montisoni dicto anno 1564. infra citandis. Et sic patet ampliatio et intellectus nostri fori disponentis, dictum Iustitiam, et Iudicem, teneri ad consulendum causas ante eum pendentes de dictis criminibus, in quibus concessa est ei iurisdictio. de quibus supra num. 19. quemadmodum tenetur quilibet Iudex prædictus Ordinarius eo modo, forma, et in casibus supra relatis. Ut dicit forus noster, ibi: Et especialmente aya. &. Usque ibi: Riesgo, y peligro.

25. Qui quidem Consiliarij quando fuerunt appositi, et electi, sive Consilium eorum constructum, et de

nominatione ipsorum, tam ab initio, quam occurrente casu vacationis ipsorum, vel alicuius eorum, demptis foris conditis Cesaraugustae anno 1493. Et Montisoni anno 1510. per legem Ferdinandum continuatis in volumine fororum, qui hodie non sunt in usu. fol. 38. cum seqq. imo iuxta foros postea editos Montisoni anno 1564. Et intra quod tempus predicta consulta debeant respondere, et consulere. videbis in dicto foro 1. et in alijs foris positis sub diversis titulis, et rubricis, conditis Montisoni dicto anno 1564.

Et precipue de dicta responsione in foro unico tit. que los dichos cinco Consejeros ayan de aconsejar. etc. fol. 3. Et similiter in alio foro unico. tit. que el Vicecanceller, y los otros Officiales. etc. fol. 1. decernitur, quod ipsi Consiliarij, et omnes alij, et locumtenentes Iustitiae Aragonum, et Assessores omnium Iudicum Regni, sint Doctores, sive licentiati in iure Cesareo, sive Pontificio. Et declarando forum predictum primum tit. de modo, et forma procedendi in crimin. fol 155. ibi: Los quales cinco Iuristas ayan de ser expertos en derecho, y en los fueros, y practicas del Reyno. In predicto foro unico decernitur quod omnes predicti Consiliarij, et locumtenentes, et Assessores, habeant dictam practicam, et concursum in Regno per tempus sex annorum. Et recte. Ut sint experti, et possint bene consulere, precipue cum eorum consilia, et vota debeat Iudex consulens cum eis segui. Ut in d. foro unico. tit. que los dichos cinco Consejeros. etc. fol. 3. Qua ratione recte est dispositum quod sint discreti, et literati ad decidendas causas, et lites. Ut decernunt d. dicti fori. et tenet Maranta de ordine iudic. tit. et quando appellatur. 6. p.te num. 69. Marinus Frecius, de feudis. lib. 1. tit. de origine feudi. num. 35. fol. 11. Bald. in cap. ad

nostram. in fine. de probationibus. Arg.to text. in cap. i. de feud. cogn. Et ideo quod sint literati, erunt benemeriti; et habebunt officia tamquam benemeriti, ut fieri debet per Aegid. Boss. in dicto suo tract. crim. tit. de ambiguo. num. 13. et 15. Et debent esse viri boni, et discreti, habentes illos duos sales, conscientiae, et fortitudinis. Ut tradit Bart. in l. continuus. §. cum ita. num. 1. ff. de verb. oblig. Et Petr. Belluga. in speculo Princip. rubr. 35. num. 43. Et optime tractat Menoch. de arbitrar. iudic. casu 339.

Et praedictis rationibus videtur dicendum, optime esse sublatum, quod hodie locumtenentes dicti Iustitiae Aragonum non sunt illiterati, prout dicam infra in explicatione fori unici. tit. de prorrogatione exercitij locumtenentium Iustitiae Aragonum. num. 13. folio ... Et de iure dictos illiteratos posse esse iudices affirmat Iacob. Menoch. cons.o 100. num. 238. 244. 255. vol. i. Et desiderans forus, quod ipsi Consiliarij possint ministrare subditis Iustitiam, non recipiendo ab eis aliquid, imo gratis, et cum omni puritate, et absque aliqua spe lucri, et interesse, possint procedere, tamquam sapientes, nobiles, timentes Deum, et divites, prout supra in explicatione fori unici tit. de los Oficios del Reyno. num. 5. fol. .. dixi, quod officiales sunt eligendi, ideo ultra omnia praedicta consignatur eis sua iusta stipendia, et salaria, ut disponit forus unicus dictarum Curiarum Montisoni dicto anno 1564. tit. Orden de nuevo Consejo para votar. etc. fol. i.

Et sic patet, omnia praedicta ipsum Iustitiam, et Iudicem, posse facere quia habet consignatum suum iustum stipendium sibi solvendum, tempore, modo, et forma dispositis a foro nostro, ubi: y por que el dicho Iusticia tenga etc. usque ibi: legitimo. Et ideo

prædicta, tàm dicti Consiliarij, et dictus Iustitia, quàm Locumtenentes dicti Iustitiæ Aragonum, et omnes alij habentes dicta stipendia consignata, adimplere et seruare debent in ministrando dictam iustitiam. Et affirmat Rebuff. in legib. Galliæ. tit. de sentent. execut. art.º 1. glosa. 10. num. 4. et Ægid. Bossius in d. suo tract. crim. tit. de officialib. corrup. pecunia. num. 3. et optime num. 4. Quæ omnia describere debent circa ea, quæ infra in d. foro vnico dicam, de dictis Locumtenentibus Iustitiæ Aragonum. Cum in eis concurrere debeat omnia prædicta, et habeant consignata sua certa salaria et stipendia, prout in dicto foro tradam, remitendome ad presentem locum in prædictis tantummodo, et cætera ibi tradendo.

Et nunc redeundo ad ea, quæ vltra prædicta, 27. pertinent ad dictum Iustitiam, et Iudicem de las Montañas; Scias, quod ad hoc vt ipse sit Iudex notus omnibus, iuxta doctrinam Marantæ de ordine iudic. 6. p.te tit. recte concipitur citatio. num. 43. Et etiam vt sit honoratus, quia munus iudicandi 28. honor, vt defendit per alios Andr. Tiraq. in suo tract. de nobilitate. cap. 28. num. 4. et Nicol. Boer. decis.e 212. num. 2. et 3. et Rota decis.e 17. de concess.e præbendæ. in nouis. forus noster nouus decernit, quod dictus Iustitia et Iudex, portet secum pro insignia sui officij quandam virginem siue vindictam, idest, vulgariter loquendo, Vna bara, o Baston de Iusticia, prout solent portare alij officiales Regni. ibi: Y que dicho Iusticia aya etc. Vsque ibi: Iusticias del Reyno. Et ad eius securitatem et liberum exercitium, et executionem sui officij, et ad pacificandum districtum, et territorium, in cuius locis concessa est sibi

iurisdictio per nostrum forum, consignantur ei Viginti milites, idest, vulgariter loquendo, Veynte soldados, cum salarijs, modis et formis expressis in nostro foro, ibi: Y para que con seguridad. etc. Usque ibi: Cabo de esquadra. tribuendo ipsimet Iustitiæ, et Iudici, circa dictos milites, et quemlibet eorum, omnia
29. quæ exercere, et Vti posuit Dux, sive Capitaneus militiæ circa suos milites. Ut patet in dicto vers. ibi: En los quales Veynte. etc. - vers. ibi: Soldados de su Compañia.
Qua quidem de causa scire oportet, quod dictus Iustitia, et Iudex, habet iurisdictionem et cognitionem de omni crimine per ipsos milites commisso, et punit, Vel puniri facit eos. prout de dicto Capitaneo tradit Nicol. Boer. in suo tract. de custodia Clavium num. 29. Et hoc facere potest ipse Capitaneus, etiam existens extra suum territorium, prout Capitaneus militiæ potest facere existens extra exercitum, de crimine commisso in territorio. Ut asserit Bald. in l. 9. Cunctos. num. 97. vers. iuxta hoc. et ibi Bart. num. 46. et seqq. usque ad finem. Cod. de summa Trinitate, et fide Cathol. Et etiam prædicti milites debent parere præcepto dicti sui Capitanei sub pœna capitis. Et similiter si dictus Capitaneus convertat pecuniam dandam militibus in suum proprium Usum, incidit in crimen de residuis. Ut inquit Aegid. Bossi. in d. suo tract. crim. tit. de homicidio. num. 102. et tit. de lege Iulia peculatus. num. 1.
30. Et in Regno nostro tempore belli, Dominus Rex non potest creare extraneum, sed Regnicolam, et ipse per Regem creatus, habet plenam iurisdictionem in his quæ pertinent ad bellum, et tenetur servare mandatum dicti Domini Regis eum creantis, sub

dicta pœna capitis, ut per foros à se ibi relatos affirmat Mol. in d. suo repert. foror. verb. Capita neus per totum. fol. 52. col. 2. et 3. et in foro Unico, tit. del Capitan de guerra. fol. 16. et de iure Chassan. in Catalogo gloriæ mundi. p.te 6. consid. 13. et Paris de Puteo in suo tract. de re milit. 1. p.te Cap. quis possit. Anchar. in Cons. 88. Et optime tradens plurima de dicta nostra materia belli, tam in criminalibus, quam in rebus, et solutionibus, et debitis ciuilibus, Nicol. Boer. in decis. 249. Franciscus Ripa in suo tract. de peste. fol. 24. et Bald. super feudis. tit. de pace tenenda. Cap. i. et præcipue ibidem, in num. 23. inquit, sufficere de dicta materia duelli, et de camponibus, a se ibi exposita, et tradita, omitendo, et reseruando alia consuetudini, moribus, et peritioribus in arte bellandi. quod idem faciam ego in presenti, cum hoc finem nostro foro imponendo.

Ad titulum de prorrogatione exercitij Locumtenentium Iustitiae Aragonum. fol. 13.

Summarium.

1. Iustitia Aragonum quomodo, et quando fuit institutus. remissiue.
2. Iustitiae Aragonum Officium per quos olim exercebatur, et hodie exerceatur. et num. 3. 8. 9. 12. et 13.
3. Homines qui dicantur de foro Richi.
4. Locumtenentes Iustitiae Aragonum olim erant duo, hodie quinque, et quomodo eligantur antiquo tempore, et etiam hodie. et num. 8. 9. 12. et 13.
5. Iudex Ordinarius solum tenet locumtenentem, ~~et~~ et alium Assessorem.
6. Acta coram locumtenente Iudicis vna die absentis, et alia presentis, an valeant.
7. Locumtenens Iudicis positus à lege, habet iurisdictionem ordinariam, et ea que pertinent ad mixtum imperium. ~~et~~ differt à Iudice delegato, cui committit causas iudex, ~~et~~ non lex.
9. Locumtenentes, sorte an olim extrahebantur, et an hodie extrahantur. et num. 12.
10. Iudices extrahi sorte an procedat de iure et de foro.
, Lex vel forus, non habita in vsu, vires nullas habet.
11. Lex, vel forus, variari, et mutari opportet, et debet, variante tempore, et noua conditur conueniens, et Vtilis tempori.
13. Locumtenentes Iustitie Aragonum Doctores vel licenciati in iure, et habentes practicam fororum per sex annos, et etatem triginta annorum, remissiue.
14. Fori nostrarum Curiarum sunt temporales. et etiam omnes conditi ex anno 1528. vsque ad presens.

Ad Forum unicum. tit. de Prorrogatione exercitij locumtenentium Iustitiæ Aragonum. fol. 13.

Non solum in presenti agendum est de explicatione nostri Fori pro eius intellectu, sed etiam de explica- 1.
tione, et intellectu duorum subsequentium, et reliquorum fororum huius Voluminis, sub tit. de nominacion de los diez y seys letrados para Lugarestenientes del Justicia de Aragon. eod. fol. 13. et sub tit. del tiempo que los presentes fueros han de durar. fol. 14. quia ipsorum duorum fororum materia mixtim ambulat cum materia nostri fori, ut videbimus ex traditis in presenti ad eorum explicationem, remitendo si scire vis originem, et principium creationis Iustitiæ Aragonum ad literas intimatorias, missas per Ioannem Ximenum Cerdan ad Martinum Didacum de Aux tunc Iustitiam Aragonum, et continuatas post obseruantias Regni. fol. 38. et ad Moli. in suo repert. foror. verb. libertas. vers. Libertatum Aragonensium origo. fol. 207. col. 3. et tribus seqq.

Et solum in presenti sumendum est principium 2.
exercitij officij ipsius Iustitiæ Aragonum, et hoc à primo foro de eo loquente, tam de correctis, quam de habentibus vim, et obseruatis in usu. Et sic ex foro Item quod in omnibus. 2. in ordine tit. de officio Iustitiæ Aragonum. fol. 21. condito per Regem Iacobum Secundum, in Curijs Exeæ. anno 1265. asserenteque quod Iustitia Aragonum consuescebat iudicare et decernere causas, de consilio Domini Regis, Richorum hominum, Militum, et Infantionum, iuxta formam in ipso foro traditam. Et ipsius fori dispositio inuenimus esse ab initio seruata, et decreta. Et sic ante ipsum forum, et postea, ut affirmavit Rex Petrus III. (et I. qui celebravit curias nominis huius)

in Curijs Cæsaraugustæ, obtentis anno 1348. in §.
Item que el Iusticia de Aragon. in tit. Priuilegium
generale Aragonum. fol. 7.
3. Et hacquidem de causa scias qui dicantur dicti
milites, et Infantiones, Ut videbis supra in explica-
tione fori vnici. tit. de los processos de Infanzonia.
per totam. fol. . . Et similiter, quod prædicti
Richi homines, secundum forum, non vocantur haben
tes multas pecunias, et diuitias, sed omnes Comi-
tes, Marchiones, Duces, Magnates, et Barones, Domi
ni alicuius Baroniæ: Ut explicat Mol. in d. suo
repert. foror. verb. Richus homo Aragonum. fol.
296. col. 4.
4. Etiam quod prædictam formam seruare voluit postea dictus Iustitia Aragonum, et cœpit habe-
re duos locumtenentes. quod fuit sibi permissum in
Curijs Cæsaraugustæ anno 1349. obtentis per Regem
Petrum IV. et II. obtinentem Curias, per forum vni
cum. tit. quod Iustitia Aragonum possit habere
duos locumtenentes: et continuatum in volumine
fororum derogatorum. fol. 10. quod enim tunc fuit
opus esse in specie permissum dicto Iustitiæ. quia
5. ex alio foro vnico, sub tit. de tenentibus locum Iu-
dicum, et Assessoribus eorum. fol. 32. condito in Cu-
rijs Cæsaraugustæ per eundem Regem Petrum anno
proxime præcedenti illius, 1348. dispositum est,
et hodie seruatur, quod nullus Iudex Regni possit
habere, nisi vnum locumtenentem eius. Ut dispo-
nitur in dicto foro. Et confirmatur de iure per
Nicol. Boër. decis. 152. num. 2. Et occurrente
infirmitate, absentia, vel alio legitimo impedimento
Iudicis. Bald. in cap. si quis decesserit. tit. si de feud.
fuerit controuers. Bart. in lg. obseruare. num. 3. et
5. ff. de officio Procons. et Bald. in lg. sed et si
pupillus. §. conditio. num. 3. ff. de institutoria
6. acte. Asserens ita esse, et acta coram locumtenente

dicti iudicis, vna die absentis, et alia praesentis, valere. Et quod sit differentia inter ipsum Locumtenentes, et Commissarium, vel delegatum. quia Locumtenens praedictus cuiuslibet iudicis, cum sit positus a lege, habet iurisdictionem ordinariam, et ea quae sunt mixti imperij. Delegatus autem, cum sit positus a iudice, caret praedictis. Vt affirmat ipsemet Bald. in lg. i. §. hi quibus. num. 2. ff. de legat. 3. Et in lg. suggerente. Cod. de officio eius qui vicem alter. iudic. Quae omnia aduertenda sunt in nostra materia, et explicatione nostri fori, cum inveniamus, quod Locumtenentes Iustitiae Aragonum sunt instituti, et positi dispositione, et authoritate legis, idest, fororum, praedictos habere ipsi Iustitiae permittentium, et decernentium.

8. Quibus addendum est, quod quamvis de foro dictos suos Locumtenentes inveniamus nominandos esse per ipsummet Iustitiam, et quod poterat eos apponere, et removere. Vt inquit Molin. in suo Repert. foror. vbi sup.ª verso Iustitia Aragonum olim. fol. 204. col. 3. Nihilominus postea in Curijs Calatajubij celebratis per Regem Ioannem II. anno 1461. per forum Vnicum, sub tit. forus Inquisitionis officij Iustitiae Aragonum, et continuatum in dicto Volumine fororum Correctorum. fol. 32. fuit sublata dicto Iustitiae dicta potestas nominandi, vel removendi dictos suos Locumtenentes, et de novo decretum fieri imburrationem personarum sufficientium ad dictum exercitium dicti officij dicti Iustitiae Aragonum, et eius Locumtenentium, et extrahi ipsos deinde deberent, iuxta formam in dicto foro traditam ad exercendum ipsorum officium per tempus trium annorum, et sic quod essent triennales. quod etiam postea fuit limitatum, quod tantummodo habere possent dictum officium per tempus vnius anni, et quod non essent triennales, sed annuales.

Et similiter fieri imbursationem nouam per Illip-
priatos Regni Iurisperitorum discretorum, et practi-
corum in foris, et sufficientibus ad dictum exercitium
dictorum locumtenentium. Vt patet in foro. 1.
tit. forus inquisitionis officij Iustitiae Aragonum.
fol. 76. condito per Reginam Ioannam Vxorem,
et locumtenentem Generalem praedicti Regis Ioan-
nis II. in Curijs celebratis Caesaraugustae anno
1467. et continuato in Volumine nostrorum fororum.
fol. 76. Quae omnia volentes reparare Carolus
Imperator felicis recordationis, et dominus noster,
et Regnicolae repraesentantes Curias cum eo, et
celebrantes eas Caesaraugustae, anno 1519. deside-
rantesque, ne lites remanere possent indecisae, cum
sit Reipublicae interesse illas abreuiari. Vt de-
monstraui supra in explicatione fori Vnici. tit.
de resumptionibus. num. 6. fol. . . ideo vt dictas
lites decernere non poterant dicti locumtenentes
dicti Iustitiae Aragonum carentes Consultoribus,
et pro alijs rationibus in foro vnico condito in Cu-
rijs dictis, sub tit. reparo del Consejo del Justicia
de Aragon, et continuato in Volumine fororum
correctorum. fol. 42. decreuerunt nominari eis-
dem septem consulentes, modo et forma disposita
in praedicto foro. Et quod deinde non posset esse
consilium consuetum extraordinarium, auferendo
omnino illud per forum vnicum continuatum
in eodem volumine, sub tit. de prohibicion del
Consejo extraordinario eod. fol. 42. simul cum
alijs foris in eodem volum. et eod. fol. vsque
ad fol. 46. de dictis consulentibus multa dis-
ponentibus. Vt ex eisdem foris collocatis sub di-
uersis titulis, et rubricis, dum tibi oporteat, vel
9. placeat, videtis. Et praecipue in foro vnico. tit. for-
ma dela nominacion delos siete letrados, et in

alio foro unico. tit. la nominacion. fol. 45. quod ad dictum officium dictorum septem Consultorum quilibet bracchius Regni posset, et teneretur nominare quatuor iurisperitos, ut ex illis Rex possit eligere ipsos Consultores, et reliqui deberent imbursari et insaculari, ut occurrente casu vacationis alicuius ipsorum extrahi posset defficiens, interveniente sorte ipsius extractionis, modo in dictis foris disposito.

Et praedictus modus extrahendi tunc dictos septem Consultores, et modus deinde observatus, et hodie observandus ad extrahendum locumtenentes, ut infra num. 12. et 13. dicam, non inducit admirationem. quia etiam apud Romanos, et apud Athenienses scriptum invenimus, quod iudices sortibus ex urna ductis, assumebantur. ut tradit per alios Andr. Tiraquell. in suo tract. de iure primogenitorum. 17. quaest. 1.a opin. num. 54. et 60. et omnibus seqq. usque ad finem. 10.

Praeterea nunc veniendo ad ea, quae de novo fuerunt in praedictis disposita, et hodie servantur, dicendum est, quod supra tradita hodie non servantur, quia disposita esse invenimus per foros correctos, et non habitos in usu. Et sic eorum dispositiones nullas habent vires, per doctrinam Chassan. in consuetud. Burgund. in rubr.a des Iustices § 4 num. 34. et Rebuff. in legib. Galliae. in proemio. glosa. 5. num. 15. ff. de legibus, et ibi D.D. ff. de legibus. Cap. 1. dist. 15.

Imo praedicti fori cum non essent deinde convenientes, et utiles tempori per eius variationem, necesse fuit, quod in praedictis eorum dispositiones essent derogatae, et condere alios foros, et novas dispositiones concernentes tempori, et secundum illud utiles reipublicae. ut in Cap. fraternitatis 34. dist.e Cap. 1. de consanguin. et affinit. et affirmant Andr. Tiraq. et a se relati in suo tract. de retractu lineag. § 9. glosa 2. num. 51. et 52. et Covarruv. in Cap. Alma mater. in 1.a p.te 11.

2.ª p.tis in princ.º num. 2. et 3. de sententia excomunicationis. Afferentes quod legislator est similis Medico, vel Gubernatori navis, Nam hi non semper praescribunt eadem agendum esse, sed varia praecepta excogitant, iuxta morbi statum, ventorum, locorum, et syderum periculi: Ita legislatores qui rempublicam administrant, non semper eisdem uti debent legibus, imò necesse est quod varia praescribant praecepta, et instituta, secundum temporum, rerum, et locorum vicissitudines, statum, et qualitates. Alioquin non recte rem pro utilitate publica gerere valebunt. Et sic legum intentionem iustam esse probant decernentes leges necessarias secundum occurrens tempus, iuxta universalem utilitatem reipublicae: Ut in cap. regula, et per totam 29.ª dist.e et in §. quamobrem. Auth. de restit. et ea quae parat. in undemens. Coll. 4.

12. Ideo dictus Dominus noster Carolus Imperator, et Regnicolae repraesentantes Curias, ut legislatores praedicti, in Curiis Cesaraugustae anno. 1528. reparando omnino dictum Consilium, officium, et exercitium dicti Officij Iustitiae Aragonum, et eius locumtenentium, de novo decreverunt, quod deinde dictus Iustitia Aragonum habeat quinque locumtenentes iurisperitos Regnicolas, bonae famae, et vitae, expertos in foris Regni, habentesque aetatem triginta annorum, et practicam Regni per quatuor annos. Et quod ipsi praestito iuramento de foro Regni praestando, possint, et debeant habere dictum exercitium dicti officij, lites, et causas in Curia ipsius Iustitiae vertentes, et offerentes, audiendo, decidendo, et pronuntiando. Ut disponit forus 1.º Conditus in dictis Curijs anni praedicti 1528. sub tit. Reparo del Consejo del Iusticia de Aragon, y que sean cinco

los lugartenientes, y dela forma que se ett. fol. 69. Et fuit sublata potestas dicto Iustitiæ deinde ad decernendum dictas causas, et lites, sine consilio ipsorum quinque Locumtenentium. Vt in alio foro ipsarum Curiarum, et vnico, sub tit. que el Iusticia de Aragon no pueda pronunciar proceso alguno. fol. 74. Et ex dicto foro supra allegato, et ex alijs conditis in eisdem Curijs, et collocatis sub diuersis titulis, et rubricis, et continuatis ex dicto fol. 69. vsque ad fol. 75. Et expresse reuocarunt, et abstulerunt formam antiquam dictorum fororum præcedentium præcedentium Curiarum. Vt patet in foro vnico. tit. que cesse la extraccion de los ll. fol. 71. Et etiam disposuerunt fieri per quatuor brachios Regni, per quemlibet eorum noua nominatio Iurisperitorum ad dictum exercitium, et officium dictorum Locumtenentium, concedendo cuilibet dictorum brachiorum facultatem nominandi quatuor ex magis sufficientibus, et expertis, ad dictum officium. Et ab initio ex eis Dominus Rex teneretur eligere dictos quinque Iurisperitos, et Locumtenentes; Et cæteri alij quod deberent insaculari, et imbursari, Vt ex eis, occurrente casu vacationis, extrahi posset deficiens per dictos Dipputatos Regni. Et in casu quo defficiant omnes prædicti imbursati, et insaculati, provissum est, quod occurrente dicto casu vacationis, quod illi Locumtenentes, remanentes in dicto exercitio, et officio, pro quolibet defficiente, teneantur nominare tres Iurisperitos, eiusdem prædictæ qualitatis et Regnicolas. Et quod ipsos nominatos per eos, debeant Dipputati Regni mittere ad Regiam Maiestatem, vt ex eis eligat, prout eligere debet, defficientem, iuxta formam ad hoc in prædictis Curijs traditam, et magno consilio dispositam, per forum vnicum. tit. dela nominacion hazedera

para los que huvieren de ser electos para el officio
de lugarteniente. fol. 75.

Quae quidem praedicta forma in dictis Curijs anni
1528. disposita, ex tunc usque nunc seruata fuit,
et est, adeo quod in omnibus Curijs post eas ce-
lebratis, et subsequentibus, illa forma est prorrogata,
et de nouo confirmata. Et hoc ex necessitate ur-
gente, quia omnes fori dictarum Curiarum dicti
anni 1528. fuerunt conditi ad tempus, et tempo-
rales. Et sic praedicta forma per eos disposita,
scilicet, usque ad primum actum Curiarum subse-
quentium. adeo quod si in eis proxime subse-
quendis, nihil de praedictis esset factum, vel confirma-
tum, siue dispositum, fuit decretum quod praedicta
forma esset sublata, et non deberet deinde seruari.
imo quod seruaretur, et occurreretur ad disposita
ante dictas Curias per foros conditos in praecedenti-
bus Curijs Caesaraugustae dicti anni 1519. Ut dispo-
nit forus unicus conditus dicto anno 1528. sub tit.
porque tiempo los presentes fueros han de durar.
fol. 75. et in proemio ipsarummet Curiarum dicti
anni 1528.

Unde palam patet, quod ex dicta urgente necessi-
tate, in subsequentibus proxime Curijs Montisoni
anno 1533. Caesaraugustae celebratis per dictum Do-
minum nostrum Carolum Imperatorem, quod esset
dicta forma exercitij dictorum Locumtenentium
prorrogata, et de nouo confirmata, prout disposi-
tum fuit per forum unicum, tit. De prorrogatione
fororum, Consilij Regiae Audientiae, et Curiae Iusti-
tiae Aragonum. fol. 75. et in proemio ipsarum Cu-
riarum dicti anni 1533. Et patet ex foro correcto,
et unico sub tit. De tempore quo officium Consilia-
rorum etc. in volumine fororum correctorum
Continuato fol. 46. Et similiter quia ex
praedictis, vel praecipue ex dicto proemio dictarum

Curiarum anni 1533 patet, quod disposita in eis, et fori conditi, essent etiam temporales, scilicet usque ad subsequentes proxime Curias, et per consequens predicta prorrogatio, et confirmatio dicti exercitij dictorum locumtenentium, ideo in predictis subsequentibus proxime Curijs Montisoni anno 1537. fuit prorrogatum, et de nouo confirmatum dictum exercitium iuxta formam predictam traditam dicto anno 1528: Ut patet in proemio predictarum Curiarum dicti anni 1537. disponendoque in eisdem Curijs fieri predictam nominationem nouam dictorum Iurisperitorum, eodem modo, et forma supra tradita, et disposita in dicto anno 1528. Ut constat ex foro correcto dicto anno 1537. continuato in dicto Volumine fororum Correptorum. sub. tit. Nominacion delos seze letrados para los Lugartenientes del Justicia de Aragon. fol. 47. Et eadem predicta ratione, quia ex dicto proemio dictarum Curiarum anni 1537. fuit facta, et concessa predicta prorrogatio, usque ad alias Curias proxime celebrandas. In subsequentibus Montisoni anni 1542. fuit facta de nouo dicta prorrogatio usque ad subsequentes proxime Curias. Ut ex proemio ipsarum Curiarum dicti anni 1542. patet. Et similiter in alijs Curijs Montisoni anni 1547. Ut colligitur ex proemio illarum. Et de Curijs Montisoni anni 1553. in foro in eis condito, et Unico, sub tit. Delas personas nombraderas para el Officio de Lugartenientes dela Corte del Justicia de Aragon. fol. 195. Et in alio foro unico. tit. El tiempo que han de durar los presentes fueros. eod. fol. 195. Et de alijs Curijs Montisoni anni 1564. in foro Unico in eis facto, sub tit. Dela subrrogacion hazedera de Ltt. fol. 13. nominando in specie

et referendo se ad dictam formam, et dispositionem dicti fori unici Curiarum anni 1528. sub tit. De la nominacion fazedera para los que hu-vieren de ser electos para el Officio de Lugartenien-te. fol. 75. Et de nostris praesentibus Curijs idem esse, clarissime constat, ex nostro foro ea ratione, et causa condito, Ut patet in eius lectura, et tota ipsius litera. Et in consequentiam praedictarum fuit decretum in praesentibus Curijs fieri nominationem nouam Iurisperitorum per eandem formam, iam Ut dictum est, ex alijs foris traditam. Ut patet ex foro unico sequenti, sub tit. Nominacion de los diez y seys letrados para lugartenientes del Iusticia de Aragon. eodem fol. 13.

13. Et in praedictis dispositis in dictis Curijs dicti anni 1528. nihil est in Curijs nostris factum, imo ea prorrogata, addendo tantummodo duo: Primum. quod non solum praedicti Iurisperiti, imbursandi, et insaculandi ad dictum officium et exercitium locumtenentium, debeant habere sex annos de practica fororum Regni, et non sufficit habere solum illos dictos quatuor annos de practica Regni, et eius fororum, Ut dictum est, quod disponebant fori praedicti anni 1528. et praecipue dictus forus 1.us tit. De Reparo del Conse[jo] del Iusticia de Aragon, y que sean. etc. fol. 67. Et quod sint Doctores, siue Licentiati in iure Caesareo, vel Pontificio. Et optima ratione Ut videbis ex his quae supra dixi. Aduertendo ibidem, quod in praesenti de praedictis me remitterem ad explicationem fori unici. tit. del Iusticia de Jaca, y de las Montañas num. 26. fol. . . Et Secundum. in eo quod in praesentibus Curijs est sublata alia imbursatio, siue insaculatio

disposita in precedentibus proxime Curijs Montisoni, Anni 1564. Duodecim Iurisperitorum in secunda crumena imbursatorum. Et est dispositum, quod solum remaneat crumena prima predicta. Et defficientibus imbursatis in ea, recurratur ad predictum forum anni 1528. Ut patet in dicto foro. V. subsequenti, sub tit. Nominacion de los diez y seys Letrados para etc. ibi. Cessando como ha de etc. Usque ad finem ipsius. Et in foro nostro, ibi: Y que su Magestad hasta etc. Usque ad eius finem.

Et sic Ex omnibus predictis colligitur, et resolvitur, quod Locumtenentes Iustitie Aragonum, ex dicto anno 1528. usque ad presentes Curias, et nunc, debent esse quinque Iurisperiti Doctores, vel Licentiati in dicto iure Cesareo, vel Pontificio, habentes ultra triginta annos, et practici in foris, observantijs, et privilegijs Regni, per tempus sex annorum, et nominati, sive electi ab initio per Dominum Regem, ex imbursatis in Curijs nostris, per bracchios Regni. Et deinde, occurrente vacatione, extrahi sorte ex dictis insaculatis. Et omnibus ipsis defficientibus, electi per Regem de nominatis per ceteros Locumtenentes, et missi per Deputatos Regni ad ipsummet Regem, ut dictum est. quia in presentibus Curijs circa predicta iam disposita in dictis Curijs dicti anni 1528. nihil est actum, nisi solum ea circa exercitium, et officium dictorum Locumtenentium, prorrogare, ut demonstratum est, et in quantum oporteat, illa de novo confirmare. Et hoc ad tempus, scilicet, usque ad primas proxime subsequentes, et obtinendas Curias particulares, vel generales nostri Regni. Ut disponit forus unicus et ultimus huius voluminis, et presentium Curiarum ad hoc conditus. sub tit. El tiempo que

14. los presentes fueros han de durar. fol. 14. Asserens, quod fori conditi in praesentibus Curijs sunt temporales, et habent vim, et observantiam, usque ad alias proxime subsequentes Curias generales, vel particulares Regni. Ut patet ibi: Y durenhasta. etc. Usque ad finem. Quod idem invenimus esse in praedictis omnibus alijs Curijs tentis post dictum annum 1528. factum, ut asseritur in omnibus proemijs earum, usque ad Curias Montisoni dicti anni 1553. in quibus de hoc fuit factus forus, sub tit. El tiempo que han de durar los presentes fueros. fol. 195. qui forus fieri ad praedicta opus erat, quia de dictis Curijs nullum est proemium disponens ea. Et eadem ratione forus unicus sub eodem tit. El tiempo que han de durar los presentes fueros. fol. [illegible]. in subsequentibus Curijs Montisoni anni 1564. Et similiter forus praedictus unicus sub eod. tit. El tiempo que los presentes fueros han de durar. fol. 14. in nostris Curijs, et ultimus voluminis fororum earum. De cuius quidem fori unici, titulo praedicto, El tiempo que los presentes fueron han de durar. fol. 14. Et alterius fori unici sub tit. Nominacion de los diez y seys letrados para lugartenientes del Justicia de Aragon. fol. 13. simul cum intellectu nostri praesentis fori, actum, et disputatum est, adimplendo hoc quod ab initio huius fori promissi. De quibus nihil ultra praedicta adducere opportet.

//

Ad titulum. Nominacion de los diez y seys Letrados, para Lugartenientes del Iusticia de Aragon. fol. 13.

De materia et intellectu nostri fori Unici, et de eius obseruantia, antiqua reformatione, et confirmatione noua, in praesenti agere superfluum est. Cum tracta, quae opporteant ad praedicta, remaneant tradita, et proposita in explicatione proxime praecedentis fori Unici, tit. de prorrogatione exercitij Locumtenentium Iustitiae Aragonum, per totam, et praecipue in num. 1. 8. et 9. 12. et 13. Ubi videbis omnia, quae ad intellectum nostri praesentis fori conuenire vidimus.

Ad titulum. de, El tiempo que los presentes fueros han de durar. fol. 14.

Similiterquidem de materia nostri fori in presenti
agere, nihil aliud erit, nisi reducere, et replicare ea,
quae in explicatione dicti praecedentis fori vnici, tit. de
prorrogatione exercitijs Locumtenentium Iustitiae Ara-
gonum tradita sunt in diuersis numeris. Et praecipue
in num. 1. et 14. Vbi videri possunt omnia quae
sint necesaria, et opportuna ad intellectum nostri fori.
Et ideo in praesenti omitam. Et adeo, nec de intellec-
tibus aliorum fororum praesentium Curiarum, et
huiusmodi Voluminis, nihil mihi amplius occurrit
dicendum. Apponens in praedictis finem, ad
laudem, et gloriam Omnipotentis Dei, et Beatissimae
Mariae Virginis, et Matris eius. Et beatorum
Francisci, Hieronymi, Michaelis, et Rochi, meo-
rum ab initio aetatis patronorum. Et similiter om-
nium aliorum Sanctorum totius caelestis Curiae, cum
quibus nos requiescere concedat clementissimus
Deus. Amen.

943

244

250

350